

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03611

YOMTEV INMITN VOKH

Shire Gorshman

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

1/11

Gorshman, Shire, 1900-
4) Yontev innitn vokh.

דער צײַקלונגען און נאָוועלן
רײַזע בײַדער
דאָמאָן

מאָסקווע
פארלאג «סאָוועטסקי פּיסאַטעל»

1984

שירע גאַרשמאן איז באווסט דעם לייענער מיט דערציילונגען וועגן איר אַרגאני-
שער באהעפטונג מיטן לעבן אין אלע זיינע אספעקטן: ליבע און האס, מאן און קינד,
סאָציאלע גערעכטיקייט און אינדיוידועלע פרייד. באזונדערס טיף דערקלייבט זי זיך
מיט עכט קינסטלערישע מיטלען צום איבערלעבן וועזן פון דער פרויזשער פסיכאָלאָ-
גיע, באווייזט איר אייגנארטיקייט, זאַרגן און ראיוינעס. דער ראָמאַן „כאַנעס שאָף און
רינדער“ שפיגלט אָפּ די שפּראַצונגען פון דער נייער, קאַלעקטיוויסטישער מאָראַל, וואָס
שאפט זיך אין די באדינגונגען פון דער קרימער קאָמונע „וואַיאַ נאַוואַ“.
אין די דערציילונגען און נאַוועלן, וועלכע זיינען איינגעשלאָסן אין דעם דאָזיקן
בוך, מאַלט דער מעכאַבער די סאָוועטישע פעלקער־פּריינטשאפט, די האַרעוואניע און
מי אין די יאָרן פון דער גרויסער פּאַטערלענדדישער מילכאַמע און אויך דעם שטייגער
און די ליידנשאפטן פון די פּאַשעטע יידן און ליטווינער אין דער פּאַרסאָוועטישער
ליטע.

Горшман Ш. Г.

Г 67 Праздник средь будней. Роман, новеллы, путевые заметки. На евр. яз., М.: Советский писатель, 1984. — 376 с.

В новую книгу известной еврейской писательницы Шеры Горшман вошли роман «Стадо Ханы», новеллы и путевые заметки.

Г $\frac{470220000-128}{083(02)-84}$ 380—84

С(Евр)2

ערשטער טייל

טאג נאך טאג אינעם לעצטן זומער-כוידעש פונעם דרייסיקסטן יאָר איז
כאנע ארומגעפארן רייטנדיק אף איר פערד און באשפרענקלט מיט זאלץ דאָס
פארוויאנעטע גראָז פינעם קרימער ליימיק-צעשפאלטענעם סטעפ. דאָס איז
געווען טאקע איר איינפאל — די בעהיימעס האָבן מיט מער כיישעק אריינ-
געכאפט מיט זייערע בייגעוודיקע בערשטלדיקע צינגער די פארוויאנעטע גע-
לע פאשע, וואָס האָט אויסגעזען, ווי צעדריבלטע ראַגאַזשע. די פאנאנדער-
געשאַטענע זאלץ האָט געבלאנקט אף דער זון, ווי געשטויסן גלאָז, וואָרעם,
כאַטש די זאלץ איז געווען טונקל, איז זי דאָך געווען העלער פון דער
אויסגעסאַכנעטער ערד און אויסגעזאָרטער פאשע. דאָס פערד האָט באדאכט
געשטעלט זינע גלאנציק-פאלירטע טלאָען מיט די העל-ברוינע בערשטעלעך
בא די קנעכלעך. די העל-ברוינע גרינע זינע האָט דער ווינט צעפעכערט,
די ברוסט-מיסקולן האָבן בילעט-רונדיק זיך ארויסגעזען דורך דער דינער
ברוינער פעל. כאנע האָט ניט געקערעוועט. דאָס צימל איז געלעגן אפן
פערדס קארק. זי האָט נאָר וויילעווייז, ווען דאָס פערד האָט געביטן דעם
טראַט, שטייל און ערנסט געלאָזט פאלן: „באַרעך, באַרעך, דו ביסט טאקע א
גרויסער כאַכעם, אָבער אַן ושטיפעריי, זי א מענטש.“ באַרעך, אזוי האָט
כאנע גערופן דאָס פערד, האָט גלייך גענומען גיין מיט זיין ווייכן שוויים-
רויקן טראַט. כאנע האָט מיט איר קליינער פארהאַרעוועטער האנט געלעט
זיין ווארעמען האלדז און ווידער אָנגעשעפט אין דער טאַרבע א זשמעניע
מיט זאלץ, ווידער געשאַטן, קעדיי דאָס בינע גראָז זאָל מער באטאמט ווערן.
שטייל, פריי, באַלויכטן אף דורך-אין-דורך איז געלעגן די ראכועס פון
סטעפ ביז צום סאמע הימל-גארטל. אן איבערגעדריידטער, איבערגעקרימ-
טער עכאָ-אָפהילך האָט זיך אומגעקערט צו כאנען פון איר געזאנג. איר טיפע
קלינגענדיקע שטים האָט זיך געשפרייט, זי האָט הויך געזונגען א ניגון אָן
ווערטער. באַרעכס אויערן האָבן געציטערט, און פון זיין האלדז האָט ארויס-

געשאַלט אַ דיין מילד הירזשען, ווי ער וואָלט אונטערגעהאלטן דאָס געזאָגט פון זיין ליבער רייטערין. יא, זיין ליבע רייטערין, וואָרעם כאַנע האָט געהאלטן באַרעכן קימאַט, ווי איר גלייכן, קיינמאַל אַף אים דאָס קאָל נישט אָפּגעהויבן, קיינמאַל קיין בייטש, קיין שטעקל אין האַנט נישט געהאלטן, בייס זי איז געריטן. אין יענעם פרימאַרגן, ווען זי האָט באַרעכן אַרײַנגעפירט אין שטאַל, האָט זי געזאָגט צו שיימקען:

— דו זעסט, וואָס פאַר אַ מאַנאַרך איך האָב געבראַכט? בעט איך דיך זייער, אַז דו זאָלסט אים נישט געבן אין שפּאַן אפּילע דעם פּאַרזיצער. ער הייסט באַרער, און דאָס איז מיין פּערד.

— וואָס הייסט דינעס? אין קאַמונע האָט קיינער גאַרנישט, אין אלע האָבן אלץ, — האָט שיימקע געפרווט קלאַר מאַכן דעם איניען. נאָר כאַנע האָט אים איבערגעשלאָגן:

— טו מיר אַ טויווע, זיפּ נישט מיין באַוויסטהײַן. פאַרגעס נישט, וואָס איך האָב דיר געזאָגט! פון הינט אָן בין איך אַ באַלעבאַסטע נישט נאָר פון אַ סאך בעהיימעס און לעמער, נאָר איך האָב שוין מיט מאַואַל אַ פּערד אויך. פון יענעם פרימאַרגנדיקן שמועס איז אוועק שוין אַ היפשע צייט.

איצט האָט כאַנע געקוקט, ווי באַרעכס דינע אויערן קנייטשן זיך, זי האָט געהערט זיין דיין צאַרט הירזשען, זי האָט פאַנאָדערגענומען איר פּויסט אין דער ברייטער טאַרבע מיט זאלץ און האָט אַף אַ רעגע פאַרגעסן, וואָס צו טאָן. דאָס צײַמל איז, ווי פריער, געלעגן אַף באַרעכס קאַרק. כאַנע האָט געזונגען, און אירע באַרוועסע צעשפּאַלטענע פּיאַטעס מיט די פּיטשינקע קרעלעכלעך פאַרטריקנט בלוט אַרום די שפּאַלטן-קאַרבן האָבן זיך געהויבן און אַראָפּגעלאָזן, ווייל דעם פּערדס בויד האָט זיך ווייך געבערגלײַט פון זיין יונגן קרעפטיקן אַטעם. דאָס פּערד איז אלט געווען, לויט ווי כאַנע האָט געשאצט, באַטראַכטנדיק זיינע ציין, נישט מער ווי פיר יאָר. כאַנע איז אלט געווען דריי און צוואַנציג. האָט זי אויסגערעכנט לויט די יאָרן, וואָס אַ פּערד קאָן לעבן און אַ מענטשן קאָן באַשערט זיין, אַז זי איז מיט אים אין איין עלטער. זי האָט אויך געהאַט אַ פעסטן גרונט אים רעכענען, ווי איר מיטצײַטלעך אָבער וועגן דעם שפּעטער. ווען די קרימער זון האָט גוט אַ סמאַליע געטאָן, זיינען ביידע זאלץ-טאַרבעס אויסגעליידיקטע געהאַנגען אַף כאַנעס אַקסלען. זי האָט שוין מיט באַרעכן „אויסגעמאַסטן“ שיינע עלטלעכע העקטאַר, און ער האָט געוואָלט, אַז ער דאַרף איצט אוועק צו דער באַלקע, וואָס לעבן דאַרף הוּשאַבאַהיי. פאַוואַליעטשקע האָט ער זיך אַראָפּגעלאָזט פון באַלקע-ראַנד. כאַנע איז אַראָפּגעשפּרונגען, געבליבן שטיין אַף די שפיץ פינגער, קעדיי די שפּאַלטן אין די פּיאַטעס זאָלן נישט טיפּער ווערן. זי האָט פאַנאָדערגעזאָלט באַרעכן, און ווי נאָר זי האָט אַ וואָרף געטאָן דעם זאַטל אָפּן גראָז (אין באַלקע-בעקן איז נאָך דאָס גראָז געווען געדיכט און ווייך), האָט זיך באַרער עטלעכע מאָל דורכגעטראָגן היין און צוריק מיט אַ שאַלן-דיק הירזשען, דערנאָך איז ער אוועקגעפאַלן און זיך גענומען קיילען. פון רוקן אַף איין זייט, אַף דער אַנדערער זייט, און זיינע פּיס זיינען

צום הימל געשטרעקט געווען, און איך א רעגע ארום זיינען זיי אפן גראַז געווען אויסגעצויגן. כאנע האָט זיך צוגעקוקט, ווי ער טוט עס, כאַטש זי האָט עס געווען ניט צום ערשטן מאל. זי האָט אַרויסגעלאָזט ניט קיין געזאנג, נאָר אַ מיין אורשפּרינגלעך יונגפּרוי-געשריי, איינגעבויגן די קני און זיך אַראָפּגעקניקלט פון באַלע-ראַנד. אזוי עטלעכע מאל קעסיידער. באַרעך האָט זיך אַ שטעל געטאַן, און ביים כאַנע איז געלעגן אפן גראַז, איז ער פּאַמעלעך צוגעגאַנגען, האָט אַראָפּגעלאָזן צו איר זיין מאַרדע, זיינע ליפּן האָבן זיך אָפּ-געוויבן, אַ האַרעלע אַ קנייטש געטאַן, ווי ער וואַלט מיט זיין שמיכל באַ-גיטיקט, וואָס כאַנע איז אזוי שפּילעוודיק. כאַנע האָט זיך צעלאַכט, ווייל זיין מאַרדע איז געלעגן אַף איר אַקסל.

ניט קוקנדיק אַף דעם, וואָס כאַנע איז געווען אזוי שטיפּעריש, איז זי שוין געווען אַ מאַמע פון דריי מיידעלעך. זיי האָבן זיך, ווי אלע קינדער, געפונען אין קינדערהיים פון קאַמינע, אין זי איז, ווי אלע מאַמעס, געווען פריי פון האַדעוואַניע-יאַך און געטאַן איר אַרבעט. כאַנע איז געווען דער הויפּט-ברייגאָדיר פון שטאַל-ברייגאָדע. האָס איז ניט קיין פּאַשטעט זאך. זי האָט גענוג זאָרג וועגן דער פּאַשע, וועגן דעם, ווי מע פּאַרלייגט סילדאַס אין די טורעמס, זי האָט געדאַרפּט אַכטונג געבן, און די בעהיימעס זאָלן האָבן אַלץ צו דער צייט, די בידאַנעס מיט זאָלן אוועק קיין סאַקי אַף די קור-ראַרטן ניט געזייערט. דער קינדערהיים, די קיך זאָלן ניט וואַרטן אַף קיין מיטליקס. אַבער ניט קוקנדיק אַף די אלע דינגעס, האָט זי פּינדעסטוועגן געדאַרפּט מעלן, ווי אלע מעלעקערנס, דריי מאל אין טאָג. עפעס אַ זכּוס איז איר מאַמעש בייגעשטאַנען — די בעהיימעס, וואָס האָבן האַרטע אייטערס, צעשפּאַלטענע סאַסקעס, שטייען קיין איין רעגע ניט אַף די פּיס, פּאַכן קעסיידער מיט די וויידען, — מעלן זיך באַ איר רויק. זי מעלעקט און בעט שטיי: „האַגאַר“, שטיי, טייערינקע, ליבינקע. אַ געוונט אין דינע הינטער-שטע פּיס... אין די שטאַל-אַרבעטער ווונדערן זיך, וואָס „האַגאַר“, וועלכע מע רופט ווילדע בריע, האָט נאָך קיין איין מאל ניט איבערגעקערט מיטן פּוס דעם עמער מיט, וועלכן כאַנע האַלט שטייף מיט אירע ביידע קני.

די זון האָט געפּייערט. דער סטעפּ איז געלעגן אויסגעדייטערט, ווען כאַנע איז אַרויסגעריטן פון באַלע. עס איז זי פּלוצעם באַפּאַלן אן אומרו, עס האָט זיך איר אויסגעוויזן, און ניט נאָר דאָ אין סטעפּ איז זי אונטערן הויכן הימל פאַרבליבן אליין, איינע אליין, נאָר און אימעטום אין קאַמו-נע, וווּ זי וועט באַלד קומען, וועט זי ניט טרעפן קיינעם.

ארויסגעפאַרן איז זי אהער נאָכן ערשטן געמעלק פאַרטאַג. פאַרשטייט זיך, און קיין אַנבייטן האָט זי נאָך ניט געגעסן. איצט איז שוין געווען די עלפּטע שאַ — עס האָט גוט געצויגן אונטערן לעפעלע. זי איז געזעסן אין זאַטל ניט שטייף, אירע פּיס האָבן זיך געבאַמבלט באַם פּערדס זייט, איר קאַפּ האָט זיך געשאַקלט היין און הער; ווען עמעצער זאָל אַף איר איצט אַ קיך טאַן, וואַלט ער געווען זיכער, און זי דרעמלט. אַבער כאַנע איז געווען וואָך, און איין גאַט ווייסט, פאַרוואָס עס האָבן אַף איר גראַד איצט אַ פּלייך

געטאן דערמאָננגען. זי האָט געטראַכט וועגן דעם, אז קיין מענטש האָט זיך אליין נישט געטאָן אזויפיל שעכטס, ווי זי. „זיך געזיילט, נישט געהערט, וואָס טאטע-מאמע זאָגן, אין גערעכט זיינען זיי געווען. אָבער צוריק כאַפן — איז פונקט ווי פארבינדן דעם ווינט אין אַ פאטשיילעכעל“. דערביי האָט זי זיך דערמאָנט אין דעם מאַן אירן, וואָס איז געווען עלטער פון איר מיט פיפצן יאָר. זיך דערמאָנט און קיין פיצל כאַראַטע נישט געהאט, וואָס זי איז פון אים אוועק, גלייך ווי זי האָט געבוירן דאָס דריטע מיידעלע. אזוי זיך הוי-דענדיק אין זאָטל, האָט כאַנע געטראַכט, אז די קאָמונארן זיינען אין אַ געוויסן זין נישט בעסער, נישט אומגעוויינלעכער ווי אלע אנדערע.

גאנץ אַפט קומט איר אים אָפצוואַרפן אימגעבעטענע אױפּמערקזאמ-קײַט. אַט, אשטייגער, האָט יענע וואָך נאָך וועטשערע צו איר געזאָגט כאַזי-קע פון פּעלד-ברײַגאדע:

— כאַנקע, לאַמיר זיך דורכגיין, אזא אויצער, ווי דו, גייט אין ניווען. אין סטעפּ איז אַ מעכניע. שטערן פאלן סנאַפעסווייז.

כאַנע האָט נישט געזאָגט, וואָס עס איז איר געלעגן אַף דער שפיץ צונג, ווייל עס איז אַנגענומען, אז אַ מאמע פון דריי קינדער דארף נישט פערעבען-דעווען. זי האָט אים אַנגעקוקט פארווונדערט-אימעטיקלעך און מיט אַ גע-פאלן קאָל באַמערקט:

— איר פּרעג דיך, כאַימקע, אויב איר זאָל מיט דיר טאקע יאָ גיין אין סטעפּ, וועלן די שטערן אױפהערן פאלן, אָדער די אראַפּגעפאלענע שטערן וועלן צוריק ארוף אפן הימל?

כאַימקע האָט קוים פארשטאנען, וואָס ער הערט. ער האָט אַ קנייטש געטאָן מיט די אַקסלען און גאנץ גלייכגילטיק צוגעוואַרפן:

— ניין, איז ניין.

בייס ער האָט עס געזאָגט, האָט שוין כאַנע געשפּאַנט צו דער נייער עטוב, וווּ זי האָט אין אַ צימער געווינט. ריכטיקער, גענעכטיקט מיט נאָך צוויי קאָמונארקעס, מיט ריווקען און מיט כעוועדן. דאָס איז געווען נישט דער איינציקער פּאַל. כױך כאַימקען, זיינען געווען נאָך באַלאַנים. עס איז איר אפּילע אױסגעקומען צו הערן פון סראַליקן, וואָס ארבעט אין שמידעריי: — כאַנעטשקע, אז מע האָט דריי קינדער, האָט מען שוין נישט וואָס צו היטן!

און כאַנע האָט עס אױסגעהערט און געשוויגן.

דאָס אלץ האָט כאַנע זיך איצט דערמאָנט, און עס איז איר געוואָרן זייער באַנגלעך.

באַרעך איז געגאנגען פּאַוואַליע, זיינע הינטערשטע פּיס האָבן געטראָפּן פונקט צו די פּאַדערשטע טלאַען. ס'האָט זיך געקאָנט אױסווייזן, אז איר ער באַטראַכט עפעס. כאַנע האָט אַף אים געקוקט דורך די אראַפּגעלאַזטע הױעס און צוגעפּעטשלט זיין האַלדז, ער זאָל גיכער גיין. אין הויף פּיץ קאַ-מינע איז זי אריינגערופן האַסטיק און האָט גלייך דערזען, ווי אינמיטן הויף שטייט אַ געזעמלע אױמגעוויינלעכע מענטשן, נישט אזוי די מענטשן זיינען

געווען אימגעוויינלעך, ווי זייערע פאָרירטע קעסטלעך, וועלכע זײַנען אַף רײַמענס געהאַנגען באַ זײַ אַף די אַקסלען. אַנדערע זאָכן זײַנען געווען פאַרקנעפֿלט אין טשעכאַן. פֿלאַטשיקע פֿירקאַנטיקע היפּשע פּעקלעך זײַנען געווען פאַרנײַט אין לײַוונט. טשעמאַדאַנעס האָבן אויך נײַט געפֿעלט. כאַנע האָט אַרײַנגעכאַפּט דאָס צײַמל אין דער רעכטער האַנט אַזוי, אַז באַרעכס קאַפּ האָט זיך פאַריסן, און ער האָט פאַרהאַלטן זײַן טראַט. ווען נײַט דאָס, וואָלט זײַ מיטן פֿערד געטראָפּן גלײַך אײַנעם געזעמל. אין די געצײלטע רע-געס, בײַס זײַ איז פאַרבײַגעריטן אַזוי נאַענט לֶעבן די מענטשן, האָט זײַ זיך אַ דרײַ געטאַן אפּן זאָטל מיט דער פֿלײצע צום פֿערדס קאַפּ, מיטן פּאַנעס צו די געסט און באַוויזן צו באַמערקן אַ גאַנץ הויכן באַכער מיט אַ בלאַנדער געקרייזלטער פּאַטלע, מיט אַ לאַנגער נאַז, אַזוי אַז זײַ האָט אפֿילע אַ טראַכט געטאַן: „צײַ קען נאָך זײַן אַ מויל אונטער אַזאַ לאַנגן כױטעס“. זײַ האָט אויך אַ כאַפּ געטאַן מיטן בליק אַ קלײַנוויקסיקן, זײַער שוואַרצן באַכער מיט אַ רײַזיקן פֿעך-שוואַרצן צעקודלען קאַפּ. עס איז אויך געווען אַ מאַגערע פֿרוי אין אַ טיף-אויסגעשניטענעם סאַראַפּאַן, און גאַר צום לֶעצט האָט זײַ באַמערקט נאָך אײַנעם, אויך אַ קלײַנוויקסיקן, אַ שוואַרצכײַנעוודיקן, אפּן קאַפּ האָט ער געטראָגן אַ טױבעטיקע, און, ווי איר האָט זיך אויסגעוויזן, איז אַף זײַן לענגלעך אײַדל פּאַנעס אופּגעגאַנגען אַ האַרציקער שמיכל, ווען ער האָט באַמערקט, ווי זײַ שטױסט מיט די באַרוועסע פּיאַטעס דעם פֿערדס זײַטן. באַ דער פֿערד-שטאַל האָט זײַ פּאַנאַדער געזאָגטל באַרעכן און געזאַגט צום פֿערד-וועכטער:

— מאַזלטאַון, שײַמקע, מיר האָבן שוין געסט. צום אומגליק ביזן איר דער פּאַרזיצער פון קולט-קאַמיסיע, עס פֿעלט מיר אַרבעט! עס וועלן זיך ווידער אָנהײבן פּראַגעס, וואָס איז דאָס פאַר אַ קאַמונע, פּונוואַנען האָט זײַ זיך גענומען.

כאַנע האָט נאָך געהאַט אַ סאַך וואָס צו זאַגן, נאָר שײַמקע האָט זײַ גע-טרייסט:

— קלעם זיך נײַט, כאַנקע, עפּשער האָט עס גאַר קײַן שײַכעס נײַט צו דער קולט-קאַמיסיע, עפּשער זײַנען געקומען זעמליעמערן?

— מױכל, מױכל, מע האָט שוין געמאַסטן טױזנט מאַל, — האָט כאַנע מיט האַרץ געזאַגט און זײַ איז אַוועק עסן.

ס'איז דאָ אַ ווערטל, אַז דאָס באַשערטע קומט אין שטוב אַרײַן. ווען כאַ-נע איז אַרײַנגעגאַנגען אין עסצײַמער, זײַנען די געסט געזעסן באַ אײַנעם פון די טישן. עס האָט זײַ מאַמעש דורכגעשטאַכן אַ פאַרדריסלעך געפֿיל, וואָס עס טראָגן זיך אַרום כמאַרעס פֿליגן. קײַן סופּיט אין עסצײַמער איז נײַט געווען. אַף די קראַקוועס זײַנען געזעסן פֿייגל, און פון דאָרט איז גע-דיכט געפאַלן דאָס, וואָס די פֿייגל האָבן מער נײַט געדאַרפֿט. די ערדענע פּאַדלאַגע אין עסצײַמער האָט אויך געמעגט זײַן נײַט אַזוי בערגדיק — יענע

וואך זיינען גראַד געגאנגען רעגנס, האָבן די קאָמונארן אָנגעשליפּט אַף זייערע שטייול גענוג זייס, און אזוי איז זי אויסגעטריקנט געוואָרן. כאַנען האָט עס נישט נאָר פאַרדראָסן, א דריקנדיקע כאַרפע האָט זי אַרומגעכאַפּט. זי איז האַסטיק צוגעגאַנגען צום קיך-פּענצטער, גענומען דעם אָפּגעדו-פּעטן עמאַלירטן טעלער מיט דער גרוילעך-געדיכטער גערשטענער באלאַנדע און זיך געזעצט באַם לעצטן טיש — וואָס ווייטער פון די געסט. זי האָט נאָך נישט באַוויזן אַיפּצושען א העלפּט פון דעם, וואָס איז געווען אין טעלער, ווען א טשאַטע הינער מיט הענער, קלאַר-ווייסע ווי שניי, האָבן זיך דורך דער אפּענער טיר אַריינגעלאָזן און זיך צעשאַטן אַיבערן עסצימער. ראַכקע איז גראַד געגאַנגען פון קיך צו די געסט מיט צוויי טעלער אין ביידע הענט. זי האָט האַסטיק אוועקגעשטעלט די טעלער אפן טיש און גענומען טרייבן די אויפּעס. די צעפּאַלאַשטע הינער האָבן זיך אַ לאַז געטאַן אונטער און אַף די טישן. די געסט האָבן שטייענדיק געפּאַכט מיט די הענט. די הינער מיט די הענער זיינען אַראָפּ פון די טישן, זיך געלאָזט מיט צענומענע פּליגל אַיבערן גאַנצן עסצימער און, צעטומלטע, נישט געקאַנט געפּינען די טיר, דורך וועלכער זיי זיינען אַהער אַריין. כאַנע איז געווען אזוי פאַרלאָרן, אז זי האָט נישט פאַרשטאַנען, פאַרוואָס די געסט זעצן זיך נישט. האָט זי געלאָזט שטיין איר טעלער און איז צוגעלאָפּן צו יענעם טיש, וווּ די אומבאַקאַנטע זיינען געשטאַנען. דערווען אפן טיש די „וויזט-קאַרטלעך“, וואָס די הינער האָבן אַיבערגעלאָזט, איז זי אוועקגעלאָפּן אין קיך, זיך באַלד צוריקגעקערט מיט א שמאַטע און מיט א שטייניק וואַסער. אין א וויללע אַרום האָבן די געסט געהאַט די געלעגנהייט נישט נאָר צו זיצן באַ אַ ריינעם טיש, נאָר זיי האָבן אויך געקאַנט אַנקוקן כאַנעס ברױנלעכע, פּלינקע, שטייפּע הענט, אירע בלויע קרומלעך-געשניטענע אויגן, אירע בויידעטע קינבאַקן, אַף וועלכע ס'האַט דורך דער צוגעברוינטער הויט זיך דורכגעשלאָגן א זאַפטיק-ראַזלע-כע פאַרב. אירע פולע פּרישע ליפּן האָבן רויילעך, ווי נאָרוואָס נאָך א שאַרפן מעסער-שניט, זיך ליבלעך געקנייטשט, אזוי אז די געסט האָבן פאַרגעסן אין די טעלער מיט דער גרויער באלאַנדע און, ווי פאַרקישעפטע, נאָכגע-קוקט כאַנעס יעדער באַוועגונג. זי האָט אויך באַוויזן באַטראַכטן יעדערן פון די געסט. א קורצע רעגע האָט זי געקוקט אַף דעם קליינװויקסיקן, אַף זיין לענגלעך, איידל פּאַנעם, זיין צאַרטן שמייכל. צום עסן האָט זי זיך מער נישט צוגערייט. מיט א ביטער געפיל איז זי ארויס פון עסצימער. זי האָט ארויס-געפירט באַרעכן פון פּערד-שטאַל, אים האַסטיק אָנגעזאַטלט, זיך אַרױפּגע-כאַפּט אַף אים, אַריינגעטאַן אירע באַרוועסע פיס אין די סטרעמענעס. דאָס פּערד האָט זיך געלאָזט מיט זיין שווימענדיקן, גלייכמעסיקן גאַנג צום סטעפּ, צו דער טשערעדע, צו וועלכער ער האָט שוין גוט געוויסט דעם וועג.

נאָך פּונוזייטן האָט כאַנע געזען די מאַזשאַרע מיט די אופּגעהויבענע האַלאַבליעס, די טשערעדע, די פאַסטעכער, די מעלקערנס מיט די רויטע און ווייסע פאַשטיקעס אַף די קעפּ. זי האָט פּעסט אָנגעצויגן דאָס ציימל, דאָס פּערד האָט פאַרהאַלטן דעם גאַנג און איז שטיין געבליבן באַ דער סאַ-

מע מאזשארע. כאנע איז מאמעש ארויסגעפלויגן פון זאטל, און איר קרעפ-
טיק קאָל האָט אַ הילף געטאָן איבערן סטעפּ:

— טויבקע, וואָס בלאַנדזשעסטו מיט דער דויניצע, ווי אין פינצטערן
וואַלד? אַ-האַ-אַן איז דײַן „ווענעראַ“!

ניט אומזיסט איז אין כאַנעס געשריי געווען אי פאַרווורף, אי שפּאַט.
זי איז געווען אויסער-זיך, וואָס די מעלקערנס דרייען זיך איבערן סטעפּ, ווי
פארטשאַדעטע, און דערקענען ניט די בעהיימעס, וועלכע זיי מעלקען צוויי
יאָר דרײַ מאָל אין טאָג. וויפּל מאָל האָט זי געזאָגט: „קוקט זיך צו, ווי די
קי שטייען אין שטאַל צוגעבונדן איינע לעבן דער אנדערער, אזוי לייגן זיי
זיך אין סטעפּ איינע לעבן דער אנדערער“.

מער פון אלעמען האָט טויבקע ניט דערקענט „אירע“ קי. כאַנע האָט זי
מאמעש פאר דער האַנט געפירט פון איין בעהיימע צו דער אנדערער און
מיט האַרץ געטיינעט:

— גיב אַ קוק, „גערע“ לייגט לעבן „וויקטאָריען“, כאַווע“ לייגט לעבן
„דזשוליעטען“, און די איבעריקע לייגן אויך אזוי. וווּ זײַנען דינע אויגן, צו
אַלדי רוכעס? קוקסט און זעסט אַ פינג אונטער אַ דעכעלע!

וויפּל מאָל האָט כאַנע געבעטן, אז די מעלקערנס זאָלן טאָן, ווי זי טוט.
זיי זאָלן אויסוואַשן די אייטערס ניט באַ איין בעהיימע און גלייך נעמען ציען
און ציען, ביז די מילך קומט, נאָר זיי זאָלן אויסוואַשן די אייטערס באַ צוויי-
דרײַ בעהיימעס, וועלן זיי פאַרשפּאַרן צו וואַרטן, וואַרעם ווען זיי וועלן צוגיין
מעלקען די דריטע בעהיימע, וועט שוין די מילך רינען.

איצט איז זי צוגעגאַנגען צו שיפרע גרינבלאַט און מיט רוגזע געזאָגט:
— שיפרע, איך וועל זאָגן דער בעהיימע, זי זאָל דיך אויסמעלקן. וואָס
בריקעסטו זיך? נעם אוועק דינע הינטערשטע פיס פון איר בויך!

געוויזן, געזאָגט, זיך געבייזערט. צום סאָף האָט כאַנע גענומען דעם
בלעכענעם עמער און איז אוועק מעלקן אירע „אייגענע“ קי. אינגיכן איז זי
צוגעגאַנגען מיט אַ פּוֹלן עמער מילך, האָט זיך מיט איין פּוס אַרופגעשטעלט
אָף דער ראַד פון דער מאַזשארע, אויסגעגאַסן די מילך דורך דעם זײַ-טיכל,
וואָס איז געווען צוגעבונדן צום בידאַן. אַ קוק געטאָן אָף באַרעכען, ווי ער
שטייט אָף דער סאַמע זון, האָט זי אַראַפגענומען די פאַטשיילקע פון קאַפּ
און זי אויסגעבונדן מיט צוויי עקן דעם פערד ביז די אויגן. ביים זי האָט
עס געטאָן, איז ער געשטאַנען, ווי צוגעשמידט, דערנאָך פאַוואַליע אוועק
צו דער באַלקע, שטייל אַ הירזשע געטאָן, ווי ער וואַלט געזאָגט: איך וועל
באַלד צוריק קומען.

רוועקע דער פאַסטער, וואָס האָט עס געזען ניט איין מאָל, האָט זיך גע-
וויצלט:

— כאַנטשע, איך בין מעקאַנע באַרעכען...

מער האָט ער גאַרנישט באוויזן צו זאָגן, ווייל כאַנע האָט אים געשענקט
אַ שיינריינדיקן קוק, און, כאַטש זי האָט זיך זייער געײלט, האָט זי געזאָט
פאַרן:

— רעב רווח, איך זאל אויף לעבן, ווי איז בארעכט מויעך איז דא מער, ווי אין דינעם, — און זי איז אוועקגעלאפן מיט דער דויניצע טאן וואס זי האט געדארפט.

אט אויף זינען געגאנגען כאנעס טעג. זי האט קוים אויסגעשניטן א שא אף אויפצולויפן אין קינדערהיים צו אירע קינדער. אבער די שא איז געמלעך געווען די סאמע געמיטלעכע און געגארטע פון גאנצן מעסלעס.

ס'האט זיך אויף געמאכט, אז דריי-פיר טעג האט כאנע די געסט ניט געזען, אבער געהערט וועגן זיי האט זי גראד יא. אירע שכינעס ריווקע און כעוועד האבן צווישן זיך גערעדט אין די אונטן:

— די כודאזשניקעס שלאפן אף די סקירדעס שטרוי.

— זיי זינען גערעכט, — האט ריווקע באגיטקט, — אונדזערע וואנצן

האבן אוינס נאך קיינמאל ניט פארזוכט, די כודאזשניקעס וואלטן בעמיילע געמאכט פלייטע. נעכטן זינען זיי אלע געווען אין גארטן, זיי האבן זיך אויסגעשטעלט מיט זייערע ווארשטאטלעך און געוואלט אראפריסעווען פיי-

גען, אבער זיי האבן ניט געפויעלט בא איר, זי זאל שטיין א ווילדעטשקע. ווי קאן זי שטיין, אז זי דארף טראגן די פאמידארן צו דער מאזשארע? זינען זיי אין קאס געווארן, האבן געכאפט זייער קלאפערגעציג און אוועק צו די

סילאס-טורעמס.

אויף האט זיך כאנע דערוויסט, אז די געקומענע זינען קינסטלער, און

אין די קומענדיקע אונטן האט זי נאך געהאט אויסצוהערן, ווי אירע שכיין-נעס ריידן ארום די בילדער, וועלכע די קינסטלער מאכן.

— איך בין זיך אויף צוגעגאנגען, שטיי איך הינטער זיין פלייצע, —

האט כעוועד דערציילט, — די סקירדעס האט ער אנגעריסעוועט מיט בלוייער פארב, די אקסן מיט דער מאזשארע — מיט ראזער פארב, די ערד — מיט געלעך. איך פיל, אז איך ווער צעפלאצט פון געלעכטער. בין איך אריינגע-

גאנגען אין וואגאנטשיק. די כעווערע האבן אפגעגעסן ווארמעס, איך וואש די שיעלעך, מיטאמאל — ער גייט אריין.

— ווער איז דער ער? — פרעגט ריווקע.

— דער מיט די בלאנדע געקרייזטע האר. „יא, מאכט ער צו מיר, ווי

איז דיין נאמען? איך וויל זיך מיט דיר באקענען.“ זאג איר: „מע רופט מיך כעוועד. אבער איר האט ניט וואס זיך צו באקענען מיט מיר, איך האב שוין א כאווער.“ קוקט ער מיך אן, טוט א גענעץ אינמיטנדערינען און זאגט:

„האסט, האב געזונטערהייט!“

— זעסטו, ריסעווען אריין קלעקט אים ניט... אבער וואס האסטו זיך

אפגעזאגט? איך אף דיין ארט וואלט זיך יא באקענט מיט אים, — האט ריוו-קע ערנסט באמערקט.

„כאכמאניעס“, — האט כאנע א טראכט געטאן און איז איינגעשלאפן.

באגיינען, ווען זי איז אופגעשטאנען צום ערשטן געמלעך, האט זי זיך דערמאנט אין כעוועדס מעווינעס וועגן די קינסטלערס ארבעט, און עס איז איר פריקרע געווארן, וואס כעוועד איז אויף טעמפ און דערצו זיכער, אז זי

פארשטייט עפעס אין דעם. כאנע האָט זיך אזש צעלאַכט, ביים זי איז גע-
גאנגען דורכן פוסטן באגינענדיקן הויף צו דער קו-שטאל. דער איינציקער
בוים לעבן קינדערהיים איז געשטאנען פארשלייערט אין קילער שטיקליט,
קיין בלעטעלע אף זיינע צווייגן האָט זיך ניט באוועגט. די לופט איז געווען
קיל, די קווינע, די סילאָס-טורעמס, די איינציקע נייע שטוב, די קאַשארע
און די אַלטע שטוב, וואָס זיינען גאנץ פארבליבן נאָך דער רעוואָלוציע,
זיינען געווען פארהילט אין נאכטיקער ר.ו. פון דער קו-שטאל האָט זיך גע-
לאָזט הערן א קלימפערן פון די בידאַנעס, פון די בלעכענע דויניצעס. עס
האָט זיך אָנגעהויבן א נייער טאָג.

כאַטש כאנע איז געווען זייער פארטאָן, האָט זי צומאַל דורכגענומען א
כארפע פון דער אויסקומעניש, מיט וועלכער די קאַמונארן זיינען געווען
אומגערינגלט. „ווי קאַנען מיר לערנען אנדערע, — האָט זי געטראַכט, —
אז מיר אַיין ווילן זיך ניט לערנען, און אזוינע ווייסערקעס, ווי כעוועד,
וועלכע האָבן קיינמאַל קיין קינסטלער, קיין בילד אין זייערע אויגן ניט גע-
זען, כויעקן?“ כאנע איז געווען צערודערט פון דעם, דעריבער איז איר די
ארבעט ניט געגאנגען ווי עס דאַרף צו זיין.

זי איז געזעסן אפן גידעריקן בענקעלע מיט דער בלעכענער דויניצע און
האָט איינגערעדט דער בעהיימע: „שטיי, פלאַרע, ליבינקע“, — אַבער „פלאַ-
רע“ איז ניט איינגעשטאנען קיין רעגע. זי האָט געדרייט מיטן קאַפּ, געפאַכט
מיטן עק און קעסיידער געהויבן די הינטערשטע פיס, פונקט ווי זי וואָלט
געפילט, וואָס עס טוט זיך באַ כאנען אין האַרצן. עס האָט כאנען א שווייס
באשלאָגן, ביז זי האָט אויסגעמאַלן „פלאַרען“. דערנאָך האָט זי געהאַלפן
אַפּבינדן די קי, און, ווען די פאסטעכער זיינען אוועק מיט דער טשערעדע
אין סטעפּ, האָט כאנע מיט די מעלקערנס אויסגערייניקט די שטאַל, אָנגע-
שאַטן האַבערנע מעל מיט געשטויסענער מאקובע אין די קאַרעטעס און איז
אוועק צו דער פערד-שטאַל.

זי האָט אָנגעזאַטלט באַרעכן, געשמייכלט פון שימקעס רייד:

— כאנע, דו גלעטסט אים און גלעטסט, ער בלייבט אַבער אדן א פערד!
— דאָס טרעפט מיט צווייפסיקע אויך, — האָט כאנע באמערקט און
האָט ארויסגעפירט באַרעכן פון שטאַל. און כאַטש זי האָט געהאט נאָך וואָס
צו ענטפערן שימקען, איז זי אוועקגעריטן צום ברונעם — זי האָט דערזען,
אז די קאַרעטעס זיינען טרוקן. עס האָט זי דורכגענומען א בראנדיקער צאַרן,
ווייַל זי האָט פארשטאנען, אז די פאסטעכער האָבן אוועקגעטריבן די טע-
לעצעס מיט די ביקלעך ניט קיין געפאַיעטע... זי האָט מיט די פיאטעס גע-
פויקט באַרעכן אין בויך אזוי, אז דער אַטעם האָט איר פארכאפט, פליענדיק
איבערן סטעפּ. ערשט הינטער דעם דאַרף קאראהורט האָט זי דערזען די
פאסטעכער און די בלאַנקענדיקע יונגע טשערעדע. די פאסטעכער זיינען
געזעסן און האָבן גאנץ געשמאק צוגעביסן. כאנע האָט געקוקט, ווי זיי ביסן
אַפּ היפשע שטיקלעך פון די לוסטעס ברויט און ווי זיי וזפן נאָך יעדער ביסן
ברויט פון דער פלאַש מילך. זי האָט דערפילט, ווי א זודיקער ווינט האָט

פארקאפט אירע נאָזלעכער, ווי ס'האָט זיך אופגעהויבן צו איר האַלדז א שוועבדיקער גרימצאָרן, און זי האָט אויסגעשרייען:

— די טעלעצעס צום ברונעם!

די פאסטעכער האָבן אוועקגעשטעלט אַף דער ערד די פלעשער מיט דער איבערגעבליבענער מילך. זיי האָבן זיך אופגעהויבן און רויק געזאָגט: — זיי וועלן זיך אַנטרינקען וואַרמעס-צייט.

— פארוואָס האָט איר ניט אָפגעלייגט אייער אַנבייסן ביז וואַרע-ע-ע-ע-ממע-ע-ע-ע-ע! — האָט כאַנע אויסגעשרייען אזוי, און די פאסטעכער האָבן שפּאַ-רעוודיק גענומען שטעלן די פיס אַף הינטערווייטעכס. אָבער כאַנע איז שוין מער ניט געווען קיין באַלעבאַסטע איבער זיך. זי איז ארויסגעשפרונגען פון זאָטל, זיך אַ לאַז געטאָן צו די פאסטעכער, זיי דעריאָגט און גענומען פלעמען איינעם און דעם אנדערן איבער די באַקן, איבער די קעפּ. זי האָט געזען, ווי זיי פאָכן מיט די הענט און ווערן זיך פון איר. זי וואָלט זיי נאָך היפש איינגעטיילט, ווען זי וואָלט פּלוצעם ניט דערזען, ווי עס רינט בלוט באַ איינעם פון דער נאָז. זי האָט נאָך געפונען אין זיך קרעפטן אויסצו-שרייען:

— מענוואַרעם, פּויליאַקעס, נישטיקייטן! זיך צוגעוויינט אין וויניצע צו פארקויפן הערינג! די טעלעצעס פארנעמט!

דאָס אַלץ ארויסגעשרייען, איז זי אַף די שפיץ פינגער צוגעלאָפּן צו באַרעכן, האָט זיך אַריינגעכאַפט אין זאָטל און ווידער מיט די פיאטעס גע-פויקט זיין בויך אזוי, אז דאָס פערד איז עטלעכע רעגעס א פארווונדערטער געשטאנען אַף איין אַרט, בלוז געביטן דעם טראָט, און ערשט דערנאָך א הירזשע געטאָן און זיך געלאָזט גלאַט אין דער וועלט אריין. כאַנע האָט ארומגעדרייט דאָס ציימל אַף דער רעכטער האנט אזוי, אז באַרעכס קאַפּ האָט זיך פאריסן. זי האָט אים פארקערעוועט וווּ זי האָט באדארפט און גע-האַלפּן פארנעמען די טשערעדע צום ברונעם. ערשט ווען זי האָט געזען, ווי די פאסטעכער האָבן אַנגעפאַמפעט וואסער אין די קאַרעטעס און די בעהיי-מעס האָבן זיך אַ לאַז געטאָן צו דער וואסער, איז זי אוועקגעריטן אין סטעפּ, כאַטש עס איז נאָך געווען לאַנג צום באַטאַגיקן געמעלק.

איצט האָט זי ניט געקערעוועט. באַרעך איז אוועק צו דער באַלקע, און ביים ער האָט זיך מיט איר אַראָפגעלאָזט אין דער נידער, איז זי ארויס פון זאָטל און אוועקגעפאלן אפן גראַז. זי האָט זיך אויסגעדרייט מיט דער פלייצע צום הימל און אזוי געלעגן, איינזאפנדיק אין זיך די רר, וואָס האָט געאַטעמט צו איר פון דער ערד.

זי האָט ניט געזען, ווי באַרעך איז געשטאנען מיט אַן אַראָפגעלאָזטן קאַפּ און ווי פון זינע ליפּן איז געפאלן אַף דער ערד געדיכט-אופגעשלאָגענער געלער שוים. זי האָט עס ניט געזען ניט נאָר דערפאר, וואָס זי איז געלעגן מיטן פאַנעם אַראָפּ, נאָר ווייַל זי איז איינגעשלאָפּן. ווען כאַנע האָט זיך אַפּ-געכאַפט, איז באַרעך געלעגן אַף דער ערד. זי האָט אַ גלעט געטאָן זיין האַלדז און דערפילט, אז ער איז נאָס. דעריבער האָט זי אים געלאָזט ליגן,

אבער די זון האט באוויזן, אז ס'איז שוין צייט צו מעלקן דאס צווייטע מאָל. זי האט א צי געטאָן דאָס ציימל, און באַרעך האָט זיך אופגעהויבן און זיך געלאָזט שפּאַנען נאָך איר.

אפן באשטימטן אָרט אין סטעפּ, וווּ די פּאַסטעכער האָבן אלעמאָל צו-נויפגעזאַמלט די בעהיימעס, איז געשטאַנען די מאזשארע מיט די ליידיקע בידאַנעס. די מעלקערנס האָבן שוין אָנגעהויבן מעלקן. כאַנע האָט אויך גענומען די בלעכענע דויניצע און איז אוועק טאָן, וואָס אלע טוען. ביים זי איז צוגעגאַנגען צו דער מאזשארע אויסגיסן די מילך אין בידאַן, האָט זי דערזען דעם שוואַרצביינעווידיקן קינסטלער, וועלכן זי האָט אויסגעטיילט פון די איבעריקע, ביים זי האָט אים יענעם טאַג דערזען אין געזעמל. זיין לענגלעך, איידל, טונקל פּאַנעם און זיינע שוואַרצע אויגן האָבן געשמייכלט און אויסגעדריקט געבעט מיט צווייפּל איניינעם. ער האָט א קורצע רעגע געקוקט כאַנע אין די אויגן, צוליב עפעס האָט ער אראַפּגעכאַפט די טיו-בעטייקע פון קאַפּ און שטייל געזאַגט:

— כאַווערטע בריגאדיר, עפּשער איז מעגלעך צו פאַרהאַלטן די סטאַדע אָף א שאַ אַנדערהאַלבן. אויב יאָ, וואָלט עס געווען זייער ווילד.
כאַנע האָט געקוקט אָף זיין אראַפּגעלאָזענער רעכטער האַנט, אין וועל-כער ער האָט געהאַלטן די טיובעטייקע.

— אַבער ניט מער ווי אָף אַנדערהאַלבן שאַ, וואָרעם בעהיימעס זיינען ניט קיין מענטשן. זיי דאַרפן זיך פּיטערן און מע דאַרף זיי מעלקן. — גע-זאַגט, ניט אופגעהויבן די אויגן צו אים און אוועק מעלקן.

ער האָט פּאַנאנדערגענומען דעם מאַלבערט, ארופגעשטעלט אָף אים א דיקטן ברעטל מיט צוגעקלעפטן פּאַפּיר, האָט פּאַנאנדערגעלייגט דאָס אי-בעריקע געצייג און זיך גענומען צו דער ארבעט.

כאַטש כאַנע האָט געזאַגט אזוינע האַרבע ווערטער צום קינסטלער, האָט זי נאָכן געמעלק אָנגעזאַגט די פּאַסטעכער, אז יענע זאָלן די טשערעדע פאַרהאַלטן. די מאזשארע מיט די בידאַנעס מילך מיט די מעלקערנס איז אוועקגעפאַרן. כאַנע איז אויך אוועקגעריטן. זי איז צוגעפאַרן צו דער בע-קער. דער בעקער האָט איר געגעבן א שטיקל פּריש ברויט, און זי איז אוועק מיט באַרעכן צום גאַרטן. דאָרט האָט איר אָפּגעגליקט, — די בריגא-דירקע פון גאַרטן-בריגאדע כּייעלע גרינשטיין האָט איר געגעבן א לאַנגע גרינפלידקע אווערקע און א פּאַמידאַר. דערביי האָט כּייעלע באַמערקט:

— כאַנטשע, ווען איך גיי אריין אין קו-שטאַל, וואָלסטו מיר געגעבן א גלאַז מילך?

— א נייע ניס! — האָט כאַנע באַמערקט, אָפּגעביסן דאָס געלע ווי-דעלע פונעם שפיץ אווערקע, עס ארויסגעשפיגן, אריינגעלאָזן די ציין אין סאַמע אווערקע-טיף, א שמייכל געטאָן, א קוק געגעבן אָף כּייעלען באַרוי'קט: — כּייעלע, איך בין היינט זייער מיד. וויפּל, מיינסטו, איז דער זייגער? לייטישע מענטשן האָבן שוין לאַנג אָפּגעגעסן וואַרמעס. די קאַמונאַרן אויך.

— עס, עס, כאנטשע, דו האסט דאך קימאט געפאסט. ווי מיינסטו, כאנעלע, די אופקומענדיקע נייע מענטשהייט וועט אף אונדז קיין פאריבל ניט האבן? וואס זאל מען טאן, מע זינדיקט אפט, און איך ניט ווינציקער פון אנדערע. ניט דו איינע קומסט אהער. דער גארטן איז מאמעש ווי האגיק פאר בינען, — האט כײַעלע אין פארײַעגנהייט געזאגט.

כײַעלע איז געווען פון די קאמונארקעס, וועלכע איז זייער געווען כאנען צום הארצן. זי האט מיט גרויס האנאע געגעסן די אווערקע מיטן פאמידאר. אבער זי האט קימאט זיך געגעבן א ניידער, אז זי וועט אהער מער ניט קו-מען, און זי וועט עסן דאס, וואס אלע קאמונארן עסן. און שוין זיצנדיק אין זאטל, האט זי צוגעזאגט:

— כײַעלע, דינגע ניט. די קומענדיקע מענטשהייט וועט זיך דערמאנען, די קומענדיקע מענטשהייט וועט וויסן, אז דו האסט בישטיקע געטיילט די קאמונארן גרינס, און איך בין זיכער, אז דו וועסט ניט שטרענג געמישפעט ווערן!

געוויס האט כאנע ניט פארגעסן, אז דער קינסטלער מאלט דארט די טשערעדע. און אינגיכן האט ער דערהערט א טופען פון טלאען. באלד האט ער אויך דערזען, ווי כאנע איז מיט איין פוס געשטאנען אף דער ערד, ביים דער צווייטער פוס איז נאך געווען אין דער סטרעמענע. ער האט אוועקגע-נומען דאס פענדזל פונעם פאפיר און געקוקט, ווי זי שפרינגט אף איין פוס, און ווען זי איז, ענדלעך, שטיין געבליבן לעבן פערד, האט ער זיך ווי-דער גענומען צו דער ארבעט. זי איז געשטאנען הינטער זיין פלייצע, גע-קוקט, ווי ער ארבעט, און דאס איז איר אזוי געפעלן געווארן, אז זי האט אזש איינגעהאלטן דעם אטעם. זי איז געווען אויסער זיך, וואס אף אז קליינעם בויגן פאפיר האט געקלעקט ארט פאר אזא הויכן לויטערן הימל, פאר אזא ראכוועסדיקער ערד, און עס איז נאך גענוג ארט געבליבן פאר דער טשערעדע און פאר די מעלקערנס. כאטש זיי זינען געווען קוים אָנגע-מערקט, האט כאנע הויך אויסגערופן: „דאס איז דאך טיבל, און דאס איז ראַקע, און דאס איז שיפרעלע.“ דער קינסטלער האט אופגעהערט צו אר-בעטן, האט אויסגעקערעוועט דאס פאנעם צו כאנען און געלאסן געפרעגט: — איר האט זי דערקענט? אזוי גאר? גאנץ וויל, — דערביי האט ער אזוי הארציק געשמייכלט, אז כאנע האט קיין מוט ניט געהאט אים צו זאגן דאס, וואס זי האט געוואלט.

טאקע דעריבער איז זי אוועק צו די פאסטעכער, עפעס גערעדט צו זיי. דער קינסטלער האט פונווייטן געזען, ווי די פאסטעכער שאקלען מיט די קעפ. דערנאך איז כאנע ווידער צוגעגאנגען און אים געזאגט, וואס זי האט געטראכט.

— איר האט שוין אָפּגעשפיגלט? אויב יא, דארף די טשערעדע גיין צו די באלקעס, וואָרעם דאָ האָבן די בעהיימעס ניט וואָס צו נעמען אין מויל.

מענטשן קאנען זיין פוסטע, אבער אייטערס דארפן זיין פולע. — געזאגט, צוגעגאנגען צו באַרעכן, אריינגעשפרונגען אין זאָטל און אוועק.

ניט אַרץ, וואָס כאַנע האָט געזאָגט, איז דערגאנגען צום קינסטלער, וואָ-
רעם אין מאַסקווע האָט ער גערעדט מער רוסיש ווי מאמעלאַשן. פונדעסט-
וועגן האָט ער פארשטאנען, אז ער איז דאָ שיר ניט געגליכן געוואָרן צו די
בעהיימעס, און ער האָט זיך געווונדערט, וואָס דאָס האָט אים ניט באַליי-
דיקט — פארקערט, דאָס האָט אים אָנגענעם איבעראשט. ער האָט א טראַכט
געטאָן: „זי איז ניט נאָר א בריגאדיר, זי איז אן אַריגינעל מיידל“. ער האָט
צונויפגענומען זיין קלאַפערגעצייג און זיך דערמאָנט די אַדע „טרעפלעכע“
קלאַצקאשעס, מיינונגען, געלעכטערלעך, וואָס ער האָט אויסגעהערט פון
די קאָמונארן, ביים ער האָט געמאַלט אין פעלד-בריגאדע, בא די סיִדאָס-
טורעמס, בא די שאַף-פאסטעכער, און עס האָט זיך אים געשמייכלט, וואָס
די בריגאדיריקע האָט זיך אזוי אויסגעטיילט צום גוטן פון די, מיט וועלכע
ער האָט זיך שוין באַגעגנט.

דער לאַנגער טאָג האַרעוואניע, דער פארדריסלעכער צופאַל מיט די
פאסטעכער האָט כאַנען דעם געמיט ניט גרינגער געמאַכט. פונדעסטוועגן
איז זי דעם לאַנגן עסצימער דורכגעגאנגען מונטער. זי האָט זיך געזעצט
בא א קימאַט ליידיקן טיש, וואָרעם די מערהייט קאָמונארן האָבן שוין אָפ-
געגעסן וועטשערע. באַם סאַמע לעצטן טיש זיינען געזעסן די קינסטלער.
זי האָט נאָך ניט געענדיקט עסן, ביים עס האָט זיך דערהערט, ווי מע קלאַפט
אין דער אייזערנער רייף. דאָס האָט באַטייט אן אַלגעמיינע פארזאַמלונג
(ווייל צוליב זיינען פון קאָמונע-ראַט און פון די בריגאדעס האָט מען אין
רייף ניט געקלימפערט).

פונעם עסן איז שוין כאַנען ניט באַשערט געווען האַנאָע צו האָבן. זי
האָט פארשטאנען, וואָס פאַר א סיבּע ס'האָט ארויסגערופן די אַלגעמיינע
פארזאַמלונג. זי האָט געזען, ווי דער פאַרזיצער פון קאָמונע און דער סעק-
רעטאַר פון פאַרטיי-קעמערל האָבן זיך אופגעוויבן אַף דער בינע, וועלכע
כאַנע האָט פאַר זיך גערופן די בריק. דער פאַרזיצער האָט עטלעכע מאָל א
פאַטש געטאָן איבערן טיש. אין עסצימער האָט געהערשט א מאַדנע שטי-
מונג. די קאָמונארן און די קאָמונאַרקעס האָבן אי געשמייכלט, אי זיי האָבן
אויסגעדריקט שאַדן-נייגעריקייט. דאָ און דאָרט האָט פּלוצעם אויסגעפראַלט
א געלעכטער. דער קאָמונאַר פון פעלד-בריגאדע, וועלכער האָט אַנומלָטן
פאַרגעלייגט כאַנען זיך דורכגיין מיט אים אין סטעפּ „א קוק טאָן, ווי די
שטערן פאַלן“, האָט הויך געפרעגט:

— כאַנטשע, וואָס האַסטו זיך אזוי צוגעכאַפט צו די פאסטעכער? דו
ביסט זייער פריצטע? זיי זיינען דייע הינט?

כאַנע האָט זיך אַ בייג געטאָן, און פּונקט אזוי, ווי ער האָט הויך גע-
פרעגט, אזוי אויסדריקלעך און ערנסט האָט אַ קלונג געטאָן איר קאַל איבערן
גאַנצן עסצימער:

— איך האָב דיך אין זינען, ווי דעם פאראיאַריקן שניי, נאָר איצט וואָלט
איך גראָד געוואָלט א קוק געבן, ווי דינע ציינער זעען אויס.

— שטייטער, שטייט זאָל זיין! — האָט דער פאַרזיצער ווידער א פאטש
געטאָן איבערן טיש און באַרד אויסגערוּפן:

— קאָמונארקע כאַנע פּינבערג, גיי צו געענטער צו דער בינע. קאָמו-
נארן געליטענע דאוּיד שאַפּיראַ און יאַנקל צוקערמאַן, קומט אויך אהער.
כאַנע איז שטיין געבליבן פון דער רעכטער זייט בינע, די געליטענע
האַבן זיך אוועקגעשטעלט לעבן דער לינקער זייט. באַ איינעם פון זיי, באַ
דאוּידן, איז דאָס פאַנעם געווען פאַרבוּנדן מיט א רויטער פאַטשייקע, ס'קאָן
זיין, אן צו ליב דעם טאַקע איז דער עסציער פאַרטויבט געוואָרן פון א
מירעדיקן געלעכטער. ענדלעך איז שטיי געוואָרן.

— כאַווער קאָמונאַר צוקערמאַן, — האָט דער פאַרזיצער זיך געווענדט
צום געליטענעם, — דערצייל פינקטלעך, ווי דאָס איז געווען.

ער האָט לאַנג דערציילט, צוקערמאַן, ווי ער האָט מיט דאוּידן ארויס-
געטריבן די טשערעדע טעלעצעס, ווי ס'האַט זיי געכאַלעשט דאָס האַרץ.
דאָ האָט אים כאַנע איבערגעשלאָגן:

— וועמען האָט געכאַלעשט דאָס האַרץ, אייך, צי די קעלבער?

א רעכטע וויילע האָט געשאַלט א געלעכטער, דערנאָך האָט דאוּיד
דערציילט, אז די קאָמונאַרקע כאַנע פּינבערג איז אים באַפאַלן, ווי אן עמע-
סע גאַלענטע, און האָט אים פאַרבלוטיקט.

אויסגעהערט די טיינעס פון די געליטענע, האָט דער סעקרעטאַר פון
פאַרטיי-קעמערל געהייסן ריידן כאַנען. כאַנע האָט אויסגעמאַלט אַט וואָס:
— כאַווייריים קאָמונאַר! איך דאַרף דאָ ניט דערציילן, וויפּל מע דאַרף
האַרעווען, ביז מע האַדעוועט אויס א קו. ווען איר וואָלט געזען, ווי די טע-
לעצעס מיט די קעלבער האָבן זיך אַרומגעדרייט אין סטעפ פאַרכאַלעשטע
פון דאַרשט! און אין דער זעלבער צייט זינען זיך די צוויי מוישע ראַביינוס
האַרעפאַשניקעס געזעסן און געפראַוועט א סודע. ווייס איך ניט, צי עמעצער
פון אייך וואָלט געטאָן אַנדערש ווי איך. איך האָב קיין כאַראַטע ניט, איך
האַב אַרץ געזאַגט!

דערנאָך זינען אַרויסגעטראָטן קאָמונאַרן און האָבן געוואָלט ווייכער
מאַכן די זאַך. ס'האַבן זיך אויך געפונען אַזוינע, וואָס האָבן גערעדט האַרב
און שאַרף. נאָך די אַרויסטרעטונגען פון די קאָמונאַרן האָט גענומען א וואָרט
דער סעקרעטאַר פון פאַרטיי-קעמערל. ער האָט אַנגעהויבן פון ווייט:

— ווינטער האָבן מיר פאַרורטיילט די האַנדלונג פון איינער א קאָמו-
נאַרקע, וואָס האָט זיך אָפּגעזאַגט אַנצוזויגן א קליינעם קאָמונאַר, א ברעקל
קינד, ניט קוקנדיק אַף דעם, וואָס זי האָט געהאַט גענוג מילך. איר גע-
דענקט, כאַווייריים, ווי מיר האָבן זי אויסגעשאַסן אַף א גאַנצן קוואַרטאַל
פון אונדזער קאָמונע. כאַטש איך האָב דאן געזאַגט, אז דאָס איז אן אי-
בעריקע זאַך. איצט האָבן מיר אן אומדערהערטן צופאַל. ווען דאָס וואָלט
געטאָן אן אַנדערער אַף כאַנעס אַרט, וואָלט איך דער ערשטער אַפּגעהויבן

מיין האנט, אז דער דוך פון אזא מענטשן, פון אזא קאמונאר זאל בא אונדז
ניט זיין. איך זאג א קאמונאר, ווייל אלע ווייסן, אז כאנע פיינבערג טוט
פאר צוויי-דריי מאנצבלעך. אבער אפהייבן די האנט אף א כאווער! איך לייג
פאר זי אויסשליסן אף א קווארטאל פון קאמונע-ראט. איך האב געענדיקט.
מע האט אפגעשטימט. די מערהייט איז געווען פאר דעם פארשלאג,
וואס דער פארטיי-סעקרעטאר האט אריינגעטראגן. אין עסזימער איז געווען
א ראש און א טומל. פלוצעם האט דאוויד שאפירא, דער, וואס איז געשטא-
נען ארומגעבונדן מיט א רויט טיכל, אופגעהויבן די רעכטע האנט און גע-
לאזט וויסן:

— איך האב פארגעסן צו זאגן, אז די כאווערטע פיינבערג האט גע-
שריען, ביים זי האט אונדז געשלאגן, אלערליי מיסע ווערטער, און זי האט
געזאגט, אז מיר זאלן פארן האנדלען אין וויניצע מיט הערינג. איך האלט,
אז עס איז א קורקולסקע אגיטאציע.

ניט קוקנדיק אף דער דאזיקער מעלדונג, האט זיך דערהערט אזא גע-
לעכטער, אז אייניקע קאמונארן האבן אזש געשליקערצט.

— די פארזאמלונג איז געשלאסן! — האט דער פארזיצער געמאלדן.
עפראים דער שאף-פאסטעך האט זיך א טראג געטאן אף דער בינע,
ארויסגענומען זיין מויל-הארמאניקע פון קעשענע. ער האט געשפילט עפעס
פון „קארמען“, געטופעט מיט די פיס, געשריען:

— כעווער, כאנעלע, אהערצו גיי, ארוף אף דער בינע, מע דארף דאס
פארטאנצן!

עטלעכע קאמונארן האבן זיך שוין געדרייט אין א שווינדלענדיקער פאל-
קע, און כאטש כאנע איז אלעמאל געווען איינע פון די ערשטע אומדערמיד-
לעכע טענענערנס, האט זיך איר איצט ניט געטאנצט. זי האט א קוק געטאן
אף דער בינע, ווי דארטן וואלטן זיך געדרייט מעשוואגאים, און איז ארויסגע-
גאנגען פון עסזימער. זי האט געמאכט עטלעכע טריט, דערהערט, ווי עמע-
צער גייט הינטער איר, און זיך אפגעשטעלט. דערזען דעם קינסטלער, האט
איר א קלעם געטאן באם הארצן, לעמיי זי האט צו אים באטאג גערעדט אזוי
הארב. ער האט אבער, אפאנעם, פארגעסן וועגן דעם, ווייל ער האט אזוי
שטייל-בעטנדיק זיך געווענדט צו איר:

— כאווערטע כאנע, אויב איר זיט ניט זייער מיד און איר האט גאר-
נישט קעגן, וואלטן מיר זיך עפשער דורכגעגאנגען מיט אייך א ביסעלעך?
זי האט עס גוט געהערט און האט ניט צוגענומען איר האנט, ביים זיינע
ווייכע ווארעמע פינגער האבן זיך צוגערירט העכער פון איר עלנבויגן. נאך
ווען זיי זיינען באנאנד אוועקגעגאנגען, האט ער זיין האנט צוגענומען און
נאך א רעכטער וויילע שוויגן שטייל באמערקט:

— דאס ערשטע מאל איז מיין לעבן גיי איך מיט א מיידל, וואס האט
אטאקירט צוויי מאנצבלעך.

— איך שאץ אייער שרעקלאזיקייט. איר זיט בייגעווען אף דער פאר-
זאמלונג?

— איר האָט דען ניט באַמערקט, אז מיר זײַנען געווען אין עסצײַמער?
— איך האָב געזען, איך האָב געמײַנט, אז איר זײַט אוועקגעגאָנגען.
— דאָס איז ניט וויכטיק, איך וואָלט נאָר געוואָלט, איר זאָלט ניט אײַ-
בערשאַצן מײַן שרעקלאַזיקײַט, ווייל איך האָב שוין געזאָגט, אז אזא מײַדל
באָגען איך דאָס ערשטע מאָל.
— איך וועל אַײַך אָפּשאַצן זײַער באַדאכט. איר האָט אָבער א טאָעס,
דאָס מאָל האָט איר באָגענגט א מאַמע פון דרײַ קינדער, — האָט כאַנע גע-
זאָגט.

זי האָט געהערט, ווי ער האָט טיף אָפּגעאַטעמט. זיי זײַנען פאַרבייגע-
גאַנגען די קוזניע, די סילאָס-טורעם, האָבן זיך פאַרנומען רעכטס אין סטעפּ
אַרײַן. זיי האָבן געשוויגן, און כאַנע האָט געוואַרט, אז ער זאָל זאָגן „א גוטע
נאַכט, כאַווערטע פֿײַנבערג“. ער האָט זיך פֿלוצעם אָפּגעשטעלט און אײַבע-
ראַשט געפּרעגט:

— איר, דרײַ קינדער? ווי אַלט זײַט איר?

אין זײַן פּראַגע האָט זי דערהערט אזוינע טענער, ווי ער וואָלט געגאַרט,
זי זאָל זאָגן „כײַהאַב זיך געוויצט“. ערשט איצט האָט זי אים געוואָלט
ווינטשן א גוטע נאַכט. אָבער זי האָט דערפֿילט זײַן האַנט אף אירער און
שטייל אײַבערגעכאַזערט:

— יא, איך האָב דרײַ מײַדעלעך, דעם קומענדיקן פּרײַטיג ווערט מיר
פיר און צוואַנציק יאָר.

כאַנע האָט עס געזאָגט און דערפֿילט זיך קלײַנמוטיק. אזא געפֿיל איז
געווען באַ איר דאָס ערשטע מאָל, זינט זי איז אוועק פונעם מאַן.

אין סטעפּ איז געווען שטייל, ווי אַלעמאַל, ווען כאַנע פֿלעגט ארויסגיין
אײַנע אַרײַן א שפּאַציר טאָן. דער הימל איז אויך, ווי אַלעמאַל, געווען זײַער
טונקל און געדיכט באַשטעפּט מיט שטערן. אָבער כאַנען האָט זיך אויסגע-
וויזן, אז דאָס ערשטע מאָל זעט זי אזא טיף-געוועלבתן הימל, אזוינע בלײַכע
שטערן, אזא גלײַכגילטיקע שטיקײַט. א באַנומענע פון דער פֿלוצעמדיקער
קלײַנמוטיקײַט, פון דער שטיקײַט און פון זײַן שווייגן, האָט זי ניט גלײַך
דערהערט זײַן שטילע פּראַגע:

— וווּ איז דער פּאַטער פון אײַערע קינדער?

כאַנע האָט אים אָנגעקוקט, א רעגעלע געשוויגן און ערנסט געזאָגט:

— וועמעס טאַטע? מײַנע קינדער האָב איך מיר אַרײַן געהאַט.

ער האָט א נעם געטאָן כאַנעס האַנט און זי לײַכט א צי געטאָן פאַרויס.
אזוי זײַנען זיי זיך געגאַנגען, געשוויגן, ביז ער האָט א פּרעג געטאָן:

— איר געדענקט, ווי איר זײַט ארײַנגערײַטן אין הויף יענעם פּרימאַרגן,
ווען מיר זײַנען געקומען אין קאַמונע?

— געוויס געדענק איך. עס איז מיר אײַנגעפאלן דאָס האַרץ. איך בין
דאָך דאָן שיר ניט ארויפגעריטן אף דעם שוואַרצן, וואָס איז געשטאַנען לֵעבן
דער פּרוי, וועלכע איז מיט אײַך געקומען.

— איך האָב זיך ניט דערשראָקן, איך האָב זיך שיר ניט צעלאַכט, ווען דער שוואַרצער, מע רופט אים לײַאווע, האָט געכאַפט זײַן טשעמאַדאַן. דער- אַ שוואַרצער איז זייער א גוטער קינסטלער, דאַרפט איר וויסן. איך האָב יענעם פרימאַרגן אײַך קוים געכאַפט מיטן אויג, איר האָט אזוי גיך פאַר- קערעוועט און פאַרשווינדן געוואָרן מיטן פערד אינײַנעם. ביים איך האָב גע- מאַלט די בעהיימעס, איז מיר זייער געפעלן געוואָרן, ווי דאָס פערד שטייט מיט א ווייס טיכל פאַרבונדן דעם קאַפּ, דאָס האָט איר אים אזוי אויסגע- פּוּצט?

— וואָס ווײַנדערט איר זיך, עס איז דאָך געווען אזא היץ.

— איך פאַרשטיי, אָבער עס ווײַנדערט מיר, וואָס איר באַגייט זיך מיט אים אזוי גוט.

— אויב איר אײַלט זיך ניט, וועל איך אײַך דערציילן, פּונדאָנען און וויאזוי ער איז צו מיר געקומען. כאָטש ניט נאָר דערפאַר באַגיי איך זיך אזוי מיט אים, אז מע שלאַגט און מע פּײַניקט א באַלעכײַ, איז מען קיין מענטש ניט.

— איך אײַל זיך אין ערגעץ ניט. איך ווייס ניט, וואָס איר וועט דער- ציילן, נאָר איך דאַרף אײַך זאָגן, אז דאָס קנאַפע, וואָס איך האָב פון אײַך געהערט, זאָגט ניט צו קיין לאַנגווייליקייט.

קוים האָט זי אָנגעהויבן דערציילן, איז איר קאַל געוואָרן שטייל, טיף אײַנגעהאַלט, און אירע ווערטער זײַנען שפאַרעוודיק געפאַלן אין דער נאַכט. — מיט א כאַדאַשים זיבן צוריק, — האָט זי דערציילט, — בין איך אוועקגעגאַנגען אין סטעפּ אײַנע אליין. גיי איך אזוי פאַרטראַכט, דעם וועג ווייס איך. מיטאַמאַל — א וויאַרסט פיר פון דער קאַמונע, אין סטעפּ, וווּ ס׳איז קײַנמאַל קיין שום צוים ניט געווען, זע איך ארייַנגעהאַקטע סטויפעס. אף די סטויפעס — געדיכט אָנגעצויגן שטעכל-דראַט. ס׳איז געווען א ליכ- טיקע לעוואַנע-נאַכט. איך גיי צו נעענטער, נאָר איך הייב ניט אָן צו פאַר- שטיין, וואָס דאָס איז. הינטער דער שטעכעדיקער וואנט האָבן זיך צונויפ- געשלאָגן אַן א שיר פערד. ווען ניט די שטעכעקעס, וואַלטן די פערד זיך געקאַנט צורוקן צו דעם צוים און די ענגשאפט וואַלט ניט געווען אזוי מײ- רעדיק, אָבער אזוי האָבן זיי זיך נעכעך צונויפגעקניילט און האָבן אזוי גרוי- ליק און אומעטיק געהירזשעט, אז דער מאמעס מילך איז מיר אנטרונען געוואָרן. דערנאָך האָבן זיך אײַניקע פערד א הייב געטאַן אף די הינטערשטע פיס. וווּ אראַפּצולאָזן די פאַדערשטע האָבן זיי דאָך ניט געהאַט, סײַדן אף די רוקנס פון די, וואָס זײַנען קימאַט געווען צוגעקלעפט צו זיי. זײַנען זיי אזוי געשטאַנען און נאַכאַנאַנד געפאַכט מיט די פיס אינדערלופטן. איך האָב זיך אזוי דערשראָקן, אז איך בין אוועקגעלאָפּן אין קאַמונע. אפמאַרגן האָב איך קיין פרייע מינוט ניט געהאַט צוצולויפן א קוק טאַן, וואָס מיט די פערד טוט זיך, און איך האָב דאָס דערציילט דעם פאַרטיי-סעקרעטאַר. האָט ער צו מיר געזאָגט: „וואָס ביסטו אזוי צערודערט, דאָס זײַנען באַלעגופישע פערד!“ זאָג איך: „מע האָט זיי געוויס ניט געגעבן קיין עסן און קיין טרינ-“

קען". מאכט ער צו מיר: „הינט-מארגן וועט מען זיי פאנאדערטיילן". בע-קיצער, צוויי טעג האב איך קיין צייט ניט געהאט אהין צוצויליפן, ערשט אפן דריטן טאג בין איך אהין אוועק. און דאס, וואס איך האב דערזען, האט מיך גאר אומדערווארט דערפרייט. אלע סטויפעס זינען געווען אוועקגע-וואלגערט. דאס שטעכל-דראט איז געלעגן צווישן די סטויפעס און קיין איין פערד איז ניט געווען! נאר איך האב דערהערט עפעס א מאדנעם קלאנג, אקוראט ווי מע וואלט מיט א בארשט געשארט איבער דער ערד. האב איך אריבערגעשפרייזט איבערן שטעכל-דראט און דערזען, ווי איין פערד ליגט אף דער ערד און ריבט מיטן האלדז די ערד. אזויווי איך האב דאס דערזען, האב איך זיך געלאזט לויפן אין דארף, וואס איז געווען געענטער ווי די קאמונע. איך בין געלאפן און געוויינט, נאך גוט, וואס קיינער איז אין סטעפ ניט געווען. איך האב אין דארף געקראגן א ביסל האבער, א פויערטע האט מיר אנטליען אן עמער, איינס-צוויי האב איך אנגעשעפט וואסער און בין אוועקגעלאפן צום פערד. צום האבער האט ער זיך ניט צוגערירט, די וואסער האט ער אין זיך אריינגעזויגן מיטן קוק. איך האב געוויסט, אז ס'וואלט גוט געווען, ווען איך גיב אים אלע טאג א שטיקל צוקער. אבער ווי האב איך געקענט נעמען צוקער? בעקיצער, אזוי בין איך געגאנגען צום פערד אלע טאג. האב איך קיין צייט ניט געהאט, בין איך געגאנגען באנאכט. בין איינ-מאל, איך געדענק שוין ניט אפן וויפלען טאג, ביים איך בין געקומען און האב געבראכט פאר אים גערשטענע קלייען, האט ער זיך אופגעהויבן און איז מיר נאכגעגאנגען. אבער איר ווייסט, ווי ער איז מיר נאכגעגאנגען? ער האט ארופגעלייגט זיין מארדע אף מיין אקסל, און אזוי בין איך מיט אים געגאנגען ביז דער פערדן-שטאל. כ'האב אים אריינגעפירט אהין און געזאגט צו שיימקע דעם קאניוך, אז דאס פערד רופט מען בארעך און אז ער זאל אים ניט שפאנען אפילע פארן פארזיצער. אט אזוי ווי איר הערט!

— אזוי, אזוי... און וואס איז געווארן מיט די איבעריקע אומגליקלעכע פערד? — האט ער געפרעגט.

— וואס זאל ווערן? מע האט זיי פארשפארט צו צעטיילן. איך האב אריין עטלעכע מאל געזען, ווי פערד לויפן איבערן סטעפ. מענטשן האבן דערציילט, אז איבער די דערפער האבן געיאגט צעוויילדעוועטע פערד, בין די ארגאניזירטע קאלווירטן האבן זיי געכאפט.

ווען ער וואלט ניט געזאגט „די אומגליקלעכע פערד", וואלט כאנע אים עפשער געבעטן גיין צוריק, וויל, ווי געזאגט, האט זי לאכטן ניט געהאט קיין שום שייכעס צו די יעניקע, וואס האבן געמיינט, אז זיי זינען די קרוין פון דער נאטור.

זי האט אפט אין יענער צייט געטראכט: „וויבאלד לעבעדיקע באשעפע-נישן ווערן אזוי געפלינקט, וועט בארעמהארציקייט אף זיך לאנג לאזן ווארטן". איצט, ווען זי האט דערהערט, ווי ער האט געזאגט „אומגליקלעכע פערד", האט זי דערפילט, אז זי האט עס דערציילט א מענטשן, וואס האט פארשטאנען און געפילט אירע רייד.

— צײַט צו גיין, עס באגינט, — האָט זי געזאָגט.
זײ זײַנען אוועק צו דער קאַמונע, און לײַבן דער קו-שטאַל האָט ער צו איר געזאָגט:

— איך וועל אייך שוין מער ניט רופן כאווערטע כאנע, און אויב איר וועט מיר ניט אַפּזאָגן, וויל איך, אז מיר זאָלן זיך מאַרגן אויך באגעגענען.
— דאָס איז שוין ניט מאַרגן, נאָר הײַנט. און הײַנט גיי איך צו מײַנע קינדער, וועלן מיר זיך באגעגענען א ביסעלע שפעטער, ווי נעכטן.
— איר האָט קיין כאראַטע ניט? — האָט ער שטיל געפרעגט.

— ניין, א האָר אויך ניט. זײַט רוּיק, סײַז שוין א היפשע צײַט, ווי איך סטארעווע זיך צו טאָן, אף וויפל עס איז מעגלעך, נאָר דאָס, וואָס איך וויל, — האָט כאנע געזאָגט און איז פארשווינדן אין קו-שטאַל.

עס איז געווען א טאָג, ווי אלע טעג. כאנע איז געריטן אין סטעפּ, גע-שאַטן זאלין, געמאַלקן, און נאָכן באטאַגיקן געמעלק האָט זי מיט די פּאס-טעכער און מיט די סקאַטניקעס געדאַרפט אַפּקלייבן די יונגע ביקלעך, וועל-כע מע האָט געטריבן אין יעוּפּאַטאַריע אף פּלייש-פּאַרגרייטונג. כּוּץ דעם, וואָס דאָס איז פאַר כאנען געווען פּײַנדלעך, איז עס נאָך געווען א גרויסער קלאַפּאַט. ביז מע האָט אַפּגעטיילט די ביקלעך פּון די טעלעצעס מיט די קעלבער, איז כאנע געווען אין סטעפּ. עטלעכע מאל האָט זי אָנגעזאָגט:
— יאָגט זיי ניט, זאָלן זיי זיך פּיטערן צוביסלעך. אין סאקי זאָלט איר זיי אַנפּאַיען, וואָרעם, כּוּץ צאַר-באַלעכאַים, וועלן זיי אַנווערן וואָג, אויב איר וועט זיי קיין וואסער ניט געבן.

אָנגעזאָגט, באגלייט א דריי-פיר קילאַמעטער, האָט כאנע פּאַרקערעוועט דאָס פּערד צו דער קאַמונע. אַבער איינער פּון די פּאַסטעכער, שמוּלקע דער זשמערינקער, האָט זי אָנגעיאָגט און מיט א ראַכמאַנעס-קאַל געזאָגט:

— ווי וועל איך גיין א באַרוועסער אזא מעהאַלעך?

— דו וועסט גיין, ווי איך וואָלט געגאַנגען.

— דו רײַסט מערער ווי דו גײַסט צופּוס. און א פּערד האָט פּאַדאַ-וועס!

וועס!

— דו ביסט גערעכט, שמוּלקע. איך וועל שטעלן די פּראַגע אין קאַמו-נע-ראַט, מע זאָל קריגן שטיוול פאַר דיר און פאַר אַלע פּאַסטעכער, — האָט כאנע צוגעזאָגט, און איר פּאַרדראָס, וואָס שמוּלקע און די איבעריקע פּאַס-טעכער וועלן א לאַנגן טאָג שפּאַנען אף דער שטעכעדיקער סטערניע, האָט זי פּלוצעם אויסגעלאָזן צו באַרעכן. ער האָט ניט געקאַנט וויסן, פּונוואַנען באַ כאנען אין האַנט האָט זיך גענומען א בײַטש, זי אַליין האָט עס אויך ניט געדענקט. ווען מע האָט אַפּגעטיילט די ביקלעך, האָט זי מיט דער בײַטש געפּאַכט, קעדיי יענע זאָלן זיך צונויפּנעמען. איצט האָט עס באַרעך געפּילט אף זײַן האַרדז און אף זײַנע זײַטן. ערשט אין קאַמונע-הויף איז כאנע גע-קומען צו-זיך און האָט אראַפּגעלאָזט די בײַטש. שײַמקע האָט געקוקט, ווי זי נעמט אראַפּ דעם זאָטל פּון באַרעכס פּאַרשוויצטן רוּקן, און ער האָט געמיטלעך איר אָנגעזאָגט:

— אין סטאלאָווע איז היינט אן ארבעטענער זופ — די פינגער צו לעקן.
— וואָס זאָגסטו, א זופ? ס'איז טאקע ניט איבעריק! באַרעך איז דער-
שוויצט, זאָר ער זיך אַפּיקל'ן. און איך וועל גיין צום ארבעטענעם זופ.
נאָכן עסן איז כאַנע ווידעראַמאַל געווען אין סטעפּ ביז פּאַרנאַכט. ווי
אַלע טאָג, האָט זי געטאַן וואָס מע האָט געדאַרפּט, פּונדעסטוועגן האָט
שיפּרעלע, אַיינע פּון די בעסטע מעלְקערנס, כאַם פּאַרנאַכטיקן געמעלְק באַ-
מערקט, אז כאַנעס גאַנג איז עפעס אן אנדערער, און שיפּרעלע האָט זיך א
וויצל געטאַן:

— כאַנע, וואָס איז מיט דיין פּאַכאַדקע? ביז דו וועסט צוטראַגן די
מילך צום בידאַן, וועט זי זויער ווערן.

— די מילך זאָר זויער ווערן, אבי דו זאָלסט זיין זיס, ווי האַניק.

— יאָ, מיין האַניק און דיין גיפּט, — האָט שיפּרעלע צוגעוואָרפּן.

אפּן האַרצן איז כאַנען געווען ניט מעקאַנע צו זיין, דערפאַר האָט זי
שיפּרעלען ניט געענטפּערט. זי האָט ניט פאַרגעסן, ווי שמולְקע האָט צו איר
געזאָגט: „דו רייטסט מער ווי דו גייסט צופּוס“.

די פאַרגאַנגענע נאַכט האָט זי אויך רוען ניט געלאָזט. כאַטש ער האָט
אזוי ווינציק גערעדט און זי האָט נאָך אפּילע רעכט ניט געוויסט, ווי מע
רופּט אים, האָט זיך אין איר אריינגעכאַפּט א מאַדנער אומרו, וואָס האָט ניט
אַפּגעלאָזט. זי האָט נאָך, פאַרשטייט זיך, גאַרנישט געוויסט, אָבער געפילט
האָט זי, אז דער קינסטלער האָט זיך געוואָלט באַגעגענען מיט איר ניט צו-
ליב גרינגער צעשטריינג. דעריבער איז זי אין אַוונט אריינגעגאַן אין קיין-
דערהיים ניט מיט קיין גרינג געמיט.

קינדער זינען א טרייסט. זי האָט זיך מיט זיי געשפּילט, ווי מיט איר
גלייכן, די קינדער האָבן עס געפילט, און ניט נאָר אירע אייגענע מיידלעך,
נאָר דאָס גאַנצע קליינוואַרג איז לויט דער ריי געזעסן אַף איר רוקן, זי האָט
זיי געזונגען: „א רעגנדל, א רעגנדל, א רעגן טריפט און טריפט“. דערנאָך
האָט זי זיך געזעצט מיט זיי אַף דער פּאַדלאָגע און זיי דערציילט א מיין-
סעלע: „ווי איינע א באַבעשי האָט געהאַט א שעפּסעלע און די באַבעשי האָט
עס ליב געהאַט. געהיט און געצערטלע, דער באַבעשים אייניקלעך האָבן
אויך ליב געהאַט דאָס שעפּסעלע, נאָר פּלוצעם איז דאָס שעפּסעלע פאַר-
פּאַלן געוואָרן. צי דערפאַר, ווייל דער פּאַסטעך איז געווען א פאַרשאַפּענער,
צי דערפאַר, ווייל דאָס שעפּסעלע איז געווען א שטיפּערקע. א שעפּס האָט
דאָך א קורצן זיקאַרן. איין טאָג ניט געקומען, נאָך א טאָג ניט געקומען,
איז די באַבעשי זייער פאַרומערט געוואָרן. די שכיינעס האָבן דערזען, אז
בא דער באַבעשי גייט ניט קיין רויך פּון קוימען, האָבן זיי פאַרשטאַנען, אז
זי קאָכט ניט קיין קאַשע פאַר זיך און קיין בולְבע-שאַלעכץ פאַר דעם שעפּ-
סעלע. איז א שכיינע אריינגעגאַנגען צו דער באַבעשי און געפרעגט, וואָס
איז דער מער? האָט די באַבעשי דערציילט, אז איר אייניקלעך שעפּסעלע איז
פאַרפּאַלן געגאַנגען. האָט מען געזוכט א טאָג און נאָך א טאָג, און דאָס
שעפּסעלע האָט מען ניט געפונען. אפּן דריטן טאָג זיצט די באַבעשי אפּן

נידעריקן בענקעלע און וויינט. זי קאן שוין ניט אריבערטראגן אירע צארעס. מיטאמאל דערהערט זיך אזוי שטיף און ציענדיק „ב-ע-ע-ע“. טוט זיך די באַבע אַ לאַז צו דער טיר, לויפט ארויס. און וואָס האָט זי דערזען? זי האָט דערזען איר שעפּסעלע מיט צוויי קלייניקע שעפּסעלעך. „כאכאַמעלע מינע, מאמעלע מינע!“ — האָט די באַבע אויסגעשריען. פאַרוואָס האָט זי אזוי אויסגעשריען, קינדערלעך? פאַרוואָס? — „ווייל זי האָט זיך דערפרייט מיט איר שאַף און מיט די שעפּעלעך“, — האָבן די קינדער אויסגעשריען און געטאַנצט פון פרייד.

כאנע האָט אויך געטאַנצט מיט זיי אין ראָד. נאָר ווען זי איז ארויסגע- גאַנגען פון קינדערהיים, האָט הענקע, וועלכע האָט דאָ געאַרבעט, זי דער- יאַגט און שטיף באַמערקט:

— כאַנקע, דו האָסט זיי אזוי צערודערט, אז זיי וועלן לאַנג ניט איינ- שלאָפן. צי שוין זשע פאַרשטייסטו ניט, אז עס וואָלט געווען בעסער, ווען דו קומסט אלע טאַג אַף אַ שאַף, איידער צוויי מאַל אַ וואָך אַף צוויי שאַף מיט אַ מיסע?

כאנע האָט געהאַט וואָס צו ענטפערן, ווייל זי איז געווען זיכער, אז אַמאַל איז בעסער צו הערן אפּילע אַ טרויעריק מיסעלע, וואָס צערודערט, איידער גאַרנישט הערן און רויק איינשלאָפן. אָבער זי האָט הענקען גאַרנישט ניט געענטפערט און איז אוועק צום עסצימער. זי האָט נאָך ניט באוויזן פאַרוזכן דעם אַרבעסענעם זופ, וואָס מע האָט איר דערלאַנגט, ווי דער נאַכט- סקאַטניק האָט זיך באוויזן אין דער אָפּענער טיר און זי אַ רוף געטאָן אין קו-שטאַל. ניט צו דער צייט, אינמיטנדערינען האָט זיך „האַגאַר“ אוועקגע- לייגט פראווען קימפעט. כאנע האָט פאַרקאַטשעט די אַרבל, געריבן דער בעהיימעס זייטן. ביז כאנע האָט דערזען דאָס מאַרדעלע, אַ שפיץ צינגל, דערנאָך דאָס קעפעלע מיט צוויי געלע טלאַעלעך פון ביידע זייטן קעפל, האָט זי אַ שווייס באַשלאָגן. פּלוצעם האָט זיך די בעהיימע אַ שטעל געטאַן אַף דער שטרוי, וואָס דער נאַכט-סקאַטניק האָט אונטערגעבעט, און אַף דער שטרוי איז מיט אַ פאַטשנדיקן כליופּ אוועקגעפאַלן דאָס קעלבל. ביז כאנע האָט עס אויסגעווישט מיט אַ זאַק, ביז זי האָט עס אוועקגעטראָגן אין קעל- בער-שטאַל, איז שוין געווען גאַנץ שפּעטלעך. פונדעסטוועגן, איז זי ווידער אוועק צום עסצימער. אָבער זי האָט ניט באוויזן אריינגיין אהין, ווייל זי האָט דערהערט אַ שטידן, זייער ווייכן „גוט אַוונט, כאנע“.

— איר האָט אַף מיר קיין פאַריבל ניט, וואָס איך האָב פאַרשפּעטיקט?

— דעם עמעס געזאַגט, האָט עס מיך פאַרדראָסן, אָבער איצט איז אַלץ

אוועק, — האָט דער קינסטלער געזאַגט.

ווידער האָט כאנע דערזען זיין מילדן שמייכל, וואָס האָט אופגעשינט אַף זיין לענגלעך פאַנעם און אין זינע טיפע שוואַרצע אויגן.

— וווּהיז וועט איר מיך הינט פירן? — האָט ער געפרעגט און אַרופ-

געלייגט זיין האַנט אַף איר אַקסל.

— איך וועל אייך פירן צו א שיינעם קאנט, אויב איר האט ליב און איר וועט ניט מיד ווערן צו גיין צופוס.

זיי זינען געגאנגען פאמעלעך דורך דער שטיקקייט פון סטעפ. קיין פיצל אטעם פון א ווינט האט זיך ניט צוגערירט צו זייערע פענעמער, אפילע די שטערן אין הימל האבן זיך ניט איבערגעווינקען. דער מוילעד האט זיך צוגעשפיליעט א גרינלעכן שטערן באם שארף-אויסגעשניטענעם האלדן. עס האט זיך פארשפרייט אף דער גאנצער ראכוועס א בלייך-גרינלעכע שיין, אלע פראטים אף דער ערד זינען געווען ווי פארהילט אין א גרינלעכן שלייער. און דאס ארט, ווו דער הימל איז צוגעגארטלט צו דער ערד, איז געווען אזוי נאענט, אז עס האט זיך געקאנט דאכטן, ווען מע זאל גיין אזוי גלייך און גלייך, וואלט זיך דער שיינענדיקער גורט איבערגעריסן און מע וואלט דערזען, ווי דער ראנד פון דער ערד ענדיקט זיך.

— אייך געפעלט דא? — האט כאנע געפרעגט.

— איר געפעלט מיר.

ווידער האבן זיי געשוויגן.

— ווו איז דער שיינער קאנט, וואס איר האט צוגעזאגט?

— ס'איז שוין ניט ווייט, — האט כאנע שטיי געענטפערט, און ס'האט זי ארומגענומען אן אומרו, אפילע א פארלויבנקייט, עפעס אזוינס, וואס זי האט נאך קיינמאל ניט געפילט. זי האט אים אראפגעפירט אין יענער באלקע, ווו זי איז ניט איין מאל געקומען צו רייטן. זיי האבן זיך אוועקגעזעצט אפן ווייכן קילן גראז, און כאנע האט צוגעדעקט אירע בארוועסע פיס מיטן פא-דאלעק פון איר שווארצן סאטינענעם סאראפאן. זי האט פארנומען זיין אפט אטעמען, ביים ער האט זיך צוגעצויגן צו איר. עס איז זי באפאלן א שרעק און א שוואכקייט. זי האט זיך פון אים אפגערוקט. ער האט מיט קויעך זי ארומגענומען מיט ביידע הענט און זי באהאגלט מיט מילדקייט פון זיינע ווארעמע ליפן... זי האט דערפילט, ווי דאס הארץ אירס לעשט זיך און צינדט זיך ווידער אן העל, און זי האט זיך אין יענער באשערטער נאכט מער ניט געווערט...

דאס הארץ האט אזוי געפויקט אין איר, אז עס האט פארטויבט זיין פראגע:

— איר טרויט מיר? איר זינט זיכער אין מיר? — האט ער געפליסטערט.

— וואס? יא, מיטן גאנצן הארצן.

— רעכט אזוי. איך וועל זיך מיט אייך קיינמאל ניט שידדן. איר ווילט

דא זיצן, אדער איר ווילט א ביסעלע זיך דורכגיין? — האט ער גע-פרעגט.

— איך ווייס נאר, אז איך וויל ניט אוועקגיין פון אייך, — האט כאנע

געזאגט.

עס האט שוין באגינט, ווען זיי זינען אריין אין קאמונע-הויף.

— היינט אין אונט וועל איך אף אייך ווארטן, כאנעלע, און איר זאלט
וויסן, אז דאס ווארטן וועט מיר זיין ניט גרינג, — האָט ער געזאָגט.
— מיר אויך אזוי, — איז זי זיך מוידע געווען, און זי איז פארשווינדן
אין דער טיר פון דער שטוב, ווו דער צימער, אין וועלכן זי האָט געווינט
מיט אירע שכיינעס, האָט זיך געפונען.
— כאַנקע, ווו ביסטו געווען א גאַנצע לאַנגע נאַכט? — האָט כעוועד
פארשלאָפן געפרעגט.
„פאַר וועמען די נאַכט איז לאַנג אָן א סאַף, פאַר וועמען קורץ, וואָס
קירצער קאָן ניט זיין!“ — האָט כאַנע געטראַכט און אין אַנטאָן זיך א וואָרף
געטאָן אפן בעט, אָבער זי האָט אָן אויג ניט צוגעמאַכט ביז צום סאַמע
אינדערפרייקן געמעלק.

נאָכן געמעלק איז כאַנע אוועקגעריטן קיין סאַק. זי איז שוין לאַנג ניט
געווען אינעם קוראַרט פון בלאַטע-היילונג, ווהיין זי האָט דאָס דריטע יאָר
קעטיידער אָפגעשיקט די גאַנצע מילך.

באַרעך האָט ניט אָנגעהויבן צו פאַרשטיין, וואָס מיט זיין רייטערן טוט
זיך. זי האָט אים קיין איין מאָל ניט קיין גלעט געטאָן, אירע פיאטעס האָבן
זיך ניט צוגעריט צו זיין בויך, און זי האָט קיין איין גוט וואָרט צו אים
ניט געזאָגט. האָט ער זיך געפרוווט א הייב טאָן אף די הינטערשטע פיס,
דערנאָך זיך א דריי געטאָן אף איין אַרט און פלוצעם געלאָזט זיך גאַלאָפּ.
כאַנע האָט זיך אָנגעבויגן ביז צו זיין האַלדז. ער האָט דערפילט, ווי איר
האַנט האָט אים א פעסטן פאַטש געטאָן איבערן קאַרק. זי האָט צו אים גע-
זאָגט: „באַרעך, מאַך ניט קיין לייטיש געלעכטער!“

אַריינגעריטן אין הויף פון קוראַרט, האָט זי אַרופגעוואָרפן דאָס ציימל
אף א סטויפיק פון נידעריקן פאַרקן, אַרויסגעשפרונגען פון זאַטל און איז
אוועק אין קאַנטאַר. מע האָט אַרויסגערופן דעם פאַרוואַלער פון קוראַרט
פּיאָדאַר פעטראָוויטשן. ער האָט צוגערוקט כאַנען א שטול. זי האָט זיך
אוועקגעזעצט, און זיי האָבן גענומען שמועסן, ווי טאַמיד, ווען זי פלעגט
אהער קומען. זיך דורכגעשמועסט, האָט פּיאָדאַר פעטראָוויטש געזאָגט:

— כאַנאַ דאווידאָוונאַ, איך האָב אייך שוין געזאָגט, אז די קראַנקע
זיינען זייער צופרידן, זיי לויבן די מילך פון קאַמונע. וויפל מאָל האָב איך
אייך געבעטן, איר זאלט בלייבן בא אונדז אף מיטיק. און אלעמאַל זאָגט
איר, אז איר איילט זיך.

— צום באדייערן, האָב איך איצט אויך קיין צייט ניט, פּיאָדאַר פעט-
ראָוויטש. מיטיק ווי מיטיק, אָבער איך וואָלט געוואָלט, איר זאלט מיר טאָן
א גרויסע טויווע. ווען ניט דאָס, וואָלט איך עפּשער היינט ניט געקומען צו
אייך.

— וואָס נאָר איך וועל קענען, כאַנאַ דאווידאָוונאַ, וועל איך טאָן, —
האָט ער זי איבערגעשלאָגן.

— איר ווייסט דאך, אז איך דארף גארנישט. נאך די פאסטעכער און די סקאטניקעס פון שטאל-בריגאדע האבן קיין שוכווארג ניט. דער זומער גייט אוועק, באלד וועלן זיך אנהייבן די רעגנס. מיט איין ווארט, איך דארף האבן א צען פאָר שטיוול, שיד, אָדער כאַטש לאַפטיעס.

— דאָס איז ניט קיין גרינגע זאך, אָבער איר ווייסט דאך דאָס ווערטל, אז עס זײַנען ניטאָ אזוינע פעסטונגען, וואָס באַלשעוויקעס זאָלן ניט אײַנע-מען. מיר פרעמירן אלע יאָר די קאָמונארן פון שטאל-בריגאדע און אײך אײך, וועל איך שוין זען, אז די פרעמיע זאָל האַיאָר זײַן אזא ווי איר בעט. בלײַבט איר צו מיטיק?

— נײַן, א גרויסן דאנק אײך, די קי בענקען נאך מיר, — האָט כאַנע זיך געוויצט און זיך אופגעהויבן פון שטױל. ווען זי איז שוין געשטאַנען לעבן באַרעכן און האָט פארהויבן א פוס צו דער סטרעמענע, האָט זי דער-זען, ווי פּיאָדאַר פעטראַױטש גייט האַסטיק צו איר מיט א וויסער טאַר-בעטשקע אין דער האַנט. ער איז צוגעגאַנגען, אויסגעצויגן די האַנט מיט דער טאַרבעטשקע צו כאַנען און ניט געזאַגט, נאָר געבעטן:
— כאַנא דאווידאַױנא, דאָס איז א ביסל צוקער פאַר אײַער קינדערהיים. נעמט, נעמט, דאָס איז דאך ניט פאַר אײך. וואָס זײַט איר אזוי רױט גע-וואָרן? — ער האָט פון ערגעץ אונטערן קראַגן אָפגעשפּיליעט א זיכער-נאָדל, זי דערלאַנגט כאַנען מיט דער טאַרבעטשקע אינײַנעם און איז אוועק.

זיצנדיק אין זאָטל, האָט כאַנע מיט דער זיכערנאָדל, וואָס פּיאָדאַר פעט-ראַױטש האָט איר געגעבן, צוגעשפּיליעט דאָס זעקעלע מיטן צוקער צווישן די קנעפעלעך פון דער קאַסאַױאַראַטקע. כאַטש ס'האָט זיך איר זייער גע-וואָלט געבן א ציגעלע צוקער באַרעכן, האָט זי עס ניט געטאַן. זי איז האַס-טיק ארויסגעריטן פון סאַקי, אירע ברוינע פּיס זײַנען קימאַט געשטאַנען אין די סטרעמענעס. פון זײַנען איז איר ניט ארויס דער נעכטיקער אָױנט... „איך ווייס דאך אפילע ניט, וואָס פאַר א מענטש דאָס איז, — האָט זי גע-טראַכט, — צעגאַנגען געוואָרן, ווי שניי פון דער זון.“ דערהערט א סקרײַפּען פון רעדער, האָט זי זיך א קערעווע געטאַן אפן זאָטל און דערזען דעם פאַרזיצער. ער האָט אָפגעשטעלט דאָס צוויירעדערדיקע וועגעלע, אָנגעקוקט כאַנען, און כאַטש זי איז מיטן פערד שטיין געבליבן זייער נאָענט פון דער בעדאַרקע, האָט ער צו איר א געשריי געטאַן:

— פּונוואַנען?

— פון סאַקער קוראַרט, רעב פאַרזיצנדער.

— וואָס הערט מען גוטס?

— ניט צו פאַרזינדיקן, פּיאָדאַר פעטראַױטש האָט צוגעזאַגט שטיוול

אָדער לאַפטיעס פאַר די שטאַל-אַרבעטער צו די נאַיאַבער-טעג.

— אויב לאַפטיעס, איז דאָס א מוירעדיקע טויווע! — האָט דער פאַר-

זיצער צעשטרייט געזאַגט צו כאַנען, און אין דער זעלבער צײַט האָט ער זייער אופמערקזאַם געקוקט אָף כאַנעס פּיס אין די קורצע סאַטינענע שוואַר-

צע שאראַוואַרן. געקוקט, געקוקט און אומדערווארט פאר כאנען א זאג גע-
טאָן: — ס'וואָלט געווען א זינד, ווען דינע שאראַוואַרלעך זיינען לענגער.
— וואָס, וואָס פאר א זינד? — האָט כאנע ניט פארשטאנען.
— איך זאָג, ס'וואָלט געווען א זינד, ווען דינע שאראַוואַרלעך וואָלטן
געווען לענגער.

— א-א-א! — האָט כאנע א צי געטאָן, — ווי קומען זיי אהער? מיר
האַבן דאָך גערעדט וועגן פרעמיעס פאר די שטאל-ארבעטער. אויב איך האָב
קיין טאָעס ניט, איז עס ניט מיין אייסקע, וואָס די פלידערן געפעלן דיר! —
האָט זי באַמערקט, א צי געטאָן דאָס צימל, און באַרעך איז אוועק, ווי א
ווינט.

האַרעוואַניע און האַרעוואַניע. נאָכן אַוונטיקן געמעלעך איז כאנע אוועק
אין קינדערהיים, און ווידער האָט זי דערציילט מיסעלעך, געזונגען און גע-
טאנצט מיט די פיצלעך. די קינדער האָבן שיר ניט געוויינט, ווען זי איז
אוועק עסן וועטשערע.

אף וועטשערע איז ווידער געווען א גערשטן-קאַרענע פארמישקע... זי
האָט זי גיך אריינגעזופט און איז אוועק צום באשטימטן אָרט. ער איז ארומ-
געגאנגען היין און צוריק לעבן ברונעם. זי האָט דערפילט, ווי דאָס האַרץ
אירס האַמערט איר אין די שלייפן.

כאנע איז מאַמעש אריינגעפאלן אין זיינע פאנאנדערגעשפרייטע אַרעמס.
דאָס ברונעם-מויערל האָט אף זיי געוואָרפן א שאַטן, דעריבער האָט זי ניט
געזען זיינע אויגן, אָבער זיין טיפהארציקע שטימע האָט זי גוט געהערט.
— איר טרויט מיר היינט ווי נעכטן? איך האָב זיך געשראַקן, צי זייט
איר ניט ביין אף מיר?

— ווי איז אייך דאָס געקומען אפן זינען? איר האָט פארגעסן, וואָס איך
האַב אייך נעכטן געזאָגט? איך האָב דאָך געזאָגט, אז איך טרוי אייך. און
אויב שוין יאָ זיין ביין, דארף איך ביין זיין אף זיך. צי דען מיינט איר, אז
דאָס, וואָס עס האָט נעכטן געטראָפן, טרעפט מיט מיר אָפט?! צי דארף איך
אייך זאָגן, אז איך האָב אייך ליב? איצט זעט איר, אז איך האָב ניט געוואַרט,
ביז איר זאָלט מיר זאָגן, וואָס איך האָב אזוי געוואָלט הערן פון אייך.

ער האָט זי אזוי שטיף צוגעדריקט צו זיך, אז דער אָטעם האָט איר
פארכאפט. אין א רעגע ארום האָט ער זי אָפגעלאָזט, און זיי זיינען אוועק
אין סטעפ אריין. זיי זיינען געגאנגען פאמעלעך. זיי האָבן קיין איין וואָרט
ניט ארויסגערעדט. וויילעווייז האָט כאנע געהאט א געפיל, אז כוץ זיי ביידן
איז אף דער וועלט קיינער ניטאָ. פלוצעם האָט זי שטיף געפרעגט:

— ווי רופט מען אייך?

— נעכעמיע איז מיין נאָמען.

— נעכעמיע איז טרייסטונג, — האָט כאנע פארטייטשט און ווייטער

געפרעגט:

— פונוואנען זינט איר!
 — איך בין פון וויסרוסלאנד. איצט ווייסט איר שוין וועגן מיר מערער,
 ווי איך וועגן אייך.
 — מיר ווייסן שוין איינער וועגן אנדערן ניט ווינציק, און פונדעסט-
 וועגן האב איך צו אייך אן א שיר פראגעס.
 — בעסער דערציילט איר. איר האט אזוי שיין אויסגעמאלט די
 פערד. איך האב געהערט און אלץ געזען, ווי מיט מינע אויגן.
 — איך בין פון ליטע, א מאמע האב איך געהאט, קיין טאטן ניט. איינ-
 מאל האט די באבע געזען, ווי דער שטיפטאטע שלאגט מיך, האט זי מיך
 ארויסגעריסן פון זיינע הענט, און פון דעמלט בין איך געווען בא דער בא-
 בען מיטן זיידן.
 — כאטש איר האט קיין ווארט ניט געזאגט וועגן דעם, צי איז אייך
 גוט געווען בא זיי, פיל איך, אז איר האט זיי זייער ליב.
 — ליב? איך האב זיי האלט, ווי מיין לעבן.
 — וואס איז דאס האלט?
 — האלט איז מער, ווי ליב! איר וועט זיך אין קאמונע אויסלערנען
 ריידן יידיש.
 — איך רייד שוין ניט שלעכט, ווארעם, אז איך הער ווי איר רעדט.
 דערמאן איך זיך, ווי מינע שטוביקע האבן גערעדט, און ווערטער, וועלכע
 איך האב יארנלאנג ניט געהערט, פליען צו מיר פון אלע זייטן. אבער דער-
 ציילט מיר בעסער וועגן זיך, וועגן אייער קינדערקייט?
 — ניט קינדערקייט, קינדהייט דארף מען זאגן. אבער דאס איז א לאנ-
 גע מיסע. בעסער וועל איך אייך דערציילן, וואס פאר א בריוו מיין באבע,
 אַלעאַהאַשאַלעם, פלעגט מיר שרייבן. אליין האט זי, פארשטייט זיך, שרייבן
 ניט געקאנט, אבער פון די בריוו האב איך געפילט, אז געשריבן זיינען זיי
 אקוראט, ווי זי האט דיקטירט. אין אלע בריוו האט זי בא מיר געוואלט דער-
 גיין א טאלק, וויפל איך פארדין, צי האב איך אן אייגענע שטוב פון גע-
 הילף, צי עפשער האב איך גאר א מויער פון ציגל? אין לעצטן בריוו האט
 זי געפרעגט: „זאג מיר, מיין קינד, מיין אויג אין קאפ, ווער זיינען דינע
 שוטפים? דו שרייבסט, אז דו האלטסט בא די דריי הונדערט בעהיימעס און
 בא די צוויי טויזנט שעפסן, קיין איינהארע! בעט איך דיר, דו זאלסט אכטונג
 געבן אף די כעזשבויעס, דו ווייסט דאך, אז דער זיידע איז א גרויסער
 לאמדן. דו געדענקסט, ווי ער האט מיט דיר געלערנט כומעש, טאנאך און
 וואס ניט! ער האט קעסיידער געזאגט, אז ווען עס פעלט דיר ניט איין קליי-
 ניקייט, וואלסטו געוויס געווען א יינגל, ווארעם אזא אפענער מויעך טרעפט
 בא איינעם פון הונדערט יינגלעך! טיינעט ער איצט צו מיר, איך זאל דיר
 שרייבן, זאלסט אכטונג געבן אף די כעזשבויעס, און דו זאלסט זיך כאס-
 וועשאַלעם אף דינע שוטפים ניט פארלאזן.“
 אז איך האב איבערגעלייענט וועגן די שוטפים, האב איך געפלאצט פון
 געלעכטער. אבער פון נאך א בריוו איז מיר שוין אלץ קלאר געווארן, ווייל

דארטן איז געשטאנען: „בייס דו ביסט פון אונדז אנטלאָפן, זײַנען מיר ארומ-געגאנגען, ווי צעדולטע, דער זיידע איז געווען אויס מענטש! דערנאך האָבן מיר פון דיר גענומען קריגן בריוו, אז דו ביסט מיט נאָך כאוויירים אין קרים, און אז איר האָט אזויפיל בעהיימעס מיט שעפסן, קיין אינהאַרע, דעמלט האָט דער זיידע דיר גלייך אוועקגעשיקט א בריוו, דו זאָלסט זיך אף דיין זיקאַרן ניט פארלאָזן, דו זאָלסט אליין אלץ פארשרייבן ביז א האָר. איצט בעט איך דיר, שרייב אונדז, וווּ דו מיט דינע שוטפים זעצן אָפּ דאָס מיל-כיקס, די וואָל פון די שעפסן און דאָס שעפסענע פלייש? וויטער האָב ראכ-מאַנעס און שרייב אַפּטער, וואָרעם ביז מיר דערווארטן זיך אף א בריוו פון דיר, קריכן אונדז ארויס די אויגן פון קאַפּ. מיר האָבן דיר גריילעך האָלט. זיי געזונט, גריס דינע שוטפים, ווי עס ווינטשן דיר דינע באַבע-זיידע.“

— פּרעלעסט! — האָט נעכעמיע אויסגערופן און האָט זיך צעלאכט. — וואָס עפעס א „פּרעלעסט“, זאָגט בעסער „א פראכט“ אָדער „ווינ-דערלעך“. אָבער לאַמיר גיין א ביסל גיכער, עס איז מיר קאלט, — האָט כאנע געזאָגט.

— אויב אזוי, וועלן מיר גיין צוריק. כוץ דעם, וואָס אייך איז קאלט, דארפט איר א שלאָף טאָן, עס איז שוין גוט נאָך האַלבער נאכט, — האָט ער פאַרגעלייגט.

כאנען האָט אזש גענומען באם הארצן פון דעם, וואָס ער האָט מיט אזא זאָרג עס ארויסגערעדט, זי האָט ארויסגעכאַפט איר האנט פון זינער, איז צוגעפאלן מיט אירע ליפן צו זיין שטערן, צו זינע באקן. ווען ער קלאמערט ניט אריין איר קאַפּ אין זינע הענט, וואָלטן אירע ליפן נאָך א ביסעלע גע-בלאָנדזשעט, ביז זיי וואָלטן זיך געטראָפן מיט זינע.

זיי זינען א וויילעטשקע געשטאנען וואקדענדיק זיך און אוועק צו דער קאַמונע. לעבן דער שטוב, וווּ כאנע האָט געווינט מיט אירע שכיינעס, האָט זי זיך צוגעבויגן און געזאָגט:

— עס איז ניט אזוי געפערלעך, ווי אומדערווארט. אָבער גוט, וואָס בעסער דארף איך ניט. א גוטע נאכט. — און איז פארשוונדן.

„דוכט זיך, גאַר ניט לאנג, ווי זיי זינען באקענט, זיי האָבן אזוי קנאַפ און פונדעסטוועגן גענוג גערעדט. גענוג, אז ער זאָל פארשטיין און אַפּשאצן, וואָס ער האָט אזוי אומגעריכט געפונען“ — אזוי האָט נעכעמיע געטראכט, קוקנדיק, ווי זי גייט אוועק פון אים. ער האָט זיך דערמאַנט, אז ער האָט ניט אַפּגערעדט מיט איר, וווּ ווי זאָלן זיך מאַרגן באגעגענען, און האָט ווייטעקלעך א טראכט געטאַן: „עפּשער וועט זי מאַרגן מיך ניט וועלן זען?“ מיט א שווער געמיט איז ער אריינגעגאנגען אין אַלטן הויז, וווּ ער האָט זיך געפונען מיט די איבעריקע קינסטלער.

ער וואָלט געוויס גיכער איינגעשלאָפן און זיך העכער געשאצט, ווען ער ווייסט, וואָס זי טראכט, אָבער... ווי האָט ער עס געקאַנט וויסן?

כאנע איז אין אַנטאָן געלעגן אַף איר געלעגער און האָט פון פרייד
 ניט געקאָנט איינשלאָפן. עס האָט קוים א שפּראַך געטאָן אַף טאָג, איז
 זי אראָפּגעשפרונגען פון געלעגער און אוועק צו דער קו-שטאָל.
 דער הויף איז געווען פּוסט. די עטלעכע שטיבער, די קוזניע, די
 סילאַס-טורעמס, דער איינציקער בוים באַם קינדערהיים, דער הימל און
 די ערד זינען געווען איינגעהילט אין א גרינגן נעפּל. אלץ איז נאָך גע-
 שלאָפן אין לעצטן זיס-באָגנענדיקן שלאָף. כאַנע איז אריינגעגאנגען אין
 קו-שטאָל און האָט דערזען, ווי אין סאַמע עק שטאַל שטייט זיסראַעל פון
 טוילטשין. ער איז געשטאַנען אָנגעלענט צו דער וואַנט, וואָס האָט אָפּגע-
 טיילט די בוהייעס פון די קו, און כאַנע האָט פאַרשטאַנען, אז ער שלאָפט.
 זי איז אוועק הינטער די קאַרעטעס, וווּ עס איז געלעגן טרוקענע האַבער-
 נע שטרוי, זיך איינגענורעט אין דער שטרוי, און א זיסע מידיקע האָט
 דורכגענימען אלע אירע גלידער. איינשלאָפנדיק, האָט זי א טראַכט געטאָן:
 „אַזא מיין טרייסט, אַזא טייערקייט, ווי אומגעריכט דאַס איז. פּונוואַנען
 האָט זיך גענומען אַזא גליק צו מיר?“

כאַנע איז געשלאָפן סאַכאַקל א קאַרנע שאַ, זי האָט דערהערט, ווי די
 בידאַנעס מיט די בלעכענע עמער קלימפערן, האָט זי זיך א הייב געטאָן
 און זיך פאַרוונדערט, ווייל זי האָט דערפילט אַזא פרישע קרעפטיקייט,
 אז זי האָט זיך צעוונגען. די קו האָבן א רעגע אופגעהערט מאַלעגירען,
 אזוי האַרציק האָט געקלונגען איר שטים: „אַפן בוידעם שלאָפט דער
 דא-א-אך...“

— אז מע שלאָפט אַרײַן ניט, שלאָפט דער דאַך, — האָט זיך גע-
 ווערטלט טיבעלעע די באַברויסקער. זי האָט זיך אוועקגעזעצט אפן נידע-
 ריקן בענקלעע און גענומען וואַשן דער „אַכסנמעס“ אייטער.

„מינע שכיינעס האָבן שוין צעפויקט“, — האָט כאַנע אין זיך גע-
 שמייכלט, דערביי געמאַלקן אזוי גיך, אז די איבעריקע מעלקערנס זינען
 אינגיכן געבליבן הינטערשטעליק מיט דריי בעהיימעס, און זיי האָבן מיט
 קינע געקוקט, ווי כאַנע לויפט נאַכאַנאַנד מיטן עמער שווימיק-אופגעשלאָגע-
 נער מילך צו די בידאַנעס.

— כאַנעטשאַקע, עס קלעמט דיר דאַס האַרץ, וויילסט גיכער אריינכאַפן
 דעם געשמאַקן אַנבייסן? — האָט טיבעלעע זיך געכאַכמעט.

— שריי ניט, די בעהיימעס שרעקן זיך! אויב דיר איז פּוסטעוואַטע,
 נעם א זופ מילך, היינט מעג מען!

— א נעס, וואָס דער וואַלד איז ווייט, קאָן איך ניט צולויפן א קוק
 טאָן, וויפל בערן עס האָבן געכאַפט די פעגירע, — האָט איבערגעשלאָגן
 שיפרעלע און פאַריינס אונטערגעשטעקט כאַנען א שפּילקע, — טויבקע,
 מאַך א בראַכע, וואָס פון אונדזער בריגאדיר האָט דער שלאָף זיך אָפּגע-
 טאָן, אַבער קיין מילך זאַלסטו ניט פאַרוזבן, זאַלסט וויסן זיין, אז עס וועט
 דיר ארויס באַקאָם!

— פארוואס באקאָם? אויב עס איז אזא מיַלך-מאניפעסט, וועט זיך טרינקען אויסגעצייכנט! — האָט זיך געכאַכמעט רייזל פון אומאן.

— טרינקט, כאווערטעס! — האָט טיבעלע איבערגעשלאָגן רייזלען מיט יענערס נוסעך.

ווען כאנע איז ארויסגעגאנגען פון דער קו-שטאַל, האָבן זיך בא איר די קני אונטערגעבויגן פון פריידיקער איבעראשינג, — נעכעמיע איז גע-שטאנען לעבן שטאַל-טויער.

— גוטמאַרגן, מיין „פרעלעסט“. יאַ, יאַ, איך ווייס, אז מע דארף זאָגן מיין „פראכט“, — האָט נעכעמיע אויסגעשאַטן, זיך צוגעבויגן צו איר און זי א קיש געטאַן. כאנע איז שטארק רויט געוואָרן.

— נעכעמיע, נעכעמיע! — האָט זי שטיף איבערגעכאווערט זיין נאַמען, ווי זי וואָלט אים געוואָרנט פון א סאַקאַנע.

— האָסט זיך דערשראַקן, ווילסט ניט, דינע קאַמונארן זאָלן זען? נארישקייטן, אלע ווייסן ושוין! מינע ווייסן שוין, אז איך בין מיט דיר געגאנגען שפאצירן, און איך האָב דאָס ניט אָפגעלייקנט.

— איך בין זיך מיידע, אז איך שרעק זיך ניט און איך שעם זיך ניט! אָבער איך קאָן זיך באגיין, אז ביים איך קוש עמעצן, אָדער ביים מע טוט עס מיר, זאָלן קיין איבעריקע אויגן ניט זען.

— גוט, ווו וועל איך דיך טרעפן אין אַוונט?

— איר ווייסט, ווו די קאַשארע איז?

— איך ווייס, איך האָב דאָרט געצייכנט, ווען די טשאבאנעס האָבן געמאַלקן די שאַף.

— איך וועל דאָרט אף אייך ווארטן נאָך וועטשערע.

— כאנעלע, זאָג מיר איין מאָל „דו“ — גיי איך אוועק, אז ניט, גיב איך דיר עטלעכע קושן. זעסט, אָט טרייבט מען דעם סקאַט, וועלן דינע פאסטעכער זען.

— „דו“ וועל איך זאָגן, ווען עס וועט זיך זאָגן פון זיך אליין. איך מוז לויפן. איך דארף אָפשיקן די מיַלך, — האָט כאנע געזאָגט און זי איז אוועק אכטונג געבן, ווי די שטאַל-ארבעטער שטעלן אוועק די בידאָ-נעס אין מאזשארע.

— נאָך א ביסל שטרוי, סראַלקע! אז ניט, וועסטו ברענגען קיין סאַקי ניט קיין מיַלך, נאָר פוטער! — האָט כאנע געוואָרנט, און זי איז אוועק צו דער בעקעריי.

זי האָט קוים באוויזן אריבערשפאנען די שוועל, האָט דער בעקער איציק פון אומאן ערנסט און אַן א מינדסט שמייכלעלע געפרעגט:

— געבן דיר א פריש שטיקל ברויט? טאַקע פאר דיר און א נעכטיקן שטיקל פאר דיין סוס?

— פארוואס זידלסטו באַרעכזן?

— ווער זאָגט עס, אז סוס איז געזידלסט?

— איך האָב קיין צייט ניט, גיב שוין גיכער, — האָט כאַנע געבעטן.
זי האָט מאַמעש אַרויסגעכאַפּט פֿון איציקס הענט דאָס ברויט און איז אוועק
צו דער פּערד-שטאַל. מיט דער ליינקער האַנט האָט זי צום מויל צוגעטראָגן
דאָס ברויט, מיט דער רעכטער אָפּגעהויבן דעם זאָטל.

— לָאָז, איך וועל אָנזאָטלען דיין „מעיוכעס“, — האָט שימקע פֿאַרגע-
לייגט און פֿאַריינס אַרויסגעלייגט זיין טרעפלעכע באַטראַכטינג:

— כאַנטשע, דיין מינע מיט דיין פֿאַכאַדקע איז ניי-געניצעוועט. איך
קוק אָף דיר און איך פֿאַרשטיי ניט, וואָס מיט דיר האָט געטראָפֿן? דו
האַסט איינס-אין-צוויי פֿאַרגעסן, און מע האָט דיר אויסגעשלאָסן פֿון
קאַמונע-ראַט!

— איך וועל דיר געבן אַ כאַווערישע אייצע, דערמאָן דאָס, וואָס איך
וויל, — האָט כאַנע געזאָגט און זיך אַריינגעכאַפּט אין זאָטל. באַרעך האָט
געפרוּווט אינטערטענצלען, אָבער זי האָט אָנגעצויגן די צוים. דאָס פּערד
איז אוועק רויק און שפֿאַרעוודיק. די בעהיימעס האָבן גאַנץ געשמאַק זיך
געפיטערט, כאַטש די זאַץ איז שוין קימאַט געלעס געוואָרן און איז גע-
בליבן בלוז ערטעררויז, באַ די סאַמע וואַרצלען פֿון די פֿאַרוואַנעטע גרע-
זער. טאַקע אַהין, וווּ די זאַץ איז נאָך געלעגן, האָבן די בעהיימעס גע-
שטרעקט די אויסגעבייגענע, האַרטבאַרשטיקע, גרייפֿלדיקע לעקערס און
האַבן, ווי מיט טעמפע סערפֿן, אַרויסגעכאַפּט, געריבן און געמאַלן מיט די
ציינער די פּעדעמדיקע פֿאַשע.

ביז צום באַטאַניקן געמעלעך איז נאָך געווען אַ גוטע שאַ. כאַנע האָט
זיך דערמאַנט, און היינט האָט מען אָנגעהויבן פֿירן די קוקורוזע צו די
סיאַס-טורעמס, און זי איז אוועקגעריטן אַהינצו.

באַ די קינלעכדיקע סיאַס-טורעמס זיינען געשטאַנען עטלעכע מאַ-
זשאַרעס מיט גרין-געבראַקטער קוקורוזע. פֿון אינווייניק פֿון די טורעמס
האַבן זיך געהערט שטימען און אַ ווייך טיפֿען, ווי מע וואָלט געטאַנצט
אָף פּערענעס. אַ פֿריש-זויערלעכער רייער האָט זיך געשפּרייט אַרום און
אַרום, ווי דאָ וואָלט אין אַ באַקדייזשע זיך געזייערט און געוירט אַ מוי-
רעדיק-גרויסע קאַרענע ראַשטשינע.

כאַנע איז אַרויסגעשפּרונגען פֿון זאָטל, דאָס פּערד האָט זי צוגעבינדן
צו אַ דראַבינע פֿון אַ מאַזשאַרע, און אַליין איז זי אוועק צום צווייטן טורעם.
זי איז שוין געווען אָף די ערשטע טרעפֿ, ביים זי האָט דערהערט זיין
שטילע שטים:

— קאַנסט זיך ניט אוועקדרייען פֿון מיר. קום אַהער, לָאָז מיר אָנקוקן
דיין קליינעם שטערן, — האָט ער שטיל געבעטן אזוי, און זי האָט עס גי-
כער פֿאַרשטאַנען לויט דעם, ווי ער האָט באַוועגט מיט זיינע לייפֿן, ווי לויט
דעם, ווי ער האָט עס צו איר געזאָגט.

זי איז צוגעגאַנגען און האָט זיך אוועקגעשטעלט אַהינטער זיין פֿלייצע.
ער איז געזעסן אָף אַ נידעריק בענקלעך, אַנטקעגן אים אָף אַ קליינעם
מאַקבֿערט איז געשטאַנען אַ דיקטן ברעטל מיט אַ צוגעקלעפטן בויגן פֿאַ-

פיר. זי האָט געזען אפן פאפיר די סילדאס-טורעמס ניט אזוי, ווי זי פלעגט זיי טאַמיר זען. אפן פאפיר זיינען די טורעמס געווען געל און זיי זיינען ווי אופגעהויבן געוואָרן אינדערלופטן צום הויכן הימל. די מאנזשארעס זיינען געווען טונקל-גריין, און די פערד ראַזלעך. די ערד איז געווען ברוין, די מענטשן — ווער רויטלעך, ווער ליכטיק-גראַ, אין אלץ אייניגעם האָט אפן בילד אייסגעזען דערהויבן און יאַמטעוודיק.

— גיי צו געענטער, וועסט מיר ניט שטערן, איך האָב שוין געענ-דיקט, — האָט ער געזאָגט, און ער האָט שטיילינקערהייט געפרעגט, ביים כאַנע איז נאָענט צוגעגאנגען:

— עס געפעלט דיר?

כאַנע האָט געשוויגן און געקוקט. ווי אים האָט זיך אויסגעוויזן, האָט זי צו לאַנג געשוויגן.

— עס געפעלט דיר ניט? — האָט ער איבערגעכאָוערט אומגעוודליך. — וואָס פאַלט אייך אַינ? עס געפעלט מיר זייער! גיט אליין א קוק, די טורעמס זיינען אזוי גרינג, אזוי לופטיק, אז מיר דוכט זיך, איך וואָלט זיי אופגעהויבן. איך האָב אפילע קיינמאַל ניט געטראַכט, אז זיי קאָנען ליכטן, ווי כאַנעקע-לאַמטערנס, — האָט זי אויסגעדריקט איר מיינונג, און א זאפטיקע רויטקייט האָט באשלאָגן איר פאַנעם ביז צום שטערן.

— כאַנעקע-לאַמטערנס?! דאָס האָב איך שוין לאַנג, לאַנג פארגעסן, איך האָב דאָך אזוי ליב געהאַט כאַנעקע. דו דערמאַנסט מיר אלץ, אדאנק דיר קומען צו מיר אויפיל געוועזענע זאַכן, וואָס זיינען געווען אזוי בא-ליבט, וויכטיק... דו האָסט געשפילט אין דריידלעך? מיסטאַמע ניט, מייד-לעך שפילן ניט אין קיין דריידלעך!

— פארוואָס עפעס ניט? דער זיידע פלעגט אלע יאָר אָפגיין פאר מיר א צינען דריידל, צו פינף יאָר האָט מיר דער זיידע געוויזן: די גון, גימל, היי, שין, אין ער האָט מיר געזאָגט, וואָס דאָס באַטייט.

— איך האָב זיך שוין דערמאַנט, דאָס באַטייט: נעס גאַדל האַיאַ שאַם. עמעס?

— יאַ.

— איצט וועל איך דיך רופן „כאַנוקל“. ווי דערלעב איך שוין דעם

פאַרנאַכט?

— פאר מיר וועט זיך איך דער טאַג ציען ווי פון פּעד, — האָט כאַנע

אים געטרייסט און איז אוועק צום פּעד.

ער האָט א פאַרקישעפטער געקוקט, ווי געשיקט זי האָט אריינגעטאַן אירע באַרוועסע קליינע פיס אין די סטרעמענעס, ווי פלינק זי האָט זיך א הייב געטאַן און זיך אריינגעפאַסט אין זאַטל. דאָס פּעד און זי האָבן זיך שוין פונדערווייטן געזען אפן פרייען סטעפּ, ווי א בעקודע אָף א גרויסן ליידיקן בויגן פאפיר, און נעכעמיע איז נאָך אלץ געשטאַנען און געקוקט, ביז דאָס בעקודע-פינטעלע איז פאַרשווונדן. דערנאָך האָט ער צווייגעלייגט זיין געצייג, אויסגעגאַסן די וואסער פון קאַנסערווין-פּושקע-

דע, אין וועלכן ער האָט געשווענקט די פענדלעך פון דער אקווארעל-פארב, און ער איז אוועק צו דער שטוב, ווו ער האָט געווינט מיט די איבעריקע קינסטלער.

נעכעמיע איז נאָר ארינגעגאנגען, האָט ער גלייך דערפילט, אז עס איז ניט קעשורע. דער קליינזוקסיקער מיט דער פּעך-שווארצער טשוּפּרי-נע האָט געשפּאנט הין און צוריק איבערן צימער, דער בלאַנדער איז גע-זעסן אָף דעם איינציקן טאבורעט, זיין קאַפּ איז געווען אראָפּגעלאָזט, גלייך עס האָט אים געטראָפּן אן אימגעריכטע צאַרע. נעכעמיע האָט פּארווונ-דערט אַנגעקוקט איינעם אין דעם אנדערן.

— איר, ווי איר ווילט אין ווי איר געפינט פאר ניטיק. איך פאַר מאַרגן אוועק! איך וויל ניט עסן מיט די הינדער פון איין שיסעלע, איך האָב קיינעם ניט געגעבן קיין וואָרט, אז די בלוטדאַרשטיקע וואנצן זאָלן מיט מיר טאָן, וואָס ווי ווילן! — האָט קימאט ווי געשרייען דער קליינזוק-סיקער.

— ערשטנס, שריי ניט אזוי, צווייטנס, איז דאָס ניט באקוועם. מיר זיינען דאָך פאַרט א בריגאדע. נעכטן איז אידע אוועקגעפאַרן, איצט סטראשעסטו די וואנצן, — האָט נעכעמיע ערנסט און שטיף באמערקט. — איך פאַר איר אוועק, — האָט אַנגעזאָגט דער בלאַנדער. — און דו? — האָט ער זיך געווענדט צו נעכעמיען.

— איך בלייב. כּוּהאַב געוויסט, אז קיין האָטעלן ווארטן דאָ אָף מיר ניט. — כּוּך דעם, וואָס דו האָסט אזוי גוט געזען, איז דאָ נאָך א וויכטי-קע סיבע, וועלכע דו האָסט ניט פאַרויסגעזען... קיין פאַרבאַרגענע זאכן זיינען ניטאָ, נעכעמיעלע, — האָט דער בלאַנדער באמערקט.

— קיין פאַרבאַרגענע זאכן זיינען טאקע ניטאָ: איך וויל — זאָג איך, אַך וויל — שוויג איך. אויב דו ביסט מיר א פריינט, ווינטש מיר, אז די וויכטיקע סיבע זאָל ווערן א שטענדיקע, אפילע אן אייביקע, — האָט נעכעמיע שטיף געזאָגט.

— האָב אָף מיר קיין פאַריבל ניט. האלעוויי זאָל זיין, ווי דו ווילסט, אָבער איצט ווייז, וואָס דו האָסט געמאַכט.

— איך הענג ניט איהן קיין שלעסל אָף מיין פּאפּקע מיט די עטיוודן. אז איך בין ניטאָ אין צימער, קוקסטו דאָך אלעמאָל, וואָס דארטן ליגט. וואָס זשע בעסטו איצטער בא מיר, אז איך זאָל דיר ווייזן? נעם און קוק. דער בלאַנדער האָט ארויסגענומען אן עטיווד, א קיק געטאָן און גלייך גענימען אייצען, ווי זיין שטייגער איז געווען:

— האָסט געדארפט מאכן די פּערד אין וועגענער אזוי לייכט, ווי דעם הימל, וואָלט עס געווען מער פאַרגאנצט.

— דו ביסט גערעכט. די פּערד, די וועגענער, די ערד זיינען אומגע-לומפּערט שווער. פאַרשטייט, איך וויל זיך אָפּשאַקלען פון געוויסע זאכן. איך פאַרשטיי, פאַרוואָס דער הימל געפּעלט דיר. ער געפּעלט דיר, ווייל ער איז ענלעך אָף דינע הימלען...

— גאר אזוי? פארוואס האסטו דאס מיר קיינמאל ניט געזאגט אין

מאסקווע?

— דו ביסט א מאדנער מענטש! אין מאסקווע האב איך געזען, ווי דו מאכסט איילוסטראציעס; דא האב איך דערזען, ווי דו ארבעטסט פון דער נאטור, און איך האב א געפיל, אז איידער דו זעסט דעם הימל, די ערד, ווייסטו שוין, וואס דו וועסט נעמען פון דער פאליטרע... איצט פאר-שטייטו מיין מיין?

— געוויס פארשטיי איך. יעדערער האט זיך זיין צוגאנג. איך וויל דיר אבער זאגן וועגן דיין פלוצעמדיקער באגעגעניש. דו ביסט מיר צו נאענט, אז איך זאל דאס פארשווייגן. באקלער זיך גוט. אירע קינדער ווערן דינע קינדער. ניט געטראכט, ניט געדאכט פאר א טאטן דין גע-מאכט. דאס איז ערשטנס, צווייטנס, איז זי גאר פון אן אנדער סוויוע. דאס איז וויכטיקער, ווי עס קאן זיך אויסווייזן. דריטנס, מיילע...

— וואס דריטנס, ווייס איך ניט, — האט נעכעמיע איבערגעשלאגן דעם בלאגדון, — אבער זאג מיר בעסער: דו ביסט זיכער, אז דו ביסט ביי איצט קיינמאל קיין טאטע ניט געווען?

— וואס רעדסטו, נעכעמיע?

— איך זע, אז דו האסט זיך איבערגעשראקן, וועל איך בעסער ריידן וועגן זיך. איך ווייס טאקע יא, אז איך וואלט געקאנט זיין א טאטע. דו געדענקסט דאך, אז איך האב געהאט א סטודענטקע פון סקולפטור-פאקולטעט. מיר זינען, פארשטייט זיך, געווען ווי מאן און ווייב. אין איינעם אז אוונט האט זי מיר געזאגט, אז זי טראגט. איך בין געווען געפלעפט, כהאב געקראגן געלט, און זי איז פאטער געווארן דערפין. ווייטער וועגן דער סוויוע. איך פארשטיי, דו ווילסט זאגן, אז זי איז ניט פון קיין שעפע-רישער סוויוע.

— יא, יא, דאס מיין איך טאקע.

— שלאג מיך ניט איבער, זאג מיר אזא זאך: דו מיינסט, אז אלע דינע באקאנטע קינסטלער און קינסטלערנס זינען שעפערישע מענטשן? — ס'הייבט זיך גארניט אן.

— איך ווינטשט מינע באקאנטע קינסטלערנס, זיי זאלן זיין אזוי אומיטלבאר, אריגינעל, אופריכטיק, ווי כאנע. איך וואג שוין צו זאגן: ווי מיין כאנע, — האט נעכעמיע אייסגעפראלט.

— איך זע, אז דו ביסט פארטיק. איך ווארן דיך: כאטראכט זיך גוט, איידער דו נעמסט זי!

— איך האב געמיינט, אז דער שמועס איז געענדיקט, אבער איך האב ניט געוויסט, אז דו ביסט אזא שטארקער נעמער. פינאוואנען קומט עס די זיכערקייט, אז נאר מיר נעמען? עס פאלט דיר ניט איין, אז מע נעמט אונדז פונקט אף אזויפיל? דער שוואכער מילדער פרעכטיקער געשלעכט איז ניט קיין ערגערער נעמען פין אינדן. טו א טראכט וועגן דערוף. איך בין דיר דאנקבאר פאר דינע ווארענונגען. איך פאר דערווייל נאך

ניט אוועק, — האָט נעכעמיע געזאָגט און זיך גענומען צו זיין מאַלעריי-געציג.

ביז פארנאכט האָט ער זיך ארומגעדרייט אין סטעפ, נאָר ניט גע-טראָפן עפעס אזוינס, וואָס זאָל זיך אים וועלן מאַלן. ער איז אוועק אהיים מיט א שווער געמיט. יענעם אַוונט האָט ער זיך מיט כאַנען ניט געטראָפן.

אף מאַרגן זינען די קינסטלער אוועקגעפאַרן קיין יעזופאטאָריע. אין אַוונט האָט נעכעמיע אָפגעוואַרט כאַנען באַ דער קו-שטאַל, און ער האָט איר גלייך אָנגעזאָגט:

— איך בין אַליין אין צימער, דער הימל איז פאָרוואַלקנט, קום צו מיר. דאָס איז אַ גוטע בסורע, אַבער בעסער אַ פאָרוואַלקנטער הימל, ווי אַ ליכטיקע סטעליע. קומט לאַמיר גיין אין סטעפ.

היפשע עטלעכע שאַ זינען זיי ארומגעגאַנגען, מער געשווינגן ווי גערעדט. פארשטייט זיך, אז כאַנע האָט געפילט — נעכעמיען איז שווער אפן האַרצן. געפרעגט האָט זי אַבער גאַרנישט ניט. פלוצעם איז ער שטיין געבליבן, האָט זי אָנגענומען באַ די הענט, צוגעצויגן צו זיך אזוי ראַפ-טאַם, אז זי איז שיר ניט אוועקגעפאַלן. „אוי“, האָט זי ווי אַ קרעכץ גע-טאַן, און דערפילט, ווי זינע ליפן לויפן איבער אירע באַקן, איבער אירע אויגן, באַ די שלייפן, אף אירע האַר. זי האָט אים צוגעטראָגן אירע ליפן, ארויסגעפליסטערט...

האַב ראַכמאַנעס.

— ראַכמאַנעס? דו זאָג בעסער, פון וואָס פאַר אַ סוויזע ביסטו, וואָס איז דיין ייכעס, דו, מילך-באַרישניע?

— וואָס ייכעס, ווער סוויזע, וואָס רעדסטו? — האָט זיך כאַנע דאָס מאַל געווענדט צו אים אף דו.

ער האָט זיך צעלאַכט אין קוים ארויסגערעדט:

— הא-הא! סווי-ווע, שע-פע-רר, מע קאַן שטאַרבן!

— וואָס רעדסטו, איך פאַרשטיי אַ האַר ניט, — האָט זי געזאָגט.

ערשט אין קאַמונע-הויף האָט ער קימאַט אויסגעשריען:

— סוויזע אהין, סוויזע אהער, קוק ניט אזוי אף מיר. אז מע איז פאַרליבט, אַדער, ווי דו זאָגסט, אז מע איז פאַרהאַלטעוועט, איז אַלץ רעכט!

זי האָט טאַקע אף אים געקוקט ערנסט און שטרענג, ווייל דער הימל איז געווען פאָרוואַלקנט, ניט אויסגעשטערנט, איז דאָס פאַנעם זינס געווען ניט בוייעט, נאָר זינע שוואַרצע אויגן האָבן געשפּריצט, ווי מיט הימלע-כע פייערלעך. דער באַגינען האָט אָפגעבערשטלט די וואַלקנס פון הימל, און כאַנע האָט געקוקט אף אים מיט אזויפיל געטריקניט און גינציקניט. — ביז מאַרגן, טייער קינד מיינס, — האָט נעכעמיע געזאָגט.

— ביז הינט פארנאכט, איינציקער נאכעס מינער, לעבן מינס, —
האט כאנע אים אריינגעזאטעמט גלייך אין אויער אריין און איז אוועקגע-
לאפן צו דער קו-שטאל.

די קומענדיקע טעג איז נעכעמיע געווען אומגעריכט דערפרייט, וואס
די ארבעט איז בא אים אוועק. צוויי עטיוודן א טאג האט ער געמאכט. עס
זינען געווען אזוינע טעג, ווען ביידע עטיוודן זינען אים געפעלן. אין איינעם
אן אונט האט ער געזאגט צו כאנען:

— אויב עס וועט אזוי גיין ווייטער, וועט זיין גוט.
— עס וועט גיין, אוואדע וועט גיין, — האט כאנע מיט הארץ געזאגט.
— פונדאנען ווייסטו אזוינע זאכן, דו, מילך-קאמונארקע?
— איך ווייס נאך זיך נאך, אז ס'איז גוט אפן הארצן, איז די ארבעט
באשמירט מיט פוטער.

— אהא, אבער פארוואס ווייסטו ניט, אז דו דארפסט מיך א קוש טאן?
— א נייע ניס! אט וועסטו שוין באלד זען!

באלד איז זי שוין געווען אינגעקלאמערט אין זינע ארעמס, ווי אין אן
איזערנער רייף. איר הארץ שפרינגט ארויס פון איר גוף און פלאטערט אזוי
פילדער-זיס ערגעץ אין גריבעלע בא איר האלדז.

דערנאך? דערנאך זינען זיי זיך געגאנגען פאמעלעכקע, זי האט פון
אים אירע אויגן ניט אראפגענומען, ווייל זי האט ניט באנימען, ווי פונ-
וואנען נעמט זיך צו אים דער פארכאפנדיקער מוירעדיקער קויעך, וואס
פענטעט זי און באפרייט זי פון זיך אליין. דאס מאכט זי אזוי שוואך,
אז זי פארשווינדט, זי ווערט ווי איינגעזינקען אין אים.

— קוק ניט אזוי אף מיר, איך קאן דאס ניט אריבערטראגן, — בעט
ער זיך בא איר אין קושט באזונדער יעדער פינגער פון אירע הענט. זי
קוקט אבער פארט אף אים און זעט, ווי זינע אראפגעלאזטע אויגן דריי-
גען אין איר געשאמע אריין. זי פרעגט ניט אים, זי פרעגט בא דער צעזיפ-
טער גרינדעכער שטערן-שיין:

— פינזאנען, פינזאנען נעמען זיך די קויכעס?

— וועמענס קויכעס, כאנעלע?

— דינע קויכעס, דו ביסט ניט הויך, דינע פלייצעס זינען ניט ברייט,

גיב א קוק, ווי קליין דינע הענט זינען, ווי דיין דינע פינגער זינען, —
רעכנט זי אייס פארטראכט.

— זאג דאס ניט, — לייגט ער פלוצעם אריין די הענט אין די קע-
שענעס, — מינע הענט האבן א סאך קויעך, און זאלסט וויסן זיין, אז
א קינסטלער דארף האבן מער קויעך פון אן ערד-ארבעטער, פון א שמיד,
פון וועמען דו ווייסט אף דער וועלט! קום צו מיר, טו מיך א קוש, א
לעצטן קוש און לויף כאפ א שלאף, טייער קינד מינס.

לייפן כאפן א שלאף איז כאנען ניט באשערט געווען ניט דעם באגי-
נען, ניט אין די קומענדיקע נעכט און באגינענס. ניט איין מאל האט זי
אין יענע טעג צו אים געזאגט:

— ווי גרינג די הענט לויפן, ווי גיך די ארבעט ווערט אויסגעלעקט,
מע דארף דעם שלאָף אף קאפּאַרעס, ביים דאָס גליק איז אונטער דער
האנט...

ריכטיק האָט דער בלאַנדער קינסטלער געזאָגט: „קיין פארבאַרגענע
זאכן זיינען ניטאָ.“ — אָבער נאָך ריכטיקער איז געווען, וואָס כאַנע מיט
נעכעמיען האָבן זיך לאַכלוטן ניט פארבאַרגן. די קאָמונארן האָבן זיי געזען
אין קו-שטאַל, אין סטעפּ, באַ די סילאַס-טורעמס, אין קינדערהיים. די טעג
האָבן זיך געקניקלט, אַלץ נעענטער האָט זיך צוגערוקט נעכעמיעס אוועק-
פאַרן. איצט איז כאַנע מיט אים זעלטן געגאַנגען אין סטעפּ. צו אַלע
אַרבעטן איז איר צוגעקומען נאָך אנדערע זאַרגן: אין קאַלדוירט „ידישער
פּויער“ האָט מען געבראכט פּופּצן קי, האָט מען זיך דאַרטן גענייטיקט
אין אירע אייצעס. דער קאַלדוירט האָט זיך געפונען פינף קילאָמעטער
פון קאַמונע, איז דאָס כאַנען ניט גרינג אָנגעקומען, זי האָט דאַרט פאַר-
בראכט ניט איין שאַ אין טאַג.

נעכעמיע האָט זיך געווערטלעט:

— ס'איז נאָך אַ גליק, וואָס דו גייסט ניט מעלען די בעהיימעס אין
דזשאַנקאי און אין פּרידאַרף. קיין יידישע ווירטשאַפּטן פעלן ניט אין קרים.
— דאָרטיקע יידישע פּיערים נייטיקן זיך ניט אין מינע אייצעס.

זיי זיינען מער באַהאוונט פון מיר, — האָט כאַנע באַמערקט.

ניט נאָר דערפאַר וואָס כאַנען איז צוגעקומען דייַגעס, איז זי איצט
זעלטענער געגאַנגען מיט נעכעמיען אין סטעפּ. זי האָט דערפילט, אז זי
האָט שוין איבערגענוג וואָס זיך צו דערמאַנען, ווען ער וועט אוועק-
פאַרן... פאַרשטייט זיך, אז אזא אומיטלבאַרער מענטש, ווי כאַנע, האָט עס
ניט אויסגערעכנט, אָבער, ווי געזאָגט, האָט זי געפילט אין זיך אפּילע
אַפט געשראַקן דערפאַר, וואָס נעכעמיע האָט זי באשאַנקען מיט אזא שלאַל
אומגעפּרוווטע מעסיקעס, וועגן וועלכע זי האָט לאַכלוטן ניט געוויסט אין
ניט כּווישעד געווען. זי האָט טאַקע אַנומלעטן צו אים געזאָגט, ווען ער האָט
זי גערופן אין סטעפּ:

— ניין, נעכעמיעלע, האָב ניט קיין בייז האַרץ אף מיר, וואָרעם איר
הייב ניט אָן צו וויסן, וואָס עס טוט זיך מיט מיר, וואָס פאַר אַ קישעף
שטעקט אין דיר. איר בין געווען פאַרהאַרטעוועט, ווי אַ שטיין. דו האַסט
מיך ווייכער געמאַכט פון אַ מאַלינע... פאַלג מיך, מיין טייערער, קום
מיט מיר צו די קינדער. מינע קינדער פעלט, באַרעכאַשעם, געניג. האַלע-
ווי זאָל זיי דאָס צוקומען.

נעכעמיע האָט, פאַרשטייט זיך, געוואָלט גיין נאָר מיט כאַנען, אָבער
ער איז געווען גענוג איידל, קעדיי ניט צו דערווידערן. אין קינדערהיים
איז ער געגאַנגען, מיטנעמענדיק קליינע פּירקאַנטיקע שטיקעלעך וואַטמאַן.
ער האָט אף דעם געמאַלט פאַר די קינדער לאַשעקעס, לעמעלעך, הינער

און הענער. די קינדער זינען געווען אזוי פארגאפט פון די געמעלען, אז זיי האבן אפילע ניט באמערקט, ווי אף אייניקע שטיקעלעך וואטמאן האָט ער פאריינס אָנגעצייכנט קינדער-געזעמלעך, פארווונדערטע און פאר-כאפטע.

אין איינעם א טאָג, נאָכן באגינענדיקן געמעלעך, איז דער פאָרזיצער אריינגעגאנגען אין קו-שטאל. ער האָט באטראכט די בעהיימעס, די בו-הייעס, איז א וויילינקע געשטאנען און געקוקט, ווי כאנע מעלקט, און געזאָגט צו איר:

— נאָכן געמעלעך, זיי אזוי גוט, גיי אריין אין קאַנטאַר. מיר דארפן א שמועס טאָן וועגן זייער א וויכטיקן איניען.

— דער איניען איז וועגן דעם היי, וואָס ליגט אין יעוופאטאַריער „אַזעט“? — האָט כאנע געפרעגט.

— דו גיי אריין, וועסטו שוין הערן. וואָרעם עס איז ניט פייז, אז אזא פארנימענער מענטש, ווי איך, זאָל דארפן ווארטן אף אזא פוסטעפאסניצע, ווי דו.

— ביסט גערעכט, כוועל אריינגיין.

בייס כאנע איז אריינגעגאנגען אין קאַנטאַר, איז איר אייסגעקומען גאנץ מאָדנע, וואָס קיין איין מענטש איז דאָ ניטא, כּוּך איר און דעם פאר-זיצער. ער האָט צוגערוקט א טאבורעטקע צו כאנען און געזאָגט:

— זעק זיך, רו זיך אָפּ.

— כּהאָב קיין צייט ניט, כוועל שטיין.

— ווען מע קאָן זיצן, דארף מען ניט שטיין, — האָט ער אייסגעניצט

דאָס באוויסטע גלייכווערטל און ערנסט אָנגעהויבן:

— כאנע, איך האָב געהערט, אז דו פארברענגסט די פרייע צייט מיטן כּודאַזשניק, און עס ארט אים ניט, וואָס די בעהיימעס זינען איינזאם און עלנט. כּוּך דעם...

כאנע האָט אים אָנגעקוקט און איבערגעשלאָגן:

— כּוּך דעם, האָב איך גופע גאַרנישט קעגן דעם כּידאַזשניק.

— זע, ווי דו לאָזט קיין וואָרט ניט אויסריידן. ווארט אויס, איך בין

מיט א מיטוואָך עלטער פון דיר. וועגן אים קאָן איך גאַרניט זאָגן, ס'קאָן זיין, אז ער איז זייער א לייטישער מענטש, אָבער דו דארפסט וויסן, אז ער איז פארקנאַטן אף גאַר אנדערע הייוון...

— איך ווייס ניט, אף וואָס פאר א הייוון איז ער פארקנאַטן. איך ווייס

אָבער, אז ער איז מיר וייער צום הארצן.

— לאָז זיך דינען, שלאָג מיך ניט איבער. דו מאַלסט דיר אויס, ווי

דו וועסט זיך פילן, אפילע אין בעסטן פאל, אייב ער מיינט עס ערנסט און ער וועט דיר מיט די קינדער אריבערנעמען קיין מאַסקווע.

— כּוּזייס ניט, וואָס ער מיינט און וואָס ער טראַכט, איך ווייס אָבער

מיט מיין גאַנצן הארצן, אז איך וועל גיין מיט אים עק וועלט. כּ'פארשטיי ניט, פארוואָס דו דינגעסט וועגן דעם!

— איך דיגע וועגן דיר, כאנע. צי דען האסטו ניט געפילט, אז דו געפעלטסט מיר, אז איך בין אפט אנציקט פון דיר? עס איז שווער עפעס פארויסזען, די צייט איז זייער אַנגעשטרענגט. ס'קען זיין, אז די קאָמונע וועט דיר שיקן זיך לערנען אין סימפער־אפאל. ווער גיט ניספאָעל, וואָס ער איז א כוּדאָשניק, כאפּ ניט, ס'איז ניט קיין טייגלעך מיט פּאסאַליעס. געדענקסט, ווי איך האָב דיר באגעגנט, דו ביסט געריטן פּיין סאָקי. כ'האָב דיר דאן געזאָגט עפעס א נאָרישקייט, אז דינע פּיס געפעלן מיר, האָסטו מיך אזוי אָפגעשניטן, אז די צונג האָט מיר אָפגענומען.

— יא, איך געדענק.

ער האָט א שפּאַן געטאָן אין אַרופגעלייגט זינע הענט אַף אירע אַקסלען, און זי האָט דערפילט, ווי זי הענט זינע שאַרן זיך פּאָוואָליע צו איר האַלדז. האָט זי זיך ראַפּטאַם א קערעווע געטאָן און, שוין שטייענ-דיק באַ דער טיר, שטייט און איינגעהאַלטן געזאָגט:

— עס קומט מיר אויס, אז דו ווילסט מיט צוויי פּיס גיין איבער צען סטעזשקעס מיטאַמאָל. דו האָסט שוין קינדער פּיין דריי מאַמעס. קיין פּינפ-טע ראָד צום וואָגן וועל איך קיינמאָל ניט זיין הערסט, אזוי!

— שטיי, כאַטשע! אזוי וועסטו פון מיר ניט אוועק!

— גענוג. דאָס וועט קיינמאָל אַף דער וועלט ניט זיין, — האָט כאַנע איינגעשרייען און איז אַרויסגעלאָפּן פון קאַנטאַר.

כאַטש כאַנע האָט געהאַט גענוג אַרבעט אין שטאַל, איז זי פאַרביי דער קיזניע אוועק מיטן וועג צום דערפֿל סאַבאַנווי. זי האָט זיך צוגע-זעצט אַף דער ערד, גלייך ווידער אַפגעשפּרונגען אין גענומען שפּאַנען היץ און צוריק, אזוי צערודערט איז זי געווען. און ניט אזוי דערפּיין, וואָס זי האָט ניט לאַנג צוריק אויסגעהערט, ווי דערפּון, וואָס זי האָט דאָס אַלץ ניט געקאַנט באַנעמען. ווען זי איז צוריקגעגאַנגען צו דער קאַמונע, איז איר אַנטקעגן געגאַנגען אזוי. זי איז גיכער אַוועקגעגאַנגען, אָבער ער האָט ברייט א שפּאַן געטאָן איין מאָל אין נאַכאַמאָל, זי אַנגעכאַפט פאַר א האַנט און גיך-גיך צו איר געזאָגט:

— אזוי, כאַנע, אזוי פאַטערט מען מיך ניט אָפּ. ביים איך זאָג: עס געפעלט מיר, איז געזאָגט!

— כאַפּ ניט אזוי, דו ביסט ניט מיינ פאַרעץ, איך בין ניט דיין הינט. דו ביסט פאַרויצער ניט דאָס ערשטע יאָר אין קאַמונע. וואָס בין איך דיר פּלוצעם געפעלן געוואָרן? מיינ מאַמע פּלעגט זאָגן: בעסער איין פּויגל אַפן צווייגל, איידער צוויי אין שטייגל. האָסט געוואַרט, איך זאָל צייטיק ווערן? איך פאַרשטיי דאָס, דינע געבליטן האָסטו געהאַט מיט וואָס איינ-צושטיין. ביסט ניט קיין נאַר, אָבער איינעמען דיין גינע קאַנסטו ניט. ס'איז ניטאָ וועגן וואָס צו היידן, — האָט כאַנע געענדיקט אין איז אוועק צו דער קו-שטאַל. דאָרט האָט זי שוין דערזען נעכעמיען, ער האָט זי אַנגעקיקט אין געפּרעגט:

— וואָס איז, טייערע, ס'איז עפעס פאַרלאָפּן אַף דער אַרבעט?

— יא, א ביסעלע.

— וואס זשע, זאג גיכער.

— וואס האט געטרעפן? דו ווייסט ניט? דו האסט אף מיר אנגעשיקט
עפעס א מאדנע אנשיקעניש: ווו איך גיי און ווו איך שטיי, ביסטו פאר
מינע אויגן, איך קאן אן דיר קיין מיניט ניט זיין. איך פּרעג דיך: וואס
וועל איך טאן, אז דו וועסט אוועקפארן?

— אויסגעצייכנט! אזוי דארף זיין! איך וועל אוועקפארן, נאר איך וועל
ווידער קומען און וועל דיך צונעמען. איך בין אויך מעסקן קראנק, איך
גיי און פעלד-ברוגאדע און איך פיל, אז איך מיז דיך זען די מינוט, שוין
איצט, און דו שטייסט טאקע. אָרעם כאנעלע מינס, קום, טו מיר א קוש.
— די סקאַטניקעס דרייען זיך דא.

— זאָן זיי זיך אויך קושן. קום, — האט געכעמיע גיכער ארויסגע-
קרעכצט, ווי געזאגט. און ער האט באקרענצלט מיט זינע לייפן אירע
באקן, אירע אויגן, איר שטערן און איר קאפ. ענדלעך האט ער זיך אָפגע-
ריסן פון איר, זי אָנגעקוקט און שטיילניקערהייט געבעטן:

— דו ביסט מיין לעבן און מיין אָטעם, גיי זשע א ביסעלע אוועק,
איך וויל זען דיין גאנג אין דער זוניקער שיין, ביים דו גייסט אזוי ווייט,
ווייט...

— אַדן, וואס דו הייסט, וועל איך טאַמיד טאן. איך וועל דיך אלעמאַל
פאַלגן. און טאַמער, כאַלילע, וועסטו מיר אמאַל פּינט קריגן, זאַלסטו מיר
די מינוט זאָגן. לאַז, כּוועל א גלעט טאן דיין פּאַנעם, — האט כאנע גע-
זאָגט מיט א ציטערדיק קאַל און אנטלאָפן אין שטאַל.

ביים כאנע איז אין אונט ארויסגעגאנגען פון קינדערהיים, האט גע-
כעמיע שוין אף איר געווארט.

— כאנוקע, וואס שווינגסטו?

— שווינג אויך. לאַמיר ביידע שווינגן. הער זיך אייך. דו הערסט, וואס
עס טוט זיך אין סטעפ? דאָ שפּילט זיך א ניגן, ווי געכעמיע מיט כאנען
גייען זיך דאָ אזוי שטיילניקערהייט, אין ביידע שווינגן זיי. און די שטערן
קוקן אף זיי און פינטלען צו — זיי ווונדערן זיך, פּונדאנען האט זיך גע-
נומען אזא פאַרל...

— מיין גליק, מיין פרייד, — זאָגט געכעמיע, און מער קאן ער קיין
וואָרט ניט ארויסברענגען, ווייל זייערע לייפן זיינען צונויפגעכאסמעט. זיי
זיינען אזוי באהעפט, ווי דער הימל איז באהעפט מיט די שטערן. באגינען,
ווען זיי גייען צוריק צו דער קאַמונע, זאָגט געכעמיע:

— איך בין קיינמאַל, קיינמאַל אן דיר ניט געווען. ווי איז דאָס מעג-
לעך, וויאזוי האבן מיר ניט געוויסט איינער וועגן צווייטן? וואס ווינסטו?
זאַלסט ניט סמייען צו וויינען! איך ווייס, די קינדערי! אָבער דו זאַלסט
וויסן, אז וועגן אונדזערע קינדער האסטו ניט וואס צו וויינען. זיי וועלן

זיין מערער מינע, ווי אלע קינדער בא זייערע טאטעס! קום צו מיר, מיין ארעם קינד. כוועל אויסקושן דינע שיינע אויגן, דיין קליינעם שטערן, וואס קאן באהאלטן אזויפיל פארשטאנד און ליבע. קום ווידער, קום ווי-דער, צו מיר, מינע קויכעס גייען מיר אויס, — פליסטערט ער צו איר.

אפילע אזא זעלטן-זעלטנסטע ליבע, ווי עס איז צווישן נעכעמיען און כאנען, א ליבע, וואס איז געווען ריין פון ערעגניץ, פון געלטגייץ, פון וועלכער-ס'איז-ניט-איז איינגנוץ, וואס איז געווען דורכגעדרונגען מיט דער איין-איינציקער ליידנשאפט צו זיין אינינעם, האט פארט ניט געקאנט אפשטעלן די צייט. ניט איין מאל האט כאנע געטראכט: „ווי האב איך געלעבט אן אים ביז איצט, ווי וועל איך בלייבן אן אים? דאס איז דאך א גרויל!“

איצט האט כאנע קלאר געוויסט, אז זי האט ניט אנגעהויבן צו פאר-שטיין, ביז זי האט באגענוט נעכעמיען, וואס ליבע איז, זי האט שוין ניט איין מאל געפרעגט בא נעכעמיען:

— זאג מיר, מיין כיעס, וויאזוי האסטו געוויסט, אז דו דארפסט קימען אהער?

— כ'האב גארנישט געוויסט, נארעלע. אבער קיום האב איך זיך דער-זען, געדענקסט, ביים דו האסט אויסגעווישט דעם טיש, ווען די הינער זיינען אריינגעלאפן אין עסציער, אט יענעם טאג האב איך דערפילט, אז איך מוז זיך אומבאדינגט באקענען מיט דיר. איצטער פארשטייסטו עפעס? איך פאר אוועק, און דא בלייבט מיין נעשאמע און מיין הארץ. אבער דו זאלסט גארניט איבערטראכטן, מיר וועלן זיין אינינעם. אזוי וועט זיין!

כאנע האט אים געגלייבט מיטן גאנצן הארצן. אבער איר גלויבן האט ניט געקענט אפשטעלן דעם האסטיקן לויף פון דער צייט, און זי האט אין אונט געזאגט צו נעכעמיען:

— פארוואס זיינען מיר געווען אזוי בלינד? א גאנצע וואך איז צע-רונען געווארן, ביז מיר האבן זיך באקענט.

— יא, א גאנצע וואך! און אין דריי טעג ארום פאר איך אוועק, — האט נעכעמיע געזאגט מיט אזא הארצרייסנדיק קאל, אז כאנע האט זיך פון אים אפגערוקט אין זיך ווידער צעוויינט.

פאר די לעצטע דריי טעג זיינען זיי אין אונט געגאנגען נאר אין קינדערהיים. און ניט נאר זיי זיינען געווען דערשלאגן, — אפילע די קינדער דער זיינען אויך אומעטיקער געווארן, ווי זיי וואלטן געפילט, וואס עס פארלויפט זיך צווישן כאנען און נעכעמיען.

אין באשטימטן טאג האט כאנע ארויסגעפירט בארעכען פון פערד-שטאל. זי האט אים פאוואליע געשטופט אף הינטערווייזער, ביז דאס פערד איז שטיין געבליבן צווישן די האלאבליעס פון צווייערעדערדיקן וועגל. כא-

נע האָט אים איינגעשפּאַנט. דאן האָט נעכעמיע געבראַכט זיין קלאַפּער-געצייג אין עס אריינגעלייגט אין וועגל. דערנאָך האָבן זיך ביידע — כאַנע מיט נעכעמיען — אריינגעזעצט אהין. כאַנע האָט א צי געטאָן די לייצעס, געזאָגט עטלעכע גוטע ווערטער צו באַרעכן, אָבער יענער האָט זיך פון אַרט ניט גערירט. כאַנע איז ארויסגעשפרונגען פון וועגעלע, האָט א צי געטאָן פארן ציימל. דאָס פערד האָט זיך געמאַכט ניט וויסנדיק. א רעכטע וויילע האָט זי גענוקעט, געהאלטן די לייצעס אין דער האַנט, אפילע א גרינגן שמיץ געטאָן מיט דעם קורצן בייטשל באַרעכן, עס האָט אָבער געהאַלפּן, ווי א טויטן באַנקעס. צום סאָף איז כאַנע געפאלן אַף א האַמזאַע: זי איז אוועקגעלאָפּן אין פּערד-שטאַל און געבראַכט דעם זאַטל. ווי נאָר זי האָט באַרעכן אַנגעזאַטלעט, איז באַרעך אוועק, ווי אלע-מאַל, מיט זיין שוויים-רוימן טראָט.

די פרייד פון די זעלטענע פּוסיגייער, וואָס האָבן יענעם טאָג באַגעגנט אין סטעפּ, אפן וועג צו סאַקי, דאָס מעשוועדיקע געשפּאַן מיט דער ריי-טערן פון אויבן, האָט נעכעמיע, צום באַדויערן, ניט צעטיילט. ער איז געזעסן איינזיקער אַליין, אן אומעטיקער אין וועגעלע צווישן זיין באַגאַזש און האָט אויסגעזען לעכערלעך, ווייל דעם גרויסן שירעם, וואָס ער האָט פאַרשנורעוועט אין א טשעכאַל, האָט ער אַנגעטאָן אפּן אַקסל, ווי א ביקס. דאָס האָט אויך פריילעך געמאַכט די זעלטן באַגעגנטע, אָבער ער איז געווען ווייט פון געלעכטער, ער האָט נאָר פון צייט צו צייט געלאָזט פאלן מיט אן אומעטיק קאַץ: „עפּשער האָט זיך שוין באַרעך צוגעווינט, פּרוּוו זיך זעצן לעבן מיר“ — כאַנע האָט געפאַלגט, זי איז ארויסגעשפרונגען פון זאַטל. באַרעך האָט זיך אַפּגעשטעלט און מער פון אַרט זיך ניט גערירט.

בא סאַקער וואָקואַל איז די באַוועגונג פאַרגליווערט געוואָרן, ביים דאָס צוויירעדערדיקע וועגעלע איז מיט כאַנען אין זאַטל שטיין געבליבן. דערנאָך האָבן די פּאַסאזשירן לעבן וואַגאַן פון צוג, וואָס האָט געדאַרפּט אַפּגיין אַף מאַסקווע, מיט גרויס נייגער געקוקט, ווי נעכעמיע האָט אויס-געקושט כאַנעס פאַנעם, אירע הענט און איר פאַטשייקע אַף איר קאַפּ. איינע א פּרוי, וואָס איז געשטאַנען דערביי נעענטער פון אַנדערע, האָט ביים דער צוג איז שוין אוועק, געזאָגט צו כאַנען:

— שוועסטערקע, ביסט א גליקלעכע, ער שטאַרובט, ער גייט אויס נאָך דיר. כאַפּ דאָס גליק פאַר דער פּאַלע. כאַפּ, דערסט, וואָס איך זאָג דיר! און האַלט ישריף, מיט ביידע הענט!

יענעם טאָג האָט כאַנע זיך געטרייסלט אין זאַטל, און דאָס וועגעלע האָט געקלימפּערט הינטער איר, אָבער זי האָט ניט געהערט און ניט געזען גאַרנישט. דאָס ערשטע מאָל האָט זי פאַרשפּעטיקט צום פאַרנאכ-טיקן געמעקל, דאָס ערשטע מאָל...

צווייטער טייל

ווען נעכעמיע וואָלט איינציטיק געקאָנט זײַן אין מאַסקווע און אין דער קאַמונע, וואָלט ער געווען געפֿלעפט דערפֿון, וואָס כאַנע איז אזוי פֿאַרביטן געוואָרן: איר פֿאַנעם, אירע באַוועגונגען, איר שטימע איז ווי אייסגעלאָשן. זי האָט אליין ניט געוואָסט, וואָס מיט איר טוט זיך, עס האָט ניט איין מאָל געטראָפֿן, אז די שטאַל-אַרבעטער פֿרעגן עפעס און זי ענטפֿערט ניט, זי הערט ניט זייערע ווערטער. עס זײַנען געווען טעג, אז ווען ניט די אַרבעט, וואָלט כאַנע זיך ניט אָפּגעהויבן פֿון געלעגער. דער סטעפֿ, דער הימל האָבן ניט געוועקט איר פֿרייד, ווי אמאָל, פֿאַרקערט, באַם באַטאַגיקן געמעלֿק האָט זי די אויגן ניט אָפּגעהויבן צום הימל, אזוי גלייכגילטיק האָט איר אויסגעווען די בלויע קלאַרקייט, די זון, וואָס האָט ווי פֿריער געשײַנט און געבלענדט. עס האָט זיך איר אויסגעוויזן, אז זי הערט נעכעמיעס אומגעוואַנטע פֿראַגע: „באווערטע בריגאדיר, עפֿשער קאָנט איר דאָ פֿאַרהאַלטן די טשערעדע?“, און גלייך דערנאָך ווידער דער באַלויבטענער סטעפֿ, ווידער די בעהיימעס, ווידער די אלטעגלעכקייט... באַ די סידאַס-טורעמס, אין הייף פֿון קאַמונע, באַם ברונעס האָט כאַנע שטענדיק געוואַרט — אַט-אַט וועט ער אונטערקומען. עס האָט זיך איר אויסגעוויזן, אז עס איז אוועק אן אייביקייט, זינט ער איז אוועקגעפֿאַרן. אינדערעמעסן זײַנען אוועק קאַרגע צוויי וואָכן, זינט זי האָט אים באַגלייט קיין סאַקיי.

יענער טאָג טרעט ניט אָפּ פֿון איר, זי הערט נאָכאנאנד דער אומבאַ-קאַנטערס ווערטער: „שוועסטערקע, ביסט אַ גליקלעכע באַבע, כאַפּ דאָס גליק פֿאַר דער פֿאַלע, לאָז עס ניט ארויס פֿון דינע הענט!“, „כאַפּ“ — טראַכט כאַנע — „ווי איז ער? געוויס מאָלט ער, און ער איז אזוי אַרײַן-געטאַן אינדערוף, אז ער האָט ניט אין זײַנען אַנצושרייבן עטלעכע ווער-טער...“

עס איז גוט, וואָס נעכעמיע איז ווייט פֿון כאַנע, וואָרעם קוים וואָלט ער געווען דאָ, וואָלט ער געדאַרפט אויסהערן ביטערע ווערטער. מיט אַ פֿאַר טעג צוריק, ביים כאַנע איז נאָך וואַרמעס אַרויסגעגאַנגען פֿון עסציי-מער, האָט זי אָפּגעשטעלט דער פֿאַרזיצער.

— האָסט ניט קיין ברויזער? פֿאַרשטיסט, ער איז אן אינטעליגענט, א פֿאַרנומענער מענטש. ער האָלט ניט פֿון אזוינע קלייניקייטן.

— האָב קיין יעסורים ניט, איך וועל קריגן בריוו. איך בין דיר זייער דאַנקבאַר, וואָס דו טרייסט מיך, — האָט כאַנע געזאַגט און האַסטיק אוועקגעגאַן צו דער פֿערד-שטאַל — עס איז געווען די צײַט פֿון באַטאַ-גיכן געמעלֿק.

אַנגעוואַטשט באַרעכן, איז זי אוועקגעריטן אין סטעפֿ. ווי אַלעמאָל, אויסגעמאַקן די קיי, געהייסן די פֿאַסטעכער טרייבן די טשערעדע צו די באַלקעס, און דערנאָך אוועקגעריטן גלאַט אין דער וועלט אַרײַן. ווען

דאס פערד וואָלט געקאָנט ריידן, וואָלט עס געוויס כאַנען געזאָגט האַר-
ציקערע ווערטער, איצט האָט עס עטלעכע מאָל אַ הירזשע געטאָן, אופגע-
פעכערט דעם עק, מיט אַ טראָ פּינעם פּאָדערשטן פּוס אַ גראַב געטאָן
די ערד און אוועק גאלאַפּ, ווי עס וואָלט מיט דעם געוואָלט צעשטרייען
כאַנען.

אַבער יענעם טאָג איז כאַנען ניט אייסגעקומען צו פּאָרגרינגערן איר
געמיט. ביז פּאַרנאָכט איז זי אַרומגעריטן אין סטעפּ, זי איז אויך צו-
געפּאַרן אַ קוק טאָן, ווי די בעהיימעס פּיטערן זיך. שוין שפעט פּאַרנאָכט,
ווען עס איז קיל געוואָרן, איז זי אוועקגעריטן צו דער קאַמינע. „סטאַי!“ —
האַט זי דערהערט אַ שטיין באַפעל. זי האָט ניט געזען דעם, ווער עס
האַט איר געהייסן זיך אָפּשטעלן, אַבער זי איז לאַכלוטן ניט גענייגט געווען
צו פּאַלגן. זי האָט אָנגעצויגן דאָס ציימל אין אזוי געפּויקט מיט די פּיס
באַרעכס זיטן, און ער איז אוועק. אַבער יענער, וואָס האָט געשרייען „סטאַי!“,
האַט כאַנען דעריאָגט און איר, ווי פון אונטער דער ערד, אויסגעוואַקסן
לעבן, באַרעכס מאַרדע. ער האָט מיט ביידע הענט אָנגעכאַפט דאָס ציימל
און שטיי געזאָגט: — „סלעזיי“, כאַנע האָט זיך איינגעבויען, אָפּגעריסן
דעם מענטשנס הענט פּינעם ציימל, און באַרעך איז ווידער אוועק, ווי אַ
ווינט. זי האָט אַבער געהערט, ווי יענער איז נאַכגעלאָפּן און געשרייען:
— דאָס פּערד וועט זיין מינס! עס איז געווען מינס און מינס וועט
עס זיין! אַ פּאַסקוּדיאַק האָט אַף מיר אָנגערעדט, מע האָט מיך אַרויסגע-
שיקט, ווי אַ באַלעגוף. אַבער איצט בין איך ווידער דאָ!
בייס כאַנען איז צוגעריטן צו דער פּערד-שטאַל, האָט שימקע גע-
פּרעגט:

— כאַנטשע, וואָס האָט געטראָפּן? דו האָסט דאָך קיין בלוט-טראָפּן
ניט אין דער צורע.

— גאַרניט. באַרעך האָט זיך אַ ביסל צעיאָגט, — האָט כאַנען געזאָגט
און איז אוועק צו דער קו-שטאַל.

די מעלקערנס האָבן אייך באַמערקט, אז כאַנען איז צעטראָגן.

— ביסט ניט געזונט? — האָט טויבקע געפּרעגט.

— וואָס פּאַלט דיר אייז? איך בין פּאַשעט פּאַרמאַטערט.

— מיר האָבן זיך געווינדערט, וואָס דו ביסט ניט געקומען צו דער צייט,

מיר מעלקן שוין די דריטע קו.

— קיין בייז ניט, כּוועל אייך דעריאָגן, — האָט כאַנען קימאַט רויק

געזאָגט.

נאָך וועטשערע איז כאַנען געגאַנגען מיט כאַיעלען און זי האָט איר

דערציילט, וואָס עס האָט געטראָפּן.

— ס'קאָן זייער זיין, — האָט כאַיעלע געזאָגט, — ווינציק אייסוואַרפּן

זינען דאָ?! עס האָט זיך געפונען אזעלכער, וואָס האָט אים געמאַסערט.

אין דאָס פּערד איז טאַקע געוויס זינס, — האָט כאַיעלע ערנסט געזאָגט. —

פּאַרגעס וועגן דעם, — האָט זי צוגעגעבן.

אָבער פארגעסן האָט עס כאַנע ניט געקאָנט. אַ גאַנצע נאַכט האָט זי קיין אױג ניט צוגעמאַכט. עס איז איר געשטאַנען פאַר די אױגן דער מענטש אין צעפּליקטן וואַטניק, מיט אַ נאַקעט-האַריקער ברוסט, און זי האָט געהערט זײַן שטילן באַפעל — „סלעזי!“.

נאָכן אינדערפּרייקן געמעלעך איז זי אַוועק צו דער פּערד-שטאַל. זי האָט גלייך דערזען, און באַרעך איז אַף זײַן שטענדיקן אַרט ניטאַ. לײַבן דער שטאַל איז שײַמקע איר אַנטקעגן געקומען.

— דו האָסט עמעצן געגעבן באַרעכן?

— אַ נייע נײַס. כ״האַב געמיינט, דו האָסט אים גענומען. אָבער ווען כ״האַב דערזען, און דער זאָטל ליגט אַף און אַרט, האָב איך פאַרשטאַנען מײַן טאַעס.

— דרײַ מיר ניט קיין קאַפּ, דו האָסט דאָך אים עמעצן געגעבן?

— דרײַ יאָ, דרײַ ניט. ס׳האַט גענומען טאַגן, ביז איר אַוועק עפעס אײַבערבייסן, אײַך קום צוריק, — באַרעך איז ניטאַ!

— ביז דו ביסט געגאַנגען אײַבערבייסן איז ער יאָ געווען?

— וואָס פּרעגסטו אַזױנע קאַשעס?

— כּזױיס, אַמאָל כאַפּט מען אַ דרעמל?

— אַמאָל כאַפּט מען און דאָס מאָל ניט. מע דאַרף מעלדן אין מײַ-צײַע. נאָר מיר ווײַזט זיך אױס, און מע קאָן אַנשײַטן זאַלץ אַפּן עק.

— מירן זען, — האָט כאַנע באַמערקט, אָבער זי האָט גיט פאַרשטאַנען, ווער עס האָט אַוועקגעפירט באַרעכן.

דאָס פּערד איז ווי אין וואַסער ארײַן. צום באַטאַגיקן געמעלעך איז כאַנע געפאַרן מיט די אײַבעריקע מעלעקערנס אין דער מאַזשאַרע. אַלע האָבן גערעדט וועגן דער גנייזע, כאַנע האָט געשוויגן. כּעוועד, מיט וועלכער כאַנע האָט געווײַנט אין אײַן צײַמער, איז ארײַנגעלאָפּן מיט אַ קאַנווערט אין דער אײַפּגעהויבענער האַנט. זי איז צוגעלאָפּן צו כאַנען, האָט אױסגעשרײַען: — „אַ ברײו פאַר דיר!“ כאַנע האָט שטיין געלאָזן די טעלער, גענומען דעם ברײו און איז אַוועק צו די סילאַס-טורעמס. דאָס האַרץ אירס האָט אַזױ געצאַפּלט, און זי האָט קױם אײַפּגעריסן דעם קאַנ-ווערט. זי האָט זיך אַוועקגעזעצט אַפּן אױנטערשטן טרעפּל פּונעם ערשטן שטאַק, וואָס האָט געפירט צו די באַלקאַנטשיקעס פּונעם סילאַס-טורעם, פאַרמאַכט די אױגן און אַזױ אַ נײַסעלע געזעסן, דערנאָך ערשט ארױס-גענומען דעם ברײו פון קאַנווערט.

„מײַן ווונדער, מײַן לעבן, מײַן כאַנוקעלע! אַט איז הײַנט דער צוועלפּ-טער טאַג, ווי איר בין ארײַן. אײַך האָב זיך אפּילע ניט פאַרגעשטעלט, און איך זאָל אַזױ בענקען. די ארבעט פאַרט פון מײַנע הענט. און ארבעטן דאַרף מען דאָך. נעכטן בין איך שיר ניט אַוועק אַפּן קורסקער וואַקזאַל קױפּן אַ בילעט, אָבער אײַך האָב דאָס ניט געטאַן, און כ״האַב זיך פּונדעסט-וועגן געזעצט ארבעטן. אײַך האָף, און אָנהײַב נאַיאַבער וועל איך ענדיקן די באַשטעלונג, און אין אפּרעל וועל איך קומען דײַך נעמען מיט די

קינדער. איצט איז סאָף סענטיאבער, צייל מיט מיר אייניגעס: אַקטיאבער, נאָיאַבער, דעקאַבער, יאנואַר, פעברואַל, מאַרט! אַפּרעל צייל ניט, ווייל די ערשטע וואָך פון אַפּרעל וועל איך אַרויספאַרן צו דיר. איצט הער מיט קאַפּ. איך האָב פאַר מיין אוועקפאַרן אונטער דיין מאַטראַץ געלאָזט פאַר דיר אַ דיך ביכעלע, דאָס רופט זיך אַקדעדיטיוו. ווען דו וועסט זיין אין סאַק, זאַל דאָס ביכעלע זיין מיט דיר. וועסט אַרײַנגיין אין סבערקאַסע, וועט מען דיר דאַרט געבן אַ פאַפּירעלע, וועסט פּרעגן, וויאזוי מען דאַרף עס אַנשרײַבן. דערנאָך וועסטו אוועקגעבן דאָס קוויטעלע און מען וועט דיר געבן געלט. דער אַקדעדיטיוו איז אַף דריי הונדערט רובל. קאַנסט מיט דעם טאַן וואָס דו ווילסט, נאָר איך אייצע, דו זאַלסט קויפּן אַ וואַטניק, שײך און אַ וואַרעם שאַלעכעל. איך האָב דיר ניט געגעבן דעם אַקדעדיטיוו אין האַנט, ווייל איך האָב געוואַסט, אז דו וועסט ניט נעמען. איך בין דאָך זיכער, אז דו האָסט מיך לײב, וועסטו טאַן, ווי איך בעט דײך. אין קרים איז שוין אויך געוויס קיילבלעך, און דו ביסט באַרוועס און נאַקעט. אין דעם בריוו האָב איך אַרײַנגעלייגט אַ קאַנווערט מיט מיין אַדרעס. שרײַב מיר גלײַך אָן. איך האָב דאָ אין מאַסקווע באַקאַנטע ייִדישע שרײַבער, רײד איך מיט זײ ייִדיש. איך האָב אַפּילע אַנגעשריבן עטלעכע ווערטער און געוויזן דאָברושינעו. דו דאַרפסט אים קענען, ער איז דאָך מיט נאָך שרײַבער געווען אין קאַמנע. ער האָט מיר געזאָגט, אז ער קען דײך. ער האָט מיר אויך געזאָגט, אז איך שרײַב ייִדיש גאַנץ פּיין, נאָר איך דאַרף ניט אַרײַנמישן אַזויפּיל רוסישע ווערטער. איך בעט דײך זײער, זאַלסט גלײַך אַנשרײַבן. איך קוש דײך אַ סאַך מער ווי דאן, ווען איך בין געווען מיט דיר. איך קאַן ניט לעבן אָן דיר, מיין קינד, מיין פּרע-לעסט. אין צווייטן בריוו וועל איך דיר אַנשרײַבן, וואָס איך טראַכט צו טאַן, אז דו זאַלסט וואָס גיכער מיט די קינדער זיין מיט מיר. דיין עלטער נעכעמיע."

פאַרשטייט זיך, אז כאַנע האָט איבערגעלייט דעם בריוו ניט איין מאָל. זי האָט זיך מאַמעש דערשראַקן, ווען זי האָט ענדלעך פאַרשטאַנען, וואָס עס באַטייט דאָס וואָרט אַקדעדיטיוו. און גלײַך האָט זי באַשלאָסן, וואָס זי וועט טאַן. אַף מאַרגן האָט כאַנע גראַד געדאַרפט זיין אין סאַק. געקומען אהין, האָט זי מיט פּיאַדאַר פּעטראַוויטשן געמאַכט דעם כעזשבן פאַר דער מילך און ער האָט צוגעזאָגט, אז סאָף וואָך וועט דער קוראַרט אַריבערשיקן דאָס געלט אין באַנק אַף דער קאַנטע פּיין קאַמנע. ער האָט אויך, ווי אַדעמאַל, איינגעלאָדן כאַנען אַף מיטיק. זי האָט זיך אָבער, ווי שטענדיק, אַפּגעזאָגט. ער האָט דערפּילט, אז כאַנע איז עפעס צערודערט. האָט ער אַיידל, אַף זיין שטייגער, ניט געפּרעגט, נאָר ווי באַמערקט:

- מיר דוכט, אז איר זײַט עפעס אומרוק.
- איר האָט קיין טאַעס ניט, היינט בין איך געקומען צופּיס.
- די פאַרוואַלטונג האָט צוגענומען דאָס פּערד?
- דאָס פּערד האָט מען צוגעגאַנוועט.

- איר האט געמאָלדן אין מיליציע?
- יא, דערױײַל האָט מען קיין שפורן ניט געפונען.
- איר זײַט עמעצן כױשעד?
- נײַן.
- א טשיקאָוע גנייווע. מער האָט דער גאַנעו גאַרנישט ניט גע-
נומען?
- אפילע קיין צײַמל ניט, קיין זאַטל ניט, כאָטש דאָס אַלץ לײַגט
הינטערן ווענטל, א שפּאַן פון דאַרטן, וווּ די פּערד שטייען, — האָט כאַנע
געזאַגט.
- ס'איז ניט גרינג צו וויסן, ווער דאָס האָט געטאָן, אָבער די צײַט
איז זייער אומרויק, דאָ דרייען זיך ארום אנטלאָפּענע פון פּאַרשיקונג.
עס זײַנען געווען פּאַלן, ווען מע האָט פּאַרשיקט ניט קיין באלעגופּים
אויך. קאָן זײַן, אז איינער פּינ זײַ האָט עס געטאָן.
- פּונואַנען ווייסט איר, פּיאָדער פּעטראַױטש, אז דאָ דרייען זיך
ארום אזעלכע? און צי דען זײַנען טאַקע געווען אזוינע טאַעסן?
- אז איך זאָג, ווייס איך. און איר, כאַנע דאווידאָנע, זײַט שוין
אויך ניט קיין קינד, דאַרפט איר פּאַרשטיין, אז אין יעדן דאַרף געפּינט
זיך אזא איינער, וועמען עס געפּעלט דעם שאַכנס שטוב, דעם שאַכנס
געשפּאַן. שרײַבט ער אָן, וואָס ער וויל, און יענער איז שוין ווייט פּינ
דאַרף. די צײַט איז זייער אין זייער האַרב. ביז די נײַע אַרגאַניזירטע
קאַלוירטן וועלן אַרײַן אין דער קאַלײַע, דאַרף געדויערן, — האָט פּיאָדאַר
פּעטראַױטש ערנסט גערעדט.
- זײַ כאַנע איז ניט געווען צערודערט פון זײַנע ווערטער, האָט זי דאָס
ביכעלע ניט פּאַרגעסן. זי האָט עס אַרויסגענומען פון אונטער דער פּאַ-
טשיילקע און עס אים דערלאַנגט, ווי עפּעס אָן אימציכטיקע זאַך. ער האָט
באַטראַכט דאָס ביכעלע, פּאַרווונדערט אַנגעקוקט כאַנען און געזאַגט:
- איך פּאַרשטיי ניט, פּאַרוואָס גיט איר עס מיר?
- א מענטש, מיט וועלכן איך האָב זיך די לעצטע צײַט נאַענט בא-
קאַנט, האָט עס מיר איבערגעלאָזט, אָבער איך קאָן עס ניט נעמען. איר
פּאַרשטייט, איך ווייס ניט, וויאָזוי דאָס אַפּצושיקן, און איך האָב פּאַר קיין
פּאַל ניט געוואָלט, אז עמעצער פון די קאַמונאַרן זאָל וויסן וועגן דעם.
האָב איך אייך געוואָלט בעטן, איר זאָלט אזוי גוט זײַן און צוגיין מיט
מיר אף פּאַטשט דאָס אַפּשיקן.
- דעם אדרעס האָט איר?
- יא.
- גייען מיר.
- אַפּגעשיקט דעם אקרעדיטיוו מיט א דעקאַמענדירטן בריוו, פּאַר וועלכן
דער פּאַרוואָלטער פון קוראַרט האָט באַצאָלט, איז כאַנען אַראָפּ א שטיין
פון האַרצן.

— איך בין אייך אזוי דאנקבאר, איר קאנט זיך דאס גאר ניט פאר-
שטעלן. עס איז מיר אבער...

— כאנע דאווידאווע, איך פארשטיי אייך „אבער“. מינע עטלעכע
קאפעקעס? דאס איז א קלייניקייט. איך ווינטש אייך, איר זאלט אלעמאל
זיין אזא, ווי איר זינט, און ווייטער איז גארנישט ניט וויכטיק.

— זינט געזונט, איך מוז לויפן. ביז וואס-ווען וועט זיין צייט צום
אונטיקן געמעלק, וויל איצטער בין איך דאך א פוסגייערן.

כאנע איז טאקע געקומען צו דער צייט. נאכן אונטיקן געמעלק,
ווען מע האט געענדיקט די ארבעט אין דער קו-שטאל, איז זי אוועקגע-
גאנגען אין קינדערהיים. פארבראכט מיט די קינדער העכער א שאַ, און
דערנאך אוועק צום סעקרעטאר פון דארפסראט. ער האט איר אנטליען
טינט-אין-פערער, א צוויי זיטעלעך ריין פאפיר און אן אלטע צייטונג.
— קאנטס זיך א ביסל צולייגן אין קעלבער-שטאל, — האט זי גע-

זאגט צום נאכט-סקאטניק, — דארטן האט מען געבראכט פרישע שטרוי. —
ווען דער נאכט-סקאטניק איז אוועק כאפן א שלאף, האט כאנע אופגע-
זוכט א ברעטל און זיך אוועקגעזעצט אפן ראנד פון א קארעטע, אנטקעגן
דער שיין פון לאמטערן. די צייטונג האט זי פארשפרייט אפן ברעטל,
גוט אפגעווישט די הענט מיטן פאדאלעק פון סאראפאן, אף דער צייטונג
אוועקגעלייגט די ריינע זיטעלעך פאפיר, וואס דער סעקרעטאר האט איר
געגעבן, און זי האט גענומען שרייבן.

„נעכעמיעלע, נעכעמיעלע! דין בריוו האט מיך זייער דערפרייט, מין
טייערער. אבער נאך מער וואלט איך זיך געפרייט, ווען איך קריג אים
פריער. עס טרעפט דאך אפילע, אז מע קלאפט א טעלעגראמע ביים מע
פילט זוי יענער קימערט זיך. עלף טעג, ווי איין שאַ, האב איך געווארט,
מער זאלט איר אזוי קיינמאל-קיינמאל ניט טאן! איך זאג „איר“, ניט
„דו“, ווארעם א ווילד-פרעמדער מענטש האט זיך מיט מיר אזוי געקאנט
כאגין! איצט דארף איך אייך זאגן, אז איך האב אפגעשיקט דאס ביכעלע,
ווי איר רופט דאס, דעם אקדעדיטיוו. ווי איר וועט עס קריגן, זאלט איר
מיר גלייך אַנשרייבן. איך ווילדער זיך, ווי אייך איז דאס איינגעפאלן.
ווי איז אייך אזוינס געקומען אפן זינען? צי דען ווייסט איר ניט, אז איך
בין רייך, צי דען פארשטייט איר ניט, אז רייכער וויל איך ניט זיין?..
פארוואס שרייבט איר מיר ניט, וואס פאר א זאקאז איר מאכט? איר מיינט,
אז איך וועל ניט פארשטיין? זאג איך אייך, אז איר האט א טאעס.
שרייבט מיר אן גענוי, וואס און פאר וועמען איר מאכט אים, וועל איך
גלייך פארשטיין. איצטער וויל איך אייך דערציילן, וואס מיט מיר האט
געטראפן, ניט מיט מיר אליין, מיט מיר און מיט די שעפסן. יענע וואך
בין איך געווען אין סטעפ, די שעפסן האבן זיך גראך געפיטערט ניט ווייט
פון די קי. פלוצעם האבן שווארצע וואלקנס פארדעקט דעם גאנצן הימל
און עס האט זיך אפגעהויבן אזא שטורעם, אז די קי האבן אַנגעהויבן
רעווען און די ישאף האבן אויך ניט געשוויגן. מיטן קוק האט א פליין

געטאן א רעגן, עס האט געגאסן עמערווייז, און די שעפסן האבן זיך אלע ווי איינער געלאזט אין א מוירעדיק געלייף, אלע טשאבאנעס, די פאסטע-כער און איך האבן די שאף ניט געקענט אפהאלטן, ביז דער רעגן האט ניט אופגעהערט. אלע זינען מיר געקומען אין קאמוע דורכגעווייקט ביזן לעצטן פאדעם. א פאר צענדליק שאף זינען צעטראטן געווארן, אבער דאס האב איך דערזען ערשט אף מארגן, ווען איך בין געקומען אין סטעפ צום באטאגיקן געמעלק. איך האב נאך אזוינס קיינמאל ניט געזען אין איך האב ערשט פארשטאנען, פארוואס מע זאגט: נאריש, ווי א שעפס. ווייטער בין איך זייער אין קאס, וואס איר שרייבט מיר עפעס מאדנע: רעכן ניט דאס, רעכן ניט אפרעל, איך איז גרינג צו זאגן, אבער מיר איז יעדער טאג, ווי די זיבן יאר, וואס יאנקעווע האט זיך געפייניקט בא לאוואנען. איר ווייסט געוויס ניט, וואס דאס איז, וועט איר פרעגן בא דאב-רושינע, ער וועט איך שוין זאגן. געוויס קען איך אים, און איך געדענק אים, גריסט אים פונמינעטוועגן גאר הארציק. איך גיי ארום, ווי א כוי-לע. איך בענק אוי, אז איך קען איך דאס גאר ניט זאגן. כוץ דערוף האב איך גרויס הארצווייטעק, מע האט צוגעגאנוועט בארעכן. ווען מיר וועלן זיך זען, וועל איך איך דערציילן, וואס און וואוי. איך ווארט מיט אימגעדילד אף אייערע בריוו, וואל זיין קנאפער „טייערע, פרעלעסט, אבי אפטערע סימאנים, אז איר ווייסט, וואס מיט מיר טוט זיך, אייער עלנטע גינציקע כאנע“.

ווי נאר כאנע האט אראפגעלאזן דעם בריוו אין פאטש-קעסטל בא דער קאנטאר, האט זי שוין גענומען ווארטן אף אן ענטפער. איר גליק איז געווען, וואס די ארבעט האט זי אינטערגעיאגט און פון גאנצן מעסלעס איז איר געבליבן א פיר-פינף שאף צו שלאפן. דערווייל איז אין קאמ-נע געשען אט וואס: מע האט אראפגענומען דעם אלטן פארויזער און מע האט צוגעשיקט אף זיין ארט אן אנדערן. די קאמונארן האבן גע-שמועסט, אז מע האט יענעם אראפגענומען דערפאר, וואס עס האט אים ניט געארט ווי די קאמונארן לעבן. וועגן נייעם פארויזער האט מען דער-ציילט פילע-פלאימדיקע מיסעס. די קאמונארן פון פעלד-בריגאדע האבן געזאגט, אז דער נייער פארויזער ווייסט ניט דעם כילעק צווישן האבער און ווייץ. שיפרעלע די מעלקערן האט דערציילט אין עסציימער, אז דער נייער פארויזער איז אריינגעגאנגען אין שטאל, באקוקט די בעהיימעס, דערנאך איז ער צוגעגאנגען צו די ביקעס און זיך געוונדערט, וואס זיי האבן אזוינע קליינע אייטערס. די קאמונארן האבן געלאכט ביז טרערן. מע האט געלאכט און זיך געוונדערט, וואס מע האט גראד צוגעשיקט אזא מענטשן, מע האט זיך דערוויסט, אז אין סימפער-אפאל איז ער געווען א דירעקטאר פון א שניידער-פאבריק. שפעטער האט זיך ארויסגעוויזן, אז ער איז שוין גאר ניט אזא לוי-ויצלעך, ער האט אנגעהויבן באנעמען עפעס אין דער באלעבאטישקייט, און דאס אויסקומעניש אין דער קאמינע איז געווארן גאר אנדערש. כאנע וואלט זיך איצט ניט געדארפט שעמען פאר

געסט. דאסמאל האט זי אף קיין בריוו קאנג ניט געווארט. נעכעמיע האט געשריבן:

„מיין טייערסטע, מיין אייניקע כאנוקע, כ'האב געקראגן דעם אקרע-
דיטיוו און דיין בריוו. איך האב געקאנט ווארטן אף א סאך זאכן, נאך
אף אזוינס?.. איך האב דאך געוואלט, דו וואלט זיין ווארעמער אנגעטאן,
און דו וואלט ניט גיין בארוועס. וואס זשע קאן איך מיט דיר טאן? דיין
גליק איז, וואס איך קאן אף דיר ניט זיין בארויגען, אבער מיך האסטו
ניט געטארט אזוי באליידיקן. איך האב געמיינט, אז דו ביסט מיין ווייב
און איך בין דיין מאן. לאזט זיך אויס, אז איך האב געהאט א טאעס. ווען
איך וועל קומען אין קאמונע, וועל איך דיר גוט אנבייקערן די ביינער
דערפאר. און גענוג וועגן דעם. דו פרעגסט, וואס פאר א וואקאן איך מאך,
איך מאך אירוסטראציעס צו א רוסיש לערנבך. איך וועל שוין אינגיכן
אפגעבן די ארבעט. גלייך האב איך דיר ניט געשריבן פאדראבנע, ווייל
איך האב געמיינט, אז דאס אינטערעסירט דיר ניט. איצט וועל איך דיר
שטענדיק שרייבן וועגן אלץ. און דו, מיין „פרעלעסט“, וואלט מיר אויך
שריבן מערער וועגן זיך און וועגן די קינדער, וועגן די קי אי און וועגן
די שעפסן מעגסטו מיר אויך שרייבן. וואס האב איך געדארפט פרעגן
בא דאברושינען? כ'האב דאך געלערנט כומעש! און אז דו האסט אנגע-
שריבן וועגן יאנקעוון, האב איך זיך דערמאנט די גאנצע מיסע. לאזן
איז געווען א פאדלעך, ניט גענוג וואס ליר האט עקספאזאטירט יאנקעוון,
האט ער אים נאך אונטערגערוקט זיין טאכטער לייע מיט די קראנקע
אויגן, אבער מיך וועט קיינער ניט אפמארן. און זי, וועלכע איך האב
מיר אויסגעקליבן, וועט זיין מיינע אף אייביק. ניט אזוי, מיין לעבן? איצט
דארף איך דיר זאגן, אז איך האב גענימען נאך א זאקאן. ווייל ווען איך
וועל דיר מיט די קינדער נעמען אהער, וועט דאס געלט ניט איבעריק
זיין. אומזיסט מיינסטו, אז איך האב ניט געוואסט, ווי רייך דו ביסט,
פארקערט, דו וועסט נאך מיר געבן פון דיין רייכטיקייט. ווען איך וואלט
ניט געוואסט, ווי רייך דו ביסט, וואלטו מיין ווייב ניט געווארן. איך האב
גענומען דעם צווייטן זאקאן דערפאר, וואס עס קאן טרעפן, אז א לענגע-
רע צייט וואל איך קיין באשטעלטע ארבעט ניט האבן. ליידיק וועל איך
ניט זיצן. ווי איך האב געארבעט אין קאמונע, געדענקסטו? אזוי קאן
איך ארבעטן אויך דא. יעמעס, דא זיינען ניטא קיין קי, און קיין טעפ,
אבער עס זיינען דא מענטשן, שטימער, גאסן — אין דאס איז אויך נאטור.
איך מיי, ואן דו פארשטייסט, ווי וויכטיק מיין ארבעט איז פאר מיר. איך
דארף נאך צוגעבן, אז וויכטיקער און ערנסטער פון מיין ארבעט איז אף
דער וועלט פאר מיר גארנישט ניטא! און איך וויל, אז דו וואלט עס
וויסן. אט איז שוין באלד סאף אקטיאבער, באלד וועלן זיין די נאיאבער-
יאמטוויים, פאר מיר ציען זיך אויך די טעג זייער לאנג און גודנע. ווי
דערלעב איך שוין די מינט, איך וואל ארויס פון וואגאן כאסן סאקער
וואקאאל (און איך זאל דיר ארימנעמען. איך שיק דיר ארויס א ביסל געלט,

וועסט קויפן פאך די קינדער וואס דו ווילסט, פאר זיך זאלסטו גארניט קויפן, גיי בארוועס! דאברושין האט געבעטן, איך זאל דיר איבערגעבן א גרוס, מיין איינציקע, מיין ליבסטע מאדאם ראטשילד! דיין בעכעמיעל. כאנע האט טאקע געקראגן דאס ביסל געלט פון בעכעמיען, און אזוי-ווי ד' נאיאבער-טעג האבן זיך ושוין צוגערוקט, האט זי געקויפט צוקער-קעס און זי האט צעטיילט צווישן קינדערהיים פון קאמינע און דעם קינד-דערהיים פון קאלווירט „ידישער פייער". דארטן האט כאנען קיין ארבעט אויך ניט געפעלט, ווער רעדט נאך איצט, ערעו יאמטעו. דער נייער פאך-זיצער האט פון ערגעץ געבראכט ברעטער, מע האט געמאכט פאדלאגעס אין עסציער, עך האט אויך פון ערגעץ געבראכט צעראמעס און די טישן. מע האט געקויילט וועקס שאף, וועלכע וואלטן בעמילע ניט לאנג בא-לעסטיקט די זינדיקע ערד. אף יאמטעו האט דער בעקער אויסגעבאקן אזעלכע גרויסע געפלאכטענע קוילעטשן, און מע האט זיי געבראכט אין עסציער און נייע טראג-ברעטלעך. מע האט אויך געקראגן אין יעוופאטא-ריע צאפלידקע קאמבאלעס. און די קעכן האט געמאכט עמעסע געפילטע פיש. כאיילע די גערטנערן האט געגעבן די לעצטע אויסגעקרימטע בליי-כע איגערקעס. ס'זיינען אויך געקומען געסט פון דער קאמינע, רויטע גווארדיע. זיי האבן געבראכט א גוזמע היימישן כאזער-ווירשט און צוויי היפשע פעסעלעך וויין. פיאדאר פעטראוויטש איז אויך געקומען. ער האט געבראכט גרויסע קרענץ טרוקענע בייגל, פולע טוטלען מיט צוקערקעס און א קאסטן עפל פארן קינדערהיים. נאך די ערשטע רעדעס וועגן די דערפאלגן פון ראטלאנד און וועגן קראך פון קאפיטאלזיום האט פיאדאר פעטראוויטש אנגעזאגט, אז ער האט געבראכט שטייול פאר דער שטאל-בייגאדע. ער האט אויך געפונען פאר נייטיק צו זאגן, אז אוויזוי ער קען כאנע דאווידאווען מער ווי אנדערע קאמונארן, גיט ער אויבער די דאנק-באקייט צו איר און צו דער קאמינע פאר דער מילך, וואס איז גענוג פעט אין און נאך קיין איין מאל ניט וויער געווארן פאר די גאנצע צוויי יאר זינט דער קורארט אין סאקי באקומט מילך.

נאך דער פייערלעכער פארהאמלונג איז אוועק די יאמטעווידיקע וועטשע-רע. אזוינע געגרייטע טישן האבן די קאמונארן ניט געזען אף די געוועזע-נע יאמטוויים. די געפלאכטענע קוילעטשן, די געפילטע פיש, דער פעטער כאזער-ווירשט האבן געצויגן צו זיך די קאמונארן, ווי מיט צוואנגען. די וועטשערע האט זיך פארצויגן ביזן ווייסן טאג אריין און ביים כאנע האט באגלייט פיאדאר פעטראוויטשן, האט ער זיך צו איר אראפגעבייגן פון וועגעלע און געפרעגט:

— איר האט געלייענט אין צייטונג דאס ארטיקל „קאפשווינדל פון דערפאלגן"?

— יא.

— איצט וועלן ניט ווינציק אראפלייען פון זייערע ערטער, — האט ער ערנסט באמערקט.

אין פלוג האָט כאַנע ניש פאַרשטאַנען זײַן מײַן, נאָר דערנאָך האָט זי עס
גוט באַנומען...

נאָכן אינדערפּרױקן געמעלעק האָט כאַנע זיך געזעצט שרײַבן אַ בריוו.
„די ערשטע זאַך ווײַל איך אַראָפּגעמען פּון דיין האַרצן די שטיינער,
מײַן טײַערער, מײַן איינציקער נעכעמיעלע. דו וואָלסט וויסן, און וויסן זײַן,
אַז בײַם איך וועל קומען צו דיר, וועל איך נישט זיצן און וואַרטן ביז דו
וועסט פּאַרדײַנען. דו האָסט דאָך געזען מיט דינע אויגן, און איך בין נישט
קײַן פּוילדערקע, אין מאַסקווע זײַנען טאַקע נישטאָ קײַן בעהיימעס און קײַן
סטעפעס, עס זײַנען אַבער דאָ זאַוואָדן, פּאַבריקן און נאָך אַנשטאַלטן, וווּ
מע דאַרף האָבן אַרבעטער. דו שרײַבסט, און ווען מיר וועלן זײַן איינזעם,
וועט געלט נישט זײַן איבעריק. כאַטש עס איז שוין דריי יאָר ווי איך האָב
קײַן קאַפּעקע נישט געזען אין די אויגן, פאַרשטיי איך, און דו ביסט גערעכט.
סאיז גוט, וואָס דו האָסט אָנגעשריבן, און דיין אַרבעט איז וויכטיקער
פאַר דיר ווי אַלץ אַף דער וועלט. איך פאַרשטיי דאָס, אַבער עס קומט
מיר אפּילע אַ האַר נישט אין זײַנען, און אַ קײַנסטלעך מיט זײַן מישפּאַכע
דאַרף לעבן בעסער, גרינגער, ווי אַנדערע האַרעפּאַשניקעס. ווייטער ווייט
זיך מיר אויס, און דו האָסט מיך אַ ביסעלע געוואָלט דערשרעקן. וואָלסטו
וויסן זײַן, און איך בין נישט פּון די שרעקעדיקע. אַבער טאַמער מײַנסטו,
און צוליב מיר און צוליב מײַנע קינדער איז דיין אַרבעט אין רײַזיקע, זאָג
איך דיר גלייך אַף און אַרט, און ווי אומגליקלעך איז עקנט איך זאָל נישט
זײַן אַן דיר, ביסטו פּריי! דו ביסט נישט מעכטיקען צו רײַזיקרן מיט דיין
אַרבעט, וועלכע איז פאַר דיר אזוי וויכטיק. דאָס געדענקן צולעצט זאָג
איך דיר, און וואָס אַ טאָג ווייטער, האָב איך דיר אַלץ מער לײַב, און אַן
דיר איז מײַן לעבן קײַן לעבן נישט. דיין געטרײַע גוטווינטשנדיקע כאַנע.“
אַנגעשריבן, אַרײַנגעלייגט אין קאַנווערט, אַראָפּגעלאָזט דעם בריוו אין
פּאַטשט-קעסטל לעבן דער קאַנטאָר, איז כאַנע אוועק מעלען. און אַף
מאַרגן, אַף איבערמאַרגן, ווי נעכטן און היינט. אַרבעט און אַרבעט און
צווישן דערין די פּרייט פּין נעכעמיעס בריוו. און זײַנע בריוו זײַנען גע-
קומען אַלץ אַפּטער און אַפּטער, און כאַנע האָט פּין דעם געהאַט נישט נאָר
פּרייט... אָט האָט נעכעמיע געשריבן:

„מײַן איינציקע, מײַן טײַערע, דיין לעצטן בריוו האָב איך איבערגע-
לייענט עטלעכע מאָל. וואָס זאָל איך דיר זאָגן? דו האָסט מיר פּאַשעט
געוואָרפּן אַ שטיק אין קאַפּ מיט דינע צוויי ווערטער „ביסט פּריי“. ווען
דו ווייסט, ווי דאָס האָט מיך געטראָפּן, וואָלסטו קײַנמאָל אזוינס פּין דיין
מײַל נישט אַרײַסגעבראַכט. איך האָב דיר נישט געוואָלט באַליידיקן, נישט
שרעקן, כּוהאַב געוואָלט, זאָלסט וויסן, און אַ קײַנסטלעך גייט אַף שטענדיק-
דיקע דערנער. איך דאַרף דיר זאָגן נאַכאַמאָל, און קונסט איז מיר טײַע-
רער פּון אַלץ אין דער וועלט. און און מײַן אַרבעט איז די הויפט-זאַך.
איך זאָג דיר דאָס נאַכאַמאָל, ווייַל מער וועל איך קײַנמאָל וועגן דעם נישט
רײַדן. פאַרוואָס ענטפּערסטו נישט גלייך אַף מײַנע בריוו, וואָס טויסטו אין

די אונטן? עס בלייבט דאך דיר די גאנצע צייט, וואָס איך פֿלעג באַ דיר צונעמען. די טעג זינען איצטער קורץ, אָבער די נעכט זינען אזוי אומעטיק אין צעצייגן. איך קויש דײַך פֿאַר אלע טעג און נעכט, זינט מיר זינען צעשיידט, דינער און דינער, ווייסט שוין אליין ווער."

דאָס מאַל האָט כאַנע קימאַן דריי וואָכן קיין בריוו ניט געהאַט. זי איז געווען זיכער, אז מער קיין בריוו וועט זי שוין פֿון אים ניט קריגן. עס איז דאָ אַ ווערטל, "גאָט שיקט צו די רעפּוע פֿאַר דער מאַקע". גראַד דאָס יאָר האָבן די קי אָנגעהויבן זיך קעלפֿן אינמיטן דעקאַבער. כאַנע איז דורך די נעכט געווען אין קו-שטאַל, וואָרעם זי האָט זיך ניט געקאָנט פֿאַרלאָזן אַפֿן נאַכט-סקאַטניק, שליימע דעם זושמערינקער, וואָס האָט קיין-מאָל אַפֿיע קיין צייג ניט געהאַט.

עס איז שפּעט באַנאַכט. "ווענערע" קעלכט זיך. זי שטייט, שטייט, מי-טאַמאַל טוט זי זיך אַ וואַלגער אַף דער ערד, ציט אויס דעם האַלדז, פֿאַר-וואַרפט דעם קאַפּ און גלעט מיט אַ באַק די ערד. איר בייך בערגלעך זיך, דאָרטן קינקלט זיך קעסיידער עפעס איבער. פֿלוצעם שטעלט זי זיך אָף, רעוועט טוביב און באַנגלעך, קוקט מיט אַ ווייטעקלעך-פֿאַרוואַנדערטן בליק אַפֿן בויך, ווי זי וואַלט וועלן דערזען דאָס, וואָס ברעכט אַף שטיקער איר כוטהאַשערדע. כאַנע האָט שוין אַרץ געטאַן, וואָס מע דארף, און עס דוכט זיך איר, אז עס וועט צו דעם קיין סאַף ניט נעמען... זי גלעט און רייבט דער בעהיימעס בויך, פֿון דער לאַפעטקע ביז צום בעקן אַראָפּ, שווייס פֿאַלט פֿון כאַנעס פֿאַנעם אַף, "ווענערעס" הייסער, פֿייכטער פֿעל. כאַנע פֿירט אזא מידקייט, עס גייען איר אויס די קויכעס. די בעהיימע טוט אַ פֿאַל אַף דער ערד, אלע פֿיר פֿיס גיבן זיך אַ שטרעק מיטאַמאַל, כאַנע שפּרינגט אָפּ, עס דערהערט זיך אַ שווער-פֿאַטשנדיקער כליופּ, און כאַנע כאַפט אונטער מיט די לעצטע קויכעס אַ שוואַרץ-גלאַנצנדיק פֿייכט ביקל. זי ווישט אויס דאָס ביקל מיט אַן אויסגעוואַשענעם זאַק. "מאַולטאַוו", — זאָגט שליימע, — ער הייבט אָפּ דאָס ביקל, טוט אויף אַ קרעכץ און לאָזט וויסן: "דער רועך האָט עס ניט גענומען, ס'איז שווער, ווי בליי" — אין ער טראַגט עס אוועק אין קעלבער-שטאַל.

כאַנע שפּאַנט היז און צוריק איבערן דורכגאַנג צווישן די בעהיימעס, ביז זי גייט צו צו דעם ווינקל, וווּ עס שטייען ביידע טאַטעס פֿון אַלע קעלכ-לעך. "אַמור", אַ העל-גראַווער, "שוועד", לייגט. "מישקע", אַ טונקל-רויטער "דינטש", שטייט און מרוקעט. כאַנע פֿילט, אז ער מרוקעט פֿון הונגער. נעמט זי אַן אַ פֿילן שופֿל מיט האַבערנע קלייען, גייט הינטער-אַרום "מיש-קעס" קאַרעטע, און ווי זי שיט אויס די האַבערנע קלייען, טוט זיך יענער אַ לאָז, און כאַנעס ברוסט-קאַסטן איז מאַמעש לעבן זינע הער-נער. אַ נעס, וואָס זי האָט ניט אַרויסגעלאָזט דעם אייזערנעם שופֿל פֿון די הענט. זי האָט זיך ניט פֿאַרלאָרן און אַ זעץ געטאַן מיטן ראַנד פֿונעם שופֿל "מישקען" גלייך אין די ליפּן אַריין. ער האָט זיך אַ ריס געטאַן אַף צוריק, אַ טויט-שרעק האָט כאַנען אַרויסגעשטויסן פֿון צווישן דער וואַנט און קאַ-

רעטע. א מוירעדיק געשריי האָט קעגן איר ווילן ארויסגעפראַלט פון איר. עס האָט געדויערט ביז זי האָט דערהערט, וואָס שלוימע האָט גע-פרעגט.

— וואָס, וואָס זאָגסטו מיר, ווער האָט געשרייען? כ'האָב זיך דאָך אופגעכאפט נישט טויט, נישט לעבעדיק, — האָט ער איבערגעכאזערט צעטומלט. — שלאָף ווייטער, ס'האָט זיך דיר געכאַלעמט, — האָט כאַנע קימאט קאלטבליטיק געזאָגט. אָבער אינגיכן האָט זי באַם פאַרזיצער געפויעלט, אז מע זאָל „מישקען“ אוועקגעבן אַף פלייש-פאָרגרייטונג.

קיין שום זאך, קיין שום פליכטן האַלטן נישט אזוי דעם מענטשן באַם גאַרל, ווי אייגענע טיפע איבערלעבונגען. כאַטש כאַנע איז געווען נישט פון די וועלכע האָבן אין זינען נאָר זיך, איז איר איצט געווען אזוי אומדער-טרעגלעך ביטער, אז זי האָט זיך מאַמעש קיין אַרט נישט געפונען. אפילע די קינדער האָבן נישט גרינגער געמאכט איר געמיט. דער קרימער ווינטער האָט זיך אָנגעהויבן מיט לינדע וועטערן, אפילע נאָך א שניי מיט א רעגן האָט די זון ווידער געשינט און געווארעמט דורך די קורצע טעג. איצט איז געווען ווינציקער ארבעט, מע האָט געמאַלקן נאָר צוויי מאָל א טאָג. אין סאַקי איז כאַנע געגאנגען איין מאָל אין צוויי וואָכן. מיטן קוראַרט האָט פאָרוואַלטעט אצינד א נייער מענטש. יעדעס מאָל ביים כאַנע איז אהין געקומען מאַכן די מילך-כעזשבויעס, האָט זי פאַרגליכן פיאָדער פעטראַ-וויטשן מיט דעם נייעם פאָרוואַלטער, און דאָס האָט איר ווייטעק נישט גע-מינערט.

נישט געווען, נישט געווען קיין בריוו פון נעכעמיען, און אַט האָט זי גע-קראָגן א טעלעגראַמע: „באגעגן דעם 25 דעקאבער, וואַגאַן פינף, איך קוש זיך, דיין נעכעמיע“.

דעם טאָג האָט זיך כאַנע צונויפגערעדט מיט די מעלקערנס, זיי זאָלן אויסמעלקן „אירע“ קי, און נאָך האַלבער נאכט איז זי מיט א פאַר אַקסן, געשפאנט אין א מאַזשאַרע, אוועקגעפאַרן, ריכטיקער אוועקגעקראָכן באַ-געגענען נעכעמיען. די אַקסן זיינען געגאנגען פאָוואַליע, די רעדער האָבן געסקריפעט, די צעפלאַכטענע מאַזשאַרע האָט געקערעכט מיט יעדן שטיקל האַלץ. כאַנע איז געזעסן, ווי אַף א הייסער סקאָוורעדע. די נאכט איז געווען אן אויסגעשטערנטע, אָבער כאַנע האָט נישט געזען גאַרנישט. באַטאָג איז דער סטעפּ אויך געווען גענוג איינטאָניק. איצט זיינען אלע פראַטים געווען צוגעדעקט מיט פינצטערניש. כּוּז דעם באַדאכטן שפאַנען פון די אַקסן, סקריפען און קרעכצן, האָט זי גאַרנישט נישט געהערט, כּוּז די ביינעדריקע העלדזער און רוקנס פון די אַקסן, האָט זי גאַרנישט נישט געזען. די קאלטע נאכט האָט כאַנען אלע מאָל אופגעהויבן פון דער מאַזשאַרע, זי איז גע-גאַנגען פאָדע דער דראַבענע, די אויגן האָט זי צום הימל נישט אופ-געהויבן, און עס האָט זיך געדוכט, אז זי וועט אזוי גיין, גיין, גיין מיט

די אקסן און וועט פארשפעטיקן צו באגעגענען נעכעמיען. צייטנווייז איז זי האסטיק געלאפן, אריבערגעיאגט די אקסן, דערנאך געלאפן צוריק. צום סאקער וואקאל איז זי אנגעקומען מיט צוויי שא פאר דעם ווי דער צוג האט געוואלט קומען. זי האט ניט פארגעסן, אז אין „זאגאטזערנא“ דארף ליגן מאקובע פאר די קי. האט זי געלאזן די אקסן מיט דער מאזשארע הינ-טערן וואקאל און אוועק אין „זאגאטזערנא“.

אין הויף זינען געשטאנען מאזשארעס פון דער קאמונע די „רויטע גווארדיע“, פון קאלווירט „ידישער פויער“, פון דער קאמונע „יונגוואלד“. אף א מאזשארע זינען געזעסן צוויי קאמונארן פון דער „רויטע גווארדיע“ און האבן אזוי צוגעביסן, אז כאנען איז געווארן ניט גוט. איינער פון די קאמונארן האט זי דערקענט און א געשריי געטאן:

— קום אהער, עס וועט קלעקן פאר דיר אויך! — און ער האט דער-לאנגט כאנען א היפשע שטיק כאזער-פלייש און א שטיק ווייצן ברויט. ווי נאר כאנע האט אראפגעשלאנגען די ערשטע ביסנס, איז איר געווארן אזוי ווארעם, אז זי האט צעשפיליעט דעם וואטניק.

— ס'איז גאר אן אנדער זאך, אז מע לייגט אריין הייץ-מאטעריאל. ניטא וואס צו דאנקען. זעץ זיך אויך צו אף דער מאזשארע. פון „זאגאט-זערנא“ ווערט מען אזוי גיך ניט אויסגעלייזט. וועסט עסן מיט אונדז וואר-מעס אויך. מיר זינען ניט אזוי איידל געפאצקעט, ווי אנדערע. מיר עסן אלע טאג דריי מאל. — האט זיך געכאכמעט דער קאמונאר און צוגעפינטלט צו כאנען.

— ווארמעס-צייט וועל איך זיין זאלבעצווייט. — האט כאנע אנגעזאגט.

— וואס טויג דיר זאלבעצווייט. גיי ניט אוועק, וועלן מיר זיין זאלבע-דריט, — האט זיך יענער ווידער געוויצלט.

אבער כאנע האט עס שוין ניט געהערט. זי איז האסטיק אוועק צום וואקאל. עס האט זיך איר פלוצעם אויסגעוויזן, אז נעכעמיע ווארט שוין דארטן.

ווי פון פער, האבן זיך געצויגן די לעצטע מינוטן. כאנע האט אזוי געווארט, אזוי ארויסגעקוקט, אז ביים דער צוג איז שטיין געבליבן, איז כאנע פארבייגעלאפן דעם פינפטן וואגאן. אן אן אטעם איז זי געלאפן צו-ריק און אריינגעפאלן גלייך אין נעכעמיעס צעשפרייטע ארעמס. ער האט זיך מיט איר אייניגעם א דריי געטאן, ווי ער וואלט געהאלטן א קינד אף די הענט. דערנאך זי אפגעלאזט, אנגעקוקט, צוגעפאלן, זיך איינגענורעט אין איר וואטניק, זיך אפגעריסן פון איר, ווידער זי אנגעקוקט און דער-שראקן געפרעגט:

— כאנוקל, דו ביסט געזונט? איך דערקען דייך ניט, דו ביסט בלייך און אזוי אויסגעמאגערט.

כאנע האט אים זייער געוואלט בארויקן, זי האט זיך אבער אזוי צע-וויינט, אז זי האט קיין ווארט ניט געקאנט זאגן.

— ווינסט? וואס טוסט? מער וועלן מיר זיך ניט צעשיידן, — האָט
ער שטיל גערעדט און אויסגעקושט אירע אויגן און אירע נאסע באקן.

שפאנען זיך אזוי די אַקסן באדאכט און פאמעלעך, סקרופען די רע-
דער, קרעכצט די מאזשארע, ס'ווארעמט די זון, ס'צאפלען די פארוויא-
נעטע גרעזער פון גרינגן ווינט, און אפן דעק פון מאזשארע זינען צווייען
צונויפגעצווייליגט. „מיין נעשאַמע, מיין טייער קינד, מיין גליק“ — פליס-
טערט נעכעמיע. „מיין זונעלע, מיין כאַלעם, מיין אַטעם און מיין לעבן“ —
פרעפלט כאנע גלייך אין נעכעמיעס אויער אריין. דערנאָך קוקן זיי לאנג
איינער אפן אנדערן. זיי קוקן אין מעסקעסדיקן שווינגן, און ס'דוכט זיך,
אז זייערע שווארצאפּלען פלאטערן אריין פון איינעם אינעם אנדערן.
די שטומע איידעס, די אַקסן, דער הימל, דער סטעף, דער ליכטיקער
הימל-גורט טוליעט זיך ווייך צום טונקעלן ערד-זוים, אַלץ איז אזוי אומ-
פארמיידלעך, ווי נעכעמיעס און כאנעס באגעגעניש. עס שפאנען די אַקסן
באדאכט און פאמעלעך, זייערע בידנע אנגלען פון די קינען ריבן די קארגע
אראָפּגעשונגענע און צוריק ארופגעבראכטע הארטע שטרוי. אזוי מאלא-
גירען זיי גלייכגילטיק און רעגלמעסיק און הייבן ניט אָן צו וויסן, וואָס
געשעט איצט אין מאזשארע.

געקומען אין קאָמונע, האָט זיך כאנע דורכגערעדט מיטן פאַרזיצער און
געפויעלט, אז מע זאָל אירע שכינעס — כעוועדן מיט ריווקען — אריין-
זעצן אין דער פרויען-צוזאמענווינונג. און אף מאָרגן איז זי מיט נעכעמיען
געוואָרן באַלעבאטיס פון אן „אייגענעם“ צימער.

אין יענער צייט, פונקט ווי אין אונדזער צייט, איז גאָר קיין סוואַרע
ניטאָ, אז מע זאָל קאָנען זיין אָפּגעשלאָסן פון דער וועלט. באם אַוונטיקן
געמעלעק האָט כאנע אויסגעזען ביז גאָר יאַמטעוודיק. די מעלקערנס און
די סקאַטניקעס, ווי איר האָט זיך אויסגעוויזן, זינען געווען צו איר גוט
און צוגעלאָזט, די ארבעט איז געגאנגען, ווי אף פוטער. נאָכן געמעלעק און
נאָך דער איבעריקער ארבעט איז זי געלאָפן צו נעכעמיען. ער האָט ארויס-
גענומען פון טשעמאַדאן א בלוי קלייד, עס צוגעלייגט צו כאנעס אקסלען
און איינגערעדט:

— זע אַליין, ווונדערלעך!

דערנאָך האָט ער ארופגעוואָרפן אף אירע אקסלען א קרעמעווע גע-
פרענדזלעטע דינע פאטשיילע און אַנגעקוואַלן, קוקנדיק אף איר. פאר די
קינדער האָט ער אויך געבראכט קליידלעך און שיכעלעך, נאָר דאָ האָט
כאנע דערווידערט.

— מיינע קינדער וועלן גיין אין עסיק און אין האַניק?

— פארוואָס עפעס דינע? אונדזערע! כ'האָב געבראכט פאר די איבע-
ריקע אויך. דאָס איז ערשטנס, צווייטנס, וועלן מיר דאָך אוועקפאַרן. וואָס

קוקסטו אף מיר? אוואדע וועלן מיר אוועקפארן. קום, זען זיך לעבן מיר
אפן בעטל.

אזוי זינען זיי געזעסן אפן בעטל און א רעכטע ווילע געשוויגן. פרוצעם
האט זיך כאנע דערמאנט און געפרעגט:

— נעכעמיעלע, דו ביסט ניט הונגעריק?

— און דו?

— ס'איז מיר אזוי גוט, אז איך וויל אפילע ניט עסן.

— ווילסט יא, ווילסט ניט, אבער מע דארף גיין, — האט ער געזאגט.

דאס עסציימער האט איצט אויסגעזען גאר אנדערש. די העלע צערא-

טעס, וואס דער פארויצער האט געבראכט אף די נאיאבער-טעג, זינען

געלעגן אף די טישן, די הילצערנע פאדלאגע איז געווען אויסגעוואשן, קיין

קראקוועס האבן שוין אויך ניט געסטארטשעט — זיי זינען געווען באהאלטן

אונטער א סופיט פון אפגעהובלטע ברעטער. די פענצטער און די טירן

זינען געווען אויסגעפארבט מיט העלער פארב. דאס עסן איז שוין אויך

געווען ניט דאס, וואס זומער: אף די טישן זינען געשטאנען געזייערטע

פאמידארן, ברינדזע, פריש ברויט און בא יעדן אליומיןעווע קווערטל מיט

טיי איז געלעגן א ציגעלע צוקער. די מערהייט קאמונארן האבן שוין אפגע-

געסן. אבער די, וועלכע זינען נאך געזעסן בא די טישן, ביים כאנע מיט

נעכעמיען זינען אריינגעגאנגען, האבן אויסגעשרייען:

— כאנע, שטעל לעכאים! כאווער כודאזשניק, קוקט זי אן, איר האט

אריינגעבלאזן אין איר א נייע נעשאמע.

— אין וועמען אין איר, אין מיין כאנען? — האט נעכעמיע געלאסן

געפרעגט. זינע ווערטער האבן געמאכט דעם געהעריקן איינדרוק — עס

איז שטיף געווארן.

נאכן עסן האט כאנע מיט נעכעמיען אוועקגעטראגן די קליידעלעך,

די צאצקעס, די צוקערקעס, וואס ער האט געבראכט פון מאסקווע פאר

די קינדער.

וואס ס'האט זיך געטאן אין קינדערהיים, איז שווער איבערצוגעבן. דעם

אוונט האבן זיך די קינדער געלייגט שלאפן מיט צוויי שאַ שפעטער, ווי

געוויינלעך.

ביים כאנע מיט נעכעמיען זינען נאכן באזוך אין קינדערהיים צוגע-

גאנגען צו דער טיר פון זייער צימער, האבן זיי דערהערט פרייעכע שטי-

מען. געעפנט די טיר, האט כאנע ארויסגעלאזט א פריידיק געשריי —

ניט אזוי דערפון, וואס דא איז געווען כאיעלע, שימקע, עפראים דער טשא-

באן, ניט אזוי דערפון, וואס דא איז איצט געווען א טיש, עטלעכע בענק-

לעך, — דאס געשריי האט כאנע ארויסגעלאזט, ווייל דעם צימער איז ניט

געווען צו דערקענען. דאס פענצטער איז געווען פארפוצט מיט א פארהאנג

פון געדער מארליע. דער טיש — פארשפרייט מיט רויטן ציץ, און אין

א קאנטערוון-פושקע זינען געשטאנען קווייטן, לעבעדיקע בעסמערטניקעס.

זיי קאנען שטיין אן וואסער יארנלאנג און בלייבן באם קאליר. דאס עלעך-

טרישע לעמפל האט גראד אויך געברענט. באקוקט די דאזיקע גרויסארטי-
קייט, האט כאנע אופגעווארפן כאיעלען:
— דאס איז דיין ארבעט? ווו האסטו גענומען אקריכין פאר דער מאר-
דיע?

— אבער ס'איז שייך? — האט כאיעלע געפרעגט און זיך צעלאכט.
די טיר האט זיך געעפנט, און עס האבן זיך באוויזן לייבקע דער טראק-
טאריסט, שאכנע דער שמיד און רווקע דער פארקויפער.
— רווקע, אף דיר לייגן מיר היינט גרויסע האפענונגען, — האט כאיע-
לע צו אים געזאגט.

רווקע האט אף איר א קוק געטאן און איז נעלעס געווארן. מע האט
שוין אויסגעזונגען א היפשע צאל לידער, מע האט שוין ניט איין מאל גע-
זאגט נעכעמיען „מאזלעטאן“. כאיעלע האט שוין געבראכט א טשייניק מיט
געזאדענער וואסער, און ערשט דאן האט זיך באוויזן רווקע. ער האט גע-
בראכט א ליימען שיעלע קאמסא, א לעבל ברויט און אין א שקארמיץ
צונויפגעקלעפטע ראז-בלייכע צוקערקעס. ערשט איצט האט זיך צעברענט
א מירעדיקע סודע, עס איז געווארן אזוי היימלעך, טאקע נאך ווי אף א
כאסענע, אבער פרייעכער פון אלעמען איז געווען כאנע. זי האט דאס
מאל געזונגען אזוי הארציק, אזוי דווייקעסדיק, אז נעכעמיע, וואס איז לע-
כאטכילע געזעסן אפן בעטל לעבן איר, האט זיך אופגעהויבן, שטיין גע-
בליבן אנטקעגן און די גאנצע צייט קיין אייג ניט אראפגעלאזט פון איר.
— ווען וועט מען גיין צו דער כופע? — האט כאיעלע געוואלט וויסן.
— ערשטנס, איז שוין לאנג נאך דער כופע. צווייטנס, וועלן מיר גיין
צו דער כופע, ווען מיין כאנעלע וועט וועלן, — האט נעכעמיע געשטיילט
אלעמען ניגערדיקייט.

ווייט נאך האלבער נאכט זינען אלע אוועקגעגאנגען. ענדלעך האט כאנע
געפרעגט:

— נעכעמיעלע, פארוואס האסטו אזוי לאנג ניט געשריבן און וואס
ביסטו אזוי פלוצעם געקומען?

— שרייבסט מיר אן ניט מער און ניט ווינציקער, אז איך זאל לא-
שטשען מיין געמעלן!.. איצט ווייסטו שוין, פארוואס איך בין אזוי פלוצעם
געקומען, איז גיי אהער און גיב מיר א קוש.

— איי, האסטו גוט געטאן, איך קאן דיר גאר ניט זאגן, וואס פאר
א מאלאדעץ דו ביסט. אבער אייז זיך ניט אזוי, כוועל דיר שוין געבן
א קוש.

די צייט איז געגאנגען ווי אלעמאל, הארעוואניע האט זיך ניט גע-
מינערט. כאנע פלעגט קומען פון דער ארבעט אזא מידע, אז זי איז מאמעש
געפאלן פון די פיס. און אין איינעם אן אונט, ווען זי איז אריינגעגאנגען
אין צימער, האט זי דערזען נאך א געלעגער.

— פונוואנען האסטו דאס גענומען? — האט זי געפרעגט בא נעכעמיען.
— איך בין אוועק צו דער נייער שטוב, כ'האב געבעטן בא די סטא-
ליערס, האבן זיי מיר געגעבן עטלעכע אפגעהובלטע ברעטער, זעסט, כ'האב
זיי אוועקגעלייגט אף ציגל. א סעניק האט מען מיר געגעבן אין צוזאמען-
ווינונג, לייטעכער האב איך געבראכט, וועסטו טאקע איצט קענען אפרוען
עטלעכע שא, — האט נעכעמיע דערקלערט.

ס'פלעגט אבער אפט טרעפן, אז כאנע האט זיך צוגעזעצט צו נעכע-
מיען אף זיין געלעגער און ווי פון זיך אליין גענומען דערציילן וועגן שטעטל,
וועגן דער קינדהייט. אזויווי כאנע האט אלצדינג אויסגעצייכנט געדענקט,
איז איר דאס ניט שווער אנגעקומען. איצט האט זי טאקע דערציילט: „קיין
טאטן האב איך ניט געהאט, דעם שטיפטאטן וויל איך אפילע ניט געדענקען,
פונדערווייטנס האב איך מיין מאמע האלט, אבער קינדווייז האב איך זי
ניט געקאנט אַנקוקן. זי האט דאך געוויסט, אז דער שטיפטאטע שלאגט
מיד, און זי האט זיך קיינמאל ניט אנגענומען פאר מיר. איינמאל האט די
באבע דערזען, ווי ער מיימעסט מיד, האט זי מיר ארויסגעריסן פון זינע
הענט און פון דעמלט אן בין איך געבליבן בא דער באבען מיטן זידן. מיין
זיידע איז געווען אן א גאל און ער האט געהאט סמיכעס.“

— וואס איז דאס סמיכעס?

— ער האט געקאנט זיין א ראון. איך געדענק, ווי עס זינען געקומען
די שענסטע באלעבאטיים און זיי האבן אים געבעטן, ער זאל ווערן ראון אין
שטעטל. אבער דער זיידע האט צו זיי געזאגט: גייט איך געזונטערהייט,
א דאנק פארן קאוועד, איך וועל שוין בעסער לעבן פון מיין מעלאכע, פון
מוליעריי, ווארעם איך האב קיין וואג ניט פאר מינע אייגענע אויירעס.

— וואס איז עס אויירעס, כאנעלע?

— נעכעמיע, דו לאזט ניט דערציילן. געדענק די ווערטער, וואס דו
פארשטייסט ניט, און נאכדעם וועסטו מיד פרעגן. הער זשע ווייטער. זומער-
ציט פלעגט מען דעם זידן אוועקפירן אף א גאנצער וואך. ער האט געמאכט
בא פריצים קאמינען און קאפלע איוונס. די באבע האט זיך אויסגעלערנט
פארבערני, דעריבער האט זיך דער זיידע אפט געבייזערט. עס פעלט דיר
אף דער וואך, צי, כאליע, אף שאבעס? וואס דארפסטו איינריסן וועלטן
ווי איך ווייס ניט ווער! אבער דאס האט ניט געהאלפן. די באבע האט זיך
געטאן, ווי זי פארשטייט. און מיד האט זי קיינמאל ניט געלאזט זיצן א
מינוט ליידיק, איך האב געדארפט יעטן דעם גארטן, ראמען די שטוב, העלפן
טראגן וואסער, ווארעם צו פארבערני דארף מען האבן א סאך וואסער. גע-
וויס האב איך בעסער געוואלט ארומלויפן ווי אלע מיידעלעך, אבער איך
האב קיין צייט דערוף ניט געהאט. אז איך פלעג זיך צעקריגן מיט דער
באבען, פלעג איך אנטלויפן צום פעטער הירשע דעם מילנער, דערנאך...
דערנאך איז לאנג צו דערציילן. צו פערצן יאר בין איך אנטלאפן פון שטוב,
און צו אכצן יאר בין איך אנגעקומען אין קאמוע.

— איצט פארשטיי איך, פארוואָס דו האָסט מיר געשריבן אזוינע בריוו. איך בין גאָר ניט אזא, ווי דו. איך בין א שטיִלעך, א פּאַסלִושנער, כ׳האַב זיך געלערנט אין שול און געמאַלט אלץ, וואָס איך האָב געזען, און ווי עס האָט זיך געלאָזט. איך האָב דערפאר אריינגעכאַפט א פיין פעקל קלעפּ, וואָרעם איך האָב געמאַלט מיט קוילן אף די ווענט, מיט קרינד אפן טיש, האָט עס די מאמע ניט געקאַנט לייַדן. דער טאַטע איז געשטאַרבן פון טשאַכאַטקע. ס׳איז געווען באַ אונדז א פּולע שטוב קינדער, מיין עלטערע שוועסטער האָט זיך אויסגעלערנט פּראַוויזאָר און איז אוועקגעפאַרן קיין קאַסטראַמאַ. זי האָט דאָרטן געאַרבעט אין אן אפטייק, האָט זי צוגעשיקט עטלעכע רובל און איך בין אוועקגעפאַרן צו איר. אין קאַסטראַמאַ זיינען אין צוואַנציקסטן יאָר געקומען א סאַך אינטעליגענטן פון פעטראַגראַד און פון אנדערע שטעט, איז אהין אויך געקומען איינער א מאַלער — ניקאָליי ניקאָלייִעוויטש קופּ-רעיאַנאָו. מיט איין וואָרט, מיין שוועסטער האָט אוועקגעטראָגן צו אים מינע געמעלן. ער האָט דעמלט גראַד געעפנט א מאַלער-שול, האָט ער מיך אהין צוגענומען. אין צוויי און צוואַנציקסטן יאָר איז ער אוועקגעפאַרן קיין מאַסקווע און געוואָרן א פּראַפעסאָר אין „וּכּוּטעמאַס“ און דעמלט האָט ער מיך אהין ארויסגעפאַדערט. מיין שוועסטער האָט מיר געגעבן אפן וועג צוויי הערינג, א האַלב לעבל ברויט און דערמיט בין איך אוועקגעפאַרן קיין מאַסקווע. כ׳האַב אויסגעהאַלטן דעם עקזאַמען אף אויסגעצייכנט. ווי דו זעסט, בין איך געוואָרן א מאַלער. אָבער ס׳איז דאָך שוין זייער שפעט, און מע דאַרף זיך לייַגן שלאָפן.

ניט אזוי גיך טוט זיך, ווי עס רעדט זיך. כאַנע האָט זיך קוים ארויסגע-גלייטשט פון זיינע הענט, און אין א קורצער וויילע ארום איז זי געלאָפן איבערן הויף צו דער קו-שטאַל. איינציקע בלייכע, קאַלטע שטערן האָבן גע-קוקט אין הימל. כאַנע איז געלאָפן אין צעשפיליעטן וואַטניק, זי האָט ניט געפילט, ווי די קילקייט טוילעט זיך צו איר. אין שטאַל האָט זי ניט געהערט, וואָס די מעלקערנס ריידן, זי האָט אפילע ניט געהערט, ווי די בלעכענע עמערס און די בידאַנעס קלימפערן, ווייל זי איז געווען באַטויבט, ווי פון גלעקער-געקלאַנג, פון די אופגעקומענע, אזוי געגארטע געפילן, וואָס האָבן זי אינגאַנצן באהערשט.

כאַנעס טעג זיינען איצט געפלאָסן אין קעסיידעריקער פרייד. קוים האָט זי געענדיקט די ארבעט אין קו-שטאַל, איז זי געלאָפן צו „איר“ צימער, וואָרעם דאָרטן זיינען אלע טאַג אופגעקומען ווּנדערלעכע זאַכן. נעכעמיע האָט דאָך איצט ניט געקאַנט מאַלן אין סטעפּ, האָט ער געמאַלט אַקוואַרעל-פּאַרטערעטן און בליישיפט-פּאַרטערעטן פון די קאַמואַרן. ווי נאָר כאַנע פלעגט אריינגיין אין צימער, האָט ער אויסגעלייגט דאָס, וואָס ער האָט גע-מאַכט פארן טאַג, אף די געלעגערס, און כאַנע איז געווען אויסער זיך. ניט איין מאָל האָט זי געבעטן:

— נעכעמיעלע, כאפ ניט צו. לאַז, דאָס איז דאָך לייבקע-טשארלי, ער איז ווי אויסגעגאַסן.

נעכעמיע האָט געשמייכלט, אמאָל שטיף באַמערקט:

— כאַנוקעלע, דו פאַרשטייסט נאָך ניט, דערפאַר לויבסטו.

— ביסט גערעכט, אָבער וואָס זאָל איך טאָן, אז עס געפעלט מיר פאַרט.

— עס געפעלט דיר? קוק און שווייג.

האַט זיך טאַקע כאַנע אויסגעלערנט קוקן און שווייגן.

אין די אָונטן איז זי מיט נעכעמיען אָפט געגאַנגען צו די קינדער. ער פלעגט צוגרייטן פירקאַנטיקע שטיקעלעך פאַפיר און מאַלן פאַר די קינדער פערד, לאַשעקעס. ניט זעלטן האָבן זיך די אָונטן געענדיקט מיט טרערן, ווייל די קינדער האָבן ניט געוואָלט, אז נעכעמיע מיט כאַנען זאָלן אוועקגיין. וואָס א טאַג ווייטער, האָט כאַנע אַלץ מער געפילט, אז זי קאָן ניט לעבן אָן נעכעמיען. זי האָט אָבער גוט געזען, אז ער קאָן אויך ניט זיין אָן איר. טאַמער האָט זי זיך צוליב עפעס פאַרהאַלטן אָף דער אַרבעט, איז ער שוין געווען אין שטאַל. ס'איז דערגאַנגען דערצו, אז כאַנע האָט פאַר אים גע-קראָגן אַ וואַטניק און ער האָט געהאַלפן רייניקן דאָס מיסט, פאַנאָדערעייגן מאַקובע אין די קאַרעטעס. אויב ניט דאָס, איז ער געשטאַנען מיט א בלאַק-נאַט און מיט א בליקע און האָט געצייכנט די מעלקערנס, די בעהיימעס. דעריבער האָט שלוימע דער נאַכט-סקאַטניק צו אים געזאָגט:

— ס'איז בעסער א פויגל אפן צווייגל, איידער צוויי אין שטייגל. איר דאַרפט שוין ניט פאַרן אין אייער מאַסקווע, די קאַמונע פאַליובעט אַיך.

— די קאַמונע איז טאַקע גוט, — האָט נעכעמיע געזאָגט.

אין די טעג, ווען כאַנע פלעגט פאַרן קיין סאַקי, איז נעכעמיע מיטגע-פאַרן מיט איר. איינמאָל האָט כאַנע ניט געוואָלט, ער זאָל מיטפאַרן. עס איז געווען קאַלט, ס'איז אויסגעפאַלן א שניי, און זי האָט געפויעלט בא אים, ער זאָל בלייבן אין דער היים. א גאַנצן טאַג האָט ער געאַרבעט און פאַר-נאַכט אוועק באַגעגענען כאַנען. נאָר ס'איז אוועק א געדיכטער שניי, און ער האָט זיך אויפגעקערט. ביים כאַנע איז געקומען פון סאַקי, האָט זי גע-טראָפן נעכעמיען אין דרויסן בא דער שטוב. ער האָט פאַנאָדערענימען די פאַלעס פון זיין מאַנטל, זי צוגעטויעט צו זיך און מיט א פאַרכאַפטן אַטעם געפרעגט:

— ווו ביסטו געווען אזוי לאַנג??

— דו האָסט שוין געגעסן, נעכעמיע?

— וואָס פרעגסטו נאַרישקייטן, וואָס עסן? כ'האַב געמיינט, אז איך ווער מעשוּגען.

— איך האָב גראַד יאָ געגעסן. קום, כ'האַב גוטע נייטס, — האָט כאַנע געזאָגט פּוֹל מיט פרייד, אזוי, אז ער האָט זיך אזש געפילט געטראָפן.

אָבער הערנדיק וואָס כאַנע דערציילט, האָט ער זיך אויך געפרייט ניט ווינציקער פון איר.

— איך ווייס ניט, צי דו ווייסט, וואָס איז געשען מיט פּיאָדאַר פעטראָ-
וויטשן. ער איז זייער א גוטער מענטש, דאָס האָט ער מיר געהאַלפֿן אָפּשיקן
דעם אַקרעדיטיוו. וואָס זאָל איך דיר לאַנג ברייַען, איך קום הייַנט אין סא-
קי, גיי אריין אין דער קאַנטאַר, פּיאָדאַר פעטראָוויטש איז דאָ! ער האָט מיר
דערציילט, אז מע האָט אים אראָפּגענומען פון דער אַרבעט דערפאר, וואָס
ער האָט געהייסן די אויפּעס מיט די גענזן ארייַנעמען אין דער קאַלווירטי-
שער באַלעבאטישקייט. מיט איין וואָרט, מע האָט זיך געכאַפּט, אז עס איז
א טאַעס, און מע האָט אים אופּגעשטעלט. איך האָב הייַנט ניט נאָר געגעסן
וואַרמעס אפּן קוראַרט, כּהאַב אויסגעטרונקען א גלעזל בראַנפּן אויך.
— פאַר אזא זאַך קאָן מען אויסטרינקען!... איצט טו א קוק, וואָס איך
האַב הייַנט געמאַכט.

— אָט די געפּעלט מיר און אָט די געפּעלט מיר, אַבער דו זאָגסט דאָך,
איך זאָל שווייגן.

נעכעמיע האָט געקוקט אָף איר און געשמייכלט. — ער האָט האַנאַע גע-
האַט, וואָס זי האָט טרעפּלעך געוויזן אָף די בילדער, וואָס ער אליין האָט
אויך גערעכנט, אז זיי זיינען אים געראָטן.

איצט, אז נעכעמיע איז געווען מיט כאַנען אינינעם א סאך מערער, ווי
פאַר זיין אוועקפאַרן, האָט ער גוט פאַרשטאַנען, וואָס פאַר א מענטש זי איז.
ס'זיינען אַבער אויך געווען סיבעס, וואָס האַבן א ביסל פאַרשאַטנט זיין גע-
מיט. ער האָט געזען, אז כאַנע איז ניט אינגאַנצן די, וואָס זי איז געווען.
ער האָט איצט ניט געהערט פון איר קיין פעפּערדיקע ווערטער בא דער
אַרבעט, זי האָט ניט געמוסערט די מעלקערנס, זיך ניט געבייזערט אָף די
סקאַטיקעס, שוין אָפּגערעדט דערפון, אז מיט אים, מיט נעכעמיע, איז זי
געווען אזוי נאַכגיביק, פּאַלגעוודיק, און גראַד דאָס פּלעגט אים אָפט פאַר-
מערן. נעכעמיע האָט עס ניט געוואָלט, אים איז בעסער געווען צום האַרצן
איר ווידערשפּעניקייט, און ער האָט ניט פאַרשטאַנען, פאַרוואָס זי האָט זיך
אזוי געביטן. ניט איין מאָל האָט ער זיך דערמאַנט דעם מישפּעט, דערפאַר
וואָס כאַנע האָט געשלאָגן די פאַסטעכער, און ער איז געווען זיכער, אז
איצט וואָלט זי אזא זאַך ניט געטאָן.

אנומלען האָט ער זי א פרעג געטאָן:

— כאַנוקעלע, פאַרוואָס ביסטו געוואָרן אזא פּאַדאַטליווע, אזא שטיילע?

— ווי זאָל איך דיר דאָס זאָגן? פאַרשטייט, איך זע, אז דו אליין ביסט
אויך א שטיילער. דו טוסט זיך דיין אַרבעט און דו שווייגסט. עמעס, איך
ווייס, אז ניט אַלץ, וואָס מע זאָגט אין דער שטייל, איז קלוג, און ניט אַלץ,
וואָס מע זאָגט אין דער הייך, איז נאַריש. אַבער איך זע דאָך, אז איך זאָג
אפּילע אין דער שטייל, פּאַלגט מיר די בריגאַדע ניט ערגער ווי פּריער. אָף
דיר זאָל איך שרייען? ווי פאַרשטייטו דאָס ניט? איך בין גאַר ניט פּאַדאַט-
ליווע. כּווייל זיין אזא גוטע און אזא שטיילע, ווי דו. ביים איך הער, ווי
ס'דיסט זיך ארויס פון מיר א געשריי, קאַסט עס מיר געזונט. און איך גיב
זיך א שווע, אז איך וועל קיינמאָל-קיינמאָל מער ניט שרייען.

— אוי, טייערניקע, וואָס פארא „פרעלעסט“ דו ביסט! — האָט נעכעמיע דאָס מאָל גראָד יאָ אויסגעשריען.

כאנע האָט געזאָגט, אז ווען זי שרייט ניט, פאָלגט איר אויך די בריי-גאדע. אָבער דאָס איז געווען ניט נאָר דערפאר, וואָס זי איז געוואָרן שטיי-דער, עס איז געווען א וויכטיקע און ערנסטע סיבע, און די סיבע האָט א נאָמען — גליק. די מעלקערנס, די פאסטעכער, די סקאַטניקעס — אלע האָבן געזען און געפילט, אז אף כאנען רוט די שכינע, זיי האָבן געזען, אז זי איז איינגעהילט אין עפעס אזוינס, וואָס מאכט זי דערהויבן, און קיין איינער פון זיי וואָלט כאנען ניט געקאָנט אַנטאָן קיין הארצווייטעק.

און די צייט איז זיך דערווייַל געפלאָסן. נייַאר האָבן עטלעכע קאָמפּו-נארן און קאָמונארקעס באגעגנט מיט כאנען און נעכעמיען. לייבקע-טשארלי האָט געשפּאַנט היין און צוריק איבערן צימער און אויסגעזונגען:

— אלע נעכט פון א גאַנץ יאָר איז טרוקן אין האַלדז, וווּ זשע נעמט מען עפעס אין דער דאָזיקער נא-א-כט?..

— דאָרשטיקע זאָלן דערקוויקט ווערן, הונגעריקע זאָלן געזעטיקט זיין, — האָט פּראָים דער טשאבאן אויסגערופן.

— אוי, ציט אונטערן לעפעלע, — האָט זיך פּלוצעם דערמאָנט כאיעלע.

— גיי נעם א לעק שניי אף דיין גאַרטן, — האָט זיך געוויצלט שאכנע

דער שמיד.

בא די ווערטער האָט זיך געעפנט די טיר און שיימקע דער קאַניוך האָט זיך באוויזן. די רעכטע פּאָלע פון זיין וואטניק איז אָפּגעשטאַנען, ער האָט ארויסגענומען פון דאָרטן א קיילעכדיק לעבל ברויט און א פירקאנטיק היפש פּעקל אין א שמאַטקע.

— וווּ האָסטו דאָס גענומען? — האָבן אלע מיטאַמאָל אויסגעשריען.

— בעריעס, גייט נעמט! איך שטיי מיר אזוי מיט דער בינדארקע און מיטן פּערד בא סאַקער וואָקזאַל און איך ווארט אפן פאַרזיצער, זע איך עס שפּאַנט מיט א פאַרטפּעל דער לערער שאפירע פון טשעבאַטאַרקער לאַנד-ווירטשאפטלעכן טעכניקום. זאָגט ער צו מיר: וואָס שטייסטו דאָ, קום. און ער פירט מיר צו צום וואָגן, וואָס ווארט אף אים. בעקיצער, דער באַלעגאַלע פון טשעבאַטאַרקע האָט מיר געגעבן די מאַטאַנע.

— לעקיש איינער, האָסט אַליין אויך געמעגט צובייסן, — האָט כאיעלע באַמערקט.

— א פאַרשפּעטיקטע איצע איז א שטיין אפן הארצן. א מעסער האָט איר דאָ, יידן? — האָט שיימקע זיך געכאַכמעט.

כאַטש מע האָט ווינציק צוגעביסן און כויך וואסער האָט קיינער קיין אַנ-דער געטראַנק ניט פארוכט, איז מען געזעסן ביזן ווייסן טאַג אריין. מע האָט זיך געווינטשן, אז דאָס איין-און-דרייסיקסטע יאָר זאָל זיין א גליק-לעכט און א געראָטנס, ס'זאָל זיין א גוטע גערעמעניש און ס'זאָלן געבאַרן ווערן א סאך קאָמונאַרלער. פארוואָס איז כאיעלען באַפאלן אזא געלעכטער,

איז געווען אומפארשטענדלעך, אבער זי האט אזוי געקליבט, אז זי האט אזש גענומען ש'וקערצן.

— לאך ניט, כ'טשע, גיב בעסער א גרינע אויגערקע, — האט שימקע אומעטיקלעך געזאגט.

אבער קיינער האט עס שוין ניט געהערט, ווייל כאנע האט געזונגען „גיי איך מיר ארויס אפן גאנעקל" און „שטערנדל, שטערנדל, בלויער שטא-פעטעלע..." זי האט געזונגען ביזן אינדערפרייקן געמעלק. ביים זי איז נאכן געמעלק אריינגעגאנגען אין צימער, האט זי געזען ווי נעכעמיע שלאפט אין אנטאן. זי האט אים איינגעדעקט מיט זיין מאנטל און מיטן אנטל'ענעם וואטניק. שטי'ערהייט ארויסגעגאנגען און איז אינגיכן צוריקגעקומען מיט א שיסעלע ארבעסענע קאשע. נעכעמיע איז שוין ניט געשלאפן. כאנע האט זיך געזעצט אפן בעטל לעבן אים און זיי האבן ביידע געגעסן — א לעפל קאשע זי, א לעפל קאשע ער.

עס האט זיך ארויסגעוויזן, אז דער נייער פארזיצער איז גאר ניט אזא שלימאזל, ווי די קאמונארן האבן לעכאטכילע געמיינט. ניט קוקנדיק אף דער גאנצער באלעבאטישקייט, האט ער געפונען צייט ארויסצורופן א דע-זינפעקציע-בריגאדע פון יעוופאטאריע און אין קאמונע איז ניט געווען צו געפינען א וואנץ אף א רעפוע. אף די רי-טעג האט מען געקוילעט צוויי שאף אדער אן עקסל. אלע קינדער האבן געהאט שיעלעך און מאנטעלעך. דאס אויסקומעניש איז געווארן געמיטלעכער, גרינגער, אבער עס האט זיך פארשפרייט א קלאנג, אז פון דער קאמונע וועט ווערן א קאלאורט. קאמו-נארן האבן אנגעהויבן דערלאנגען מעלדונגען, אז זיי פארלאזן די קאמונע. כאטש כאנע האט געווסט, אז זי וועט אינגיכן אוועקפארן מיט נע-כעמיען, האט זי נאך דערווייל קיין מעלדונג ניט אנגעגעבן, זי האט געאר-בעט, ווי פריער. בא נעכעמיען זינען אויך די טעג ניט אוועק אומזיסט, ער האט שוין געהאט צענדליקער אקווארעל-פארטרעטן און צייכענינגען. אנומלטן האט כאנע צו אים געזאגט:

— נעכעמיעלע, ווילסט ווייזן דינע געמעלן, וועלן מיר אריבערפירן די קעלבער אין קאשארע צו די שאף, די קעלבער-שטאל וועלן מיר אויסראמען און אויסקאלכן, וועסטו דארטן קאנען אויסהענגען דינע בילדער.

— וואס פאלט דיר איין? ערשטנס, איז קיין גלאז ניטא; צווייטנס, ווייס איך ניט, צי די קאמונארן דארפן דאס.

— ערשטנס, וויל איך וויסן, צי דו דארפט דאס. ווייטער איז דאך איצטער ניט זומער, קיין פליגן זינען ניטא. וואס וועט שאטן דינע בילדער, אז זיי וועלן הענגען אף די ווענט א צוויי-דריי טעג?

— איך וואלט זייער וועלן זען מינע ארבעטן אף די ווענט, אבער ווי וועט עס אויסזען אין קעלבער-שטאל? — האט נעכעמיע שטי'ע און פאר-טראכט געזאגט.

מער האָט כאַנע מיט נעכעמיען וועגן דעם ניט גערעדט, אָבער זי האָט אַלץ געטאָן, ווי זי האָט געזאָגט. און ווען נעכעמיע איז אַריינגעגאַנגען אין קעלבער-שטאָל, האָט ער זיך געוונדערט, ווי לײכטיק און רײן דאַרטן איז. דער ראַט פון קאַמונע האָט אויסגעטיילט צוויי קאַמונאַרן און אין נאַענטסטן טאָג איז די אויסשטעלונג געעפנט געוואָרן.

די ערשטע זײנען געקומען די דערציערנס מיט דער עלטערער גרופע קינדער. די קאַמונאַרן האָבן זיך פון אַנפאַנג אַרומגעדייט שטיל, אַקוראַט ווי זיי זײנען שוין ניט אײן מאָל געווען אַף אַן אויסשטעלונג. נאָר פּלוצעם האָט זיך געלאָזט הערן: „דאָס איז דאָך שימקע, גוואַלד, זע נאָר, פּראַים? און אַט איז כאַיעלעו!“

דער פּאַרויצער האָט א געשריי געטאָן:

— שטיל זאָל זײן! — און ער האָט געבעטן, אַז נעכעמיע זאָל דערצײלן, צי האָט ער זיך אויסגעשטעלט אין מאַסקווע, צי זײנען זײנע בילדער דאָ אין א מוזײ...

נעכעמיע האָט געענטפערט אַף דעם, וואָס דער פּאַרויצער האָט גע- פרעגט, דערצײלט וועגן זײן אַרבעט. קימאַט א וואָך זײנען געהאַנגען די אַרבעטן און עס זײנען געקומען ניט נאָר די קאַמונאַרן. די סטודענטן פונעם טשעבאַטאַרקער לאַנדווירטשאַפּטלעכן טעכניקום זײנען געקומען, אויך מענטשן פון די דערבייִקע קאָלויירטן, עס זײנען אפּילע געקומען באַזוכער פון סאַקער קוראַרט. אַנומלען האָט דער פּאַרויצער געזאָגט צו נעכעמיען: — אויב איר ווילט, קאָן מען מאַכן אַן אויסשטעלונג אין סימפּעראַפּאַל. דאַרטן איז א קולטורעלער אײלעם. סימפּעראַפּאַל איז מײן שטאָט, און דאָס קאָן מען מאַכן אײנס און צוויי.

— א גרויסן דאַנק, אָבער אי כאַסענע האָבן, אי פאַרן מיט אַן אויס- שטעלונג קיין סימפּעראַפּאַל איז שווערלעך, — האָט נעכעמיע געשמייכלט.

עס האָט ניט געהאַלפּן, וואָס כאַנע האָט אים אויך צוגערעדט:

— איך פאַרשטיי ניט, דו מאַלסט דאָך ניט פאַר זיך. סימפּעראַפּאַל איז א גרויסע שטאָט, איצט איז ווינטער. איך קאָן נעמען עטלעכע טעג אורלײב, וועסט מיר ווײַזן וואַזוי, וועל איך דיר העלפּן, וויפּל איך וועל קאַנען.

אָבער נעכעמיע איז געשטאַנען אַף זײנעם. א גאַנץ לעבן האָט כאַנע דענאָך זיך געוונדערט, וואָס זי קאָן נעכעמיען ניט איבערײַדן. אזוי ווי ער באַשליסט, אזוי טוט ער.

די צײט איז ניט געשטאַנען, כאַנע האָט ווי פּריער געאַרבעט, און ווי פּריער האָט זי אָפּט געטראַכט, אַז די קאַמונאַרן זײנען ניט קיין אומגעוויינ- לעכע מענטשן, אָבער צומאָל פּלעגט איר מאַמעש וויי טאָן דאָס האַרץ, וואָס זי וועט אינגליכן פאַרלאָזן די קאַמונע און וועט זיך דאַרפן צוגעוויינען צו גאָר אַנדערע מענטשן, צו א נײַער סוויוע, וועלכע זי האָט לאַכלוטן ניט געקענט און ניט געוויסט. כאַטש ניט אלע קאַמונאַרן זײנען צווישן זיך גע- ווען פּריינטלעך, זײנען אָבער אויך געווען שטאַרק נאַענטע, האַרציקע כאַוויירים ווי, לעמאַשע, כאַיעלע גרינשטיין, שימקע דער קאַנויך, לײבקע-

טשארלי, פראים דער טשאבאן. עס זינען אויך געווען אזוינע, וואס כאנע האט ניט געקאנט אַנקוקן. איינע פון זיי — פייגע דימענשטיין, וועלכער כאנע האט געגעבן א צונעמעניש „פייגע די רעכעצן“, און דער נאָמען איז אזוי צוגעשטאנען צו יענער, אז אויב פייגע האט אף א פארזאמלונג געבעטן א וואָרט, פלעגן די קאָמונארן גאנץ הויך אויסשרייען: „שטילעך, די רע- בעצן וויל דאָבערן“. פייגע איז געווען א הויכע, מיט גרויע אויגן, מיט העלע שווערע גלייכע האָר. זי האט געהאט א מיידעלע, אָבער ווער דעם מיידעלעס טאטע איז געווען, האט קיינער ניט געוויסט. נאָר איין מאָל נאָך וועטשערע האט שימקע דער קאָניוך אריינגעטראָגן קלאַרקייט אין דער זאך:

— הערט אָף, כעווער, וואָס איז אייער דייער? אָן א טאטן פאר איר מיידעלע איז די רעכעצן זיך ניט באגאנגען.

האט מען געלאכט, אָבער כאנע האט געלאכט העכער פון אנדערע. פייגע האט עס פארגעדענקט, ווייל מע האט עס איר פינקטלעך איבערגעגעבן. איצט, ביים כאנע מיט נעכעמיען געווינט אין איין צימער, איז פייגע געווען פלאם-פייער. זי האט כאנען פון מויל ניט ארויסגעלאָזט, און ווי אוימעטום, האָבן זיך געפונען אזוינע, וואָס האָבן עס אויטערגעטראָגן כאנען מער און געדיכטער, ווי פייגע האט געזאָגט.

ווען נעכעמיע האט געמאָלט פייגען, האט יענע געפונען א גינסטיקע מינוט און געזאָגט:

— כאווער נעכעמיע, איז מאַסקווע דארף מען מיסטאמע זוכן מיידלעך באטאָג מיט ליכט? אויב ניט, וואָלט איר דאָך דאָ זיך ניט אויסגעקליבן קיין קאלע?

נעכעמיע האט זי אָנגעקוקט און שטיל באַמערקט:

— כאווערטע קאָמונארקע, פאָרט צו קיין מאַסקווע, וועט איר אליין זען. מער האט נעכעמיע ניט געמאָלט פייגען.

— איך האָב געענדיקט, — האט ער איר געזאָגט.

— מאָרגן איז בא מיר א פרייער טאָג, זאָל איך קומען? — האט פייגע געפרעגט.

— א דאנק. מע דארף ניט.

כאנע האט איצט לאַכלוטן קיין צייט ניט געהאט און ס'איז איר אין קאָפּ ניט געלעגן צו טראכטן וועגן זייטיקע זאכן. נעכעמיע האט געוואָלט, זיי זאָלן אוועקפאָרן אין פעווראל. כאנען איז אפילע ניט איינגעפאָרן צו פרעגן, „ווי וועלן מיר וויינען?“. וואָרעם וויבאלד נעכעמיע זאָגט פאָרן, ווייסט ער דאָך, וואָס ער טוט. זי איז געווען זייער פארווונדערט, ווען נעכעמיע האט צו איר געזאָגט:

— כ'האָב שוין דערלאָנגט א מעלדונג אין דאָרפּסטאט, מיר וועלן זיך פאָרעגיסטירן און וועלן גלייך אוועקפאָרן.

— אף אויסווייניק ווייסטו ניט, וועמען דו האַסט ליב? צו וואָס דארף מען גיין אין דאָרפּסטאט?

— איך ווייס און דו ווייסט, אבער איך האָב דערלאנגט א מעדדונג און עס וועט זײַן אזוי, ווי איך וויל.

אזוי איז טאקע געווען. דעם פופצעטן יאנוואר פון איין און דרייסיקסטן יאָר האָט כאַנע געמוזט אַנטאָן דאָס קלייד, וואָס נעכעמיע האָט געבראכט פון מאַסקווע, די קרעמעווע געפרענדזלע פאטשיילע האָט איר נעכעמיע אויך דערלאנגט, און די פרענדז זײַנען גרויסארטיק געפאלן אפן וואטניק. שימקע און לייבקע-טשארלי זײַנען געווען די איידעס. קיין מעכטאָנים האָבן אויך ניט אויסגעפעלט. אין פּרין באשטאנד איז געקומען די שטאל-בריגאדע, כאיעלע, דער פּאַרזיצער. נעכעמיע האָט זיך אָפּגעגאַלט, אויסגעכונדן א שניפס, די מעכטאָנים האָבן געהייסן כאַנען אויסטאָן דעם וואטניק, דאָס בלויע קלייד האָט איר זייער געפאסט.

קיין זאגס-פאלאך איז דעמלט ניט געווען, דער דאַרפסראט האָט געמעגט זײַן גערוימער — די מעכטאָנים זײַנען געווען צונויפגעפרעסט, ווי סאַרדינ-קעס אין א שאכטל.

— שטידער! — האָט באפוילן דער סעקרעטאַר פון דאַרפסראט. און האָט אזוי פאמעלעך און ערנסט צוגעשטעמפלט דאָס פאפיר פונעם נייעם פּאַרפאַלק, אז אדע האָבן זיך צעלאכט.

— געפונען ווען צו לאכן! — האָט דער פּאַרזיצער זיך געבייזערט.

פון דאַרפסראט האָבן די מעכטאָנים אוועקגעפירט דאָס פּאַרפאַלק אין עסזימער, און ס'האָט זיך אָנגעהויבן א סימכע. פּראָם האָט געקערט וועלטן מיט זײַן מויד-האַרמאָניק, כאַנע האָט מיט אלעמען געמוזט טאַנצן, אפילע נעכעמיען האָט מען אויך אריינגעדרייט אין א פּאַלקע. ערשט שפעט באַנאכט האָבן כאַנע מיט נעכעמיען פאַרלאָזט דעם עסזימער.

סאָף יאנוואר איז לעבן קינדערהיים געשטאנען די איינציקע לאסט-מא-שין, וואָס די קאַמונע האָט פאַרמאַגט. שימקע האָט געטראָגן צו דער לאסט-מאשין כאַנעס „פאַרמעגן“, וואָס איז אריינגעגאַנגען אין איין הילצערנעם געבלעך-געפאַרבטן טשעמאַדאַן. פון קינדערהיים האָט מען ארויסגעפירט כאַנעס קינדער און כאיעלע איז געגאַנגען הינטער זיי מיט א ווייס פעקל אין די הענט, אין וועלכן עס זײַנען געדעגן צוויי קישעלעך. אדע זײַנען געקומען באגלייטן די מישפּאַכע. ס'איז זיך ניט באַגאַנגען אַן טרערן, אַן געזעגענונגס-ווערטער, אַן אויסגעשרייען: „פאַרט געזונטערהייט“, „קומט צוגאסט...“ באַם וואַקאַל אין סאקי איז שוין געשטאַנען פּיאַדאַר פעטראַוויטש. ער האָט געבראַכט אין א ציכל צוויי לעבלעך ברויט און עטלעכע פּושקעס קאַנטעריוון. ער האָט אויך געהאַפּן אריינטראָגן די זאַכן און געזעסן אין וואַגאַן ביז דער צוג האָט גערירט.

נעכעמיע האָט באזעצט די קינדער, באוואַרנט די זאַכן, געכאַפט א קוק אף כאַנען און אומרויק געפרעגט:

— פאַרוואָס ביסטו אזוי אומעטיק, כאַנעלע?

- כ'ווייס א'ליין ניט פארוואַס.
- דו פארגעסט, אז דו פאָרסט מיט מיר?
- איך געדענק, אָבער עס קלעמט דאָס האַרץ.
- עפּשער האָסטו כאַראַטע?
- זאָג גאָר אזא טאָג ניט אויסטאַגן.

מער האָט נעכעמיע גאַרנישט ניט געפּרעגט. אים איז אויך געוואָרן אומעטיקלעך. ניט קוקנדיק אָף דעם, האָט ער געצייכנט פאר די קינדער אַלערליי צאצקעס. דאָס עלטערע מיידלע, פּערעלע, איז פון אים ניט אָפּ-געטראָטן. די יונגערע צוויי זיינען געזעסן נאָר לעבן דער מאמען.

און די מאמע, די מאמע איז געווען ניט צו דערקענען. נעכעמיען האָט זיך אפילע אויסגעוויזן, אז זי איז אָפּגעצערט געוואָרן. אָף די סטאנציעס פלעגט ער ארויסרויפן פון וואגאָן עפעס קויפן, אָבער אין יענער צייט איז געווען גאנץ ליידיק אין די וואַקואל-בופעטן, אזוי אז דאָס ברויט און די קאנסערוון, וואָס פיאָדאָר פּעטראַוויטש האָט געבראכט, איז זייער צוניץ גע-קומען. ערשט אין כאַרקאָוו האָט נעכעמיען אָפּגעגליקט: ער האָט געקויפט פירעזשקעס מיט פּאָוידלע און צוויי גערייכערטע הערינג. כאַנע האָט קי-מאט ניט געגעסן, אָף איר קוקנדיק האָט נעכעמיע אויך פאַרלוירן דעם אפּע-טיט. קימאט פיר מעסלעס האָט געדויערט די ריזע ביז מאַסקווע. כאַנע האָט זייער ווינציק גערעדט. פּלוצעם פלעגט זי א זאָג טאָן צו נעכעמיען:

— ס'איז שוין פינצטערלעך, מע האָט שוין אויסגעמאַרקן די קי.

באנאכט פלעגט נעכעמיע אראַפקריכן פון דער אייבערשטער באַנק און אַלעמאַל טרעפן כאַנען א וואַכנדיקע.

— כאַנעלע, „פּרעלעסט“ מייןע, טו א שמייכל, איך קאָן ניט זען, ווי אומעטיק דו ביסט. רייד, זאָג כאַטש א וואָרט.

— איך האָב דיך אזוי האַלט, און דיר פעלט א וואָרט. זאָרג ניט, עס וועט איבערגיין. אַלץ דאַרף זיך אָפּשטיין. איינס-און-צוויי ווערט קיין זאך ניט.

פריילעך זיינען געווען נאָר די קינדער. ס'איז אָף זיי ארוף א נייע הויט. אַלע וויילע זיינען זיי צוגעפאַלן צו כאַנען, געשרייען „מאמעלע“ און זיך פאַר-גאַנגען פון פרייד און פון געלעכטער.

אפן פערטן מעסלעס אין אַוונט זיינען זיי ענדלעך אַנגעקומען קיין מאַסקווע. דער פּעראָן איז געלעגן אין הורבעס שניי. נעכעמיע איז אוועק נאָך א באַלעגאַלע און האָט זיך היפּש געזאמט. דערנאָך איז כאַנע מיט די קינדער געזעסן אין א שליטן, וואָס האָט זיי געפירט דורך לאַנגע-לאַנגע גאַסן, אויך פאַרשאַטענע מיט שניי, און ווען כאַנען האָט זיך געדוכט, אז זי וועט אזוי פאַרן און פאַרן אין אַין ערגעץ ניט קומען, האָט דער שליטן פאַר-קערעוועט אין א הויף, און נעכעמיע האָט געזאָגט:

— כאַנעלע, נעם די קינדער, מיר זיינען געקומען.

ווי כאנען האט זיך אויסגעוויזן, האט נעכעמיע זייער לאנג געדרייט מיטן שליסל אין א טיר, דערנאך האט ער געעפנט נאך א טיר אן שום שליסל און האט אריינגעפירט כאנען מיט די קינדער אין א קליין צימערל. עס האט היפש געדויערט ביז ער האט אריינגעטראגן אלע זאכן און דערנאך האט ער אָנגעצונדן א פרימוס. ווען די קינדער האבן אויסגעטרונקען טיי, האט נעכעמיע אויסגעשפרייט צייטונגען אף דער פאָדלאַגע. אף די צייטונגען האט ער אָנגעוואָרפן אלטע מאנטלען, כאנע האט אוועקגעלייגט די קישע-לעך, וואָס זי האט מיט זיך געבראכט. זי האט אויך פארשפרייט מיט א ליי-לעך די מאנטלען, און די קינדער זיינען איינגעשלאָפן, ווי איר האט זיך גע-דוכט, איידער זייערע קעפלעך האבן זיך צוגערירט צו די קישנס. נאך א געלעגער האט נעכעמיע געמאכט אף א צעפארענער סאָפּע. אָבער אפילע ווען די סאָפּע וואָלט געווען ווייך און די פרוזשינעס וואָלטן ניט געטאנצט, וואָלט כאנע אויך ניט געקאנט איינשלאָפן. נעכעמיע איז גראַד יא אַנשלאָפן געוואָרן, און גאנץ פעסט.

דריטער טייל

כאנע איז ניט געשלאָפן. פונדעסטוועגן איז איר ניט גרינג געווען אראַפצוגיין פון געלעגער. דאָס קליינע צימערל איז פול געווען מיט פינצ-טערער ענגשאפט, די פארפרוירענע פענצטער האבן ניט דורכגעלאָזן קיין טראָפן שיין פינעם ווינטערדיקן פרימאָרגן.

כאנען איז שווער אָנגעקומען אַראַפצושארן די קאַלדרע. זי האט פא-וואָלע אַראַפגעלאָזט די פיס פון דער צעהויקערטער סאָפּע און איז אזוי געזעסן א רעכטע וויילינקע. זיך ארומגעקוקט, גאַרנישט ניט דערזען, אריינ-געטאָן די הענט אין די אַרבל פון דער סאטינענער שוואַרצער קאַסאָוואַ-ראַטקע, נאָר זיי ניט דורכגעצויגן. אָזוי איז זי געשטאנען מיט אן אַראַפ-געלאָזטן קאַפּ, פון צייט צו צייט שווער אָפּגעאַטעמט. זי האט זיך עפעס ניט איינגעפאסט אינעם דאָזיקן רעמל, פונקט ווי אהער וואָלט ניט צוגע-פאסט, אשטייגער, אַ בוים, ווען מע וואָלט אים פּלוצעם דאָ פארפלאַנצט. סאָפּעאַלסאָף האט כאנע דורכגעצויגן די הענט דורך די אַרבל פון דער קאַסאָוואַראַטקע און גענומען אַנטאָן די יופעצע, וועלכע איז אופגענייט געווען פון דעם מין מאַנפאקטור, וואָס מע רופט „טשאַרטאַווע קאַזשע“. איצט איז איר געבליבן אַריינצוקריכן אין די קירזעווע שטייול, פון וועלכע איינער וואָלט געווען איבערגענוג פאַר אירע ביידע פיס. אין שוין אזוי שטייענדיק אין די קאַמיוע-בגאַדים, צווישן די קינדער, וואָס זיינען גע-שלאָפן אף דער פאָדלאַגע און נעכעמיען, וואָס האט אזוי רעגלמעסיק, אזוי גרינג-צוציענדיק געאַטעמט אף דער באוויסטער סאָפּע, וועלכע ס'איז שוין לאנג צייט געווען ארויסצוואַרפן, האט זי זיך פארטראכט.

וויפל סאיז דער זייגער האט כאנע ניט געוויסט. אבער זי איז איפ-געשטאנען פונקט צו דער צייט פונעם ערשטן געמעלך, מיט דעם בילדעך, וואס איז אלע אוועקגעשטראמטע באגינענס האט זי פינקטלעך געוויסט, וואס זי וועט טאן. איצט האט זי לאכלוטן ניט אנגעהויבן וויסן, וויאזוי זי וועט באגעגענען דעם טאג. זי האט זיך ארומגעקוקט, אבער איר שארפע ריזע האט אומזיסט געעגבערט די געדיכטע פינצטערניש. עס האט זיך איר געדוכט, אז די ווענט זיינען מאמעש לעבן אירע אויגן. האט זי אויס-געצויגן א האנט, און זי איז געווען פארבידעשט, וואס איר האנט באוועגט זיך פריי און טרעפט ניט אין דער וואנט.

זי האט געמאכט א פאר שפאן אהער, א פאר שפאן אהין, ענדלעך אנגעטאפט די קלייאמקע פון דער טיר, אריבערגעשפרייט די שוועל און איז שטיין געבליבן אין דער קיך. די שוואכע שיין פון עלעקטרישן לעמפל, וואס איז געהאנגען אונטערן סאמע סופיט, אן ארומגעפלאכטנס מיט דינעם דראט, האט ארויסגערופן בא כאנען ראכמאנעס. א ראכמאנעס אף דער שיין, וואס האט קוים געושיפעט דורך דער טונקלער נעץ פון דרעמלעך. און זי האט א טראכט געטאן: „שיין בעסער א לאמטערן, איידער אזא לעמפל.“ עפעס א קאל האט איבערגעריסן איר געדאנק. אבער כאנע האט ניט גלייך דערהערט, וואס עס האט געזאגט די עלטערע פרוי, וועלכע כא-נע האט פליצעם דערזען, יענע האט איבערגעכאזערט דאס, וואס איז שוין געזאגט געווארן:

— איר דארפט אין קלאזעט? אט דא.

כאנע האט אנגעקוקט די פרוי, זיך ראפטום א לאז געטאן צו דער טיר און איז צוריק אריין אין צימער.

ווי פריער, זיינען די קינדער געשלאפן. ווי פריער, האט נעכעמיע רעגל-מעסיק-גרינג געאטעמט. כאנע האט, ענדלעך, פארשטאנען, אז זי איז צו פרי אפגעשטאנען. זי האט אראפגעטרייסלט די גרויסע שטייול פון אירע קליינע פיס, אין אנטאן זיך צוגעשפארט לעבן די קינדער אף דער פאדלאגע. זי איז געלעגן מיט אפענע אויגן, די ביידע שיין פון לעמפל אין פינצטערן געפלעכט איז געשטאנען פאר אירע אויגן. זי האט געטראכט, אז די מעלקערנס מעלקן איצט די דריטע בעדיימע. אזוי ווארהאפטיק האט זי עס געהערט, געזען, ווידער געהערט, ווי די מילך פאלט מיט א ווייכער מורמלעריי אין עמער, און דאס האט אנגעיאגט אף איר א דרעמל. דער לייכטער דרעמל האט געבראכט צו איר די קינדעייט. זי האט פליצעם דערזען, ווי דער זיידע זיצט באם טיש, ווי זיין יארמלקע שאקלט זיך א ביסניקע, ווי ער נעמט פארכטיק מיט צוויי פינגער א בלאט פון דער אפע-נער געמארע, ווי ער בייגט זיך צו די קליינע אויסיעלעך. אלץ נידעריקער און נידעריקער זינקט זיין קאפ, אזש די יארמלקע פאלט אים שיד ניט אף די אויגן. טוט ער א כאפ די יארמלקע, גלייכט זיך אויס, שאקלט זיך היין-און-הער, פרעפלט שטיל, פארטיפט, אפגעשיידט פון אלץ און אלעמען. און אט פארשווינדט דער זיידע, און באלד ווערט א זימערדיקער טאג, די עפל-

ביימער אין סאָד שטייען אין ווייס-ראַזלעכער בלוונג, עס פלאַטערן די גרינע בלעטער, ווי זומער-פייגעלעך. דער זיידע רייסט ארויס וווּ נאָר א גרעזל ארום די שטאמען פון די ביימער, און ער זאָגט טיף-פרום, ווי א טפילע:

— העלף, טעכטערל. לעבן דיין פיסל וואקסט א כריין-בלאט.
זי פאלגט, אָבער דער געוויקס רירט זיך ניט פון אַרט. דער זיידע שפארט אַן דעם רעכטן פוס אפן ראַנד פון דער לאַפעטע, טוט א זיפן, די לאַפעטע שניידט זיך אריין אין דער ערד, און אַט ליגט שוין א בלייכער, לענגלעכער וואַרצל מיט האַריקע וואַנצעלעך. דער זיידע טוט אים א הייב, טרייסלט אָפּ פון אים די ערד און הייסט שטיי:

— טעכטערל, דיבינקע מינע, טראַג דאָס אוועק דער באַכען, וועט זי מאכן כריין צו דער פעציא. איבערמאַרגן איז דאָך שאַבעס.
פאר אירע אויגן שטייט דער סאָד, די גרינע גלאַנציקע קארשן אָף די צווייגן פון די קארשנביימער. די וויינפערלעך-קוסטעס זינען מיט אַן א שיר קניפלעך. די בינען זינען פארנומען ביו גאַר... דער זיידע שטייט אַנ-געשפארט אפן הענטל פון דער לאַפעטע, קוקט אויף דיטזעליק אָף אלץ, שעפטשעט צו איר:

— זעסט, ווי מע האַרעוועט, מע ווייסט ניט וואָס פריער צו טאָן.
— ווער? — פּרעגט כאַנע ווי אָף דער וואָר.
— ווער? דער אינדיק מיטן בער! קוק אָף די בינען. א דאנק אים אין הימל. איך בין זויכע געווען צו זען זיין באשאף.
כאַנע האָט זיך אָפּגעכאַפּט, נאָר אלץ שטייט פאַר אירע אויגן. „פאַר-וואָס איז מיר אויף אומעטיק? פאַרוואָס קוועטשט מיר אויף דאָס האַרץ?“ — טראַכט זי. ניט דאָס ערשטע מאָל איז אויף, קימאַט טאַמיד, ווען זי שטייט עפעס פאַר אַ גיסאַיען, ושווימט צו איר די קינדהייט, קומט צו איר דער סאַמע באַליבטער, טייערסטער, דער איינציקער אָף דער גאַנצער וועלט — דער זיידע אירער.
און אלעמאָל ווערט גרינגער איר געמיט דערפון. אלעמאָל, אָבער ניט איצט...

— מאמע, איך וויל צו דיר, — דאָס האָט זיך אָפּגעכאַפּט דאָס על-טערע מיידעלע, פּערעלע.
— איך בין דאָך לעבן דיר, מיין קינד.
— מאמעלע, קאָן, איך וויל אַנרירן דינע באַקן און דינע ליפן. ס'איז אויף פינצטער, אז איך זע דיר ניט. פאַרוואָס איז דאָ נישט אזא לאַמפּ, ווי אין קינדערהיים?

— דו געדענקסט ניט, מיר זינען דאָך אין מאַסקווע.
— איך ווייס, אָף קיין בעטעלע וועל איך שוין קיינמאָל ניט שלאָפן.
— וועסט שלאָפן, וועסט שלאָפן, לעבן מייןס. אָבער שטילער, וועסט אַפּוועקן אלעמען.

— זאָן אלע אופשטיין, איך וויל עסן!
— כאַנאָקל, גיב פּערעדען א שטיקל צוקער, — האָט נעכעמיע זיך
אויפגעכאַפּט און זיך געלאָזט הערן.

ס'האָט זיך אָנגעהויבן כאַנעס ערשטער טאָג אין מאַסקווע.
עס איז גרינג צו זאָגן — אזוי האָט זיך אָנגעהויבן כאַנעס טאָג. זי
האָט לאַכלאָטן ניט געוואָסט, וואָס פּריער צו טאָן. א גליק, וואָס נעכעמיע
האָט אַרויסגעהאַלפּן.

— כאַנאָקל, כאַפּ ניט, אייַל זיך ניט, זאָלן די געלעגערס לייגן. פּרעזי-
טן אָן די קינדער, און איך וועל דערווייַל אַרויסלויפּן נאָך מיך, — האָט
נעכעמיע גענומען דעם רודער אין זיינע הענט.

ביים נעכעמיע איז געקומען מיט דער מיך, זיינען די געלעגערס
געווען אין אַרדענונג. כאַנע האָט אָנגעטאָן און אַרומגעוואַשן די קינדער.
זיי זיינען געזעסן יעדערער מיט א שטיקל ציקער אין האַנט, און דער צי-
מער איז פּיל געוואָרן פּון זייערע קלינגענדיקע קעלעכלעך.

נאָך אַנטייטן איז נעכעמיע מיט כאַנען אוועק אָפּן מאַרק, וואָס האָט זיך
געפּונען אַף אַרבאַט. אַהין איז געגאַנגען א טראַמוויי. ווי נאָר כאַנע האָט
דערהערט, אז דער טראַמוויי קלינגט, האָט זי אַרויסגעריסן פּון נעכעמיען
איר האַנט און זיך געלאָזט לויפּן. ער האָט זי דעריאָגט, ווידער גענומען
איר האַנט, שטייַל און שטרענג צו איר געזאָגט:

— וואָס לויפּסטו? דו קענסט גיין וווּ דו ווילסט. אָבער דער טראַמוויי
קאָן ניט גיין ווי דו, ער מוז גיין נאָר אַף רעלסן. דערפאַר זאָלסטו זיך ניט
שרעקן, ער וועט אַף דיר ניט אַרופאַרן.

ביים זיי זיינען געקומען אָפּן מאַרק, האָט נעכעמיע געגעבן כאַנען א
קליין טייסטערל מיט דריי רובל. דערזען, אז כאַנע קוקט אַף אים מיט
אירע בלויע ריינע אויגן, האָט ער ניט פאַרזאַמט זי צו כאַרויזקן:

— שרעק דיך ניט, קינדעלע. איך וועל באַלד צוריק קומען. גיב אכ-
טונג אָפּן טייסטערל, און דאָ זאָלסטו שטיין. גיי אין ערגעץ ניט אוועק,
אז ניט, וועל איך דיר פאַרלירן. זיי א ששוטעטשקע פּריילעכער, מיין
טרייסט.

— ביכע זאָל איך קויפּן פאַרן גאַנצן געלט?

— וואָס רעדסטו, כאַנאָקל? אזויפיל קאַרטאַפּל וועלן מיר דאָך ניט
דערשלעפּן. מע וועט דאַרפן א וואַגאָן! און געדענק, וואָס איך זאָג דיר:
אַט דאָ זאָלסטו שטיין!

כאַנע האָט אים באַגלייט מיטן בליק, ביז ער איז פאַרשוואַנדן געוואָרן.
דערנאָך איז איר געפּעלן געוואָרן א יונג פּאַרל. דאָס פּאַרל איז געשטאַנען
בא א קליין טישל, ניט ווייט פּון דאַרטן, וווּ מע האָט פאַרקויפּט קאַרטאַפּל.
אָפּן טישלע זיינען געווען אָנגעוואַלגערט בלעכענע געצאַקטע פּיטשיקע
פּורעמלעך. און דאָס פּאַרל האָט פּריילעך און פאַרשייט מיט א ניגן גע-
זונגען:

— נייע פראַכאָדיטיע מימאַ! נייע פראַכאָדיטיע מימאַ! פאַרמאַטשקי דליאַ פעטשעניאַ, פאַרטשיקי אַבליזשעטיע! — דאָס באטייט: קויפט פורעמלעך פאַר קיכעלעך! די פינגער וועט איר אַפּלעקן!

כאַנען זינען די פורעמלעך זייער געפעלן. זי וואָלט געקויפט אזוינע דריי פאַר די קינדער. ניט ווינציקער איז איר אויך געפעלן דאָס פאַרל. זיי זינען געווען אזוי לוסטיק, יונג, אזוי מאַדנע אויסגעפּוצט, כאַנע האָט פון זיי די אויגן ניט אראָפּגענומען און ניט געקאַנט באשליסן, צי זינען זיי כאַסן-קאלע אָדער זיי זינען שוין מאַן און ווייב? און ווי זי שטייט אזוי פאַרגאַפּט און קוקט אַף זיי, גייט פּליצעס צו אַן עלטערע פרוי, טוט זי א שטאַרקן שטויס אין אַקסל, בייגט זיך אַיַן, הייבט עפעס אַוּף און ווערט פאַרשווונדן. כאַנע האָט געוואָלט א שפּאַן טאַן און זאַגן דער פרוי א צוויי ווערטער, אָבער זי האָט זיך דערמאַנט, אַז נעכעמיע האָט איר ניט געהייסן זיך רירן פון אַרט. אין טאַקע גלייך האָט זי דערזען, ווי נעכעמיע גייט צו איר.

— האָסט נאָך ניט געקויפט קיין קאַרטאַפּל?

כאַנע האָט ניט געענטפּערט אַף זיין פראַגע, ווייל איר צונג איז ווי געליימט געוואָרן. זי האָט דערפּילט, אַז איר רעכטע האַנט איז ליידיק. זי האָט אָנגעקוקט נעכעמיען און באַגעגנט אין זיין בליק מיטגעפּיל און ווונ-דער. ערשט איצט האָט זי פאַרשטאַנען, פאַרוואָס די פרוי האָט זי אַזאַ שטייט געטאַן און דערנאָך זיך גלייך איינגעבויגן. כליפענדיק, האָט זיך כאַנע פאַרענטפּערט:

— טייערינקער, איך בין א האָר ניט שולדיק. איך בין די גאַנצע צייט געשטאַנען, ווי דו האָסט מיר געהייסן. פּליצעס האָט מיך איינע אַזאַ שטור-כע געטאַן. נו, האָב איך פאַרלאָרן דאָס טייסטערל, און זי האָט עס אַפּ-געהויבן.

— פאַרפאַלן, מיין קינד. אָבער וויינען דאַרפסטו ניט. אין מאַסקווע טאַר מען ניט גענעצן. מע דאַרף זיין מיט א קלאָרן זינען. וואָרעם דאָ קאַן מען פאַלן אפּילע, ווען קיינער שטופט ניט. — אזוי האָט נעכעמיע גע-טרייסט כאַנען, ניט פאַרפעלט זי א קוש צו טאַן, און אינגיכן זינען זיי גע-ווען אין שטוב.

די קינדער האָבן אזוי געשריען און געקוויטשעט, אַקוראַט כאַנע מיט נעכעמיען זינען א יאָר ניט געווען אין שטוב. כאַנע האָט זיי באַרויקט און זיך גענומען צו דער אַרבעט. זי האָט לאַנג ניט געטראַכט וואָס צו קאַכן. אָבער דער קאַרטאַפּל-זופ איז זייער געפעלן געוואָרן נעכעמיען אין די קינדער. ווען נעכעמיע איז נאָך וואַרמעס אַוועקגעגאַנגען, האָט כאַנע זיך גענומען אַרומקוקן, וואָס עס טוט זיך אַרום איר. געעפנט די צווייטע טיר, וואָס איז די גאַנצע צייט געווען פאַרמאַכט, האָט זי דערזען נאָך א קליין צימערל. „אויב אזוי, איז די זאַך גרינגער“, — האָט כאַנע א טראַכט גע-טאַן. זי האָט אַלץ אַרויסגעטראָגן פון צימערל, געעפנט די פאַרטקע, אַרום-געווישט דעם שטייב פון די ווענט און פון סופיט. ווען דער צימער איז

געווען אופגעראמט, האָט זי אריינגעפירט אהין די קינדער און צוגעמאכט די טיר. צו פארנאכט-צו האבן ביידע צימערן געבלאנקט, און ביים נעכע-מיע איז געקומען פון שטאָט, איז ער שטיין געבליבן פון יענער זיט טיר אף אויסגעשפרייטע צייטונגען.

— גיי אריין, האָב קיין מירע נישט, — האָט כאַנע זיך געווערטלט.
— טרייסט מינער, ווי האָסטו דאָס באוויזן? — האָט נעכעמיע זיך געוונדערט. און ווען ער האָט דערזען, אז דאָס צווייטע צימערל איז אויך ריין, האָט ער טרויעריקלעך אַנגעזאָגט:

— וואָס האָסטו געדארפט אופראמען דאָס צווייטע צימערל, עס איז דאָך נישט אונדזערס.

— וועמענס דען איז דאָס?
— כ'האָב דיר דאָך געזאָגט, אז איך ווילן מיטן בלאַנדן. ער איז אויך געווען אין קאַמונע, געדענקסט?

— איך געדענק, ווי זשע? אָבער וווּ איז ער איצטער?
— ער איז אוועקגעפאַרן קיין קיעוו מאַכן דעקאָראַציעס צו א ספּעק-טאַקל.

— ער וועט קומען צוריק? — האָט כאַנע געפרעגט מיט אזא טאָן, אז זי וואָלט זייער געוואָלט הערן, אז דער קינסטלער וועט נישט קומען.
— איך זע, אז דו ווילסט עס נישט, נאָר ער וועט קומען. דערביי האָט ער געשריבן, אז ער קומט מיט א ווייב, ווייל ער האָט דאָרטן כאַסענע געהאַט.

— זעסטו, דאָס פארדריסט מיך גראַד. כ'י וואָלטן זיי געזען, וואָס פאר א גרויסארטיקער סמיטיק באַ זיי אונטערן בעט איז געווען, — האָט זי שאַדנפריידיק אויסגעשריען.

— מיילע, קיין גרויסע טינעס וועלן זיי צו דיר נישט האָבן. האָבן זיי נישט געזען, וויפֿל מיסט זיי האָבן פארמאָגט, — האָט נעכעמיע זיך גע-ווערטלט.

וואָס א טאָג ווייטער, האָט נעכעמיע אַלץ מער געזען, אז כאַנע איז טאַקע נישט קיין פּוילערקע. זיכער האָט ער דאָס געוויסט פריער אייך. און פונדעסטוועגן האָט ער זיך נישט אפּגעהערט צו ווונדערן.

— קום אהער, זיך א מינוט.
— מיט דיר, וויפֿל דו ווילסט, — פלעגט זי גרייטפארטיק זיך אָן-רופן. אָבער אין א וויליניקע ארום איז זי שוין לעבן אים נישטאָ. איז זי ווי-דער פארנומען מיט עפעס. גאַנץ אַפּט פלעגט נעכעמיע אפּהערן צייכענען און לאַנג נאַכגעקוקט, ווי זי רייניקט מערן, שייקט בילבע, בראַקט קרויט, שניצערט מיט זאמד צו אַלץ געקלעפט. וואָרעם וואָס זי זאָל נישט געווען טאָן, האָבן אירע הענט צו אַלץ געקלעפט. איבער אַלע ארבעטן זינען זיי גע-פלווגן ווי די פּוילערקע. נעכעמיע האָט נישט איין מאָל געזען, ווי זיין מאמע אָדער די עלטערע שוועסטער פלעגן זיך פאַרען אין קיך. אָבער אז זיי זאָלן, ווי כאַנע, קאַנען אַראַפּנעמען אזיינע לאַנגע דינע געקרייזטע שאַלעכץ פון

א בולבע, מע זאל אזוי גיך, שפארעווידיק-דין שאבן א מער, האט ער ניט געזען קיינמאל.

— גיי טו, וואס דו דארפסט, וואס קוקסטו מיר אין די הענט? — האט אין אזוינע פאלן געזאגט כאנע.

— טרייב מיר ניט, גיב אף א מינוט דאס מעסער. כזויל אפרייניקן א מערע פאר זיך.

— נו וואס כאפסטו. שניידסט און שניידסט מיטן מעסער אף איין ארט. גיב אהער. זעסט, איין שאב און פארטיק.

ער האט געזען, אז זי איז גערעכט, אבער ער האט געוואלט וויסן:

— ווער האט דיר עס געוויזן, פינאוואנען קענסטו דאס?

— וואס איז דא צו וויסן. דער סייכל דארף האבן אייגן. זעט מען שוין, אז מע דארף ניט מוטשען, וואס מע האלט אין האנט. מע דארף ניט פאטערן דאס, אף וואס מענטשן האבן געהארעוועט.

דוכט זיך, א קלייניקייט, אבער נעכעמיען האט עס געלערנט צו פאר-שטיין, ווי דאס מאל האט אים צוגעשפילט. די שטוב-ארבעט האט זיך איינגעשטעלט ווי פון זיך אליין, אלץ איז געווען צו דער צייט, ווייל כאנע איז קיינמאל ניט געזעסן מיט פארלייגטע הענט. אין א פרייער שאַ איז זי געגאנגען מיט די קינדער אין זאלאגישן גארטן, אדער זי איז פאשעט מיט זיי געווען אין הויף, אזוי אז נעכעמיע האט אלע טאג געהאט שטילע שאַען צו ארבעטן. די קינדער זינען, פארשטייט זיך, געווען ווי אלע קינדער. עס האט ניט געהאלפן, וואס נעכעמיע האט געזאגט ניט איין מאל, אז צום טיש, ווו ער זיצט און ארבעט, טאר מען זיך ניט צורירן. ווי נאך ער איז אף א רעגע אוועקגעגאנגען פון טיש, זינען די קינדער שוין געווען דארטן. מע האט געכאפט פאפיר, בלייערס, אזוי אז נעכעמיע האט געמיזט געפינען אן אייזע. ער האט די קינדער געגעבן פאפיר און פארב, א טעמפ שערעלע. דאס אלץ האט ער אוועקגעלייגט אף דער סאפע, ווו די קינדער זינען געווען פארנומען שאַענלאנג. די עלטערע, פערעלע, האט זיך זיי-ער צוגעבונדן צו אים. ביילקעלע און רייזעלע פלעגן זעלען צו אים צוגיין. אנומלטן האט כאנע געהערט, ווי ביילקע זאגט צו פערעלען:

— פארוואס רופסטו אים טאטע? די מומע פון קיך האט מיר געזאגט,

אז ער איז א פרעמדער פטער און מער קיינער ניט.

— די מומע פון קיך ווייסט גארנישט. ווען ער וואלט ניט געווען אייער טאטע, וואלט ער אין קאמונע ניט געקומען. און דו, ביילקע-בולקעלע, זאלסט ניט ריידן מיט דער מומען. און דעם טאטן האב ליב, ווייל ער האט דיר אויך ליב, — האט כאנע געזאגט צו די קינדער, אבער אפן הארצן איז איר געווען ניט היימלעך.

אין אונט האט זי געוואשן א קינדערש געוועש. די שכינע האט גע-סמאליעט אפן פלאם פון פרימוס כאזערשע פיסלעך. כאנע האט פארשטא-נען, אז ס'איז די ריכטיקע מינוט צו זאגן דער שכינע א צוויי ווערטער. — איך בעט אייך זייער, איר זאלט ניט ריידן מיט מינע קינדער.

יענע האָט אופגעהערט צו רייניקן דאָס פארשוואַרצטע פּיסל אין, פּאַכנ-
דיק מיטן מעסער אינדערלופטן, זיך אָנגערופן:

— אזוינע באַריניעס ווי דו גייען באַ מיר הונדערט אָף אַ טויף. באַ דיר
פרעג איך ניט, וואָס צו רייידן און ווען צו שווייגן!

כאַנע האָט שוין גוט פארשטאַנען, וואָס פאַר אַ פראַכט די שכיניע איז
און האָט מער צו איר קיין וואָרט קיינמאַל ניט אויסגערעדט. די קינדער
האַט זי ניט ארויסגעלאָזט פון צימער, און ווי נאָר זי האָט געהאַט אַ פרייע
שאַ, איז זי מיט זיי אוועקגעגאַנגען. כּוּץ אלע אַרבעטן, האָט נעכעמיע גע-
לערנט מיט כאַנען רוסיש. זי האָט שוין גאַנץ פּליסיק געלייענט, ניט
שלעכט געשריבן. דאָס איז אויך געווען אַ גוט צייט-פאַרברענגען פאַר די
קינדער. זיי פּלעגן זיצן, ווי פאַרקישעפט, ביים נעכעמיע האָט פאַרגע-
רייענט.

גאַנץ אָפט זיינען אַריינגעקומען קינסטלער, דיכטער. עס זיינען גע-
ווען אזוינע, וואָס פּלעגן קוקן אָף כאַנען, ווי אָף אַ פּוסטיקייט. אין דערביי
פרעגן: „קיינער איז ניטאָ אין שטובּ?“. „קיינער ניט“, — פּלעגט כאַנע
ענטפערן. דערביי פּלעגט זי דערפילן, ווי עס באַשלאָגט זי אַ היין.
נעכעמיע איז אַנומלטן פון ערגעץ געקומען, גלייך דערזען, אז כאַנע
איז עפעס צעטראָגן, און געפרעגט:

— ס'האַט עפעס געטראָפּן?

— ווי זאָל איך דיר זאָגן, דאָ איז געווען קאַרנבלום, צי קאַרטווייץ.
איך געדענק ניט, ווי זיין פאַמיליע איז. קוקט ער אָף מיר, ווי מע קוקט
אָף אַ פּליי, און גיט אַ זאָג: „קיינער איז אין שטובּ ניטאָ, כּוועל קומען
שפּעטער...“ ענטפער איך אים: „צו וועמען רעדט איר, קיינער איז דאָך
ניטאָ“.

— מאָלאָדיען, אזוי זאָלסטו אַלעמאַל טאָן. זיי וועלן זיך מוזן צוגע-
וויינען.

— זיי וועלן זיך יאָ צוגעוויינען, ניט צוגעוויינען, אָבער וואָס איז עס
פאַר אַ כאַזעריי?

— כאַנוקל, האָבן אַן אינטעליגענטע פּראַפעסיע איז נאָך ווייט פּיין
זיין אַן איידעלער מענטש. ציביסלעך וועסטו זיך אויך צוגעוויינען, ביסט
דאָך שוין ניט קיין קינד. נעם זיך וואָס ווינציקער צום האַרצן פון אזוינע
זאַכן.

נאָר גיך איז כאַנען פאַרגעשטאַנען אַ גרויס פאַרגעניגן. נעכעמיע האָט
געקראָגן בילעטן אָף „פּרינצעסן טוראַנדאָט“. כאַנע האָט אָנגעטאָן דאָס
בלויע קלייד, וואָס נעכעמיע האָט געבראַכט אין קאַמונע. „דאָס כאַסענע-
קלייד“, — האָט כאַנע עס גערופן. אָבער קיין שייך האָט זי נאָך ניט גע-
האַט, דעריבער האָט זי אָנגעטאָן די קירזעווע שטייזל. זי האָט ניט בא-
מערקט, ווי אייניקע מענטשן באַטראַכטן אירע פּיס. ווען דער פאַרהאַנג
האַט זיך אופּגעהויבן, האָט כאַנע ביכלאַל אין זיך פאַרגעסן. זי האָט געזען
פאַר זיך אזא יאָמטעו, אזא פּייערלעכקייט, אזויפיל רייכע קאָלירן, אז נע-

כעמיע האָט זי אלע מאָל געדארפט א צי טאָן פארן ארבל, וויל פון צייט צו צייט האָט זי ארויסגעגעבן א קוויטש, ווי אין טעפּ. ווען זיי זיינען נאָכן ספעקטאקל ארויסגעגאנגען אף דער גאס, איז כאנע ציגעפאלן צו נעכע-מיען, זי האָט אויסגעקוישט זיינע באקן, די שלייפן, דעם שטערן און מיט א פארכאפטן אָטעם פון דאנקבארקייט געהאלטן אין איין שיטן:

— אוי, וואָס פאר א שיינע זאך דו האָסט מיר געוויזן! די גאס און די הינזער זענען איצטער אויס וואַכעדיק. פיר מיך אלעמאָל אין טעאטער.

— טרייסט מינער, שטילער, מיר זיינען דאָך אף דער גאס, מענטשן קוקן אף אינדז. געוויס וועלן מיר גיין אין טעאטער. נעשאַמעלע מינע, אלץ פארשטייסטו, אלץ פּיכסטו. דו האָסט מיך נאָך לייב אזוי ווי אין קאָמונע?

— וואָס פּרעגסטו דאָס, וואָס דו ווייסט? קיינער אין דער וועלט האָט נאָך קיינמאָל קיינעם אזוי גיט האַלט ג-ע-ה-א-ט!

דאָס איז געווען עמעס. די צוויי מענטשן זיינען געווען איין גוף און איין נעשאַמע. וואָס ווייטער, האָט זיך כאנע אלץ מער ציגעוויינט צו דער נייער אויסקומעניש. גיט אלע קינסטלער, דיכטער, וועלכע פלעגן קומען אהער, האָבן געקוקט אף כאנען ווי אף א פוסטן אָרט, עס פלעגט אָפטער אריינגיין א קינסטלער, וואָס האָט געהאט, ווי כאנען האָט זיך אויסגעוויזן, א מאָדע טעווע: ער פלעגט קוישן די האנט. וועגן דערנאָך האָט כאנען אויך באמערקט נעכעמיען. און ער האָט איר קלאָר געמאכט די זאך:

— דו געדענקסט, איך האָב דיר דערציילט, אז אין קאָסטראַמא איז געווען ניקאַזיי ניקאַזיעוויטש קופרעיאנאָו, צו וועלכן איך בין אָנגעקומען זיך לערנען מאָלעריי. און ער האָט מיך ארויסגערופן קיין מאַסקווע. ער שטאמט דאָך פון דוואַריאנסטווע. און גיט נאָר דערפאר, ער איז פאַשעט א ריטער, זייער אן איידעלער. קוק זיך צו צו אים.

ס'פלעגט אויך אריינקומען איינע א קינסטלערן, פרידע בלוימבערג, זי איז זייער צוגעלאָזט געוואָרן. אָפט געבראכט צאצקעס פאר די קינדער. אנומלטן האָט זי געזאָגט צו כאנען:

— עפשער וועט איר זיך באליידיקן אף מיר, אָבער איך וויל אייך עפעס זאָגן. מיין מאמע איז א פארוואלטערן פון א קינדערגאָרטן. עס קאָן טרעפן, אז דארטן זאָל זיין א פריי אָרט. עפשער וואָלט איר אהין גיין ארבעטן. דאָס וואָלט פאר די קינדער אויך געווען בעסער.

— פארוואָס זאָל איך זיך באליידיקן, איך בין אייך זייער דאנקבאר. דאָס וואָלט געווען זייער גוט, — האָט זיך כאנע אָנגעכאפט.

אָבער דערוויל איז זיך געגאנגען טאָג נאָך טאָג. קיין ארבעט האָט גיט געפּלעט. נעכעמיע האָט איצט גיט געהאט קיין באשטעלונגען, אָבער אל-ציינס איז ער געזעסן גאנצע טעג באם טיש. כאנע האָט אים געזען יעדער שאַ און יעדע מינוט, און אָפט פלעגט זי זיך דערמאָנען דעם זיידן. ס'פלעגט איר דורכפּלענען א געדאנק: „אזא צאדיק איז מיר באשערט געווען, אזא צא-דיק, ער איז דאָך פונקט ווי דער זיידע.“

דאָס איז טאקע אזוי געווען, מיט דעם כילעק, וואָס דער זיידע האָט זיך

געשאַקלט בא דער געמאַרע און נעכעמיע האָט מיט דער בלייקע אין האנט אָדער מיטן פענדזעלע זיך געראנגלט און געראנגלט, ביז עס איז צו שטאנד געקומען אפן פאפיר, וואָס ער האָט געוואָלט. און אזוי פריש און לעבעדיק, ווי עס וואָלט געמאכט געוואָרן מיט איין אַטעם.

וועגן שמועס מיט פרידען האָט כאַנע גאַרנישט געזאָגט נעכעמיען. אָבער ווי עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, האָט יענע אַליין גערעדט מיט נעכעמיען. און אין א קורצער צייט אַרום איז כאַנע אוועק אַרבעטן אין קינדערגאַרטן. דער הימל איז געוואָרן העכער און ליכטיקער, די טעג לענגער, אָבער פאַר כאַנען זײַנען זיי אַלצײַנס געווען צו קורץ. דאָס פאַרן צום קינדערגאַרטן מיטן טראַמוײַ האָט געדויערט מער ווי א שאַ, ווייל ער האָט זיך געפונען אַף ראַגאַזשעסקע. דערווייל איז כאַנע געווען א באהעלפערקע אין קיך. אָבער אין א מאָנאַט אַרום איז זי שוין אַפֿט געשטאַנען בא דער פֿליטע. די קעכן קסעניע טימאַפּיעווע איז נאָכאַנאַנד ערגעץ אוועקגעאַנגען, זי פֿלעגט אָנ-זאָגן כאַנען:

— כאַנאַ דאווידאָוונאַ, כּימוז צולויפן אין אן אָרט, קאָך אויס א רײַז-קאַשע פאַר די קינדער.

— פאַרוואָס ניט? גיט מיר רײַז, מילך, צוקער, פּוטער.

— אַרץ, כּוץ פּוטער, איז אפן טיש.

פאַרוואָס „כּוץ פּוטער“, האָט כאַנע ניט געפרעגט. זי האָט שוין געוואָס, אז אַפֿטלעך באַגײַט זיך די קאַשע אָן „דערוף“. דאָס האָט זיך גוט אָנגעזען אַף דער קעכן גופע. קוקנדיק אַף יענער, האָט כאַנע געטראַכט: „אַף אלע מײַנע ליבע געזאַגט געוואָרן...“

אַרץ וואָלט געווען גוט, ווען אין קיך וואָלט ניט געווען א דריטע. געהייסן האָט זי יעוודאַקיע און זי האָט געטאַן אַלע שוואַרצע אַרבעטן. ווי נאָר די קעכן פֿלעגט אַרויסגיין, פֿלעגט יעוודאַקיע ווערן אויסער-זיך:

— אויך, איז דאָס א סטערווע! אַליין פּרעסט עס און זויפט, אזש די שקורע אירע פֿלאַצט. זי זאָל דאָס אַמאָל זאָגן: „נאַ דיר, דוסקע, א ברעקל פּוטער, א לעק סמעטענע“.

כאַנע האָט געהערט און געשוויגן, אָבער ווען די קעכן פֿלעגט צו איר

זאָגן:

— כאַנאַ דאווידאָוונאַ, נעם א פֿלעשל מילך. ווילסט ניט קיין מילך, נעם דיר א צוויי הערינג. א סלאַיקל פּאַוידלע.

כאַנע האָט עס ניט נאָר ניט גענומען, זי האָט זיך געמאַכט ניט הערן-דיק. עס זײַנען געווען פּאַלן, ווען כאַנע איז אַף א נידעריק וועגעלע מיט קליינע רעדעלעך אהינטער קסעניע טימאַפּיעווען געאַנגען צו דער באַזע נאָך פּראַדוקטן. דעמלט האָט יענע אויסגעאַסן דאָס האַרץ:

— כאַנאַ דאווידאָוונאַ, דו מײַנסט, איך ווײַס ניט? דוסקען קריכן אַרויס די אויגן. די איבעריקע וואָלטן זיך אויך ניט אָפּגעזאַגט פּון א מאַרץ-ביינדל, אָבער קיינער זעט ניט, ווי איך שלעפּ, ווי איך הייב גאַנצע זעק מיט צוקער, ווי איך שטיי און בראַט זיך בא דער פֿליטע.

כאנע האָט געהערט און געשוויגן. זי האָט נאָך ניט געזען, אז קסעניע טימאָפּיעווע זאָל עפעס שלעפּן. אנומלען האָט זי געפרעגט בא דער קעכן: — פארוואָס גייען ניט אייערע קינדער אין קינדערגאַרטן? איר זאָגט דאָך, אז איר האָט צוויי קינדער.

— מינע קינדער האָבן דאָרטן גאַרנישט ניט פארלאָרן. מיין מאן איז איצט אינדערהיים, מיין מאן איז ניט קיין שיקער, ניט קיין אויסברענגער, מינע קינדער וועלן זיך באדרייען אָן דעם קינדערגאַרטן.

וואָס ווייטער, האָט כאנע אַלץ מער פארשטאנען, וואָס אין דער קעכן שטעקט. יענע האָט עס דערפילט און זיך געסטארעט אויסמיידן כאנען, ביים מע האָט געדארפט גיין נאָך פראָדוקטן אף דער באַנע. נעמען יעוודאַקיען — איז געווען ערגער ווי שלעכט. דעריבער האָט אף איינער א פארוואַמלונג די קעכן אזוי לאַנג געשרייען: „איך בין ניט קיין פערד, איך וועל ניט שלעפּן אף זיך“, ביז די פארוואַלטערן איז איינגעגאנגען אף נאָך א „יעדיניצע“. דאָס הייסט, נעמען א מענטשן, וואָס זאָל ברענגען פראָדוקטן פון דער באַנע, האקן האַלץ, אריינטראַגן קוילען, איינהיצן די פּליטע, צוקלייבן ארום דער שטוב. די פארוואַלטערן האָט נאָך געפאָדערט, „אז דער מענטש זאָל זיין א מאנצבל, וויל עס הייבט זיך דער דאך פון די קוילעס אין קיך“.

דערווייל האָט זיך כאנע היפש צוגעלערנט ליינען רוסיש. צו דער ארבעט און פון דער ארבעט איז זי געפאָרן אלעמאָל מיט א בוך. א גאנצע וואָך זינען די קינדער געווען אין קינדערגאַרטן. אף זונטיק האָט זיי כא- נע גענומען אהיים. איין זונטיק איז זי געגאנגען מיט זיי אין זאָלאַגישן גאַרטן, א צווייטן — אף וואַלכאַנקע, אין פּושקין-מוזיי. כאנע האָט געבעטן נעכעמיען:

— דו גיי מיט די קינדער וווּ דו ווילסט, איך וועל אליין גיין. דערנאָך וועל איך דיר ווייזן, וואָס מיר געפעלט.

ביים זי האָט נעכעמיען צוגעפירט צו סעזאנען, צו פיסאַראַ, צו דעגאַ, האָט ער מיט א שמיכל באַגיטיקט:

— ס'איז וויל, כאַנוקל. עס פאסט דיר זייער צו קוקן אף גוטע ביל- דער. דו שיינסט.

— ביסט גערעכט. דעם קומענדיקן זונטיק, אויב דו וועסט מאסקים זיין, וועסטו ערגעץ גיין מיט די קינדער, און איך וועל אליין גיין אהער.

אזוי איז טאקע געווען, און קומענדיק פון מוזיי, פלעגט כאנען זיין אזוי אפן הארצן, ווי ביים עס פלעגט זיך ענדיקן שאבעס אָדער יאַמטעוון און די באַבע פלעגט אראָפּנעמען דעם טישטעך פונעם טיש.

וואָס ווייטער, האָבן זיי זיך אַלץ מער ליב געהאַט. ס'האָט נאָך ניט געטראָפּן, ער זאָל ניט אַפּוואַרטן כאנען, ווען זי קומט מיטן טראַמוווי פון דער ארבעט. ניט אומזיסט זאָגט דאָס ווערטל: „וואָס מער מע האָט, אַלץ מער וויל מען“. אנומלען האָט כאנע צו אים געזאָגט:

— באגעגענען אין אָונט איז גרינגער ווי באַגלייטן אינדערפרי.

— כאַנוקל, האָב א ביסל סאַוועסט. איך לייג זיך דאָך זייער שפעט.

— ערשטנס, קימט מיר אייס, אז מע דארף ניט ריידן ביז נאך האל-
בער נאכט וועגן קונסט. די בעסטע זאך איז, אז דו מאכסט קונסט. אָבער
ווען דו לייגסט זיך פריער און דו גייסט מיך ניט ארויסבאגלייטן, וואָלט
איך שוין געוויסט, וואָס איך האָב צו טאָן.

— וואָס וואָלסטו געטאָן?

— פרווה מיך ארויסבאגלייטן אינדערפרי, וועסטו זען.

ניט קוקנדיק אף דעם, וואָס כאַנע האָט זיך אזוי געווערטלט, איז זי
געווען ניט די, וואָס אין קאַמונע. און ווען נעכעמיע וואָלט ניט געווען
אזוי אריינגעטאָן אין זײַנע זאַכן, וואָלט ער דאָס געקאָנט לײַנדערן. וואָרעם
כאַנע איז געווען פאַרומערט ניט ווײַל זי איז געווען פאַרהאַרעוועט. איר
געמיט האָבן געדריקט די שטאַט, די גרויסע הויכע הײַזער, די טראַמ-
ווייען, די מענגעס מענטשן. ניט איין מאָל האָט זי געטראַכט: „אן אומ-
גליק, וואָס אזויפיל מענטשן האָבן זיך ציניפגעקליבן אף איין אָרט.“ די
קינד האָט אויך ניט גרינגער געמאַכט איר האַרץ. דוסיע האָט נאָך אלץ
ציגעוואָלצן אף די ווונדן:

— אזא פאַראַזיטקע! אלץ פאַר זיך און נאָר אין זיך! זאָל דאָס אַמאָל

זאָגן: „נא דיר, דוסיע, א שטיקל פלייש אָדער אן אַנדער זאַך.“

דוסיען האָט געבראַטן באַם האַרצן. זי האָט זיך ניט באַרויקט:

— שווייגסט? האָסט דאָך אויגן, זעסטו? פאַרוואָס זאָגסטו ניט וועגן

דערוף דער פאַרוואַלטערן? נישקאַשע, איך וועל זיך נעמען צו אײַך. א

פּראַש האָט אַ לאַנגן עק אף אַ קורצער צײַט!

כאַנע האָט עס ניט געקאָנט אריבערטראָגן. פאַרשטייט זיך, זי האָט גע-

וויסט, אז עס זײַנען דאָ גאַנצוויים, לײַגעריס, כאַניפּעסניקעס, צווייפּענעם-

דיקע ברוינים. אָבער אזוי נאַענט לעבן זיך האָט זי דאָס קײַנמאָל ניט געווען.

סײַז איר איצט ניט איין מאָל געקומען אפּן זײַנען, ווי זי פלעגט אַמאָל

זאָגן צו הענקען פון קינדערהיים, וואָס פלעגט קומען נאָך דער מילך אין

שטאַל: „נא דיר אַ קווערטל מילך, טרינק אויס.“ און ווי הענקע פלעגט

נעמען דאָס קווערטל, פלעגט אַ גאַס טאָן די מילך אין פאַן, און אַ מאַך

טאָן: „מיט אַ קווערטל מערער פאַר די קינדער.“

די קינסטלער, דיכטער האָבן זיך טאַקע צוגעווינט צו דעם, אז כאַנע

איז די באַלעבאַסטע פון שטוב. פון מינסק פלעגן איר קומען דיכטער —

דעם בלאַנדנס ברודער און אַ באַרימטער פּאַעט מיט אַ מירעדדיק-געקרייזל-

טער פאַטלע האָר. פון זײַנע לידער איז כאַנע געווען אַנציקט. ווען ער

פלעגט לײַענען אף אויסווייניק, האָט זי געשלאָנגען די ווערטער. אָבער

האָבן אים פאַר אַ שאַכן איז איר געווען אומדערטרעגלעך. וווּ כאַנע האָט

זיך געווענדט און געקערט, האָט זי געקליבן זײַנע שטייפּע געקרייזלטע

האַר, אפּילע אין דער גלאַז, פון וועלכער ער האָט געטרונקען טיי, זײַנען

זיי אויך געווען.

— גוואַלד, ווי דערלעב איך שוין, ווען פאַרט ער שוין אוועק קיין

מינסק?

— כאנוקל, דו וועסט טאקע זינע האָר ניט געפינען, אָבער זינע
לידער וועסטו אייך ניט הערן.

— ביסט גערעכט, א קאפאָרע די האָר פאר די לידער.

עס פלעגט טרעפן, אז כאנע האָט ניט געקאָנט ציקלייבן, ווען זי איז
געקומען פון דער ארבעט. מע איז געזעסן אָף דער סאָפּע, אָף די שטולן,
אפן פענצטער-ברעט, און עס איז געגאנגען א געפעכט וועגן די אימפרע-
סיאָניסטן, וועגן רענעסאנס, וועגן די צוואנציקער יאָרן און וועגן איצטיקער
קונסט. ס'זינען געווען אזוינע זונטיקס, ביים כאנע האָט ניט געקאָנט אויס-
באָדן די קינדער. און מאָנטיק אינדערפרי, א מיידע, ניט קיין אויסגעשלאָ-
פענע, גייט זי מיט נעכעמען און מיט די קינדער צום טראַמוווי. גוט
כאָטש, וואָס אָף דער ארבעט איז איצט געוואָרן א ביסל רויקער. קסעניע
טימאָפּיעוונע האָט געקראָגן א שוואַרצארבעטער און טאקע א
מאנצבל, ווי די פארוואלטערן האָט עס געוואָלט. דעם מאנצבל רופט מען
מאקאר. ער איז וווקסיק, ברייטפלייציק, רירעוודיק, ווען ניט די באַרד און
וואַנצעס, וואָלט ער אויסגעזען א סאך יונגער. איצט שאצט אים כאנע —
איז א יאָר דרייסיק, די ארבעט אין קינדערגארטן איז פאר אים א שפי-
לעכל. דער הויף ארום קינדערגארטן איז שטענדיק ריין. האָלץ, קיילן איז
צו דער צייט. די פראָדוקטן, וואָס כאנע פלעגט ברענגען פאר זיין מאָל,
ברענגט ער פאר איין מאָל. כאָטש אין דרויסן איז שוין גאנץ לינד, טראָגט
מאקאר זיין שאַפן פעלצל, די אויערן פונעם האַזן-היטל באַמבלען זיך.
ווען די קעכן טוט צו אים א געשריי: „מאקאר, קושאטו“, לאָזט ער איבער
דאָס שאַפן פעלצל אין קאָרידאָר, זעצט זיך אָף אן איבערגעקערטן עמער,
עסט פאוואָליע. די ברעקלעך, וועלכע פאלן אָף דער געפארבעטער פאָדלאָ-
גע, נעמט ער ציוניף אין לייגט אריין אין קעשענע פון דער וואטענער קאמ-
זעלע. נאָכן עסן גייט ער צו צום קראָן, טרינקט לאַנג, מיט גרויס האנאָע.
די קעכן טראָגט אים אונטער א גלאָז, ער נעמט זי ניט, ווישט אויס די
וואַנצעס, טוט א שפאן, און ער איז שוין פון יענער זייט טיר. דאָרטן
טרייסלט ער אויס די קעשענעס, איז די שפערלעך האַבן האנאָע פון די
ברעקלעך.

— א ווילער יונג פלאם-פייער. ווער עס וועט אים נעמען פאר א
מאן, וועט זיין גליקלעך, — באַמערקט קסעניע טימאָפּיעוונע.

— וואָס איז דער טאָלך, אז ער האָט קיין פאספאָרט ניט, — שטעלט
אריין יעוודאָקיע.

— און אז דו ביסט געקומען פון דאָרף, האָסטו געהאט א פאספאָרט?
איצטער ביסטו געוואָרן א כאַכאָמע. געדענקסט, ווי דו האָסט געגאָסן
טרערן אין געקליאנטשעט, איר זאָל דיך נעמען, געדענקסט, ווי דו האָסט
געטיילעט, אז דו וועסט האָרעווען נאָר פארן שטיקל ברויט?

אזוי פלעגט זיך דורכשמועסן די קעכן מיט דער באהעלפערן.

כאנע פלעגט אָפּטמאָל קוקן אָף מאקארן, און זי האָט געהאט א מאַדנע
געפיל, עס האָט זיך איר געדוכט, אז ווען זי זעט אים ערגעץ אין פעלד,

וואָלט זי זיך שוין יאָ דערמאָנט ווי אין וואָס... אָבער דאָס פֿלעגט געדויערן א רעגע, ניט מער. אין מאַקאַר, ווי ער וואָלט גאַרנישט ניט געהערט, ניט פארשטאנען, טוט זיך, וואָס מע דאַרף. שאַבעס נאָך וואַרמעס גייט ער מיט אַ בעזעמל אין מערצען, קומט פון דאַרטן אַ רויטער, טרינקט זיך גוט אָן מיט וואַסער פון קראַן, דערנאָך עסט ער אױף אַ פּילע שייסל הידזשענע קאַשע און זאָגט געלאָסן צו כאַנען:

— כאַנאַ דאווידאָוונאַ, דו פאַסט זיך אזוי אהער, ווי איך. דו מיינסט, איך זע ניט. דוסקע וואָלט דיך דערטרונקען אין אַ לעפל וואַסער.

— נעמסט צו האַרב, — טוט אַ זאָג כאַנע, וויל דוסיע שטייט אָף אַ לייטערל און וואַשט די פּענצטער. דאָס לייטערל גיט זיך אַ דריי אַ ביסעלע, מאַקאַר טוט אַ געשריי:

— קריך אַראָפּ, קריך אַראָפּ, זאָגט מען דיר!

כאַנע האָט אַיפּגעהערט אַיבערצודרייען די קאַטלעטן אָף דער סקאַ-ווערדע. עס האָט זיך איר אַייסגעוויון, אז פון מאַקאַרס געשריי האָבן זיך די טעפּ אָף דער פֿליטע אַ הייב געטאָן... כאַנען גופע האָט דער געשריי אוועקגעטראָגן ווייט-ווייט פּונדאַנען. עס איז באַ איר קיין סאַפּעק ניט גע-ווען, אז דער מענטש, ניט קיין אַנדערער, האָט זיך דעמלט אין סטעפּ געיאָגט נאָך איר, ווען זי איז געזעסן אפּן פּערד, און ער, ניט קיין אַנדע-רער, האָט געשריען: „קריך אַראָפּ!“ ערשט פאַרנאַכט, פאַרן אוועקגיין פון דער אַרבעט, האָט כאַנע געלאָסן און ווי גלייכגילטיק אַ פּרעג געטאָן:

— מאַקאַר, פּונוואַנען ביסטו געקומען אהער?

— פּונוואַנען איך זאָל ניט קומען, בין איך שוין דאַרט ניטאָ.

— ווילסט ניט. דאַרף מען ניט.

ער האָט אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט אין דער זייט, ווי יעוודאַקיע, איז געשטאַנען. כאַנע האָט פאַרשטאַנען, אז ער וויל ניט קיין אַיבעריקע אויערן. און זי האָט טאַקע געטראָפּן. ביים יעוודאַקיע איז אַרויסגעגאַנגען אָף אַ ווילע פון קיך, האָט מאַקאַר אַ שטיילן הוסט געטאָן. אָפּגעזיפּצט, ווי ער וואָלט צוגעבראַכט נעענטער די ווערטער צום מויל, און האָט שטייל געזאָגט:

— פּונוואַנען בין איך? קסעניע טימאַפּיעוונען האָבן איך געזאָגט, אז

איך בין פּין קערטש. אינדערעמעסן בין איך פון אַ דאַרף ניט ווייט לעבן סאַקי. איך וועל לאַנג קיין קיך-מוזשיק ניט זיין. ווילסט וויסן, פּונוואַנען איך בין? איך בין פון דזשאַבאַהי. ניט ווייט פון אַינדו זיינען דאָ זשי-דאַווסקע קאַמונעס. ס'האָט זיך אזוי געמאַכט, אז איינער אַ מערזאווען האָט געמאַסערט מיין טאַטן. ער האָט אַנגעהאווקעט, אז מיין טאַטע און מיין זיידע זיינען געווען קילאַקעס. מע האָט אַיפּגעדעקט דעם ליגן. דער טאַ-טע מיט דער מאַמען האָבן ניט דערלעבט, מיין ווייב איך ניט. איך בין אָבער געקומען צוריק קיין דזשאַבאַהי. און איין מאָל האָבן איך געזען, ווי אַ זשידאַווסקע קאַמונאַרקע רייט אָף מיין פּערד. איך האָבן זי אָבער ניט געקאַנט דערייאָגן. און, ווען איך דערייאָג זי דאן!

— וואָס וואָלט געווען?

— בעסער פּרעג ניט. איך בין דאן געווען זשענדע נאך א באבע! נו, אָבער דאָס פּערד האָב איך גענומען. איך האָב עס פּאַרקויפּט, און איך האָב געהאַט הויצאַעס צו קומען אהער. אף דער באזע האָט מיר איינער געזאָגט, אז מע נעמט דאָ בוייען א גרויסן זאוואָד, „שאַריקאַפּאַדשיפּניק“. אהינצו וועל איך גיין אַרבעטן.

— דו ביסט דאָך אן ערד-אַרבעטער, ווי וועסטו זיך קאַנען באַגיין אן ערד?

— נישקאַשע, איך וועל זיך באַגיין. מיט ערד האָבן מיר מער ניט צו טאָן, כּוּזאַל אפּילע וויסן, אז יעדער זאנג איז פול מיט גילדענע קערנער, בין איך מער קיין ערד-אַרבעטער ניט! נו גענוג, איך וועל גיין א קראַץ טאָן מיט דער גראַבליע דעם הויף.

איין אָונט האָט עס כאַנע דערציילט נעכעמיען.

— גאַנץ פּיין ווען דאָס דערציילט מיר אן אנדערער, וואָלט איך זיך אַייסגעלאַכט, — האָט נעכעמיע באַמערקט.

דאָס, וואָס יעוודאַקיע האָט געזאָגט צו כאַנען: „איך וועל זיך נעמען צו אַיך“, האָט כאַנען א ברען געטאָן ווי פּיער. זי האָט שוין אַליין ניט אַיין מאָל געטראַכט, אז זי דאַרף מעלדן וועגן דעררוף דער פּאַרוואַלטערן. איצט האָט זיך די קעכן מיט יעוודאַקיען געקריגט קימאַט אלע טאָג. ס'איז דאָ א ווערט: „מע גייט אזוי לאַנג מיטן קרוג נאָך וואַסער, בין דאָס אויערל רייסט זיך אָפּ“. איין איינעם א פּאַרנאַכט האָבן זיך איז קיך אריין-געשטעלט צוויי פרויען מיט א מאַנצבל, זיי האָבן אַרויסגערופן די קעכן, און ערשט איז דריי טעג אַרום איז די קעכן ציריק געקומען אף א וויילע. נאָכאַמאָל האָט זי כאַנע געזען אפּן געריכט. דאָס סאַמע מערקווירדיקע אפּן געריכט איז געווען, וואָס קסעניע טימאַפּייעוועס מאַן איז געקומען אן אומגעבעטענער. לויט זײַן גוטן ווילן האָט ער זיך אַרויסגערופן צו זאָגן אַיידעס.

— איך וואָלט ניט געקומען, נאָר שווינגן קאָן איך ניט. פּרעגט באַ איר, כאַווייריים ריכטער, וויפּל מאָל איך האָב איר געזאָגט, אז זי זאָל ניט שלעפּן אזויפיל, מיר האָבן ניט געקאַנט פּאַרניצן דאָס, וואָס זי פּלעגט ברענגען. פּונדעסטוועגן בעט איך באַם געריכט, אז מע זאָל זי ניט שטרענג מיש-פעטן, ווייל זי איז אַ מאַמע פּון צוויי קינדער. איך האָב אַלץ געזאָגט.

דער פּסאַקדין איז געווען ניט קיין האַרבער, אָבער אויך ניט קיין וויי-כער. קסעניע האָט געקראָגן דריי יאָר טפּיסע. די באַלעבאַסטע פּון פּראָ-דוקטן-שפּייכלער און די קעכן איז געוואָרן כאַנע.

ווי באַוויסט, איז פאַר כאַנען ניט געווען קיין נאָווענע האַרעוואַניע. אָבער איצטער פּלעגט זי זײַן פּאַרנומען ביז שפּעט אין דער נאַכט. די שפּעטע נאַכט איז נאָך געווען א האַרבע צאַרע, ס'איז אָבער געווען אומגעלער אריבער-

צוטרעגן יעוודאקיעס פערעבענדעווען. אלע עסן דאס, וואס ס'איז געבליבן פון די קינדער, — זי וויל א שטיקל הערינג. אלע עסן זופ, — זי וויל א שטיקל רוי פלייש, וועט זי זיך אין דער היים אויסקאכן, וואס זי האט ליב. ביז כאנע האט ניט אויסגעהאלטן:

— דו וויסט גוט, דוסיע, אז איך בין ניט קיין קאצעוו. ווילסט ניט עסן, וואס אלע עסן, גיי צו דער פארוואלטערן.

— יא, איצטער קאן איך גיין ווו איך וויל, כאטש קסעניע איז געווען א גוטע שטוקע, פונדעסטוועגן...

— איך וועל ניט גיין זיך פאנאנדערקלייבן, וואס דו מיינסט, נאר איך וויל גאנץ גוט, אז ווער עס וועט גאנווענען און דיר אויך געבן א כילדעק, דער וועט זיין פאר דיר גוט. און מער וויל איך מיט דיר וועגן דעם ניט ריידן. ווילסט עס, ווילסט ניט, ניט מיין דינגע!

אין א דריי-פיר טעג ארום איז מאקאר, ווי זיין שטייגער איז געווען, געזעסן אפן איבערגעקערטן עמער און האט גערייכערט. כאנע איז געווען אין פראדוקטן-שפייכלער. פלוצעם טוט מאקאר א געשריי:
— כאנא דאווידאווא, גיי גיכער, טו א קוק, וואס טוט די מאכשייפע בא דיין קאשעק.

כאנע איז צוגעלאפן. מאקאר האט אליין ארויסגענומען פון קאשעק א היפש שטיקל פיטער און א שקארמיץ מיט צוקער. כאנע האט אפגעהויבן די האנט, און עס וואלט געשען דאס, וואס ס'איז געשען מיט די פאסטע-כער אין טעפ, דערפאר וואס זיי האבן ניט אנגעפאיעט די קעלכער, נאר מאקאר האט באצייטנס אנגעכאפט כאנעס האנט, מיט דער אנדערער האנט פארהאלטן יעוודאקיען אין געהייסן כאנען לויפן נאך דער פארוואלטערן. אזוי האט זיך געענדיקט דער בילבל, וואס יעוודאקיע האט געוואלט מאכן אף כאנען.

וואס ווייטער, איז כאנען געווארן אלץ שווערער צו ארבעטן. וויל זי פלעגט ענדיקן די ארבעט זייער שפעט, איז נעכעמיע זי געקומען אפגע-מען פון דער ארבעט. אויב זי איז פארנומען, דרייט ער זיך ארום אין הויף פינעם קינדערגארטן, און די צייט ציט זיך פאר אים, ווי א פאדעם פון א פלאנטער. דערפאר אין טראמוויי פלעגט ער זיצן לעבן איר און שעפן נאכעס. ער קוקט און קוקט אף איר, און ווונדערט זיך שטייניקערהייט:
— כאניקל, פונטוואנען האב איך דיר גענומען. קוק אף מיר, זאג איך דיר. וואס קוקסטו דארטן אפן יונגן באכערל, וואס דארפסטו אים?

אין די זונטיקס פארמאכט זיך די טיר ניט. פון גאנצפרי הייבן אן צו קומען דיכטער, קונסטלער, אייד אזוינע, וואס קלעפן זיך גלאט צו קונסט. עס קומט, אשטייגער, א הויכער, א שווערוואגיקער יונגערמאן, וועלכער שרייבט ניט און מאלט ניט, נאר הערט ניט און צו לערנען אלעמען, וויאזוי מע דארף זיך פירן, וויאזוי מע דארף זיין ערלעך, אפגעהיט פון א ניט-ריין ווארט. מיט א וואך צוריק זונטיק איז ער געקומען האלב אכט אינדערפרי

און גאנצע צוויי מיט א האלבער שאַ געהאלטן א דראַשע וועגן ערלעכ-
קייט. נעכעמיע האָט געהערט, געהערט אין באַמערקט:

— נאָסן, איך פאַרשטיי, און דאָס איז זייער נייטיק, אָבער עס וואָלט
געווען געווינטשן, דו וואָלט דאָ האָבן א צוויי-דריי צוהערער, וועלכע פאַל-
שעווען אין קריכן צו יענעם אין קעשענע.

כאַטש כאַנע איז געווען אין קיר, האָט זי דאָס געהערט, און זי האָט
זיך זייער צעלאַכט. נעכעמיע איז דורכגעלאָפן די קיר, האָט א קנייטש
געטאָן מיט די אַקסלען, ווי איינער זאָגט: „נישקאַשע פון א רעדע“ און
איז ארויסגעלאָפן נאָך ברויט. ביים ער איז געקומען מיטן ברויט און כאַנע
האָט גענומען גרייטן צום טיש, האָט זי ערשט געקעכט פון געלעכטער,
ווייל נאָסן איז אין מאַנטל געלעגן אַף דער צעפאַרענער סאַפּע און גע-
שמאַק געכראַפּעט, ווי א האַלצהעקער, און גאַר גיט ווי קיין פּילאַסאַף,
וואָס האָט ערשט געהאלטן אזא טיפּע רעדע.

זונטיק פלעגט אייך קומען ניקאַליי ניקאַליינעוויטש, נעכעמיעס דערער.
ער גייט אריין, כאַפּט אַראָפּ דעם היט, בייגט זיך אַיַן און טוט א קוש כאַ-
נעס האַנט. אייב זי טוט עפּעס, וואָשט דאָס געפּעס אָדער שייַט בילבּע,
טוט ער זי א קוש באַם עלנבוֹיגן. זעצט זיך קיינמאַל נישט אַף דער סאַפּע,
נאָר אלעמאַל אַף א שטייַל. נעמט אַרויס פון דער אייבערשטער, ברייטער
רעקל-קעשענע א וויסע מייז מיט ראָזע אויגן, ווי קרעלן, רופּט צו די
קינדער, און עס הייבט זיך אָן א שפּרינגערײַ מיט א קוויטשערײַ, פאַר-
טויבט צו ווערן. ער גלעט די קינדער איבער די קעפלעך, לייגט אַריין די
מייז אין קעשענע און נעמט שמועסן מיט נעכעמיען וועגן אן אויסשטע-
לינג, וואָס ער האָט געזען, וועגן וואַן-גאַגס בריוו צו זײַן ברודער טעאַ
אין וועגן נאָך א סאַך זאַכן. כאַנע הערט זיך צו אופּמערקזאַם, פונדעס-
טוענען באַנעמט זי זייער ווינציק פון דעם, וואָס ער רעדט. ביים ער גייט
אויסק, באַגלייט אים נעכעמיע. ווען ער קומט צוריק, טיילט ער זיך מיט
זײַנע געדאַנקען:

— וואָס פאַר א ווונדערלעכער מענטש האָט איז, ווי באַשיידן ער פירט
זיך, און צו מיר באַצײט ער זיך פּראַסט, ווי אן עמעסער ברודער.

— דו ביסט גערעכט, נאָר וואָס דאַרף ער קושן די האַנט? פאַרדריי-
וואָכן זונטיק איז ער געקומען, האָב איך גראַד געוואָשן גרעט, האָט ער מיר
גאַר א קוש געטאָן אין שטערן. כײַהאַב זיך אזוי פאַרשעמט.

— האָסט זיך נישט וואָס צו שעמען, קיין בייז נישט, — האָט נעכעמיע
זי באַרויקט, און זיי האָבן ביידע גענומען צוראַמען אין צימער.

נישט איין זונטיק זײַנען די קינדער געבליבן אומגעבאַדן, קיין געוועש
האָט כאַנע אויך נישט געקאַנט מאַכן, ווייל עס איז געווען פּיל מיט מענטשן:
סײַז געקומען דער דיכטער, דעם בלאַנדנס ברודער פון מינסק, און דער
דיכטער מיט דער מירערדיקער טשופּרינע געקרייזלטע האַר. דעם בלאַנדנס
ברודער האָט געלייענט א ליד: „און אזוי הייבט זיך אָן דײַן געשיכטע,

מיטן לעבן, וואס שלעפט דין מיט; האסט אף אזויפיל געריכט זיך, לאזט זיך אויס — נאר א קליינע ליד.

כאנען איז עס זייער געפעלן געווארן, אבער זי האט געפרעגט:

— דאס איז דען ווינציק?

— אויב א גוטע, איז גאר ניט קנאפ. אבער בעסער איז עטלעכע גוטע, — האט ער דערקלערט. דערזען, ווי זי שטייט מיטן בעזעם, האט ער זי געטרייסט:

— לאז זיך אפ פון דערין, כאנעלע. זיי ניט בארויגען אף אינדז, רו אפ א ביסל. זאל בלייבן א ביסל מיסט אף איבעראכטאג, — און גלייכ-צייטיק צום דיכטער מיט דער געקרייזטער טשופרינע:
— הער אף, ברעך ניט אפ די פלעכטלעך פון אלע בולקעלעך, טרייפע קישקע!

אבער יענער קייט שוין גאנץ געשמאק, ער שטייט לעבן קריטיקער, וואס האט זיך אריינגעשארט, ווי א שאטן, רעדט אזוי שטיל, קיים וואס מע הערט, זאגט כאנען א ווייכן, העפלעכן, פריינטלעכן „גוטמארגן“.

איצט האלט דער דיכטער מיט דער געקרייזטער טשופרינע דעם קריי-טיקערס נאז מיט צוויי פינגער און יענער בעט שטיל און מילד:

— וואס טוט איר, גענוג, קוועמשט ניט אזוי, איך בעט איר, דאס איז מיר זייער אומאנגענעם, נו!

יענער לאזט אפ די נאז, דער קריטיקער דעקט זי צו מיט זיין האנט, אין עס גייט שוין אן אמפעריי. מע אמפערט זיך וועגן לידער. איינער זאגט, אז האפשטיינס לידער זינען בעסער, דער צווייטער זאגט, אז האל-קינס. דערנאך טרינקט מען טיי, מע לייגעט ווידער לידער. אויב עס מאכט זיך, אז ניקאליי ניקאליי עוויטש פאלט אריין אין אזא שא, נעמט ער ניט ארויס די ווייסע מוין פון דער אייבערשטער רעקל-קעשענע, ער קנייטשט פארלארן מיט די אקסלען, טוט א זאג צו נעכעמיען: „קאקאי שום, קאקאי שום, פאשלי נא וואלכאנקו“¹.

גאנץ אפט האט כאנע געראמט און געוואשן ביז נאך האלבער נאכט, אבער אופשטיין האט זי אלציינס געמוזט פינף אזיגער. זי פלעגט אפט פילן, אז זי פאלט פון די פיס.

אזוי איז זיך געגאנגען די צייט. דער פרייניג האט זיך צוגערוקט, ארבעט איז אלץ צוגעקומען און צוגעקומען. כאנע האט זיך געסטארעט, אלץ זאל זיין צו דער צייט. שוין אפגערעדט, אז דאס עסן פאר די קינ-דער איז געווען געשמאקער, ווי פריער, ווייל אלע פראדוקטן זינען געגאנגען אין קעסל. צו דעם אלץ איז טאקע אזוי געשען, ווי נעכעמיע האט פארויסגעזאגט. דער בלאנדער מיט זיין ווייב זינען געקומען פון קיעוו. איצט האט שוין כאנע געוויסט, אז מע רופט אים 'יאשע, אמאל פראסט —

¹ „סארא טומל, סארא טומל, קום אף וואלכאנקע“. (רוסיש).

יאק. דאָס ווייב האָט מען גערופן בראַניסלאַווע יאַסיפּאָווע. יאקאָו האָט זי גערופן בראַן. אין די אויגן האָט זי געכעמיע גערופן מיטן נאָמען און פּאַטערנאָמען, הינטער די אויגן האָט ער זי גערופן מאדאם. זי איז געווען העכער פון מיטעלן וווקס, איר קליינער קאָפּ איז געווען באוואקסן מיט גלייכע, שטייפע, ווי דרעטלעך, געשוירענע האַר. איצט איז זי שוין, אפּאָ-נעם, א היפשע צייט ניט געווען אין שערעריי — זינען זיי שטייפע, גע-דיכטע, שווארצע געשטאנען אף אירע אקסלען. איר הויכער בוועם איז געלאָפּן פאַרויס, די פלאטשיקע קליבעס האָבן זיך קוים-קוים באוועגט. אָבער מערקווירדיקער פּין אלץ זינען אין איר יאַמטעוודיקן אָנבליק גע-ווען אירע וואַכעדיקע, טונקעלע קאַלירלאַזע אויגן. פארשטייט זיך, אז כאַנע האָט גלייך דעם זעלבן אָונט ניט פאַרזאַמט צו זאָגן וועגן דעם גע-כעמיען.

— ריכטיק, מיין טרייסט, ווי האָסטו דאָס מאַמענטאַלע דערזען? אירע אויגן זינען דאָך טאַקע ווי צוויי אָפּגעריבענע קנעפלעך.

— ב'קאָן ניט אויסהאַלטן פון דיר. אינדערעמעסן האָסטו דאָס פּריער געדאַרפט זען, דו ביסט דאָך דער קינסטלער.

— איצט זע איך, אז מיר זינען בעמעס מאן און ווייב, איך דערקען אין דיין טאָן, אז דו האָסט צו מיר טינעס.

— וואָס רעדסטו? וואָס פאַרא טינעס? וואָס ווייטער, האָב איך דיר אלץ מער האַלט, — איז כאַנע זיך מוידע געווען.

איצט האָט כאַנע ניט געקאַנט פאַרוואַרפּן געכעמיען, אז ס'איז גרינגער אין אָונט צו באַגעגענען, ווי באַגינען צו באַגלייטן. אַדע טאָג האָט ער זי באַגלייט. דער טראַמוויי גייט שוין — און ער לויפט נאָך אלץ און וואַרנט: — כאַנעקל, זיי געהיט! איבערן וועג ניט לויפן, ניט לויפן! הערסט, וואָס איך זאָג?

— איך הער, איך וועל זיין פאַרוויכטיק. גיי צוריק, קאַנסט נאָך כאַפּן אַ שלאָף. כוועל ניט לויפן, ניט לויפן! וואָס דאַרף איך זיך אָנהייבן מיט אלע טראַמוויען און מיט אלע איזוואַזשיקעס, — שרייט כאַנע, שטייענדיק מיט איין פוס אין טאַמבור און מיטן צווייטן אפּן טראַמוויי-טרעפל.

— גיי שוין אריין אין וואַגאָן, שטיי ניט אזוי, — פאַדערט ער, און אליין גייט ער צוריק טאַקע כאַפּן אַ דרעמל.

כאַנע ווידער זעצט זיך, ווייל אין טראַמוויי איז אין אזא פּריער שאַ פּריי. זי נעמט ארויס דעם בוך, וואָס ניקאָליי ניקאָלייעוויטש האָט אַנומלעטן געבראַכט. זי לייענט און פּראַלט אלע וויילע אַרויס אַ געלעכטער, אזוי אז די פאַרשלאָפּענע פּאַסאַזשירן קוקן זי פאַרווונדערט אָן. געקומען צו דער אַרבעט, שטעלט זי צו קאָכן אַ הירזשענע קאַשע, מאַלט פלייש אף דער פלייש-מאַשינקע, צעלייגט פּירקאַנטיקע שטיקעלעך פּוטער אף די פלאַכע טעלעלעך. דערהערט, ווי די טיר עפנט זיך, קערעוועט זי אויס דעם קאַפּ און דערזעט די פאַרוואַלטערקע יעליזאַוועטע אַבראַמאַווע. יענע קוקט אָן כאַנען און וויל וויסן:

— וואס זייט איר אזוי פריילעך? איך זע, אז אַט-אַט צעלאכט איר זיך.
 — איר האָט געטראָפֿן, דער פֿרינץ גייט מיר ניט ארויס פֿון זינען.
 — וואָסער פֿרינץ?
 — יענער פֿרינץ, וואָס האָט געזוכט א שידעך מיט אן עמעסער פֿרינ-
 צעסן און האָט נעבעך בעשום-אויפֿן ניט געקאָנט געפֿינען אזא. ביז אין א
 גוסרעגן האָט צוגעבלאָנקעט די אויסגעווייקטע, די עמעסע פֿרינצעסן צום
 קייזערלעכן פֿאלאץ.
 — איך הייב ניט אָן צו פֿארשטיין, וואָס איר רעדט, — האָט יעליזא-
 וועטע אבראמאָונע זיך מיידע געווען.
 — וואָס פֿארשטייט איר ניט? די פֿרינצעסן שטייט לעבן טויער פֿון
 פֿאלאץ אן אויסגעווייקטע ביזן לעצטן פֿאדעם. מע האָט זי טאקע אריינגע-
 לאָזט אין פֿאלאץ, און די אלטע באהאוונטע קייסעריניע האָט געזאָגט: „מיר
 וועלן שוין באַד זען, צי זי איז די עמעסע פֿרינצעסן, צי ניט?“
 און ווי זי זאָגט עס, שלידערט זי אראָפֿ דאָס גאנצע בעטגעוואנט פֿון
 בעט, לייגט אוועק אן ארבעס אָף די הויילע ברעטער, לייגט ארום צוועלף
 פֿערענעס. און וואָס זשע מיינט איר, די פֿרינצעסן האָט קיין אויג ניט צו-
 געמאכט א גאנצע נאכט איבערן ארבעסל. אָף די זיטן זינען איר פֿאר-
 בליבן ברוין-בלויע סימאָנים.
 — אוי, דאָס איז אויסגעצייכנט! איך ווייס שוין, דאָס איז די פֿרינ-
 צעסן אפֿן ארבעסל, — האָט יעליזאוועטע אבראמאָונע אויסגערופֿן אין זיך
 אויך צעלאכט. זיך אויסגעלאכט, האָט זי זיך פֿארווונדערט:
 — כאַנע דאווידאָונע, איר לייענט אנדערסענען דאָס ערשטע מאָל?
 — כּוהאַב אפּילע ניט געהערט קיינמאָל, אז עס איז דאָ אזא שרייבער.
 — איך בין אייך מעקאָנע, איר וועט נאָך האָבן א סאך פֿארגעניגן.
 כאַטש איך האָב געלייענט די מיסעלעך, ווען איך בין אלט געווען ניין יאָר,
 געדענק איך זיי ביז איצט, — האָט די פֿארוואלטערן געזאָגט און איז אוועק
 צו דער טיר.
 — יעליזאוועטע אבראמאָונע, איר קענט איצט אָפעסן פֿרישטיק, כּוהאַב
 אויסגערעכנט און איך זע, אז ס'וועט זיין פֿאר די קינדער איבערגענוג.
 — ניין, ניין, ווי אלע, אזוי איך, — האָט די פֿארוואלטערן געזאָגט און
 איז ארויסגעגאנגען.
 זי איז ארויסגעגאנגען און מאַקאר איז אריינגעקומען. ער האָט זיך גע-
 זעצט, ווי שטענדיק, אפֿן איבערגעקערטן עמער, און כאַנע האָט אים דער-
 לאַנגט א פּולן טעלער מיט קאשע.
 — דו ווייסט, כאַנא דאווידאָונא, איך עס בא דיר דעם לעצטן אָנבײַסן.
 איך בין געווען נעכטן דאָרט, וווּ מע בויט „שאַרקאָפּאָדשיפּניק“, און איך
 גיי אהינצו ארבעטן.
 — וועסט יאָ ארבעטן, וועסט ניט ארבעטן. נא דיר צו דער קאשע א
 גלאָז זויערמילך.
 — זויערמילך האָב איך ליב, אין דער היים פֿלעגט די מאמע אָפּקאָכן

קארטאָפֿל אין מונדירן, זי פֿלעגט ברענגען א פֿולע מאקטירע זייערמילך, עס וויפֿל דו ווילסט! — האָט זיך דערמאָנט מאקאר.

— עס גיכער, איין פֿוס דאָ, א צווייטער — אף דער באַזע, וואָרעם ווער עס קומט פֿריער, דער מאָלט פֿריער, — האָט כאַנע אונטערגעזיילט מאַ-קארן. זי האָט קעסיידער אונטערגעזיילט יענעם און זיך.

איוב אין קאָמוע פֿלעגט זי אָפט קומען צו די קינדער ניט צו דער באַשטימטער שאַ און מע האָט זי אַרײַנגעלאָזט, האָט זי איצטער די קינדער געזען נאָר וונטיק, וויפֿל די דערציערנס פֿון קינדערגאַרטן האָבן גע-זאָגט אויסדריקלעך:

— דו מיינסט, אז דו אַרבעטסט דאָ, קאַנסטו אַרײַנגיין, ווען עס ווילט זיך דיר? — עס האָט איר אָפט געקוועטשט דאָס האַרץ און טרערן האָבן זי געוואָרגן. אַגעו, טרערן פֿלעגן איצט גאַנץ אָפט אופֿוירן אין אירע אויגן. איז עמעצער געווען אין קיך, האָט זי זיך געהאַמעוועט, איוב קיינער איז ניט געווען כּוץ איר, איז די מאָס איבערגעגאַנגען, זי האָט זיך גוט אויס-געוויינט, דערביי זיך אָפֿעהיט, די טרערן זאָלן ניט פֿאַלן אין טאַפֿ אָדער אפֿן ברויט, וואָס זי שניידט, דערנאָך האָט זי גוט אויסגעווישט דאָס פֿאַנעם און זיך געמוסערט: „העלדיניע, א מאמע ביסטו? דארפסט נאך אליין א מאמען.“ עס איז איר איצט אָנגעקומען גאַנץ שווער צו גיין פֿון דער אַרבעט אהיים, אפֿילע איוב נעכעמיע האָט זי באַגעגנט. זי האָט גוט געפֿילט, אז זי איז אינעם צימערל א פינפטע ראָד צום וואָגן, כאַטש ניט יאַקאָוו, ניט בראַניסלאָווע יאָסיפֿאַווע האָבן איר קיין איין וואָרט ניט געזאָגט. אָבער כאַנע האָט געפֿילט אף שריט און טריט, אז זי פֿאַרנעמט דאָ צופֿיל אַרט. עס זיינען געווען נאָך סיבעס, וואָס האָבן כאַנען קלאָר געמאַכט, אז זי איז דאָ ניט זייער גלייבן. ווי נאָר זי פֿלעגט זיך וונטיק שטעלן וואָשן גרעט, איז שוין בראַניסלאָווע געשווומען מיט א היפש פֿעקל קויטיקס אין די אויסגעשטרעקטע, ברייט-פֿאַנאנדערגענומענע הענט. זי טוט א וואָרף דאָס פֿעקל אף דער פֿאַדלאָגע לעבן כאַנעס פֿיס און זאָגט, שמייכלענדיק:

— פֿאַריינס וועסטו דאָס מאַכן, ס'איז נאָר עטלעכע שטיקלעך.

אָפטער פֿון אַלץ פֿלעגט זי דאָס טאָן, ביים נעכעמיע פֿלעגט ערגעץ אוועק מיט די קינדער. און כאַנע האָט וועגן דעם אים קיינמאָל קיין וואָרט ניט געזאָגט. עס איז אָבער דאָ א ווערטל, אז „יעדער שטריק האָט אן עק.“ אין איינעם א וונטיק איז נעכעמיע מיט די קינדער גראָד געווען אין שטוב, וויפֿל עס האָט גערעגנט. כאַנע איז געשטאַנען באַ דער בלעכענער מיטטער און האָט געמאַכט א געוועש. בראַניסלאָווע יאָסיפֿאַווע איז ארויס-געגאַנגען פֿונעם קליינעם צימערל, טראַגנדיק אין די אויסגעצויגענע הענט א היפש פֿעקל. זי האָט עס א וואָרף געטאָן לעבן כאַנעס פֿיס און, ווי טאָ-מיד פֿאַרבייגענדיק, צוגעוואָרפֿן:

— עטלעכע שטיקלעך פֿאַריינס.

נעכעמיען האָט ווי א הייב געטאָן פֿון זײַן אַרט. מיט איין שפּריץ איז ער געשטאַנען צווישן כאַנען און, ווי ער האָט גערופֿן בראַניסלאָווען, צווישן

דער מאדאם. ער האט זי אָנגעקוקט, קוים פארשטאנען, וואָס ער טוט. זײַנע פּיס האָבן, ווי אַן זײַן ווײַלן, צונויפגעשארט דאָס, וואָס בראַניסלאַווע האָט צוגעוואָרפֿן און, עס אזוי שאַרנדיק, נײַט מיט זײַן קאָל אױסגערופֿן:

— ווען א טױטער וועט נײַסן און איר וועט אים זאָגן „צו געזונט“, דאן וועט כאַנעלע... — און צו כאַנען: — כאַנעלע, איר פאַרשטיי, און דאָס איז נײַט דאָס ערשטע מאָל. פאַרוואָס האָסטו מיר עס נײַט געזאָגט? דו האָסט נײַט געוויסט, און דו וועסט באַגעגענען א כאַזער, האָסטו קײן פּאַמױניצע נײַט צוגעגרייט? אַך דו, אַרעם קינד מײַנס, — האָט נעמעכע מיט א גע-פאַלן קאָל גערעדט צו כאַנען און געגלעט אירע האַר.

כאַנע האָט מאַמעש נײַט געקאַנט אַנקוקן נײַט נאָר בראַניסלאַווען, נאָר אפּייע איר קלייד, אירע לאַקירטע לַאַדעטשקעס. עס האָט איר געשלאָגן צו דער גאַל, ווען זי האָט געהערט, ווי יענע זאָגט:

— יאַקאָו, יאַשענקע, העלף מיר אױסטאָן די טופֿלעס. — יענער האָט געפאַלגט, און כאַנע האָט עס אָפט איבערגעקרימט. נעכעמיע האָט געקײכט פֿון געלעכטער און באַגיטיקט:

— כאַנעלע, ביסט א מאַלאַדיעץ. דו האָסט אױגן, וואָס זעען.

ס'האַט זיך אַרויסגעוויזן, און די „מאדאם“ איז א וויסנשאַפטלעכער טוער. זי האָט אָנגעהויבן מיטאַרבעטן אין א מאַנאַטשריפֿט, און די שטוב-אַרבעט פֿלעגט אָפּטאָן א געקומענע עלטערע פֿרוי. אנומלען, בײַס די מאַנצבלעך זײַנען אין שטוב נײַט געווען, האָט בראַניסלאַווע זיך געווענדט צו כאַנען מיט אזא פּראַגע:

— זאָג מיר, זײַ אזוי גוט, פאַרוואָס ווײַלסטו נײַט מיט דײַנע קינדער לעבן אין בײַשטאַט, עס געפּעלט דיר גראַד מײַן דירע?

כאַנע האָט קײן אײן וואָרט נײַט געענטפּערט. פאַרווונדערט איז זי אױך נײַט געווען. זי האָט מער אַדער ווייניקער שוין געקאַנט אָפּשאַצן די דאָזי-קע וויסנשאַפטלעכע טוערן. אָבער גרינגער איז איר פֿין דעם נײַט געוואָרן. זי האָט נעמלעך אױך פאַרשטאנען, און נעכעמיע איז נײַט קײן באַלעבאַס אפּייע פּינעם צימערל, ווו זײ געפּינען זיך.

אַף מאַרגן בא דער אַרבעט איז כאַנען אַלץ געפאַלן פֿון די הענט. די פאַרוואַלטערקע האָט געקוקט, ווי כאַנע טײַלט סמעטענע אין קלײַנע טע-פעלער, און ווען דאָס איז געוואָרן אױסגעטיילט, האָט זי, ווי גלײַכגילטיק, געפּרעגט:

— כאַנע דאווידאָווע איר זײַט פאַרמאַטערט, אַדער בא אײַך האָט עפעס געטראָפֿן?

— נאָך דער אַרבעט, אױב איר וועט האָבן צײַט, ווײַל איר זיך מיט אײַך דורכריידן.

— גוט, איר וועל זײַן אין קאַבינעט.

נײַט צייליב פּוסטער נײַגעריקײַט האָט יעליזאַוועטע אַבראַמאָווע עס

געפרעגט. ניט דערפאר וואָס כאַנע איז גרייט געווען פאר א באַליבן אויסגיסן דאָס האַרץ, האָט זי געזאָגט: „איך וויל זיך מיט אייך דורכריידן“. די פארוואלטערן האָט געזען און פארשטאנען, וואָס פאר א מענטש כאַנע איז. כאַנע האָט זיך אויך ניט גענארט אין דער פארוואלטערקע. גאנץ אָפּט אין אָונט זיינען זיי געזעסן, געמאכט די כעזשבויעס, דערביי געשמועסט צוביסעלעך. פארוואָליע האָט זיך יעליזאוועטע אבראמאָווע דערוויסט, וויאזוי כאַנע איז מעגלעך געוואָרן אהער.

ביים זי האָט אויסגעהערט, וואָס כאַנע האָט גערעדט, איז זי א וויילניקע געזעסן פארטראכט, דערנאָך האָט זי, ווי ציילנדיק יעדער וואָרט, אָנגע-הויבן:

— איך פארשטיי, אז אייער מאן האָט זייער ערנסט געדארפט דורכ-טראכטן, איידער ער האָט אייך מיט די קינדער גענומען אהער. אָבער איר האָט אים כאַטש געפרעגט: האָסט א ווינקל?

— ס'איז מיר אפילע ניט אינגעפאלן, ער איז דאָך ניט קיין יינגלעך, ער איז אלט קנאפע דרייסיק יאָר.

— זעט איר שוין, וואָס זשע האָט איר פרעטענזיעס צו אים? ער איז נאָך קיין טאטע ניט געווען, און איר א מאמע זינט יאָ געווען... אָבער איר דארפט ניט זיין אזוי דערשלאָגן. ס'זעט זיך געפינען עפעס אן אויסוועג. — איך האָב צו קיינעם קיין טינעס ניט. און איך פארשטיי גאנץ גוט, אז די שכינע מינע דארף מיך מיט מינע קינדער, ווי א לאַך אין קאָפּ. אָבער איך קאָן אהין מער ניט גיין, ווען איך האָב זיך וווּ אהינצוטאָן, וואָלט מיין פוס דאָרטן קיינמאל ניט געווען!

— דאָרטן איז דאָך אייער מאן, איר זאָגט דאָך, אז איר האָט אים קייב?..

— זייער! אָבער ווי קאָן ליבע דערלאָזן, אז מע זאָל דערנידעריקן און באַליידיקן? איך האָב אייך דאָס דערציילט דערפאר, ווייל איך האָב גע-האָפּט, אז איר וועט מיך לאָזן נעכטיקן דאָ אין קאָרידאָר, ביז איך וועל קריגן וווּ צו נעכטיקן מיט מינע קינדער.

— פארוואָס עפעס דאָ אין קאָרידאָר? א געוויסע צייט וואָלט איר גע-קאָנט נעכטיקן בא מיר, אָבער איר קענט איצט קיין זאך ניט באַשליסן אָן אים, דער ערשטער האָט אויך אייער מאן געדארפט וויסן וועגן דעם. איר זינט באַגלייך שוילדיק. פאָלגט מיך, גייט אהין, ווי אלע טאָג. דאָס איז ערשטנס, צווייטנס, דערציילט אים ניט קיין מיסעס, וואָס יענע האָט אייך געפרעגט און געזאָגט. רעדט זיך פאַשעט פראָסט דורך מיט אים, ברענגט אים אפן געדאנק, אז ס'איז גייטיק צו קריגן א דירע, אז אין ביישטאָט איז עס מער מעגלעך. אייער עלטער מיידעלע וועט דעם קומענדיקן האַרבסט אזעקן אין שול. וווּ וועט איר זי אוועקזעצן מיט א העפט, מיט א ביכל? קורץ, איך דארף אייך ניט לערנען וואָס צו זאָגן.

כאנע האט איינגעזען, אז די פארוואלטערקע איז גערעכט. אין אונט
האט זי נעכעמיע באגעגנט, ער האט גארנישט ניט באמערקט. ערשט דער-
נאך, ווען זיי האבן אפגעטרונקען טיי, האט ער דערזען און פארשטאנען,
אז זי איז זייער צערודערט. אזויווי יאקאוו מיט בראניסלאווען זינען געווען
אין זייער צימערל, האט ער שטיל געזאגט:

— קום, לאמיר זיך א ביסל דורכגיין.

אף דער גאס האט ער געפרעגט:

— ס'איז עפעס געשען אף דער ארבעט?

— וואס פאלט דיר איין?

— איך זע דאך, זאג, וואס האט געטראפן?

— כווארט זיך געוונדערט, ווען דו וואלסט ניט געזען.

— וואס איז, דו פילסט זיך שלעכט?

— איך האב ניט קיין צייט זיך צו פילן, און איך וויל מער ניט וויינען

אינאיינעם מיט זיי.

— איך וויל דאס אויך ניט. דערווייל זע איך ניט, מיר זאלן זיך קאנען

ארויסקלייבן. איך האב דיר ניט געזאגט וועגן דעם, אבער איך האב דער-

לאנגט א מעלדונג אין קינסטלער-פאריין.

— ביז וואס-ווען מוזן מיר געפינען עפעס א צימערל. די פארוואלטער-

קע פון קינדערגארטן האט מיר געזאגט, אז אויסער דער שטאט קאן מען

עפשער יא קריגן.

— געוויס וועל איך צופארן. אבער מע דארף האבן געדולד, ס'איז

גארנישט פון די גרינגע זאכן. איך דארף דיר זאגן, אז דאס צימערל, ווו

מיר זינען, איז טאקע מינס. זנאטשיט, דו ווינסט ניט מיט זיי, נאר מיט

מיר. איך האב געהאט א גרויסן ליכטיקן צימער, איז איינמאל געקומען

צו מיר יאקאוו, ער האט גערעדט אין גערעדט און מיר אינגערעדט, כוואל

זיך אריבערקלייבן צו אים. דערנאך האט ער מיר געמאכט די פראפוסקע.

— נעכעמיעלע, איך פארשטיי אין דערוף גארנישט. נאר אויב איך

זאג דיר, אז איך קאן דא מער ניט לעבן, זאלסטו ווייסן, אז איך וועל ניט

זיין אונטער איין דאך מיט יאקאווס ווייב. וואס פאר א צימערל דו וועסט

ניט קריגן, זאל זיין פינף שפאן, וועל איך זיין צופרידן, כוועל עס אויס-

קאלכן, אופראמען, מיר וועלן פריי אפעטעמען.

— בארויק זיך. גוט, געוויס וועל איך זוכן. און קום אין שטוב. זיי ניט

אזוי טרויעריק. איך קען דאס ניט זען. דו ווייסט דאך גאנץ גוט, אז אלץ

וועל איך טאן קעדיי דיר זאל זיין בעסער ווי דיר איז.

אין שטוב האט כאנע מער קיין ווארט ניט אויסגערעדט. זיי האבן

אויסגעלאשן די שיינ און זיך געלייגט שלאפן. אינדערפרי האט נעכעמיע

געהאט א טיינע:

— כאנוקל, פארוואס טראגסטו ניט דיין כאסענע-קלייד? שוין צייט,

זאלסט אוועקווארפן דינע קאמונע-טואלעטן. מע האט דיר דאך צום אכטן

מארט געגעבן א פרעמיע — טופליעס. פארוואס זשע גייסטו ארום אין די שטיוול?

— אויב דו האסט דערפון קלעמעניש, וועל איך אנטאן די טופליעס, א נאפקעמינע.

— טו אן איצט.

— איצט האב איך קיין צייט ניט.

— פארוואס? דו זיצסט דאך בעמיילע.

— איך זיין, ווייל איך וויל זיך דערמאנען מיין כאָלעס. שוויג, שוויג, איך האב זיך שוין דערמאנט. איך גיי זיך אזוי באנאכט אין סטעפ, עס איז א כוישעכדיקע נאכט, שטאָקפינצטער. איך גיי און איך גיי אין דער פינצ-טער, מיטאמאל נעמט אפגיין די זון. זי גייט איף פאמעלעך-פאמעלעך, פונקט ווי עפעס א ריז וואָלט זי מיט קויער ארויסגעשטופט פון דער פינצ-טערניש. די ליכטיקייט שפרייט זיך, שפרייט זיך, און אינינעם מיט דער ליכטיקייט דעהערט זיך פונדערווייטן א טופען פון פערד, א הירזשעריי. איך הער עס אלץ בילעטער, אלץ נענטער, און אָט יאָגט שוין איבערן סטעפ א טאבון פערד. זיי יאָגן מיט פאריסענע קעפ און אפגעריסענע מיי-לעך, אזוי אז איך זע די ציין, און זייערע טלאָען פויקן אף דער טרוקענער ערד, ווי אף א פויק, איך לויף אויך מיט די פערד אינינעם. אָט-אָט כאפ איך זיך שוין אן בא דער גריווע פון א טונקל-שווארצן פערד, נאָר ער טוט א דריי מיטן האַלדז, די גריווע גליטשט זיך ארויס פון מיין האנט, איך פאל אנדער. איבער מיר טראָגט זיך א טופען און א הירזשעריי, מיט אלע קויכעס קועטש איך זיך צו צו דער ערד. איבער מיר טראָגט זיך א גוואל-דיקע, הירזשענדיקע כוואליע, און די פלייצע טוט מיר אזוי וויי, איך כאפ זיך אזש אוף פון ווייטעק. דער באלויכטענער סטעפ פויקט, צי דאָס הארץ מיינט? יא, אוואדע דאָס הארץ, עס שפרינגט אזש ארויס.

— טרייסט מיינער, כאַנוקל. בעעמעס דו ביסט דאך א פאָעט.

— וועסט לאַכן פון מיר, אָפט ווילט זיך מיר אזוי אַגשרייבן, וואָס איך ווייס, וואָס איך האָב געזען און וואָס איך זע איצט. ס'א ווערטלע צו זאָגן, דאָס אלץ צו געדענקען. אמאָל וויל איך אזוי דערציילן וועגן דעם, אז איך פיל אף זיך א שווערע-שווערע מאסע, און די מאסע קאָן איך ניט אראָפ-ווארפן. דאָס איז א סאך שווערער ווי האַרעווען.

— כאַנוקל, זאָלסט עס קיינמאָל ניט טאָן. דו דארפסט דאָס ניט!

— וואָס רעדסטו, נעכעמיע? פונדאנען ווייסטו, אז איך דארף דאָס ניט!

— דו מעגסט מיר טרויען, אז דו דארפסט עס ניט. זאָלן דאָס טאָן די, וואָס זיינען מיַעס, וואָס זיינען... מיט איין וואָרט — דו דארפסט דאָס ניט! איך האָב דיך אזוי ליב, אז איך וועל ניט טיילן אונדזער ליבע מיט לייטעראטור... איך וועל זיך שוין פאַסטארעווען צו קריגן א קווארטיר, דאן וועל איך ארבעטן מער ווי איצט, דו וועסט אוועקגיין פון קינדערגאַרטן,

דו וועסט זיין מיין באלעבאסטע און מיין געליבטע. גלייב מיר, עס וועט זיין אויסגעצייכנט!

— איך ווייס, אז דו האסט מיך ליב. איך ווייס, אז אומעטום וועט אונדו זיין אויסגעצייכנט. איך האב דיר ליב מער ווי זיך אליין! פונדעסט-וועגן, זיצסטו באם טיש און דו ארבעטסט, דו דערציילסט מיט בליקעס, מיט פענדזען וועגן דעם, וואס דו זעסט, פארוואס זשע זאגסט, אז איך דארף דאס ניט טאן?

— טרייסט מינער, מיר דערצייל וועגן אלץ, וואס דו זעסט. און קום צום טראמוויי, וועסט פארשפעטיקן, — האט נעכעמיע זי געבראכט צו דער וואך, און ווי שטענדיק, ביים זי איז שוין געשטאנען אפן טראמוויי-טרעפל, האט ער געווארנט:

— זי געהיט, איבערן וועג ניט לויפן, ניט לויפן!

צי א מאלעך שנעלט יא אין בעזל, ביים א קינד דארף דערזען די ליב-טיקע וועלט, צי ניט, אבער אז איטלעכער האט זיך זיין מאזל, דאס האט כאנע פארשטאנען. זי גופע האט ניט געטראכט, צי האט זי באם געבוירן ווערן געכאפט פון א מאלעך ניט קיין מאזלדיקן שנעל... אבער זי האט אפט געפילט, אז ס'וואלט ניט געווען קיין אוילע, ס'זאל איר זיין א ביסל גרינגער, ווי איר איז, דערווייל איז קיין שום אויסזיכט און קיין האפענונג ניט געווען, אז איר אויסקומעניש זאל געלינדערט ווערן.

אין די קראמען זינען די פאליצעס געווען פול מיט פעקעלעך קאווע פון כאזערשע ניס. ברויט קויפן אלע נאך אף ברויט-קארטלעך. שניט-סכוירע, שוכווארג קאן מען באקומען נאך ווען מע באקומט אף דער ארבעט אן ארדער. אין קינדערגארטן האט כאנע אויך גוט געזען, ווי די מאמעס, וואס ברענגען און נעמען אפ די קינדער, זינען פארדינגעט. אפט זאגט צו כאנען יעליזאוועטע אבראמאווניע: „דא וועט אריינגיין א פרוי, גיט איר א צוויי גלאז רייז און א שטיקל מארגארין.“ און לויט דעם, ווי די פרוי נעמט עס, פארקוועטשט כאנען דאס הארץ. די לעצטע צייט איז איר צוגעקומען נאך א דינגע: זי האט נאך וועגן דעם נעכעמיען ניט געזאגט, אבער זי ווייסט, אז זי טראגט. „מער פעלט איר ניט, ווי ברענגען אן אויפל צו דער „מאדאם“.

עס טרעפט אויך, אז זי מישט מיטן גרויסן היצער-נעם לעפל די היר-זשענע קאשע אין איר זינען מישן זיך טינעס צו זיך זעלבסט: „א מאמע פון קינדער טאר קיינעם ניט ליב האבן. אין קאמונע זינען מיינע פייגעלעך געווען ווי אין אייגענע הענט, איצט זינען זיי ווי איבערגעזעצטע פלאנצונגען. זיי זינען עלטער געווארן אף צען יאר, און איך גופע?“ דעם געדאנק וועגן זיך האט זי געטריבן פון זיך, ווארעם אויב די קינדער זיי-נען „איבערגעזעצטע פלאנצונגען“, איז זי דאך ווי אן ארויסגעריסענער בוים.

די שטאַט, די גאסן, דער טראמוויי, די איזוואזשטיקעס, די הייזער, די מענגעס מענטשן האָבן איר אויסגעזען ווילד-פרעמד. „דער הימל איז פאר-שטעלט פון די אויגן, באנאכט זעט מען ניט קיין שטערן, ווייל מען איז מיט און מען איז אַלע זיך לייגן שלאָפן. באגינען זעט מען ניט דעם זון-אופ-גאנג, ווייל מען לויפט אָן אן אַטעם צו דער ארבעט. פארנאכט זעט מען ניט דעם זון-פארגאנג, ווייל מען וויל שוין גיכער דערזען דעם טראמוויי, וואָס וועט אוועקפירן אהיים. אויפיל מענטשן, אזא גוזמע שטיבער, אזא געלאָף, אזא אַילעניש, אן אומגליק, וואָס אויפיל מענטשן האָבן זיך צונויפגענו-מען אף איין אָרט“ — אזוי האָט כאַנע ניט דאָס ערשטע מאָל באזיניקט דאָס, וואָס האָט זי אַרומגערינגלט.

ווי האָט עס אנדערש געקאָנט זײַן? איר זיידנס שטוב איז קיינעם שטעטלעך איז געווען ניט ווייט פון פעלד. דאָס פעלד איז געווען נאָענט צום וואַלד. אלע האָבן געקענט איינער דעם אנדערן. איינער האָט דעם צווייטן אונטערגעטראָגן דעם גוטמאָרגן, דערצוילט, וואָס נעכטן האָט מען געקאכט און וואָס מען האָט בעדייע צו קאָכן הינט. אז א קינד האָט וויי געטאָן דאָס בייכל, האָט געוויסט די גאַנצע גאס, איז געווען אן איבער-גאַנג מאָזלען, ווייט-פאָקן — האָבן אלע מאמעס גענייט לייזונטענע פיי-טשינקע טאַרבעלעך, אָנגעשאַטן אהין נאפטאלין, צוגענייט בענדעלעך און זיי אָנגעטאָן די קינדער אף די העלדזלעך. זומערצייט איז כאַנע מיט דער באַבען און מיטן זיידן אָפט געגאַנגען אין וואַלד, מען האָט געדארפט צונויפ-בינדן א סאך בעריאָזעווע בעזעמלעך, עס זאָל זײַן מיט וואָס זיך צו בע-זעמען אין מערבליען. די באַבע האָט געוויסט, אז ראַמונקעס איז צום מאָגן, מענטש צו קאַפּווייטעק, טויזנטגעבלעטער צו די געלענקען. קינדווייז האָט עס כאַנע געהאַפּטן איבערקלייבן, בינדן. אָן א שיר טרוקענע גראַן-בעזע-לעך פון לייפע-בלוינג, האָזן-שטשאו זיינען געהאַנגען אף צוועקעס אין דער באַבעס שלאָפּקאָמער. דער זיידע, זיכרוינע-לייוראַכע, האָט געטיינעט צו דער באַבען:

— דיין גראַוואַרג קומט מיר צו כאַלעם. דו זאָגסט, עס העלפט פון אַלערליי כאַלאַסן? איך זאָג דיר, אז דאָס העלפט נאָר צום ניסן, אפּ-טשי, אפּ-טשי! — האָט דער זיידע זיך געמאַכט אקוראַט ווי ער ניסט.

אין קאַמונע איז קיין וואַלד ניט געווען, איז אָבער געווען א סטעפּ, א הויכער, ברייט-פאַנאנדערנגעשפרייטער הימל, א פרייער שמעקנדיקער ווינט. איז דאָך טאַקע גאָר קיין ווונדער ניט, וואָס כאַנע האָט זיך געפילט אינעם צימערל, ווי אין א שטיב, און אין קיך אף דער ארבעט — ווי אין קלעם. אָבער ביים א מענטש איז געבענטשט מיט פעיקייט צו טראכטן, צו פאַר-שטיין, וואָס אים רינגלט ארום, האָט ער פרייד פון דעם, וואָס ער קאָן עס באזיניקן. כאַנע האָט קיין שייכעס ניט געהאַט צו דער מערהייט מענטשן, וואָס טראָגן זיך מיטן יאָך פון דער אלטעגלעכקייט, פון טיף-פערזענדלעכע איבערלעבונגען. ביים אין קיך פלעגט קומען א פרוי, וועלכע די פאַרוואַל-טערקע האָט געשיקט צו כאַנען, האָט כאַנע אָפט אַנשטאַט צוויי גלעזער

ר'זן ארינגעשאטן א ביסעלע מערער. איינע א פרוי פלעגט קומען אפטרען
ווי אנדערע. כאנע פלעגט זי מעכאבעד זיין מיט א ביסל קאשע, אמאל מיט
א גלאז טיי. איין מאל, נאכאמאל, ביז די פרוי האט דערציילט, אז זי איז
אן איינזאמע מאמע, אז דער מאן האט זי פארלאזט, איז ערגעץ אוועקגע-
פארן און האט פארגעסן, אז ער האט דא געלאזט צוויי קינדער. כאנע האט
עס געהערט, מיטגעפילט, זיך דערוויסט בא דער פארוואלטערקע, אז ניט
מיט איינער טרעפט עס, אז אין קינדערגארטן זיינען דא עטלעכע קינדער,
וועלכע האבן קיין טאטעס ניט. כאנע האט עס געהערט, דערביי זיך דער-
מאנט דעם קינדערהיים פון דער קאמונע, די דערצייערנס פון קינדערהיים,
וועלכע האבן קיין ביסן ניט אראפגעשלאנגען פון די קינדערס עסן. שוין
אפגערעדט דערפון, אז א מאמע זאל פילן, איר קינד איז געקרויודעט, ניט
צו זאט אָנגעהאָדעוועט. און אָט קומט איר ווידער אפן זינען, ווי הענקע,
וואָס ארבעט אין קינדערהיים, קומט אין שטאל נאָך מילך, ווי זי, כאנע,
דערלאנגט איר די מילך פון קווערטל אין און זאָגט: „טרינקט אויס!“, ווי הענקע
גיסט אויס די מילך פון קווערטל אין פאן, טוט א זאָג: „זיי ניט בעסער צו
מיר ווי צו זיך“. צי דען איז עס צו פארגלייבן, ווי די דערצייערנס פון קינד-
דערגארטן זאָגן צו כאנען: „זשאַלעווע ניט, גיב נאָך א צוויי לעפל, מיר
לייגן גענוג קויכעס פאר די קינדער“.

אף די פארוואמלונגען פון קינדערגארטן האט כאנע ניט איין מאל
גערעדט וועגן דערוי, אבער עס העלפט, ווי א טויטן באנקעס. אַט טראכט
זי וועגן דעם, אַט טראכט זי וועגן עפעס אנדערש: „אואדע איז מיר בא-
שערט א גליק. געוויס איז נעכעמיע א וועלטנהייט, אואדע דארף איך דאָס
שאצן. אבער ער האט גארנישט ניט פארלאָרן. אלץ, וואָס ער האט געהאט,
איז מיט אים. דערצו האט ער נאָך מיר אויך“.

אנומלטן האט זי אים געפרעגט:

— נעכעמיעלע, זאָג מיר, וואָס האָסטו געטראכט, ווען דו ביסט גע-
קומען נעמען מיר מיט די קינדער?

— איך האָב געטראכט, אז איך וועל דיך נעמען אהער, וועלן זיי ניט
גיין אין קיין קינדערגארטן, זיי וועלן זיין מיט אונדז, איך האָב דאָך ניט
געוויסט, אז יאקאוו וועט אזוי גיך קומען פון קיעו און דערצו נאָך מיט
אזא מאדאם. איך ווייס, אז דאָס געפעלט דיר ניט...

— דו געפעלט מיר, בין איך גליקלעך. פארוואָס ווילסטו קלאָר מאכן
דאָס, וואָס איז קלאָר? איך האָב געטראכט, דיר זאָגן, צי ניט, נאָר סייווי
וועסטו דאָס וויסן דער ערשטער. ווו וועלן מיר זיך אהינטאָן, אויב עס
וועט זיין נאָך א קינד?

כאנע האט עס ארויסגערעדט און זיך אליין דערשראָקן. אבער נעכעמיע
איז צוגעפלאָן צו איר, געקושט איר פאַנעם און אירע הענט און אלץ גע-
וואָלט וויסן:

— כאַנוקלע, דו ביסט זיכער, אבער געוויס?

— הער אף, נעכעמיע, וואס וועלן מיר טאן, ווו וועלן מיר זיך אהינ-
טאן? שטענדיק איז פול מענטשן, מע שרייט און מע רייכערט. ס'איז אומעג-
לעך צו ברענגען א קליינס אהער.

ניט גרינג, אוי ניט גרינג איז כאנען איצט געווען אפן הארצן! ניט
גרינג איז איר אויך אָנגעקומען די ארבעט. מאקאר איז טאקע אוועק אף
„שארקאפאדשיפניק“, עמעס, מע האט גענומען נאך א מענטשן אין קיך,
די פארוואלטערקע האט געזאגט כאנען, זי זאל ניט פארן נאך פראדוקטן,
ווייל זי האט פארשטאנען, אז כאנען איז אף דער צייט, אבער די פראדוקטן
קומען ניט אליין אין קיך. די לעצטע צייט גייט אריין יעליזאוועטע אברא-
מאווע, זי העלפט איבערקלייבן גרויפן, ארבעט. ס'איז פון איר ניט פאר-
בארגן, וואס בא כאנען אפן הארצן טוט זיך. דערפאר פרעגט זי שטייל,
אינגעהאלטן.

— כאנען דאווידאווע, אויב איך קאן אייך מיט עפעס העלפן, וועל איך
דאס טאן מיט פארגעניגן.

— כ'האב אליין געטראכט זיך ווענדן צו אייך נאך הילף. אבער,
ערשטנס, האב איך דערפילט, אז איך וויל דאס ניט, צווייטנס, איז שוין
צו שפעט.

— עס איז קיינמאל ניט שפעט צו העלפן.

— ס'איז דא פאלן ווען עס איז שפעט, ס'איז שוין בא מיר דער פער-
טער כוידעש.

— אייער מאן ווייסט?

— יא.

— איך האב אייך געזאגט עטלעכע מאל, איר זאלט אף דער באזע
נאך פראדוקטן ניט פארן, און זייט ניט אזוי דערשלאגן און פארלאזן. א
בלינדע הון געפינט אויך א קערנדל, אייער מאן וועט געפינען אן אויס-
וועג. איך זאג אייך נאכאמאל, איר זאלט קיין פראדוקטן ניט שלעפן!
— יעליזאוועטע אבראמאווע, איך ווילדער זיך אף אייך, איר ווייסט
דאך, אז עס איז ניט דאס ערשטע מאל.

— איך פארשטיי אייך ניט, איר רעדט, ווי א פיצל, אין אזעלכע זאכן
איז אלעמאל דאס ערשטע מאל.

כאָטש די ווערטער האָבן כאנען געטראָפן אין סאמע הארצן, איז זי גע-
ווען אזוי זיכער אין זיך, אז זי איז יעדעס מאל געפארן מיטן וועגעלע און
מיט דער צווייטער ארבעטערקע אף דער באזע. אפט האט זי זיך געווינטשן,
אז זי זאל פאָטער ווערן פונעם טראָגן, נאָר קוים האָט זי זיך דערמאָנט, ווי
גליקלעך נעכעמיע איז, ווי ער ווארט אף דעם, האָט זי זיך באַרויַקט. זי
האָט דאָך גוט געוויסט, ווי גינציק, ווי געטריי, ווי באהעפט נעכעמיע איז צו
איר. פונדעסטוועגן איז כאנען וואָס ווייטער געווען אלץ שווערער און בי-
טערער.

...די טעג זײַנען געוואָרן לענגער, לײַכטיקער און וואַרעמער. כאַנע האָט געאַרבעט ווי פּרײַער, ווי פּרײַער איז זי אַף זונטיק מיט די קינדער געפּאַרן אַהיים און יעדער מאָל פּלעגט זי זיך אפּסונײַ ווױנדערן, ווי פאַר זעקס טעג וואַקסט אַן אַזױפּיל פּעטס און ברוד אַף אַלץ, וואָס געפּינט זיך אין צײַמער: די צעראַטע, די פענצטער-ברעטער, אפּילע די אַנלענען פּון די שטולן זײַנען געווען ווי אויסגעשמירט אין פעטס. אַלץ האָט זי געוואַשן מיט זודיקער וואַ-סער. און נעכעמיע האָט זי געטרייטט:

— כאַנוקָה, נעם זיך ניט צום האַרצן. אַלץ איז באַשמירט מיט זײַער פּיטער.

— פּינוואַנען האָבן זיי אַזױפּיל פעטקײַט?

— זיי קױפּן דאָס אין דער קאַמערטשעסקער קראָם.

דער זונטיקדיקער טאַג פּלעגט אוועקגיין אײַנס-אין-צױײַ. אַט האָט זי גע-לײַגט די קינדער שלאָפּן, אַט האָט זי זיי שוין געדאַרפּט וועקן. דאָס איז געווען אַ ביטערע זאַך. די קינדער האָבן געוויינט, זיך ניט געלאָזט אַנטאַן, צו דער אַרבעט איז זי געקומען אַ פאַרמאַטערטע, און עס האָט זיך ערשט פאַר איר אַנגעהויבן אַ נײַער אַרבעטסטאַג.

אַפּט הײבט זיך אַן דער טאַג מיט פּאַרן נאָך פּראָדוקטן אַף דער באַזע. עמעס, זי פאַרט מיטן וועגעלע דריי מאָל אַנשטאַט אײַן מאָל, פּינדעסטוועגן קימט עס איר אַן ניט גרינג.

יעלײַזאוועטע אַבראַמאַווע איז געווען אַ באַהאוונטער מענטש, אין זי איז געווען גערעכט, בײַס זי האָט געזאָגט: „אין אַזױנע זאַכן איז אַלעמאַל דאָס ערשטע מאָל.“ כאַנע האָט זיך געפּילט ערגער ווי יענע דריי מאָל. דאַן האָט זי געטרונקען און געגעסן, ווי אַלע מענטשן. איצט האָט זי נאָר גע-טרונקען... פּון אַלץ האָט איר געײבלט. זי האָט ניט געקאַנט אַריבערטראָגן דעם רײַעך פּון די געריכטן, וואָס זי האָט געקאַכט. ניט אײַן מאָל איז זי אַרויסגעלאָפּן פּון קיך כאַפּן פּרײַשע לױפּט. פּלוצעם פּלעגט אַף איר אַנפּאַלן אזאַ האַרצקלאַפעניש, אז זי האָט געשפּירט — אַט שפּרײַנגט איר אַרויס דאָס האַרץ. טאַקע אײבער די רײַכעס פּון קיך איז כאַנע מיט גרויס כײַשעק גע-פּאַרן אַף דער באַזע. עטלעכע מאָל האָט נעכעמיע אונטערגעהאַלפּן, איצט איז ער גראַד געווען פאַרנומען, ער האָט געהאַט אַ באַשטעלונג, און ער איז גאַנצע טעג און בײַז שפּעט אין אַוונט געזעסן באַם טיש. אַזוי אז כאַנען האָט ער באַגעגנט, אָבער מער ווי אַף דעם האָט ער קײן צײַט ניט געהאַט. אין די זונטיקן פּלעגט נעכעמיע זי אַפּרײַסן פּון דער שטוב-אַרבעט, און זי פּלעגט עטלעכע שאַ זײַן מיט די קינדער אַף דער פּרײַשער לױפּט. סײַהאַט זיך אַזוי געמאַכט, אז דער קינסטלער-פאַרײַן האָט געגעבן נעכעמיען אַ פּו-טאַווקע אַף צױײַ וואַכן, און ער איז אוועקגעפּאַרן אין אַ בײַשטאַטישן שע-פּערישן אַפּרו-הױז.

אײַנעם אַ פּרײַמאַרגן איז כאַנע פּאַמעלעך געגאַנגען באַם סאַמע טראַ-טואַר, די שטריק פּון וועגעלע האָט זי אַרומגעדרײַט אַרום דער האַנט, קעדײַ דאָס וועגעלע מיט די פּראָדוקטן יאָל גײן גלײַכמעסיק און זיך ניט גלײַטשן

אף אלע פיר רעדעלעך, ביים די גאס, גייט א ביסעלע בארג-אראפ. א גאנצן פרימארגן האט זיך כאנע געפילט ניט גוט, אלע גלידער זינען געווען ווי מיט בליי אנגעגאסן. אין קאפ האט איר א ביסעלע געשווינדלעט, נאר פארן-דיק צו דער באזע, האט זי זיך צעשטרייט און ס'איז ווי גרינגער געווארן. איצט, פארנדיק צוריק, האט זי פלוצעם דערפילט א ווייטעק אין קרייך. מיט די לעצטע קויכעס האט כאנע דערשלעפט די פראדוקטן צום הויף פון קינדערגארטן. אין הויף האט איר שוין קיין קויעך ניט געקלעקט אריינצו-שלעפן דאס וועגעלע, א קעלט האט זי דורכגענומען, און אין דער זעלבער צייט האט עפעס הייס א פלייך געטאן פון איר, און זי איז אומגעפאלן.

כאנע איז צו-זיך געקומען אין שפיטאל, און זי האט ניט געפרעגט, וווּ בין איד, זי האט זיך גלייך דערמאנט, וואס מיט איר האט געטראפן. די פאלאטע-שוועסטער האט דערזען, אז כאנע פרוווט זיך א קער טאן אף א זייט, האט יענע שטרענג געווארנט:

— קראנקע, איד ווייס, אז ס'איז אייך ניט באקוועם, אבער ליגט רויה, ווייך ערשט נעכטן איז געווען אייער אפעראציע.

— וואס פאר אן אפעראציע?

— איר האט דאך געהערט, איידער מע האט אייך געגעבן דעם שלאף-טרוניק, ווי דער דאקטער האט געזאגט, אז מע דארף ארויסנעמען בא אייך דאס קינד. מיט איין ווארט, אלץ איז אין ארדענונג, ליגט רויה, אז ניט, קאן זיין א בלוט-שטורץ.

פון דער שוועסטערס ווערטער איז אריינגעדרינגען אין כאנעס גלידער א קאלטע פוסטקייט. זי האט א קער געטאן דעם קאפ צו דער וואנט, און פינלעכע, הייסע טרעיון האבן א גאס געטאן פון אירע אויגן. די שוועסטער איז ווידער צוגעגאנגען צי איר:

— קראנקע, נעמט זיך די מינוט אין די הענט, צעלאזט זיך ניט, וואך-רעם איר קענט אינגאנצן פארשפארן געזונט צו ווערן.

כאנע האט אופגעהערט צו וויינען, און אף וויפל זי איז געווען בעקויער, האט זי פונדעסטוועגן אפגעענטפערט דער שוועסטער:

— ס'וואלט געווען גלייכער, איר זאלט האבן צו טאן מיט געזונטע, זיי וואלטן אייך געענטפערט מיט קעגנזייטיקער ליבע.

לאנג האט כאנע ניט געקאנט טראכטן וועגן דער שוועסטער. זי האט געטראכט וועגן דעם, וואס מיט איר האט געטראפן, אבער מער פון אלץ האט זי געטראכט וועגן די קינדער: „ס'האט געדארפט טרעפן מיט מיר אזא אומגליק, קעדיי איד זאל פארשטיין, ווי פאריאסעמט מינע קינדער וועלן בלייבן אן מיר“.

...און די קינדער?

די קינדער האבן ניט איפגעהערט צו פרעגן בא די דערציערנס און בא יעליזאוועטע אבראמאווען: „ווי איז אונדזער מאמע? פארוואס איז זי נעכטן און נאכאמאל נעכטן ניט געקומען צו אונדז, אונדזער מאמע?“

— כהאב אייך דאך געזאגט, אז די מאמע איז קראנק. זי וועט נאָר געזונט ווערן, וועט זי קומען צו אייך.

— מיר ווילן זען, ווי זי איז קראנק, — האבן אלע דריי מיטאמאל גע-זאָגט.

איר ווייסט דאך, אז מע טאָר אין שפיטאל ניט גיין.

— מיר וועלן זאָגן דעם דאָקטער, אז מיר זינען אויך קראנק, — האָט

די קלענסטע געפונען אן אייצע.

אפן זעקסטן טאָג נאָך דער אָפּעראַציע האָט יעליזאוועטע אבראמאָווע געפוייעלט באַם הויפט-דאָקטער, ער זאָל איר דערלויבן צו ברענגען די קינדער אין שפיטאל. ווי נאָר די טיר האָט זיך געעפנט, קוים האָבן די קינדער פארשטאנען, אָף וואָס פאַר אַ בעטל זייער מאמע ליגט, האָבן זיי זיך ארויס-געריסן פון דער פארוואלטערקע און זינען צוגעפאלן צו כאנען. זיי זינען זיך פארגאנגען אין אזא ביטער געוויין, אז די קראנקע און אפילע די שווע-סטער, וועלכע איז שטענדיק געווען הארב און נישטער, האָבן געוויינט ניט ווינציקער פון כאנען. דער דאָקטער האָט דערהערט דעם יאמער, איז ער צוגעגאנגען צו די קינדער און האָט קלוימערשט פארוונדערט געזאָגט:

— דאָס ערשטע מאל זע איך אזעלכע קינדער, וואָס האָבן ניט ליב זייער מאמען.

די קינדער האָבן נאָך העכער גענומען וויינען. דאן האָט דער דאָקטער מיט גוטן און מיט בייזן זיי איינגערעדט, אז ער האָט עפעס פאַר זיי אין קא-בינעט. ער האָט זיי טאקע געגעבן מאַנפאַנסיע, און אז זיי האָבן שוין געהאט עפעס אין מויל, האָט ער ערשט געקאָנט זיי איינשמעסן, אז אויב זיי וועלן וויינען, וועט ער מער אהער קיינעם ניט אריינלאָזן.

ביים יעליזאוועטע אבראמאָווע איז אוועקגעגאנגען מיט די קינדער, האָט דער דאָקטער ערשט גוט אויסגעמוסערט כאנען. זי האָט זיך אופגעגעסן, וואָס זי איז איינגעגאנגען אָף דעם, אז נעכעמיע זאָל אוועקפאַרן אין אַפּרו-הויז.

אָף מאַרגן איז געקומען פרידע און האָט דערציילט:

— איך בין געגאנגען צו יאקאָוון זיך דערוויסן נעכעמיעס אדרעס. איך האָב אים געשיקט א טעלעגראמע. פאריינס האָב איך אים געזאָגט, אין וואָס פאַר אַ שפיטאל איר ליגט. זיי זינען געווען באַ אייך?

— דערוויל ניט. זיי דארפן מיך אזוי, ווי א פראַש א שירעם. צווייטנס, בין איך גאָר ניט אזוי איינזאם. אייער מאמע קומט אלע טאָג, איר קומט. יעוודאָקיע האָט מיר נעכטן געבראכט א פלעשעל מיך, עטלעכע טרוקענע בייגל, אזוי, אז איך קאָן זיך באַגיין אַן יאקאָוון מיט זיין בראַניסלאווע.

פון טאָג צו טאָג האָט כאנע זיך געפילט בעסער. זי איז שוין צוביסלעך ארומגעגאנגען, זי האָט געפרווט ריידן מיטן דאָקטער וועגן אויסשרייבן, נאָר ער האָט זיך געמאכט ניט-הערנדיק. כאנע האָט ניט פארשטאנען, פאַר-וואָס ער פירט זיך אזוי, אָבער אַ סיבע איז געווען. יעליזאוועטע אבראמאָו-

נע האָט זיך דורכגערעדט מיטן דאָקטער, זי האָט אים דערציילט כאַנעס
לאַגע און האָט געפּויעלט באַ אים, ער זאָל זיך ניט אַינלױן מיטן אויסשרייבן.
פאַרשטייט זיך, אז יעדִיאַוועטע אַבראַמאַווע האָט עס ניט דערציילט כאַנעס,
אַקוראַט ווי זי האָט איר קיין וואָרט ניט געזאָגט וועגן דעם, אז אָף זונטיק
נעמט זי די קינדער צו זיך, זי באַדט זיי און טוט אַלץ, וואָס מע דאַרף.

אַנומלִטן נאָך מיטיק איז כאַנעס געזעסן אָף איר געלעגער אין געלִיענעט
„כאַלסטאַמער“. כאַטש די דערציילונג האָט זי זייער פאַרכאַפט, האָט זי ניט
געקאַנט ניט באַמערקן, אז דאָ קומט עפעס פאַר. ס'איז דורכגעלאָפֿן די
שוועסטער, דערנאָך איין ניאַניע און די אַנדערע, מיטאַמאָל איז דער דאָק-
טער אויך דורכגעלאָפֿן די פּאַלאַטע, דערנאָך איז שטיִל געוואָרן און די
ניאַניע האָט געבראַכט אָונטברויט.

— וואָס איז דאָס געווען פאַר אַ טומל נאָך מיטיק? — האָט כאַנעס
געפּרעגט באַ דער ניאַניע.

— אַ טומל? ס'איז שוין געווען איינמאָל אַ מיסע. עס איז געקומען
איינער אַ יונגעמאַן צו זיין ווייב, נעמט די ניאַניע פֿון דער דריטער פּאַלאַ-
טע און זאָגט אים אַן אַ גוטע בסורע, אז זיין ווייב איז געשטאַרבן. אז ער
טוט עס אַ פּאַל אין כאַלאַשעס, מע האָט אים קוים אָפּגעמינטערט, ער לִיגט
נאָך איצט אויך אין אופּנאַם-קאַבינעט. איך בין אַריינגעגאַנגען אַ קיק טאַן
אָף אים, ס'איז אואַראַכאַנעס, אז איך קאַן אייך גאַרניט זאָגן.

— פֿון וואָס איז געשטאַרבן זיין ווייב?

— איך ווייס ניט, איך אַרבעט דאָך ניט אין יענער פּאַלאַטע. אָבער דאָס
ווייב איז גאַרניט געשטאַרבן. דער דאָקטער האָט געגעבן דער ניאַניע, וועל-
כע האָט עס אַרויסגעלאַפּעט, יענעם כּיילעקן

כאַנעס האָט זיך ווידער פאַרטיפּט אין דִיענען. אין אַ ווייליקע אַרום האָט
זי פאַרמאַכט דעם בוך, אָבער אַלץ איז געשטאַנען פאַר אירע אויגן. זי האָט
געדענקט יעדער וואָרט פֿון דער דערציילונג, מאַמעש געווען אַלץ פאַר די
אויגן. זי האָט פֿלוצעם אַ טראַכט געטאַן: „מיך וואָלט מען אויך אוועקגע-
שלעפט, ווען איך וואָלט געווען אַ פּערד, ביים איך בין אומגעפאַלן“. און
באַד האָט זיך שוין ווידער געדרייט אין איר מויעך דאָס קעסיידערדיקע:
„וואָלט איך געפּאַלגט יעדִיאַוועטע אַבראַמאַווע אין ניט געשלעפט די
פּראָדוקטן, וואָלט דער אומגליק ניט געטראָפֿן“. אַט אזוי קרייזן די גע-
דאַנקען, קרייזן אַן אַ סאָף, און כאַנעס בלייבט לִיגן אַ פאַרכושטע. וויאזוי
די טיר פֿון פּאַלאַטע האָט זיך געעפּנט, האָט זי ניט געהערט, אָבער זי
האַט גלייך דערהערט, ווי די קראַנקשוועסטער האָט הויך אויסגערופֿן:
— כאַווערטע פֿינבערג, צו אייך איז מען געקומען.

נאָר דער שוועסטערס אויסרוף איז לאַכלונג געווען איבעריק, ווייל
נעכעמיע איז שוין געשטאַנען לעבן כאַנעס בעט.

— ווי פּילסטו זיך, ווי פּילסטו זיך? — האָט ער געפּרעפּלט.

— איך פּיל זיך ניט שלעכט. וואָס ביסטו אזוי בלייך?

די קראַנקשוועסטער איז צוגעגאַנגען און האָט געוואָרנט:

— דא זאלט איר זיך גוט האלטן. פריער האָרעוועט דאָס ווייב אין שטוב און אף דער ארבעט ווי אן אַקס! און דער געטרייער לייבלעכער מאן מאכט זיך ניט-זעענדיק. דערנאָך ווערט ער ווייך, ווי פוטער, גיסט טרערן, מאכט א כאלאָשעס מער ווי אף א שאַ, דער דאך הייבט זיך אין שפיטאַל.

— יעקאטערינאַ פאולאָוונאַ, איר זעט דאָך, ער האלט זיך זייער גיט, — און צו אים: — אַט שטייט א שטול, זעץ זיך. וואָס איז געשען? — א קלייניקייט, מע האָט מיר געזאָגט, אז דו ביסט געשטאַרבן.
— דו זעסט דאָך, אז איך לעב. זעץ זיך. פונדאנען האָטו זיך דער-וויסט, וואָס מיט מיר האָט געטראָפן? דו האָסט געקראָגן פרידעס טעלע-גראמע?

— די טעלעגראמע בלאַנדזשעט ערגעץ, מיסטאמע. פרידע אַליין איז געקומען. איצטער פארשטיי איך גאַרניט, ווי איך האָב געקענט אוועק-פאַרן. מיט די אייגענע הענט...
ער האָט נאָך עפעס געוואָלט זאָגן, נאָר כאַנע האָט אים איבערגע-שלאָגן:

— איך בעט דיך, האָב ראַכמאַנעס, וואָס איז די פולע, מיט אייגענע הענט, צי מיט פרעמדע הענט. ס'איז ניטאָ וואָס צו כאלעשן אין ס'איז ניטאָ וואָס צו וויינען. וויש אים די טרערן. מעגסט זיין זיכער, אז איך האָב שוין געוויינט פאר דיר אויך. רוק צו דעם שטול. וואָס זיצסטו פונ-דערווייטן? איך זע עפעס, אז זיי לויפן, זיי טומלען, נאָר פרעג מיך בעכיי-רעם. ערשט דערנאָך האָט מיר די ניאניע דערציילט, אז איינער א יונגער-מאן איז געפאלן כאלאָשעס, ווייל מע האָט אים געזאָגט, אז דאָס ווייב איז געשטאַרבן.

— ביסט גערעכט, ס'איז טאקע קיין פולע ניט. מאָרגן פאַר איך זוכן א דירע. דאָס איז איצט דאָס סאמע וויכטיקסטע. דו וועסט מער ניט דארפן ארבעטן, ס'הייסט דו וועסט האָבן א סאך ארבעט, אָבער ניט אין קיין אנשטאַלט.

דוכט זיך, אזוי ווינציק צייט איז נעכעמיע געווען אין פאלאטע, און די דעזשורנע שוועסטער הייסט אים שוין גיין פינדאנען.
נאָך נעכעמיעס אוועקגיין איז אף א ווייניקע געקומען יעליזאוועטע אבראַמאַוונע. זי האָט זיך זייער פארווונדערט, וואָס כאַנע האָט בא איר געבעטן עטלעכע בייגעלעך פאפיר.
— איר דארפט אַנשרייבן א בריוו, וועל איך אייך ברענגען א קאַנ-ווערט אויך.

— א דאנק, קיין קאָווערט דארף מען ניט. איך וויל פראַסט עפעס פאַרשרייבן — האָט כאַנע אויסגעמיידט א קלאָרן ענטפער.
כאַטש כאַנע איז געווען זייער צוגעבונדן צו יעליזאוועטע אבראַמאַוו-נען, האָט זי איצט געוואָלט, אז יענע זאָל גיכער אוועקגיין, ווייל זי האָט די גאַנצע צייט געהאַט א געפיל, אז איר איז נייטיק עפעס גרינטלעך

באטראכטן, און טאקע, ווי נאָר יעליזאוועטע אבראמאווע איז אוועקגעגאנגען, האָט כאַנע דערזען אַ בילד פון איר ווייטער קינדהייט. „ס'איז אַ ווייטערדיקער שאַבייסענאכטס. אפֿן טיש שטייט אַ גרויסע שיסל מיט אַפֿגעקאַכטער בולבע אין מונדירן, אין אַ צווייטער שיסל שטייט זייער קרויט, אַף אַ גרויסן פֿאַרצעליענעם טעלער לייגן געבאַקענע הערינג, אַרום טיש זיצן עטלעכע שכינים, עטלע כּיכל דעם גלעזערס האָט שוין איר כּיילעק אופֿגעגעסן, זי שטייט לעבן אויוון און וואַרעמט זיך. קיינער זעט ניט, אָבער כאַנע זעט זייער גוט, ווי עטלע האָט אופֿגעהויבן דאָס אייבערשטע קלייד און שטייט אזוי, קעדיי עס זאָל איר זיין וואַרעמער. אפֿאַנעם, אז די באַבע האָט אויך געזען דאָס, וואָס דאָס אייניקל זעט, און האָט זיך צעבייזערט: „טרייער בייך, מאַזיק, וואָס האַסטו צו קוקן, וווּ מע דאַרף ניט!“ דאָס אַלץ איז אזוי אויסדריקלעך-בויילעט געשטאַנען פֿאַר כאַנעס אויגן, אז זי האָט זיך אַזש צעשמייכלט, נאָר אין אַ וויילע אַרום האָט כאַנע שוין געטראַכט: „פֿאַרוואָס זאָגט נעכעמיע „דו דאַרפֿסט דאָס ניט“, ביים איד האָב אים געזאָגט, אז כּווייל עפעס פֿאַרשרייבן. ער האָט עס ניט געדאַרפֿט זאָגן, דאָס איז ניט גוט, כּקאַן ניט פֿאַרשטיין זיין מיין דערביי, אָבער פֿאַלגן וועל איד אים ניט...“ — האָט כאַנע באַשלאָסן.

ווי נעכעמיע האָט כאַנען צוגעזאָגט, אזוי האָט ער געטאַן, ער איז אוועקגעפֿאַרן קיין אודעלנע, און עס האָט אים אַפֿגעגליקט: ער האָט לאַנג ניט געדאַרפֿט זוכן. ניט ווייט פֿונעם וואַקזאַל אין אַ זייטיקער גאַס האָט ער געדונגען צוויי צימערן מיט אַ באַזונדער אַרײַנגאַנג. די צימערן זיינען געווען לייכטיקע, ניט קיין קליינע, און מער פֿון די צימערן איז נעכעמיע געווען ציפֿיריזן פֿון דער באלעבאַסטע. פֿינעם ערשטן קוק איז זי אים געפֿעלן געוואָרן. ערשטנס, האָט זי גערעדט ייִדיש בעסער פֿון אים, צווייטנס, האָט זי גלייך באַ אים געפֿרעגט:

— ווען פֿאַרט איר אַריבער?

— גלייך ווי מע וועט אויסשרייבן מיין ווייב פֿון שפיטאַל.

— פֿאַרוואָס האָט איר מיר גלייך ניט געזאָגט, אז אייער ווייב איז

קראַנק?

— כּוואָב געטראַכט, אז דאָס איז ניט וויכטיק צו זאָגן.

— וואָס איר האָט געטראַכט, ווייט איד ניט, אָבער קיין אדערוף וועל איד באַ אייך ניט נעמען. זייט אזוי גוט, לייגט אַרײַן דאָס געלט צוריק אין קעשענע. איד מאַך מיט אייך אַפֿ אוי: ביזן פינפטן מײַ איז געבליבן אַ וואַך, הייסט עס, אז אין אַ וואַך אַרום קומט איר צו פֿאַרן מיר זאָגן, צי איר דאַרפֿט די דירע, צי ניט? אויב איר זאָגט מיר גאַרניט, וועל איד פֿאַרדינגען די צימערן, ווייל דאַטשניקעס פֿעלן ניט, די טיר מאַכט זיך ניט צו, נאָר אזויווי איר דאַרפֿט די דירע אַף ווינטער אויך, וועל איד אַף אייך וואַרטן.

— פֿאַרוואָס נעמט איר דאָס געלט ניט?

— זייט ספֿאַקווינע, באַ וועמען ס'איז טייער געלט, באַ מיר — אַ וואַרט.

פון אודעלנע איז נעכעמיע געפארן צו כאנען, און כאַטש עס איז געווען ניט קיין טאג פון באזוכן די קראנקע, האָט אים די שוועסטער אריינגעלאָזט און פאָרגעוואָרפֿן:

— גייט שוין, גייט אריין, וואָס זאָל איך מיט אייך טאָן. איר קאָנט נאָך ווידער מאַכן אַ כאַלאַשעס.

נעכעמיע האָט זיך געמאַכט ניט-הערנדיק, האָט אַ שפּאַן געטאָן צו כאַנעס בעט און אָנגעזאָגט:

— כאַנוקל, ביסט אַ באַלעבאַסטע פֿון צוויי צימערן.

— ווייט פֿון מאַסקווע?

— ניין, ניין, ניט ווייט פֿון מאַסקווע און ניט ווייט פֿון וואַקזאַל, און ביידע צימערן האָבן טירן, וועל איך קענען זיצן און אַרבעטן, ווי אַ גראַף.

— נו, אז דו וועסט זיין אַ גראַף, וועל איך זיין אַ גראַפֿיניע. דער דאָקטער האָט מיר היינט געזאָגט, אז אָנהייב קומענדיקע וואָך שרייבט מען מיך אויס.

— אויב אזוי, פֿאַר איך מאַרגן אין אודעלנע, זאָל די באַלעבאַסטע צי-גרייטן די צימערן, — האָט נעכעמיע געזאָגט צו כאַנען, און ער איז אוועק-געגאַנגען.

געקומען צו ניקאָליי ניקאָלייטשן, האָט ער אים דערציילט וואָס און ווען, און יענער האָט אָף אים געקוקט און פֿין צייט צו צייט געזאָגט: „טאַק, טאַק, טאַק“. ער האָט ארויסבאַגלייט נעכעמיע און גערעדט ווי מיט זיך אליין:

— איך בין געווען באַ יאַקאָוון. ניט ער און ניט זיין ווייב האָבן קיין וואָרט ניט געזאָגט, אז כאַנאַ דאווידאָוונאַ איז קראַנק. דאָס איז ניט פֿאַר-שטענדלעך. — און מיטאַמאַל האָט ער אַ פֿרעג געטאָן: — געלט דאַרפֿט איר?

— ניין, אַ דאַנק.

— דערלאַנגט אַ מעלדונג אין „מאַסך“¹, אז איר זייט געבליבן מאַמעש אַפֿן גאַס. דאָס איז דאָך טאַקע אזוי.

— יא, כּוועל דאָס טאָן.

— יאַקאָו אָדער זיין ווייב האָבן באַזוכט כאַנע דאווידאָוונע אין שפיטאַל?

— קיינמאַל ניט. אָבער כאַנע דאווידאָוונע איז ניט געווען איינזאַם. ערשט איצט, ווען נעכעמיע האָט געזאָגט די ווערטער: „כאַנע דאווי-דאָוונע איז ניט געווען איינזאַם“, האָט ער אין דער פֿידער מאַס פֿאַר-שטאַנען, וואָס יעדזאָוועטע אַבראַמאָוונע און פֿרידע האָבן פֿאַר אים גע-טאָן. ביים ער האָט אין אַ פֿאַר טעג אַרום געטראָפֿן יעדזאָוועטע אַבראַ-מאָוונע אין כאַנעס פֿאַלאַטע און ער האָט איר דערציילט, אז ער האָט געדונגען אַ דירע, האָט זי מיט אַ געפּאַלן קאָל געזאָגט:

¹ מאַסקווער קינסטלער-פֿאַריין.

— די ערשטע צייט זאלט איר העלפן וויפל איר קענט. כאנע דאווי-
דאוונע דארף אפרוען.

און ווען זי איז מיט אים ארויס פון פאלאטע, האט זי זיך ווידער
אימגעקערט צו דעם:

— ס'איז וויכטיק, איר זאלט ניט זיין אזוי זיכער ווי פריער, אז כאנע
האט אן א שיר קייכעס און זי קאן אלץ בייקומען. מע דארף זייער אכטונג
געבן אף איר, ווייל זי געהערט צו די מענטשן, וואס וויפל זיי זאלן ניט
נעמען אף זיך, דאכט זיך זיי, אז עס איז אלץ ווינציק.

— א דאנק, יעליזאוועטע אבראמאווונע, איך וועל דאס אין זינען האבן.
— אין זינען האבן איז ווינציק, וואס איר קאנט אליין ניט, זאגט מיר

און מיין פרידען, מיר וועלן אייך העלפן. איר וועט מיר אנטשולדיקן,
נאר מיר האט זיך אויסגעוויזן, אז איר פארשטייט ניט אינגאנצן כאנען.

זי האט מיר אנומלטן איבערדערציילט אנדערסענס א מיסעלע מיט אזוי-
פיל געשמאק און פארשטאנד, אז דאס האט מיר מער ווי פארוונדערט.

דאס איז דאך עמעסע פעיקיטן, זי נעמט אוף מיט אזא פרישן אריגינעלן
געפיל, איך וועל ניט זיין פארוונדערט, אויב מיט דער צייט וועלן זיך

בא איר ארויסווייזן גאר זעלטענע פעיקיטן. אייך האט זייער אפגעגליקט,
דאס טרעפט ניט אזוי אפט, — האט יעליזאוועטע אבראמאווונע געזאגט

צו נעכעמען, געזאגט עס ניט נאר דערפאר, וואס זי האט געזאגט ווייזן,
אז זי פארשטייט מער פון אים, זי איז אויסן געווען דערמיט, אז ער זאל

וויסן, ווי הויך זי שטעלט כאנען.

איצט איז נעכעמיע געווען פארנומען מיט איינארדענען די דירע.

ס'האט זיך ארויסגעוויזן, אז קיין סאך דיגעס האט ער ניט געהאט. די
באלעבאסטע האט געגעבן צוויי בעטן, שטולן, צוויי טישן, אזוי אז ער האט

געדארפט קריגן נאר דאטשע-בעטלעך פאר די קינדער און שוין בייס
כאנע איז אריינגעגאנגען און האט דערזען דעם צימער, אפילע צוויי-דריי

נארציסן מיט א גרין צווייגעלע אין א סלאַיקל, האט זי אזש א פאטש
געטאן מיט די הענט פאר פרייד. אין א פאר טעג ארום האט נעכעמיע

געבראכט די קינדער, אין, ענדלעך, זינען זיי געווארן עמעסע באלעבא-
טיים. איין זאך האט נעכעמיען א ביסעלע פארשטערט זיין פרייד. ער

האט געפילט, אז כאנע איז מיט אים ניט ביזן סאף אפנהארציק, און ער
איז געווען גערעכט. אף דעם פאפיר, וואס יעליזאוועטע אבראמאווונע האט

געבראכט כאנען אין שפיטאל, האט זי אנגעשריבן וועגן דעם, ווי איר
באָבע פלעגט שאבייסענאכטס מעכאבעד זיין די שכינע ווינטער מיט בילד-

בע איז מונדירן און מיט זייער קרויט, זומער מיט קאלטן שטשאוון. זי האט
עס אנגעשריבן פונקט אזוי, ווי דאס בילד איז אנטשטאנען פאר אירע

אויגן. און איינמאל, בייס נעכעמיע איז ניט געווען אין שטיב און ס'איז
גראד געקומען פרידע, האט כאנע פארגעלייענט דאס, וואס זי האט

אָנגעשריבן. פרידע האָט געלאַכט און געלויבט. אָבער נעכעמיע האָט א היפּ-
שע צייט ניט געוויסט וועגן דעם.

יעזיאוועטע אבראמאָווען האָט כאַנע איצט גערופן פּראָסט לייע, און
ס'האָט זיך ארויסגעוויזן, אז לייע רעדט גאנץ פּיין יידיש, א סאך בעסער,
ווי נעכעמיע האָט גערעדט מיט א קורצער צייט צוריק. כאַנע האָט אָנגע-
שריבן נאָך א קליינינקע דערציילונג וועגן דעם, ווי זי האָט זיך געלערנט
בא שמועל דעם רעבן אין כייִדער, און וועגן מיילעכקע סענדערס, וואָס
איז געזעסן לעבן איר און ניט אָנגעהויבן צו געדענקען קיין איין וואָרט
פון כומעש; און וויאזוי זי, כאַנע, פלעגט אים אונטערזאָגן, דערפאר פלעגט
איר מיילעכקע אלע פּריטיק געבן א גראַשן. אזוי האָט זיך בא איר
אָנגעקליבן צוויי קאָפעקעס און זי, כאַנע, האָט געקויפט בא וויכנע דער
צוקערניטשקע כאַלואַ. געקומען מיט דער זיסקייט אהיים, האָט זי זיך
באהאלטן אהינטערן האַלץ, געגעסן און געגעסן און דערפילט, אז עס גייט
שוין צוריק. דעמלט האָט זי פארוואָרפן דעם רעשט כאַלואַ צווישן האַלץ
און איז אריינגעגאנגען אין שטוב. אריינגעגאנגען און דערזען וויכנע,
דערפילט א קעלט אין אלע גלידער, און ניט אומזיסט, ווייל דער זיידע
האָט געפרעגט: „פאר אונדז האַסטו געלאָזט א שטיקעלע נאשער??“
די באַבע האָט גאַרנישט געפרעגט, זי האָט געגעבן א פאַר גוטע פעטש.
דעריבער האָט כאַנע פּינט כאַלואַ ביז הינטיקן טאַג. דאָס אלץ האָט זי
באשריבן מיט אלע פּראָטים, און ווען זי האָט עס איבערגעלייענט לייען,
האָט יענע געקייכט פון געלעכטער. דערנאָך האָט לייע געפרעגט:

— נעכעמיען האָט איר דאָס געלייענט?

— ער זאָגט, אז איך דארף דאָס ניט.

— וואָס דארפט איר ניט?

— ער זאָגט, אז איך דארף ניט שרייבן.

— איר פאַלגט אים דאָך ניט.

— איך פאַלג ניט און וועל ניט פאַלגן!

אזוי איז טאקע געווען. אָבער עס זיינען אוועק יאָרן, ביז כאַנע האָט
אופגעהערט צו צערייסן דאָס, וואָס זי פלעגט אָנשרייבן.

עס האָט זיי שטארק אָפגעגליקט מיט דער באַלעבאַסטע. ראַזאליע
סאָלאַמאָווע האָט זי בא זיי געהייסן. בא די קינדער — באַבע רייזע.
זי איז טאקע געווען ווי א מאמע צו כאַנען מיט נעכעמיען און א באַבע
צו די קינדער. די קינדער האָבן מאמעש אופגעלעבט. ס'איז אף זיי ארוף
א נייע הויט, זייער געלעכטער און זייער שפילן זיך האָט היימלעך געמאכט
אלץ ארום און ארום. כאַנע האָט זיך געוונדערט:

— נעכעמיע, איך פארשטיי ניט, ס'איז זיי דאָך ניט צו דערקענען.

פון געבוירן-טאַג אָן זיינען זיי געווען אין קינדערהיים, און איך האָב
ניט אָנגעהויבן צו וויסן, אז זיי קאָנען זיין אזוי פריילעך.

כאַנע האָט זיך גוט פאריכט, די לופט האָט אויך צוגעהאַלפן. א ביסל
האָבן זיי זיך געערגערט, ווייל זיי זיינען געווען זיכער, אז רייזע וועט

אף די זומערדיקע כאדאָשים העכערן דאָס דירע-געלט, אָבער רייזע האָט קיין וואָרט וועגן דעם ניט געזאָגט, און נעכעמיע מיט כאַנען האָבן גע- האט די פּולע מעגלעכקייט צו פארגלעבן רייזען מיט יאקאָווס ווייב, מיט בראַנסילאַווען, וואָרעם רייזע האָט געטאָן פּונקט פארקערט, זי פלעגט צונויפכאפן דאָס, וואָס עס האָט זיך איר אויסגעוויזן צו זיין ניט וייער ריין, ביים כאַנע איז אין שטוב ניט געווען, אין דערנאָך פלעגט זי זיך אריינ- שטעלן מיט א היפש פעקל אויסגעפרעסטע ציכלעך, האַנטעכער, קינדער- זאכן, און ס'האָט ניט געהאַלפן, וואָס כאַנע האָט יעדער מאָל מאַמעש זיך געבייזערט.

— נו, טאַכטער, וואָס בייזערסטו זיך? ניט צוליב דעם האָב איך זיך געשטעלט צו דער מולטער. כ'האָב גענומען וואָשן אייגענע זאכן, האָב איך זיך דערמאָנט אין דינע. היינט וואָס קומט מיר דערפאַר? האָט זי פרייטיק אינדערפרי געבאָקן געבעקס, א פאַר קוילעטשן, האָט זי שוין אויסגעמאָרקירט, אז עפעס זאָל בלייבן אף זונטיק, פאַר כאַנעס געסט, וואָרעם זונטיק פלעגט קומען פרידע מיט דער מאַמען, ניקאַליי ניקאַליי עוויטש מיט דער ווייסער מויו אין דער אייבערשטער קעשענע פון רעקל, און רייזעס געבעקס איז טאקע גוט צונויף געקומען. דערווייל האָט זיך די צייט גערוקט צו זומער-צו, און אַט איז שוין טאקע טאמען. אנומלטן האָט נעכעמיע געזאָגט צו כאַנען, אז דער קינסט- דער-פאריין גיט אים א שעפערישע קאַמאנדירונג. — וואָס הייסט, דו וועסט אוועקפאַרן? — איז כאַנע געוואָרן אויסער- זיך.

— טייעריקע, אלע זומער פאַר איך אוועק. ווען ניט דאָס, ווי וואָלט איך זיך מיט דיר באַקענט? כאַנע האָט זיך געמאַכט ניט-הערנדיק. זי איז אוועק אין קיך אַנצינדן דעם פרימוס, פאריינס אויסלעשן דעם פארדראָס. „אלע זומער פאַר איך אוועק. איך דער זומער איז גאַר אן אנדערער, ווי די פריערדיקע“, — האָט כאַנע געטראַכט. כאַטש נעכעמיע האָט ניט דערמאָנט וועגן איר קרענק, האָט ער זייער גוט פארשטאנען, אז מע האָט דאָס געקאָנט אויס- מיידן. ער האָט זיך מאַמעש אופגעגעסן, און ניט איין מאָל איז אים גע- קומען אין זינען: „ווען איך פארלאָז זיך ניט אף יאקאָוון, ווען איך פאַלג אים ניט, און ווען איך דינג גלייך א דירע, וואָלט דערצו ניט געקומען“. דאָך איז אים אפילע ניט איינגעפאַן, אז דאָס יאָר דארף ער אין ערגעץ ניט פאַרן. כוץ דערוף, איז זיך דאָס לעבן געגאנגען רעגלמעסיק. די קינ- דער זינען געווען געזונט און זאט, כאַנע האָט געפירט די באלעבאטיש- קייט באדאכט און שפאַרעווידיק. נעכעמיע איז געווען פול מיט ארבעטס- אימפעט. די באַבע רייזע האָט געהאַלפן מיט וואָס זי האָט געקענט. אָבער א מענטש ווייסט קיינמאָל ניט, וואָס עס שטייט אים פאַר. אין איינעם א טאָג, ביים כאַנע איז געזעסן אפן גאנעק און האָט געלייענט, זינען צוגעגאנגען א פרוי מיט א מאַנצבל. זיי האָבן גאַרנישט ניט געפרעגט,

זינען גיך פארביגעגאנגען כאנען, זי אפילע א שטויס געטאן מיטן טשע-מאדאן, און אין א פאך שא ארום האט כאנע דעהערט קוילעס פון דער באַבע רייזעס צימער ארויס, און זי האט פארשטאנען, אז עס זינען גע-קומען יארשים.

כאנע האט עס ריכטיק פארשטאנען, זי האט נאך נישט געוויסט, אז זי וועט אין א פאך טעג ארום דארפן זוכן א דירע. זי האט געלאזט די קינד-דער בא דער באַבע רייזען און איז מיט נעכעמיען צוזאמען אויסגעפאָרן זייער א סאך ערטער פון מאַסקווער ביישטאָט. זיי האָבן ענדלעך קוים מיט צאַרעס געפונען א קליינעם צימער אין ליובלינאָ. פארשטייט זיך, אז נעכעמיע האט אָפגעלייגט זיין ריזע. ביז זיי האָבן זיך א ביסעלע איינגעאַרדנט, עפעס געקויפט, איז שוין געווען אווגוסט. טאקע דאן איז יאָקאָוו געקומען צו זיי און האט כאנען דערלאנגט א בריוו. כאנע איז געווען זייער פארווונדערט, נאך קוים האט זי אופגעריסן דעם קאַנווערט און איבערגעלייגעט די ערשטע ווערטער, איז איר שוין קלאַר געוואָרן וואָס און ווען. און אַט איז דאָס, וואָס אין בריוו איז געשטאנען: „כאנע-כאנעטשע, א גוטמאַרגן אף דיר, שיינער מענטש! אוועקגעפאָרן און ארויס-געוואָרפן פון האַרצן און פון מויעך. סוואַלט דיר זייער געפאַסט, זאַלסט כרויען... דו דארפסט זיך נישט ווונדערן, פונוואנען איך האב דיין אדרעס. כעוועד האט אופגעראמט דעם צימער, האט זי געפונען אין דיין געלעגער א פוסטן קאַנווערט מיטן מאַסקווער אדרעס. דעם עמעס געזאָגט, האב איך זייער געווארט, דו זאַלסט אריינשיקן א צוויי ווערטער. און איך האב אַפט געטראכט: כאסענע געהאט און פארגעסן דעם זיי-געזונט. צי גע-דענקסטו כאַטש, מיט וואָס פאר א כיישעק דו פלעגסט אופעסן די איגער-קע אין גאַרטן! אזוי פארגעסן. פיינ, שענער קאן גאָר נישט זיין! עס דארף דיר זיין קלאַר, ווי באַב-יויך, אז איך וואָלט דיר אויך נישט געשריבן, אָבער נישט ברעכט איינז. צו וועמען זאַל איך ריידן? וועמען האָב איך? זאָג שוין אַליין, וועמען?.. דארפסט וויסן זיין, אז ס'איז שוין אויס קאַמונע. גלייך ווי מיר זינען געוואָרן קאַלוירטניקעס, זינען היפש קאַמונארן אוועקגע-פאָרן. די, וועלכע זינען געבליבן, האָבן האסטיק פון האסטיקער זיך גענו-מען פאָרן, וואָרעם ווער עס האט קיין זיוועג נישט געהאט, דעם האט די פראוועניע פון קאַלוירט קיין קו נישט געגעבן. כ'האָב דעהערט אזא זאך, זאָג איך, אז איך וויל אויך א בעהיימע, אויב נישט קיין געקעלבטע, איז כאַטש א קעלביקע, אויב נישט קיין קעלביקע, זאַל זיין א טעלעצע. מאכט צו מיר דער פאָרזיער פון קאַלוירט: „כיינע, ווילסט א בעהיימע, נעם א מאַן! קורץ גערעדט, איך האָב גוט געלאכט, נאָר אז איך האָב דערזען, וואָס פאר א שידוכים מע טוט, האָב איך געלאכט נאָך מער. עפראַים האט כאסענע געהאט מיט זעלדקען, אייזיק האט כאסענע געהאט מיט כעוועדן, מיט דיין שכיינע, שימקע קאַניוך האט כאסענע געהאט מיט מינען, געדענקסט, אַט די, וואָס האט געארבעט אין קינדערהיים. פארשטייסטו אַליין, אז וויבאלד איך האָב נישט געוואָלט קיין מאַן, בין איך

געבליבן אן א בעהיימע. דעריבער בעט איך בא דיר, דערוויס זיך, צי איז טאקע עמעס, צי מע בויט אין מאסקווע א זאוואד, וועלכער רופט זיך „שארקאפאדשיפניק“. פאראכטאגן האב איך אוועקגעפירט גרינס קיין טאקי, האב איך זיך אפגעשטעלט אָנפאיען די אַקסן אין טעמעש באם ברונעם. איך זע, אין איין שטוב איז פארקלאפט די טירן מיט די פענצטער, אין נאך א שטוב, אין א דריטער שטוב אויך אזוי, פרעג איך בא א פויערטע, וואָס איז צוגעגאנגען צום ברונעם: וואָס טוט זיך דאָ? דערציילט זי מיר, אז איינער האָט געקראָגן א בריוו פון זײַן פֿלעמעניק פון מאַסקווע, מע קאָן דאַרטן גוט פארדינען, שרייבט דער פֿלעמעניק. ארבעט איז דאָ איבערן קאַפּ, און אז ער ארבעט טאקע באם בויען דעם גרויסן זאוואד. און אז דעם, וואָס האָט געשריבן דעם בריוו, רופט מען, דוכט זיך, מאקאר. אז ער האָט גוט געקײט די ערד, ביז ער האָט געקראָגן ארבעט אין פעס א קיך, נאָר איצטער וויינט ער אין א באראק, מיט מענטשן גלייך. האָט מאקארס פעטער איבערגעלאָזט האק-אין-פאק, פארקלאפט די טירן מיט די פענצטער און הייבט — קיין מאַסקווע. אנדערע האָבן דערזען אזא זאך, האָט מען אויך אזוי געטאָן. וואָלט איצטער טעמעש ניט דערקענט. א פויסטעניש. בעט איך דיר, כאנע, שרייב מיר גלייך אן וועגן דערן, איך וואָלט דיר אפילע געבעטן, דו זאָלט זיך דערוויסן דעם אדרעס, ווו עס בויט זיך דער דאָזיקער „שארקאפאדשיפניק“, וועל איך פארפאָרן גלייך אהין, ווייל איך זע דאך, אז דו האָסט פאר פינף כאדאַשים ניט געפונען קיין שאַ אַנצושרייבן עטלעכע ווערטער. האב איך דיר ניט וואָס צו בא-לעסטיקן. זײַ געזונט, פונדעסטוועגן געדענק איך דיר אין איך האָב דיר לײב. כײַע פונעם גרינווארג.“

כאנע האָט פאָרגעלייענט דעם בריוו, ווייל פרידע און לײע זײנען דאָ גראַד געווען. מע האָט געלאַכט, דערנאָך האָט פרידע אומעטיק גע-פרעגט:

— וואָס וועט זײַן מיט די דערפער? ווער וועט זײען און שניידן, אויב די פויערים לויפן זיך פאנאנדער?
 — ווער עס לויפט, און ווער עס בלייבט אף אן אַרט, — האָט געכע-מיע געטרייסט.

אינגיכן איז געכעמיע טאקע אוועקגעפאָרן אין א שפערישער קאמאנ-דירונג. באם געזעגענען זיך האָט ער געזען, אז עס וואָלט גלייכער געווען, ווען ער פאָרט ניט, וואָרעם כאנע האָט אים קוים א קוש געטאָן, מיט געכאָעשטע לײפן. געקומען אין שטוב, האָט כאנע דערפילט, אז עס איז גאָר ניט אזוי שרעקלעך, וואָס געכעמיע איז אוועקגעפאָרן, און אין די קומענדיקע טעג האָט זי שוין געוויסט וואָס צו טאָן. די נעכט זײנען נאָך געווען ניט אזוי לאַנג, און ווי נאָר ס׳האָט אָנגעהויבן טאָגן, האָט שוין כאנע געשריבן. געשריבן, געריסן, ווידער געשריבן און ווידער געריסן. אָבער פֿלוצעם האָט זי אָנגעשריבן וועגן א שוואַרצער הון, ווי די דאָזיקע הון, די מאַרשאס, פֿלעגט אריינלויפן אין שטוב, ווי די באַבע פֿלעגט זי

נעמען יאָגן און יענע פֿלעגט ארום אפן טיש, גראָד דאן, ווען די באַבע האָט
 געזיפט מעל, וואָלקנס האָבן זיך געהויבן ביז דער סטעליע. דערנאָך איז
 די הונ פארפאלן געוואָרן, די באַבע האָט געזוכט און געזוכט און אין ערגעץ
 זי ניט געפונען. אנומלען האָט די באַבע געדארפט עפעס אפן בייִדעם.
 אין אן אלטן קופערטל האָבן אירע הענט זיך אָנגעשטויסן אף דער הונ.
 זי האָט צעקערעלט דער באַבעס הענט און איז ווי א מעשוגענע ארויסגע-
 פלויגן פון קופערטל. אפן דעק פון קופערטל האָט די באַבע אָנגעטאפט
 ווארעמע פלעשעלעך, שפולקעס פון פאָדעם און נאָך שמאַכטעס. האָט זי
 פארשטאנען, פון וואָס די הונ האָט געוואָלט ארויסברען הינדערעך. האָט זי
 זי דאָס אלץ ארויסגעשלידערט פון קופערטל, געבראכט אַנדערהאלבן
 צענדליק אייער, אוועקגעלייגט אפן אָרט פין די פלעשלעך און די אנדערע
 שמאַכטעס, און ס'איז געווען אזוי ווי די באַבע האָט געוואָלט. די מאַרשאס
 האָט אויסגעברייט פופצן הינדערעך... "אַט דאָס האָט כאַנע ניט צעריסן.
 שרייבן איז געווען ניט די גרעסטע צאָרע כאַנעס, זי אליין האָט אָפּט גע-
 טראכט: „מיין צאָרע איז, וואָס לייענען האָב איך נאָך ליבער, ווי שרייבן".
 עס האָט אָפּט געטראָפּן, זי זיצט און שרייבט, מיטאמאָל, זי געדענקט ניט
 וויאזוי, האָלט זי שוין א בוך אין די הענט. און אוועקלייגן אים קאָן זי
 שוין ניט. עס איז דערגאנגען דערצו, אז זי פֿלעגט פין זיך באהאלטן די
 ביכער. אַבער, פונדעסטוועגן, האָט זי געלייענט זייער א סאך. אין אקוראט
 ווי ס'האָבן זי געריט שאַלעם-אלייכעם און פערעץ, אָפּטאַשו און ווייסנ-
 בערג, האַפּשטיין און האַלקין, אקוראט אזוי פֿלעגן זי ביז טרערן רירן
 טשעכאָו אין טאַלסטאָי, סערוואנטעס און דיקענס. „האַישאַ מאַראס כאַנע"
 איז געווען איינע פון אירע באַליבטע פערסאָנאַזשן. ביים אנדריי באַלקאָנ-
 סקי איז געשטאַרבן, האָט כאַנע געקלאָגט, ווי מע באַקלאָגט א ליבליכען
 מענטשן. ביים זי האָט געלייענט בא דיקענסן, ווי דייוויד קאַפּערפילד
 דערציילט, אז „אין ערגעץ וואַקסט ניט אזא גרין גראַז, ווי דאָס גראַז אף
 דעם בעסוילעם, וווּ מיין טאַטע ליגט אין אייביקער רוי", פֿלעגט איר
 פארקוועטשן דאָס האַרץ, און נעכעמיע האָט עס געזען לויט איר און
 געכוועקט:

— כאַנעקל, וואָס פאר אן אומגליק האָט געטראָפּן אין דער קלאַסישער
 ליטעראַטור?

— אין דער קלאַסישער ליטעראַטור טרעפן אומגליקן דערפאר, ווייל
 דאָס טרעפט מיט אינדז און מיט אלעמען! — פֿלעגט כאַנע זייער ערנסט
 ענטפערן. און צוגעבן: — מיט וואָס איז דער „פאַטער גאַריאַ" גליקלעכער
 פון „טעוויע דעם מילכיין"?

נעכעמיע האָט נעמלעך פארשטאנען, אז ער דאַרף מער ניט זאָגן, ביים
 כאַנע זיצט און שרייבט: „לייג זיך, סייווי וועט זיך גאַרנישט ניט באַקו-
 מען". אָפּט, ווען ער האָט זיך אופגעכאַפּט, האָט ער געזען, ווי כאַנע זיצט
 באם טיש, און ער האָט זיך געמאַכט שלאָפנדיק, וואָס ווייטער, האָט זיך
 זיין זאָרג וועגן איר געמערט. איצטער האָט ער אָפּטער ווי פריער געזאָגט:

„עס עפעס“. אף באנאכט פלעגט ער אפן טיש אוועקשטעלן א גלאַז מיַלך, א שטיקל ברויט אָדער א ציגעלע צוקער. נאך דער קאמאנדירונג איז ער אָפט געפאָרן אין שטאָט מיט די ארבעטן, וואָס ער האָט געבראכט, אָפגע-רעדט דערפון, אז כאַנע האָט יעדער בויגן, יעדער געמעל באַטראַכט ניט איין מאָל. אָבער אין שטאָט נעכטיקן איז ער קיינמאָל ניט געבליבן, אָפט געקומען מיטן לעצטן צוג, אָנגעקלאַפט אין פענצטער צוויי מאָל. צוגע-פלעטשט דאָס פּאָנעם צו דער שויב, שטייט ער אזוי פון יענער זייט, כאַנע פון דער זייט, אין צימער. זיי שמייכלען א וויילעטשקע איינער צום אנדערן, און כאַנע גייט האַסטיק עפענען די טיר. פון לייבלינג האָבן זיי אריבערגעוואַנדערט קיין צאָריצינג, פון צאָריצינג קיין פּערלאָוקע, און אומעטום איז כאַנע געווען אן אויסגערעכנטע, שפּאַרעוודיקע באַלעבאַסטע, און, ווי דאָס פּאַרדינסט האָט נאָכגעלאָזט, אזוי האָט זי געפירט די באַלע-באַטישקייט. נאָר אזא באַלעבאַסטע, ווי רייזע, האָבן זיי מער ניט געהאַט. אין וווּ זיי זיינען ניט געווען, איז רייזע צו זיי געקומען, אַלעמאָל עפעס געבראַכט, אָפט גענומען די קינדער מיט זיך. זי האָט זיך זייער געעלטערט, נאָר זיך קיינמאָל ניט באַקלאַנגט.

— כאַטש איך בין א שכינע באַ מיין זון, בין איך נאָך מיט גאַטס הילף א באַלעבאַסטע אין מיין אייגענעם צימער.

פון די קאַרגע ווערטער רייזעס האָבן כאַנע מיט נעכעמיען גוט פאַר-שטאַנען, וואָס פאַר א זון רייזע האָט.

ערשט אין 1937 האָט דער קינסטלער-פאַריין געגעבן נעכעמיען א דירע. צום סאָף פונעם זעלביקן יאַר האָט כאַנע געבוירן א זון.

פ ע ר ט ע ר י י ל

די קנאַפע פיר יאָר בין דער מילכאַמע האָט כאַנע אָנגערופן „מינע זיבן גוטע יאָר“. זי האָט זיי אָנגערופן אזוי טאַקע דערפאַר, וואָס זיי וואָלטן געמעגט זיין בעסער. ניט זעלטן פלעגט זי אין יענע צייטן זאָגן צו נעכע-מיען:

— וואָס טויג מיר דער גילדענער בעכער?

זי האָט עס געזאָגט ניט, כאַלילע, דערפאַר, ווייל איר האָט עפעס גע-פעלט. ווען איר מיט נעכעמיען וואָלט גענוג געווען דאָס אייגענע ווילזיין, וואָלטן זיי זיך געקאַנט שעצן גליקלעך.

אַבער ...

ווען זיי זיינען אריינגעפאָרן אין דער נייער דירע, האָבן זיי קיין כאַנו-קאַס-האַבאָיס ניט געמאַכט. ניט געווען קיין געמיט דערצו. עס האָבן גע-

פעלט א סאך פריינט. מער האט שוין כאנע ניט געזען דעם דיכטער מיט דער געקרײזטער פאטלע פון מינסק, עס האבן געפעלט אויך אנדערע. כאנע מיט נעכעמיען זיינען געווען דערשלאגן, עס האבן געטראפן טעג פון קע-סיידערדיקן שווייגן. פרידע מיט איר מאמען מיט יעדזאועטע אבראמאווניען פלעגן קומען זייער אפט. מע איז געזעסן באם טיש און מע האט אויך מער געשוויגן ווי גערעדט.

די זון איז אופגעגאנגען, די זון איז פארגאנגען, די אלטעגלעכקייט האט כאנען ניט אפגעלאזט, אבער די ארבעט איז איר געפאלן פון די הענט. אזא גליק: צוויי גרויסע צימערן, פון וועלכע נעכעמיע מיט כאנען זיינען געווען די באלעבאטיס, און ווי באקוועם עס איז געווען, וואס די צימערן האבן זיך געפונען אין באזונדערע קארידאָרן. דער גרויסער צימער גלייך אנטקעגן דער אריינגאנג-טיר, דער קלענערער — אין סאמע ווינקל פון קארידאָר, ווו ס'האבן זיך געפונען צוויי צימערן, אין וועלכע ס'האבן געווינט נאך צוויי מישפאכעס.

אין גרויסן צימער האבן זיך געפונען כאנע, נעכעמיע מיטן דרייכאדאָ-שימדיקן יינגעלע. אין קלענערן צימער האבן זיך געפונען אדער ריכטיקער געזאגט, האבן „זיך אראפגעדרייט די קעפ“ די דריי מיידלעך. פערעלע מיט בייילקען זיינען געגאנגען אין דער יידישער שול, וואס האט זיך געפונען אין מארינע ראשטשע. זיי האבן זיך גוט געלערנט. אבער דאס האט ניט גע-שטערט נאך דעם, ווי זיי פלעגן מאכן די לימודים, „א שפיל טאן“. די שכיני-נע פון צימער אהינטער דער וואנט, ווו דער דריילינג האט זיך „געשפילט“, פלעגט עטלעכע מאָר א טאָג אַנקלאָפן אין דער טיר פון גרויסן צימער, און אז כאנע פלעגט איר ארויסגיין אנטקעגן, איז יענע געשטאנען מיט פאר-בראָכענע הענט און געטיילעט:

— גיט א קוק, וואס אייער טראיעטשקע טוט. זיי וועלן דאך ברעכן האלדז-און-נאקן. ווער האט זיך געקאנט ריכטן אף אזא אומגליק? ביז אייך איז דא געווען שטיף. א, האספאדי!

— וואס זאל איך טאן מיט זיי? דאס זיינען דאך קינדער, — פלעגט כאנע זיך פארענטפערן.

— איר האט דאך געוויסט, אז איר זייט ניט קיין בעדעטניצע, פאר-וואס האט איר ניט כלאפאטשעט, מע זאל אייך געבן א באזונדערע דירע? די כודאזשניקעס, וואס האבן דא געלעבט ביז אייך, האט מען דאך געגעבן אף מאסלאווקע. מע האט זיי פארבעסערט זייערע לעבנס-באדינגונגען. פאר-וואס זשע האט מען אייך ניט געגעבן? ווען אייער מאן וואלט געווען אזא גוטער כודאזשניק, ווי יענע...

בא די ווערטער פלעגט שוין כאנע פארמאכן די טיר. אינגליכן האבן זיי די מיידלעך אריבערגעפירט אין גרויסן צימער, און כאנע מיט נעכעמיען מיטן יינגעלע זיינען אריבער אין קלענערן. איצט האט די שכיניע זעלטענער גע-קלאפט אין טיר און זעלטענער פארגליכן יענע קינסטלער מיט נעכעמיען. עס איז געווען אויך ניט שלעכט, וואס איצטער זיינען די מיידלעך זעלטן

צוגעגאנגען צו נעכעמיעס טיש. דער גרויסער צימער, וואס האט געהאט בא די פערציק מעטער, איז געווען זייער געראם, ווייל עס זינען געשטא-נען דריי נידעריקע בעטלעך, דריי נידעריקע שטולן און א גרויסער נידערי-קער טיש. ס'האט אפט געטראפן, אז דאס גאנצע בעטגעוואנט איז אראפ-געשלעפט געווארן אפן פארקעט און ביי'קע מיט פערעלען האבן געוויזן דער יינגערער שוועסטער, רייזעלען, וויאזוי אין צירק גייען אף די קעפ קונצנמאכער. אזוי, אז זיי האבן קיין צייט ניט געהאט אריינצולויפן אין קלענערן צימער און א קוק טאן, וואס עס טוט זיך בא נעכעמיען אפן טיש.

פארשטייט זיך, אז כאנען איז איצט געווען א סאך גרינגער, ווי אין קאמונע. אבער זי האט קיין פרייע מינוט ניט געהאט. די מיידעלעך האבן זיך געלעבט אין דער ערשטער מישמירע. כאנע פלעגט אופשטיין מיט אנדערהאלבן שא פריער פון זיי. זי פלעגט קאכן א גרויסע קאשע פון הירוש אדער פון גערשטענע גרייפלעך, אדער מאכן געבראטענע קארטאפל, און ערשט דערנאך האט זיך אנגעהויבן דאס סאמע שווערע, ווייל אפוועקן די קינדער איז געווען די אונטערשטע קלאץ. שוין אופגעשטאנען, שוין אָנגע-טאן זיך, שוין אָפגעגעסן, דארף מען זיי ארויסבאגלייטן צום טראמווי. זיי אריינגעזעצט אין וואגאן, לויפט כאנע אן אן אטעם איבער די טרעפ צום דריטן שטאק. מאכט פרישטיק פאר נעכעמיען, טוט אים א גיכן קוש אין שליף אדער אין באק, באגלייט אים ארויס. ער איילט, ווייל ער איז גע-וואָרן א לערער אין אינסטיטוט פון מאַלעריי. כאנע שטייט אין דער אָפּענער טיר, קוקט, ווי ער לאָזט זיך אראפ פון די טרעפ, און וואָרנט אים, ווי ער פלעגט אמאל וואָרענען:

— נעכעמיעלעך, זאָסט גיין פאָוואָליע, הייב זיך ניט אָן מיטן טראמווי.
— גוט, גוט. איך בין דאָך ניט געקומען פון דאָרף, קאמאנדיר! גיי לייג זיך בעסער צו, ביז דאָס קינד שלאָפט.
אבער דאָס קינד שלאָפט שוין ניט. ער האָט קיין צייט ניט צו שלאָפן. ער וויל פרישטיקן.

אויסרעכענען אלץ, וואס כאנע האט פאר א טאג באוויזן אָפּצוטאָן, וויפל קילאָמעטער זי האט דורכגעשפאנט, איז ניט באשיידן, ווייל דאָס וואָלט גע-ווען אומגלייכלעך, שוין אָפּגערעדט וועגן דעם, אז אין די נעכט איז זי געזעסן און געשריבן. עס פלעגט טרעפן, אז זי האט געהערט פון נעכעמיען:
— כאַנוקָה, עס טאָגט באַלד!

כאנע איז אבער ווייטער געזעסן און געשריבן. דעמלט האט ער געזאָגט:
— טייערע מיניע, קום אהער. רו זיך אויס...
נעכעמיע איז פלוצעם ארויס שפאצירן.

א צעטומלטע, האט כאנע מיט די אויגן אים ארויסבאגלייט, געבליבן זיצן באם טיש מיט אראפגעלאזטע הענט, אבער זי איז אים ניט נאָכגעגאָנ-גען. ווען ער איז געקומען, איז שוין געווען גוט ליכטיק. ער האט ניט גע-

געסן דעם אַנבײַסן, וואָס כאַנע האָט אים דערלאַנגט. און דאָס ערשטע מאָל פאַר דער צײַט, וואָס זײ זײנען געווען צוזאַמען, האָבן זײ עטלעכע טעג קײן אײן וואָרט אײנער צום אנדערן נײט ארויסגערעדט.

נעכעמיעס נעוועס זײנען נײט מעקויעס געוואָרן. אין די טעג, ווען כאַ-נע האָט מיט אים נײט גערעדט, איז געקומען פרידע. נעכעמיע איז גראָד אין שטוב נײט געווען. ווי שטענדיק, איז פרידע געווען זײער צוגעלאָזט, האַרציק, און כאַנע האָט איר געלייענט א קליינע דערציילונג וועגן דעם, ווי מע גײט אין וואַלד קלייבן שוועמלעך. בײס כאַנע האָט געענדיקט לײענען, האָט פרידע געפרעגט:

— איר האָט א קאַפּיע?

— נײן, צו וואָס דאַרף איך דאָס?

— אויב ס'איז אײך נײט שווער, שרײבט עס איבער. כּוועל דאָס אײ-בערלייענען דער מאַמען. נעכעמיע האָט עס געלייענט?

פון דער פראַגע האָט א שראַג געטאָן דאָס בלוט כאַנען אין פאַנעם.

— וואָס זײט איר אזוי רײט געוואָרן? — האָט פרידע זיך פאַרווונדערט. אָבער כאַנע האָט געשוויגן. ס'קאָן זײן, אז אן אנדער מענטש וואָלט גאָר-נײשט נײט באַנומען, אָבער פרידע האָט יאָ עפעס דערפילט. זי האָט אָנגע-קוקט כאַנען און שטיף געזאָגט:

— דאָס טרעפט. איך קען אײנעם א קינסטלער, וועלכער האָט פאַר-

פאַלגט זײן פרוי דערפאַר, וואָס זי האָט געוואָלט ארבעטן, ווייל זי איז אויך געווען א קינסטלערין. און דאָס האָט זיך טרויעריק געענדיקט פאַר בײדן, זײ האָבן זיך געמוזט שײדן.

— אף אזויפיל? — האָט כאַנע אומרויק געפרעגט, אָבער מער קײן אײן

וואָרט נײט געזאָגט. ערשט ווען פרידע האָט זיך געקליבן אוועקגיין, האָט כאַנע געפרעגט גאָר וועגן אן אנדער זאך:

— פאַרוואָס ארבעט מער נײט יעליוואוועטע אבראַמאַוונאַ אין קינדער-

גאַרטן?

— איך ווייס אזוי, ווי איר. פריער איז דאָך די מאַמע געווען א פאַר-

וואַלטערן פון לערן-אַפטייל אין א מוסטער-שול, נאַכדעם האָט זיך שוין אזוי געמאַכט, אז זי האָט פון דאַרטן געמוזט אוועק. און אזוי האָט זיך אָנגעהויבן איר ארבעט אין קינדערגאַרטן. איצטער איז זי ווידער ארבעטסלאָז, — האָט פרידע געענטפערט מיט טרערן אין די אויגן און צוגעגעבן: — שרײבט איבער די דערציילונג, פאַרגעסט נײט. כּוועל איבערמאַרגן ארײנגיין און וועל זי נעמען.

נאָך פרידעס אוועקגיין האָט כאַנע ערשט פאַרשטאַנען, אז פאַר פרידען

איז נײט פאַרבאַרגן געוואָרן, וואָס עס האָט געטראָפן צווישן איר מיט נעכע-מיען. כאַטש צווישן זײ איז איצטער געווען אלץ גוט.

אין קנאפע דריי כאדאשים ארום האָט כאַנע געקראָגן פון קיעוו דעם זשורנאל „זיי גרייט“ מיט דער דערציילונג „נאָך שוועמלעך“. עס איז שוין ניט איין מאָל געזאָגט געוואָרן, וואָס פאַר אַ פרייד עס פילט אַ מעכאבער, וואָס האָט דערווען זיין נאָמען, אַנגעדרוקט שוואַרץ אָף ווייס. כאַנען האָט עס אויך ניט אויסגעמיטן. זי איז אַרומגעגאַנגען פאַרשיקערט. ביים זי האָט גע- קראָגן דעם האַנאַראַר פון קיעוו און זי האָט עס געטראָגן אוועקלייגן אין שופּלאַדל פון שרייבטיש, וווּ עס איז געלעגן דאָס געלט אָף דער הויצאַע, איז נעכעמיע גראַד געווען דערביי. ער האָט עס דערווען, און עס האָט אים אַנגעכאַפּט אַ קייכנדיקער געלעכטער. זיין געלעכטער האָט כאַנען אַ ביסעלע אויסגעניכטערט. זי האָט זיך פאַרגעשטעלט, ווי זי גופע האָט אויסגעווען, גייענדיק מיטן געלט אין דער אויסגעשטרעקטער האַנט, און זי האָט זיך אויך מירעדיק צעלאַכט. לאַכנדיק, צוגעלאַפּן צו נעכעמיע, אויסגעקוישט זיין גאַנץ פאַנעם, אַרויסגעכאַפּט דאָס קינד פון בעטעלע, זיך געלאָזט מיט אים איבערן צימער אין אַ ווידן טאַנק, דערביי געוונגען מיטן זיידנס מירעס-ניגן „מיין לעבן, מיין אויצער, מיין וועלע, מיין טייערקייט, מיין אויג אין קאַפּ“. מיט איין האַנט אַ כאַפּ געטאַן נעכעמיעס אַ האַנט און אים געצווינג-גען זיך דרייען מיט איר אייניגעם. זיך אַנגעוונגען, אויסגעקוישט נעכעמיעס פאַנעם נאַכאַמאָל, זיך געכאַפּט, אז אין שטוב „קאַן אַ בער די פּיס אויס-ברעכן“, האָט זי אוועקגעלייגט דאָס קינד אין בעטעלע און אַנגעהויבן, ווי זי האָט עס אַנגערופּן, „מאַכן מיט די פּיס און מיט די הענט“. אַרויסגעלאַפּן באַגעגענען די קינדער פון שול, זיי אַנגעהאַדעוועט, אינמיטנדערינען האָט דאָס יוגסטע זיך צעוויינט:

— מאַמע, ניי אָף אַ קליידעלע פאַר מיין ליאַקע.

איינס-צוויי איז צוגעשניטן און אַפּגענייט געוואָרן דאָס קליידעלע פאַר דער ליאַקע, די קינדער זינען אוועק זיך שפּילן, דאָס יינגעלע איז גע-שלאָפּן, נעכעמיע איז אוועק אין אינסטיטוט. כאַנען האָט זיך פּלוצעם דער-מאַנט, אז זי דאַרף ענטפּערן כּייעלע גרינשטיין אָף אַ בריוו.

„גוט-מאַרגן און אַ גוטער יאָר אָף דיר, טייערע כּייעלע! אַסער דיר צו מיינען, אז איך האָב דיך פאַרגעסן, אַדער אז איך וויל דיר ניט ענטפּערן. וואָס זאָל איך דיר זאָגן? עס גייען אוועק טעג, אז איך ווייס ניט, וווּ די צייט קומט אַהין. די בעסטע, שענסטע זאך וואָלט געווען, זאָלסט קומען צוגאַסט. דעמלט וואָלסטו מיט דינע אייגענע אויגן געזען, אז איך בין גאַרניט אזא גרויסהאַלטערקע, ווי דו מיינסט. אַסער, דו זאָלסט טראַכטן, אז איך בין אַ דאוועראַכער. קאַנסט מיינען, לאַנג לעבן זאָל דער טערעץ. זאָלסטו טאַקע וויסן זיין, אז דו ביסט גראַד ניט גערעכט. איך דריי זיך, ווי אַן אַרבעס אין רעשעטע, פון אינדערפרי ביז נאַכט. און אלע טאַג איז באַ מיר קורצפּרייטיק. האָב קיין פאַריבל ניט, וואָס איך האָב פאַרשפּעטיקט מיט מיין ענטפּער, זיי געזונט און קום צו פאַרן צו מיר, גריס די כּעווערע. דיין כאַנען, וואָס וואַרט אָף דיר מיט אַמגעדידל.“

אַריינגעלייגט דעם בריוו אין קאַנווערט, אַנגעשריבן דעם אַדרעס, אוועק-

געלייגט אפן טיש אונטער א צייטונג און פארגעסן וועגן דעם. און פארגעסן נאָר צוליב דעם, ווייל מאַרגן איז געווען שאבעס. שאבעס און זונטיק זיינען געווען די שווערסטע טעג פאר כאנען. שאבעס האָט זי אַלץ געדארפט צו-גרייטן אָף זונטיק, ווייל זונטיק איז די גאנצע מישפּאַכע געווען אין שטוב און געסט האָבן אויך ניט אויסגעפעלט. א גאנצע שאבעסדיקן טאָג האָבן ביידע פרימוסן ניט אופגעהערט צו זשומען. אָף א קליין פייערל האָט זיך געקאַכט א גרויסע גריקענע קאַשע, אפן צווייטן פרימוס — א זופ פון בעב-לעך מיט קארטאָפל. דער פינפליטערדיקער טאַפ מיט קאַמפּאַט איז שוין געשטאנען אהינטערן קיך-פענצטער. אָבער דער איקער האָט געשטעקט אין די ציבעלע-קאַטלעטן. דאָס מייכל האָט כאנע טאַקע אַליין צוגעטראכט. און ער האָט זייער אויסגענומען ניט נאָר בא דער מישפּאַכע. דאָס ערשטע מאָל, ווען כאנע האָט מעכאבעד געווען פרידען מיט יעליזאוועטע אברא-מאוווען, האָבן זיי ניט אָנגעהויבן צו פארשטיין, פון וואָס דאָס איז. כאנע האָט זיי פינקטלעך געגעבן דעם רעצעפט, און דאָס איז אריין אין זייער שטייגער אויך. ווייל כּוץ דעם, וואָס ציבעלע-קאַטלעטן זיינען זייער נער-האַפטיק, זיינען זיי אויך זייער באטאַמט. „מע דאַרף אָפּקאַכן די ציבעלעס גאַנצערהייט, דורכמאַלן דורך דער מאשינקע, אריינלייגן צעשטויסן גע-טריקנט ווייס ברויט, א ביסעלע פעפער, זאַלץ און ניט זשאַלעווען קיין אייער“, — האָט כאנע געזאָגט:

— אויב איר וועט טאָן אַלץ, ווי איר, וועלן זיך די קאַטלעטן איבער-קערן, ביים זיי וועלן זיך פּרעגלען אָף דער סקאַוואַרדע. אבי נאָר לייגן אין זודיקן בוימל.

מאכן דאָס מייכל פאר דער גאַנצער מישפּאַכע פלעגט בא כאנען צונע-מען ניט ווינציק צייט. זי אַליין פלעגט זיך וועגן דעם אויסדריקן:

— אַלץ איז פארטיק, נאָר איר בין אויך פארטיק!
אָבער ניט קוקנדיק אָף דעם, קוים האָבן זיך אַלע געלייגט שלאַפן, האָט זיך כאנע געזעצט צום טיש.

אין איינעם א שאבעס איז כאנע געווען נאָך מער פארנומען ווי שטענ-דיק. עס איז געווען איר ריי צו ראמען די „אדגעמינע ערטער“. דער שאַכן מיכאַל מיטראַפּאַנאָוויטש איז געשטאנען בא זיין קיך-טישל און האָט זיך געפאַרעט בא א גאנדו. ער האָט זי ניט נאָר גערייניקט, נאָר אויך זיך דורכגעשמועסט מיט איר. דער שמועס איז, צום באדויערן, געווען איינזיי-טיק, ווייל די גאנדו האָט געשוויגן, ווי אַלע געשאַכטענע גענדו. אָבער דעם שאַכנס קיינריידעריי האָט זיך ניט אויסגענומען: „אַט אזוי, האָסט געגרא-גערט, געטאַפטשעט די ערד מיט דינע לאַפקעס, זיך געפאַשעט, איצט ביסטו אריינגעפאַלן צו מיכאַל מיטראַפּאַנאָוויטשן אין טאַפּ“. כאנע האָט געוואשן דעם דייל און געפילט, אז אַט פאַלט זי אוועק פון געלעכטער. זי האָט טאַקע גוט געטאָן, וואָס זי האָט אוועקגעוואָרפן די שמאַטע אין עמער מיט דער

וואסער און איז ארויסגעלאפן פון קיך. אין צימער האט זי ארויסגעפראלט א געלעכטער. דערהערט, דאס יאטל וויינט, האט זי א קוק געטאן, פאר-שטאנען, אז ער איז גערעכט. זי האט אים איבערגעוויקלט, געגעבן עטלעכע לעפעלעך וואסער און איז ווידער אוועק אין קיך וואשן דעם דיל. ווי נאך דער שאכן האט זי דערזען, איז ער אזש אונטערגעשפרונגען פון קאס: — ווי האסטו געוואגט? האסט מיר באשפריצט מיט דיין שמאטע די הויזן, און ווער ביסטו אזא, זאג מיר? מיינסט, איך ווייס ניט, אז דו ביסט געקומען פון דארף. די קולאקעס פלענען פון דארטן, ווי פאצוקעס פון א שיף, וואס טרינקט זיך. איך וועל קלאר מאכן, ווער דו ביסט. איך בין ניט אבי-ווער! אלע ווייסן, אז איך בין אן אקטיוויסט!

דערהערט אזוינע רייד, האט זיך ערשט איצט כאנע צעלאכט. כאטש דער שאכן האט נאך געשריגן, אז ער וועט קלאר מאכן, און ווידער איבער-געכאזערט, אז ער איז אן אקטיוויסט, אבער כאנע האט שוין ניט געהערט, ווייל דאס גלעקל האט זיך פלוצעם צעקלונגען, אן אופהער, ווי קיינמאל. זי איז צוגעלאפן, געעפנט די טיר און דערזען... וועמען? כיינעלע גרינשטיין.

נאך די ערשטע אויסגעשרייען, קושן, ארומנעמען זיך האט כאנע אריין-געפירט כיינעלען אין צימער. זי באזעצט און באשאטן מיט פראגעס. כיינעלע האט ניט געוואוסט אף וואס פריער צו ענטפערן. אף כאנעס פראגע: „ווען ביסטו געקומען?“ האט כיינעלע זיך פארויטלט און געשטאמלט:

— עס איז שוין בא-א-ד א יאר, ווי איך בין אין מאסקווע.

כאנע האט מאמעש אויסגעשרייען:

— א יא-יא-אר!?

— וואס שרייטו אזוי? דו האסט מיר אפן בריוו ניט געענטפערט, האב איך געטראכט, אז דו האסט זיך אפגעשאקלט פון דער גאנצער קאמונע מיט אלץ מיטאנאנדער.

— ווי האסטו אזוי געקענט טראכטן?!

— לאז זיך דינען. געדענקסט, איך האב דיר געשריבן, אז פון דער קאמונע איז געווארן א קאלווירט, מע טוט שידוכים, צי מע וויל, צי מע וויל ניט. ווייל א בעהיימע גיט מען נאך די, וואס ווערן א פארפאלק.

— איך געדענק, אבער וואס פאר א שייכעס האט עס צו מיר, וואס דו ביסט א גאנץ יאר ניט געקומען?

— שימקען פון פערדשטאל האסטו נאך ניט פארגעסן? בעקיצער, מיר האבן זיך ליב געהאט אין קאמונע אויך. בעשאס פון קאמונען איז געווארן דער קאלווירט „פעלקער-פריינטשאפט“, מאכט צו מיר שימקע, אז ער וויל בעסער ארבעטער-פריינטשאפט. און נעמט טאקע און פארט אוועק קיין מאסקווע.

— שימקע איז אויך דא?

— שלאג ניט איבער. הער מיט קאפ. שימקע איז דא, טויבקע און טשארלי זינען אויך דא. געדענקסט, איך האב דיר געשריבן, אז איינער א מאקאר פון דזשאבאדי האט צוגעשיקט א בריוו זינעם א פעטער, האט ער געשריבן, אז אין מאסקווע בייט זיך א גרויסער זאוואד און אז ער, מאקאר ארבעט שוין אף דעם דאזיקן זאוואד, וויינט אין צוזאמענוויינג און פאר-דינט גאנץ גוט: דער דאזיקער פעטער האט עס צעפויקט, און מע האט זיך דערווייט וועגן דערוף אין קאמונע אויך. איז אוועקגעפארן שימקע און שאכנע און נאך קאמונארן. ס'האבן זיך געפונען אפילע אזוינע, וואס האבן צוריק אוועקגעגעבן די קי אין קאלווירט און אוועקגעפארן קיין מאסקווע. דעם עמעס געזאגט, האב איך ניט געוואלט פארן, נאר שימקע האט מיך באשאטן מיט בריוו. ער האט געשריבן: „וועסט קיין כאראטע ניט האבן. ארבעטסט אפ דיין סמענע, און ביסט א פרייער פויגל. ווילסט אין קינא, גיי. ווילסט אין קלוב, אדעראבע.“ בעקיצער, איך האב געזען, אז אן שימקען איז מיין לעבן קיין לעבן ניט!

— פֿיין, שענער קאן ניט זיין, — האט כאנע באמערקט.

— יא פֿיין, ניט פֿיין, אין יענעם אויג זעט מען א שפענדעלע, אין דעם אייגענעם באמערקט מען ניט קיין קלאַק, — האט כײַעלע זיך גע-ווערטלט, ווייל ס'איז איר נאך אלץ געווען אנגעזייערט אפן הארצן, וואס כאנע האט ניט געענטפערט אף איר בריוו.

כאנע וואלט זיך געקאנט פארענטפערן, נאך דאס קינד האט זיך צע-וויינט. זי האט עס גענומען אף די הענט און זיך אוועקגעזעצט. כײַעלע האט זיך אָפּגערוקט, נאך כאנע האט א פאָכע געטאָן צו איר מיט דער האנט, זי זאָל זיך אוועקזעצן ווי פריער.

— זעסט, וואס פאר א מאזיק איך האב, גיב נאך א קוק, ווי ער האט זיך אריינגעטאן אין דער אכילע?

דאס קינד האט טאקע געזויגן מיט גרויס כײַשעק.

כײַעלע האט זיך צוגעקוקט, ווי ער טוט עס, און באמערקט:

— דאס קליינזארג האלט ניט פון קיין פערספעקטיוון, עס קומט די מינוט, דארף מען אריינזופן. ווי רופט מען אים?

— מע רופט אים סענדערל, נאך נעכעמיעס טאטן. ביסט א מייוון אף אזוינע? איך זאג דיר, אז דאס איז א כײַעס, א זיסקייט אין די ביינער, און גראַד ווען זיי זינען פיצלעך, האב איך זיי ליב. דו ווייסט, כײַעלע, איך טראכט אָפּט, אז גוטסקייט איז דער עמעסער קוואל פון אלצדינג. זאג אליין, ווי וואלטן אויסגעוואקסן די ברעקלעך, ווען די מאמעס וואלטן ניט געשפרונג-גען צען מאָל א נאכט פון בעט, זיי געלאָזט אין דער נעץ און אין דער אומרייניקייט. ניט געהויכט אף זיי מיט האַלטקייט, ניט אראָפּגעבלאָזן פון זיי יעדער שטויבעלע. דו, כײַעלע, קענסט עס נאך ניט פארשטיין.

— פארוואס עפעס פארשטיי איך ניט? ערשטנס, בין איך שוין אלט פיר און צוואנציק יאָר מיט א מיטוואך. צווייטנס, וועל איך אין פיר כאדאָ-שים ארום אליין האלטן א קליינס אף די הענט.

— טאקע, מאַלאַדיען!

— מאַלאַדיען! דעם עמעס געזאָגט, האָב איך ניט געוואָלט, נאָר שימקע, אז ער דערזעט א קינד, ווערט ער אויס מענטש. נאָך דער ארבעט לאָזן די מאמעס זייערע קינדער אף זיין באַראַט מיט גרויס כיישעק. די גאנצע צוזא-מענוויינינג ווייסט, אז ער איז א געטרייע ניאנקע.

— איך בין דיר מעקאנע. נעכעמיע קאָן קיין מינוט ניט זיין מיט סענ-דערקען. די מיידלעך האָט ער זייער לייב. און אף אזעלכע, ווי סענדערקע, זאָגט ער, איז ער ניט קיין מייוון.

— נו וואָס ווילסטו, כאַנע, ניט ער האָט געטראָגן, ניט ער האָט גע-זויגן, — האָט כייעלע נעכטער באַמערקט.

— דו זיץ דאָ, נעם א ביכּל, און איך מוז גיין אויסוואשן די פּאַדלאָגעס אין קאַרידאָר.

— איך וועל איך גיין מיט דיר, וועלן מיר דאָס מאַכן איינס-און-צוויי, — האָט כייעלע פאַרגעלייגט.

דער אַקטיוויסט, איז נאָך אַלין געווען אין קיך. ער האָט שוין מער ניט פאַרבראַכט מיט דער גאַנדז, ווייל זי איז, נעכער, געלעגן אין בראַטער. און ער, מיכאַיל מיטראָפּאַנאָוויטש, איז געשטאַנען כאַס ביישטידל פון קיך-טיר און סטאַם אזוי געוואָרפן ווערטער אין דער לופט.

— עס קומט א גאַסט, גיט מען אים א שמאַטע, ער זאָל וואשן דעם פּאַל. ווען צו מיר וועט קומען א גאַסט, וועל איך איך אזוי טאָן.

אזוויי קיינער האָט אף דעם קיין אַכט ניט געלייגט, כאַנע האָט גע-דרייט די שמאַטע און כייעלע האָט געוואשן דעם די, זיינען זיי טאקע אינ-גיכן פאַרטיק געוואָרן.

נעכעמיע איז געקומען, דערזען כייעלען, האָט ער אַזש אונטערגעטאַנצט פון פרייד, זי אַנגעקושט און איז גיך ארויסגעגאַנגען. ער איז צוריק געקו-מען מיט א פּלאַש ווייז, און ס'איז געוואָרן א מיטיק מיט לעכאים און מיט אַן א שיר „געדענקסט?“. ערשט שפעט אין אָוונט איז כייעלע אוועקגעגאַנ-גען און צוגעזאָגט, אז זי וועט דעם קומענדיקן שאַבעס ווידער קומען מיט שימקען.

אזוי איז דאָס טאקע געווען. די שאַבאָסים זיינען איצטער כאַנען גרינגער געוואָרן. שימקע פּלעגט ארויספירן סענדערקען שפאַצירן אף א דריי שאָ. כייעלע האָט צוגעהאַלפן אין דער באַלעבאַטישקייט, די שכיינע, דעם „אַקטי-וויסטס“ ווייב, האָט עטלעכע מאָל געפרעגט כאַנען:

— דאָס איז אייערע א שוועסטער?

— מער ווי א שוועסטער, — האָט כאַנע געשטילט דער שכיינעס ניי-געריקייט.

דעם קומענדיקן זונטיק איז דער „אַקטיוויסט“ מיט זיין ווייב געווען גע-פלעפט. עס איז געקומען טשאַרלי מיט טויבקען, אַט די, וואָס פּלעגט ניט קאָנען דערקענען די קי אפן פעלד. עס איז געקומען מאַקאַר מיט זיין יונג ווייב, און, פאַרשטייט זיך, כייעלע מיט שימקען. דאָס מאָל איז שימקע מיט

אלע דריי מיידלעך אוועק אין פארק אף גארקיס נאָמען. טשארלי האָט ארויסגעפירט שפאצירן סענדערקען, מאקאר האָט זיך געשטעלט שיינן קארטאָפֿליעס, און זײַן ווייב האָט געשמועסט מיט כאַנען. ביים נעכעמיע איז געקומען פון מוזיי, האָט ער טרעפלעך באַמערקט:

— אַט דאָס איז שײַן. אַט האָבן מיר אַ פּייליאָל פֿון קאַמונע.

— ביסט ניט צופרידן מיטן פּייליאָל? — האָט כײַלע געוואָלט וויסן.

— פארוואָס עפעס? ווען איר קומט אָפּטער, וואָלט געווען נאָך בעסער.

נעכעמיע האָט אַ האָר ניט איבערגעטריבן, ביים ער האָט געזאָגט, אז

בא אים האָט זיך געעפנט אַ פּייליאָל פֿון קאַמונע. גאנץ אָפּט איז כײַלע

מיט שימקען, טשארלי מיט טויבקען געקומען שאַכעס אינדערפרי, און

אוועקגעפאַרן זײַנען זיי מאַנטיק אינדערפרי. ביידע פאַרפאַלק זײַנען גע-

שלאָפֿן אין גרויסן צימער אף דער פאַדלאַגע, וווּ כאַנע פּלעגט אויסשפּרייטן

צוויי ברייטע מאַטראַצן. ביז שפּעט אין אָונט זײַנען די מיידלעך געשפּרונ-

גען פון די בעטלעך צו שימקען מיט כײַלען. קיינער האָט אזוי ניט געקענט

שפּילן זיך מיט די קינדער, ווי שימקע. אין איינעם אַ שאַכעס, ווען קיינער

איז כּוֹץ כאַנען און כײַלען ניט געווען אין שטוב, האָט כאַנע איר געוויזן

דעם זשורנאַל מיט דער אַנגעדרוקטער דערציילונג. כײַלע האָט איבערגע-

ליענט, אַנגעקוקט כאַנען מיט זייער אַ געוויינדלעכן בליק און ארויסגעזאָגט

איר מיינונג.

— וואָס זאָל איך דיר זאָגן, עס איז אזוי נאַטירלעך, ווי איך וואָלט מיט

דיר גערעדט. פארוואָס האַסטו דאָס מיר ניט געוויזן פּריער?

— כּהאַב דיר זייער געוואָלט ווייזן, נאָר כּהאַב זיך געשעמט.

— דאָס האָב איך זיך שוין פון דיר ניט געריכט. פארשטייט זיך, איך

קען דיר ניט געבן קיין אייצעס, נאָר דו ווייסט דאָך גאנץ גוט, אז איך בין

קיינמאַל אָן קיין ביכל ניט געווען, איך ווייס ניט צי דו פארשטייסט עס,

אַבער מיר דוכט, אז דאָס איז זייער גוט. און דו זאָלסט עס ניט אוועקוואַרפֿן,

שרייב, ווי נאָר דו האַסט אַ פּרייע מינוט.

כײַלע האָט אזוי געמיינט און אזוי געזאָגט, דערביי האָט זי גוט פאר-

שטאנען כאַנעס אויסקומעניש. ניט קוקנדיק אף דעם, וואָס זי איז אַליין

געווען אין די הויכע כאַדאַשים, פּלעגט זי שוין איצטער קומען פּרייטיק

אפּדערנאַכט, קעדיי צו העלפֿן כאַנען מיט וואָס זי האָט נאָר געקאַנט. דערי-

בער האָט כאַנע איצט געהאַט אַ פּאַר שאַ אין די פּרימאַרגנס צו זיצן און

שרייבן.

נעכעמיע האָט קלוימערשט געמוסערט כײַלען:

— זע נאָר, ווי דו האַסט זיך דאָ צעבעריעט? וואָס טראַכסטו זיך?

וועסט דאָך מאַכן אַ פּוילדערקע פון מײַן ווייב!

— וואָס זאָל איך טראַכטן, דו ווייסט אַליין, אז דיין ווייב איז אַ גאנץ

לעבן געווען אַ פּוילדערקע. דערפאַר וועט זי שוין קיינער ניט קאַליע מאַכן.

— אוי, ווייבער, ווייבער! — האָט נעכעמיע אָפּגעזויפּצט און צוגע-

געבן: — ווען גאָט האָט באשאפן אַדאַמען, האָט ער געמוזט אַפּרוען, אָבער ווי נאָר ער האָט באשאפן כאווען, האָט שוין קיינער קיין רו ניט געהאט. — זאָג איך דאָך טאקע, אז דיין ווייב איז אזוי צעפעסטעט, כווייס ניט ווי דו האלטסט אויס פון איר. — זיך אויסטייען מיט דיר, דארף מען אופעסן א זאק פאסאָיעס, — האָט נעכעמיע זיך געוויצלט און צוגעפינטלט צו כײַעלען מיט אן אויג.

פארן אוועקגיין אין אינסטיטוט פלעגט נעכעמיע אריינגיין אין קיך, אָג-קוקן כאנען און שטיי זאָגן: — כאנוקל, היינט וועל איך ניט קומען פרי, כוועל איבערבייסן אין בופעט פון אינסטיטוט. גיב אכטונג, סענדערקע זאָל זיך ניט ארויסקולדיען פון בעטעלע, געדענק, ער זעצט זיך שוין.

אזוי איז זיך געגאנגען דאָס לעבן בא זיי, און, ווי געזאָגט, וואָלטן זיי געקאָנט זיין איבערגליקלעך. די קינדער האָבן זיך גוט געלערנט, סענדערקע איז שוין ארומגעגאנגען. נעכעמיע האָט ניט איינגעריסן די וועלט מיט בא-שטעלונגען, ווייל כאנע האָט זייער שפאַרעוודיק געפירט די באַלעבאטיש-קייט. עס איז געווען ריכטיק, וואָס זי האָט טאַמיד געזאָגט: מיין ארבעט איז מיין רייכקייט. זי האָט געמאכט ווינעגרעטן, קארטאַפּל-לאַטקעס, א גרויסן פּוּדינג פון ווייסן ברויט, די באוויסטע ציבעלע-קאַטלעטן. אופשניט, ווירשט, סאַרדינקעס, שפּראַטן, פּיראַזשנעס, אלערליי קעז, וואָס כאנע פלעגט זען אף די טישן בא קינטלער, האָט זי קיינמאָל ניט געקויפט. אלע פרייטיק האָט זי געמאכט א גרויס געוועש, און כײַעלע האָט געהאַלפּן. ערשט איצט האָט כאנע מער ווי אין קאַמונע פאַרשטאַנען, וואָס פאַר א פריינט זי האָט. ניט איין מאָל האָט כאנע געזאָגט:

— כײַעלע, פאַרוואָס מאכסטו זיך ניט הערנדיק, ביים איך זאָג דיר, דו זאָלסט ניט שלעפּן צו מיר קיין הערינג, קיין פיש און נאָך פּרעסעריי?? — ווי קאָן מען זיין הארטעריק צו דינע געשרייען? וואָס ווילסטו פון מיר, איך זאָל דאָס לאָזן אין צוזאַמענוווינונג אונטערן בעט? ס'איז געווען שלעכט געהאַקטער לעבער, וואָס איך האָב געבראַכט? ווי שעמסטו זיך ניט? שימקע האָט שוין טאקע געזאָגט: „עפּשער וויל כאנטשע ניט, מיר זאָלן פאַרן צו איר?“. און איך טראכט אויך אמאָל, עפּשער זיינען מיר דיר אי-בעריק, ווייל דו האָסט געביטן די בעהיימעס אף פען און פאַפּיר. כאנע איז רויט געוואָרן. זי האָט קיין וואָרט ניט געקאָנט זאָגן. זי איז אריין אין וואנע-צימער און זיך גענומען צום געוועש. אין א וויילניקע ארום איז אריינגעגאנגען כײַעלע אויך, און אַט שטייען זיי שוין און טוען באנאנד. פּלוצעם טוט א זאָג כאנע:

— געדענקסט, כײַעלע, דו האָסט געדייגעט, אז די קומענדיקע מענטש-הייט וועט דיך טאַדלען, וואָס דו ביסט מעכאַבעד די קאַמונאַרן מיט אוגער-

קעס מוז איך דיר זאגן, אז איך באדויער די קומענדיקע מענטשהייט, ווייל זי וועט געוויס פארגעסן, ווי מיר זינען זיך באגאנגען איינער מיטן אנדערן. — וואָס דארפן מיר באדויערן די קומענדיקע מענטשהייט? דאָמיר בע-סער אריין אויסמיידן אַנצוטאָן האַרצווייטעק איינער דעם אנדערן. נעם די פֿייערעכער, כאַנע, זיי זינען שוין אָפּגעריבן. שימקע מיט די קינדער זינען אין הויף, וועט ער דיר העלפן אַנציען די שטריק.

אזוי האָט כײַעלע ריכטיק אָפּגעשאַצט כאַנעס ווערטער און האָט זיי אָפּגעקילט, קלוימערשט, מיט דעם, וואָס מע דארף גיכער הענגען דאָס גרעם. די לעצטע זונטיקס איז מאַקאר ניט געקומען. כאַנע האָט געפרעגט באַ כײַעלען, צי זי באַגעגנט אים ניט אפן זאוואָד.

— דו מיינסט, דער זאוואָד איז אזוי ווי דיין הויף? „שאריקאַפּאָדשיפּ-

ניק" איז אַ גאַנצע שטאַט.

— דו ווייסט, אז איך קען מאַקארן? כ׳האַב מיט אים אינײַנעם געאַר-בעט אין אַ קינדערגאַרטן, גלייך ווי איך בין געקומען פון קאַמונע. אדאַנק אים בין איך ניצט געוואָרן פון אַ בילדל.

און כאַנע האָט דערציילט כײַעלען, וויאזוי מאַקאר האָט אַ געשריי גע-טאָן דאָן אין קיר: „כאַנע דאווידאַוונע, זע, וואָס די אַלטע מאַכשייפע טוט באַ דיין קאַשעקו!"

— איך וואָלט דאָס קיינמאַל ניט געגלייבט אָף אים. זעסטו, מע טאָר

קיינמאַל ניט שאַצן גרינג, — האָט כײַעלע געזאָגט.

עס איז דאָ אַ ווערטל: „אַלץ אינײַנעם איז ניטאָ באַ קיינעם". כאַנע האָט דאָס ווערטל גוט פאַרשטאַנען. און איצט האָט זי אזוי מאַרקירט דעם שטיי-גער, אז אַלע טאָג איז זי געזעסן און געשריבן, און ניט אזוי, ווי פֿריער, בין באַגינען, פון אזויגער צען בין צוויי באַנאַכט. ס'איז אַבער געווען אַ זאך, מיט וועלכער כאַנע האָט זיך ניט געקאַנט קיין אייצע געבן. עס טרעפט אָפּט, אז זי זעצט זיך צום טיש, און טאַמער האָט זי פאַרגעסן צונעמען דעם בוך, וואָס זי האָט געלייענט, איז זי שוין אַ פאַרפאַלענע. זי באַווייזט זיך ניט אַרומצוקוקן, ווי זי האָט געפאַטערט די צייט אָף ליינען. גאַנץ אָפּט פלעגט זי כײַעלען אוועקזעצן לעבן זיך און פאַרלייענען. ס'האַט ניט געהאַלפן, וואָס כײַעלע פלעגט זאָגן: „מע דארף דאָך עפעס טאָן".

— נישקאַשע, נישקאַשע, דיקענס ווייסט בעסער פון דיר, וואָס מע דארף טאָן. הער זיך איין, וואָס ער זאָגט: „אַן אַרעמאַן, זאָגט ער, איז אַ סאך שווערער צו זײַן גוט האַרציק, ווי דעם גוויר. דער גוויר קאַן זײַן זייער אַ גוטער טאַטע, און אומפערקזאַמער מאַן, זײַן פֿרוי איז אויך זייער שיין, גוט-האַרציק, פילט אויס יעדער קאַפּריז פון אירע קינדער. אַבער נעמט אַראָפּ פון זײַן שיינער פֿרוי דאָס זיידן קלייד, די צירונג, צעקודלט איר שיינע פֿרוי-זור, נעמט באַ דער אַרעמער מאַמע די קנייטשן און לייגט זיי אוועק אפן פאַנעם פון דער גווירנטע, גיט דעם גוויר, דעם ביישפילקאַזן מאַן און פאַ-

טער דעם אַרעמאנס גראַשנס, דעמלט וועט איר שוין זען ווי געהעריק זײַנע זעלטענע מײַלעס“.

— וואָס וועסטו זאָגן, ער פאַרשטייט, דיקענס, איאַ?
— וואָס זאָל איך זאָגן, אזא יאָר אַף מיר. אָבער לײַג אוועק דאָס ביכל, מע דאַרף שווענקען דאָס גרעט, — באַמערקט כײַלעך.
עס איז געקומען דער טאַג, און כײַלעך איז געלעגן געוואָרן. כאַנע האָט געפויילעט, אז שײַמקע זאָל ברענגען כײַלעך מיטן קינד צו איר, און ביז דרײַ כאַדאַשים זײַנען זײ געווען באַ כאַנע. אין די זונטיקס האָט שײַמקע, ווי פּרײַער, שפּאַצירט אַפּן בולוואַר מיט סענדערקען אין וועגעלע און מיט דעם אײַגענעם מײַדעלע אַף די הענט. די מאַמעס און די באַבעס, וואָס האָבן אויך שפּאַצירט מיט זײערע קינדער אַפּן בולוואַר, האָבן געײַצעט שײַמקען: — כאַווער, אויב איר האָט אַ צוויילינג, באַשטעלעט אײַך אַ דאַפּלעטע קאַלײַסקע. אײַנס האַלטן אַף די הענט, דאָס צווייטע פירן איז זײער שווער. שײַמקע פּלעגט זײ אַנקוקן מיט אַ שײַכלע און שוויגן...

די צײַט קריכט פּאַוואַלײַעטשקע, די טעג לײַגן זיך צונויף אין יאָרן. סענדערקע גײט שוין ארום, כײַלעךס מײַדעלע, בלײַמקעלע, איז שוין אויך ארויס פון די ווינדעלעך. עטלעכע קלײַנע דערצײלונגען כאַנעס האָט אָפּגע-דרוקט דער זשורנאַל „שטערן“, וואָס איז ארויסגעגאַנגען אין מינסק. זי האָט פון דאָרטן געקראָגן אַ גוט האַרציקן בריוו. געכעמיע האָט אײַבערגעלײַגעט די דערצײלונגען און אויסגעדריקט זײַן מײַנונג:

— סײַז ניט שלעכט, אָבער דו שרײַבסט דאָך נאָר וועגן זיך און וועגן זיך!

כאַנע האָט דאָס ניט געקאַנט באַנעמען, און זי האָט געזאָגט דאָס, וואָס זי האָט געפילט און געטראַכט:

— וואָס זאָל איך טאָן, אז איך קען קײַנעם ניט אזוי גוט, ווי זיך אַלײַן? דאָס איז ערשטנס. צווייטנס, בין איך זײער צופרידן, וואָס דו זאָגסט שוין ניט וועגן מײַן שרײַבן אזוי ווי פּרײַער.

— וואָס פאַלט דיר אײַן, ווען האָב איך אזוינס געזאָגט?
— דו האַסט פאַרגעסן? אָבער איצט פאַרשטיי איך אויסגעצײַכנט, אז אפילע שעפּערישע מענטשן פאַדערן פון זײערע נאַענטע, זײ זאָלן פאַלגן... אַט אזוי האָט אויסגעשאַטן כאַנעס האַרמאַט, וואָס זי האָט פון לאַנג אַן-געלאָדן.

עס איז ניטאָ אזא זאַך, אין וועלכער אַ מענטש זאָל ניט ארײַן ביזן האַלדז, שוין אָפּגערעדט, אז שטוב-אַרבעט איז אַן אָפּגרויט. עס שלײַנגט אײַן טאַג נאָך טאַג. כאַנע ווייסט ניט וואָס פּרײַער צו טאָן, איר צײַט איז אַנגעפיקעוועט מיט לײַפעניש, מיט אַרומזען געכעמיען. אַט שטייט ער אַנטקעגן איר מיט אַן אויסגעצײַגענער האַנט, און זי גײט צו אַ קנעפל צום מאַנקעט פון זײַן אויבערהעמד.

צוגענויט דאָס קנעפל, אוועקגעלאָפּן אין קיך. און אַט הערט זי שוין זײַן מילד שטיל קאַל:

— כאנוקל, ווו איז דער גוטאלין מיט דער שוך-בארשט?
— פרעג בא בייקען, זי איז דאך די באפעכאסטע איבער די זאכן. —
אייצעט כאנע און רייבט א גרויסן בורעק אפן ריביזן.

אין א ווייניקע ארום שטייט שוין נעכעמיע לעבן איר אין קיך. זי גיט אים גלייך אין מויל אריין צוויי-דריי לעפעלעך אנגעריבענעם בורעק, ווישט אים אפ די לייפן מיט דער מארליעטשקע, דורך וועלכער זי קוועטשט דעם בורעק-זאפט, ער טוט זי א קוש, זינע אויגן גיבן א גלאנץ מיט שווארצן גלאנץ, ער ווינטשט איר א „זי-געזונט“ און גייט אוועק.

סענדערקע וויינט. כאנע נעמט אים ארויס פון בעטעלע און, האלטנדיק אים אף די הענט, מאכט זי א בורעק-ראסל. זי לייגט צום טאם וויערזאלץ, צוקער, פאשעטע זאלץ, פארזוכט, זעט, אז ס'איז ניט שלעכט, און לעשט אויס דעם פרימוס. ערשט איצט זעט זי, אז אף סענדערקעס בעקלעך זיינען געבליבן רייטע פלעקן, און זי פארשטייט, אז זי האט אים, אפאנעם, א קוש געטאן. זי וואשט אויס סענדערקעס צורקע באם קראן, גיסט אן ווארעמע מילך אין א קריגעלע און פארשטייט, אז דערפאר טאקע האט סענדערקע געוויינט, ער האט געוואלט טרינקען. אויסגעטרונקען די מילך, איז ער גלייך אינגעשלעפן.

ערשט איצט נעמט זיך כאנע צו דער ארבעט ווי ס'באדארף צו זיין, ווארעם היינט איז שאבעס. כייעלע מיט שימקען קומען איצט זעהטענער, ווייל זיך שלעפן פון „שארקאפאדשיפניק“ צו כאנען איז ניט פון די גרינגע זאכן.

דער טאג לויפט. זי דערווארט זיך קוים, די קינדער זאלן שוין איינ-שלעפן. אבער ווי נאך זי זעצט זיך צום טיש, טוט זיך די מידקייט פון איר אפ. אט איז זי אין איינעם אן אונט געזעסן, זי ווייסט אליין ניט ווי לאנג, נאך ניט מער ווי א שאַ פיר. זי האט זיך דערפילט געהויבן פון איר דערציין-דונג וועגן איינער א מאמען, וואס האט געהאט א סאך קינדער, א מאן א שלימאזל, אבער דער גרעסטער אימגריק איז, וואס אירס א יינגעלע ווייסט ניט פון קיין זעט און איינע א באהאוונטע יידענע אייצעט און העלפט אריין-שטופן דאס קינד אין שופלאד פון קאמאד. און דאס קינד ווערט אויס זיי-לעך-וועסיוועניק...

איבערגעדייענט, אויסגעווישט די טרערן פון די אויגן, האט כאנע פאר-שטאנען, אז זי האט אנגעשריבן עפעס-וואס וועגן גרויסן עמעס. אבער גע-לייענט האט זי עס קיינעם ניט. דערווייל האט גענומען צו זיי אריינגיין דער בארימטער קינדער-דיכטער קוויטקא, ווייל דער קינדער-פארלאג האט בא נעכעמיען באשטעלט איליוסטראציעס צו א וויגליד, וואס קוויטקא האט אנגעשריבן.

כאנע איז געווען אנציקט. און ביים איינער א באווסטער דיכטער האט געדייבט קוויטקאס קינדער-לידער, האט כאנע מיט הארץ געזאגט:
— פארוואס נאך קינדער-לידער, ווען עס וועט קומען דער טאג און מע

וועט זיך אוועקוועזן און אופמערקזאם דורכלייענען, וואָס קוויטקאָ האָט אָנגעשריבן, וועט מען דאָרט געפינען פּרעכטיקע לידער פאר דערוואַקסענע. די דערציילונג וועגן דעם ייִנגעלע, וואָס זײַן מאמע מיט דער באַהאוונ-טער יידענע האָבן אריינגעשטופט אין שופּלאָד פון קאַמאַד, איז געבליבן ליגן אפּן טיש. כאַנע האָט עס פאַרגעסן אריינצולייגן אין דער צייטונג, וווּ ס׳זײַנען געלעגן נאָך דערציילונגען און רײן פּאַפּיר. כאַנע איז אַרויסגעגאַנגען גען אין קיך. זי האָט נאָך גיט באוויזן אַראָפּצונעמען דעם טשייניק פון פּרימוס, ווי זי האָט דערזען, אז קוויטקאָ גייט צו איר מיט עפעס פּאַפּירן אין די הענט. ער איז צוגעגאַנגען נאָענט צו איר, האָט זי אָנגעקוקט, ווי כאַנען האָט זיך אויסגעוויזן, זייער שטרענג, אפּילע ברויגעזעך און שטיִל גע-פּרעגט:

— דאָס האָט איר אָנגעשריבן? — און ער האָט א פּאַכע געטאַן מיט די פּאַפּירן בא איר פּאַנעם.

— מיסטאמע איר, — ענטפערט זי מיט א געפאלן קאָל.

— מיסטאמע?

— וויזט, וואָס איז דאָס? — האָט כאַנע געוואָלט נעמען די פּאַפּירן.

— וואָס ווייזן? איר ווייסט ניט? „דער מיטעסער!“ דאָס איז אייער

אַרבעט, וואָס שווינגט איר? איר, וויי איז מיר! כּהאַב נאָך אזוינס ניט גע-זען! — און ער איז מאמעש ארויסגעלאָפּן פון קיך.

כאַנע איז אים נאָכגעלאָפּן. זי איז אריינגעגאַנגען אין צימער. זי האָט

דערזען, ווי ער שטייט אנטקעגן נעכעמיען מיט די זעלבע פּאַפּירן, און זי האָט געהערט, ווי ער שרייט מאמעש:

— זי האָט איר ניט געלייענט? אַרעמער מענטש! איר הייבט ניט אָן

צו וויסן, ווער איז רעבן איר.

כאַנע איז ארויס פון צימער, ווי א ווינט. דאָס הארץ האָט איר פאַר-

קוועטשט פון גרויס ראכמאַנעס צו נעכעמיען. ביים זי איז אין א ווילע ארום

ווידער אריינגעגאַנגען מיטן טשייניק און האָט אָנגעגאַסן צוויי גלעזער טיי,

האָט לייב אָפּגערוקט די גלאָז פון זיך און האָט צו איר געזאָגט:

— איר נעם עס מיט, איר וועל עס אוועקגעבן קושניראָון. דאָס וועט

זײַן אָנגעדרוקט.

כאַנע האָט געשאַקלט מיטן קאַפּ, נאָר זי האָט ניט געפילט, אז זי טוט

עס, א סקרוך האָט דורכגענומען אלע אירע גלידער, לייב האָט עס, אפּאַ-

נעם, דערפילט און זי געטרייסט:

— וואָס זײַט איר אזוי צעטראָגן, כאַנע! איר האָב געלייענט און הונ-

דערטער מאָל געהערט, ווי מאמעס כאַלעשן, דאָס קינד זאָל אופעסן נאָך

עפעס. אָבער איר האָב נאָך ניט געלייענט און ניט געהערט, אז א מאמע

זאָל זוכן א טרופע, דער אפעטיט בא איר קינד זאָל זיך מינערן. זײַט ניט

אַראָפּגעפאַרן בא זיך, איר קענט מיר גלייבן. דאָס, וואָס איר זאָג, איז עמעס.

כאַנע האָט טאקע געגעבן קוויטקאָן די דערציילונג, און אין א פאַר טעג

ארום, ווען כאַנע האָט צוגעקליבן דעם קאַרידאָר, האָט עמעצער אָנגעקלאָנג-

גען. כאנע האָט געעפנט די טיר און דערזען אן אומבאקאנטן מענטשן. ער האָט אראָפגענומען די הוט פון קאָפּ און געפרעגט:

— איר זײַט כאַנע?

— יאָ. נאָר לאַמיר ארײַנגיין אין צימער.

אפן שטופּל האָט זיך דער מענטש ניט געזעצט, כאַטש נעכעמיע האָט ניט איין מאָל פאַרגעלייגט. שטייענדיק מיט דער הוט אין האַנט, האָט ער זיך פאַרגעשטעלט:

— איך בין מייער ווינער. צו מיר איז ניט צופעליק ארײַנגעפאלן אייער דערצײלונג. דאָס איז א מערקווירדיקע דערצײלונג. דאָרטן איז ניטאָ קיין טראָפּן לײַטעראַטוראַרטיקײַט.

— אַבער גלײַבט מיר, אז דאָס האָב איך טאַקע אַלײַן אָנגעשריבן, — כאַנע האָט זיך פאַרהאַקט, רוײט געוואָרן.

מייער ווינער האָט אָנגעהויבן ארײַנגיין גאַנץ אַפּט. אַלץ, וואָס ער האָט דערצײלט, איז געווען טשיקאַווע צו הערן. אַנומלֶטן האָט ער גענומען דעם שפּיגל פון קאַמאַד, אים געהאַלטן אין בײַדע הענט, מיט דער שפּיגל-גלאַז צום סופּיט און געוויזן, וויאזוי ער איז אומגעגאַנגען אין רוים אין דער סיקסטינער קאַפּעלע און האָט באַטראַכט מיקעלאַנדזשעלאָס געמאַלן. כאַנע האָט געזאָפּט פון מייערס פאַרשיידענע געשיכטעס וועגן זײַנע רײַזעס, ער האָט פאַרכאַפּנדיק גערעדט וועגן דער וועלט-לײַטעראַטור, וועגן דער ייִדי-שער אַלטער און נײַער לײַטעראַטור. זיי האָבן זיך זייער באַפּרײַנדעט, זיי האָבן אפּילע געטראַכט צו דינגען אינײַנעם א דאַטשע אין קראַטאַווע, אַבער דער גוירל האָט אַנדערש באַשטימט...

זינט די סאַוועטישע ארמײ האָט באַפּרײַט לײַטע, האָט כאַנע אָנגעהויבן באַקומען בריוו פון דער מאַמען. די מאַמע האָט געטײַנעט איין טײַנע: קאַל-זמאַן זי לעבט, ווײַל זי זיך זען.

דעם 18 יון 1941 יאָר האָט נעכעמיע באַגלײַט כאַנען מיט רײַזעלען, מיטן ייִנגסטן מײַדעלע, צום ווײַסרוסישן וואַקזאַל, ווײַל כאַנע איז אוועקגע-פאַרן קײַן לײַטע. מיט קנאַפע צוואַנציק יאָר צוריק האָט כאַנע פאַרלאָזט דאָס שטעטל, צו וועלכן זי האָט זיך דעם 19 יון דערנענטערט מיטן קאַוונער צוג. זי איז געווען אופּגערעגט, צעטומלט, זי האָט זיך מאַמעש געשראַקן פאַר דער באַגעגעניש. זי האָט זיך ניט געקאַנט אויסמאַלן דער באַבעס שטוב אָן דער באַבען מיטן זיידן. נאָר מער פון אַלץ האָט זי געשראַקן די באַגע-געניש מיט דער מאַמען. זי האָט גוט געדענקט, אז די באַבע איז געקומען זי אָפּנעמען מיטן קינד. און די באַבע איז נאַכגעלאָפּן דעם וואַגן, זיך גע-האַלטן באַ דער דראַבינע און געבעטן: „סרײַב, כאַנקע, סרײַב, האָב ראַכ-מאַנעס“...

די מאַמע אירע, גיטל, איז שוין א סאַך מאָל געלאָפּן מיט דער טעלע-גראַמע צום קאַמאַנדיר פון דער סאַוועטישער ארמײ, געבעטן, ער זאָל קײַן

פאריבל ניט האבן, און קעסיידער געפרעגט: „איר ווייסט געוויס, אז דער קאָוונער צוג וועט ניט פארשפּעטיקן?“ זי האָט ניט גערוט און קיינעם ניט געלאָזט רוען. עס איז טאקע געווען אזוי, ווי איר מאן הירשע האָט געזאָגט: „זינט די טעלעגראַמע איז געקומען, שטייט מיין ווייב אָף איין פּוס, קייט מיט איין צאָן און שלאָפט מיט איין אויג“.

אין איוון האָט ניט אופגעהערט צו פלאַקערן. ס'זיינען שוין פארטיק די טאַרטן, געראַטענע און הויכע, ווי צילינדערס. די געשלאָגענע באַבקעס אָף געלכלעך מיט סמעטענע איבערגעשאַטענע מיט געריבענע ניס, צימרינג און צוקער, גלאַנצן, ווי לאַקירטע. די פלאַדנס, פעטע און פּוכקע, זיינען ווי מיט א פּרעסט פּאַרצויגן פּונעם צוקער-פּודער. אָף די טונקל-געלע לעקעכער האָט גיטל אויסגעלייגט פּון נעגעלעך גענדז מיט גענדזלעך. ס'זיינען פּאַר-טיק טייגלעך: געצוקערטע, טרוקענע, נאַסע, געקאַכטע אין האַניק. ס'זיינען דאָ געפּעפּערטע קיכלעך צו געהאַקטן לעבער, אין גרויסן געווייסטן קופּער-נעם קעסל האָט גיטל אריינגעלייגט רינדערנע און קעלבערנע ביינער, ביי-נער פּון אויפּעס, פּון וועלכע זי האָט אראַפּגענומען דעם בייִלעך. די לעפּל, וואָס גיטל האָט אוועקגעלייגט אפּן טעלער, נאָכן פּאַרוזכן די יוד, איז צו-געקלעפט געוואָרן צום טעלער.

— ווער וועט בא דיר אופעסן אזא קרענצע צו יוד? — האָט הירשע ניט אויסגעהאַלטן.

— מע וועט ניט אופעסן, וועל איך ארויסגיטן. ווער קומט צו דיר, באַדאַכט זיך! העלף בעסער קלעפּן די קרעפּלעך, לייג זיי אָף די בעקנס, שמיר מערער שמאַלץ, זשאַלעווע ניט! — גיטל האָט גערעדט, בייסמיטע געלייגט געהאַקטן לעבער אָף די גרויסע פּאַלומעסיקעס, ארומגעפּוצט מיט דין געבראַקטע גרינע ציבעלעס, ארומגעשאַטן מיט אַנגעריבענע האַרטע געלכלעך, וווּ-ניט-ווּ אריינגעשטעקט אַ ראַז רעטעכל, געשעפט מיטן קאַכ-לעפּל גענדזענע שמאַלץ, ניט אַפּגעזייט די געלע גרויוון, געגאַסן אָף דער לעבער.

— ס'וועט דאָך בא דיר אוועקשווימען! — האָט הירשע געוואָרנט.

— אבי דו וועסט בא מיר בלייבן!

— ווער עס ווינטשט מיר שלעכטס, זאָל האָבן א ווייב א בעריע.

— איך ווינטש מינע גוטעפריינט, אז זייערע ווייבער זאָלן פּאַרשפּאַרן צו זיין בעריעס! — האָט גיטל געענטפּערט, געשטאַכן מיטן שפיציקן מע-סער די שטיקער קעלבערנע ברוסט. א שטאָך — אריינגעשטעקט א קנאָ-בלע, א שטאָך — א שטיקעלע מער, א פעטרעשקע, באַשפּרענקט מיט געשטויסענעם ענגל-געווירן, באַגאַסן מיט אופּגעקלאַפטע אייער, באַטרייסלט מיט טרוקענער געמאַלענער כאַלע, ארומגעלייגט מיט הינערשע פּלאַסטערן און — אין איוון אריין...

ענדלעך איז אַלצדינג פּאַרטיק. גיטל באַקוקט די געגרייטע טישן, די פּעשער מאַשקע צווישן די טיפּע גלעזערנע שאַלן איינגעמאַכטס. די גרויסע דורכזיכטיקע אַגרעסן זיינען גאַנץ און געל, ווי בורשטיגענע. די טונקל-

רויטע ווייס-געפינטלעטע טריסקאווקעס שווימען אין רויטלעכן זאפט, ווי נאָרוואַס פון דער בייט.

אַבער גיטל קוקט שוין ניט אף דעם, גיטל איז איצט ווייט פונדאנען. זי האלט כאַנקען אונטער די הענטלעך, כאַנקע שטעלט די ערשטע טריט, און גיטלס מאמע, די באַבע פעסיע, פירט דורך מיט אַ מעסער צווישן כאַנקע קעס געשטריקטע שיכעלעך, זאַגט אַ שפרוך: „לויף, ווי אַ טיכל, זאַלסט וואַקסן, ווי קראַפּעווע, גוטע לייט זאַלן זיך פרייען, טאטע-מאמע זאַלן קוועלן...”

יא, זי האט געשריגן, ביים כאַנקע האַט געהאט איר מיידלעך: „מעגסט לייגן אין קאָוונע אין ביקער-כײליים, מעג דיין מאַמוזער פאַרלייגן מיטן קעפל, איך האב אין דעם קיין כײלעק ניט.”

גיטלען פאַרקוועטשט דאָס האַרץ: „כאַנקע געדענקט דאָך דאָס אויך...” גיטל האַט זיך אָפּגעכאַפט די רעגע, ביים זי האַט דערהערט כאַנקעס שטים אין שטוב. ס'האַט זיך באַ איר אַרױסגעריסן אַ ווײלד געשריי, זי איז אַראַפּגעשפּרונגען פון געלעגער, אף וועלכן זי האַט זיך צוגעשפּאַרט. זיך פאַרטשעפעט אַן שוועל, דורך אַ פּינטלדיקן נעפל דערזען אויסגעשפּרייטע הענט און איז אף זי געבליבן הענגען...

— מאַמינקע, דו ביסט יונג, ווי אַמאָל.

— אַלט איז דער, ווער עס געדענקט ניט די יונגע יאַרן, מיין קינד. זען זיך, אַט גיב איך דיר אַ גלאַז ציקאַריע, נעם אַ טייגל.

כאַנקע האַט געקײט אַ טייגל און זיך פאַרטראַכט.

— וואָס טראַכסטו, מיין קינד?

— מאַמע, איך האב מוירע, איך וויל אַריינגיין צו דער באַבען אין

שטוב. זאָג מיר, מאַמע, ווי איז דאָס געווען?..

— די באַבע איז געקומען פרייטיק פון מערצען, ס'איז איר געוואָרן

ניט גוט, האַט מיר דער זיידע, אַלעווהאַשאַלעם, אַריינגערופן. פרעג איך:

„מאַמע, געבן דיר אַ לעפעלע געפרעגלטע קאַרשן?” זאַגט זי: „גיטקע, מאַך

זיך ניט צום נאַר, צינד אַן לײכט.” און גאַר...

כאַנע האַט באַטראַכט די געגרייטע טישן און געשמייכלט, ווײל עס

זײנען שוין אַריינגעאַנגען מענטשן. קײנער איז ניט געקומען מיט לײדיקע

הענט, יעדערער האַט געבראַכט מאַשקע, לעקער, מוירעדיקע קיטקעס, מע

האַט קײנעם ניט געדאַרפט רופן.

עס איז געווען שאַבעס, אַ שײנענדיקער וואַרעמער פּרימאַרגן, אַלע

פענצטער אין גיטלס שטוב זײנען געווען אָפּן, גיטל אליין האַט אויך גע-

שײנט. דאָס ברױנע מוסלינענע לאַנגע קלייד מיטן גיפּוירענעם ווײסן הויכן

קראַגן איז געלעגן אף איר ווי אויסגעגאַסן. דאָס פאַרויטלטע פּאַנעם און די

בלױע אויגן האַבן געשטראַלט פון נאַכעס. זי האַט אַלע ווײלע געוואַרפן אַ

בליק אף כאַנען, ווי זי וואַלט געפרעגט:

— שעמסט זיך ניט מיט מיר, מיין קינד?

כאַנע האַט געקוקט אף דער מאַמען און געטראַכט: „איצטער ווייס איך

שוין, וואָס פאר א מאמע איך האָב. מאלע-וואָס עס איז געווען?.. וואָס מער זי האָט געקוקט אף דער מאמען, אלץ מער האָט זי געפילט, סארא גרויס גליק עס האָט זי געטראָפן, וואָס זי איז אהער געקומען.

אין פריידיקן טומל האָט מען אף א ווילע פארגעסן אין רייזעלען. זי איז געזעסן בא הירשן אף די קני, ער האָט געגלעט איר קאָפּ, איר דער-לאנגט א שטיק טאַרט, און רייזעלע האָט ניט געוויסט וואָס צו טאָן דערמיט. א ווילעטשקע איז געווען שטיף, נאַר אַט איז אריינגעגאנגען טיבעלע די בלעכערקע, א יידענע א באַלמעלאַכע. דאָס איז געווען דער ערשטער מענטש, וואָס איז געקומען מיט ליידיקע הענט. זי האָט זיך צעקושט מיט כאַנקען, צוגעגאנגען צו גיטלען, שטיף געפרעגט:

— וועסט אף מיר קיין פאריבל ניט האָבן, גיטל? איך זאָג דיר, וואָס איך האָב אף מיין האַרצן. ביסט געבאַרן געוואָרן אין א זינדן העמדעלע, דיין קינד איז געקומען צו דיר, איך בין דיר מעקאָנע. איך ווינטש דיר, זי זאָל פארגעסן, וואָס עס איז געווען, זי זאָל דיר אזויפיל האַלט האָבן, וויפל טרען זי האָט פארגאָסן צוליב דיר.

ס'איז שוין שפעטער אוונט. גיטל מיט כאַנקען זינען אליין, גיטלס ליפן באוועגן זיך. צום סאָף רעדט זי ארויס, וואָס זי טראַכט:

— זאָג מיר, כאַנקע, פארוואָס ביסטו אוועק פון דיין ערשטן מאָן?
— מאמע, מיר וועלן נאָך צייט האָבן. אָבער איך קאָן דיר גאַרנישט צוזאָגן. וואָס איך וועל ניט וועלן, וועל איך אלציינס ניט דערציילן.

פֿלוצעם האָט אָנגעהויבן ווי דונערן.

— טאטע, וואָס הילכט אזוי?

— כ'מיין, אז דאָס איז מאַנעוורעס.

אָבער אף מאַרגן אינדערפרי האָט הירשע כאַנען מיט רייזעלען אין א פור געפירט צו דער באַן קיין דאטנעווע. מ'האָט שוין געוויסט, אז דאָס זי-נען ניט קיין מאַנעוורעס...

דער וועג צוריק איז געווען אומוואַרהאפטיק, ווי אין א אַרעקלעכן כאַ-לעם. אין דאטנעווע האָט זיך הירשע געזעגנט מיט כאַנען און מיט רייזעלען, זיי האָבן אזוי געוויינט, זיך אזוי איינגעקלאַמערט איינער אינעם אנדערן, עס האָט זיך געדאַכט, זיי וועלן זיך ניט אַפּרײַסן. אף דער ערשטער ליניע לעבן וואַקזאל איז געשטאנען א צוג. הירשע האָט געהאַלפן כאַנען מיט ריי-זעלען זיך אריינזעצן אין א וואַגאָן. דאָס איז געווען א ווייכער שלאַף-ווא-גאָן, און מער איז קיין איין מענטש ניט געווען. הירשע איז א ווילדיקע גע-שטאנען באַם פענצטער, און ווען דער צוג האָט גערייט, האָט ער מיט ביי-דע הענט פארדעקט דאָס פאַנעם און איז אוועק צום וואַקזאל. אין קאדאן, א סטאַנציע ניט ווייט פון דאטנעווע, איז דער צוג געשטאנען. עס האָט זיך געהערט א שייסערײַ. דורכן וואַגאָן-פענצטער האָט כאַנע געזען, ווי מענטשן לויפן מיט פעק, מיט טשעמאַדאַנעס, זיי לויפן און מיטאַמאָל פאַרן זיי אום

און בלייבן ליגן... רייזעלע האט זיך איינגענורעט אין כאנעס שויס, עס האט זי אזוי געטרייסלט, זי האט אזוי געכליפעט, זי האט דאך אויך געזען דאס, וואס כאנע האט געזען. ווען דער צוג האט גערירט, איז אריינגעגאנגען אין וואגאן א יידישע פרוי. זי איז געווען צעפאטלט, זי האט אויסגעזען ווי מע-שווע, און זי האט דערציילט:

— די סמעטאנאוועס האבן מיט אוטאמאטן אונדז ארומגערינגלט, און אלע זיינען געבליבן ליגן. מיין מאן און מיין יינגעלע אויך. — דערציילנדיק, האט די פרוי אנגעהויבן שלוכצן און זיך רייסן די האר פון קאפ.

ביז ראדווילישעק איז אין וואגאן געווען כאנע, רייזעלע און די פרוי. ערשט אף דער סטאנציע אין ראדווילישעק האט זיך אין וואגאן אריינגעזעצט א גרויסע יידישע מישפאכע — מאנצבלען, פרויען, קינדער און אן אלטיטש-קע באבע, וואס האט ניט אופגעהערט צו יאמערן:

— אוי, וויי איז מיר, א קלאג צו מיין אלטן קאפ! ווי זיינען מינע אי-בעריקע זין, זיי האבן שוין געוויס געלייגט די קעפ. האלעמיי, גאטינקע, האסטו ניט געטאן פא-א-אר-קערט! האלעמיי זאל איך שלעפן מינע שאפע-לע אלטע ביינער אזא מעהאלעך!

ווי עס פלעגט זיך אנהייבן א שיסעריי, פלעגט די באבע שטייל ווערן, און אויב עמעצער פון דער מישפאכע האט געוואלט א טרונק און האט אויסגעשטרעקט די האנט צום טשייניק, איז זי צוגעלאפן, געפאכעט מיט די הענט און זיך געבעטן:

— לאזט געמאך, דערנאך! קלאפט ניט מיטן דעקל פון טשייניק! ניט ווייט פון סעבעזש איז דער טשייניק שוין ליידיק געווארן. איצט האט די באבע זייער געוואלט א טרונק. איינע פון איר מישפאכע האט גע-נומען דעם טשייניק, זיך געלאזט צו דער טיר, די באבע האט ארויסגעריסן דעם טשייניק, אים דערלאנגט כאנען און געזאגט:

— טאכטערל, גיי דו, דיין קינד וויל דאך אויך, מיסטאמע, א טרונק. נאך רייזעלע האט זיך איינגעקלאמערט אין דער מאמען, מוירעדיק זיך צעשריען: „גיי ניט, מאמע, גיי ניט. איך וויל ניט קיין טרונק!“

נאך וואסער איז טאקע אוועק דער באבעס שוור. ווי נאך זי איז ארויס פון וואגאן, האט זיך אנגעהויבן א שיסעריי. ווען ס'איז שטייל געווארן, איז דער צוג נאך היפש געשטאנען, נאך די, וואס איז אוועק נאך וואסער, איז ניט צוריק געקומען... די באבע האט ווידער געיאמערט, דער צוג האט גע-רירט, און די מישפאכע איז קלענער געווארן מיט איין מענטשן.

רייזעלע איז איצט ניט אפגעטראטן פון כאנען, אף קיין מינוט זי ניט אפגעלאזט. אין סעבעזש איז די גרויסע מישפאכע אראפגעגאנגען. כאנען מיט רייזעלען האט דער נאטשאליק פון סטאנציע אריינגעזעצט אין אן אנדער צוג, אין א וואגאן מיט פרויען פון מיליטערישע, וואס זיינען שוין אוועק אף דער מילכאמע.

דער וואגאן איז געווען אנגעפיקעוועט. כוץ די פרויען, זיינען געווען

אנגעוואאָגערט קופערטן, ניי-מאשינעס, וועלאָאָסיפעדן, לעדערנע טשעמאַדאַ-
 נעס, קינדער גרעסערע און גאַר קליינע. כאַנע האָט אַף איר טשעמאַדאַנדל
 אוועקגעזעצט רייזעלען, אַליין האָט זי זיך געזעצט אַף דער פאַדלאַגע לעבן
 אַ פרוי, וואָס איז געזעסן מיט אַ פּיצל קינד אַף די הענט. דאָס קינד איז
 געלעגן אַף אירע הענט אויסגעצויגן, מיט פאַרמאַכטע אויגן, זינע געלע
 דארע פּיסלעך זינען אַראָפּגעהאַנגען פון איר שויס. די פרוי האָט אַלע וויי-
 לע אַריינגענומען דעם קינדס פּיס-פּינגערלעך אין די הענט, און איבער
 אירע באַקן האָבן ניט אָפּגעהערט צו קינקלען זיך שווערע מוטנע טרערן.
 — גיט מיר, איך וועל אים האַלטן, ווי איר. עס וועט אים זיין בא-
 קוועם, — האָט כאַנע פאַרגעלייגט.

— ער איז געווען קראַנק. דער מאַן איז געקומען צו לויפן, האָט אונדז
 אַריינגעזעצט אין אַ מאַשין, ווי מיר זינען געגאַנגען און געשטאַנען. מיר
 האָבן אַפּילע ניט באַוווּזן זיך צו געזעגענען. איך וויל ניט, איר זאָלט אים
 נעמען, מע דאַרף ניט, אים איז שוין אַלציינס... איר וועט מיר העלפן, ווען
 דער צוג וועט זיך אָפּשטעלן?..

שפּעט באַנאַכט האָט זיך דער צוג אָפּגעשטעלט אינמיטן פעלד. אין אַ
 זייט פון דער אייזנבאַן-ליניע איז געשטאַנען אַ קליין שטיבל פון אייזנבאַן-
 וועכטער. כאַנע איז אַהין אוועקגעלאָפּן, זי האָט דאָרט געטראָפּן אַ פרוי, זי
 האָט דערציילט וואָס-ווען, די פרוי האָט געגעבן כאַנע אַ לאַפּעטע, אַליין
 אויך גענומען אַ לאַפּעטע, און אַהינטער דעם שטיבל האָבן זיי אויסגעגראָבן
 אַ שמאַל קליין גריבל. כאַנע איז אוועק גאַך דער פרוי, און די פרוי האָט
 מיט אירע הענט אַהין אַראָפּגעלאָזט דאָס קינד...

ביז באַגינען איז דער באַן געשטאַנען אַף דער סטאַנציע. די גאַנצע צייט
 האָט די פרוי געהאַלטן אין איין כאַלעשן. אינדערפרי איז צום וואַגאַן צוגע-
 גאַנגען דער נאַטשאַלניק פון עשעלאָן, ער האָט געמאַדן, אַז דער צוג גייט
 קיין פענזע. דער צוג איז אַנגעקומען אַף דער סטאַנציע פּרעכאַנאווע פאַר
 טולע. כאַנע האָט גענומען דאָס טשעמאַדאַנדל, אָפּגעוועקט רייזעלען, און
 זיי זינען אַרויס פון וואַגאַן. אריבערגעשפּרייט די ליניעס, איז כאַנע מיט
 רייזעלען צוגעקומען צו אַ וועג, וועלכער איז געווען ליידיקלעך. דער טאַג
 איז געווען אַ הערלעכער, דער וועג איז געלעגן צווישן פעלדער, די זון האָט
 געבלענדט די אויגן. אָבער סייזוי האָט כאַנע קוים געזען ווי צו שטעלן די
 פּיס. פּלוצעם האָט זי דערהערט שטימען. זי האָט אויסגעקערעוועט דעם
 קאַפּ און דערזען פרויען, וועלכע זינען געגאַנגען מיט ליידיקע מיכל-בידאַ-
 נעס אין די הענט. איינע פון די פרויען איז צוגעגאַנגען צו כאַנע, האָט
 זי אַנגעקוקט, טרויעריק געשאַקלט מיטן קאַפּ. ערשט איצט האָט כאַנע בא-
 נומען, ווי זי זעט אויס. זי האָט טאַקע אויסגעזען שוידערלעך, עס איז שוין
 געווען דער צווייטער יול... די פרוי האָט, אפּאַנעם, פאַרשטאַנען. זי האָט
 גענומען פון כאַנעס הענט דאָס טשעמאַדאַנדל און דערקלערט:

— צוויי ווערסט פונדאנען גייט אַ באַן קיין סערפּוכאַוו. איך פאַרשטיי,
 אַז איר זייט פון מאַסקווע, וועט איר גאַך היינט זיין אינדערהיים.

די פרוי האָט אויך גענומען רייזעלען פאר א האנט, און ס'האָט ניט לאנג געדויערט, זיינען זיי געקומען צו א קליין וואַקזאלע. זי האָט כאַנען באַ- זעצט אַף א באַנק און צו איר געזאָגט:

— זיצט, איך וועל אייך ברענגען וואָס צו עסן.
אזוי איז טאקע געווען. די פרוי האָט צוגעווארט, ביז דער צוג איז גע- קומען, זי האָט געהאַלפֿן כאַנען מיט רייזעלען אריינגיין אין וואַגאָן, און דעם זעלביקן טאָג פארנאכט איז כאַנע געווען אין שטוב.

ביים נעכעמיע האָט זי דערזען, איז ער פארגליוערט געוואָרן. זיין פאַ- נעם איז געוואָרן ווייס, ווי קרייז. ער האָט קיין איין וואָרט ניט געקאָנט ארויסברענגען. פֿלוצעם האָט ער אָנגעהויבן שלוכצן, אָבער קיין טרערן האָט כאַנע באַ אים ניט דערזען. זי האָט עס ניט געקענט זען, אפילו ווען ער וואָלט געוויינט, ווייל זי איז אוועקגעפאלן כאַלאַשעס און ס'האָט היפש גע- דויערט, ביז נעכעמיע האָט זי אָפּגעמינטערט.

א גאנצע נאכט האָבן זיי קיין אויג ניט צוגעטאָן, כאַטש זיי האָבן וויי- ציק גערעדט. נאָר פון צייט צו צייט פֿלעגט נעכעמיע זי אַנקוקן און זיך ווינדערן:

— כאַנע, כאַנוקל, איך זע דיך. דו ביסט טאקע דאָ?..
רייזעלע איז געווען פארלאָרן, זי האָט געשוויגן, זי האָט זיך ניט גע- שפּילט מיט די שוועסטער, ווי פריער, און עטלעכע מאָל געפרעגט:
— מאַמע, פארוואָס האָבן מיר ניט מיטגענומען דעם זיידן מיט דער באַבען?

כאַנע האָט געשוויגן, זי האָט דאָך ניט געקענט דערציילן רייזעלען, אן דער טאטע מיט דער מאַמען האָבן געזאָגט: „כאַנעלע, דו פאַר אוועק. אלע ווייסן, אז דו ביסט געקומען פון סאַוועט-רוסלאַנד“.

מאַסקווע האָט איצט כאַנען אויסגעזען מאַדנע. אין די אַוונטן זיינען די פענצטער געווען פארהאנגען, ס'זיינען אָפּט געווען לופט-אליארעמס. פון הויז-פארוואלטונג האָט מען שוין ניט איין מאָל געוואָרט, אז מע דארף זיך עוואַקוירן מיט די קינדער. דעם פינפטן אויגוסט 1941 יאָר האָט נעכעמיע באַגלייט כאַנען מיט די קינדער פון קאזאנער וואַקזאל אין עוואַקואציע. אין דער ברייטער וואַגאָן-טיר איז כאַנע געשטאנען מיט סענדערקען אַף די הענט. נעכעמיע האָט אָנגעזאָגט:

— כאַנוקל, היט די קינדער, די קינדער היט, הערסטו?
דער עשעלאָן, מיט וועלכן כאַנע האָט זיך עוואַקוירט, איז געגאנגען קיין טשעבאַקסארי. אין וואַגאָן, וווּ כאַנע איז מיט די קינדער געווען, האָבן זיך געפונען דורכויס פרויען מיט קינדער פון מאַסקווער קינסטלער. דאָס איז געווען אַ פראַכט-וואַגאָן, אָן טרעפלעך. אין אזעלכע וואַגאָנעס האָט מען פאר דער מיטלענע געפירט בעהיימעס, און דאן פֿלעגט מען געוויס צו-

שטעלן א טראפ צו דער טיר. אבער איצט איז אזוינס ניט געווען, מע האָט געמוזט שפּרינגען גלייך פון וואַגאַן אָף דער ערד. דער וואַגאַן איז געווען אַנגעפּראָפּט, עס האָט זיך אַנגעהויבן אן „אינטעליגענטע, איידעלע“ אמפּער. יעדערער האָט געוואָלט אן אָרט ניט באַ די פענצטערלעך און ניט באַ דער ברייטער טיר. ס'איז בעעמעס שווער געווען צו געפינען אן אָרט, וווּ דער ווינט זאָל ניט אַרײַנבלאָזן, ווייל אין די וואַגאַן-ווענט זײַנען געווען ברייטע שפּאַלטן. כאַנע האָט שווינגדיק פּאַרנומען אַ ווינקל אָף דער נאַרע לעבן פענצטערלעך, אײַנגעדעקט די קינדער, אַרײַן זיך אַוועקגעזעצט לעבן זײ. גיט ווייט פון ריאַזאַן האָבן זיך צעהיילכט קעגנלופּט-סירענעס. באַ דער טיר איז געוואָרן אַ מירעדיק געדראַנג. פּאַרביי דעם וואַגאַן איז געלאָפּן דער נאַ-טשאַלניק פון עשעלאָן און האָט געשרייען:

— קריכט ארויס, גיכער, גיכער!

די סירענעס האָבן מירעדיק געגריילצט, מע האָט שוין ניט געהערט דעם נאַטשאַלניקס קוילעס. די פרויען, וואָס האָבן קיין קינדער ניט געהאַט, זײַנען געשפּרונגען פון וואַגאַן, זיך ניט באַוויזן אָפּצושטעלן, און געפּוויזעט איבער דער ערד. די קינדער האָבן מירעדיק געוויינט. פרויען האָבן זיך געבעטן:

— שטופּט ניט, העלפּט מיר, מיין קינד, מיין קינד!..

אַ פּאַרטײַבטע פון די געשרייען, האָט כאַנע מיט סענדערקען אָף די הענט מיט אירע דרייַ מיידעלעך, וועלכע האָבן זיך געהאַלטן באַ איר קלייד, זיך געשטופּט צו דער טיר. אינגיכן האָבן די סירענעס זיך אײַנגענומען, כאַ-נע איז מיט סענדערקען אָף די הענט אַרויסגעשפּרונגען פון וואַגאַן, גע-האַלפּן אַרויסשפּרינגען די קינדער, אַ געשריי געטאָן:

— בייקעלע, פּערעלע, נעמט סענדערקען און גיט אַכטונג אָף רייזע-לען! רירט זיך ניט פון אָרט!

אַרײַן איז זי צוגעלאָפּן צום וואַגאַן, האָט אַויסגעשטרעקט אירע הענט און געזאָגט צו אַ פּרוי, וואָס איז געשטאַנען מיט אַ קינד אָף די הענט: — שפּרינגט, האָט קיין מוירע ניט! איך וועל ניט אַנידערפּאַלן.

ווען די פּרוי מיט איר קינד איז שוין אַויד געשטאַנען אָף דער ערד, איז כאַנע צוגעלאָפּן צו אירע מיידעלעך מיט סענדערקען, זי האָט עפעס צו זיי גערעדט, אַרײַן ניט וויסנדיק וואָס. צום גליק האָבן די סירענעס אָפּגעהערט. כאַנע האָט גענומען שלעפּן שטיקלעך שפּאַלעס, ציגל, וואָס האָבן זיך דאָ געוואַלדערט, צו דער וואַגאַן-טיר, און ס'איז גרינגער געוואָרן אַהין אַרײַן-צוגיין. איצט האָט זיך ווידער אַנגעהויבן אַ קריגעריי, ווייל מע האָט צעפּלאַן-טערט די ערטער. די פּרוי, וועלכער כאַנע האָט געהאַלפּן אַרויסשפּרינגען מיט איר קינד פון וואַגאַן, האָט זיך צוגעזעצט צו כאַנע, זיך ניט געקענט אַנווינדערן, ווי כאַנע האָט אַויסגעשטרעקט די הענט צו איר און זי אונטער-געכאַפּט. „אַ דאַנק אײך, אַ דאַנק“ — האָט די פּרוי געכאַזערט. כאַנע האָט ניט ווילנדיק געשמייכלט, ווייל זי האָט געטראַכט: „טייערינקע מינע, ווען דו וואָלסט געקאַנט רײַטן, ווי איך, געכאַפּט בייקלעך צו פלייש-פּאַרגרייטונג,

וואָלסטו זיך אזוי ניט געוונדערט און וואָלסט אויך געקענט שפּרינגען ווי
איך".

ביינע-לעביינע איז צוגעפאלן די נאכט, מע האָט אָנגעהאָדעוועט די
קינדער, זיך געלייגט וווּ ווער עס האָט געקענט. כאַנעס אָרט אָף די ברייטע
נארעס איז אויסגעקומען באַם סאַמע עק. אין דער וואַנט זיינען געווען בריי-
טע שפּאַלטן, דערצו איז דאָס קליינע פענצטערל געווען ניט פאַרגלאָזט.
כאַנע האָט געפונען צוויי שטיקעלעך האַלץ, מיט אַ מעסער אויסגעשניצט
פון זיי פּלעקעלעך, צוגעפּעסטיקט אַ דעקע צום פענצטער און צו אַ שטי-
קעלע וואַנט. באַ דער סאַמע וואַנט האָט זי געלייגט די עלטרע מיידעלעך,
לעבן זיי סענדערקען, רייזעלען לעבן אים, און אַרײַן האָט זי זיך געלייגט
לעבן רייזעלען. די איבעריקע פּרויען האָבן געזען, וואָס כאַנע טוט, האָבן זיי
אויך פאַרהאַנגען די ווענט. איצט האָט ווייניקער געבלאָזן. אַלע זיינען איינ-
געשלאָפּן, מע האָט זיך אָפּגעכאַפּט דאָן, ווען דער עשעלאָן האָט זיך פּלו-
צעם אָפּגעשטעלט. אינגליכן האָט זיך באַוויזן דער נאַטשאַנליק פון עשעלאָן.
ער האָט אָנגעזאַגט אַ „גוטע כּסורע“, אַז מע וועט דאָ לאַנג שטיין. עס האָט
זיך געהערט אַ קינדערש געוויין. באַ דרײַ קינדער זיינען קאַליע געוואָרן די
מעגעלעך. די מאַמעס פון די קינדער זיינען ניט נאָר געווען פּרויען פון
קינסטלער, זיי גופע זיינען געווען קינסטלערנס און מיטגלידער פון „מאַסך“.
זיי האָבן זיך פאַרלאָרן, ניט געוויסט וואָס צו טאָן. כאַנע האָט אַבער יאָ
געוויסט, זי איז אַרויסגעשפּרונגען פון וואַגאַן, מיטן קוק האָט זי צעלייגט
אַ קליין שטיקערל צווישן צוויי פּלאַכע שטיינער, באַ עמעצן פון די פּרויען
האַט זיך געפונען קאַרטאַפּל-מעל, כאַנע האָט געהאַט צוקער, און אין אַ
וויילע אַרום האָבן די קראַנקע קינדער געגעסן קיסערל. כאַנעס מיטפאַרערנס
האַבן ניט אָן ווונדער געקוקט, ווי זי שפּרינגט אַרײַן און אַרויס פון וואַגאַן,
ווי זי האָט שוין אָנגעריסן דינע צווייגלעך פון די קיסטעס באַ דער איינ-
באַן-ליינע, געמאַכט אַ בעזעם, געהייסן אלעמען זיצן אָף די נאַרעס, און
האַט גיך אויסגעקערט דאָס מיסט, וואָס האָט זיך אָנגעקליבן אין וואַגאַן.
„כאַנאַ דאווידאָוונאַ, כאַנאַ דאווידאָוונאַ“, — האָט זיך קעסיידער געהערט,
און זי האָט אַרויסגעהאַלפּן מיט וואָס זי האָט נאָר געקענט. אינגליכן איז דער
עשעלאָן ווידער אוועק. די פּרוי, וועלכער כאַנע האָט געהאַלפּן אַרויסשפּרינג-
גען מיטן קינד פון וואַגאַן, האָט זיך צוגעזעצט לעבן כאַנען, שטייט און צו-
טרויעלעך אָנגעהויבן:

— באַליידיקט זיך ניט, איך וויל אײַך עפעס פּרעגן. זאַגט מיר, דאָס
זײַט איר די וועלכע נעכעמיע מאַסייעוויטש האָט געבראַכט פון איינעם אַ
קרימער קאַלוירט?

— יאָ, דאָס ביז איך. אַבער ניט פון קיין קאַלוירט. פון אַ קאַמונע.
— פון אַ קאַמונע? — האָט די פּרוי פאַרכאַפּט געפּרעגט. און וואָס מער
כאַנע האָט דערציילט, האָט די פּרוי אַלץ מער זיך געוונדערט. און אַלץ
מער געוואָלט וויסן, וואָס האָט די קאַמונע פאַרמאַגט און וויפּל ייִדישע קאָ-
מונעס און קאַלוירטן זיינען ביכלאַר געווען אין קרים.

— אינטערעסאנט, זייער אינטערעסאנט, — האט די פרוי צוגעשאקלט מיטן קאפ און דערציילט. — איך דערמאן זיך, ווי איך בין געווען בא מיני-נעם א באקאנטן קינסטלער. האט דארט איינער א גראפיקער דערציילט, אז זינער א פריינט איז געפארן אין א שעפערישער קאמאנדירונג אין א קרי-מער יידישן קאלוירט. און ער האט זיך דאן געווערטל: „ווער וועט איצטער וואגן צו פארן אין א קאלוירט און נעמען א פרוי מיט דריי קינדער“.

כאנע האט עס אויסגעהערט, געשמייכלט און א זאג געטאן: — יענער איז טאקע געווען גערעכט, איך פארורטייל דאס ניט.

און אף דעם האט זיך דער שמועס געענדיקט.

ביז די קינדער האבן זיך אופגעכאפט, האט כאנע באוויזן אויסצוקאכן א הירזשענע קאשע, ווייל דער עשעלאן איז מער געשטאנען ווי געגאנגען. ערשט אפן פינפטן מעסלעס זינען די עוואקוירטע ענדלעך, אָנגעקומען קיין טשעבאקסארי.

א טייל פון די פרויען זינען געבליבן אין מאר-פאסאד, ווו זיי זינען אף מאַרגן אָנגעקומען. כאנע מיט איבער א צענדליק פרויען מיט די היפּשער צאל קינדער זינען פון מאר-פאסאד מיט פירן אוועקגעפארן אין א דער-בייקן דאָרף, וואָס האט געהייסן דימיאַשקינאָ. ניט ווייט פון דימיאַשקינאָ האט זיך געפונען דאָס אַפּרו-הויז פאר טיך-ארבעטער. אינעם דאָזיקן הויז האָבן געדארפט איינגעאַרדנט ווערן די קינדער פון די מאַסקווער קינסטלער. סענדערקען און רייזעלען האט כאנע דעם זעלבן פארנאכט מיט די איבערי-קע קינדער אוועקגעפירט אינעם אַפּרו-הויז. ביילקע מיט פּערעלען זינען געבליבן מיט איר.

דאָס דערפֿל דימיאַשקינאָ, ניט ווייט פון מאר-פאסאד, אפן הויכן ברעג וואַלגע, ווו כאנע מיט די פרויען פון די מאַסקווער קינסטלער איז אָנגעקו-מען, איז געווען ניט גרויס. פונדעסטוועגן זינען דאָ געווען עטלעכע פאר-קלאַפּטע שטיבער פון ארויסגעשיקטע באַלעגופים. אנדריי פאכאַמיטש, דער פאַרזיצער פון היגן קאַלוירט, וואָס האט געטראָגן דעם נאָמען „זון-אויפ-גאנג“, האט געזאָגט צו די עוואקוירטע:

— נעמט איך, באכעס, וואָסערע שטיבער איר ווילט.

אנדריי פאכאַמיטש, דער איינציקער מאַנצבל פון דאָרף, דער פאַרזיצער פון קאַלוירט, האט געהאט איין אויג און אף ביידע הענט באַם גרויסן פינגער נאָך איינס א קלייניקס. אָבער ווען אנדריי פאכאַמיטש וואַלט ניט באזעסן אזוינע פּענאַמענעלע גלידער, וואַלט כאנע ניט אָנגעקומען צו זיין מי.

זי האט געמאכט א קורצן, שטיילן מיטינג בא איינער פון די פארקלאַפ-טע שטיבער און איז די ערשטע מיט ביילקען און פּערעלען אוועקגעגאנגען צום רעמאַנט-ווארשטאט פון קאַלוירט.

דער רעמאַנט-ווארשטאט איז געשטאנען מיט אופגעפראַלטע טירן. כאנע האט גלייך דערוען צוויי שנייד-מאשינעס אָן מעסערס, עטלעכע ווי-דעס מיט צעבויגענע ציין, אָבער אפן לאַנגן ווארשטאט פאזע דער וואנט,

איז געווען אויך דאס, וואָס זי האָט געדארפט. איין האק האָט זי אליין גענומען, די צווייטע געגעבן ביי'לעקען, און אַפצווענגע דערלאנגט פּערעלען און איז מיט זיי אוועק צו די פארקלאפטע שטיבער. כאנע איז שוין ניט געווען די, וואָס אמאָל. אירע רויטע באקן זינען בלייך געוואָרן, דער מעסער-גלאַנץ פון אירע בלאָ-גרויע אויגן האָט זיך אויסגעלאָשן, עס איז אנטרווען די פולע רונדיקייט פון איר גאַנצן שטאַלט, זי איז אינגאַנצן פארוואנדלט געוואָרן אין א טרייב-קראפט, וואָס איז געווען אַנגעצייגט, ווי א קאַנאַן. אינגיכן איז די שטיי'קייט פון איר דאָרף צעשמערט געוואָרן פון א קלאַפּעריי מיט העק און א קרעכצעריי פון אַפּגעריסן געהילץ. פאַרנאכט זינען צוויי שטיבער געשטאַנען מיט אַפּענע טירן און פּענצטער.

איך די שטיבער זינען געווען צו איין גרויסן צימער, וואָס ווערט אַנגערופן „גאַרניצע“, צוויי קלענערע, וועלכע זינען מיסטאַמע געווען שלאָפּצימערס, ווייל דאָרטן זינען אויך איצט געשטאַנען ברייטע היילצער-נע טאַפּטשאנעס מיט אַנגעוואַרפּענער שטרוי. די ווענט פון קלעצער, די פּאָדאָגאַס, די פּענצטער און די טירן זינען געווען ווי צוגעדעקט מיט שפּינוועבס און שטויב. אין דער קליינער קיך זינען געשטאַנען גרויסע אויוונס. אין איין אויוון האָט כאנע אריינגעקוקט. זי האָט פון דאָרטן ארויסגערוקט קליידעדיקע גידעריקע טשיהונעס, און זי איז פאַרגאַפּט גע-וואָרן, ווייל א גרינבלעך-גראַע שימל-הויט האָט זיי פאַרצויגן ביז צום ראַנד. זי האָט גלייך פאַרשטאַנען: די באַלעבאַטיים האָבן פאַרלאָזט זייער היים אין אזא איינעליש, אז זיי האָבן ניט באוויזן אפצוועסן דאָס געקעכץ, וואָס איז געשטאַנען אין אויוון פאַרטיק...

אזויווי די איבעריקע פרויען זינען אוועק מיט זייערע קינדער צום אַפּרו-הויז פון די טייך-אַרבעטער, וואָס איז איצט געוואָרן די היים פאַר די עוואַקוירטע קינדער, האָט כאנע זיך גענומען צו דער ארבעט מיט ביי'לעקען און פּערעלען. און אין א קורצער צייט ארום האָט איינע פון די שטיבער אויסגעזען אינגאַנצן אנדערש. ביים די פרויען זינען צוריקגעקומען מען און האָבן דערזען, וואָס כאנע האָט דאָ באוויזן, האָבן זיי זיך ניט געקענט אַנכידעשן. כאנע האָט קלאָר געמאַכט וואָס-ווען:

— מיר וועלן זיך איצטער דארפן אויסלערנען טאָן אַזעלכע ארבעטן, וואָס מיר האָבן קיינמאָל ניט געטאָן. מיר זינען ניט אף דאַטשע, מיר האָבן געזען ווער עס ארבעט אף די פעלדער, ווען מיר זינען געפאַרן פון מאַר-פּאַסאַד. איך האָב אוועקגעפירט די קינדער און ביז גלייך צו-ריקגעקומען. פאַרוואָס האָט איר זיך אזוי געזאַמט? — האָט כאנע פאַרע-נ-דיקט איר שמועס מיט א פראגע.

פינדעסטוועגן איז אף מאַרגן כאנע אוועק די ערשטע מיט אירע טעכ-טער. זי איז געגאַנגען פאַרביי דער שטאַל און האָט אהין אריינגעקוקט. די בעהיימעס זינען געווען אין פעלד. כאנע האָט דאָ דערזען אזא בילד, אז זי איז ווידער אוועק צום רעמאַנט-וואַרשטאַט. גענומען דריי ווילעס. געקומען צו דער שטאַל און זיך גענומען צו דער ארבעט. אין עטלעכע

טעג ארום איז די שטאל געווען ניט צו דערקענען. די קראקוועס מיטן דאך האבן זיך ווי אופגעהויבן, ווייל דאס גאנצע מיסט האט כאנע מיט צוויי דארפישע יינגלעך און מיט אירע טעכטער אויסגעראמט. בא די בעהיימעס האבן ווידער גענומען וואקסן בעזעמלעך בא די ווידלעך, די אייטערס זיינען געווען ריין און טרוקן. אנדריי פאכאמיטש האט אין איינעם א טאג געזאגט צו כאנען:

— מאָלאָדיען! ביסט א בעריע, כאנע.

— דו ביסט אויך א מאָלאָדיען, כאַטש דו ביסט ניט קיין יידישקע.

אַבער די בעהיימעס ווייסן, ווער דו ביסט!

אַט ווען ס'איז כאנען צוויי געקומען איר פראקטיק. אַט ווען עס איז איר ניט שווער געווען קיין שום ארבעט. אנדריי פאכאמיטש האט שוין איצטער ניט געפרעגט קיין שום קאשעס. ער האט געפאָרגט כאנעס אלע אייזעס. זי האט איינגעפירט, ווי אין קאמונע, מע זאָל די בעהיימעס ניט טרייבן צום באטאָניקן געמעלעך צוריק אין שטאל אריין, זי האט שוין גע-קענט עטלעכע היגע קאָלוירטניצעס און איז מיט זיי געגאָן צו דער טשע-רעדע עטלעך אין פעלד. דער זומער איז געווען אן אויסערסט געראַטע-נער, דאָס גראָז האט געגרייכט ביז צו די בייכער פון די קי. די דריי יינגלעך, די פאסטעכער, וואָס זיינען אלע איינינעם אלט געווען קוים פינף און פערציק יאר, האָבן ניט געוואָלט טרייבן די בעהיימעס אן איבעריקן מאָל צו דער וואָרגע.

— אנדריי פאכאמיטש, גיב מיך, די יינגלעך וועלן זיי טרייבן, —

האַט כאנע געייצעט דעם פאַרויזער.

אזוי איז טאקע געווען. כאַטש דאָס איז אָנגעקומען שווער, ווייל דאָס דערפֿל איז געשטאנען אפן הויכן ברעג, ווי בא אן אַפריס, פונדעסטוועגן האָבן די יינגלעך געטריבן די טשערעדע אויך באטאָג צום טייך. אינגליכן איז קלאָר געוואָרן, אז דער קאָלוירט גיט מעל פאר די עוואקוירטע, ברויט דארף מען באקן אליין. פארשטייט זיך, איז כאנען צו-געקומען ארבעט. די פרויען פון די קינסטלער האָבן געוואָלט, געקאָנט, ליב געהאט צו עסן ברויט, אַבער באקן? אין איינעם אן אַוונט האַט כאנע צונויפגערופן אן אלגעמיינע פארזאמ-לונג.

— איך קאָן און איך וועל באקן, אַבער מע דארף גיין אין וואלד נאָך האַלץ.

— וואָס זיינען מיר, וואלדהעקער? — האָבן געפרעגט עטלעכע פרויען מיטאמאָל.

— דאָס איז שוין איינער זאך. איך לייג פאַר: ברויט וועלן קריגן די וועלכע וועלן ברענגען האַלץ. די איבעריקע זאָלן נעמען מעל.

דאָס האַט געמאכט דעם גייטיקן איינדרוק. עטלעכע פרויען זיינען אָף מאַרגן אוועק אין וואלד, און כאנע מיט נאָך צוויי פרויען זיינען אוועק נאָך מעל.

א באקדייזשע האָט כאַנע אַנטליען באַ גלאַפירען, וועלכע זי האָט שוין גוט געקענט. און אין אַ מעסלעס אַרום, גאַנצפרי, האָט דער רייער פון פריש-געבאַקן קאַרענעס ברויט אָנגעפילט ניט נאָר די שטוב, נאָר אויך דעם דרויסן אַרום. אינדערפרי אלע טאַג האָט כאַנע געוועקט די פרויען, דערביי געזאַגט אַ גלייכווערטל: „ווער עס שלאָפט לאַנג, האָט קורצע טעג.“ די פרויען זיינען איצטער געגאַנגען יעטן קאַרטאַפּל, ס׳זיינען גע- ווען איינציקע, וואָס האָבן זיך צוגעקלעפט צום קינדערהיים און מער האָט מען זיי אין דימאַשקינאַ ניט געזען.

איין מאָל אין וואָך איז כאַנע געגאַנגען צו סענדערקען מיט רייזעלען, און כאַנען פלעגט רייסן דאָס האַרץ, קוקנדיק אַף רייזעלען. זי איז געווען אומעטיק. די דערצייערנס האָבן דערציילט, אז זי שרייט פון שלאָף, עסט שלאָכט. מיט כאַנען האָט רייזעלע גערעדט נאָר וועגן דער מילכאַמע. אירע גראַע אויגן זיינען ברייט צעעפנט, אין זי האָט שטיק אַלעמאַל געזאַגט: „מאַמע, דו און אַלע דאַרפן גיין אַף מילכאַמע, מע זאָל אויס- האַרגענען די פאַשיסטן ביז איינעם.“ רייזעלעס ווערטער פלעגן פאלן אין כאַנעס נעשאַמע, ווי הייסע קוילן, ווייל עס איז דאָך ניט געווען דער טאַג, אז כאַנע זאָל פאַרגעסן וועגן אירע טאַטע-מאַמע. זי האָט זיך אופגעגעסן, וואָס זי האָט זיי מיט גוואַלד ניט אוועקגעשלעפט מיט זיך, און זי האָט ניט איין מאָל געטראַכט: „דער גוירל האָט אָפגעשפילט מיט מיר אזא מין זאַך, וואָס דאָס איז אומבאַגריפּלעך. ער האָט מיר אַף אַ וויילע באַ- וויזן, וועמען איך האָב, קעדיי איך זאָל וויסן, וועמען איך האָב אָנגעוויירן.“ זי האָט אויך גוט פאַרשטאַנען, אז רייזעלע איז אין אזא צושטאַנד, ווייל זי איז געפאַרן מיט איר קיין ליטע און צוריק.

פון נעכעמיען פלעגט כאַנע קריגן זעלטענע בריוו. נאָך דעם קורצן בריוו, וווּ נעכעמיע האָט געשריבן: „מיין איינציקע, מיין טייערסטע, אז דו וועסט קריגן מייןע קאַרגע ווערטער, וועל איך שוין אין מאַסקווע ניט זיין. איך גיי אין אַפּאַלטשעניע. איך בין זיכער, אז דו פאַרשטייסט מיר, היט זיך, היט די קינדער, מיר זאָלן קאָנען זיין גליקלעך נאָך דער מילכאַ- מע. אייביק דייער, נעכעמיע.“

כאַנע האָט גלייך געענטפערט: „מיין טייערקינד, מיין לעבן, מיין קרוין! איך האָב געוויסט, אז אזוי וועט זיין און אזוי דאַרף זיין. באַהיט, באַשיצט, באַשירעמט זאָלסטו ווערן פון אלע לוייערנדיקע געפאַרן. דו ווייסט, אז איך בין מיט דיר אומעטום, וווּ דו ביסט און וווּ דו וועסט זיין. איך וואָלט געטאָן ווי דו, ווען ניט די קינדער. פון בייקען און פערעלען האָב איך נאַכעס. זיי זיינען געהאַרכזאַם און העלפן מיר, וויפל זיי קענען. סענ- דערקע איז שוין אַ גאַנצער באַכער, אין קינדערהיים רופט מען אים פּראַפעסאָר, ווייל ער האָט אַ טעווע צו פאַרלייגן די הענטלעך אפן רוקן און ער פאַרשיט די אַרבעטערנס פון קינדערהיים מיט אַן אַ שיר פּראַגעס. דער קינדערהיים געפינט זיך באַ דער סאַמע וואָלגע, אין אַ גרויס, שיינ הויז, וואָס איז פאַר דער מילכאַמע געווען אַ סאַנאַטאָריע פאַר מאַטראָסן,

פישער, באקענשטיקעס. וועסט לאכן, נאָר אָפּט זאָג איך, ווי דער זיידע:
„כאדעש יאָמינו קאקעדעם“, וואָס איז דער טייטש — באניי מינע טעג,
ווי פריער, ווייל איך ארבעט אין קו-שטאל. אלע טאָג קריג איך דריי ליי-
טער מילך. אזויווי איך גיי מיט די קינדער אפן פעלד ארבעטן, גיט מיר
דער קאָלוירט ווייצענע און קאַרענע מעל. כּוּץ דערוף, האָט מען מיר
פרעמירט מיט א צווייכאדאַשימדיק כאזערל. עס געפינט זיך בא מארוסיען
אין שטעלכל, מיר האָדעווען עס בעשוטפעס. אינגיכן וועט מען אָנהייבן
שניידן ווייץ. מיר האָבן שוין געפרוּווט, און מארוסיע האָט מיר אויסגע-
לענט. דער קרייץ האָט מיר אזוי ווי געטאָן, אז איך בין נאָך לאנג
געגאנגען איינגעבויגן. וועגן מארוסיען וועל איך דיר נאָך אַנשרייבן, זיי
געזונט, געקושט. דיין כאנע“.

ערשט אין צוויי וואָכן ארום האָט כאנע ווידער געקראָגן א קירץ
בריוול פון נעכעמיען, און זי איז געווען אויסער-זיך. ער האָט געשריבן:
„מיין מאמע פלעגט זאָגן: א מענטש טראכט, און גאָט לאכט. טייעריקע
מינען איך בין שוין געווען צוגעשריבן צו א געוויסער מידיטערישער טייל,
איך וואָלט שוין איצט געוויס געווען אפן פראַנט, אָבער איך האָב דער-
פילט ווייטעקן אין בויך, מע האָט מיר אוועקגעלייגט אין שפיטאל אָף
אויספאַרשונג, און די דאָקטוירים האָבן געפונען, אז איך האָב א בלוט-שטורץ
פון א געשווייר אין דער צוועלפּינגעדריקער קישקע. קורץ גערעדט, איך
לייג אין שפיטאל. איך בעט דיר, דו זאָלסט זיין רויק, מע טוט וואָס מע
דארף, אין שפיטאל זינען באהאונטע דאָקטוירים, זיי זאָגן, אז אין א
מאָנאט ארום וועלן זיי מיר אויסשרייבן, און וועגן גיין אפן פראַנט זאָל
איך פארגעסן. איצט פארשטיי איך, מיין טייעריקע, פארוואָס עס האָט
מיר אָפּט ווי געטאָן דער בויך, און עס פארדריסט מיר, וואָס איך האָב
דאָס פון דיר אויסבאהאלטן. זיי רויק, היט די קינדער. דיין נעכעמיע“.
„טייערער, טייערער! דיין בריוו האָט מיר צעטומלט. אויב עס האָט
זיך שוין אזוי געמאכט, זאָלסטו האָבן געדולד, און וויפל די דאָקטוירים
הייסן דיר, אזויפל זאָלסטו לייגן אין שפיטאל. איך האָף, אז דו וועסט
זיין געדולדיק. איך ווארט אָף דינעם א מער היימלעכן בריוו, און איך
שרייב דיר וועגן מינע נייע באקאנטע, דעריקער וועגן מארוסיען, כאָטש
איך ווייס ניט, צי דו האָסט איצטער געמיט פאר דעם, שרייב איך דיר
און איך האָף, אז ס'וועט דיר זיין צום הארצן. הער זשע, וואָס איך זאָג
דיר. דו וויסט שוין, אז איך געפין זיך אין דימיאַשקין, און דימיאַשקין-
נאָ איז דער טייטש — עס רייכערט זיך... אָבער דאָס דערפֿל שטייט זייער
היימלעך אָף א הויכן ברעג, אראַפֿלויפנדיק צו דער וואָלגע מיט א סאך
סטעזשקעס. די וואָלגע איז דאָ ניט זייער ברייט, ניט טיף. איך גיי און גיי
און דאָס וואסער גרייכט נאָר ביז די קני. פון אנטקעגנדיקן ברעג טונקלען
זיך זאפטיק און גריין די קאקשעצער וועלדער. זיי זעען מיר אויס אזוי
נאָענט, מיט דער האנט צו דערלאנגען. אין דאָרף זינען נאָר וויבער און
קינדער. ביים איך גיי מיט זיי צו דער ארבעט, זאָגט גלאפירע: „באבאָנקל,

די טרערן אין קעשענע, די צאַרעס אין ארבל, די הענט צו דער ארבעט, א כאַלדערע זאָל נעמען דעם פאשיסט. אָבער סייווי וויינען ניט די „בא-באַנקי“. עס לָאָט זיך נאָר הערן א שווער זיפצן און זייערע באַרוועסע פיס זינקען אין טיפן שטויב פון וועג. מיט א פאַר טעג צוריק זינען מיר געקומען צום קארטאַפּל-פעלד, רייסט מאַרפע וואַראַביאַווא, וועלכע איז געבליבן מיט פינף קינדער, דאָס קריכנדיקע פלעכט-גראַז און קרעכצט, ווי א כוידע. פלוצעם ברעכט זי אויס אין א געוויין, פארברעכט די הענט: „אימגליקלעך זינען אונדזערע כאטעס, ביטערע יעסוימים מינע קינדער, כ'האַב נעכטן געוואשן גרעט, ציגעגאַסן וואסער פון די אויגן. וואָס איז דאָס פאר א געוועשן אָן מאנצבלש גרעט, באבאַנקי? ווו האָט מינער אוועקגעלייגט די ביינער!“

— „מינער, דינער, אונדזערער, שווינג! ס'קלעקט אָן דיר“, — האָט אויסגעשרייען מארוסיע, און פון אירע אויגן האָבן זיך גיך-גיך געקליקט טרערן אף דער בולבע-בלונג.

מיר האָבן קוים באוויזן אויסצויעטן און ארומהויפן די קארטאַפּל, ווי מיר האָבן גענומען שניידן דעם ווייץ, ווייל די זאנגען האָבן זיך געבויגן, די טעג זינען הייסע, און ביים ס'איז ווינטיק, פאלן די ציטיקע קערנער אף דר'ערד. כ'האַב קיינמאָל ניט געזען אויפ'ל פייגל, ווי די פייגל-מאכ-נעס, וואָס טראָגן זיך איבער די ווייץ-פעלדער. די פייגל פיקן זיך אזוי אָן, זיי קאַנען זיך אויף ניט אופהייבן הויך. פלִיען זיי נידעריק-נידעריק. די יונגלעך שנעלן זיי פון ראַגאטקעס און טראָגן דערנאָך גאנצע בינטלעך אף צו פרעגלען. אין די פרימאַרגנס שטייען מיר בא דער קאַנטאַר. גלא-פירע, מאַרפע, מארוסיע, אופימיע זינען זייער ענלעך אף די פרעסקעס, וואָס איך האָב מיט דיר געזען אין א קלויסטער אונטער מאַסקווע. דער פאַרזיצער פון קאַלוירט קוקט אף אונדז אלעמען מיט איין אויג און שווינגט. דערנאָך פרעגט ער: „אלץ איז קלאָר?“, „קלאָר, קלאָר“ — ענטפערן מיר, און מיר גייען אוועק צו די ווייץ-פעלדער.

איך גיי מיט מארוסיע, זי איז אין די הויכע כאדאַשים. איר פאַנעם איז אָפגעברענט פון דער זון, און אירע אויגן קוקן פון אונטער דער ווייסער פאטשיידקע מיט א פיינדלעך געבעט. אירע הענט זינען אויך אָפגעברענט ברוין. זיי זינען רונד און הוידען זיך גרינג פון שווערער האַרעוואניע. אלע ווייבער, וואָס גייען דאָ מיט מיר און טראָגן סערפן אין די הענט, זעען אויס לויכטנדיק פון זייערע צאַרעס און פון זייער ניט אויסגעשעפטער ווייבלעכקייט. דערנאָך גייען מיר אלע געבויגענע איבערן פעלד. איך קוק, ווי גלאפירע טוט א כאפ א זשמעניע זאנגען, גיט א שניט מיטן סערפ: „דזשיג, און פארטיק“. איך טו פינקט ווי זי, אָבער בא מיר רייסן זיך ארויס די זאנגען מיט די וואַרצלען. גלאפירע לאַכט פון מיר. מארוסיע טוט צו איר א געשריי: „גלאפירקע, הירזשע ניט. כ'האַק דיר אויס די ציין מיטן סערפ“. זי גייט צו צו מיר, נעמט מיין האנט מיטן סערפ אין איר האנט און גייט מיר נאָך א היפשע צייט. וועסט גלייבן

נעכעמיעלעך, זי האָט מיך אויסגעלערנט פארנאכט שטעל איך אויס די סנאַפעס, וואָס איך האָב אליין געשניטן, צונויפגעבונדן, זיי זענן מיר אויס, ווי גרויסע געפלאַכטענע קיטקעס אף דער סטערניע... דו ווייסט, נעכע-מיעלעך, איך ווונדער זיך, אז אין אזא שוידערלעכער צייט קען איך זיך פרייען, וואָס איך בינד די גארבן, און נאך מער פריי איך זיך, וואָס ביידיקע מיט פערעלען האָבן זיך שוין אויך אויסגעלערנט שניידן און בינדן. זאל-בעדריט שטעלן מיר ביז צוויי הונדערט גארבן א טאָג. פארנאכט טראָגן מיר דאָס צו דער פור. אינגאנצן זינען דאָ פינף פערד אין קאַלואירט. די שקאפע פון דער פור, צו וועלכער איך טראָג די גארבן, שטייט ווי פארשעמט. דער אַנטריבער, א יינגל פון דרייצן יאָר, שטייט אויבן, אף דער פור, ער קוליעט זיך אזש שיר ניט איבער, ביים ער הייבט איה א גארב. די שקאפע הירזשעט שטיל, מארוסיע ווארפט אויך א סנאַפ אף דער פור, גלעט מיט איר האנט דאָס לאַשעקל, וואָס נורעט זיך אין דער מאמען. ווען דאָס לאַשעקל טאנצט אוועק, גיט די שקאפע א שטרעק אויס דעם האַלדז, דער כאַמעט גליטשט זיך אראַפּ אזש איבער אירע אויערן, קאָן זי ניט זען, ווי דאָס לאַשעקל איז אוועק. אירע נאָזלעכער ציטערן, איר אייבערשטע לייפ פארקאשערט זיך, זי הירזשעט אומעטיק-שטיל. מארוסיע זאָגט צום יינגל: „ליאַנקע, אומגליק מינער, מאך צורעכט דעם כאַמעט. האָסט אויגן, זעסטו דאָך, אז ס'מעשייעט איר.“ ליאַנקע הייבט זיך אוף אף די שפיץ פינגער, פאריכט דעם כאַמעט, טוט א גלעט דער שקאפע איבערן האַלדז. מארוסיע קוקט, ווי ער טוט עס, פון אירע אויגן נעמען זיך פלוצעם קייקלען גרויסע שווערע טרערן, זיי שווענקען אראַפּ דעם שטויב פון אירע באקן און לאָזן איבער פייכטע, בלייכע פאסיקלעך. די פור איז שוין אַנגעלאָדן, די שקאפע שלעפט דעם סקריפענדיקן וואָגן, די זון איז פארגאנגען, אין ס'איז קיל געוואָרן. איבערן געצאָקטן, טונקעלן וואַלד-קאם שפרייט זיך א ברייטע פלאַמיקייט. איך גיי מיט מארוסיען באַרג-אראַפּ צו דער וואַלגע, זי גייט פאָרויס, שטעלט די באַרווע-סע פיס צוריקגעהאלטן, אָבער איר גוף איז פאָרויס געווענדט, אירע הענט הוידען זיך, ווי רונד-געטאַקטע רודערן אין דער פארנאכטיקער לופט. מיר דוכט זיך, אז זיי קערעווען, פירן, ווענדן מארוסיען, ווי א שיפּל מיט אן אומגעזענער, פארבאָרגענער מאסע.

מארוסיע זעצט זיך באם סאמע טייך, זי טוט זיך אויס, הייבט און אירע הענט, לייגט אויס די גראַבע, העלע צעפ ארום קאָפּ, איר האַלדז איז בריון פון דער זון, ווי אירע הענט. אף איר לייב האָט די זון קיין שליטע ניט. איר לייב איז ווייס-געלעב, ווי אופגעשלאָגענע שמאנט... דאָס, וואָס וועט אינגיכן דערנערן איר פיצל, זעט אויס ווי צוויי לאַגעלעך כּיעס. די נאַפּלען האָט ארומגעקרייזט א טונקעלע קרוין, ווי זי וואַלט באהאַלטן די ריזדיקע זאפטן. די לאַגעלעך זינען שוין גרייט, שווער. ווייבלעך, אומשוואַדיק, הייליק איז מארוסיעס גאַנץ געשטאַלט. זי פארשטעלט מיט ביידע הענט די לאַגעלעך, לויפט אריין אין טייך, טוט זיך א שטרעק

אויס, ארום איר פליען ליכטיקע שפריץ-שטראלן. אוי, נעכעמיעלע, ווען
דו זעסט עס, וואלסטו אנגעמאלט א פרעכטיק בילד.

כאם טייך איז געווען אזוי קיל, אז איך בין א האר ניט מיד געווען.
איך האב געקוקט, ווי מארוסיעס הענט פאכען איבערן וואסער, און גע-
טראכט האב איך וועגן מיין מאמען און וועגן נאך מאמעס און טעכטער,
וואס זיינען נאקעטע און בלענדנדיקע געטריבן געווארן צום אומקום. און
ווי איך טראכט אזוי, הער איך, מארוסיע רופט מיך: „וואס זיצסטו? קום
זיך באדן!“ אבער איך קאן זיך ניט אופהייבן. לויפט זי ארויס פון טייך,
גיט צו צו מיר און פרעגט: „דו ווייסט? דו האסט ערגעץ א מאמען,
כאווערטעס. כיי וואלסטן זיי געקומען אהער. ברויט און ארט וועט קלעקן
פאר אלעמען.“ איך ענטפער גארניט. מארוסיע גייט שוין מער ניט אין
טייך. זי זעצט זיך לעבן מיר און צעזינגט זיך פלוצעם, ווי א פאר-
צייטיקע קלאנגערן: „וואס פאר א ליבע כיהאב געהאט. ער האט קיינמאל
ניט געטרונקען, ניט גערייכערט. פאראיארן אין דער צייט האבן מיר כא-
סענע געהאט. וויפל מאל האט ער מיר אף זיינע הענט צום טייך גע-
טראגן. ליגנדיק אף זיין רעכטן אקסל, בין איך מיט אים באנאנד געשוו-
מען, און אז מיר פלעגן פון טייך ארויסגיין, פלעגט ער צו מיר זאגן:
„דיין הויט סקריפעט, ווי די זאמד פון וואלגע-דנא. פארפאלן איז מיין
זינגער קאפ, פאריאסעמט בין איך געווארן.“

מיר ווילט זיך אויך שרייען. אבער דאס קאל דינט מיר ניט. איך זע
מאמעס, טעכטער, קליינע קינדער, ארוםגערינגלטע מיט קוילנווארפער.
און פלוצעם זע איך מארוסיען, זי וועט באלד א מאמע ווערן. אוי, נעכע-
מיעלע, זאל זי קיינמאל ניט געפרוהט ווערן מיט דער מאס פון אונדזערע
מאמעס, וואס זיינען מיט זייערע קינדער געשאכטן געווארן. האב אף מיר
קיין פאריבל ניט פאר דעם לאנגן בריוו. זיי געזונט און שרייב גלייך.
דיין כאנע.”

אפמארגן איז כאנע נאכן געמעלק אוועק אין מאר-פאסאד. געקומען
אהין, איז זי די ערשטע זאך אוועק צום טייך-וואקזאל. זי האט אויסגע-
הערט דורך ראדיא די אינדערפרייקע טרויעריקע ניס, אז „אונדזערע מי-
ליטער-טיילן טרעטן אפ אף מירער און אז דער סוינע האט גרויסע פאר-
לוסטן אין לעבעדיקע קרעפטן און טעכניק.“ דערנאך האט זי אראפגעלאזט
אין קעסטל דעם בריוו צו נעכעמיען און איז ווידער אריינגעגאנגען אין
טייך-וואקזאל. בא דער סאמע טיר, אף דער פאדלאגע, איז געלעגן א
פרוי און געשלאפן. כאנע האט זיך צוגעקוקט, ווו צו שטעלן די פיס,
ווייל דא זיינען געלעגן אן א שיר מענטשן. איר בליק איז געפאלן אף
דער פרויס פאנעם. זי האט זיך צוגעקוקט און ניט מיט איר קאל אויס-
געשריען: „כייעלע!“ די פרוי האט געעפנט די אויגן, צעטימלט געקוקט
אף כאנען, ענדלעך, באנומען, וועמען זי זעט, אויסגעפראט א געוויין,
כאנע אויך מיט איר איניינעם. אלע מענטשן האבן זיך א הייב געטאן פון
די ערטער. ווען זיי האבן זיך א ביסעלע בארויקט, האט כאנע געזאגט:

— כײַעלע, נעם דיײַנע זאכן און קום מיט מיר.
— וואָס דו וועסט אף מיר, דאָס האָב איך, — האָט כײַעלע געענט-
פערט.

גייענדיק קיין דימאַשקינאָ, האָט כײַעלע זערייַלט:

— שימקע איז אוועק פרייזויליק, גלייך ווי די מילכאַמע האָט זיך
אַנגעהויבן. קיין קינדער האָב איך ניט. געדענקסט בלויזמעלען? זי איז
געשטאַרבן פון דיפטערייט. מיין ייִנגעלע האָט געלעבט נאָר אַ כוידעש. דאָס
איז געווען הארט פאר דער מילכאַמע. דערפאר טאקע איז עפשער שימקע
אזוי גיך אוועק אין פייער.

כײַעלע איז לאַנגע וואָכן געווען דערשלאָגן, אָפהענטיק און ביז גאָר
פאַרצווייפלט.

כאַנע איז אויך געווען גענוג פאַרלאָרן און פאַרצאַרנט. אָבער איר
אַרבעט, איר עטיקע נאַטור, די אלגעמיינע צאָרעס, וועלכע האָבן פאַר-
פלייצט מיליאָנען, האָבן זי געצווונגען זיך צו באהערשן. כײַעלען האָט
אָבער גאַרנישט געהאַלפן, זי איז איינגעזונקען געוואָרן אין אייגענעם
אומגליק. אויב כאַנע האָט זי מיטגענומען צו דער אַרבעט, פלעגט זי
מערער זיצן מיט אן אַראָפּגעלאָזענעם קאַפּ. ענדלעך האָט כאַנע געפונען
אַ מיטל. איז די אַוונטן איז זי געזעסן מיט כײַעלען און האָט איר גע-
האַלפן שרייבן בריוו אין אַ סאַך קריגס-קאַמיסאַריאַטן פון פאַרשיידענע
שטעט. און אין אַ קורצער צייט אַרום איז טאַקע אַנגעקומען אַ בריוו פון
שימקען, אַז ער געפינט זיך אין אַ שפיטאַל אין טאַמסק. און אין עטלעכע
טעג אַרום האָט כאַנע באַגלייט כײַעלען אין וועג אַריין. ווען די שיה, וווּ
כײַעלע איז געפאַרן, איז אוועק קיין קאַזאַן, איז כאַנע אַריין אין מאַר-
פאַסאַד אף דער פאַטשט, צו איר גרויסער פרייד האָט זי געקראָגן אַ בריוו
פון נעכעמיען.

„מיין אייניקע, מיין טייערע, כאַנוקל! כאַטש סײַז זייער אומבאַקוועם
איצט זיך צו פרייען, האָט מיך דיין בריוו דערפרייט. דו דאַרפסט עס
פאַרגעסן, אָבער איך מוז דיר זאָגן, אַז איך שטאַלציר מיט דיר. צייט איך
האַב זיך אויסגעשריבן פון שפיטאַל, האָב איך פאַרגעסן, אַז איך האָב
אַ „צוועלפּינגערדיקע“. איך האָף, דו וועסט מיר פאַרצײען, וואָס איך האָב
אוועקגעשיקט דיין באַשרייבונג וועגן דימאַשקינאָ קיין קויבישעוו אין
אַנטיפּאַשיסטישן קאַמיטעט. איך האָב שוין אַן ענטפער פון לייב קוויטקאַ,
אַז ער האָט עס אַנגערופן „אַונדזערע מאַמעס“ און ער האָט עס אוועקגע-
שיקט אין סאַווינפאַרמביראַ.

מאַסקווע איז אין די נעכט פינצטער, די שטיבער זיינען ניט באהייצט,
כאַטש עס איז זייער אַ קאַלטער האַרבסט, איך האָף, איך מיין און איך
ווייל, אַז אזוי זאַל זײַן: ווינטער זאַלן מיר שוין זײַן אייניגעם. איך בין זיכער,
אַז די פאַשיסטן וועלן אונטער מאַסקווע כאַפן דעם עמעסן באַגראָב!
דו שרייבסט קיין וואָרט ניט וועגן די קינדער. איך בין אומרויק וועגן
רייזעלען. נאָך דער פרייעכער רייזע קיין ליטע און צוריק איז זי זייער

טראומירט. גיב אכטונג אף אונדזערע טעכטער, באזונדערס אף רייזעלען.
איך קוש דיר טויזנטער מאָל, מיין אייניקע, מיין פויערטע, מיין שרייבערן.
פארגיב מיר, וואָס כ'האָב אמאָל געפרוּווט אונטערהאקן דינע פליגל.
מיט געטרייער, אייביקער ליבע. דיין נעכעמיע."

כאנע האָט זייער געוואָלט שרייבן נעכעמיען וועגן רייזעלען. אָבער
זי האָט עס ניט געטאָן, ווייל דאָס איז געווען צו שוידערלעך. ווי נאָר כאנע
פלעגט קומען צו די קינדער, און רייזעלע פלעגט זי דערזען, פלעגט זי
איר אנטקעגן לויפן און שרייען: „וואָס ביסטו געקומען צו מיר? גיי אָף
מילכאַמע, אלע דארפן גיין אָף מילכאַמע! עס זאָל קיין איין פאשיסט ניט
בלייבן! דו געדענקסט, ווי מיר זיינען געפאָרן פון דער באַבען? וויפל
מענטשן האָבן דעמלט די פאשיסטן דערהארגעט!" די דאָקטערשע פון
קינדערהיים האָט כאנען ניט געטרייסט. זי האָט געזאָגט, אז מע דארף
רייזעלען אינאָרדענען אין א שפיטאַל פאר גייסטיק-קראַנקע. אָבער ווי
איז דאָס איצטער מעגלעך געווען צו טאָן? כוין דעם, האָט כאנע נאָך ניט
פארשטאנען, ווי געפערלעך קראַנק איר קינד איז. אין איינעם אן אַונט
האָט כאנע געשריבן נעכעמיען:

„מיין אייניקער, מיין געטרייער! איך אנטשולדיק דיר, וואָס דו האָסט
אָפגעשיקט „אונדזערע מאמעס" קיין קויבישעוו. איך האָב ניט געצווייפלט,
אז דאָס קאָן מען דרוקן, ווייל איך האָב זיך געסטארעט אַנצומאַלן און
אויסצודריקן דעם גרויסן ווייטעק.

איך האָב פאר דיר א סיוּרפריזנע גייס. מיט מיר איז דאָ געווען כייזעלע
פון קאַמונע. ווי איך האָב זי געפונען, וועל איך דיר דערציילן אין בעסערע
צייטן. כ'קאָן דיר נאָר זאָגן, אז פון דער אמאָליקער כייזעלע איז געבליבן
א שאַטן. ביידע קינדער האָט זי פארלאָרן... נאָר איר האָט זיך אינגעגעבן
אופצוזוכן שימקען, און מיט א קורצער צייט צוריק איז זי אוועקגעפאָרן
צו אים קיין טאַמסק.

דו דארפט זיך ניט אנטשולדיקן, וואָס דו האָסט געפרוּווט זיך „צו-
רירן צו מינע פליגל". שוין זשע האָסטו ניט פארשטאנען און ניט גע-
פילט, אז דאָס וועט זיין אן אומזיסטע טירכע, ווייל עס זיינען דאָ אזוינע
פייפלען, וועלכע עס וועט ניט פארשטאַפן קיינער...

רייזעלע איז קראַנק. אין קומענדיקן בריוו וועל איך דיר אַנשרייבן
גענויער. אונדזערע צאָרעס, אונדזער צעשיידונג קאָן מען קייפלען אָף
מיליאָנען. איך טראכט זייער אָפט, ווען ניט די מילכאַמע, וואָלט איך ניט
געוואָסט, אז ס'איז דאָ א דימיאַשקינאָ אָף דער וועלט, אז אין דימיאַשקינאָ
געפינט זיך אזא שיינדל, ווי מארוסיע. הער זיך אַיין, ווי זי איז געלעגן
געוואָרן. איך בין אין שטאַל, פּלוצעם לויפט אריין גלאַפירע, א פארפלאַמ-
טע, א פארסאַפעטע, און שרייט אויס: „כאנא דאוּידאַוואָ, מארוסקע
קלייבט זיך אָפּעקלעבן! קום מיט מיר, ביסטראָו!". איך לויף אוועק אהין,
ווי איך וווין, כאפּ, צוויי לייזעכער, זיף און היידא צו מארוסיען. איך גיי
אריין — ניטאָ! איך לויף ארויס אין דרויסן, דערזע, אז פון בעדל-קוימען

גייט א רויך (אלע האבן דא קליינע בעדלעך. און דער רויך גייט טאקע אינווייניק). אבער מארוסיעס מאן איז געווען א מיוון אף קאמפארט, האט ער ארויסגעפירט דעם קוימען, דער רויך זאל גיין צום הימל. וואס מיינס-טון? כ'האב געטראפן, מארוסיע איז געלעגן אף דער באד-באנק, זי האט געשריען, אז דאס בעדל איז שיר ניט צעשפרונגען געווארן. אפימיע, די היגע אקושערן, דרייט זיך ארום, גיסט הייס וואסער אין די הילצערנע שעפלעך, שאקלט צו מיר מיטן קאפ און טוט א זאג: „עס זעט זיך שוין. א גרויסער כלאפ. דער קאפ איז ווי א קירבעסל... אפימיע, נעם שפרייט אונטער א ליינעך!“. מארוסיע האט דערהערט „א ליינעך“, איז זי שטייל געווארן, האט אויסגעקערעוועט צו מיר דעם קאפ. אירע אויגן האבן מיך אָנגעקוקט, און זי האט שטייל א זאג געטאן: „מע דארף ניט, דערנאך!..“ באם איקער בין איך ניט בייגעווען, כאטש כ'האב זייער געוואלט זען, ווי א מענטש ווערט געבארן. אף מארגן פארנאכט נעם איך ווידער די ליינעכער, גיי געווארע ווערן די קימפעטארן. איך גיי אריין, — מארוסיע זיצט, קייט ברויט מיט א ציבעלע. „וואס טוסטו? — שריי איך, — לייג זיך גיכער אין בעט!“ הייבט זי זיך אוף פון באנק און מאכט צו מיר: „איך בין דאך ניט אין באלניצע, וואס דארף איך ליגן?“ פירט מיך צו צום בעט, איך זאל אַנקוקן איר בכאר. וואס זאל איך דיר זאגן, נעכעמיעלע, אף א קישן, ארומגעשנורט אין א וויקלשנור, ליגט דאס קוקעלע, ס'פענעמל רונד, ראז, פול, א מעכניצע צו קוקן. אבער לאנג האט מארוסיע מיך ניט געלאזט קוועלן, ווייל אף א נייגעבארענעם, זאגט מארוסיע, טאר מען לאנג ניט קוקן. ווי איך האב געבראכט די ליינעכער, אזוי האב איך זיי אוועק-געטראגן, ווארעם אפימיע, די אקושערן פונעם צוואנציקסטן יארהונדערט, האט געווארנט מארוסיען, אז פאברישנע ליינעכער זינען זייער שעדלעך פאר א קימפעטארן. מארוסיע האט עס מיר איבערגעגעבן און באדייטנדיק-ערנסט געזאגט: „אנא דאווידאָוּנא, דאָס איז טאקע זייער שעדלעך, פרעג וועמען דו ווילסט“. קורץ גערעדט, אין דריי טעג ארום איז מארוסיע מיט אלע ווייבער אינײנעם געווען בא דער ארבעט. מיר האבן געדערעשט אר-בעס. ארבעס, דארפסטו וויסן, שניידט מען ניט, מע רייסט אים מיט די וואַרצלען. איבערן דרעש-טאָק האט זיך געהיידעט א געדיכטע שווארצע כמארע. אלע האבן אויסגעזען, ווי די רוכעס. אפימיע האט געבראכט מארוסיעס בכאר, די מאמע האט זיך אוועקגעזעצט אף א הורבע אויסגע-דרעשטע ארבעס, דאס קינד האט זיך גוט אָנגעזויגן, אבער דאס פענעמל איז בא אים געווארן שווארץ פון שטויב, און ווען איך האב זיך פאר-ווונדערט, האט אפימיע מיך געטרייסט: „קוין ביין ניט, ס'וועט זיין א געזונטער קאלוירטניק“, אט אזוי, ווי איך זאג דיר, מײן טייערער. עס בלייבט מיר איבער דיר צו ווינטשן, זאָלסט זיין געזונט, זאָלסט מיר אינגיכן אָנשרייבן, די פאשיסטן זאלן ניט דערלעבן אוועקצוגיין, זיי זאלן טאקע בלייבן ליגן בא מאַסקווע און עס זאל נעמען א סאָף צו דער בלוטי-קער מילכאַמע. דיין כאנע.“

וואָס עס קאָן זיך פאַרלויפן, איז אומגעלעך אויסצוטראַכטן. אין איינעם א פאַרנאכט, נאָכן געמעלעך, כאַנע רייניקט דאָס מיסט, יאוועט זיך פּלוצעם אנדריי פּאכאַמיטש אין שטאַל און טוט הויך באַפעלן:

— אַנא דאווידאַווא, וואַרף אוועק די ווילע. זע, וואָס איך האָב פאַר דיר געבראַכט!

כאַנע האָט אויסגעקערעוועט דעם קאַפּ און דערזען אַף אַ בייגעוודיק צווייגל אַנגערייט עטלעכע היפשע לעשטשן. און זי האָט ווידער געראַמט דאָס מיסט, ווי פּריער.

— האָסט ניט געהערט, וואָס כ'האַב געזאַגט? וואַרף די ווילע! מיר וועלן זיך אַריבערשיפן צום קאַקשייער וואַלד, איך וועל אויסקאַכן אַוכאַ, איך האָב ציבעלעס און לאַרבער-בלעטער. וואָס קוקסטו אַף מיר ווי אַ קאַלבי? ביסט דאָך ניט קיין נאַרישע באַכע!

— אַנדריי פּאכאַמיטש, איר זייט גערעכט, איך וויל, אַז איר זאָלט אויך זיין קליגער, און די פיש, וואָס איר האָט געבראַכט פאַר מיר, זאָלט איר אוועקטראַגן פאַר אייער אייגן ווייב...

אַנדריי פּאכאַמיטש איז אַרויס פון שטאַל, ווי אַ ווינט. כאַנע איז פון דערוף געווען זייער צעטראַגן. אַבער דער פאַרזיצער האָט אַף מאַרגן זי באַגענט ווי קיינמאַל גאַרניט. און מער האָט זיך עס קיינמאַל ניט איבער-געכאַזערט.

דער טיפּער האַרבסט האָט זיך צוגערוקט מיט בייזע ווינטן, מיט אינדער-פּרייקע פּרעסטלעך. די פּרויען פון די קינסטלער זיינען אוועק ווער ווי, אין דימיאַשקיןאַ איז געבליבן כאַנע מיט ביילקען און פּערעלען. די שטוב, וווּ זיי האָבן זיך געפונען, איז געווען ווי אַ רעשעטע. די ווענט, די פענצ-טער, די טירן זיינען געווען צעטריקנט, און דער ווינט האָט אַרומגעפּיפּט איבער דער שטוב, ווי אין דרויסן. אַנומלטן האָט גלאַפּירע געזאַגט צו כאַנען:

— אַנא דאווידאַווא, וועסט מיט דיינע טעכטער פאַרפאַרן ווערן, קלייב זיך אַריבער צו מיר. אינצווייען וועט אונדז זיין גרינגער צו ברענ-גען האַלץ.

אזוי איז געווען. באַ גלאַפּירען איז טאַקע געווען וואַרעם און גע-מיטלעך. ברויט האָט כאַנע מיט גלאַפּירען געבאַקן פון איין באַקדיישע. אין שטאַל איז איצט געווען ווינציק אַרבעט. אין די אַוונטן באַ אַ קליין לעמפלע האָט כאַנע לאַנגע שאַען געשריבן. אַנומלטן האָט גלאַפּירע צו איר געזאַגט:

— אַנא דאווידאַווא, דו שרייבסט און שרייבסט, בלענדסט די אויגן באַ דער קאַפּטיקע. הער בעסער, וואָס איך וועל דיר זאָגן. אופימען קענסטו דאָך. איר זון געפינט זיך אין קויבישעו אין אַ שפיטאַל, מע האָט אים אַראַפּגענומען אַ פּוס. אופימע איז צו אים געפאַרן, זי איז דאָך אַ מאַמע, האָט איר דער זון דערציילט, אַז וווּ די פּאשיסטן זיינען געווען, איז קיין איינער פון אייערע ניט געבליבן.

כאנע האָט געשוויגן, אָבער זי האָט באַשלאָסן, ווי נאָר עס וועט זײַן די קלענסטע מעגלעכקײַט, וועט זי אוועקפאַרן קײן מאַסקױוע. אַף מאַרגן איז זי געגאַנגען אין קײנדערהײם.

רײזעלע איז געזעסן באַ דער וואַנט אַפן דײַ, אירע אױגן זײַנען געווען צוגעמאַכט, די לײפן האָבן זיך באַוועגט. בײַם כאַנע האָט זי אַ רוף געטאַן, איז זי צוגעלאָפן צו איר און אַ געשרײַ געטאַן:

— גײ אַף מײַכאַמע, וויפֿל מאָל דאַרף אײך דײַר זאַגן, זאַלסט גײן אַף מײַכאַמע. מײַנסט, אײך ווייס נײַט, דער טאַטע גײט אײך נײַט אַף מײַ-כאַמע, אײך ווײַל נײַט, זאַלסט קומען צו מײַר, אײך האָב דײַך פײַנט!

כאַנע האָט גערופן די דאַקטערשע, מע האָט קױם מיט צאַרעס אײַנגע-נומען רײזעלען. אַף מאַרגן איז כאַנע געגאַנגען אין מאַר-פּאַסאַד, און זי האָט געגעבן נעכעמיען אַ דעפּעש, ער זאַל אַרויסשיקן אַ פּאַדערונג פאַר איר מיט די קײנדער.

סאָף ווינטער 1941 איז כאַנע מיט די קײנדער געווען אין מאַסקױוע. רײזעלען האָט מען אײַנגעאַרדנט אין אַ שפּײַטאַל פאַר פּסיכיש קראַנקע. כאַנען האָט זי צו זיך נײַט צוגעלאָזט. דער דאַקטער פון דער אָפּטײַלונג, וווּ רײזעלען איז געלעגן, האָט געזאָגט: קעדיי צו מאַכן אײַנסלײַן-אײַנשפּרײ-צונגען, דאַרף מען אַ סאַך צוקער. אין שפּײַטאַל איז קײן צוקער נײַטאַ. כאַנע האָט געקראָגן צוקער. מע האָט געמאַכט אײַנסלײַן-אײַנשפּרײצונגען. צום באַדויערן, האָט עס רײזעלען נײַט געהאַלפן. סײַז איר געוואָרן אַלץ ערגער און ערגער. זי האָט אײַנגאַנצן אױפּגעהערט עסן. מע האָט זי דער-נערט קײנסטלעך, דאַס האָט אײך נײַט געהאַלפן. סאָף 1942 יאָר איז רײזעלען געשטאַרבן.

כאַנע האָט זיך אײַנגעבראַכן. נעכעמיע איז איר נאַכגעגאַנגען פּוסטריט, געטאַן אלע שטוביקע ארבעטן, ווײַל בײַלקע און פּערעלע האָבן געאַרבעט און זיך געלערנט אין אַן אָוונט-שול. ער האָט אָפט געמוסערט כאַנען און דערווייזן:

— באַגאַבונג איז נײַט דײַנע קײן פּרײוואַטע זאַך. האַסט נײַט קײן רעכט. ווי קאַנסטו נײַט שרײַבן?

כאַנע האָט געהערט, וואָס ער זאַגט. זי האָט אַף אײַם געקוקט מיט אַ בליק, אין וועלכן סײַז געווען רײגען, ווײַנדער און דערשיטערונג. וווּ איז אַהײַנגעקומען איר רירעוודיקײַט? זי האָט געקענט זיצן טעג מיט אַראַפּ-געלאָזטע הענט און אַ געזונקענעם קאַפּ. איר גלײַכגילט איז געגאַנגען אזוי ווײַט, אז זי האָט רױק צוגעקוקט, ווי נעכעמיע איז גאַנצע טעג פאַרנומען מיט סענדערקען און מיט דער באַלעבאַטישקײַט. נאַכדעם זיצט ער גאַנצע נעכט באַם טיש און צײַכנט, ווײַל קײן ברױט באַ דער שוועל האָט קײנער נײַט אוועקגעלײגט, און פּינף מענטשן האָבן געדאַרפט עסן. עס טרעפט, אז אין די נעכט הערט אױף נעכעמיע ארבעטן, זעצט זיך לעבן כאַנען, צערטלט זי, גלעט זי און רעדט צו איר, ווי מע רעדט צו אַ קײנד:

— כאנעלע, טרייסט מינע, דער גרעסטער אומגליק, וואס קאן טרעפן מיט א מענטשן, טרעפט מיט אים דעמלט, ווען דער אומגליק פארשטעלט פון אים די גאנצע וועלט, און דעריקער זיינע נאענטע.

— נעכעמיעלע, הער און. איך מוז עס אליין בייקומען. קיין אנדער טרופע איז ניטאז — זי קוקט אף אים מיט אירע אויגן, וואס זיינען פול מיט אזויפיל צאר, אז ער קערעוועט אפ דעם קאפ. ער זיצט נאך א וויילינקע לעבן איר, קערט זיך צוריק אום צום טיש, און עס טרעפט גאנץ אפט, אז די בליקע איז זיין האנט קאן קיין איין שטריך ניט מאכן.

כאנע האט ריכטיק געזאגט, אז זי מוז עס אליין בייקומען. אין איינעם א באנאכט, ווען די קינדער זיינען שוין געשלאפן און נעכעמיע איז, ווי די לעצטע צייט, געזעסן באם טיש, האט אים כאנע א רוף געטאן:

— נעם פאפיר און קום אהער, דער זידע איז געקומען.

— די מינוט גיי איך.

— „הערסט, נעכעמיעלע, קיינמאל איז ניט געווען אזוי גרינג-כיישעק-דיק אופצושטיין, ווי אין די באגינענס, ביים דער זידע האט מיך גע-וועקט. ער האט קיינמאל ניט אראפגעשעלפט די קאלדרע פון מיר, ער האט זיך קיינמאל ניט געביזערט. ער פלעגט אזוי שטיי-שטיי אנריירן מיין קאפ און פלעגט נאך שטילער זאגן: „שטיי און, כאנעלע, שטיי און, מיין קוועקזיבערד.“ איך געדענק ניט, אבער מיר דוכט זיך, אז איך פלעג זיך גלייך אופכאפן, זיין בארד פלעגט א ביסעלע ראצן מינע באקן און אין זיינע ברוינע שווארצאפען פלעג איך זען פריילעכע מענטשעלעך. ער האט געשמייכט און געהייסן מיר גיך זיך אנטאן. ער האט מיר אופגע-גאסן נעגליוואסער, מיך גענומען פאר א האנט און אוועקגעפירט אין וואלד. אבער איינמאל איז דער זידע געגאנגען פארביי דעם גאלעכס טיך, דורך דער טיטווישער גאס, און איך האב פארשטאנען, אז ער פירט מיך צו די קארן-פעלדער. ער איז געגאנגען פארויס, אלע ווילעלע האט ער זיך אויס-געקערעוועט צו מיר און גיך געזאגט: „שטיי ניט אפ, שטיי ניט אפ, מארדניצע!“ מיר זיינען געגאנגען פארביי דעם קארן, צווישן דיי הויכע זאנגען האבן געפינטלט בלויע בלומען. איך האב געוואלט אנרייסן, אבער דער זידע האט צו מיר א געשריי געטאן: „ניטע, זיי וועלן אניוועזן גיין. וועסט רייסן ביים מיר וועלן גיין צוריק.“

עס איז געווען קיל, פייכט, העכער איבער די קארן-זאנגען האט גע-ציערעט א גרינג, דיין רויכל. דער גאנצער הימל איז געווען גרינדלעך. אבער אין איין זייט האט זיך געשפרייט א געלבע שיינ. איך געדענק גוט, ווי עס איז מיר געקומען אפן זינען, אז אוראם אווינו פירט זיין זון ייצכאקן צו דער אקייידע. און ווי איך הער אזוי דעם מאלעכס קאל: „טו ניט קיין ביזן דיין איינציקן זון, ווארעם גאט, דיין גאט זעט, אז דו ביסט אים געטריי און פורכטיק“, שלאגט דער זידע איבער מינע ראייניעס: „שפרינג ניט, שטיף ניט, זעץ זיך אפן גראז און ווארט.“ אליין גייט ער

א ביסעלע פארויס, שפיליעט אפ די אייבערשטע קנעפ פון דער קאפאטע, ציט אראפ דעם ארבל, פארנעמט אים אהינטער דער פאכווע מיט דער אפגעשפיליעטער פאָלע איניינעם, פארקאטשעט דעם ווייסן ארבל פון העמד, נעמט ארויס פון סאמעטענעם טפילן-זעקעלע די טפילן, הייבט אָן וויקלען די רעצווע אף דער נאקעטער האנט. די האנט איז ווייס, און די רעצווע איז שווארץ, ווערט די האנט שווארץ-ווייס געשטרייפט. איך געדענק, אז דאָס האָט מיר אויסגעזען אזוי מאָדנע, נאָר נאָך טשיקאווער פון דעם איז דאָס, וואָס דער זידע טוט אָן דעם שעלראָש. דער שעלראָש האָט אויס-געזען, ווי א קליין ציגלנדערל. איך האָב ניט פארשטאנען, פארוואָס דער זידע טוט עס, ווייל מיר זיינען דאָך געווען אין פעלד, ניט אין בעסמעד-רעש. נאָך מער האָט מיר געוונדערט, וואָס דער האָט גערעדט, ווי ער רעדט קיין טפילע, נאָר ער האָט גערעדט, ווי ער האָט גערעדט, ווי ער רעדט מיט דער באַכען. ער האָט דעמלט אזוי געזאָגט: „גאָט אין הימל, פאָטער באַרעמהארציקער! ווייסט אלעמענס הערצער, פארנעמט אלעמענס געבעט, זאָלסטו טון-טאָן פארנעמען מיין געבעט. הערסט, טאטע אין הימל, וואָס איך בעט בא דיר. קער און ווענד מינע קינדער און קינדסקינדער צו גוטע מיסס, זיי זאָלן, כאַסוועשאַלעם, קיינעם קיינמאָל קיין ביין ניט טאָן. אף קיינעם, כאַלילע, קיין זילדוילם ניט ברענגען. קיינעם זאָלן זיי ניט כאַנפענען און קיינמאָל פאר קיינעם זייער קאָפ ניט בייגן, שטארק זייערע הערצער צו גוטע מיסס, קרעפטיק זייערע ביינער צו גוטע טוונגען.“

בא די ווערטער נעמט אראָפ דער זידע דעם שעלראָש, וויקלט אָפ די רעצווע, לאָזט אראָפ דעם ארבל פון העמד, טוט אריין די האנט אין ארבל פון דער קאפאטע, פארשפיליעט די אייבערשטע קנעפ, זאָגט צו מיר „קויך, טייטלט מיט א פינגער צום הימל: איך זע, איך פארשטיי, די זון וועט באַלד אופגיין. אין יענער זייט, ווו ס'איז געווען די געלבע שיין, האָבן זיך באוויזן דינע, שיינענדיקע שפילזען. דער זידע גייט פאָרויס און זאָגט צו מיר ווידער! „שטיי ניט אָפ, שטיי ניט אָפ. די באַכע איז שוין געוויס אופגע-שטאנען.“ און אז מיר זיינען אריינגעגאנגען אין שטוב, האָט ער היימלעך א מאַך געטאָן: „א גוטמאָרגן, א גוט-יאָר דיר, פעסינקע, וואָס האַסטו עפעס אף אַנבייסן פאר אונדז?“ און די באַכע, ווי אלעמאָל: „א גוט-יאָר אף דיר, עדינקע, עס קומט די שאַ, מוז מען ווייזן, וואָס אין טעפל האָט זיך געקאָכט, שפריכלט זי צו, שטעלט אפן טיש דאָס קופערנע קעסעלע מיט די צוויי אויערן בא די זייטן און נעמט גיסן מיט דער הילצערנער גרויסער לעפל מילכיגע קארענע ציפקעס. די ציפקעס טונקלען זיך אין דער מילך, ווי שטיינדעלעך. דער זידע קוקט, ווי די באַכע רוקט דאָס ליימענע שיסעלע צו אים, און ער פרעגט: „פעסינקע, האַסט ניט פארזען דעם הימל?“ — „א נייע גיס, מיינסט אוואַדע, עליע, אז ווער עס מאַכט ציפקעס, האָט ניט געזען, ווי די זון גייט אָנהי?“ — „ביסט א בעריע-ניפלאַע, פעסינקע, האַלדעווי אלעמאָל. און ווייטער זאָג איך דיר, דיין געקעכץ האָט היינט אלע זיבן טאמען.“

אָט די דערמאָנונג איז ניט אופגעקומען אין כאנען, ביים זי האָט א רוף געטאָן נעכעמיען. עס איז איר שוין געווען אלץ קלאַר, איידער זי האָט אים גערופֿן. און פֿון דער דערמאָנונג אָן איז זי געראטעוועט געוואָרן פֿון פֿיין-פלעט. זי האָט צוביסעלעך גענומען שרייבן. פֿארשטייט זיך, איבערגענומען די באַדעכאטישקייט אין די אייגענע הענט.

נאָכן זיג איבערן פֿאשיזם האָט כאסענע געהאט בייַלעקע, די עלטערע טאַכטער, און איז אוועקגעפֿאַרן מיטן מאַן קיין מינסק.

אין איינעם א טאָג איז כֿייעלע מיט שימקען געקומען צו כאנען. כאַטש שימקע איז געווען אן אינוואַליד, האָט ער ווידער געאַרבעט אין „שאַרי-קאַפֿאַדשיפֿניק“. טאקע פֿון שימקען האָט כאנע זיך דערוויסט, אז מאַקאַר און טשאַרלי זיינען אומגעקומען אַף דער מילֿכאַמע, פֿרידע מיט איר מאמען, מיט יעליזאַוועטע אבראַמאָווען, ווי כאנע האָט זיך דערוויסט, זיינען גע-שטאַרבן פֿון טיפֿוס אין א דאַרף ניט ווייט פֿון סאַמאַרקאַנד.

ווי פֿאַר דער מילֿכאַמע, פֿלעגט כֿייעלע מיט שימקען קומען צו כאנען שאַבעס פֿאַרנאַכט, אוועקפֿאַרן פֿלעגן זיי מאַנטיק באַגינען. עס איז אַבער איצטער געווען אינגאַנצן אנדערש באַ כאנען אין שטוב. זעלטן האָט מען געלאַכט, ביז גאַר זעלטן האָט זיך כאנע געווערלט. וואָס ווייטער האָט מען זיך אַלץ מער דערוויסט וועגן די גרוילֿן, וואָס די פֿאַשיסטן האָבן אָפֿגעטאַן. כאנע האָט ניט איין מאָל בילעט זיך פֿאַרגעשטעלט, ווי אירע טאַטע-מאַמע זיינען געטריבן געוואָרן צום אומקום, און אירע קרומלעך-געשניטענע אויגן האָבן גאַנץ אָפֿט געגאַסן טרערן.

ס'וואָלט נאָך פֿיל געקאַנט דערציילט ווערן וועגן כאנעס אויסדויער, וועגן איר האַרעוואַניע אין די נאַכמילֿכאַמעדיקע יאָרן, אַבער עס איז גענוג קלאַר, אז כאנע האָט געהערט צו די מענטשן, וואָס זיינען ווייט פֿון זעלבסטצופֿרידנקייט, פֿון אייגנוציגקייט, פֿון ווויגלעמיטלעכקייט. און גראַד דאָן, ווען עס זיינען געווען אזוינע, וואָס האָבן געקאַנט א טראַכט טאַן: „באַגראַבן א טאַכטער פֿון זעכצן יאָר, און פֿונדעסטוועגן לאַכט זי“. אָט די יעניקע, וואָס וואָלטן אזוי געטראַכט, וואָלטן גראַד ניט געטראַפֿן. עס איז ניט געווען דער טאַג, ווען כאנעס נעשאַמע האָט ניט געבלוטקט. אַבער זי האָט זיך ניט געקאַנט פֿאַרגינען עס ארויסצווויזן, ווייל נעכעמיע האָט זיך איצט געפֿילט ניט אמבעסטן...

אין 1948 איז אין פֿאַרלאַג „דער עמעס“ ארויס א באַנד כאנעס דער-ציילונגען און נאָוועלן.

נעכעמיע איז טאַמיד געווען דערנעבן. זיין נעשאַמע, זיין וואַרעמער אַטעם, זיין מוט האָט זי געקרעפֿטיקט. און ביז איצט איז עס אזוי. טאַמיד איז ער לעבן איר, טאַמיד הערט זי זיין מוטיק, שטאַלץ קאַל. און דאָס העלפט איר אין אלע נויטן.

מיין באַבע-זיידעס פּרילינגן

די ערד האָט ניט באוויזן זיך אָפּצודעקן פון שניי, און מיין זיידע קאָן שוין ניט איינזיצן די פּרימאַרגנס אין שטויב.

איך ווייס וווּ ער איז. אין סאַד. ער שטייט מיט א פאַריסענעם קאַפּ, זיין בליק בלאַנדזשעט פון די ביימער צום הימל. ער זאָגט צו זיך: „א לויטער-קיטט... א ריינקייט“... ער וויל נאָך עפעס זאָגן, נאָר דער באַבעס קאַל שלאָגט אים ארויס פון די ראַיוועס:

— קיין איינהאַרע. א ייד בא די שישים זאָל זיין ערגער פון א כיידער-יינגל. דו הערסט, עליע?

איך הער, און דער זיידע הערט. ער לייגט צו א פינגער צו זינע ליפן — דאָס הייסט — מיר אנטפּלעקן זיך ניט דער באַבען.

די באַבע שטיילט זיך ניט:

— וואָס פאַרעסטו זיך ארום די ביימער? ס'איז ניט קיין אייער אונטער

אויפעס. ס'איז דאָ ווער ס'זאָל אף זיי האשגאַכע געבן אָן דיר!

דער זיידע קוקט א פארטראכטער אף די צווייגן, פּרעפּלט שטיל: „אַנ-

געקוואַלן... ווי פארשלאָפט מען ניט... אַ-טאַ-טאַ איז עס דאָ...”

איך קוק אויך. איך זע אַבער ניט, וואָס דער זיידע זעט. ער בייגט זיך

אין, רירט די ערד. מיר פארדריסט האלעמיי ער האָט מיך פארגעסן.

— נו, וווּ שטעלסטו די פיס? קוק זיך אין, ס'איז דאָך שוין פול ווא-

סער!

דאָס איז עמעס. דאָרט וווּ ס'איז נאָרוואָס געלעגן א גרייפלדיקער שניי,

אף וועלכן איך האָב געשטעלט מינע אונטערגעשמידטע שטיוועלעך, זיינען

איצט פולע גריבעלעך וואסער. דורכן וואסער זעט זיך דער אָפּגעשטעמפל-

טער סימען פון די פּאָדקאוועלעך און פון דער גאַנצער פּאָדעשווע. איך זאָג

גלאַט אזוי:

— זיידע, דו האסט האלט וואסער?

— האלט, האלט... דיר און וואסער...

דער זיידע באווייזט מער גארנישט צו זאגן, עס הערט זיך ווידער דער באבעס קאל:

— עליע, עליע! האב ראכמאנעס, דער טאג שטייט ניט!

און אט הערט זיך א סקריפ פון גארטן-טויער — די באבע איז שוין דא. די פאטשיילע אפן שפיץ קאפ. די ארבל פארקאטשעט. די בלויע אויגן אויס-געוואשן, ווי דער הימל, די נאז — בארויגען. זי רעדט צום זיידן און קוקט אף מיר:

— זאל דיר דאס ניט פארעכנט זיין. דו פירסט איבער די מעשומעדעס-

טע. א ייד זאל ניט פארשטיין פונדאנען אהין!

— פרעגט זיך א קאשע: פארוואס קומט א יידענע פון דארטן אהער און מאכט קוידע-קוידעס? מע קאן דאך זאגן שטידערהייט, וואס מע וויל. אט גיי בעסער אהער, פעסיע, און קוק זיך איין אף די בייטן, זע ווי די ווינטער-ציבעלעס האבן דורכגעשפיזט די ערד...

דער זיידע טוט צו מיר א ווינק. ער איז צופרידן, וואס די באבע איז אריין אין קאן.

די זון ווארעמט. פון בייט גייט אף א רויכל. אין א שורע איינס אין איינס זינען ארויסגעקראכן די שפיציקע ציבעלעס. זיי האבן נאך ערד אף זיך. די באבע בייגט זיך איין, רייניקט אפ פון זיי די ערד און רעדט, ווי זי רעדט מיט דער קו, מיט די הינער: „או-או, זיך נעבעך גוט אנגעהארעוועט, ביז מע האט זיך דורכגעשלאגן צו דער שיין. זע נאר ווי מע האט זיך אויס-געסטראיעט, ווי סאלדאטן מיט פיקעס...”

— וואס האסטו געמיינט? זאגסט, ביימער זינען ניט קיין אויפעס? און

איך זאג דיר — אז אף ווערט געבוירן און שטארבט ווי לעהאוודל א מענטש. און זיי שטארבן און ווערן געבוירן אלע יאר. ס'איז עפעס א ווערטל.

ווען איך האב ניט מוירע פאר דער באבע, וואלט איך איר געזאגט: „בא-בע, פיר אים אוועק, זעסט ניט, אז ער קאן זיך צעוויינען.“ און די באבע גארניט. זי קוקט אריבער איבערן פלויס צו מענאכעם גארבערס שטוב און זאגט פלוצעם פארטראכט:

— זע, עליע, איך פארשטיי ניט פארוואס דאס איז? די ביימער בא מע-

נאכעמען זינען דאך נאקעט און פונדעסטוועגן פארשטעלן זיי די שטוב מער ווי ווינטער?

— ווי זשע דען? ווינטער זינען די צווייגן דארע ווי ריטער. איצטער

נעמען זיי כיעס בא די ווארצלען. זיי זינען קיילעכיק, אנגעקוואלן.

איך וויל פארשטיין דעם זיידנס רייד. איך הער מיט די אויגן, מיט די שלייפן. די אויערן טוען מיר אזש וויי פון וועלן הערן, אבער איך פארשטיי ניט, וואס דער זיידע רעדט. איך זע נאר די טונקל-רויטע קניפלעך אף די צווייגן פון די ביימער, איך זע ווי די ערד איז נידעריק, נידעריק, דער הימל הויך. דער זיידע זאגט צו דער באבען:

— פעסיע, פֿיסט ווי דער ווינט קילט דאָס פּאַנעם און די הענט אקו-
ראט ווי א טייך?
— ס'איז גוט, עדיע... ס'איז נישטאָ וואָס צו רעדן... — ענטפערט די
באָבע און נעמט מיר א האנט.
נאָר איך קוק אפן זיידן. דעם זיידנס אויגן זיינען פול. אָט נעמען פאלן
פון זיי פריידיקע טראַפנס, ווי די טראַפנס, וואָס פאלן פון די צווייגן. פלו-
צעם שריי איך אויס:
— באָבע, איך וויל עסן!
— א סימכע אין שטעטל... — זאָגט די באָבע און גייט אריין אין פינצ-
טערן פירהויז.
איך שטיי און ווארט אפן זיידן. ער בייגט זיך איין און זאָגט צו מיר
שטיי:
— אויב דו וועסט זיין א פאָלגערקע, א גוטע בעריע און וועסט העלפן
דער באָבע, וואָס זי וועט דיר הייסן, וועל איך דיר מאַרגן ווייזן א סאך
ווינדער שעביוונדער.
ווען וועט שוין אמאָל זיין מאַרגן?..
איצט געדענק איך שוין ניט, צי ס'איז געווען מאַרגן, צי איבערמאָרגן.
איך געדענק נאָר, ווי דער זידע הייבט מיר צו די סאמע איבערשטע צווייגן,
רעדט צו מיר אומגעדולדיק, גיד-גיד:
— זעסט? קוק! אָט פיקן זיי זיך אויס!
יא, איך זע, עס פלאצן טונקל-רויטע בראַדעווקעס און זיי לאָזן ארויס
פיטשינקע גרינע פֿליטערלעך.
— אוי, זידינקע, א געזונט אין דיר, איך זע! — שריי איך ניט מיט
מיין קאָל.
דער זידע לאָזט מיר אראַפ אף דער ערד, שאַקלט זיך, ווי בא דעם
דאווענן, פרעפֿלט שטיי:
— אז וויל איז דעם, מיין קינד, וואָס האָט עס זויכע געווען צו זען.
וואָס מיינט דער זידע מיט דעם? וואָס טראכט ער?..

• • •

איצט פארשטיי איך דעם זיידנס מיינ...
אלע יאָר, ווען דער שניי צעגייט און אף די צווייגן פארבינדן זיך שטיי-
פע, טונקל-רויטע קניפלעך, זע איך ווידער פאלן טראַפנס פון די ביימער אף
דער אופוואכנדיקער ערד. עס קומט מיר אפן זינען דעם זיידנס רייד. איך
זע אים מיט דער באָבען געבויגענע איבער די בייטן, איך הער, ווי ער זאָגט
שטיי:
— האשעמי! סבאָרעך זאָל אונדז העלפן, פעסיע, מיר זאָלן דער-
לעבן איבעראיאָר וועסענע... און ער זאָל אריינשיקן א גוטן זיקאָרן אין אונד-
זערע אייניקלעך אף אייביקער געדעכעניש וועגן אונדז.

דעם זיירנס טפילע

קיינמאל איז מיר ניט געווען אזוי גרינג אופצושטיין, ווי דאן, ווען דער זיידע האט מיר געוועקט. ער האט ניט אראפגעשעלעפט די קאלדרע, און ער האט זיך ניט געבייזערט, ווי די באַבע. ער פלעגט שטיף-שטיף זאָגן: „שטיי אוף, מיין קינד, שטיי אוף, קוועקזילבער“. זיין באַרד האט א ביסעלע גע-קראצט מינע באַקן, און אין זינע שוואַרצאפּלען האָב איך געזען פריילעכע מענטשעלעך, פלעג איך זיך אפגיך אַנטאָן, דער זיידע האט מיר אופגעגאַסן נעגל-וואסער, דערנאָך פלעגט ער מיר נעמען פאר א האנט, און מיר זינען באַנאנד געגאנגען אין וואַלד. איינמאל איז ער געגאנגען דורך דער ליטווי-שער גאַס, ניט פאַרביי דעם אלטן בעסוילעם, און איך האָב גלייך פאַרשטאַ-נען, אז מיר גייען צו די קאַרן-פעלדער. ער איז געגאנגען פאַרויס, אלע ווילע האט ער זיך אויסגעקערעוועט צו מיר און געזאָגט: „שטיי ניט אָפּ, ריר זיך, מאַרדניצע!“. מיר זינען געגאנגען פאַרביי די קאַרן-פעלדער, צווישן די הויכע זאנגען האָבן געפינטלט בלויע בלומען, כּהאַב זיך א לאַז געטאַן און גענומען רייסן די קאַרן-בלימעלעך. דער זיידע האט א געשריי געטאַן: „ניטע, וועסט רייסן, ביים מיר וועלן גיין צוריק. וואָס דאַרפן זיי אַניוועץ גיין?“ עס איז געווען קיל, פּייכט. העכער איבער די קאַרן-זאנגען האט גע-פלאַטערט א גרינג דיין רויכע. דער גאַנצער הימל איז געווען גרינלעך. נאָר אין איין זייט האט זיך געשפּרייט א ברייטע, געלבע שיין. איך געדענק גוט, אז ס'איז מיר געקומען אפן זינען, ווי אוראַם אַווינו פירט ייצאָקן צו דער אַקיידע, כּהאַב געהערט דעם מאַלעכס קאַל. „טו ניט קיין בייז דיין בעניאַ-כיד, וואָרעם גאַט, דיין גאַט ווייסט, ווי פאַרכטיק און געטרײַ דו דינסט אים“. דאָ האט דער זיידע איבערגעשלאָגן מינע ראַיוועס: „דריי זיך ניט, שפּרינג ניט, קוועקזילבער. אַט דאָ לעבן גראָבן ווארט אף מיר“. געזאָגט, און אליין גייט ער פאַרויס. שפּילעט אָפּ די אייבערשטע קנעפ פון דער קאַפּאַטע, ציט אראָפּ דעם אַרבל פון דער האנט, פאַרנעמט אים אהינטער דער פאַכווע מיט דער אָפּגעשפּילעטער פאַלע איינינעם, פאַרקאַטשעט דעם ווייסן אַרבל פון העמד, נעמט אַרויס פון סאַמעטענעם זעקעלע די טפילן, וויקלט אָן די רע-צוע אף דער נאַקעטער לינקער האנט, זיין האנט איז ווייס, און די רעצוע איז שוואַרץ. ווערט די האנט שוואַרץ-ווייס געשטרײַפט. דאָס האט מיר אויס-געזען אזוי מאַדנע, איך האָב דאָך קיינמאל ניט געזען דעם זיידנס נאַקעטע האנט. דערנאָך האט ער אָנגעטאַן דעם שעלראַש, און דאָס האט מיר אויסגע-זען, ווי א קליין ציילנדער, ווי א שפּילעכע, איך האָב ניט פאַרשטאַנען, פאַר-וואָס דער זיידע טוט עס דאָ, אין פעלד. נאָך מער האָב איך ניט פאַרשטאַנען, פאַרוואָס דער זיידע דאַונט אזוי מאַדנע, ניט פון סידער. מיר האט זיך אויס-געוויזן, אז ער רעדט ווי מיט דער באַבען: „פאַטער אין הימל, טאַטע באַרעם-האַרציקער, ווייסט אלעמענס געבעט, זאַלסטו טיין-טאַן הערן מיין קאַל, דיין באַרעםהאַרציקייט זאָל פאַרנעמען מינע רייד, איך בעט בא דיר נאָר איין

זאך: מײנע קינדער און קינדסקינדער זאלסטו ווענדן צו גוטע מײסיס, זיי זאלן כאסועשאַלעם קיינעם קיין ביזו ניט טאן, קיין זילדזױם אף קיינעם ניט ברענגען, קיינעם זאלן זיי ניט כאנפענען, און זייער קאפ זאל זיך פאר קיינעם ניט בייגן. שטארק זייערע הערצער, זיי זאלן ניט מוירע האבן פארן עמעס. קרעפטיק זיי צו גוטע טוונגען. פארנעם מײן געבעט, טאטע-פאָטער!" בא די ווערטער האָט ער אראָפּ דעם ארבל פון העמד, טוט אריין די האנט אין ארבל פון דער קאפאָטע, פארשפּייעט, טיטלט מיט א פינגער צום הימל און זאָגט צו מיר: „וואָס קוקסטו אף דער ערד? קוק אין דער הייד!"

איך קוק צום הימל אין יענער זייט, ווו ס'האָט זיך געשפּרייט די ברייטע געלבע שיין, האָבן זיך באוויזן לאנגע, שיינענדיקע פינגער. דער זיידע גייט פאָרויס און הייסט מיר גיין גיך-גיך. איך פארשטיי, פארוואָס ער אַזלט מיך. די באָבע איז דאָך שוין געוויס אופגעשטאנען. און טאקע אזוי: מיר גייען אריין אין שטוב, דער זיידע ווינטשט דער באָבען א היימלעכן גוטמאָרגן, פאריינס וויל ער וויסן: „פעסינקע, וואָס הערט זיך מיט אַנבליסן?"

און די באָבע, ווי אלעמאָל: „א גוטער יאָר אף דיר, עלינקע. עס קומט די שאַ, מוז די באלעבאָסטע ווייזן, וואָס אין טעפל קאָכט זיך.".

זי שטעלט אוועק אפן טיש דאָס קופערנע קעסעלע מיט די צוויי אויערן, גיסט מיט דער הילצערנער גרויסער לעפל די מילכיגע קאַרענע ציפקעס, די ציפקעס טונקלען זיך אין דער מילך, ווי שטיינדעלעך. די באָבע רוקט צו דאָס ליימענע שיסעלע צום זיידן, ער טוט א פליסקע מיטן לעפל אין שיסעלע און כאַכמעט זיך:

— האָסט געמאכט פארפל? האָסטו שוין פארשפּאַרט צו קוקן אפן הימל, די זון איז היינט מאלכעסדיק אופגעגאנגען!

— א נייע ניס. אז מע מאכט ציפקעס, מוז מען זיך טרייסטן מיט דער זון, — ווערטלט זיך די באָבע.

— אזא יאָר אף מיר, וואָס פאר א כאַכאַמע דו ביסט. ניט אומזיסט האָבן היינט די ציפקעס אלע זיבן טאמען.

יאַמטעוו אינמיטן וואַך

זומער-צייט פלעגט עריע פון זונטיק אינדערפרי ביז פריטיק נאָך וואַר-מעס זיין אין דאָרף בא א פויער אָדער ערגעץ אין א הויף בא א פאָרעץ, ווו ער פלעגט מאכן אויוונס און קאמינען. זומער-צייט איז פעסיע ווינציק פאר-נומען מיט פארבערײ, ווייל זומער האָבן די פויערטעס ווינציק געשפונען און געוועבט... פארמאכט דאן פעסיע די פארבערקע די טירן מיט די לאַדנס, זאָגט אָן ביינע-פערע דער אלמאַנע, זי זאל אכטונג געבן צום גאָרטן און

האדעווען די אויפס. נאכדעם נעמט זי די קו פאר די הערנער, קעדיי יענע זאָל ניט פארקערעווען צו דער טשערעדע, און לאַזט זיך אין וועג. די קו ווייסט שוין, וווּ זי דארף גיין. ווי נאָר פעסיע פארנעמט זיך רעכטס צו דער פאַטשט, דרייט די בעהיימע ארויס דעם האָרן פון פעסיעס האנט און גייט אוועק פאַרויס, פאַכנדיק מיטן עק. פעסיע פארנעמט די קלאָר-ווייסע פא-טשייע הינטער די אויערן און, הוידענדיק מיט די פולע הענט, שפאנט זי און שפאנט, זינגענדיק דערביי: „נעם ציוניף דינע זאכן, באהאלט אין די קארן. גאנווע זיך דורך דורך א פענצטערל, מיר וועלן ביידע אוועקפאַרן.“ אָבער ווי נאָר פעסיע פארקערעוועט צו דער אַטער לינדן-אליי, טוט די קו א שאַל, ווי פון א טרומייט, און טוט זיך א לאַז בארג-אראַפּ צו דער מיט. מאַקע פלעגט ארויסלויפן, מיט צעשפרייטע הענט זיך לאַזן אנטקעגן פע-סיען. און אין סאמע מיטן וואָך פלעגט ווערן היימלעך און יאָמטעוודיק...

— וואָס ווילסטו, פעסינקע, א יוד צי געבראַטנס?
 — פונמינטוועגן ביידע זאכן.
 — עפשער ווילסטו גאָר מיכיקס? האָב איך שלייענס, קאָן מען מאכן אין סמעטענע.

— מאַך שלייענס אין סמעטענע און פוטער. נאָך מיכיקס דארף מען ניט ווארטן קיין דריי שאַ. וועלן מיר זיך נעמען צו דער יוד און גע-בראַטנס, — זאָגט פעסיע, און ביידע צעלאַכן זיך.
 נאכדעם טוט מאַקע א געשריי:
 — מיידלעך, אהערצו!

בלוימקען שיקט זי זאָגן הירשען, אז פעסיע איז געקומען, זאָטקען שיקט זי אוועקפירן פעסיעס קו צו דער היגער טשערעדע, באסקען שיקט זי אין וואַלד נאָך פאַזעמקעס. די מיידלעך גייען אוועק, מאַקע מיט פעסיען זעצן זיך אין קילן געראמען צימער, וואָס האָט געהייסן דער זאל. און ס'פלעגט זיך אָנהייבן גאָר ניט קיין יאָמטעוודיקער שמועס.

— לאַנג לעבן זאָלסטו, פעסיע, וואָס דו ביסט געקומען. ס'איז ניטאָ מיט וועמען א וואָרט אויסצורידן. הירשע איז גאנצע טעג אין מיל, און אז ער איז אפילע אין שטוב, איז ער שטום ווי א פיש. די מיידלעך וואקסן אונ-טער. איך פריי זיך, וואָס לייקע מיט הענקען זייען אוועקגעפאַרן אין גרינ-קעשיק זיך לערנען שניידעריי. גרויסע מיידלעך, פארשטייען שוין אַלצדינג...

איך ווער פארברענט פון בושע.
 — ער גייט נאָך אַלץ צו איר?
 — ער גייט, ער גייט. אז איך זע די באַנים, גלייב מיר, וואָלט איך אריינגעקראַכן אין דר'ערד. אויסגעגאַסן הירשע...

— מאַקע, פארשטער מיר ניט דעם צוגאסט און פארשטער זיך ניט דאָס לעבן. ס'איז נעכטן געווען? ס'איז דאָך יאָרן. די באַנים זיינען שוין מיסטאמע זעכציגיאַריקע. אף וועמען זאָלן זיי דען זיין פאַכאָזשע? ער איז דאָך זייער טאטע. א פארשאַלטענער בויך בא דער פויערטע. דריי מאָל צו צוויי!

עס הערן זיך טריט, די ווייבער ווערן אנשוויגן. הירשע באווייזט זיך, ער עפנט אוף די טיר, נאָר ער גייט ניט אריין אין שטוב. ער שטייט בא דער שוועל, פאטשט מיט די הענט אין מעליקן רעקל. פעסיע ניסט און מו-סערט אים:

— זע, וואָס פאר א מאַדנער ייד דו ביסט! האָסט ניט געקענט אויסטאָן דאָס רעקל אין דרויסן? — נאָכדעם הייבט זי זיך אוף אף די שפיץ פינגער. נאָר אלציינס מוז זיך הירשע צובייגן צו איר. ער רירט זיך צו מיט זינע ריפן צו איר שטערן, און פעסיע וויצלט זיך:

— דו האָסט מיך גרויער געמאכט ווי איך בין, ניט אומזיסט האָב איך אלעמאָל געווייכט פון מילדער.

— ווען דו האָסט געווייכט, זינען נאָך די מילדער קיין מילדער ניט געווען, — זאָגט הירשע. ער רוקט זיך אָפּ פון פעסיען, קוקט זי אָ, נעמט אירע הענט אין זינע און זאָגט שטידער: — יא, די מילדער זינען קיין מילד-נער ניט געווען... א צעמאָלן לעבן...

— ס'איז ניט פארוואקסן געוואָרן דער וועג מיט מאַך צו יענער?
— ניט דו פרעג, ניט איך וועל ענטפערן, — זאָגט ער. ער וויל נאָך עפעס זאָגן, נאָר עס הערט זיך פון קיך מאלקעס קאָל:
— פעסיע, מאַך איך, ווי איך האָב געזאָגט? שליעענס מיט סמעטענע און יויד מיט געבראַטנס.

— מאַך, מאַך, — ענטפערט פעסיע, — איך וועל זיך דערוויילע דורכ-גיין אין גאניידן.

— און מיך נעמסטו מיט? — פרעגט הירשע.
— ניין, אין גאניידן האָב איך האָלט צו גיין אַרײַן.

פעסיע שפיליעט אָפּ דעם קראגן פון דער בלויער ריפסענער בלוזקע, הייבט א ביסעלע אונטער דאָס לאנגע ברוינע סאטינענע קלייד, שפרייזט אריבער די שוועל און לאָזט זיך בארג-ארוף צו דעם וואַלד. זי זעצט זיך אין ראַוויק, טוט אויס די שיד. דאָס גראַז איז קיך. פעסיע שטעלט די פיס פאוואַלע. זי שפרייזט ארויס פון ראַוויק, שפאנט איבער דער לאַנקע אַרץ נעענטער צום וואַלד. אַט איז זי שוין דאַרטן. עס איז גריין און טונקל. די יאָדעס האָבן אף די צווייגן אזעלכע ווייכע העל-גרינע פרענדזלעך. אף די קליינע לאַנקעלעך צווישן די ביימער וואקסן פאַזעמקעס, אָבער פעסיע קלייבט זיי ניט... איבער די צווייגן פון א סאַסנע פאַכט א וועווערקע. פע-סיע פארווארפט דעם קאַפּ, און עס דוכט זיך איר: די צווייגן שטיפן, ווארפן אונטער דאָס רויט-גרויע קנייכל מיטן לאנגן פוכיקן עק. פעסיע שמייכלט. פון אונטערן פארהויבענעם פאַדעלעק קוקן ארויס אירע דיקע ווייסע איק-רעס. זי זעצט זיך אף א פניאַק, טוט א פיר מיט ביידע הענט איבערן פאַ-נעם, ווי צו ליכט-בענטשן, און פרעפלט מיט פארמאכטע אויגן. זי זעט אַרײַן אויס ווי א ברייטער נידעריקער בוים, וואָס האָט איבערגעפלאַכטן זינע מעכטיקע צווייגן — הענט. זי שאַקלט זיך אויך ווי א בוים און פרעפלט, פרעפלט א שטיקן שוואַך, א לויב צום הימל און צו דער ערד...

זי גייט און גייט צווישן די ביימער מיט די שייך אין די הענט, דרייט דעם קאפ אין אלע זייטן, קאן זיך ביז זאט ניט אנקוקן אף די ביימער, וואָס זינען פון איין זייט באַלויכטן, פון דער צווייטער פארשאַטנט. זיי רינגלען ארום פעסיען פון אלע זייטן, זי טאנצט אויף אונטער א ביסעלע... זי גייט ארויס פון וואַלד און זינגט הויך: „איז א ווייט-ווייטן לאַנד, צווישן ווייט-פרעמדע מענטשן, ווער וועט אונדז צו דער כופע פירן און ווער וועט אונדז בענטשן?“

— נאָך גוט, וואָס דו זינגסט, אז ניט, איז זוך מוישע ראַביינוס קיעלע אין גראַז, — זאָגט הירשע.

— האָסט מיר לאַנג געזוכט?

— אבי געפונען... מאַלקע איז אויס מענטש. די שלייענס, טינעט זי, שטייען זיך איבער — זאָגט הירשע און שפאנט אוועק פאַרויס.

ווען פעסיע גייט אריין אין שטוב, פרעגט מאַלקע מיט האַרץ:

— וווּ ביסטו פאַרפאלן געוואָרן, א גאַנצן טאַג אין מויל ניט געהאַט?

— דערפאַר האָב איך געהאַט אין אויג. באַ דיין שוועל איז דער גאַ-ניידן, מאַלקע.

נאָכדעם זיצט מען באַם טיש. אף א קיילעכדיקן היצערנעם טאַג — א באַרג אַנגעשוניטן ברויט, אף א גרויסן צינענעם פאַלומעסעק ליגן די שליי-ענס. זיי זינען געדעמפט געוואָרן אין סמעטענע מיט פוטער, זיי זינען אַ ביסעלע ברוין. עס איז ניט צו פאַרשטיין, ווי מאַלקע האָט זיי ארויסגענו-מען גאַנץ פון בעקן. פעסיע פרעגט עס טאַקע. מאַלקע דערציילט, וויאָזוי זי האָט געהאַלטן דעם פאַלומעסעק באַם סאַמע בעקן, ווי בליומקע האָט מיט דער היצערנער מיכיקער לאַפעטקע ארויסגענומען דעם עק... נאָר פעסיע שלאָגט זי איבער:

— גאַנץ — ניט גאַנץ, האָב ראַכמאַנעס, מאַלקע, גיבו

הירשע קריגט א האַלבן שלייען מיטן קאַפּ. פעסיע קאָן זיך ניט איינ-האַלטן, זי טראַגט צום מויל פריער פון אלעמען. נאָך די פיש ברענגט היר-שע פון קעלער א פלאַש פאַראיאַריקן עפל-קוואַס. מע טרינקט אויס, און מאַלקע דערלאַנגט פריער די יויך, נאָכדעם געבראַטנס און א געפילטע קוט-ניצע. עס איז גלאַנציק, ברוין און דורכזיכטיק... פעסיע שרייט אויס:

— איך וואָלט געשוואָרן, אז דו האָסט געפילט מיט פאַרפיל!

— עמעס דאַרף קיין שווע ניט, — זאָגט מאַלקע, רוקט זיך אַפּ אַ בי-

סעלע פון טיש און, האַלטנדיק גאַפל-מעסער אין די אויסגעצויגענע הענט, טוט זי א שניט די קוטניצע. עס שפריצט שמאַלץ אף הירשען, אף פעסיען, אף די מיידלעך, נאָר ניט אף מאַלקען. ניט אומזיסט האָט זי זיך אַפּגערוקט. אינגיכן זינען די טעלער ליידיק. און די ויצנדיקע ארום טיש פול, פע-

סיע קאָן זיך מאַמעש ניט אופהייבן. ס'איז נאָך האַלבן טאַג, אַבער די זון דערלאַנגט היץ דורך די פענצטער ווי עס געהער צו זיין. הירשע הייבט זיך און דער ערשטער, פאַרבייגענידיק דאָס פענצטער, פאַרמאַכט ער די לאַדנס. בליומקע טאַנצט אויך אף איין פוס ארויס פון שטוב. די שוועסטערלעך דער-

יאגן זי. מאלקע מיט פעסיען בלייבן זאלבעצווייט. מאלקע שפרייט אויס אן אייגענע געוועבטע גונוע אף דער פאדלאגע. פעסיע לייגט זיך, טוט א קרעכין, פארפלעכט די הענט ארום קאפ, גענעצט זיך אויס און זאגט: — ווען מע עסט אלע טאג אזוי, קען מען אוועק מיט דער טארבע. — מיין הארץ און מיין נעשאמע האט קנאפער פון מיין מאגן, — בא-קלאגט זיך מאלקע.

— אין צוויי שיעדעך גיסט גאט ניט אריין, — באמערקט פעסיע, און אין א רעגע ארום שלאפט זי אײן.

מאלקע קוקט אף איר און טראכט: „א גוואר, א דעמב, אף אלע ליבע געזאגט געווארן“. אבער לאנג קוקט זי ניט אף פעסיען. זי גייט אין שטוב, נעמט דאס שפין-רעדל. דאס רעדל זשומעט, דער פאדעם ציט און ציט זיך. מאלקע טראכט: „עפשער זאל זי זיך דורכריידן מיט אים, עפשער וועט העלפן!“.

ווען פעסיע שטייט אוף, איז שוין גוט פארנאכט. די טשערעדע קומט, זי מעקט אויס די קו אין מאלקעס דויניצע, טרינקט אויס א קווארט ווא-רעמע מיך, געזעגנט זיך מיט מאלקען, לאזט זיך פארויס. די קו גייט איר נאך און לעקט מיט דער צונג פעסיעס בלויע בלוזקע. און כאטש מאלקע באגלייט זי העט אראפ-בארג, שוויגט זי, בעט ניט, אז פעסיע זאל זיך דורכשמועסן מיט הירשען...

זי בעט ניט דערפאר, ווייל פון פעסיען גייט אזא רו, אזא געזונט גע-מיט, אזא צופרידנקייט, אז מאלקע פילט: ס'וועט זיין ארויסגעווארפענע רייד...

ערעו פייסעד

אין ניין און דרייסיקסטן יאר, צוויי וואכן נאך פורים, איז דאס גאנצע שטעטל, ווי א סאך, א סאך יידישע שטעטלעך אין ליטע, געווען ניט צו דער-קענען. פעסיע דער פארבערקעס שטוב איז איבערגעקערט מיטן קאפ אראפ: דער קליידער-אלמער שטייט מיט די טירלעך צו דער וואנט, דער גרויסער טיש, די קאנאפע, די שטולן זיינען ארויסגעטראגן אין „זאל“ אריין. פעסיעס מאן עליע, און דער פארעש רעב לייב, וועלכער האט זיך צוגעלאנטשעט צו זיי גלייך נאך יענער מילכאמע, קניקלען אריין פיר ליידיקע פעסער, אף די פעסער לייגן זיי ארום ברייטע סאסנאווע ברעטער, עליע הובלט זיי אפ, ווי אלע יאר, און עס זיינען שוין דא צוויי הויכע געשטעלן צו וועלגערן מאצע. פעסיע לייגט אריין אין גרויסן באק-אויזן בעריאזעווע שניטן האלק, און ביים זיי ברענען איבער, צעשארט זי די פינקלענדיקע קוילן אין אויוון און אפן פריפעטשיק. אזוי ליגן זיי און גליען ביז עס פארציט זיי א בלוידלעך-גרוי הימל. רעב לייב גיט אכטונג ווי פעסיע קאשערט דעם אויוון:

— קאשער, פעסיע, דערלעב איבעראיאר, קאנסט לעשן!
פעסיע טונקט איין א נייעם יאדלעוון בעזעם אף א לאנגן שטעקן אין א
ניט געניצטן אַלכאָוון צעבערל, א רייעך פון געפארעטע סאָסנע-נאָדלען פילט
אַן די שטוב.

— רעכט! — באגיטיקט רעב לייב.
די ערשטע קומט פערע-גיטל די קנעטערקע מיט צוויי מיידלעך און
צוויי ינגלעך.

— קאנסט, שוין באַרעכהאשעם, אליין מאכן א פאָדריאד, — זאָגט פעסיע.
— בא יענעם גייט אוף די ראָשטשינע גיך. א יאָר רינט אויס, א יאָר
קומט צו לויפן. איך מיט מינע קינדער ווערן פארשוואַצט. דער טרייפּענער
ביין, דער טאטע זייערער, זאָל פאָרגעסן ווערן, ווי ער האָט פאָרגעסן ווייב
און קינדער!

— שילט ניט, פערע-גיטל, א מענטש קומט אמאָל צום סייכל.
— וואָס טרייסט איר מין, פעסיע-קרוין. צען יאָר, אז איך בין עלנט,
ווי א שטיין. איך ווער צעפּענקעט פון האַרעוואַניע און דער דאלעס באַלע-
באטעוועט אין מיין כאַלופּע! איך ווייס ניט, וואָס פאר אַ לאַך פרייער צו
פארשטעקן. קאָרט אַף קליידלעך פאר מינע מיידלעך דארף איך, קאָרט אַף
גארניטערלעך פאר די מאַויקים, פאר זיך גופע כאַטשבי א נייעם פארטער
אַף יאַמטעווי... וועגן בורעקעס מיט בולבע רייך איך שוין ניט, אָבער כאַטש
א קראַנץ ציבעלעס. מע פריעגלט איבער א ציבלע אין א לעק שמאדל אין
שוין פייסעך אין שטוב! ווער עס וועט קנאקן ווערעשע ניס, פארטרינקען
מיט מעד, און איך וועל ציילן די בולבע...

— פערע-גיטל, טו א טויווע, צי ניט די אַדערן! פאָראַיאָרן ביסטו אוועק
קנעטן צו הינדע מייער-עליעס, האָב איך דיך געלאָזט אַן בולבע? דו ווייסט
דאָך, אז מיין פאָדריאד איז פאר מאַעסכיטימניקעס. איך וואָלט דיר געזאָגט
א טאך מער, האָב איך מוירע, זאָלסט קליגער ניט ווערן...

— וואָס רעדט איר, פעסיע, כּוּהאַב פאָרגעסן, אז איר האָט מיר פאָראַ-
יאָרן אריינגעשיקט א זאק בולבע און ציבעלעס. זאָל אייך אנטקעגן קומען,
וואָס איר טוט. אָבער יעדע קאָפּעקע איז באַ מיר איצטער א גילדן! מינע
מיידלעך וועט איר צאָלן ניט קיין סאך, א פערטעלע א טאָג. די ינגלעך —
צען קאָפּעקעס א טאָג. איר וועט פאר מיר אַפּבאקן מאצע און איר וועט צו-
לייגן א האַלב שאַק אייער — איז געפאטערט אן אייסעק!

זאָל זיין, ווי דו זאָגסט, אבי די הינער זאָלן וויסן זיין, אז דו דארפסט
אייער צו די קניידלעך. זונטיק פארטאָג זאָלסטו דאָ זיין מיט דיין קאפּעלע.
— מירצעשעם, בלינדער, — זאָגט צו פערע-גיטל.

זונטיק באגינען שטייט עליע פעסיעס באם אויוון. די יארמלקע — אפן
שפיץ קאָפּ, די ארבל פון דער ווייסער לינענער העמד שיינען פון דער
קאמועלקע, דער דינער לאַנגער שטעקן, וועלכן עליע האַלט אין די הענט,

איז אָנגעדייעט מיט מאצעס, און דער שטעקן פליט היז און צוריק פון שטופלערס טיש אין אויוון אריין, פון אויוון צום טיש. בערקע דער שטופל-דער שרייט פלוצעם:

— וויבלעך, מיידלעך, קוועטשט מיט ראכמאָנעס, עס רייסט דעם מיטן! רעב דייב ווערט אזש בדייך. די וואַלגער-העלצער קלאפן שטילער. רעב דייבס קאַל איז פול מיט רוגזע.

— שטופלער, זיי ניט קיין כאַצעף. דאָ באקט מען מאצעס ניט פאר קיין גווירם. דיין מויל זאל זיין קאַשער, ווי דער אַרעמאן איז ריין פון קצינעס! ווידער קלאפן די וואַלגער-העלצער. דער שטופלער זינגט און עסטער-קע העלפט אים: „וואָס פאר א מיידלעך איז אָן א לאַנד, און וואָס פאר א וואסער איז אָן א זאמד.“ כיענקע יינע דעם שינדלמאכערס ענטפערט: „א מיידלעך פון א קאַרט איז אָן א לאַנד, א טרער פון אן אויג איז אָן א זאמד.“ רעב דייב פאַרעש גייט דערווייַל ארום צווישן די ברעטער, שאַבט אָפּ מיט א שטיקעלע גלאָז, ווי נאָר עס האָט זיך צוגעקלעפט א ברעקל טייג און וואַרנט שטרענג:

— ווארעמט ניט די וואַלגער-העלצער אונטער די פאכוועס. ניט קיין קאַרענעם לעקער באקט איר, איר באקט מאצעס קאַשער לעפייסעך! פלוצעם הערט זיך מינקע מאַרדכעס צארטער קאַל: „ווי דער שניי איז ווייס, ווי דער מאָן איז שוואַרץ, פונקט אזוי פארשוואַרצט זיין זאַל האַמענס האַרץ“.

— פערע-גיטל, די מיירע נעצט. גיב אכטונג אף דיין וואסערגיסער! — שרייט פעסיע.

— וואָס איז דער וואסערגיסער שולדיק, אז די קרופטשאטקע איז באם נאָגיד, — פארענטפערט פערע-גיטל איר דאָווידלעך.

— באם נאָגיד איז די קרופטשאטקע אין זעק און דער סייכל אין טייס-טער, ווינציקער וואסער, וועט קנאפער נעצן, — ווערטל זיך פעסיע און זי דייגט פאווואַליע די פארטיקע מאצע אין ברייטן קיילעכדיקן געפלאַכטענעם קויש, דעקט איבער דעם פולן קויש מיט א ווייסן טישטעך און ווינטשט יינע דעם שינדלמאכער:

— עס געזונטערהייט, דערלעב איבעראַיאַר מיט ווייב און קינדער. מאַ-נעשער, דו וועסט איבעראַיאַר זיין אין די פעדערן, וועלן מיר דיר אויס-באקן אף א מייע אייער-מאצע.

— פון דיין מויל אין איבערשטנס אויערן, זאלן די גווירם בלייבן אן ציין און זאָרן זיי עסן אייער-מאצע. איך בין צופרידן מיט פראַסטער מאצע אויך.

נאָר פעסיע הערט שוין ניט, וואָס ער זאָגט, זי ווארפט דינע שייטעלעך האַלץ אין אויוון, ווייל מע דארף אים איבערפלאַמען. נאָכדעם באקט מען מאצעס פאר שמועל דעם שוסטער. באַלעבאטישע מיידלעך זינען געקומען איבערכאפן א האנט, די געדונגענע וואַלגערקעס זינען ארויסגעלאָפן כאפן לופט. בערקע דער שטופלער איז אויך פריי, ס'האָט אים פארביטן דעם אפ-

טייקערס זון. בערקע כאַכמעט זיך מיט די באַלעבאטישע מיידלעך, זיי קײַכן פֿון געלעכטער. דערווייַל האָט ער זיך אינגעבויגן און טוט עפעס מיט נאָדל-פֿאָדעם. אין אַ וויילינקע אַרום ווערט אַ קוויטשערײַ בין הימל. די מיידלעך קאַנען זיך פֿון אַרט ניט רירן, די פֿאָדלעקעס פֿון זייערע קליידלעך זײַנען צונויפֿגענייט. פעסיע שרייט ניט מיט איר קאַל:

— בערקע, מעשומעד, טרייפֿענער אָדער! נעם די מינוט אַ שערל, מאַך זיי פֿריי. ניט גענוג, וואָס איך נעם קיין געלט ניט, קילט איר אויס דער אויוון, איך ווער דאָך בעדאל!

שמועל דעם שוסטערס מאצע איז שוין צונויפֿגעלייגט און פֿארדעקט מיט אַ פֿארלאַטעטן טישטעך, ער זאָגט אינדערשטיל צו עליען:

— די מאַזבראַכע כאַפֿט זיך אַרײַן באַ מיר, אז איך באַק מאצע באַ אייך. פֿאראיאָרן איז געווען אַ סאך קנאפֿער.

— עס געזונטערהייט, שמועל. באַ מיר און באַ מיין פעסיען איז דאָ עלייאָהו דער מעל-שיטער...

— איר זאָלט האָבן זיבן מאָל אזויפֿיל, — ווינטשט שמועל דער שוס-טער.

צוויי וואָכן קלאַפֿן די וואַלגערעלעצער, צוויי וואָכן קלינגען לידער אין פעסיעס שטוב, אין נאָך אַ סאך שטיבער, וווּ מע באַקט מאצעס, און דאָס שטעטל איז אינגעהיילט אין וואַרעמען מיכלדיקן רייעך פֿון פֿרישגעבאקע-נעם טייג.

פֿייסעך

די פעסער, די ברעטער, דער בלעך פֿון שטופֿל-טיש איז אַרויסגעטראָגן. עליע האָט שוין אויסגעקלאַכט די שטוב מיט די איבעריקע קאמערן. פעסיע שיט אין צוויי הויכע, שמאַלע לײַנענע זעקעלעך, וואָס זי האָט אָפֿגענייט פֿון האַנטעכער. אין איין זעקעלע — מאצע-פֿארפל, אין צווייטן — מאצע-מעל. פֿיר גרויסע לײַמענע געגלייזטע טעפֿ, פֿילע מיט גענדזענע שמאַלן, שטייען אין פֿירהויז-אַלמער, וועלכער איז אויסגעקאשערט נאָך כאַנעקע. אַהינצו טראָגט זי אַרויס די זעקעלעך מיט דער מאצע-מעל. וועגן אייער איז ניטאָ וואָס צו ריידן. פעסיע ווייסט אַליין ניט וויפֿל הינער זי האָט. פֿערע-גיטל דער קנעטערקע האָט זי געגעבן ניט קיין האַלבן שאַק, ווי יענע האָט אויס-געדונגען, נאָר טאַקע אַ גאַנצן שאַק אייער. דעריבער זאָגט רעב לײַב צו עליען:

— די הינער ווייסן ווער זייער באַלעבאַסטע איז.

— האַלעוויי זאָלן אזוי די מענטשן וויסן וואָס זיי דאַרפֿן טאָן, ווי די

אויפֿעס ווייסן, — באַמערקט עליע ערנסט.

א ווערטל אהין, א ווערטל אהער, צוויי טעג פאר פייסעך האָט צוגע-
 כאפט א פרעסטל. די מולטערס, די לאַקשנברעטער, די זיזשקעס, וואָס די
 באַלעבאַסטעס האָבן אינגעווייקט אין ראָוועק ארום שול-הויף, זינען
 פארצויגן געוואָרן מיט אַ דיין אייז-הייטל. שמעטלשע קונדייסים צעשטעכן
 מיט שטעקלעך דאָס אייז און זיי זינען מאַלע סימכע. דערווייַל האָט שוין
 די זון צוגעוואַרעמט, די טירן און די פענצטער זינען אָפֿן, אין אלע שטיבער,
 א כאַפֿטע ליטווינער, זין פון די יוסטע באַלעבאָטיס, גייען דורך דער גאָס.
 זיי רייכערן, שפּייען פארשייט און קוקן אריין דורך די אָפֿענע פענצטער אין
 די שטיבער, גלייך אלץ, וואָס דאָרטן איז דאָ, איז שוין זייערס. די זון וואָ-
 רעמט אלץ מער, דורך דער גאָס ציט אַן אַבאָז. פאַרויס א קארעטע מיט
 דריי פּערד אין דער ברייט געשפּאַנט, אהינטער דער קארעטע צוויי הויך
 אַנגעלאָדענע פּורן. סאַמע אויבן אָף די פּורן זיצן הירש דעם מילנערס אַלע
 טעכטער. אין קארעטע זיצט מאַלקע, דעם מילנערס ווייב. זי פאַרנעמט אזוי
 ווינציק אַרט אין דער קארעטע, אַז מע זעט זי ניט. פּונדעסטוועגן זאָגט
 העניע די בייגלעקערקע צו סאַרע גערשן דעם מעלאַמעדס:

— סאַרע, רייב גיכער כריין, די פליי אין דער קארעטע איז שוין דאָ!
 מאַלקע גופע פאַרנעמט טאַקע קנאַפ אַרט צווישן איר און יאַנעס דעם קו-
 טשער (וועלכן הירשע האָט אינניעם מיט דער קארעטע און מיט די פּערד
 אנטלען באַ ווישניעווסקי דעם פאַרעץ) שטייען פּלאַטשיקע קוישן, איבער-
 געפּלאַכטענע מיט דינע שטריקלעך. דורך די פירקאַנטיקע געפּלעכטן האָבן
 ארויסגעשטעקט זייערע פאַרשלאַפֿענע צורקעס מיט די בלייכע שנאַבלען:
 הינער, אינדעמשיקעס און אינדיקעס. אָף די קני האַלט מאַלקע אַ היפש צע-
 בערל, וועלכן זי האָט צוגעדעקט מיט אַ צעראַטע, קעדיי די שליינעס מיט
 די סאַנדיקעס זאָל, כאַלידע, ניט ארויסצאפּלען פון צעבערל. סאַמע אויבן
 אָף די געלאָדענע פּורן איז צוגעקּרעמפּעוועט אַ קאַסטן אייער, אפֿן קאַסטן
 זיצן הירשע טעכטער, זיי זינען אזוי אַנגעפּעלצט, עס ווערט אזש הייס
 ווען מע קוקט אָף זיי. צו איינער פון די פּורן איז צוגעבונדן אַ היפש ביקל.
 דאָס אַבאָזל שטעלט זיך אָפּ באַ פעסיעס שטוב.

עדיע און רעב לייב נעמען ארויס די קערב מיט די אויפעס, דער קו-
 טשער נעמט צו באַ מאַלקען דאָס צעבערל מיט די פיש, ערשט דאָן באווייזט
 זיך פון דער קארעטע מאַלקע. ביים זי שטייט שוין מיט ביידע פיס אָף דער
 ערד, רירט זי זיך צו מיט אירע ליפן צו פעסיעס באַק און זאָגט שטיל צו
 עדיען מיט רעב לייבן:

— א היימעכען, קאַשערן יאַמטעווי אַיך, מע זאָל דערלעבן איבעראַ-
 יאַר, — און צו די טעכטער — קריכט אראָפּ!
 די טעכטער לאָזן זיך לאַנג ניט בעטן, זיי ווייסן, אַז ס'איז דאָ וואָס צו
 טאָן.

כאַטש פעסיעס שטוב איז אויסגעקאַכט, די פּאַדלאָגעס אויסגעוואשן?
 פאַרשפּרייט מיט היי, זינען נאָך אלע זאַכן אין דרויסן. די בעטן מיט דעם
 בעטגעוואַנט שטייען אינמיטן הויף, די געשניצטע פּיסלעך פון די בעטן זינ-

קען אין דער ווייך-פייכטער ערד. די פערענעס מיט די קישנס זינען אין די רויטע אינשיטן. דער טיש, דאָס בעטגעוואנט זעען אויס אזוי אנדערש אפילע אומגעלומפערט אונטערן הויכן, ליכטיקן הימל... דער ווינט פאָכעט, פאָכעט מיט די קאָלדערעס אפן פארקן, צעבלאָזט די קליידלעך בא מאַלקעס טעכטער, זיי קלאָפן אויס דאָס בעטגעוואנט. בו-או-כך — הערן זיך טויבע קלעפ. כא-כא-כא! — לאַכן די מיידלעך און טראַגן דאָס בעטגעוואנט אין שטוב אריין.

פעסיע מיט מאַלקען זיצן אין קיך און שייַלן בולבעס. פאריינס ריידן זיי וועגן אזוינע זאכן, וואָס רעב לייב רופט „נאטאן בעסיסער"... — דאָס הייסט געבן בעסאָד.

— טויבע דער בלעכערקע וואָס מער איז בעסער, די עלטערע טאָכטער אירע, ניט פאר קיינעם געדאכט, שפייט אויס די לונגען. רעב לייב האָט צו-ניפגעשטעלט א צעטל, פרעג בא אים, ער וועט שוין קיינעם ניט פאר-געסן, — אייצעט פעסיע.

— ווי ער וועט זאָגן, ווי דו, פעסינקע, וועסט הייסן, אזוי וועט זיין. כיוועל ניט צוריקפירן וואָס איך האב געבראכט. ס'וואָלט גוט געווען, דער שויכעט זאָל קומען אהער, וואָרעם די אינדיקעס מיט די אויפעס זינען פאר-שמאָלצן, עס איז זיי ניט אופצוהייבן, — באַגערט מאַלקע.

— פארוואָס זאָל ער ניט קומען? ער ווייסט גאנץ גוט, אז ער וועט גאַרניט צולייגן, — באַרויקט פעסיע איר גאסט.

נאָך מינכע קומט שאבסע דער שויכעט, ער גייט טאקע ניט אוועק מיט ליידיקע הענט. ביז שפעטער נאכט איז פעסיע מיט מאַלקען פאַרנומען. זיי ווייקן, זאלצן, צעטיילן די אויפעס און דאָס פלייש פונעם ביקל, וואָס צו לאָזן פאר זיך, וואָס פאר די נויטבאדערפטיקע. אף מאַרגן ביז האַלבן טאָג טראַגן פאנאנדער מאַלקעס טעכטער דאָס, וואָס די מאמע הייסט.

אין שטוב איז שוין אַרץ אף די ערטער. עליע האָט שוין אופגעהאנגען דעם ווילנער גאַענס בילד אף דער מיזערך-וואנט. די זילבערנע בעכער, לעפל, גאַפל האָט רעב לייב אויסגעקאשערט אין וודיקן וואסער. די גארדי-נען אף די פענצטער זינען אופגעהאנגען, די אויסגעהאפטע ציכלעך אף די קישנס ארופגעצויגן.

דער וואַרמעס איז ניט פייסעכדיק, ניט כאַמעצדיק. מע עסט געדעמפטע בולבע מיט יונגן רינדן-פלייש. ביים אַרע זינען פארטאָן אין שייסל, הערט זיך טפרו-ררו!

בליומקע טוט א געשריי — „דער טאטע!"

עס געדויערט ביז הירשע זאָטלט פאנאנדער דאָס פערד, ביז ער רייניקט אפ מיט א שפענדל די בלאָטע פון זינע שטיוואלעס. ער זאָגט גיך „א גוטן קאשערן יאמטעוו" און ער זעצט זיך צום טיש.

פאַרנאכט צעלייגט עליע ברעקלעך ברויט אף די פענצטער-ברעטער. דענאָך גייט ער און שארט עס אריין מיט א פלעדערוויש אין א הילצערנעם לעפל, פאַרבינדט דעם לעפל מיט א ציכטיק שמאטקעלע און פרעפלט די

געוויסע טפילע: „וואָס איך האָב געזען און וואָס איך האָב ניט געזען, וואָס איך האָב אויסגעראַמט און וואָס איך האָב ניט אויסגעראַמט פֿונעם כאַמפֿען, פֿונעם זויערטייג אין מיין שטוב, זאָל דאָס באַטל זײַן, העפקער ווערן, ווי דער שטויב פֿון דער ערד.“

אַלץ, אַלץ פינקלעט אין שטוב, אַבער פעסיע מיט מאַלקען און די עלטערע מיידלעך זײַנען פֿאַרבאָדן אין אַרבעט: איינע פּוצט די לײַכטער, די אַנדערע לײַגט אָף א טעלער א צווייגעלע גרינס און די זרויע, א דריטע שײַלט אָפֿ-געקאַכטע אייער, א פערטע רײַכט כריין, נאָך איינע שטויסט נײַס און צימרינג אָף כאַרויסעס. מאַלקע שלאַגט אָף אייער מיט געזדזענער שמאַלץ אין א גרויסער פֿאַרצעלײַענער שיסל און רופט מיטאַמאַל פעסיען:
— קום אהער, טו א קוק, כײַהאַב פֿאַרגעסן וויפֿל מאַצע-מעל מע דאַרף שיטן!

— אויב דו מאכסט אף דרײַ צענדליק אייער קניידלעך, לָאָז אַרײַן דרײַ-סיק עס-לעפֿל שמאַלץ, פעפער, זאַלץ צום טאַם, צוויי לעפֿל מעלצוקער לעמאַנאַשעס, ווארט, מיש ניט, הער וואָס מע רעדט, וועסט אַרײַנשיטן דרײַ-סיק לעפֿל מאַצע-מעל און זאָל דאָס שטיין, עס דאַרף אַנױיקן, אז ניט וועלן די קניידלעך זײַן, ווי באַ ראַכע דער גאַרבערקע, מע וועט מיט זײ קאַנען שיסן פֿון האַרמאַטן...

די מאַנצבלען זײַנען אוועק אין בעסמערעש. פעסיע האָט אויסגע-שפּרייט א קלאָר-ווייסן טישטעך אפֿן טיש, אפֿן טישטעך געלײַגט מאַצעס, צוגעדעקט מיט אַן אויסגענייט מאַצע-טישטעכל. פֿיר לײַכטער מיט לײַכט שטייען באַ איין עק טיש, פֿיר לײַכטער מיט לײַכט באַם צווייטן עק טיש. אַלע מיידלעך זײַנען אויסגעצוואָגן, אין די צעפֿ סטענגעס אויסגעשליפֿט, אַלע זײַנען אויסגעפּוצט אין נײַע קליידלעך. אַבער שענער פֿון די איבעריקע איז פֿאַרט בלוימקע, די זיבעטע, מיט די רויטע האָר. דאָס גרינע סאַטינענע קליידל מיט די געלבע רעדעלעך איז אָף איר אויסגעפּאַסט, עס ליגט, ווי אָף אַ טױב די פּעדערן. די רויטע געדיכטע האָר פּאַרפֿלאַכטן אין צוויי צעפֿ — גילדערנע קאַנטשיקעס אָף אירע רונדע, רײַפנדיק-מיידלשע אַק-סלען. פעסיע איז שוין אײַך אַנגעטאַן יאַמטעוודיק. דאָס בלאַע, לאַנגע אַט-לאַסענע געפּאַדעוועטע קלייד צו דער ווייסער באַטיסטענער בלוזע מיטן גיפּויענעם הויכן קראַגן קליידט איר ביז גאַר. אירע בלויע אויגן זײַנען נאָך לײַכט בענטשן, ווי אויסגעוואשן. אפֿן קאַפֿ טראַגט זי א העל-בלאַנדן פּאַריק מיט א ווייסער געבויענער קאַם, וועלכע כאַפט ארום די קוקסע. אין די אויערן, אין די אויערן-לעפֿלעך פּיטשינקע בורשטינענע שטיינדעלעך אין דיקע גאַלדענע רײַפלעך, — צוויי דורכיכטיקע געלע טראַפּנס וואסער שפּיג-לען אָפֿ די פֿלעמלעך פֿון די בענטש-לײַכט. ווי אויסגעטאַקט איז אָף מאַלקען דאָס העל-גרויע, דינע וואַלענע קלייד. אָף די שוואַרצע האָר האָט זי א ווייסע בלאַנדקע אויסגעשלייערט, א גאַלדענע קייט באַמבלט זיך פֿון איר קלענ-

טטער באוועגונג. צו ליכט בענטשן האָט זי קיין טרערן ניט געקאָרגט, ניט קיין טפילע פון דער האַגאַדע, אייגענע פּראָסטע ווערטער האָט זי צו אים אין הימל געשיקט. „טאטע-פאָטער, דו ווייסט אלעמענס שווער האַרץ, דו ווייסט מיין האַרץ אויך, קער אָפּ מיין מאַן פון יענער, ברענג אים צו מיר, טאטע זיסער!“

דריי הויכע שניי-ווייסע העסעבעטן וואַרטן. פעסיע קוקט אָף מאלקען און זי טראַכט: „איר מאַזל זאָל איר אזוי שפּילן, ווי איר אַנבליק שפּילט“.

„גוט יאָמטעו“ — זאָגן די מאַנצבלעך, טוען אויס די מאַנטלעך. איינע פון די עלטערע מיידלעך גיסט זיי אָף, זיי וואַשן די הענט, זעצן זיך אָף די העסע-בעטן, האַלב אַנגעלענט. רעב לייב נעמט די זרויע אין דער רעכטער האַנט, אן איי אין דער לינקער האַנט. עליע קוקט ניט, ווי רעב לייב ריכט אָפּ סיידער, ער ווייסט אַליין ווי און וואָס. הירש קוקט גראַד יאָ, ווייל פון יאָר צו יאָר פאַרגעסט ער, נעבעך, וועגן אוואָדים האַינו, וואָס באַטייט — קנעכט זיינען מיר געווען. ווען עליע מיט רעב לייבן נעמען אויסרעכענען די צען מאַקעס, טראַכט הירש: „א מאַיאַנטעק מיט צאַרעס. פאַרע האָט זיך געהאַט פון וואָס צו קראַצן“. עליע באַמערקט, אז הירשע איז ניט אין דער האַגאַדע. טוט ער צו אים א זאָג: „נו, אַ, צוויי...“ די פיר קאַשעס פּרעגט בלוימקע. נאָך דער פּערטער האָט זי א פינפטע קאַשע:

— פעטער עליע, — פּרעגט זי, — פאַרוואָס זאָגט באַצעליונעס, אונד-זער מיט-געזעל, אז מע וועט אונדו אלעמען אויסהאַרגענען.

— האַרץ ניט וואָס ער זאָגט, טאַכטערקע. גאָט וועט ניט דערלאָזן, ער אין הימל וועט אָפּווענדן דעם ראַשעס האַנט.

עס איז געוואָרן שטיי. א רעכטע וויילע זיינען די לעפל שטום געוואָרן אין די הענט. דערנאָך זאָגט רעב לייב מיט עליען „בכאַל דאַר כאַיאָו אַדאַם“, וואָס עס באַטייט: „יעדער מענטש איז מעכויעו צו געדענקען מיצראים, ווי ער אַליין וואָלט פון דאַרטן נאַרוואָס אויסגעלייזט געוואָרן“. הירשע הערט מיט איין אויער, ער האָט זיך גענומען צום פלוימען-צימעס. עליע מיט רעב לייבן זאָגן האַלעל, דערנאָך שיר-האַשירים.

אַלע מיידלעך שלאַפן שוין. פעסיע מיט מאלקען וואַשן דאָס געפעס און ריידן שטילערהייט.

— דער יעיצערהאַרע נעמט אָף אים די אויבערהאַנט. ער קאַן ניט אויסזיצן און הערן, וואָס דער פעטער עליע מיט רעב לייבן זאָגן.

— עס זיך ניט אָף לעבעדיקערהייט, מאלקע. ער אין הימל קערעוועט אים צום שלעכטן וועג. אָבער דו האַסט א פאַרזאָרגער, ער איז א גוטער טאטע, האָט א ווייך האַרץ צו אַרעמעלייט, — טרייסט פעסיע.

— דאָס יאָ. ער אליין האָט די פּורן אָנגעלאָדן און ער האָט מיר אָנגע-
זאָגט „קאָרג ניט, זאָלן שטעטלשע קאפּצאַנים וויסן, אז מיר שטייען איין בא
זיי אַף פּייסערך“.

— זעסטו שוין, מאַלקע, דאַרפסט זיך צופרידן שטעלן. וויסטו, אַלע
טעפּלעך זאָלן זיין פּול, דאָס קאָן ניט זיין! איינס איז פּול, דאָס אנדערע איז
פּיידיק...
— פּעסיע, ביסט קלוג אין קלוג, אָבער וועגן דערוף זאָסטו גאַרנישט

ריידן. דו ביסט ניט קיין געפּרוּווטע... — דערווידערט מאַלקע, און פון אירע
אויגן גיסן ווידער טרערן.

עליע און רעב לייב זאָגן שיר-האַשירים, ווי מע זאָגט דאָס איצטער אין
אַלע יידישע שטיבער. באַנגלעך-האַרציק קלינגט דאָס געזאַנג פון אַלע גע-
זאַנגען, עס פליט אָן די שטוב מיט די אויסגעווייטטע קלאַרע ווענט. פּלוצעם
זאָגט רעב לייב צו עליען:

— עליע, עס גייט מיר פון זינען ניט ארויס, וואָס דאָס קינד האָט גע-
פּרעגט.

— נישקאַשע, רעב לייב. מיר האָבן א גרויסן גאַט! — זייט ניט מאפּ-
טיק, — זאָגט שטייַע עליע — און ווידער פליסט דאָס געזאַנג פון אַלע גע-
זאַנגען...

כאַנעקע

ווי איך האָב לייב געהאַט כאַנעקע, אזוי האָב איך ניט געקענט פאַר-
טראָגן ערעו כאַנעקע. די גאַנצע שטוב איז געווען אין פעדערן, ניט אזוי די
פעדערן, ווי דער פּול, וואָס איז געפּלויגן איבערן גאַנצן שטוב. ס'האָט זיך
מיר געדוכט, אז איך עס פּוך מיט ברויט. דערנאָך פּלעגט די באַבע אַראָפּ-
וויקלען פון די גענדזענע טולקעס די גראַב-גריבלדיקע שמאַלץ, די פּלאַס-
טערס ארויסנעמען איינס-און-צוויי, דער ווידע האָט געהאַלפּן שניידן די
שמאַלץ אַף דער פּייסעכדיקער ברעט, מע האָט עס אַריינגעלייגט אין א
גרויסער אויסגעווייטטער קופּערנער פּאַן און עס געשטעלט אפּן דרייפּוס,
אונטער וועלכן ס'האָט געפּלאַקערט א פּייער. די באַבע האָט געשיילט צי-
בעלעס אין דער גרויסער פּאַרצעלייענער שיסל. איך האָב לייב געהאַט זיך
צוהערן, ווי אין דער קופּערנער פּאַן הייבט אָן בלעזען און פּלאַפּען. דער-
נאָך האָט מען געוואָרפּן די ציבעלעס אין פּאַן אַריין. אויגנבליקלעך איז
די שטוב אָנגעפּילט געוואָרן מיט אזא ריייע, אז איך געדענק עס ביז היינט
און איך האָב אויך ניט פאַרגעסן ווי איך פּלעג אויסשריייען צו דער באַבען:
„גיב מיר גיכער ברויט מיט שמאַלץ!“ — „און מיט צונג וויסטו ניט?“ איצ-
טער דוכט זיך מיר, אז ווי די באַבע פּלעגט ארויסברענגען די ווערטער „מיט
צונג“, פּלעגט זיך עפענען די טיר, און דער פעטער הענעך מיט די גלעקלעך

איז שוין דאָ. ער טוט אויס דעם וועג-מאנטל און לאָזט הערן דעם פּיזמען, ווי אלע יאָר. „איישעס כאַלד מיימזע, וווּ נעמט מען אזא ווייב, ווי מײן שפּרינגע: פון נאָר רינט, פון די אויגן טרערט, די שטוב איז דריי טעג ניט אויסגעקערט. קרייכט זי אפן בוידעם נעמען די אייער, פארלירט זי דעם פארטעך מיטן שלייער“.

— הער און, הענער. האָב ראכמאַנעס. ערשטנס, רופט מען דיין ווייב יענטע, וועהאשיינים איז זי ניט אזא שלימאזל.

און ביז הענער מיטן זיידן מיט לייב דעם פאַרעש גיבן זיך שאַלעם-אליי-כעם, דערציילט מיר די באַכע א מיסע:

— הערסט, מעסעמיידעסטע, או מיין מאמע, דיין באַכע מירדעלע, אַלע-האשאַלעם, האָט אנומלטן געפרעגלט שמאלץ און פייסעך און געטיינעט צו איר מאן, צו דיין עלטערזיידן באַרעכן, אַלעוהאשאַלעם: „כ׳ווייס ניט ווי איך וועל האַיאַר אויסקומען, די שמאלץ איז געווען דין און די פּלאַסטערס שיטער, עס וועט זיין נאָר זיך צו באַלעקן“. ווי זי זאָגט עס, לאָזט זיך אראַפּ א האנט פון קוימען און פון די פינגער נעמט רינען שמאלץ. די פאן איז שוין פול, באַרעך, שרייט זי, גיב נאָך א פייסעכדיקע קיילע. דערלאנגט דער זיידע א פייסעכדיקן געגלייזטן טאַפּ, אין א פינטל מיטן אויג איז דער טאַפּ אויך פול. גיב נאָך א קיילע, שרייט זי צום זיידן. אינמיטנדערזיידן עפנט זיך די טיר, עס לויפט אריין מערע-איטל די שטריקערקע מיט א געשריי: „וואָס, זי האָט א טאַעס געהאט, ארינגעלייגט די שמאלץ אין דער כאַמעדיקער פאן און געשטעלט פּרעגלען. ווי זי איז אריין מיט דער בסורע, איז די האנט נעלעם געוואָרן, און די שמאלץ פון דער צווייטער קיילע איז אויסגערונען ביז א לעק. קיין סימען האָט מען אין ערגעץ ניט געזען, ווי דאָס וואָלט א מאַלעך אָפגעלעקט“.

דעמלסט איז מיר די מיסע אויך געפעלן געווען. און ווי האָט עס גע-קענט ניט געפעלן זיין: די שטוב האָט געשמעקט מיט גריווענעס, אז מע האָט געקענט כאלעשן. דער זיידע, דער פעטער הענער און רעב לייב דער פאַרעש זינען אוועק צו מינרעו און ביים זיי זינען צוריק געקומען, איז שוין אין שטוב געווען יאָמטעו. די גענדזענע גריווענעס אין א גרויסער פאַרצעלייענער שיסל און א האַלב-קיילעכדיקן צינענעם פאַלומעסעק א באַרג לאַטקעס. די באַכע אייבט אונטער דעם זיידן:

— מאַרדעווע ניט, עליע. צינד דאָס ערשטע ליכטל.

דער זיידע שמעלצט אריין א ליכטל אין כאַנעקע-לעמפל, צינדט עס אָן, מאכט די געוויסע באַכע, וואָס דער ריבוינעשעלידעם האָט אים מעזאקע געווען אַנצוצונדן דאָס ערשטע ליכטל. און מע זעצט זיך צום טיש. די גע-זויערטע קרויט מיט די אנטאַנאָוקעס צעגייען אין אלע גלידער. וועגן די לאַטקעס איז ניטא וואָס צו ריידן. זיי זינען אין דער מאַס צוגעברוינט, אז מע ביסט אפ א שטיקל לאַטקע, ווייסט מען ניט וווּ דאָס איז אהינגעקומען, דערנאָך דערלאנגט די באַכע גענדזענע פּולקעס, לעבערלעך, וואָס זי האָט געפּרעגלט אינעם פאן שמאלץ. אלע גלידער צעגייען פון מעסיקעס, ביז

איצט איז מיר דער טאם אונטערן גומען. דערנאך זינגען מיר אלע „מאויס צור יעשוואסי“, וואס איז דער טייטש: טאטע-פאטער, מיין הילף איז אין דיין פעסטונג, אָפּגעגעסן, געשפּילט אין דריידל, געקראָגן כאַנעקע-געלט באַ אַ גאַנצע גרוינע, קלאַפט מיר דער פעטער הענדל אין פּלייצע, פינטלט צו מיר מיט די שוואַרצע אויגן און רופט אויס: „קאַטאַן, קאַטאַן!“.

געוויס, אלע באַלעבאָטן האָבן פּערד. אַבער אזוינע סוסים, ווי ייִסראָעל דער פּאַטשטער, האָט קיינער נישט. זײַן זון רווקע טרייבט, ווי אַ רועד, די פּערד, דער שליסן איז אָנגעפאַקט מיט מיידלעך און ייִנגלעך, די געלעכ-טערס מיט די קוילעס טראָגן זיך ביז צום הימל, פון אונטער די פּערד-טלאָען פלייט שניי אַף אלעמען, די באַלעבאָטן מיט די קאַצאָוים לאָזן זיך נישט איבעריאָגן פון רווקען. עס ליגן שוין ייִנגלעך און מיידלעך אין שניי פון די איבערגעקערטע שליסנס, די קוויטשערייען קאָן מען הערן אין שטעטל, כאַטש מען איז שוין גוטע עטלעכע יאָר פון דאָרטן. אַבער קיין בייז נישט, די גלעקלעך קלינגען, די געלעכטערס הילכן, די אַנטרייבערס שרייען:

— סמא ייִסראָעל, אַראָפּ פון וועג! ווייך פלייש איז היינט בעזיר-זאַל. שפּעט אין אָונט קום איך מיטן פעטער הענדל אין שטוב אריין.

— גיב אַ בליק אַף זיך ווי דו זעסט אויס, — שרייט צו מיר די באַ-בע, — זיך גוט אויסגעוואַלערט מיט די זשורליקעס אין שניי. די מינוט גיי ארויס אין געהעפט און שאַקל אַראָפּ דעם שניי.

איך זע שוין נישט ווי דער פעטער הענדל זעט אויס. אַין אַ וויילינקע אַרוב, איך האָב נאָר באַוויזן צוטיליען דעם קאַפּ צום קישו, האָט מיך די וואַרעמקייט אַריינגענומען אין איר שויס...

א פּורעמדיקער לעבאָם

עליע און פעסיע, זייער טאַכטער ריווע-גיטל, זייער איידעם הירש מיט דריי מיידלעך און דריי ייִנגלעך זינגען געגאַנגען צו פעסיעס שוועסטער, צו זעלדען אַף דער סודע. פעסיע האָט אַריינגעשושקעט עליען אין אויער:

— כּיבין אַ באַלן צו זען, וואָס די פאַרמאַכטע האַנט וועט אוועקשטעלן אפן טיש.

קיין בלאַטע איז גראַד נישט געווען. אַ פּרעסטל האָט אויסגעלאַזירט און ציכטיק געמאַכט די גאַס. הירש האָט זיך אָנגערופן:

— איר ווייסט, שווער, עס זאַל אזוי שטיין כאַטשבי נאָך אַ וואָך, דאַרף מען אַריינפירן פון קאדאַן פייסעכדיקע מעל, וואָרעם אויב עס וועט נעמען לאָזן, וועט מען בלייבן שטעקן אין טיינטערס ביז די אַקסלען.

— אַ ריכטיקער געדאַנק. זאָג די איבעריקע פּורמאַנעס, זיי זאַלן אויך אזוי טאָן, — האָט עליע געייצעט דעם איידעם.

אזוי איז זיך די מישפּאַכע געגאַנגען איבערן גאַס, דורכן מאַרק, און פעסיע האָט די גאַנצע צייט אונטערגעגעבן מוט עליען.

— עליע, שמעק, דיין נאָז פֿילט וואָס פֿאַר אַ פֿלאַדן עס באַקט זיך באַ מוישע מירויס? איצטער שמעק פֿון לינקס. לייע פֿיוועס בראַט געוויס גענדו, מע קען שטאַרבן פֿונעם רייער.

און אזוי שמועסנדיק האָט מען זיך אָפּגעהויבן אַף זעלדעס גאַנעק. פֿע- סיע האָט גראַד ניט געטראָפֿן. דער טיש איז געווען אַנגעפֿראַפֿט. היירשע דער מילדער איז האַלב געזעסן, האַלב געלעגן, ווייל ער איז שוין געווען אַ ביסל אונטערגעשנאַסקעט. זעלדע האָט איבערגעכאַפֿט פֿעסיעס בליק און האָט אויסדריקלעך געמוסערט.

— טייערע שוועסטער מינע, קוק ניט אַף מיין טיש, ווי דער אַקציוניק. זאָל איך אזוי ניט וויסן פֿון קיין ביין, ווי איך האָב דיר קיין זאך ניט גע- זשאַלעוועט.

ערשט איצט האָט פֿעסיע אַנגעקוקט די שוועסטער אירע, ווייל זעלדע האָט צוגעדעקט אירע גראַווע האָר מיט דעם העל-ברוינעם פֿאַריק. די לאַנ- גע גאַלדענע קייט מיטן זייגערל האָט זי צוגעשפּייעט מיט דער גילדענער בראַש צו דער גיפֿוורענער בלוזקע. פֿעסיע האָט די קייט מיטן זייגערל ניט צוגעשפּייעט, און עס האָט זיך פֿריי געבאַמבלט. ריווע-גיטל איז געווען אַנגעטאַן אין אַ טונקל-גרוי קלייד, געפּוצט מיט ראַזן גיפּוור. ארום הויכן קראַגן מיט די פּישביין זינען געווען אַרופּגעוואַרפֿן צוויי קרענצלעך פֿערל. מע האָט גוט צוגעביסן. די מאַנצבלען האָבן געזונגען, די ווייבער האָבן אונ- טערגעהאַלטן, זיי האָבן ניט געוויסט, אז דאָס צירונג מיט זייער גאַנצן פֿאַרמעגן וועלן אין עטלעכע יאָר ארום האָבן אנדערע באַלעבאַטיים... מע האָט אַנגעגאַסן די גלעזלעך ניט צום ערשטן מאָל, מע האָט אויס- געטרונקען און ווידער אַנגעגאַסן די גלעזלעך. דעמלט האָט זיך עליע אָפּ- געהויבן פֿון זיין שטול, גענומען דאָס פּולע גלעזל אין האַנט און געקוקט דערין.

— וואָס קוקסטו אין גלעזל, וואָס דוכנסטו? טרינק, וועלן מיר אויך אויסטרינקען, — האָט פֿעסיע אומגעדולדיק צו אים געזאָגט.

— פֿעסיע, מע דאַרף האָבן דערעכערעץ פֿאַרן מאַן, דו ווילסט גיכער טרינקען און איך וויל לענגער קוקן. קוק איך, און איך טראַכט, אז מיר זאָלן קיינמאַל קיין סודע ניט מאַכן און קיינמאַל קיין לעכאַים ניט טרינקען אין דעם טאַג, ווען מע האָט ניט באַוויזן מיטן כאַלעף צעשניידן אונדזערע העלדזער.

אין אַ מאַרק־טאַג

דערפֿרייט פֿלעגט די באַבע זיין, ביים יוסטינעס פֿלעגט זיין שליטעלע אַפּשטעלן לעבן דער טיר. ווי מיר געדענט זיך, פֿלעגט דאָס אַלעמאַל זיין ווינטער. אפֿן שליטעלע זינען אַנגעמאַלט רויטע און כּלויע געאַרגינעס און

אין שליטעלע זיצט יוסטינעס ווייב און אירע באקן פלאמען, ווי געארגינעס.
 ער שפילעט אפ די דעקע, טוט זי א הייב, און אזוי זי טראגנדיק אף די
 הענט, גייט ער אריין אין שטוב, ווייל די טיר איז דאך שוין ברייט צעעפנט—
 די באבע האט גלייך דערהערט, אז ער איז צוגעפארן. זי, מאריטע, זיצט,
 שטרעקט אים אויס איין האנט, און די אנדערע, ער ציט אראפ פון איר דעם
 פעלדן, נעמט אראפ די הוט פון איר קאפ. דערנאך שטעלט ער זיך אף די
 קני, ציט אראפ די וואליקעס פון אירע פיס. די באבע דערלאנגט די מעש-
 טעם, וועלכע שטייען אלעמאל הינטערן בעט. דערנאך טוט זיך די באבע א
 לאז אין קיך אריין. איינס-און-צוויי איז שוין געמאכט הערינג, קיכלעך איז
 דא פון שאבעס. ווישניק מיט גלעזעלעך פעלן אויך ניט. איך שטיי און קוק,
 ווי יוסטינעס האדעוועט דאס ווייב. דאס ווונדערט מיך ניט, ווייל זי איז
 אזוי בונט, ווי מיר דאכט זיך, שוין, אף אירע ליכטיקע האר האלטן זיך
 ערטערדיג טראפנדלעך וואסער פונעם צעגאנגענעם שניי און דאס זעט
 אויס ווי בלאנקע שפילקעלעך. מאריטעס אויגן זיינען אראפגעלאזן, זי עפנט
 אוף דאס מויל פונקט דאן, ווען יוסטינעס טראגט צו דעם גאפל צו אירע
 ליפן. איך וואלט אזוי געשטאנען לעבן טיש און געקוקט, און געקוקט, אבער
 מיר איז פארשטערט מיין נייגעריקייט, ווייל צווישן דער טיר און דער וואנט
 האט יוסטינעס אוועקגעשטעלט די בייטש. דאס איז זייער א וואונדער בייטש,
 מיט פרענדלעך און מיט א געפארבן בייטש-שטעקל. איך ווייס שוין,
 ביים יוסטינעס וועט אנהאדעווען דאס ווייב, וועט אויסטרינקען די גאנצע
 פלאש ווישניק, וועט ער זיך לאנג ניט פארזאמען. ער וועט אנטאן זיין מא-
 ריטען דעם פעלדן, די הוט, דערנאך וועט ער אנטאן די וואליקעס, ער וועט
 ווארטן ביז דער זיידע וועט ארויספארן מיטן שליטעלע פון טויער און וועט
 ארויסגיין מיט מאריטען אף די הענט צום שליטעלע. און דאן וועט די באבע,
 ווי אלעמאל, הייסן: „טראג ארויס און דערלאנג אים די בייטש!“
 און, ווי אלעמאל, וועל איך ניט פאלגן. איך האב פינט די בייטש. דער
 זיידע האט שוין ניט איין מאל געזאגט: „ס'ווייב קען ער אריינטראגן—
 ארויסטראגן און די בייטש קאן ער ניט בייקומען?“
 מיך ארט ניט וואס ער טראגט אריין און טראגט ארויס מאריטען. איך
 האב פינט די בייטש. כאטש די בייטש איז מיט פרענדלעך, און דאס
 בייטש-שטעקל איז אויסגעמאלט, ווייס איך, אז ווען מע גיט מיט דעם א
 שמיץ, פילט מען דאס גאנץ גוט. „וואס שטייסטו, האסט ניט געהערט, וואס
 כ'האב געזאגט? דערלאנג די בייטש.“ איך פאלג ניט. יוסטינעס גייט אליין
 נאך דער בייטש. אינגיכן הערט זיך ווי ער טוט א געשריי „וויאלאסו“, וואס
 איז דער טייטש „טייזל“. די באבע מאכט א פאר טריט צו מיר, איך גיי צום
 זיידן. אזוי שטיי איך, דער זיידע אנטקעגן דער באבען: „גלעט איר, גלעט
 איר די בעקלעך, וועסט האבן פון איר נאכעס“— זאגט די באבע. אבער
 שפעטער א ביסל, בא וועטשערע, גיט מיר דער זיידע א גרויווע און זאגט
 גאנץ הויך: „אט האסטו דערפאר, וואס דו האסט ניט ארויסגעטראגן די
 בייטש.“

אזוי איז געטאָן געוואָרן

אין אַוונט איז אריינגעגאנגען צו עליען רווין דער פארבער מיט זיין זון מוישקען און אלטער דער בויער מיט זיין זון כאצקל.

— א גוטן אַוונט דיר, פעסיע, ווו איז דיין עליע?

— דאָס וואָלט איך געדארפט פרעגן בא אייך, איר גייט דאָך פון מיין-רעוו, זינט איר געווען אין בעסמערעש, האָט איר אים געוויס געזען. און איר ווייסט דאָך, אז ער האָט א מאַדע ארומטאפן יעדער ווינקעלע אין בעס-מערעש, צי איז ניט געבליבן אן אַרעמאן אָן וועטשערע און אָן א געלעגער. — מיר ווייסן, — האָט אלטער געזאָגט, — בא די ווערטער האָט זיך געעפנט די טיר און עליע איז אריינגעגאנגען.

— א גוטער אַוונט, א גוטער יאָר אף אייך. פארוואָס שטייען אונדזערע געסט, מיר האָבן קיין בענקלעך ניט? — האָט עליע געשמייכלט און געגלעט די באַרד.

— רעב עליע, מיר זינען געקומען זיך האַלטן מיט אייך אן אייצע.

וויפל וועט נאָך דער קעלעוו, דער ניוויזיק, דער מענווול טרעטן די ערד.

— ס'איז ניט אין אונדז געווענדט, ער אין הימל זעט דאָך.

— פארוואָס עפעס איז ניט אין אונדז געווענדט. בא אייזיק דעם בלע-

כער איז דער עלטערער זון אוועק אין אמעריקע, און אלע האָבן שוין וועגן דעם פארגעסן. מע האָט געוויסט, אז אייזיק האָט איין זון. וואָס זשע טוט דער מאַסער? ער שרייבט אהין, ווו מע דארף, און מע נעמט צו בא אייזיקן שלוימקען. ער האָט דאָך, נעבעך, געהאט שוואכע לונגען, איז ער פארשניטן געוואָרן. מיין כאצקל איז דאָך געווען מיט שלוימקען אויסגעבונדן — איין לייב און איין נעשאַמע. האָבן מיר זיך דורכגערעדט, זיך מעיאשעו געווען, און באשטימט, אז דער מענווול זאָל גיין אהין, פונוואנען מע קומט ניט צוריק.

— דאָס איז א נייטיקע זאך! — האָט פעסיע אויסגעשריען, — וואָס

מעלָסטו די באַרד, עליע? אויב דו ווילסט עפעס באקלערן, טו דאָס גיכער.

מענטשן זינען געקומען זיך האַלטן מיט דיר אן אייצע, זאָג א וואָרט.

— שטילער, מיין ווייב. דו זאָגסט, ס'איז א נייטיקע זאך, ס'איז טאקע

ריכטיק, נויט ברעכט איין. ס'איז א גרויסע מיצווע צוצונעמען דעם הימל פון זינע אויגן. אָבער מע דארף דאָס גוט באטראכטן.

— ווי און וואָס האָבן מיר זיך שוין מעיאשעו געווען. כאצקע און

מוישקע און מיר, זייערע טאטעס, וועלן אויך צולייגן א האנט. — אזוי האָט געזאָגט רווין דער פארבער, און אלע זינען אוועק.

אין א צוויי טעג ארום, שפעט אין אַוונט איז אריינגעגאנגען אלטער און שטיל געזאָגט צו עליען:

— די אַזערע האָט אים ארויסגעוואָרפן.

- ס'איז קיין ווונדער ניט.
- קיין ווונדער איז דאס ניט, אבער אז מיר זינען אף מאָרגן באַגינען צוגעגאנגען צו דער אַזערע אין מיר האָבן אים דערזען ליגנדיק אפן ברעג, איז אונדז געוואָרן ניט גוט.
- פון וואָס קען דאָ ווערן גוט, — האָט פעסיע אויסגערוּפן.
- וואָס זשע האָט איר פאַרט געטאַן?
- די יינגלעך זינען אוועק און זינען געקומען מיט פערד און וואָגן. האַקיצער, אלץ איז, ווי מע זאָגט, אַראָפּ גלאַט. מיר האָבן אים באַשטאַט. איצטער דאַרף מען נאָר זאָגן דעם פּריסטאוו, אז ער זאָל ווערן זיין קאדעש.

א געפנים

דעם פּריטיק איז דער זיידע געקומען אָן יעראשעסן, באַ וועלכן ער האָט געמאַכט אַ קאַמין. אין וואָגן איז געווען איינגעשפּאַנט אַ ברוינער פּערד און באַ דער זייט איז געשפּרונגען אַ זשערעבטשיקל. זינע פּיסלעך זינען געווען דינע, די גרויקע און דאָס עקל — ווייסע און געקרייזלטע. איך האָב אים אזוי האַלט געקראָגן, קימאַט ווי דעם זיידן. ביז די באַכע מיטן זיידן האָבן אויסגעלאָרן דעם וואָגן האָט היפש געדויערט, ווייל אין וואָגן איז גע-ווען אַ פּלאַכער געפּלאַכטענער קאַרב מיט אויפעס, אַ קליין פעסעלע מיט האַניק און טווע אין אַ זאַק. דערנאָך איז דער זיידע אריינגעפאַרן מיט פּערד און וואָגן אין געהעפט אריין, דאָס זשערעבטשיקל האָט זיך אַ הייב געטאַן אַף אַלע פיר פּיס מיטאַמאָל, דאָס איז געווען אזוי שיין און געשיקט, אז איך גופע האָב אויך געוואַלט אזוי אַ שפרונג טאַן. נאָר דער זיידע האָט האַרב אויסגערוּפן:

— וואָס פאַר אַ שפּרינגעניש, דו ביסט ניט קיין זשערעבטשיק. גיי העלף בעסער דער באַבען, ס'איז ערעו שאַבעס. וואָרעם דאָס זשערעבטשיקל וועט נאָך זיין באַ אונדז ביז זונטיק.

דערהערט „ביז זונטיק“, ביז איך אריינגעלאָפן אין שטוב. די באַכע האָט געמאַכט אַ געוויקלטן קוגל, זי האָט אַף אַן אויסגעוואַלגערטן דינעם בלאַט טייג אָנגעבראַקט הינערשע שמאַלץ, פּאַנאנדערעגשאַטן ראַזשינקעס, אריינ-געלייגט פּלוימען-איינגעמאַכטס, באַשפּרענקלט מיט גערייבענער טרוקענער כאַלע, האָט עס פאַרדרייט און אריינגעלייגט אין קוגל-טאַפּ. איך האָב אויס-געשייערט די לייכטער, געהאַלפן דער באַבען פאַרשפּרייטן דעם טיש מיטן שאַבעסדיקן טישטער, און ווי נאָר דער זיידע איז אריינגעגאַנגען אין שטוב, האָט די באַכע גלייך געפּרעגט:

— וואָס פאַר אַ מאַנטל האַסטו אריבערגעוואָרפן איבער דער האַנט? דו האַסט אים אַנטליען באַ וועמען-עס-איז?

— כ'האב בא קיינעם ניט אנטל'ען, כ'האב דעם וועג-מאנטל גע-
פונען לעבן די מאהילקעס. אין דער אינווייניקסטער קעשענע פונעם מאנטל
ליגט א געלער טיכטער מיט א מאטמען געלט.
די באבע האט געוואלט באקוקן דעם מאנטל, נאך דער זיידע האט אויס-
גערופן:
— לאז געמאך, פעסיע. מעגסט מיר טרויען, ס'איז אזוי, ווי איך זאג.

אף מארגן בין איך געווען מער אין שטאל ווי אין שטוב. אבער ביים
איך פלעג אריינגלויפן נאך א שטיקל כאלע, האב איך געהערט ווי דער זיידע
האלט אין איין טינען מיט דער באבען. דעם זיידנס קאל איז געווען אומע-
טיק און פארדייגעט, און די באבע האט, ווי אלעמאל, געפונען א ווערטל:
— וויסט, עליע, וואס איך וועל דיר זאגן. טאמער וואלטן מיר רויק
געשלאפן, האבן מיר א גליק צו געפינען א מאנטל.

— איך טראכט אזוי, מיין ווייב. ס'וואלט געווען גוט, דו זאלסט צוגיין
צום ארגאניסט און זאלסט אים זאגן, אז איך דארף אים נייטיק האבן.
פארנאכט איז געקומען פאן קאזימעש. דער זיידע האט אים אריינגערופן
אין אנדערן קאמער און האט דארטן מיט אים היפש געשמעסט. דערנאך
האט די באבע געשטעלט קיבעד אפן אייגענעם געוועבטן טישטעך. אין א
פאלומעסעק קאלטן קאלבן-פלייש, מערן-צימעס מיט פלוימען, געהאקטע
הערינג און א קארפינקע מיט ווישניק. דער ארגאניסט האט געגעסן און
האט געלויבט דער באבעס מיכאלים. ער האט אלע וויילע געגאסן פון קאר-
פינקע אין גלעזל און איך האב געזען, אז אין קארפינקע ווערט אליין קנאפער
און קנאפער... ביים דער ארגאניסט איז אוועק, האט דער זיידע אומעטיק
געזאגט:

— באשערט א פארשטערטער שאבעס, איך קען אין קאמער ניט אריין-
גיין, ווי דארטן וואלט געלעגן א פייגער.
— נעם זיך ניט צום הארצן, מיין מאן. מארגן וועט פאן קאזימעש זאגן
דעם קסיאנדז, יענער וועט אין טיפליע אויסרופן אף דער גאנצער פאראפיע,
און ס'וועט זיך געפינען דער, וואס האט עס פארלארן. וועט זיין בא דיר
מיט אן אומגליק קנאפער און מיט א גליק מערער.

זונטיק פארנאכט איז צו אונדז געקומען א יונגער, הויכער, שיינער פא-
רעץ אין זייער א שיינעם גארניטער, ער האט אנגעקוקט דעם זיידן, גע-
פרעגט אזעסדיק:

— דו ביסט עליעס?

דער זיידע האט אים אנגעקוקט מיט זיינע בלויע אויגן און געלאזט
וויסן:

— איך בין עליעס! אבער שריי ניט, איך בין ניט קיין פלאקן אין דיין
פארקן.

— דו האַסט געפונען א וועג-מאנטל?
 — איך. נאָר זאָג מיר, וואָס פאַר א קאַליר האָט דער מאנטל, און וואָס
 לייגט אין דער אינעווייניקסטער קעשענע.
 — דער וועג-מאנטל איז א גרויער און אין דער אינעווייניקסטער קע-
 שענע לייגט א געלער טייסטער מיט פינף און צוואנציקערס, בא די דריי
 טויזנט רובל.
 מער האָט דער זיידע קיין וואָרט ניט געזאָגט, ער האָט ארויסגעטראָגן
 דעם וועג-מאנטל, א וואָרף געטאָן אפן שטול, וואָס איז געשטאנען
 לעבן פאַרעץ. דער פאַרעץ האָט ארויסגענומען פונעם טייסטער דריי שיינע
 קנאקנדיקע פאַפירלעך און האָט עס אוועקגעלייגט אפן טיש. דעם זיידנס
 בלויע אויגן זינען געוואָרן טונקל, ער האָט אף א נידעריקן קאַל שטרענג
 געזאָגט צום פאַרעץ:
 — ווען איך וואָלט געוואָלט צונעמען פרעמד געלט, וואָלט איך ניט
 געהייסן אויסרופן אין קאָסטיאַל, אז אזא און אזא האָט געפונען דאָס און
 דאָס. און מער וואָלט איר מיר קיין וואָרט ניט זאָגן, וואָרעם איך בין אייך
 ניט דו. גייט ארויס פון מיין שטוב, פאַרגעסט ניט איינער געלט אפן טיש.
 דער פאַרעץ האָט גענומען דאָס געלט, איז אוועק צו דער טיר, און דער
 זיידע איז געגאנגען אהינטער אים, ווי ער וואָלט אים אָפּגעהאַקט דעם וועג
 אין שטוב אריין.
 — עליע, האָסט געזען ווי דער פאַרעץ איז בלייד געוואָרן?
 — זאָלן זיי ווערן בלייד, זאָלן זיי ווערן רויט, שטעל די טיי-קאָן, מיר
 וועלן אראַפשווענקען דעם קלאַפּאַט!

עליעס לעווייע

די מאמע, אַלעווהאשאַלעם, האָט דערציילט, אז דער זיידע עליע, זיין
 נאָמען זאָל לויכטן, איז געשטאַרבן ווי א צאדיק. ער איז נאָך אַנבײַסן ארויס-
 געגאנגען אין סאָד ארומשערן די אַגרעסן-ביימלעך. מע דארף שוין עסן
 וואַרמעס און ער איז ניטאָ און ניטאָ. גייט די מאמע אים רופן. זעט זי, אז
 ער לייגט לעבן די אַגרעסן-ביימלעך מיט דער שער אין האנט. דאָס גאַנצע
 שטעמל איז געווען אוף און אונטער. קינד-און-קייט זינען געווען אף דער
 לעווייע. אז מע האָט זיך אָפּגעשטעלט אין שול-הויף און דער ראָוו האָט
 גענומען מאכן דעם העספעד, האָבן אים קיין ווערטער ניט געקלעקט פאַר
 די שוואַכים. נאָר מיטאַמאָל האָט מען דערהערט א געזאַנג. מע האָט אויס-
 געקערעוועט די קעפּ און דערזען, אז אהינטער דער צוים פון שול-הויף
 שטייט דער גאַלעך מיט די יינגלעך, וואָס זינגען אין טיפלע, אלע האַלטן
 זיי קליינע ספּאַרימלעך אין די הענט און זינגען. דער ראָוו האָט א מאַך גע-
 טאָן מיט די הענט צו די נויסי האַמיטאָ און איז אוועק צום בעסוילדעם.

...דאָס שטעטל האָט ניט געוווּסט וואָס צו טאָן. מע האָט נאָך עליען, זיין נאָמען זאָל לויכטן, געזאָגט פיר מאָל קאדעש נאָך דער קווורע, מע האָט אפילע געוואָלט גיין צום קסיאָנדז און אים מאסרע זיין, אז אזוי טוט מען ניט. אָבער מייער דער אפטייקער האָט דעמלט אלעמען געטרייסט: — וואָס זייט איר אזוי צעטראָגן? וואָס, מיינט איר, האָט ער געזאָגט? ער האָט געזאָגט טיילים אף לאַטיין. און עליע, זיכרוינאָ ליוראָכאָ, האָט עס קאָשער פארדינט.

פּונוואַנען שטאָם איך

איך בין פון ליטע, וווּ אין די קליינע שטעטלעך איז קיין איין ייד ניט געבליבן. מיין שטעטלעך קראַק אין קאָוונער גובערניע, ניט ווייט פון דער שטאָט קיידאָן, האָט זיך געפונען אין א געגנט פון ליימיק-זאמדיקער ערד. דאָס האָט שלעכט באַלוינט דעם פויער, איך געדענק ווי די מערהייט ליטווינער זיינען געווען אַנגעטאָן אַרעם, אומציקטיק, א ביסל צו דער-ליידן — אין די זונטיקס און מיטוואַכס — אין די מאַרק-טעג.

איצט טראַכט איך, צי האָבן טאקע מינע אויגן געזען די שעפע פון יענע מערק? זומער-צייט וועגענער מיט קארשן, מיט עפל, פלוימען, פולע וועגענער מיט פיש, גרויסע פעסער מיט קאַרעסן. די ערד איז טאקע געווען אַרעם, אָבער די אַזערעס האָבן געווימלט מיט פיש. דער מאַרק פלעגט שטיין ביזן אָונט, עס איז געווען טומלדיק, ס'גאנצע שטעטל האָט געהא-וועט, באַלעבאַסטעס איך, מיטוואַך איז דאָך ערעו דאַנערשטיק און דא-נערשטיק איז ערעו פרייטיק...

איך געדענק גוט, ווי צו דער באַבען מיטן זיידן פלעגן אריינגיין שכי-נים, מע פלעגט טרינקען טיי מיט עפל-קוואס און שמועסן. איך האָב קנאפ פאַרשטאַנען דעם טאַמציס פון אַט די שמועסן, נאָר איך געדענק, ווי איך פלעג טראַכטן: וואָס די אַלטע קאַנען ציוניפּלאַנטערן, זיי קאַנען צונוי-פירן א וואנט מיט א וואנט...

ווי איצט, קלינגען מיר אין די אויערן דעם זיידנס ווערטער: „אין קאַצאָוים-גאַס זאָל דיין פוס ניט זיין, דאַרטן רעדט מען מיסעס רייד. אין דער ליטווישער גאַס זאָלסטו אויך ניט גיין, מאַלע-וואָס, ס'קאָן זיך געפינען א באַלן און אַנרייצן אף דיר א הונט.“ פאַרשטייט זיך, איך האָב אין דער ליטווישער גאַס ניט געהאַט וואָס צו טאָן, אָבער אונדזער קו האָב איך דאָך געדאַרפט באַגלייטן אין דער טשערעדע. אין איינעם א פרימאַרגן איז מע-קויעם געוואָרן דעם זיידנס האַסראַע: ביים איך בין געגאַנגען צוריק אהיים, האָט אַנפּריסעס זונעלע אַנגערייצט אף מיר דעם הונט. כ'געדענק ניט, דער הונט זאָל מיך האָבן צעביסן אָדער ס'זאָל ערגעץ-וווּ רינען בלוט,

אָבער ס'קליידל איז געהאנגען פאסנווייז, צעפליקט. געוויס וואָלט געווען בעסער, ווען איך גיי נישט אריין אין שטוב, אָבער וווּ האָב איך זיך געזאָלט אהינטאָן? כ'האָב גוט געוויסט, ווי די באַבע קאָן זיך בייזערן. זי האָט מיך אָנגעקוקט, געגעבן א פאַר גוטע בוכענצעס און געטיינעט: „א מיידעלע, אן אייניקל זאָל נישט האָבן קיין טעווע צו ציידן די פליגן, אירע אייגן זאָלן זען, וווּ זי גייט און וועמען זי קאָן אמאָל באַגעגענען. וויפֿל מאָל האָב איך געזאָגט, אין האַנט זאָל זיין א קליין שטיינדל. אוועק פון מינע אייגן! מאַשמאַעס, איך בין געווען ענגלעך אף מיין באַבען. אין מיר האָט געפֿלאָ-קערט די סינע, ס'האָט אין מיר געברענט נעקאַמע. כ'האָב אופֿגעהערט זיך צו שפּילן מיט מינע כאַווייריס, מיט קיין מיידלעך האָב איך זיך קיינמאָל נישט געשפּילט. כ'האָב אופֿגעהערט עסן, אפּילע די נאַרוואַס אויסגעשלאָ-גענע פּוטער, וואָס די באַבע פֿלעגט ארויסוואַרפֿן פון קאַלאַטיקע אין דער גרויסער געלעך ליימענער מיכיקער שיסל, האָב איך נישט געקאַנט אַנקוקן. כ'האָב אפּילע נישט געוואָלט קיין פּרישפּאַנג-הערינג, וועלכע די באַבע פֿלעגט קויפֿן באַ יאַנקע לייזערס אין א קליין פאַרכאַסמעט פעסעלע. ביים דער זיידע פֿלעגט מיטן צוואַנג ארויסנעמען דאָס דעקל פון דעם פעסעלע, האָט זיך געשפּרייט א געלע רונדע פעטקייט, דורך וועלכער קיין הערינג האָט זיך נישט געזען. ביז דער מיסע מיטן הונט האָב איך זייער האָלט געהאַט צו טונקען ברויט אין דעם דאָזיקן פעסס, איצט האָב איך אפּילע אף דעם נישט געקאַנט קוקן. די באַבע האָט עטלעכע מאָל א טאַפֿ געטאַן מיין שטערן, זי האָט נישט געקאַנט פאַרשטיין, פאַרוואָס איך וויל נישט עסן. איך האָב גע-וואָלט נאָר נעקאַמע נעמען. וויאזוי אויסצומאַרקירן די זאך, האָב איך נישט געוויסט, כ'האָב אויך נישט געוויסט וועגן דעם שפּריכוואָרט, אז „וואָס די צייט וועט ווייזן, קאָן קיין שום סייכל נישט צוטראַכטן“.

אין איינעם א טאָג, ווען איך בין געגאַנגען באַגעגענען אונדזער קו פון דער טשערעדע, האָב איך דערזען, ווי אָנפּריס פאַרט אין א לאַנגן וואַגן מיט זיין זונעלע, אזוי פֿלעגט מען צעציען דעם וואַגן, ביים מע איז געפאַרן נאָך סנאַפעס אָדער נאָך היי. אָנפּריס גופע זיצט אף די ברעג-ברעטער, מאַמעש לעבן די פּערד, און פּאַכעט מיט דער בייטש. זיין יוירעש זיצט אף די ברעג-ברעטער באַ די סאַמע הינטערשטע רעדער. איינס-און-צוויי האָב איך געוויסט האָט צו טאָן: איך האָב זיך א לאָ געטאַן, פאַר די פּיס אים אראַפּגעשלעפּט פונעם וואַגן, און אזויווי דאָס איז געווען פאַר אים אומ-דערוואַרט, און ער איז געפאַלן אפן רוקן, איז מיר געווען גרינג אריינצו-שטאַפן אין זיינע גאַזלעכער, אין מויל, און אין די אויערן וויפֿל שטויב ס'איז אהין אריין. איך קאָן נישט זאָגן, נאָר מיר דוכט, אז איך בין געגאַנגען גען הינטער אונדזער קו טאַנצנדיק. דער באַבען האָב איך קיין וואָרט נישט געזאָגט, אָבער זי אַליין האָט עפעס געפּילט, וויל זי האָט געפּרעגט: „מע-סעמיידעסטע, וואָס גלאַנצן אזוי דינע טרייפּענע אייגעלעך?“ איך האָב קיין וואָרט נישט געזאָגט.

אָונט-צייט איז צו אונדז געקומען אָנפּריס, ער האָט לאַנג דער באַבען

עפעס דערציילט, גערעדט האט ער יידיש ניט ערגער פון איר, אבער די באבע האט ניט געמאכט מיט אים קיין לאנגע מאכזאקעס. די ערשטע זאך האט זי געעפנט די טיר און גאנץ רויק צו אים געזאגט: „גיי מארגן אין דיין קאסטיאל, טו טפילע צו יעזוסן און מאריען. ווען מיין עליע, מיין מאן, וואלט איצט געווען אין שטוב, וואלט דיין היטל געבליבן אן א קאפ. ווארעם דאס אייניקל אונדזערס איז בא אים דאס גאנצע לעבן. לאז מיך צורו, גיי דיר!“

איך בין נאך א סאך מאל געגאנגען דורך דער ליטווישער גאס, אבער קיין הונט האט אף מיר מער קיינמאל קיינער ניט אנגערייצט. די באבע פלעגט זיך בייזערן, אפילע שרייען, אבער, ווי איך פארשטיי איצט, איז זי געווען א זעלטן גוטער מענטש, מיט עמעסן מיטלייד צו ארע-מע און צו געקרויודעטע. ווינטער און זומער, דאנערשטיק נאך האלבן טאג פלעג איך ווערן בא איר א שאליעך און גיין איבער די היזער: פאר כײַע-גיטל שמועל דעם שוסטערס פלעגט זי מיר געבן אוועקטראגן א זעקעלע צווארער, א היפש שטיקל פוטער, א טארבעלע מיט גערשטענע אדער הא-בערנע גרויפן. פאר יענטע פייסעך דעם שניידערס — א לעבל ברויט, טו-קענע שמאלץ, שוין איבערגעפרעגלטע ציבעלעס, און אזעלכע קיילעכדיקע, ווען זי פלעגט עס פארקידן אין א טעלער אין אייזקעלער. מיר פלעגט עס זייער געפעלן זיין צו טראגן, ווייל דאס שמאלץ האט אויסגעווען ווי א טע-לער. כוץ דערוף פלעגט זי מיר געבן א טארבעלע מיט בעבלעך אדער מיט ארבעס. פאר האגע בענציע דעם קאראבעלניקס פלעגט זי געבן א היפש שטיק פלייש, א גרויסע בולקע פון טונקעלער מעל און א קלייניק זעקעלע מיט מעלצוקער. דערביי פלעגט זי מיר אלעמאל אנזאגן: „סיט אריינגיין אין א שטוב, זאלסטו זאגן „גוטמארגן“, זאלסט אוועקלייגן דאס, וואס דו האסט געבראכט, און גלייך ארויסגיין“.

איהנטער אונדזער שטוב האט געווינט קארענישקעס, דורך אונדזער גארטן איז דאס געווען עטלעכע טריט. קארענישקעס ווייב, מיכאסיע, מיט איר גרויסן בויד און מיט אלע אירע קינדער איז אלעמאל געווען אין שטוב. קארענישקעסן גופע האב איך קיינמאל ניט געזען אין שטוב, אלע קינדער האבן געהאט ווייסע הערלעך. די גרעסערע זינען געווען קנאפ אנגעטאן, די קלענערע — אינגאנצן נאקעט און אומציכטיק. די באבע פלעגט שיקן קארענישקעסן א גרויסן לאבן ברויט, א שטיק זייף, בלוי און ווייס געשטרעפט, און אלע דרייבעס פון די אויפעס, וואס זינען געווען געקויילעט אף שאבעס. דאס אלץ פלעג איך דאך דארפן אוועקלייגן אפן טיש, דעריבער פלעג איך זען, ווי אין א פלאכער ליימענער שיסל רונצלט זיך א בלוי-גרוילעך געקעכץ, ארום-און-ארום דער שיסל זינען אנגעשפארט היצערנע לעפל, אונטערן טיש, אין א צעמפלאכטענעם קויש, האבן זיך גע-טונקלט אפגעקאכטע בולבעס אין פעצלעך. די קינדער פלעגן לויפן איבער דער שטוב, זיי פלעגן שרייען, שפרינגען, מיטאמאל פלעגן זיי זיך א טראג טאן צום קויש אונטערן טיש, כאפן די אפגעקאכטע בולבעס, זיך ארופדרא-

פען אף די לאנגע שמאלע בענק, וואס זײַנען געשטאנען ארום דעם טיש, ביסן די בולבעס ניט קיין אפגערייניקטע און פארופן דאס בלוי-גרוילעך געקעכץ.

געוויס וואָלט געווען בעסער, איך זאָל דאָס ניט דערציילן דער באַבען, אָבער איך האָב יאָ דערציילט. די באַבע האָט זיך גרייַלעך געבייזערט: „כ׳האָב זיך גאַרניט געריכט צו האָבן אזא אָפּגעריסענעם שויטע אן איי-ניקל! וואָס מיינסטו, אז אלע עסן אזא יוד, ווי איך קאָך, ס׳איז דיר ניט געפֿעלן געוואָרן מעכאָסיעס מיכיע. דו ווייסט, וואָס דאָס איז? דאָס איז זייערע קרויט מיט ברונעם-וואַסער, צוגעריכט מיט אַ ביסל קאַנאַפֿליע-בוימל. און ס׳איז נאָך אַ גרויסער נעס, אז זיי האָבן דאָס, וואָס זיי האָבן, וואָרעם דער ליבער טאטע און דער גוטער מאַן איז דאָך אַ גאַנצן טאַג אין שענק. ער וואַרט, מע זאָל אים מעכאָבעד זײַן, ווייל אין קעשענע האָט ער אַ פּײַג. איצטער פאַרשטייט שוין דיין מויעכלע, וואָס עס טוט זיך אף דער וועלט? איך זאָג דיר, וואָס דו זעסט, זאָל זײַן ניט געווען, און וואָס דו הערסט, זאָל זײַן ניט געהערט, און קיין פּיפּס זאָל איך פון דיר ניט הערן!“ די שטעטלשע באַלמעלאַכעס האָבן ניט געהאַט קיין בעהיימעס, קיין פּערד, ווער-ניט-ווער — אַ ציג, עטלעכע הינער. אָבער די פעסטע באַלע-באַטיס זײַנען דאָך געווען וואַלד-הענדלער, טווע-סאַכרים, שניט-קרעמער, פּאַיאָנס-קרעמער, שוך-קרעמער. אנדערע יידן פּלעגן פאַרן איבער די דערפער איינקויפן כאַזער-האַר, פּעלעכדער, רויכוואַרג. די אלע האָבן געהאַט פּערד, קי, גרויסע גערטנער, סעדער. באַ מאַטל יווערירער פּלעגט מען קויפן צירונג, זיבערנע גאַפּלדעפּל, בעכערס, צוקער-פּושקעס און זאַליך-מעסטלעך. איינער פון די פאַרמעגלעכע באַלעבאַטיס איז געווען אייזיק טאַקער. נאָך סוקעס פּלעגט ער מיט זײַנע באַהעלפּער אָנטרייבן אויפֿיל גענדן, אז ס׳גאַנצע שטעטל פּלעגט ווערן קלאַר-ווייס. די באַהעלפּערס פּלעגן רייטן אף פּערד, מיט לאַנגע שטעקנס אין די הענט, אף וועלכע ס׳זײַנען געווען אַרופּגעזעצט קיילעכדיקע האַקנס. מיט די האַקנס פּלעגט מען אַ כאַפּ טאַן אַ גאַנדן פאַרן האַלדז און זי וואַרפן אין פּור אַרײַן. מיר האָט זיך געדאַכט, אז אלע מינוט פאַרט אוועק אַ פּילע פּור מיט גענדן. כ׳האָב ניט געקאָנט פאַרשטיין, ווער קאָן אָפּעסן אזא גומע גענדזנס. אָבער די באַבע האָט קלאַר געמאַכט די זאַך. „עליע, — האָט זי געזאָגט צום זיידן, — באַלעבאַטיס האָבן געוואָלט, זאַלסט ווערן ראָון אין שטעטל, האַסטו זיך אָפּגעשאַקלט. דו ווייסט בעסער פאַרן צו די פּריצים, זיי שטעלן קא-פּעלנע אויוונס און קאַמינעס. אָבער גיב אַ בליק אף אייזיק טאַקער — וויפּל גאַלד ער שאַרט! צאַלקע דעם שויכעטס האָט מיר געזאָגט, אז ער ליפּערט אַריבער טויזנטער גענדן קיין געניגסבערג.“ דער זיידע האָט אף דעם געהאַט זײַן קוק און, ווי זײַן שטייגער איז, שטיל געזאָגט: „פעסיע, פון ציילן יענעם רעוואַכים ווערט מען ניט רייכער. וואָס איז דיין דינגע, ווהיין ער שיקט די גענדן. דיין קוגל קאָן זיך ניט באַקלאַגן, ער וויינט גענוג...“

נאכן סאך פונעם מיסכער מיט די גענדז איז נאך די גאנצע בלאַטע-
 אין שטעטל סייוויסי געווען ווייט. דעמלט פלעגט סאַרע-ביילע די דריי-
 בעניצע און האַגע בעניצע דעם קאראבעניקס מיט נאך א סאך אזעלכע
 ווייבער זיך ארומבינדן מיט טאַרבעס און קלייבן די פעדערן פון דער בלאַ-
 טע. כײַע די בעקערקע, וואָס פלעגט אָפּט אריינגיין צו אונדז, האָט געטײ-
 נעט צו דער באַבען: „פעסיע, ווי געפעלט דיר די גאַלדענע מעדאַכע? פּרײ-
 ער קלייב די פעדערן, דערנאָך וואָש זיי, טריקן זיי, פליק זיי, און וואַרט
 אַף דער קאַלע, וואָס וועט וועלן האָבן א קישן פון די פעדערן צו איר
 נאדן.“ די באַבע האָט געלאַכט.

ווינטער פלעגט דער זיידע זיין אין דער היים, וואָרעם קיינער מאַכט
 ניט קיין אויוונס ווינטער. דעריבער פלעגן ווינטערדיקע שאַבעסצונאַכטן
 זיין זייער היימלעכע. אַף גרויסע בלעכן פלעגט די באַבע באַקן בורבעס
 אין אויוון, אַף צינענע פאַרומעסיקעס פלעגט זי אריינטראַגן קרויט מיט
 עפל און מיט שפּאַנגעלעס, קרויט מיט קימל. דאָס איז געווען א גאַנץ
 גרויסע אַרבעט. די באַבע פלעגט אָנשניידן א סאך לייוונטענע שמאַטקע-
 רער, געבן דעם זיידן א נאָדל-פאַדעם, אוועקשטעלן א שיסעלע מיט קימל.
 דער זיידע פלעגט די זעקעלעך צונויפנייען, אָנשיטן אהין קימל און פאַר-
 נייען. אַט די דאָזיקע טאַרבעלעך מיטן קימל פלעגט די באַבע צעוואַרפן
 אינעם קרויט, ביים מע פלעגט עס שטעלן זייערן. זי פלעגט זאָגן: „כײַאָב
 פיינט, אז די קימל קריכט איבערן קרויט.“ אַט אַ-די קרויט, וואָס פלעגט
 זיך זייערן מיטן קימל, פלעגט אַרעמען געפעלן מער, ווי די קרויט מיט די
 עפל. צודערצו פלעגט נאָך די באַבע אין קרויט-בלעטער, וואָס זי פלעגט
 האַלטן אין טאַרבעס, אַפּבאַקן הערינג אַף קוויילן. אַלע האָבן ניט געקאַנט
 זיך אַנלויבן פון דעם דאָזיקן געריכט.

אין אזעלכע שאַבעסצונאַכטן פלעגט קומען מוישע-לייזער. ער איז
 געווען עפעס א מאַדנער ייד, ער פלעגט אומגיין איבערן שטעטל שלינג-
 שלאנג, א באַלעבאַסטע פלעגט אים אריינרופן, געבן א טעלער געקעכץ —
 איז גוט, א גלאַז זייערמילך — אויך גוט, א פאַר בורבע-לאַטקעס — אוואַדע
 גוט. און ווי נאָר ער האָט אופגעגעסן וואָס מע פלעגט אים געבן, פלעגן
 די באַלעבאַסטעס זאָגן: „לייזקע, מאַדן!“ פלעגט ער מאַכן: ער האָט געקענט
 קרייען, ווי א האָן, קודאַכטשען, ווי א הונ, מעקען, ווי א ציג, הירזשען ווי
 א פערד. דאָס מאַל האָט ער גענומען קוויטשען ווי א קליין כאַזערל. אַלע
 האָבן געקלייכט פון געלעכטער, אָבער מיך האָט עס א קלאַפּ געטאַן איבערן
 קאַפּ, ווי מיט א שטעקן, און איך האָב אויסגעשרייען: „זיידע, באַבע, איר
 אויך? איר אויך? א מענטש איז דען א כאַזער?“ און איך האָב זיך אַף א
 קאַל צעווייגט.

שוין דעמלט, קינדווייז, האָב איך געפילט: א מענטש טאַר ניט קווי-
 טשען, ווי א כאַזער... א מענטש דאַרף זיין א מענטש...

...די ליטווישע גאַס איז געווען זייער נאַענט צו דער יידישער גאַס. דאָס
 שטעטל איז דאָך געווען זייער א קלייניקס. עס פלעגט טרעפן, אז אין די

זונטיקס, אָדער פארנאכט נאָכן מאַרק פֿלעגן עטלעכע לײַט גיין אַרומגע-
נומען איבער דער גאַס און זינגען מיט מאַדנע קוילעס. דעמלט פֿלעגט
כײַע די בעקערקע שרײַען דורך דער אָפּענער טיר צו דער באַבען: „פעסיע,
פאַרמאך די טיר מיט די לאַדנס. דו הערסט. ס'איז זיי שוין היימ-
לעך!“

איך קאָן זיך ניט דערמאָנען, צי די באַלעבאָטיס אָדער באַ אונדז אין
שטוב האָט מען געטאָדלט אָדער געשאַלטן די לײַטווישע שכנינים. פאַר-
קערט, איך געדענק, ווי די באַבע האָט געזאָגט צום זיידן: „א ביטערער
ראַכמאַנעס אָף יעסײַטעכען. אָט איז זי מיט אַ בויך, אָט איז זי מיט לײַדי-
קע הענט. די קינדער, ניט פאַר קיינעם געדאַכט, האַלטן זיך ניט באַ איר.“
אָף דעם האָט דער זיידע געפונען אַ טרופּע: „דו האָסט דאָך גענוג פאַרצו-
קערטע אַגרעסן און ווימפּערלעך, טראָג איר אוועק אַ ביסל אײַנגעמאַכטס.“
אָדער אַן אַנדערס מאַל האָט זי דער זיידע באַדויערט: „באַ קוויאַדזשעסן
איז געפאַלן דאָס פּערד, מע דאַרף געבן אַ פּינפּערל, פעסיע, וואָס איז ער
אַן אַ פּערד? אָן הענט!“

און דאָס האָט זיך מיר אויך גוט פאַרגעדענקט פון מיין ווייטער קינד-
הייט אָן...

עסט און טרינקט!

ביים אין 1941 יאָר איז האַדאַסע, אַ פּופּציאַריק ייִדיש מיידל, פון
קאַוונער געטאָ מיט אַ קאַלאָנע געטריבן געוואָרן אָף אַרבעט און ס'איז
אויסגעקומען דורכצוגיין אַ קליין וועלדל, האָט האַדאַסע זיך אַרויסגעריסן
פון דער קאַלאָנע, זיך אַוועקגעלייגט אין אַ ריוו און איז אָפּגעלעגן ביז
פּינצטער. אָף מאַרגן גאַנצפרי, ווען זי האָט זיך אָפּגעהויבן, האָט זי דער-
זען דער לײַטוויער יוזאַס אַבולאַוויטשוס. ער האָט זי אַרייַנגעפירט צו זיך
אין שטוב, איר אָנגעזאָגט, זי זאָל ניט וואַגן אַרויסגיין אין דרויסן. די שכני-
נים האָט ער געווען גרינג צו גלייבן, ווייל האַדאַסע האָט געהאַט בלאַנדע האַר
דאָס איז געווען גרינג צו גלייבן, ווייל האַדאַסע האָט געקומען דער שוועסטערס אַ מיידעלע.
און אַ קלאָר-ווייס פאַנעם. שפּעטער האָט אַבולאַוויטשוס געקראָגן פאַר איר
אַ פאַס, זי איז געגאַנגען אין קלויסטער, און אַלץ וואַלט געווען גוט, ווען
אײַנער אַ פּויער וואַלט האַדאַסען אַנומלעטן ניט דערקענט און האָט צו איר
געזאָגט גאָר פּראַסט: „זאָג דיין יוזאַסן, ער זאָל מיר ניט דרייען קיין
קאַפּ, דו ביסט אײַסגעגאַסן דיין מאַמע.“

האַדאַסען איז אײַנגעפאַלן דאָס האַרץ. ביים זי האָט דאָס דערציילט
יוזאַסן, האָט ער זי באַרויקט. דעם קומענדיקן זונטיק האָט ער געשטאַכן
אַ כאַזער, געקראָגן ערגעץ סאַמאַהאַן, זיין ווייב האָט אויסגעבאַקן שוואַרץ

און ווייס ברויט, ער האט איינגעלאדן אלע שכינים און אויך דעם, וואָס האָט דערקענט האַדאָסען. געזאָגט האָט ער עטלעכע געצייטע ווערטער: — איר זייט אלע מינע שכינים. איך האָב קיינמאָל קיינעם פון איך קיין ביין ניט געטאָן, עסט און טרינקט! איר זאָלט אלע געדענקען, אז דאָס מיידל איז מיין קינד, באַ מיר וועט זי איבערוואַרטן די מילכאַמע. איך גע- טרוי איך אַלעמען, ווייל איך ווייס, אז איר פאַרשטייט: איך וועל צוליב דעם מיידל גיין צום טויט, און דער, וואָס וועט מאַסערן, וועט נאָך פּרײַער פון מיר גיין אָף יענער וועלט!

קיינער האָט יוזאָסן און האַדאָסען ניט געמאַסערט.

פארטרוילעך און קורץ

ביים גראזשינע איז אין קאונאס, קומט זי אלע מאָל צו כײַע לאַזאַ- רעווע. כײַע נעמט זי אָף ניט נאָר גאַסטפּרײַנטלעך, ווי אן אייגענע שווע- סטער, שטעלט אָפן טיש אַרײַן, וואָס זי פאַרמאַגט אין שטוב. אָבער ריידן ריידן זיי קנאַפ און וועגן דעם, וואָס כײַע וויל בעעמעס פּרעגן באַ גראזשינען, פּרעגט זי ניט. נאָר אַנומלעטן איז גראזשינע געבליבן נעכטיקן. ס'האַט זיך אונטערגעדרייט אַזאַ וואַרעמינקע מינוט, און כײַע האָט אַרויסגעפּליסטערט צוויי ווערטער:

— דו וויסט...

גראזשינע האָט אָפּמערקזאַם אָנגעקוקט כײַען און נאָך אַ קורצן שווייגן אַ מאָך געטאָן:

— געוויס ווייס איך, מינע טאַטע-מאַמע האָבן מיר געזאָגט, אז איך בין זיי טייער, ווי אַ טאַכטער, אָבער קיין טאַכטער זייערע בין איך ניט. ווידער שווייגן ביידע פּרויען, דערנאָך רופט אױס גראזשינע:

— מינע טאַטע-מאַמע האָבן מיך זייער ליב געהאַט, און דער טאַטע האָט מיר דערצייילט: ביים מע האָט געטריבן די יידן צום נײַנטן פּאַרט, איז ער מיט דער מאַמען ניט אַרויסגעגאַנגען פון שטוב, ווי אַנדערע. נאָר פאַרנאַכט, ביים סע האָט זיך שוין מער ניט געהערט קיין שיסערי און קיין געשרייען, איז דער טאַטע אַרויסגעגאַנגען פון שטוב און האָט דערזען לעבן פאַרקן אַ מיידעלע פון אַ יאָר זיבן-אַכט. צי דאַרף איך נאָך צוגעבן, אז דאָס בין געווען איך.

— גיין, דאַרפסט דאָס ניט צוגעבן, און מער פּרעג איך באַ דיר גאָר- נישט.

— דו פּרעגסט טאַקע ניט, אָבער איך וועל דיר זאָגן. דו קענסט מיין מאַן, ער איז ניט קיין שלעכטער מענטש. זינט איך לעב מיט אים האָט ער מיך קיין קרום וואָרט ניט געזאָגט. דו ווייסט, אז מיין טאַכטער לעבט אויך גוט מיט איר מאַן, נאָר איך וויל דיר זאָגן, עס טרעפט דאָך, אז מיין

טאכטער גייט צו דיר אריין, כאפ זיך ניט ארויס מיט קיין איבעריק וואָרט.
זי ווייסט ניט, זאָל זי ניט וויסן... פארשטייסט?...
— איך פארשטיי, — האָט געענטפערט כײַע לאַזארעוונע, און מער
האָט זי גאַרניט געזאָגט.

אײנע עלטער, די אנדערע יונגער

זייער איינצימערדיקע דירע שפיגלט אָפּ דאָס אָפקומעניש און זייער אַנ-
בליק. אַלץ, וואָס רינגלט זיי ארום, איז ענדלעך אַף זייער געמיט. די אויס-
געקרימטע פּאַליצע מיט די עטלעכע צענדליק ביכער, וואָס זײַנען קרום
אַנגעשפּאַרט איינס אינעם צווייטן, ווי זיי וואָלטן זיך באַמיט ניט צו אַנט-
לויפן. די קאַנאַפּע מיטן בעט זײַנען פאַרשפּרייט, אַבער די דעקעס זײַנען
אַלטפּרענקיש און אונטער זיי הויקערט און בערגלט זיך. דער אלמער איז
שוין אויך היפש אויסגענוצט.

ביידע שוועסטער זײַנען היינט, צום זונטיקדיקן אפּדערנאַכט, א ביסל
צוגעפּוצט. באַ דער עלטערער, באַ שעווען, וואָס איז קיין איינהאַרע אַלט
86 יאָר, איז אַפן טונקעלן יאַקל צוגעפּעסטיקט אַ מין איינערנע שפּילקע,
די ווייסע האָר זײַנען פאַרפּלאַכטן אין צוויי דינע צעפּלעך, אַף די פינגער
מיט די צעקרימטע ברייטע געלענקען זײַנען אַרופּגעזעצט רינגען, אַפן ווייז-
פינגער פון דער רעכטער האַנט — אַ ברייטער רונג מיט אַ שוואַרצן פּלאַ-
טישקן שטיין. די יונגערע, עסטער, וואָס איז אַלט עטלעכע און זיבעציק
יאָר, האָט אַנגעטאַן אַ גרין געשטריקט יאַקל, אַ באַדאַך-קליידל. עסטער
גרייט דערווייץ צום טיש, פאַריינס באַמערקט זי:

— דו זעסט, שעווע, ווי זיי האָבן מיר געמאַכט די האָר, אַקוראַט ווי
מע וואָלט זיי אָפּגעטונקט אין מערנזאַפּט.
— כײַהאַב זיך טאַקע געווונדערט, נאָר איך האָב דיך ניט געוואָלט
פּרעגן.

— פאַרוואָס האָסטו ניט געזאָגט דער פאַריקמאַכערשע, אַז דו ווילסט
ניט אזאַ קאַליר?

די יונגערע זאָגט קיין וואָרט ניט. זי פאַרשאַרט די קירצערע האָר אַהינ-
טער די אויערן און גרייט צום טיש. אַף אַ טעלער לייגט זי אוועק צוויי
צעשניטענע בייגל און אַף אַ קליין פּאַלומעסעקל — צוויי געפּרעגלטע נאַ-
וואַגעס, וועלכע זײַנען אזוי נעבעכדיק, ווי זיי וואָלטן ניט געוואָלט לעבן,
ביז מע האָט זיי געפּרעגלט. דער געגרייטער טיש איז ענדלעך אַף די שווע-
סטער, אַלץ איז אזוי אויסגערעכנט, אזוי קאַרג, ווי זיי וואָלטן, כאַלילע, ניט
געזאַט אַף מאַרגן אַף אַבײַסן. ניט אומזיסט האָט שעוועס שוויגער, אַלעוון-
האַשאַצלעם, זיך געוויצלט, ביים שעווע פּלעגט אוועקגיין קויפן פּלייש:
„שעווע, גאַט איז מיט דיר, וואָס האָסטו זיך אזוי געזאַמט? דו האָסט געזוכט

געניצטע פֿלייש?..” דאָס איינקויפן געדויערט איצט באַ שעווען אויך גאנץ
לאַנג, כאַטש זי ווייסט, אז וואָס ס׳איז דאָ אין איין קראַם, וועט זײַן אין
דער צווייטער און אין דער דריטער, נישטערט זי ארום דעם גאַנצן מיקראַ-
ראיאָן. איצט באַטראַכט זי דעם געגרייטן טיש און רופט זיך אָן:
— עסטערע, וואָס האַסטו אוועקגעלייגט גאַנצע צוויי פּיש? ס׳איז די
נינטע שאַ, מיר וועלן זיך אָנעסן פאַרן שלאָף? גיב מיר אַ קליין שטיקעלע
און גיס מיר אַן טיי.
די נאוואַגע, וואָס איז געבליבן פאַריאַסעמט אפן פּאַלומעסעקל, שטעלעט
די יינגערע אריין אין אייז-אַלמער און באַמערקט:
— היינט ווילט זיך ניט קוקן דעם טעלעוויזאָר, מע דאַרף זיך גרייטן
צו נאַכט.
זי גייט אריין אין וואַנע-צימער, קומט ארויס פון דאַרטן, קוקט אָן די
עלטערע און זאַגט:
— היינט נעם איך נאַר סעדוקסען, פון דימירדאַל ווערט מיר דער קאַפּ
ווי מיט בליי אַנגעגאַסן.
שעווע גייט אויך אריין אין וואַנע-צימער, גייט ארויס און זאַגט אָן אַ
פריילעכע בסורע:
— דו זאַגסט, וועסט נעמען סעדוקסען? און איך נעם נאַר עלענזום.
איז אַ וויילע ארום איז אויסגעלאָשן די שײַן און ביידע שוועסטער
ליגן אַף די געלעגערט. די יינגערע זאַגט זייער שטיל צו דער עלטערער:
— מאַרגן דאַרף איך צוגיין אין שפּאַרקאַסע, מע זאָל מיר אריינשרייבן
די פּראַצענטן אין סראַטשנעם ביכעלע.
— ס׳קאָן זײַן, אז מיר טוען נאַריש, עפּשער וואַלטן מיר געקויפט פּו-
טיאַווקעס?
— איך טראַכט גאַר וועגן אַן אנדער זאַך. ס׳וואַלט געווען ניט קיין
קרומע זאַך, הערסט, שעווע, וואָס איך זאַג, מיר זאָלן מאַכן אַ צאוואַע.
ס׳זיינען דאָך געבליבן קינדער פון אונדזערע אומגעקומענע פריינט. איינער
אַ באַוויסטער יוריסט זאַגט: „איך פאַרשטיי ווי מע קאָן שטאַרבן אָן אַ צא-
וואַע, נאַר איך שטעל זיך ניט פאַר, וויאזוי מע קאָן לעבן אָן אַ צאוואַע.“
דו הערסט, שעווע וואָס איך רייד, דו שלאַפסט נאָך ניט?
נאַר שעווע איז שוין געשלאָפן און האַט שטיל אונטערגעכאַרכט אין
שלאָף. אַלפּי-טאַעס האַט זי איינגענומען דימירדאַל...

ווי אַן... אייגענע טאַכטער

פייגעלע איז אַלטער דעם קאַצעווס אַ פּלעמעניצע, זײַן געשטאַרבענעם
ברודערס אַ מיידעלע.
אַלטער און זײַן ווייב בריינע זײַנען ניט געווען באַשאַטן מיט קיין קינ-
דער. זײ האָבן געהאַט אַ מיידל מיט אַ יינגל. בריינע פּלעגט זאַגן:

— ער אין הימל גרייזט אויך. כ״ז וואָלט ער בעסער צוגעשלאָסן ביי-
 לעס מוטערטראכט און מיר וואָלט ער געגעבן מערער קינדער. סאכאקל
 צוויי אויגן איז קאָפּ. ס׳וואָלט מינע קינדער גאַרניט געפעלט.
 זי האָט געזאָגט, ווי די זאך איז, אָבער ניט אין איר איז געווענדט
 געווען, אז זי זאָל זײַן א מאמע פון א סאך קינדער. זיי האָבן גוט פארדינט,
 בריינע איז אייניגעם מיט אלטערן געשטאנען בא דער יאטקע-קלאַץ. אָבער
 אנומלטן איז איר איינגעפאלן אזא געדאנק:
 — פּאָלג מיך, מײַן מאן, וואָס דארפסטו האָבן אייסאַקים מיט גאנצע
 טושעס, טרייף-קאַשער, סירכע-סמירכע. אונדזער יאטקע שטייט בא דער
 סאמע סטאנציע, מע טאָר ניט עסן קיין טארפעס, אָבער העקערן, פארוואָס
 ניט? קיין זשעליענאָדאַראָזשניקעס פעלן ניט.

אלטער האָט געפּאָלגט בריינען, און ער האָט קיין כאַראַטע ניט געהאט,
 ווי אלעמאָל. די קאצאָוים האָבן אים מאמעש געריסן בא די פּאָלעס. און
 עס איז אלטערן מיט בריינען געגאנגען דורך טיר און טויער. אָט טאקע אין
 דער בעסטער צייט זייערער איז אלטערס ברודער בענצע דער געלער גע-
 שטאַרבן. זײַן ווייב ביילע איז געבליבן א יונגע אלמאַנע מיט א פולער
 שטוב יעסוימים: פינף מיידלעך און דריי יינגלעך. האָט מען געשמועסט אין
 שטאַט, אז „אלטער טאָר ניט פארלאָזן די אלמאַנע מיט די הונגעריקע ברע-
 קלער קינדער“. ס'האָבן זיך געפונען אוינע, וואָס זיינען אומגעבעטענע
 געקומען אין שטוב אריין און אלטערן מיט בריינען אָפּן געזאָגט, וואָס זיי
 טראכטן. דענסטמאָל האָט בריינע געזאָגט:

— האַרכט, וואָס איך וועל אייך זאָגן. וועגן אלע אכט איז ניטאָ וואָס
 צו ריידן. זעט איר, די מיטלסטע, פייצקען, נעמען מיר, און זי וועט בא
 אונדז זײַן, ווי אן אייגענע טאַכטער.

אף דעם איז געבליבן. ביילע די אלמאַנע האָט אלטער באוואָרנט. ער
 האָט זיך דורכגערעדט מיט די קאצאָוים, זיי זאָלן איר געבן אלע דרייבעס.
 די עלטערע קינדער האָט ביילע צעשטעקט בא באַלמעלאַכעס, בא קרע-
 מער. און פייצקע, ווי געזאָגט, איז געוואָרן „ווי אן אייגענע טאַכטער בא
 דער מומען מיטן פעטער“.

די אייגענע קינדער, רייזקען און אייזקען, האָט בריינע ניט אופגעהערט
 צו קעלען. פייגעלען האָט זי געזעצט צום טיש נאָר ביים אלטער איז
 געווען דערביי. וואָס מער פייגעלע איז געוואקסן, אלץ איינגעשרומפענער
 איז זי געוואָרן. אלטער פלעגט אמאָל פרעגן:

— בריינע, וואָס איז דער מער מיטן מיידל? זי איז דאָך איינגעדארט,
 ווי א פיג.

אף דעם האָט בריינע געהאט איין טערעין:
 — דערמאָן זיך דיין געלן ברודער, דעם גוואר, דעם קראסאוועץ, וועסטו
 פארשפּאַרן צו פרעגן, וואָס איז מיט איר דער מער.

די שכינים האבן זיך אויך געוונדערט און זיי האבן ריכטיק אויסגע-
 פירט: „זי וואקסט, נעבעך, אף צוריק בא דער לײַבלעכער מומע.“ פייגעלע
 איז, נעבעך, ניט געוואקסן ניט צוליב קארג עסן, נאר אַט צוליב וואַס:
 ביים זי האָט געזען, ווי די מומע זיצט און קוקט רייזקען און אײַזקען אין
 מויל ארײַן, זיך געבעטן בא זיי מיט טרערן אין די אויגן „נאָך א שטיקעלע
 פײַנקוכן און א ברעקעלע קאַטלעטקע, איין זופ קאקאאַ.“ אַט נאָך אוינע
 סודעס פלעגט זיך פייגעלען שטעלן דער ביסן אין מויל, און אז בריינע
 פלעגט זאָגן: „פייצקע, עס“, האָט זי געמאכט אן אַנשטעל, אז זי עסט טאקע.
 ניט אלע שאבעס און יאַמטעו פלעגט בילדע, פייגעלעס מאמע, קומען
 צום שוואַגער מיט דער שוועגערן. אָבער קוים אין זי געקומען שאבעס
 אָדער יאַמטעו מיט דער גאַנצער כאַפּטע, איז פייגעלען פארשטערט געוואָרן
 איר אויסקומעניש, ווייל די מאמע פלעגט כאפן פון די טעלער, און די
 שוועסטערלעך מיט די ברידערלעך זײַנען אויך באם טיש ניט געשלאָפן...
 גראַד דעמלט פלעגט בריינע רופן פייגעלען צום טיש, ווי קיינמאַל ניט.
 — באַלד גיי איך, — פלעגט פייגעלע ענטפערן. זי האָט אָבער ניט
 געפאַלגט. די מומע בריינע האָט זי פראַסט ניט ליב געהאַט. צום פעטער
 אלטערן האָט זי געהאַט א צווייענדיק געפיל. אין הארצן האָט זי אים
 ארײַנגעטיילט, כאַטש צו איר איז ער געווען צוגעלאַזט. האָט זי געהערט,
 ווי ער האָט גערופן די מומע „ברײַנעלע“, ביים ער האָט פאר דער מומען
 געבראַכט גאַנץ אַפט פון מינסק, ווי ער פלעגט זאָגן, „א סטיקל סניט“,
 האָט זי עס ניט געקאַנט אריבערטראַגן, פונדעסטוועגן, פלעגט זי צו אים
 ווייכער ווערן, ביים ער פלעגט זאָגן:
 — פייצקע, עס, וויפל עס גייט אין דיר ארײַן. דו געפעלסט מיר ניט.
 זיצסט באם טיש און מאַלעגייירעסט.
 זי האָט אויך ניט געקענט זען, ביים די מומע פלעגט אויספוצן רייזקען
 מיט אײַזקען אף שאבעס און אף יאַמטעו. מיט איין וואַרט, אין פייגעלעס
 הארץ האָבן זיך געוויקלט געפילן פון פיינט און האַלט.
 עס זײַנען געגאַנגען יאָרן, ניט קיין שלעכטע יאָרן פאר אלטערן מיט
 בריינען. זיי האָבן געהאַרעוועט מיט אלע קויכעס. קיינמאַל ניט גענומען
 קיין באהעלפערס, און יעדע אָפגעשפאַרטע פינף רובל אָדער צען האָט
 בריינע גלייך אויסגעביטן אף אימפעריאַלן. זי האָט זיך ניט ארומגעקוקט,
 ווי עס איז געקומען דאָס 1917-טע יאָר. עס האָט ניט געהאַלפן איר
 באהאוונטקייט, איר סייכל. עס איז געקומען א צײַט, און מע האָט מער ניט
 געקאַנט העקערן קיין זאָדיקעס. דער גאַנצער יכעס אין דער מישפּאַכע
 איז געוואָרן בילדע די אלמאַנע מיט אירע יעסוימים: דער עלטסטער זון איז
 אוועק אין בירגערקריג, צוויי עלטערע מיידלעך זײַנען אַנגעקומען זיך לער-
 נען, די דריי קלענערע קינדער האָט בילדע אײַנגעאַרדנט אין א קינדערהיים.
 יאָ עס זײַנען געקומען אומגעריכטע אנדערע צײַטן. נאָר פאר פייגעלען
 איז אלץ געבליבן, ווי געווען. סײַהאַבן זיך געפונען ראַכמאַנעס-מענטשן,
 האָבן אָפגעשטעלט פייגעלען אין גאַס און געייצעט:

— נארעלע איינע, וואָס האָרעוועסטו פון פרי ביז באנאכט. מאָן איין בא די טיערינקע קרויווים פאר דער גאנצער צייט, וואָס דו ביסט בא זיי פארשווארצט געוואָרן.

פייגעלע האָט געהערט און געשוויגן. אָבער אין הארצן האָט זי גע-טראכט: „צו טאָן גוטס איינע זיך קיינער ניט מיט קיין איינעס.“ דער מו-מען מיטן פעטער איז איצט געווען ניט צו דערקענען. ווייך צו איר, ווי א פוטער. פייגעלען איז דאָס דערווידער, אָבער זי האָט ראכמאַנעס אָף זיי און אָף רייזקען מיט אייזקען. אין שטוב איז, אקוראט ווי ס׳וואָלט געלעגן א מעס. ביים בריינע וויינט שטיילינקערהייט, מאכט צו איר אייזקע: „מא-מע, הער אָף, אז ניט, וועלן מיר אויך וויינען.“

ס׳איז אוועק א יאָר, אָבער קיין בעסערע צייטן זיינען ניט געקומען. אנומלטן האָט בריינע געזאָגט צו אלטערן:

— זעסט דאָך, וואָס עס טוט זיך. מע זאָגט, אז יאנקל דער קאצעוו האָט מיט די אייגענע הענט אוועקגעטראָגן ביזן לעצטן צענערל. מיינסט, אז מע האָט אים געטרויט? ס׳הייבט זיך גאַרניט אָן! וואָס ער האָט געבראכט, האָט מען צוגענומען, און געהייסן ברענגען, וואָס ער האָט נאָך באהאלטן. איי ער האָט מער ניט געהאט, וועמעס אייסעק איז דאָס. האָט ער געמוזט גיין, ווי מע האָט אים געשיקט. און דער סאָף איז געווען, אז ער איז ווי אין וואסער אריין.

— ער האָט דאָך אָבער געהאלטן געדונגענע העקערס, — האָט אלטער געפרוווט איבערשלאָגן בריינען.

— אז מע וועט דיך רופן אהינצו, וועסטו דאָרטן דערציילן, אז דו ביסט אויסגעריסן געוואָרן, שלעפנדיק די זאָדעקעס, אז די אויגן זיינען דיר געקראַכן פון קאָפּ.

פייגעלע האָט עס געהערט. זי האָט ניט אינגאנצן פארשטאנען וואָס און ווען, אָבער זי האָט מיטגעפילט דער מומען מיטן פעטער. אינמיטנדערינען האָט זיך בריינע דערמאַנט, אז אין מאַסקווע דארף ערגעץ זיין איר שוועסטערקינדס א זון. זיך דורכגעשמעסט מיט אלטערן וועגן דערוף, האָט ער באמערקט:

— בריינעלע, נו גיי ווייס, אזויפיל יאָרן אוועק. קיין איינגעטונקענע פען ניט פון אונדז צו זיי און ניט פון זיי צו אונדז.

— וואָס רעדסטו, אלטער? עס ברענט דאָך די ערד אונטער די פיס. איך וועל פאַרן. כיוועל פרווון. ערגער פון ערגער קען ניט זיין!

פייגעלע האָט דאָך ניט געהערט, וואָס די מומע מיטן פעטער שמועסן דורך די נעכט, און זי איז געווען געפלעפט, וואָס די מומע האָט אין איינעם א ווינטערדיקן טאָג אָנגעטאָן דעם וואַכעדיקן מאנטל מיטן פליכעוואטן פוקסענעם קאַלנער, גענומען א שווערע פארשמאַלצענע טאַרבע, וואָס מע האָט קוים געקענט אופהייבן, צוגערופן פייגעלען און אָנגעזאָגט:

— גיב אכטונג אפן פעטער מיט די קינדער. ביסט שוין ניט קיין קינד, פייצקעלע, גאָט זאָל מיר העלפן, עס זאָל אויסגעפירט ווערן, וואָס איך וויל.

קיין ווארט קיינעם ניט, ווו איך בין געפארן און ווען איך בין געפארן. א
שלאס זאלסטו אופהענגען אף דיין מויל, הערסט, פייצקע. — און צו אל-
טערן: — נעם די טארבע און קום צום וואקזאל.

אונטער וועגס האט בריינע ארופגעצויגן אף זיך אזא ראכמאנעס-אנבליק,
אזא פאריאסעמטע עלנטקייט האט ארויסגעקוקט פון אירע אויגן, מע האט
געקאנט מיינען, אז זי גייט ארום איבער די הייזער און בעט געדאוועס.
דער וואגאן איז געווען געפאקט. בריינע האט אוועקגעשטעלט די שווערע
טארבע, זיך געזעצט אף איר. פון דער צווייטער טארבע האט זי ארויסגענו-
מען א הערינג און געזאגט צום רויטארמייער, וואס איז געזעסן לעבן איר
אף דער פאדלאגע:

— נעם, גאלובשיק, — האט זי אויסגעטרעקט צו אים דעם הע-
רינג, — כוואלט געהאט ברויט, וואלט איך דיר געוויס ניט געזשאדעוועט.
— קיין ברויט האב איך אויך ניט. א סוכאר, אויב איר ווילט. מירן
קומען צו א סטאנציע, וועלן מיר נעמען קיפאטאק, איננווייךן די סוכארעס,
וועט עס זיין צום הערינג אקוראט, מומינקע.

אזוי איז עס טאקע געווען. אף א סטאנציע איז דער רויטארמייער
ארפאגעשפרונגען. ער האט געבראכט זודיקע וואסער, און בריינע האט
האנאע געהאט פון איינגעוויקטן סוכאר מיט א שטיקל הערינג. דער צו-
געלאזטער ווילדער רויטארמייער זאל געווען האבן צען קעפ, וואלט ער
ניט געטראפן, וואס עס ליגט אין דער צעקאדערטער טארבע, אף וועלכער
בריינע איז געזעסן. נאך דעם הערינג מיט די סוכארעס האט דער רויטאר-
מייער געכאפט א גוטן שלאף, דערנאך איז ער אראפגעקראכן פון זיין גע-
לעגער און האט גוטזעליק געזאגט:

— מומינקע, וויבאלד ס'האט אונדז אזוי אפגעגליקט און מיר האבן א
גאנצע באנק, לייג זיך צו, און איך וועל זיצן בא דיין צופוסנס.
בריינע האט אזוי געטאן, געשיקט אוועקגעלייגט די טארבע צוקאפנס,
אף וועלכער זי איז געזעסן, די אנדער טארבע אוועקגעשטעלט צווישן זיך
און דעם רויטארמייער און אנגעזאגט:

— זונעלע, אט דא אין דער טארבע ליגן בא מיר עטלעכע זעגעלעך
צוקער, נעם דיר. איך וועל שוין קיין זאך אין מויל ניט נעמען, איך פאר
פון א לעווייע, — און בריינע האט זיך צעוויינט מיט עמעסע טרערן.
אט מיט דעם רויטארמייער איז בריינע געפארן ביז מאסקווע, און ס'איז
איר אויסגעקומען ארויסצונעמען נאך צוויי הערינג, צוקער האט זי אויך
ניט געשפארט. אף מאסקווער וואקזאל האט זי זיך הארציק מיט אים גע-
זענט און אים געשענקט א טויך זיכער-נאדלען, וועלכע מע רופט אויך
ענגלישע שפילקעס.

ביז בריינע נעכטיקט אפן וואקזאל, געפינט דעם אדרעס פון איר גליד-
שוועסטערקינד, איז פייגעלע אינדערהיים די גאנצע באלעבאסטע. פאר-

שטייט זיך, מינסק איז ניט צו דערקענען. עס גייען ארום פוילישע זעלנער אין קאנפעדעראטקעס, זיי באלעבאטעווען פון דער ברייטער האנט און זיינען באהערשט פון ווידערגעפילן צו יידן, דערהויפט צו יידישע בערד... עס איז גלייכער צו זיצן אין שטוב. אבער די נעשאַמע קאָן מען ניט אויסשפּייען. פייגעלע מוז קריגן וואָס מע דארף. אלטער איז ניט זייער צעטראַגן, וואָרעם פייגעלע זעט אויס, ווי א קינד. ס'איז טאקע ווי די שכינים האָבן געוואָגט: „זי וואקסט אף צוריק, דערצו איז זי דער טאטע, אַלעוואשאַפּאַלעם, מיט די ביינער: די האַר געל, די אויגן אינטערגעליאמעוועט מיט געלינקע וויעס, דער דארער שטאלט האָט קיין שום מיידלשן סימען ניט. ביים פייגעלע קומט פון גאס, איז אלטער מאמעש פארווונדערט און ער טראכט: „ווער וועט זי נעמען. נעבעך, א קראסאוויצע.“ רייזקע און אייזקע זיינען קיינמאָל ניט הונגערליק. עמעס, פיינוכנס, קאקאָ זיינען פארשוונדן... אבער פייגעלע קומט קיינמאָל ניט מיט ליידיקע הענט: בולבע, ברויט עסט מען צו זאט. אין שטוב איז ריין, אלע וואָך מאכט פייגעלע א גרויס געוועש. וואָס זי באווייזט ניט באטאָג, טוט זי באנאכט, ביים דער פעטער מיט די קינד-דער שלאָפן.

פייגעלעס מאמע, ביילע, קומט זעלטן. קומען קומט זי נאָר, ווייל זי וויל ארויסראטעווען איר טאכטער פון „בורזשויסקע הענט“. קיין אנדערע ווערטער האָט זי ניט פארן שוואַגער מיט דער שוועגערין.

— טאכטער מינע, וועסט אין דער היים האָבן א ביסל ווינציקער בול-בע, — זאָגט ביילע מיט האַרץ, — מיט וואָס האָבן זיי דורך אזוי צוגענא-דעט, מיט די אוועקגעשווימענע זאָדעקעס? אן אומגליק אף זייערע קעפּ! ווי זיי האָבן דאָס דורך צוגעקליטעוועט צו זיך, דארפסט ניט קיין מאמע, ניט קיין שוועסטער, ניט קיין ברידער.

פייגעלע שווינגט און ווארט, די מאמע זאָל שוין אוועקגיין. אנומלטן האָט אלטער אומדערווארט דערהערט ביילעס רייד. און ער האָט א געשריי געטאָן:

— האָב גאָט אין האַרצן, ביילע. ווארט א ביסענקע, בריינע וועט מיר-צעשעם קומען, וועל איך שוין זען, אז פייצקע זאָל אין מיין גוול ניט זיין! דערהערט אזוינע רייד, האָט פייגעלע אַנגעקוקט דעם פעטער און אזוי פארמאכט די טיר, אזש די שויבן האָבן געקלונגען. אלטער האָט קאלט-בלוטיק א מאך געטאָן:

— וואָס קלאָגסטו? קיינער טרייבט דורך ניט. אבער דו דארפסט זאָגן דיין מאמינקען, אז איר דורך זאָל דאָ ניט זיין!

די צייט האָט ניט צוגעמאלט די פאַליאקן. זיי האָבן זיך געמוזט אָפ-טראָגן. אין מינסק איז אריין די רויטע ארמיי. טאקע דעמלט איז אַנגעקוק-מען א קורץ ברויזל פון בריינען — אן אויסגוס פון קרומע, צעבוטעטע שורעס: „ערשטנס, קום איך דיר צו מעלדן, מיין מאן, אז די ווינטערדיקע

זאכן, וואָס זײַנען געלעגן אין יענער טאַרבע, האָב איך געבראכט גאנצין-
קערהייט; וועמען איך האָב געזוכט, האָב איך געפונען, מיין גלידשוועס-
טערקינד האָט מיך גאנץ גוט אופגענומען. כ׳האָב געדונגען צוויי קאַמנא-
טעס אין פּערלאָווקע. פּאק, וואָס עס לאָזט זיך. וועגן דער סכּוירע, וואָס
מיר האָבן אָפּגערעדט, זאָלט אריינגיין אין די אלטע פּושקעס, דארף איך
דיר ניט דערמאַנען. נעם די קינדער מיט פּייצקען, וואָרעם פּייצקע איז בא
מיר די זעלבע זאך, ווי ראָזעלע מיט אייזיקלעך. איך שרייב דיר דעם אד-
רעס, און קלאפּ מיר גלייך א דעפעש. געדענק, וואָס עס זאָגט דיר דיין
ווייב בריינע, מע זאָל נאָר זײַן געזונט און ניט וויסן פון קיין צאר.

בריינע האָט אָבער ניט געשריבן, פּארוואָס זי האָט ניט געוואָלט בא-
לעסטיקן איר גלידשוועסטערקינד. זי האָט גלייך פּארשטאַנען, אז ס׳איז
געזונטער פּאַר איר ניט צו זײַן אונטער איין דאך מיט גריגאָרי יאקאָוילע-
וויטשן, אזוי האָט מען גערופן דעם קאַרעו. זי האָט פון ערשטן טאָג פּאַר-
שטאַנען, אז ער איז אַף א זייער וואַזשנער שטעלע. ער פּלעגט אוועקגיין
גאַנצפּרי און קומען ווייט נאָך האַלבער נאַכט. זי האָט צו אים געפּרוּווט
ריידן ניט קיין אָפּענע רייד:

— הירשעל, — האָט זי געזאָגט, — איך קאָן ניט באַנעמען, מיר זײַנען
דאָך ניט קיין פּרעמדע, רעדסט צו מיר א וואָרט ניט אויס, רירסט זיך ניט
צו צו דערוף וואָס איך קאָך. קומסט אָפּ מיט א וואָבלע, אפּילע די היר-
זשענע גריין, וואָס זיי גיבן דיר, נוצסטו ניט. וועסט, ניט פּאַר קיינעם גע-
דאַכט, קראַנק ווערן. וועלן דינע כאַוויירים ניט גרייכעך זיך נעמען צום
האַרצן.

הירשעל האָט זי איבערגעשלאָגן און גאַנץ האַרט באַמערקט:
— איך אַרבעט פּאַר זיך, ניט פּאַר זיי. אַלע עסן וואָבלע, עס איך אויך
וואָבלע. איר ווייסט דאָך, אז מיין מאַמע האָט אפּילע אַף שאַבעס קיין פּלייש
ניט געהאַט. דער טאַטע האָט מיר פּאַרן טויט אַנגעזאָגט: „הירשקע, טו
פּאַר דער וואַסט וויפּל דינע קרעפטן טראָגן, געדענק מינע ווערטער“.

נאָך דעם קורצן שמועס האָט בריינע אַנומלען געפּרעגט:

— הירשעל, דו ביסט אין זייער פּאַרטיע?

— איך בין אין מיין פּאַרטיי, — האָט ער אָפּגעשניטן, ווי מיט א מע-

סער.

נאָך הירשעלס ענטפּער האָט שוין בריינע געוויסט, וואָס זי דארף טאָן.
אַלע טאָג איז זי מיט דער פּאַרשמאַלצענער, צעקאַדערטער טאַרבע געלאָפּן
איבער דער שטאַט. און עס האָט איר אָפּגעגליקט. באַם קורסקער וואַקזאַל
האָט זי זיך באַגעגנט מיט א ידענע, און יענע האָט בריינען צוגערעדט צו
דינגען א דירע אין פּערלאָווקע.

ביים בריינע האָט באַגעגנט אפּן וויסרוסישן וואַקזאַל אַלטערן מיט די
קינדער, האָט זי אַרומגעכאַפּט פּייגעלעך און זי געקושט מערער ווי די איי-

גענע קינדער. אבער ניט קוקנדיק אף דעם, זיינען אירע געדאנקען, ווי אלעמאל, געווען קלאר און ניכטער. זי האט שטיי געפרעגט אלטערן:

— ווו זיינען די שווערע פושקעס?

— אט אין דעם קארב, — האט אלטער געוויזן אפן קארב, אין וועלכן

זיי פלעגן לאנגע יארן האלטן געבליבענעם כאמעץ אפן בוידעם.

ביים דער איזוואזשיק האט געוואלט נעמען דעם קארב, האט אים בריינע ארויסגעכאפט פון זיינע הענט און מיט הארץ צו אים גע- זאגט:

— וואס כאפט איר זיך צו דערוף, נעמט בעסער דאס בעטגעוואנט.

אלטער, גענעץ ניט, נעם די קארזינע. וואס האסטו דאס געשלעפט? געקענט לאזן די מעציע אפן בוידעם.

— איך האב טאקע געזאגט דעם פעטער, ער זאל ניט שלעפן די טראנטע.

— ביסט א כאכאמע, פייצקעלע. ס'מאכט אבער ניט אויס, מירן האלטן

אין דער קארזינע ברודיקע גרעט, — האט בריינע גוטמוטיק פארענדיקט דעם שמועס.

ווי פייגעלע האט דענסטמאל ניט געוויסט, פארוואס בריינע נעמט גראד

די טארבע, וואס מע דארף ארויסווארפן, אזוי האט זי ניט געוויסט, וואס

דער פעטער האט אריינגעפאקט אין אלטן קארב. אבער ווען זי קוקט אפיע

יא אהין אריין, וואלט זי ניט אנגעהויבן פארשטיין וואס און ווען. דארטן

זיינען געלעגן עטלעכע בלעכענע אלטע פושקעס פון לאנדרינקעס. מיט

די דאזיקע פושקעס האט אלטער זיך געייסעקט פארן פארן היפשע עטלעכע

נעכט, ביז ער האט אין זיי געמאכט א דאפלטן דעק. ווען ער האט עס

אויסגעפארטיקט, האט ער אהין אריינגעלייגט אלץ, וואס זיי האבן אפגע-

שפארט, פארמאכט די דאפל-דעקן, אנגעשאטן ארבעס, בעבלעך, ליינדזן,

פערלגרויפן, און דאס האט געזאלט באשירעמען און באווארענען דאס,

וואס ס'איז געלעגן צווישן ביידע דעקן...

אלטער האט געוויסט פון ערשטן טאג, אז ער דארף אלעמאל און או-

מעטום ראק שווייגן, טאן, ווי בריינע זאגט. ער האט גוט געדענקט, אז אין

א צוויי יאר ארום נאך דער כאסענע האט בריינע צו אים געלאסן און רויק

געזאגט:

— הער זיך איין, מיין מאן. אויב אן אייגענע מוטער שרייט אף איר

קינד: „מאמזער“, זאל מען איר טרויען. אבער אז דו הערסט, ווי דיין ווייב

בריינע טיינעט קעסיידער צו די קאצאוים: „מיין אלטער איז קלוג, ווי די

וועלט“, זאלסטו וויסן, אז דאס איז גוט קאפויר.

אלטערן איז דאס דאן אריין אין דער זיבעטער ריפ. ער האט א לאנגע

צייט ניט פארגעסן, ווי דעם ווייבס שווארצע אויגן האבן געברענגט, ביים

זי האט עס צו אים געזאגט. ער איז געווען אויסער-זיך, ווארעם אזא

שפריכווארט וועגן „דער מוטער מיטן מאמזער“ האט ער ביז דעמלט פון

קיינעם מויל ניט געהערט.

איז פערלאווקע, ווי בריינע האָט טאקע געדונגען די צוויי צימערן, זיי-
נען געווען ניט קנאפ יידן. און בריינע האָט זיך פאר זיי געהיט, ווי פאר
פיער. דאָס אויסקומעניש האָט זי געמארקירט אזוי, ווי זיי וואָלטן אפן
ביסן ברויט ניט געהאט. נאָר פאר די קינדער האָט זי אַלע טאָג גענומען
מילך. דערביי אָנגעזאָגט:

— פייצקע, דו ביסט ניט קיין אייפעלע, קוק זיך איין, וואָס פון אונדז
איז געוואָרן. די מילך איז פאר רייזעלען מיט אייזיקלען. כיוועל זיך ארומ-
קוקן, גאָט וועט אונדז צושיקן ארבעט, ס'וועט אונדז ניט זיין אזוי ענג
אין שוך, וועלן מיר אַלע טרינקען א גלאָז מילך.

דאָס איז בעמיללע געווען איבעריקע רייד. פייגעלע וואָלט זיך ניט צו-
גערירט צו דער מילך. אינדערוואָכן אַלע טאָג — א געקעכץ פון בולבע מיט
גרויפן. אף שאבעס פלעגט בריינע נעמען צוויי פונט פלייש. דערביי האָט זי
זיך געווערטלט:

— דער קוגל וויינט טאקע מער ניט, ער איז, נעבעך, פארמאָגערט.
אַבער דו מיין מאן, זאָלסט לאָכן.

אנמילטן באנאכט האָט אַלטער בריינען אריינגעשושקעט אין אויער:

— אין די פושקעס ליגט, און מיר באקן בייגל. ס'קומט אויס, אז מיר
האַבן אפילע ניט אף קיין בולבע? א שיינער טאכלעס, אזא יאָר אף מינע
טאָנים.

— האָב צייט, מיין מאן, איך בין געווען אף טיישינסקע מארק, האָב
איך זיך דארטן דורכגערעדט מיט א העקער, וועסטו ווערן זיין באהעלפער,
וואָרעם, אז מע קען ניט ארוף, מוז מען אראָפ. לאָז צומאכן אן אויג.

אזוי איז טאקע געווען. און אַלטער פלעגט איצטער אַלע טאָג קומען
פון מאַסקווע גראָד ניט מיט קיין ליידיקע הענט. איצטער איז שוין אַלע
טאָג געווען פליישיק געקעכץ. אַבער בריינע איז ניט געווען פון די, וואָס
גייען צוויי פאר א דרייער. זי האָט זיך אויך געשטעלט אין א פאלאטקע,
וואָס האָט געהאנדלט מיט דרויב, און עס איז געוואָרן א היפּשער אַנשפאר
אין שטוב. פייגעלען האָט קיין ארבעט ניט געפעלט. דער קוגל האָט שוין
איצטער „געוויינט“. בריינע פלעגט ברענגען קישקעס, מאַגנס, לונגען און
לעבער. פון פרי ביז שפעט אין דער נאכט איז פייגעלע געווען אין האַרע-
וואניע. זי האָט פארגעסן, אז זי האָט אין מינסק א מאמע מיט שוועסטער,
און ביים בריינע האָט פאר אייזיקלען געפונען א שטעלע אין אן ארטעל,
טאקע דאָ אין פערלאווקע, האָט פייגעלע געפרוווט אריינזוארפן אן אייזע:

— מומע, זאָל ער בעסער גיין זיך לערנען.

— כיוועל זיך באגיין אן דיר, פייצקע. ער וועט וועלן, וועט ער געפי-
נען צייט צו לערנען. איצטער דארפן אַלע ארבעטן.

אף דעם איז געבליבן. אייזיקלע איז אוועק אין אן ארטעל פון זייער-
מאכעריי. לערנען זיך האָט ער ניט געוואָלט. רייזעלע האָט זיך יאָ גע-
לערנט. כאָטש קיין אַפענעם קאַפּ האָט זי ניט געהאט, אַבער באַ בריינען

האַבן אלע געטאַן, וואָס זי האָט געהייסן. זי האָט אַנומלֶטן געזאָגט צו דער טאַכטער:

— לערן זיך, זיי א מענטש. דו מיינסט, אז דו האָסט א שיינע צורקע, וועט מען דיך אויסכאַפן. גלאַמפן זיינען איצט קיין סכּוירע ניט. געדענק, טו, ווי איך זאָג, וועסט קיין כאַראַטע ניט האָבן.

אלע טאַג זיינען אלטער מיט בריינען גאַנצפרי געגאַנגען צום באַן. אין יענע יאָרן איז מען פון פּערלאָוקע קיין מאַסקווע געפאַרן מיט א פאַראַוואַן. פאַר פייגלען איז קורץ געווען דער טאַג: ברענגען וואסער, אופראמען, מאכן א געוועש, ווייזן און זאַצן אפיע כאזערשע דרויב, וואָס בריינע פלעגט ברענגען. עס איז געווען, ווי דאָס ווערטל זאָגט: „די מילך בריט זיך, די קישקע פילט זיך, דאָס פלייש ווייקט זיך, און דאָ ביז איך א מענטש אדיין און אלע וואָך איז ערעו שאבעס“. אייזקע און רייזקע האָבן דאָך קיין האנט אין קאַלט וואסער ניט אריינגעטאַן. אלטער מיט בריינען זיינען גאַנצע טעג געווען אף זייערע שטעלעס. די באַלעבאַסטע, באַ וועלכער זיי האָבן געדונגען די צימערן, האָט איינמאַל א זאָג געטאַן צו פייגלען:

— פאַניע, קום אהער. לאַמיר א ביסל זיצן אף דער טעראסע. ארבעט איז ניט קיין וואָף, ס'וועט אין וואַלד ניט אנטלויפן.

פייגלע האָט אזוי אַנגעקוקט די באַלעבאַסטע, גלייך יענע האָט זי גערופן אונטערצינדן די שטוב.

דאָס אַנטאַן, וואָס מע האָט געבראַכט פון מינסק, איז געלעגן פאַר-פאַקט. די גאַנצע מישפּאַכע איז געווען אויסגעקליידט אף לייטיש געלעכ-טער. נאָר פייגלע שענער פון אלעמען: א מולטן פאַרלאַטעט קלייד ווי-טער, א ציצן אויסגעלאַטעט כאַלאַטל זומער. די שיך אויך א לאַטקע אף א לאַטקע, ווי שופן אף פיש. בריינע האָט ווי אין צוואַנגען געהאַלטן יעדער רובל. וועגן דעם, וואָס איז געלעגן צווישן די דאַפּל-דעקן, האָט אין שטוב קיינער ניט געוויסט. שוין אַפּגערעדט, אז בריינע זאָל לאָזן אַלטערן זיך צו-רירן דערצו.

עס איז געקומען דער נעפ. אלטער האָט א פרעג געטאַן:

— ווי מיינסטו, מיין ווייב, עס פיקט מיר אין מויער, אז מיר האָבן בעיאד צו שטיין באַ אן אייגענעם קלאַץ.

— דיר דוכט זיך. געזונט זאָלסטו זיין, מיין מאַן. מיט א פלינקער האנט איז גוט צו כאַפן פליי. זאָלסט ניט סמיען נאַכאַמאַל דאָס ארויס-צוברענגען פון דיין מויל. זיי א העקער באַ דער גאַסדאַרסטווע, קוק און שווייג, וועסט קיין כאַראַטע ניט האָבן.

בריינעס פאַרמאַכטע הענט האָבן זיך אַפט געעפנט פאַר דער באַ-לעבאַסטע. א שטיקל כאזערשע לעבער, א מילך, א שעפסן ציינגל. זעלטן, אפיע א רעכט שטיקל פלייש. און פאַוואַליע האָט זי אזוי ארומגעשטעקט די באַלעבאַסטע, אז בריינע האָט אין א קורצער צייט ארום אריינגעלייגט אין שופּלאַרל פונעם טיש א קאַנטראַקט אף ביידע צימערן מיט דער ווע-

ראנדע אף גאנצע פופצן יאָר. דערביי איז בריינע געבליבן די זעלביקע גוטע שכיניע, ווי פריער. די באַלעבאַסטע האָט אלע טאָג אָפּגעלעקט אַ בינדל. און בריינע האָט באַ איר געפויעלט, מע זאָל איבערמאכן די איי-וועלעך, אז זיי זאָלן זיך הייצן אין דער באַלעבאַסטעס צימער. אָבער די איבעריקע דריי ווענטלעך האָבן זייער גוט געווארעמט בריינעס ביידע צימערן. געוויס האָט בריינע ניט געקאָנט פאַרויסזען, ווי די צייט וועט קינדער וועלן זי פאַלגן, אלץ בעסער וועט זיין פאַר אלעמען. אזוי האָבן זיי זיך געלעבט הינטער מאַסקווע. אייזקע איז שוין געווען קימאט אַ גאַנ-צער מאַנצבל. דאָס ווערטל זאָגט: „דאָס עפעלע קינקלט זיך ניט אוועק ווייט פון בוים.“ אָבער בריינע איז גאַנץ גערעכט, ביים זי טוט אַ פאַטש אין די לענדן און גיסט אויס איר בייזווונדער:

— פּונוואַנען, פון וואָס האָט זיך צו מיר גענומען אזא בראַך, אזא פּויער, אזא פּעפּער!

אייזקע הערט און מאכט זיך שלאָפנדיק. זאָל אַ דונער טרעפן, וועט ער די קאָלדער פון קאַפּ ניט אראַפּציען, וועגן זונטיק איז אָפּגערעדט. זונטיק עסט ער פּרישטיק, ווען גוטע לייט עסן וועטשערע. רייזקע איז גאָר אַן אנדער זאך. זי פּוצט די נעגל, קעמט די האָר צען מאָל אַ טאָג, לאָזט ניט ארויס דאָס שפּיגעלע פון די הענט. פּייגעלע קוקט אָף איר און שעפט נאכעס. רייזקעס האָר זינען פּעכ-שוואַרץ, די אויגן טיף, אויך שוואַרצע, די וויעס לאַנגע, קליינע הענט, דינע לאַנגע פּינגער, אזוינע דינע, אז בריינע ווערטלט זיך:

— ווי וועט זי אויסקומען מיט די לאַקשערך?

דאָס איז ניט אזוי, רייזקע וויל ניט, אָבער זי קאָן טאָן מיט אירע פינ-גער אלץ, וואָס מע דארף. זיי זינען טאקע דין און לאַנג, ווי לאַקשן, פאַרבויען אָף אַרופּצו, אָבער זיי זינען שטייף און געניט, זיי קאָנן פאַנאַ-דערפלאַנטערן אַ סאַמע פאַרפלאַנטערטן קנויל, ארויסנעמען אַ העלצעלע פון פּייגעלעס אַ פאַרשטאַכענעם פּינגער. אַנומלען האָט בריינע געבראַכט מילגרוימען פאַר די קינדער, געקוקט ווי רייזקע נעמט ארויס די דרייקאַנ-טיקע רויטע יאגדעלעך פונעם שאַלעכץ און האָט אַ זאָג געטאָן:

— ווייסט, טאַכטערל, מיט דינע פּינגערוטשקעלעך וואָלסטו געקענט אריינלייגן די קערנערלעך צוריק, ווי די פּריראַדע האָט זיי דאַרטן אריינ-געפאַקט, איך זאָל אזוי לעבן!

פּייגעלע האָט עס געהערט אָבער ניט געשוויגן, ווי אלעמאַל:

— צונויפלייגן אזויווי די פּריראַדע האָט עס געמאַכט, וואָלט קיינער ניט קאָנען. דאָס איז אזוי, ווי מע וואָלט פאַנאנדערגענומען און צונויפ-געלייגט די אייגענע גלידער.

דאָס האָט בריינען פאַרווונדערט, זי האָט אָנגעקוקט פּייגעלען, ווי זי וואָלט זי דאָס ערשטע מאָל דערזען. ווייל בריינע איז דאָך געווען פון די מענטשן, וועלכע זינען זיכער, אז סייכל איז נאָר באַ זיי. זי האָט קיינמאַל

ניט כוּישעד געווען, אז אונטער פייגעלעס געלבע האָר דרייען זיך וועלכע-
ניט-איז געדאנקען. זי האָט געהאלטן נאָר פון זיך, וואָרעם זי האָט גוט
געוואָסט, אז אין מינסק, און אויך איצט אָף טישנינסקע מאַרק רופן זי אלע
ניט אנדערש, ווי „כאַכמאניעס“.

ביינע-לעבנינע איז אלטערן געוואָרן ניט מיט אלעמען. בריינע האָט
זיך דערמאָנט אין איר גלידשוועסטערקינד. זי איז אוועקגעפאָרן צו אים
און געזאָגט:

— הירשל, דו קענסט זיך דערשלאָגן צו אלעמען. דער פעטער אלטער
שלאָפט ניט דורך די נעכט, עס טוט אים וויי אינווייניק.

און הירשל איז מיט אלטערן געפאָרן צו א פראַפעסאָר. יענער האָט
אלטערן גוט באַטראַכט, אים אַרויסגעשיקט פון קאַבינעט און געזאָגט הירשן
געצייטע ווערטער:

— דאָס איז אייער פאַטער? ס'איז אים געבליבן ניט לאַנג צו לעבן.
עפעס האָט מיט אים געטראָפן. איך האָב אים געפרעגט, געבעטן, ער זאָל
מיר דערציילן, אָבער ער שווייגט. מער קאָן איך אייך גאַרניט זאָגן.
אלטער האָט ניט נאָר געשוויגן באַם פראַפעסאָר, מיט בריינען האָט
ער די לעצטע צייט אויך ווינציק גערעדט. אמאָל צוגעשאַקט מיטן קאַפּ,
אַמאָל אונטערגעברומקעט, עס האָבן אים געעגבערט די פּושקעס מיטן
אויצער, וואָס זיינען געלעגן אין קאַרב. און אזויווי דער פראַפעסאָר האָט
געזאָגט הירשלען, אזוי איז געווען. אין א כּוידעש אַרום האָט אלטער שוין
ניט געקענט שלאָפן פון ווייטעק און אינגיכץ איז ער אוועק, פּונדאָנען מע
קומט ניט צוריק.

ערשט איצט האָט זיך בריינע אנטפּלעקט אין דער פּולער מאַס. נאָך
שלוּישים האָט זי זיך מעיאשעו געווען טאַקע, מיט זיך אַליין און באַשמעלט
דריי מעזוזעס מיט גאַנץ געראַמע שיידלעך. אזויווי אירע קינדער און
פייגעלע האָבן, ווי אלע יונגע, גוט געשלאָפן, וואָלט זי דאָס געקאָנט טאָן
באַנאַכט אויך. אָבער אין איינעם א זונטיק האָט זי אוועקגעשיקט די קינד-
דער מיט פייגעלען צו הירשלען, געגעבן פייגעלען דעם שלאָס מיטן שליסל
און אַנגעזאָגט:

— פייצקע, הענג אָף דעם שלאָס, פאַרשליס, דעם שליסל נעם מיט.
איך פיל זיך ניט אזוי גוט, וועל איך זיך א ביסל צולייגן.

בייס אלע זיינען אוועק האָט זי פאַרצויגן די גאַרדינקעס, אַרויסגע-
שלעפט דעם קאַרב פון אונטערן בעט, אַרויסגענומען א פּושקע, אויסגע-
שאַטן די בעבלעך, אַראַפּגענומען דאָס דאַפּל-דעקל, אויסגעשאַטן פאַ-
וואַליע, עס זאָל ניט קלינגען אפּן געלעגער די בלענדנדיקע צע-
נערלעך און פינפערלעך, זיי אריינגעפאַקט אין די מעזוזע-שיידלעך, אַרופ-
געלייגט פון אויבן די געוויסע טפילע, אזוי געטאָן מיט די איבעריקע, ווי
געהעריק צוגעקלאַפט צו די ביישטידלעך, גוט פאַרגעדענקט וויפּל זי האָט
אַריינגעלייגט, געטיינעט אין האַרצן, ווי פון א טכנינע, „טאַטענקע אין הימל,
דו אַליין האָסט דאָך אַריינגעשיקט דער עלנטער אַלמאַנע דעם סייכל, האָב

קיין פאריבל ניט, וואָס דיין הייליקער נאמען ליגט אין דערין, וואָס איך
 האָב אריינגעלייגט". און ביים פייגעלע איז געקומען און האָט אָפגעשלאָסן
 די טיר, איז די מומע טאקע געלעגן און געכאפט א דרעמל. זי האָט אָבער
 גוט געהערט פייגעלעס גרינגע, שטילע טריט און האָט א טראכט געטאָן:
 "קאָשערע בעהיימעלע, א ביסעלע היי איז פאר דיר דער בעסטער מיכל".
 עס איז דאָ א ווערטל "א גוטער שווימער ווערט דערטרוגקען". דאָ וואָלט
 געפאסט צו זאָגן, קיינער באנארישט זיך ניט אזוי, ווי דער קלוגער". גענוג
 באהאוונט איז בריינע געווען, קיין סיכל האָט איר אויך ניט געפעלט. פונ-
 דעסטוועגן האָט זי ניט אָנגעהויבן צו וויסן, אז די באלעבאסטע האָט דורכ-
 געשניטן די אביצעס פון טיר, בא וועלכער די בעט איז געשטאנען, און
 זי האָט ניט איין מאָל געזען, ווי בריינע שלעפט ארויס דעם קארב פון
 אונטערן בעט, נעמט אמאָל ארויס א פושקע, און נאָך איינע, אָדער קוקט
 אריין אין קארב, כאָטש דער באלעבאסטע האָט זיך אין בעסטן כאָלעם ניט
 געקענט כאָלעמען, אז זי זעט די עמעסע מאַנפאנסייע-פושקעס. פונדעם-
 טוועגן, ביים בריינע איז ניט געווען אין שטוב, רייזקע און אייזקע זינען
 אויך אוועק און פייגעלע האָט בא דער קאלאָנקע געשווענקט נרעט, האָט
 די באלעבאסטע אופגעריסן די טיר, ארויסגעשלעפט דעם קארב צו זיך
 און, ווי נאָר זי האָט ארויסגענומען די ערשטע פושקע, אראַפגענומען דאָס
 דעקל, דערזען פערלגריפן, א טרייסל געטאָן — גלייך פארשטאנען, אז
 קיין שום גריפן אף דער וועלט קאנען ניט זיין אזוי שווער. זי האָט אין
 איילעניש ארויסגענומען די איבעריקע פושקעס, ארונטערגעלייגט אונטער
 דער פערענע, דעם ליידיקן קארב אוועקגעשטעלט, ווו ער איז געשטאנען,
 פארקלאפט די טיר פון יענער זייט, ווי עס איז געווען, מיט גאזעטן פאר-
 קלאפט די שפארונעס, וואָס זי האָט דורכגעשניטן, אוועקגעלייגט זיך אין
 בעט, איינגעדעקט זיך מיט צוויי קאָדרעס, ווייל עס האָט זי געטרייסלט,
 ווי אין קאדאָכעס, כאָטש עס איז געווען זומער.

איז א וואָך ארום האָט זי געזאָגט צו בריינען:

— איך פאַר אוועק צו מינעם א ברודער. איר קאָנט פארנעמען אף

דער צייט וואָס איך וועל ניט זיין, די גאנצע כאטע.

— איר פאַרט אף לאַנג? — האָט בריינע געוואָלט וויסן.

— דערווייל ווייס איך ניט. אויב דעם ברודערס ווייב איז ניט קיין

סטערווע, וועל איך בלייבן אף איבער ווינטער. דאָ האָב איך קיינעם ניט,
 ווער דארף מיך דאָ?

— ווו ווינט אייער ברודער?

— פונדאנען זעט מען ניט. אָבער ס'איז א מעהאלער. פריער מיטן באן,

דערנאָך מיטן שיף. ווינטער קענט איר הייצן מיט מינע האַלץ. כוועל קו-
 מען אף אן אַרט, וועל איך עפשער צו וויסן געבן.

דער באלעבאסטע זאָג, הייצט ווינטער מיט מינע האַלץ" איז אין פלוג
 בריינען אויסגעקומען מאַדע. אָבער דערווייל איז זי געווען זייער פארווונ-
 דערט, וואָס הירשל קומט גאנץ אַפט, זיצט מיט פייגעלען אף דער וועראנ-

דע און שמועסט מיט איר. „וואָס האָט ער מיט איר צו ברייַען? — האָט זיך ברייַע געוונדערט“. אָבער, ווי ס'ווייזט אויס, האָט הירש'ל גראַד יאָ געהאט וועגן וואָס צו רייַדן מיט פייגעלען. יעדער מאָל האָט ער מיט איר איינגע-טיינעט:

— פאנישקע, מיט וואָס האָבן זיי דיך צוגעקישעפט? וואָס לייגסטו אָף זיי דיינע אַלע קויכעס?
פייגעלע פלעגט שאַקלען מיטן קאַפּ אָף יאָ, אָבער דערווייַל איז געבליבן, ווי ס'איז געווען.

און ערעו ראַשעשאַנע האָט ברייַע גוט פארשטאנען פארוואָס די בא-לעבאַסטע איז געווען אזוי ברייטהארציק.
צו יאָמטעו האָט פייגעלע געקאַכט די שטוב. ברייַע איז געקומען פון דער ארבעט, האָט דערזען דעם געוויסן קאַרב אָף דער וועראַנדע און האָט אַ געשריי געטאַן:

— פייצקע, וואָס האָסטו ארויסגעשלעפט די קאַרזינע פון אונטערן בעט און אוועקגעשטעלט אינדערמיטן וועראַנדע, מע זאָל זיך פרייען מיט דער צירונג? — א שפּאן געטאַן צום קאַרב, אים א נעם געטאַן, געעפנט דאָס מויל און א רעכטע ווייַלע קיין וואָרט ניט געקאַנט ארויסברענגען. זי איז אוועקגעפאַרן, האַלטנדיק דאָס הענטל פונעם קאַרב. פייגעלע מיט רייזקען האָבן זי קוים אָפּגעמינטערט, אויסגעטאַן און אוועקגעלייגט אין בעט. אַ גאַנצע נאכט האָט ברייַע געצאַפּלט אפן געלעגער, ווי א פיש אָן וואסער. אָף מאַרגן האָט פייגעלע גערופן א דאַקטער. פאַרן אוועקגיין האָט דער דאַקטער געזאַגט צו פייגעלען:

— דאָס איז אייער מוטער? איך קאַן אייך ניט דערפרייען. פון אזא נערוון-דערשיטערונג קומט מען זעלטן צו-זיך. — ער האָט אויסגעשריבן רעצעפטן, ברייַען איז גרינגער דערפון ניט געוואָרן, זי האָט ניט געקאַנט אראַפּשלינגען קיין שום עסן. אמאָל אויסגעטרונקען א האַלבע גלאַז מילך אָדער טיי. מער פון אַלץ האָט זי געטרונקען וואסער. נאָר אפילע וואסער איז איר געווען שווער צו שלינגען. די באַלעבאַסטע איז איר געשטאנען אין קעל. פארשטייט זיך, קיין וואָרט קיינעם ניט געקאַנט זאָגן וועגן דערוו, נאָר טעג און נעכט געשמועסט מיט אַלערען: „דיר איז בעסער פון מיר. דו ווייסט שוין גאַרנישט. פון אונדזער האַרעוואַניע איז געוואָרן אש און רויך“. דערנאָך האָט ברייַע אין איינעם א טאַג צוגערופן פייגעלען און צו איר געזאַגט:

— פייצקע, דו ביסט שוין ניט קיין קינד. מיינע טעג זיינען געציילטע. לאַז ניט די קינדער ווי אפן וואסער, וואָס וועט פון זיי ווערן? זיי קאַנען דאָך אַ קאַץ דעם עק ניט פארבינדן. אונטערן קישן באַ מיר ליגט דאָס זילבער-ווארג און אַ ביסל צירונג. די קינדער טאַרן דערפון ניט וויסן. זי אַ בא-לעבאַסטע. די מעוועס קענסטו אראַפרייסן.

פייגעלע האָט אַלץ פארגעדענקט, און ביים ברייַע איז געשטאַרבן, האָט זי ארויסגערופן הירש'לען. ער איז גלייך געקומען און נאָך דער לעווייע גע-

בליבן אף עטלעכע שאַ. פייגעלע האָט אים ארויסגערופן אין הויף, ווייל רייזקע מיט אייזקען זינען געווען אין שטוב. און אפילע אין הויף, ווו ס'איז קיינער ניט געווען, אכוין עטלעכע שפערלעך און א קאן, האָט זי שטייל דערציילט:

— איך קאָן ניט באַנעמען, איך הייב ניט אָן צו פאַרשטיין, וואָס האָט די מומע געהאַלטן אין טראַנטעוואַטן קאַרב? גלייך ווי זי האָט זיך צוגע-
רירט צו אים, איז זי אוועקגעפלאָן, ווי א דונער וואָרט זי געטראָפן.

הירשל האָט קימאַט זיך אָנגעשטויסן. פייגעלע האָט ווייטער דערציילט:
— די מומע האָט מיר, לעמאַנעשעם, געהייסן אַפרייסן די מעזזעס, אז רייזקע מיט אייזקען זאָלן דאָס ניט זען. און זי האָט מיר אָנגעזאָגט וועגן די זילבערנע זאַכן און דער צירונג. קומט אריין אין שטוב, דאַרטן איז קיי-
נער ניטאָ — וועל איך אייך ווייזן.

פייגעלע האָט געבראַכט די טאַרבע, זיי האָבן דאַרטן דערזען ניט נאָר זילבערנע בעכער, גאַפּל-מעסער, א צוקער-פוישקע, א זאַלץ-מעסטל, דאַרטן איז אויך געלעגן א גאַדענער זייגער מיט א קייט, וועלעכע בריינע פלעגט אַנטאָן יאָמטעו. פינגערלעך, אוירינגלעך, שפּילקעס, אַלטערס קייט מיטן גרויסן, דיקן זייגער. און אזויווי זיי באַטראַכטן די אלע זאַכן, זינען אריין-געגאַנגען רייזקע מיט אייזקען. רייזקע האָט זיך צעוויינט, אייזקע א האָר אויך ניט. מיט אויסגעגלאַצטע אויגן האָט ער געקוקט אף דער רייכקייט, ארויסגעכאַפט אַלטערס זייגער און אריינגעלייגט אין קעשענע.

— די מינוט לייג אוועק, ווו עס איז געלעגן! — האָט הירשל אזא געשריי געטאָן, אז אייזקע האָט ארויסגעברומט:
— איר זייט דאָ ניט קיין באַלעבאַס! אַבער דעם זייגער האָט ער ארויס-געלייגט.

פייגעלע האָט די טאַרבע ניט אוועקגעלייגט, ווו זי איז געלעגן. גענומען אונטערן אַרעם און איז ארויסגעגאַנגען מיט הירשלען.
— פאַניטשקע, די מעזזעס רייס אַראָפּ, די יאַרשים זאָלן דאָס ניט זען.
— פאַרוואָס? — האָט פייגעלע טמימעסדיק געפרעגט.
— פּרעג ניט קיין קאַשעס, טו, ווי איך זאָג, וועסט שוין זען פאַרטיקער-הייט.

אין עטלעכע טעג ארום האָט פייגעלע אַראָפּגעריסן די מעזזעס און זי האָט אָנגעציילט צוואַנציק גאַדענע צענערלעך. ערשט איצט האָט זי פאַר-שטאַנען, אז הירשל איז געווען גערעכט.

טאַטע-מאַמע-זינען געשטאַרבן, אַבער אייזקע האָט זיך ניט געביטן. ער איז צוגעשטאַנען צו פייגעלען, זי זאָל קויפן אין „טאַרגסין“ סאַרדינען, שאַקאַלאַד, קאַקאַ, ווורשט און טייערע פיש. פייגעלע האָט זיך ניט אונטער-געגעבן.

— טאַטע-מאַמע זינען ניטאָ, מיינסט ס'איז א ברונעם! גרויפן וועל

איך קויפן, צוקער וועל איך קויפן, קיין נאשערייַ ניט. ווילסט געשמאקע זאכן, פאַר צו הירשען, ער איז מער באַלעבאַס, ווי דו. ווען ניט ער, ווייס איך ניט ווי דער פעטער מיט דער מומען וואָלטן אהינגעקומען.

הירשל פֿלעגט איצט קומען גאנץ אָפט. די צייט איז געגאנגען. אין איינעם א טאָג האָט ער געזאָגט פייגעלען:

— פאניעטשקע, מע שיקט מיך אין א ווייטן קאנט. דו ווייסט, מע שיקט פינף און צוואנציק טויזנט פארטייער אין דאָרף. — און ער איז טאקע אוועק-געפאָרן. פייגעלע האָט געפירט די באַלעבאַטישקייט מיט א שטייפער האנט. רייזקען האָט זי באשטאט אין פערלאָוקער ביבליאָטעק, זי גופע האָט זיך אויסגעלעבנט שטריקן דאמען-גירטעלעך פאר אן ארטעל. איינינעם מיט רייזקעס קליינעם געהאלט, מיט פייגעלעס אויסגערעכנטקייט, עפעס-וואָס קויפנדיק אין „טאַרגסין“, זיינען זיי נישקאַשעדיק אויסגעקומען.

די סימאָנים, וואָס האָבן בויִלעט צוגעזאָגט, אז רייזקע וועט זיין זייער א שיינע, האָבן ניט אָפגענארט. איר לֵענגלעך-שוואַרצכיינעוודיק פאַנעם, די געדיכטע שוואַרצע האָר, טיפע שוואַרצע אויגן זיינען געווען באהויכט מיט אן איידעלעך ברוינלעך-ראָזער פארב. די שוואַרצע אויגן, ווי באַפֿליגלט מיט שמאַלע, גלײַך-געצייכנטע שוואַרצע ברעמען און באַפֿרענדלעך מיט לאַנגע געדיכטע וועס, וואָס וואַרפן גערונצלטע שאַטנדלעך אָף די באַקן. די שמאַל-לע נאָז פאַסט זייער דעם קליינעם מויל מיט די פולבלעכע לײַפן. קליינע פיס, קליינע הענט. די פינגער, דוכט זיך, נאָך לֵענגער און דינער ווי געווען. פייגעלע האָט ערשט איצט ריכטיק דערזען „אז רייזקע איז אויסגעגאַסן די מומע בריינע“. אין האַרצן באַדויערט: גענומען באַ דער מומען דעם גאַנצן אויסווייניק, מער קיין זאך ניט.

פייגעלע איז געוויס גערעכט געווען. טאקע נאָר „דעם אויסווייניק“. ניט דעם סייכל, ניט די בעריעשקייט, ניט די אומדערמידלעכקייט. געוויס איז פייגעלען ניט איין מאָל געקומען אין זינען: „וואָס איז די פולע, אז די מומע בריינע איז געווען קלוג. וואָס האָט זי אָפגעטאַן מיט איר סייכל, אז אָך און וויי צו איר“. דאָס איז געווען א ריכטיקער געדאַנק. אָבער עס קאָן גרייִלעך זיין, אז בריינע איז געבאָרן געוואָרן צו שפּעט. ווען זי ווערט גע-באָרן מיט א זעכציק יאָר פריער, וואָלט איר טייסטער געווען אַנגעשטאַפט, און קיין שום גאַנעו וואָלט עס ניט געוואָגט ארויסצושלעפּן פון אירע הענט. די צייט איז ניט געשטאַנען, אייזקע האָט כאַסענע געהאַט, פייגעלע האָט איצט אָפט געשמייכלט און געזאָגט צו רייזקען:

— איך בין ניט מעקאַנע זיין ווייב. זי וועט אים דאַרפן שלעפּן פון בעט מיט צוואַנגען. — צו אייזקען האָט זי ניט איין מאָל געזאָגט:

— טייערער קאדעש, ווער עס שלאַפט לאַנג, דער האָט קורצע טעג. א ווייב איז ניט קיין מאַמע. סײַועט איר דערעסן דיך צו וועקן, וועט זי זיך ראַטעווען פון דיר. קרעפֿלעך עסן ווערט אויך נימעס, הערסט, טאַכשיט! — וועט ניט זיין דוסקע, וועט זיין מאַרוסקע, אן אייסעק האָב איר! — אין די ווערטער איז אייזקע געווען מיט אלע זיינע ביינער.

א יאָר נאָך בריינעס טויט האָט מען פייגעלען מיט רייזקען ארויסגע-
 רופן אין יישעור-ראט און מע האָט זיי געגעבן א גרויסן קאָנווערט. אין דער
 היים האָט רייזקע איבערגעלייענט: „איך, פראסקאוויא דמיטראָוונא וואָראַ-
 ביאָווא, בין געווען באַם הייליקן פאָטער פּעראפּאַנט אין באַרנאוואַ און ער
 האָט מיר געהייסן אָפּזאָגן די שטוב מיטן גאַרטן, מיטן שיער פאַר בריינע
 לייבאַוונא עפּלבוים. אויב בריינע לייבאַוונא איז שוין ניטאָ צווישן די לע-
 בעדיקע, זאָג איך אָפּ די שטוב פאַר איר טאַכטער ראָזע אלטעראָוונא עפּל-
 בוים און פאַר דער פּלעמעניצע פּאַניע בלומבערג“. אוואירום זיינען רייזקע
 מיט פייגעלען געוואָרן די יאַרשים, נאָר דאָס איז ניט אזוי באַלערעוודיק, ווי
 דער באַלעבאַסטעס צאוואַע. וואָרעם, ווי אלעמאַל, איז מען זיך מיטוואַדע
 צו שפּעט.

אין א יאָר ארום האָט רייזקע כאַסענע געהאַט. עס האָט איר אָפּגעגליקט.
 איר כאַסן איז געווען אַן אַנפירער אין א צעך פון א גרויסן זאוואַד, און
 רייזקע האָט באַקומען א געהעריקע סאַציאַלע ייכעסדיקייט. רייזקעס מאַן
 איז געווען א קרעפטיקער שאַטען, זיינע העל-ברוינע האָר זיינען געווען
 אלעמאַל גוט צוגעקעמט, די נאָז האָט געבאַלעבאַטעוועט ניט נאָר צווישן
 די באַקן, זי האָט קימאַט פאַרכאַפּט דאָס גאַנצע צורע-פּלאַצדאַרם. זיינע
 גרויסע הענט זיינען געווען ברוין-בלויילעך פון מעטאַל-שטויב. ער האָט
 רייזקען גענומען ניט „ווי זי שטייט און גייט...“ פייגעלע האָט רייזקען אוועק-
 געגעבן די גאַנצע טאַרבע, און יענע האָט זיך ניט געוונדערט און ניט אָפּ-
 געזאָגט. פאַרקערט:

— ס'איז דינע, ווי מיינע. דו וועסט דאָך זיין מיט אונדז?

— ביסט גערעכט, רייזעלע. כוועל טאַקע זיין מיט אייך, נאָר די זיע-

בערוואַרג און דאָס איבעריקע זאָל זיין מיט מיר.

ווען רייזקע וואָלט געהאַט מער סייכל, וואָלט זי געדאַרפּט קענען פייגע-
 לען, אָבער דאָס איז געווען ווייט ניט אזוי. א גאַנץ לעבן האָט זי געהערט:
 „פייזקע, פייזקע!“ — און פייזקעס קאָל: „באַלד, מומע, באַלד!“ זי האָט
 אויך געזען, ווי פייגעלעס קליינע הענט וואַשן און פּרעסן אזוינע גרויסע
 טישטעכער און לייזעכער, ווי אירע פינגער קלעפּן געשווינד קרעפּלעך, ווי
 זי זיצט דערנאָך באַם עק טיש, איז טאַקע קיין ווונדער ניט, וואָס זי איז
 צוגעווינט געוואָרן — פייגעלע מוז לויפן, פייגעלע טאַר ניט זיצן, דאַרף
 ניט לייענען קיין ביכל, דאַרף נאָר מיט גרייטקייט פּאַלגן און פּאַלגן, כאַטש
 עס זיינען געווען גענוג סימאָנים, וועלכע האָבן באַוויזן, אז פייגעלע איז
 גאָר ניט קיין נאַר, אז זי קאָן בייקומען קרויודע און אז זי איז זייער ערלעך.
 נאָר דעמלעט, ווען שכיינים האָבן ביים דער רעוואַליוציע געייצט „מאָן איין
 פאַר אלע יאָרן, די נעשאַמע פון זיי, פון דינע געטרייע פעטער מיט דער
 מומעלע“, דאן האָט דאָך פייגעלע אויך ניט געפּאַהגט. עמעס, זי האָט גע-
 שוויגן מער ווי גערעדט, דעריבער האָט קיינער ניט געוויסט צי עס געפּעלעט
 איר, צי ניט, דאָס אויסקומעניש אירס.

איצט האָט פייגעלע געלעבט איניינעם מיט רייזקען און מיט איר מאַן.

קיינ ארבעט האָט איר, פארשטייט זיך, ניט געפֿעלט. געוויינט האָבן זיי אין א געסל לעבן גאַרקי-גאס, רייזקע האָט זיך אינגעאַרדנט אין א ביכליאַטעק, רייזקעס שוויגער האָט אויך געלעבט מיט זיי. זיי האָבן געוויינט אין א קאַ-מונאלער דירע און עס איז שוין גענוג באשריבן געוואָרן וויפֿל אמפֿערייען און ווידע רייסענישן עס זינען פֿאַרגעקומען אין אזוינע דירעס. אָבער מיט פייגעלען האָט קיינער זיך ניט געאַמפֿערט, זי האָט אַלץ באוויזן ביז די שכי-נעס פֿלעגן קומען פֿון דער ארבעט. אין די זונטיקס איז זי אופגעשטאַנען פֿריער פֿון אלעמען, זיך אָפֿגעפֿאַרטיקט אין קיך איידער די שכינים זינען אופגעשטאַנען.

אזוי וואָלט פייגעלע זיך געלעבט ביזן גראַוון צאַפֿ. רייזקע, איר מאַן, די שוויגער וואָלטן ניט געוויסט פֿון קיינ שטוביקער ארבעט, פֿון קיינע די-געס, דאַרף טרעפֿן, אז רייזקעס מאַן, גענאַדי, זאָל קויפֿן בילעטן אין גרויסן טעאַטער און נאָך דערוף האָט זיך עס אָנגעהויבן: פֿון פייצקען, אָדער, ווי הירש' האָט זי גערופֿן, — פֿאַניע, האָט גענאַדי געמאַכט פייגאַראַ.

— פייגאַראַ, ריר זיך, וואָס פֿויזעסטו, ווי א פֿאַרשלאָפֿענע פֿליג!

פייגעלע רירט זיך ניט פֿון אַרט. שרייט ער ווידער:

— פייגאַראַ, די אויערן זינען דיר פֿאַרלייגט?

— אלעמאַל האָט איר מיך גערופֿן פייגע אָדער פייצקע. טראכט איר,

ניט מיך מיינט איר.

— איר מיינ דיר, ברענג דעם טשייניק, פייגאַראַ!

אין אַוונט האָט רייזקע געטרייסט פייגעלען:

— א דינגע דינע, זאָל ער דיר רופֿן פייגאַראַ.

— עס ארט מיך ניט ווי ער רופֿט מיך, אָבער ווי ער שרייט עס אויס,

איז טאַקע מיינ דינגע.

גענאַדי האָט פֿון דעם קורצן שמועס ניט געוויסט. און אף מאַרגן האָט

ער געשרייען, ווי פֿריער: „פייגאַראַ און פייגאַראַ“.

פייגעלע האָט מער קיינ וואָרט ניט אויסגערעדט צו קיינעם, געטאַן אַלץ,

ווי פֿריער, און ביים רייזקע מיט גענאַדין זינען אנומלען אוועק צו דער

ארבעט און די שוויגער איז ארויסגעגאַנגען אין הויף כאפֿן לופֿט, איז אין

א קורצער צייט ארום פייגעלע אויך ארויסגעגאַנגען מיט א קליין פעקל

אונטערן אַרעם, זי איז צוגעגאַנגען צו דער אלטער, דערלאנגט די שליסלען

פֿון דער דירע, און יענע האָט געפרעגט:

— גייסט אין אַטשערעד?

— פֿאַרירט ניט די שליסלען, — האָט פייגעלע געוואָרנט און איז

אוועק.

ווי צו גיין האָט זי גוט געוויסט. זי האָט אָבער לאַכלױטן ניט געוויסט צי הירש' איז הי, צי ניט. זי האָט אוש אופגעצאַפֿלט פֿון פֿרייד ביים ער האָט אופגעעפֿנט די טיר און פֿרינטלעך געזאָגט:

— קום אריין, קום אריין, פאניעטשקע. לייג אוועק דעם קלומעק, וואָס האַלטסטו זיך מיט דעם?

פייגעלע האָט אוועקגעלייגט דאָס פעקל, צוגעזעצט זיך אפן איינציקן טאברעטל, הירשל — אף דעם איינערנעם בעטל.

פייגעלע האָט קורץ דערציילט, אז זי איז זאט מיט פרעמד ברויט. הירשל האָט אויסגעהערט און דערווידערט:

— קיין פרעמד ברויט האַסטו קיינמאל נישט געגעסן. גענוג זיין א דינסט, איך דארף ווידער אוועקפאַרן און איך קאָן מאַכן א בראָן פאר דיר:

— וואָס איז דאָס אזוינס א בראָן?

— דאָס איז אזא מין פאפיר, זאָלסט זיך קענען צושרייבן אין מיין צי-מער, ביז איך וועל צוריקומען.

אזוי איז טאקע געווען. און נישט נאָר דאָס: הירשל האָט איינגעאַרדנט פייגעלען אלס צוקלייבערן אין אן אפטייק און ער האָט זי פארשריבן אין אן אַנפאנג-אַונט-שויל אין פערטן קלאַס.

ערשט אין דריי יאָר ארום איז הירשל געקומען. ער האָט פייגעלען קוים דערקענט. וווקסיקער איז זי נישט געוואָרן, אָבער איר קוק איז געווען פריי און שטאַלץ, זי איז נישט געווען אזוי דאר, ווי פריער. אירע געלע האָר זיינען טונקעלער געוואָרן, ווי מיט קופער-שטויב באשאַטן. דורך די זומער-שפרענג-קלעך האָט זיך דורכגעשלאָגן א ווייט-ראַזלעכער קאַליר. זי האָט האַפערדיק צו אים געזאָגט:

— איר וויסט, איך האָב געענדיקט זיבן קלאַסן און איצט לערן איך זיך אף פראַוויזער.

— מאַאַדיען, דינע געטרייע קרויוים האָבן זיך נישט באומרויקט?

— איר מיינט זיי האָבן מיך נישט געפונען? רייזקע מיט איר מאַן זיינען געקומען און האָבן מיך געוואַלט איינריידן, איך זאָל שפאצירן מיט זייער מיידעלע, זיי האָבן שוין א מיידעלע. זיי האָבן געזאָגט, אז מער וועל איך קיין האָר בא זיי נישט טאָן. זיי האָבן מיר אפילע צוגעזאָגט, אז זיי וועלן איבערשרייבן די שטוב אין פערלאַווקע אף מיין נאָמען.

— וואָס פאר א שטוב?

— ס'איז מיר גאָר פון זינען ארויס. זייער באַלעבאַסטע האָט דאָך אַפ-געזאָגט די שטוב פאר זיי.

— ס'איז נישט שווער צו פארשטיין פארוואָס זי האָט צוגעשיקט אזא צאוואַע, — האָט הירשל באַמערקט.

— פארוואָס? — איז פייגעלע ניגערדיק געוואָרן.

— נישט אונדזער דינגע. וואָס האַסטו געזאָגט דינע געטרייע קרויוים?

— איך האָב צו זיי געזאָגט, אז איך דארף די שטוב אף קאפאָרעס, און מיט זייער מיידעלע וויל איך נישט גיין שפאצירן.

— גערעכט...

— וואָס איז דאָס „פייגאַראַ“, הירשל?

— כיוועל זיך א ביסל באַפרייען, וועסטו זען וואָס דאָס איז.

ס'איז געקומען אזא אָונט, און פייגעלע האָט מער ניט געקאָנט ארי-
בערטראָגן וואָס הירש'ל שלאַפט אָף דער פּאָדלאָגע... עס איז אויך געקומען
אזא שאַ, און הירש'ל האָט פייגעלען אוועקגעפירט אין גרויסן טעאטער. ביים
זיי זינען צוריק געקומען אין צימער, האָט פייגעלע זיך צעלאַכט:

— וואָס לאַכסטו, טייערע נעשאַמע מינע?

— איך לאַך: פיגאַראַ, אהער, פיגאַראַ, אהין! גענאדי האָט עס אויך
געזען, אָבער וואָס האָט ער באנומען? און שוין ניט אזוי דאָס, וואָס ער האָט
מיר געגעבן דעם צונאַמען, ווי דאָס, וויאזוי דער כאַם פּלעגט עס אויס-
שרייען צו מיר. ער האָט געוויס געמיינט, אז ער איז מיין פּאַרעץ און איך
בין זיין הונט.

— פאַרגעס, פאַניעטשקע, נעם זיך ניט צום האַרצן, טאַרסט איצטער
ניט. איך טראַכט, אז איך בין שוין גאָר ניט אזוי אלט. עמעס, פאַניעטשקע?
— איך זאָל מער פון דיר ניט הערן אזוינע ווערטער. מיר וועלן זיך
עלסטערן און דערלעכן אייניקלעך. דו ווייסט דאָך, אז איך בין אפן ריכטיקן
וועג אַ באַבע צו ווערן, — האָט פייגעלע זיך געווערטלט, צוגעשטעלט דריי
שטולן צום אייזערנעם בעטל, געמאַכט דאָס געלעגער, ווי אלע אָונט, ווי-
דער זיך צעלאַכט און איבערגעכאזערט:
— פיגאַראַ, אהין! פיגאַראַ, אהער!..

א פאַרצייטיקע ליבע

אין די דרייסיקער יאָרן פון אונדזער יאַרהונדערט האָט דאָס שטעטל
מאַמעש געקאָכט, וואָרעם שיינע כאַנע-ריוועס איז אריינגעגאַנגען צו דווירע
יאַסלס. וויפּל דווירע האָט ניט געבעטן, יענע זאָל זיך זעצן, האָט ניט גע-
האַלפּן. שיינע איז געשטאַנען. מיט צוויי פינגער האָט זי אַלץ געגלעט די
שמאַל-געפאַדדעוועטע ליפעלעך, אירע אויגן האָבן דערביי געשוועבט אָף
לינקס און רעכטס, און ס'האַט היפש געדויערט ביז זי האָט ארויסגעלייגט,
וואָס זי האָט געבראַכט.

— דווירל, איך זאָל אזוי לעבן און געזונט זיין, ווי איך בין א יידישע
טאַכטער, כ'האַב מיט מינע אייגענע אויגן געזען, ווי אייער דאָוידקע האָט
געטריבן די ציג, און דעם סטעלמאַכס מיידל האָט געטריבן די קו, דערנאָך
האַבן זיי זיך ביידע אָפגעשטעלט, און אייערער האָט אזוי נאָענט צוגערוקט
זיין צורע צו אירער, אז זי האָט ניט מיט איר קאָל אויסגעשרייען:
— „ניטע, מע וועט דערזען!“ איר הערט, דווירל, איך זאָל אזוי הערן
גוטס און האָבן נאַכעס פון מינע קינדער, ווי ס'איז עמעס ווי גאָלד.
אזוי האָט שיינע כאַנע-ריוועס ארויסגעלייגט און איז, ווי א ווינט, ארויס
פון שטוב.

נאך וועטשערע האָט יאָסל צוגערופן דאָוידקען און אים געגעבן א גוטן פאטש. אָבער איבערכאזערן האָט דאָוידקען ניט געלאָזט.

— הייבסט א האנט אפן טאטן, טאכשיט! איצטער פארשטיי איך פאר- וואָס דו האָסט ניט געלאָזט לעבן און געטיינעט, אז מיר זאָלן קויפן א ציג. ניט די ציג האָסטו געדארפט. האָסט בענציע סטעלמאכס מיידעלע. נעכקען האָסטו געדארפט. איך וועל דיר ווייזן!

— ס'איז ניטאָ וואָס צו ווייזן, טאטע. איך בין שוין ניט קיין זיבעטל, ס'איז שוין פיר יאָר ווי איך לייג טפילן. — האָט דאָוידקען געלאָזט וויסן. מער האָט ער קיין וואָרט ניט געזאָגט, נאָר יאָסל האָט מאמעש ארויסגעדו- נערט:

— אוועק פון מינע אויגן, קאָכביניק, טרייפער ביין!
אָף מאָרגן איז אַוונט איז דוויירל אוועק צום סטעלמאך. און גלייך, אָפּ- האַרציק געזאָגט.

— איר ווייסט, אז אייער נעכקע מיט מיין דאָוידקען האָבן זיך צו- נויפגעשמעקט?

— פארוואָס זאָל איך ניט וויסן. ער איז נאָרוואָס דאָ געווען, זיי זינען ארויסגעגאנגען און מיסטאמע שטייען זיי לעבן שטאל, ווי אלע אַוונט.
— פארוואָס עפעס לעבן שטאל, זיי האַלטן זיך אן אייצע מיט דער בע- היימע?

— איך קאָן אייך ניט זאָגן מיט וועמען זיי האַלטן זיך אן אייצע, אָבער ס'איז שוין א רעכטע צייט ווי ער גייט אריין.

— אויב ער וועט אריינגיין, האָט איר די געלעגנהייט אים צו זאָגן, אז זיין מאמע איז דאָ געווען און זי האָט געזאָגט, אז היינט קאָכט זי אָף וועטשערע בילבע-קניידלעך.

אָפּגעזאָגט וועגן די קניידלעך, איז דוויירל ארויסגעגאנגען. פארבייגייען- דיק דאָס גערטנדל, האָט זי געזען, ווי דאָוידקען מיט נעכקען זיצן אָף דער באַנק צווישן די נאסטורציעס. געקומען אין שטוב, האָט זי דערלאָנגט יאָס- לען וועטשערע און קיין וואָרט ניט ארויסגעבראכט. אינגיכן איז דאָוידקען אויך געקומען, און נעכקע איז אריינגעגאנגען אין שטוב.

— דו האָסט געזען, אז דאָ איז געווען דוויירל?
— כ'האָב געזען. אָבער זי איז געקומען צו שפעט.
— וואָס רעדסטו, טאָכטער מינע! — האָט כיענע אויסגעשרייען, דער- זען, אז דער מאן איז אריינגעקומען, אויסגעשטרעקט צו אים די הענט, ארויסגעזיפצט:

— דו האָסט געהערט, וואָס אונדזער טאָכטער האָט געזאָגט?
— כ'האָב געהערט. וואָרף ארוף די שאַבעסדיקע פאטשיילקע, איך טו אָן די קאפּאָטע, און מיר גייען אהין.
געקומען צו יאָסלען, האָבן זיי געזאָגט ווי די זאך איז. יאָסל האָט א רוף געטאָן דאָוידקען.

— אויצער מינער, קאדעש, האסט געהערט וואס דיין קאלע האט גע-
זאגט?

— זי האט געזאגט ווי די זאך איז.

— אויב די זאך איז אזוי, ווי זי זאגט און דו זאגסט, דארף מען מאכן
טנאים און ניט קיין לייטיש געלעכטער. — האט יאסל געפאסקנט.
די כאטענע איז געווען גרויסארטיק. אזויפיל טייגלעך און געשלאגענע
לעקעכער האט מען שוין לאנג ניט געזען. פיר פאר פראזעטענע לייכטער
דראשע-געשאנק, א האלב טויז זילבערנע טיי-לעפעלעך, א האלב טויז זיל-
בערנע עסעפעל און גאפל-מעסער. די מעכטענעסטעס זינען פון דער קאלע
ניט אפגעטראטן, מע האט זי ניט געלאזט טאנצן אפילע אין קאדריי. דאס
פארפאלק איז אוועק צו יינע סטעלמאך מיט כיענען. אין צוויי כאדאשים
ארום האט דווייע אריינגערופן נעכקען אין שלאפקאמער און זי האט זי
געפרעגט וועגן דערן, וואס זי האט געוואלט וויסן, ווייל נעכקע איז געווען
דינער אין טאליע, ווי מיידלווייז. אויסגעהערט די פראגע, האט זיך נעכקע
צללאכט און שטייל געזאגט:

— שוויגער, כאטש דער שווער האט גערופן דאווידקען מיט אלערליי
נעמען, זאלט איר וויסן זיין, אז אזא דאווידקע איז איינער אונטער דער זון.
ער האט מיר געלערנט, וואס איך זאל אייך זאגן, און דערביי האט ער מא-
מעש געטאן א ניידער, אז ביז איך וועל ניט ווערן פולע זיבעצן יאר, ביז
איך פאר אים אסער כאזער. ער רירט זיך צו מיר ניט צו!

געקומען אהיים, האט דוויירל געזאגט צו יאסלען:

— האסט זיך געהיצט און געשריען, און מיר ביידע האבן ניט אנגע-
הויבן צו וויסן, ווי די קינדער האבן אונדז געפירט אין באד.

דער מיטעסער

זונטיק, באגינען, ווען פויגלען שלאפן נאך אין די נעסטן, פלעגט שוין
כאטשע דער קאדערניק האבן איינגעשפאנט דאס פערד — א שקאפע מיט
איין אויג. די צונויפגעקניפטע לייצעס, דער צעפארענער כאמעט, די פאק-
ליע פון קעלבאצקע, די שקאפע, דעם קאדערניקס ברויז-גרינדעך רעקל און
ער אליין האבן שטומערהייט ווי געפרעגט: אד-מאסיי??

פון שטיבל פלעגט געשווינד ארויסגיין כיי-הינדע אין א מאנטעלע,
וואס האט אויסגעזען ווי א בלעכענע קיילע, ווייל א קאפ סאמעט איז דעם
איבערגעבליבן נאר אונטערן קעלנערל. אירע שווארצע אויגן — די ברונעמ-
לעך צארעס — פלעגן א קוק טאן אפן וואגן, אף כאטשען, זי פלעגט זיך,
ווי א מאנצבל, ארופכאפן אף דער דראבינע און זאגן:

— כאטשע, שלאָף ניט! נעם די לייצעס. דער בעטלער איז שוין אין צענטן דאָרף.

און א גאנצע וואָך פלעגט זי זיך מיט כאטשען ארומשלעפן איבער דער-פער און דערפלער, אַפראמענדיק וווּ נאָר א שטיקל קאָדער אף פויערשע בידעמער.

אַבער פרייטיק נאָך וואַרמעס פלעגט כײַע-הינדע קומען צו די קינדער, ס'האָט געמעגט דונערן און בליצן. זי האָט נאָך, דאכט זיך, ניט באוויזן אראַפצוגיין פון פורל, און ס'איז שוין געגאנגען א רויך פון קוימען. אַט אזוי, אין הארטן מאנטעלע, אין פאטשיילע, וואָס איז אויסגעלאטעט ווי א היפטל קרויט, האָט זי, דורכגייענדיק דאָס פאָדערהייל, געכאפט עטלעכע שייטלעך האַלץ, אריינגעוואָרפן אין אויוון, אונטערגעהייצט, אריינגעהאקט אין רויך א פאַר טשוהונטשיקעס און א צוויי ליימענע טעפלעך מיט וואסער, קעדי צוואַגן די קינדער. ארויסגעפליוכעט דאָס אַנגעוואַרעמטע וואסער אין א גרויסער באַליע, צוגעדעקט מיט א קאָלדער, ס'זאָל זיך ניט אַפקילן, געגעבן כאטשען א פאַרל גרעט: „גיי גיכער אין באַד!“ און זיך גענומען צום „שא-בעס“. די מיכאָלים, וואָס זי פלעגט אַפּקאַכן „כאפּ-לאַפּ“, זיינען געווען א שעם-דאָוואַר אין געסל.

— ווען מע גיסט עס אויס אף א כאזער, וואָלט ער געבראַכן מיט גרי-נער גאל, — פלעגן וויבער זאָגן, שמעקנדיק די רייכעס, וואָס האָבן זיך געשפרייט ארום כאטשעס שטיבל.

— א קנאפע קעכן, נאָר וואָס זאָל זי נעבעך פויער טאָן? — פלעגן ווידער אנדערע זיך איינשטעלן פאַר דער קאָדערניצקע.

זי, כײַע-הינדע אליין, האָט זיך קיינמאָל פאַר קיינעם ניט באקלאָגט. די ערדענע פאָדלאָגע אין שטיבל אויסגעגלייכט און באשאַטן מיט זאמד. צוויי מעשענע לייכטער פּינקלען אפן טישטער. אפילע א גראַבער, פאַר-לאַטעטער טישטער, אָבער ריין-שעבעריין.

זי האָט אַפט געהייצט פרייטיק אין אויוון — ס'זאָל גיין א רויך, און לייט זאָלן מיינען... אף שאבעס געהאט נאָר זעקס אויסגעצוואַגענע קינדער-לעך, וואָס פלעגן מיט איר איינינעם גריזשען רעטער, אַגרייבן א מויצע ראַזעווע ברויט מיט קנאָבל און פאַרטרינקען מיט וואסער פון שויל-הויף-ברונעם.

שאבייסענאכטס וואשט זי אויס דאָס „גרעט“, וואָס האָט זיך אַנגעקליבן פאַר דער וואָך. און אז כאטשע וואַרטשעט פאַרן אויסגעבראַכטן זייף, טיינעט זי איין טיינע:

— מיינע קינדער האָבן ניט מיט וואָס צו האַדעווען די לייט. אַן ברויט — יא, אַן זייף — קען איך ניט.

— און האלעווי ביז מיינ לעבן ניט ערגער, — פלעגט זי ענטפערן, אויב א שכינע האָט געפרעגט, צי דער טשאַלנט איז איר היינטיקן שאבעס געראַטן.

פון עלף קינדער זינען איר געבליבן זעקס. געשטארבן, כאַלילע, ניט פון מאַזלען, ניט פון פּאַקן. דעם ערשטן צוויינג — צוויי יינגלעך, ווי די שלייענס — האָט זי „צוגעשלאָפּן“, שיר זיך פון זינען ניט גערירט. ס'האָט ניט געהאַלפּן, וואָס כאַטשע האָט זי געטרייסט:

— הינדע, הער שוין אוף צו קלאַנגן, וואָרעם פאר אַ שלאָף קען מען ניט אַרעו זיין.

איינעם האָט כאַטשע ערעו פייסעך אָפּגעברייט אין באַד. און ס'האַבן ניט געהאַלפּן די שמאַטעס מיט זויערמילך, וואָס דער רויפע האָט געהייסן צו-לייגן, — דאָס יינגל איז געשטאַרבן כאַלעמויעד, האָט כאַטשע ווידער גע-טייעט:

— הינדע, גענוג זאָל זיין! וואָרעם מיר זינען אַלע אין רעשום „בא די הענט ניט געוואשן“. אז „ער“ האָט געוואַלט, האָט זיך געפונען, ווער ס'זאָל אָפּשטעלן אוראָם-אווינו בא דער אַקיידע. מיסטאַמע איז אוי באשערט. וואָרעם די טרערן דינע זינען מיר הערינג-ראָסל אף די ווונדן.

איינער איז ארויסגעפאַלן פון פענצטער. אַ גידעריק פענצטערל. דארף אפן בייזן פּאַהיבעל לייגן אַ שפּיציקער שטיין. איז כײַע-הינדע צו פינג און דרייסיק יאָר געוואָרן גראָו ווי אַ טויב. און איז געבליבן אַ שטוביקע.

אַבער אז כאַטשע איז עטלעכע מאָל געקומען מיט אַ ליידיקן וואָגן, האָט זי געהאַט אַ בריירע? „וויפּל איז דער שיר צו קלאַנגן אף טויטע, אז די לע-בעדיקע כאַלעשן נאָך אַ מאָן ברויט?“ — האָט זי דאָן געטראַכט און ווידער געלאָזן די קינדער אף גאַטס באַראַט.

איינעם האָט צעטראָטן לייבע דעם פּאַטשטערס אָגער. אַלע שאַבעס פּלעגט דער פּאַטשטער ארויסלאָזן דאָס פּערד זאָל זיך „דורכשטיפּן“ און בא „שמייערונקעס“ זאָל פּלאַצן די גאַל. דער אָגער האָט זיך ווי אַ וויכער דורכ-געטראָגן איבערן געסל, און לייבעלע הינדעס איז געבליבן לייגן. דאָפקע שאַבעס נאָך וואַרמעס, ווען כײַע-הינדע איז אפּילע ניט געשלאָפּן, — גע-זעסן מיט כאַטשען אין שטיבל און געקויט אָפּגעקאַכטע באַב. מענטשן האָבן אריינגעטראָגן דעם זעקסיאַריקן לייבקען אין שטוב אריין. האָט אים די מא-מע אַ כאַפּ געטאַן אף די הענט און איז אוועקגעלאָפּן צום פּאַטשטער. כאַטשע איז נאָכגעלאָפּן. זי האָט לייבקען אוועקגעלייגט אפן גאַנעק און האָט מיט די פויסטן אויסגעזעצט אַלע שוויבן אין די גאַס-פענצטער פון לייבעס גרויסן הויז.

לייבע איז ארויס אפן גאַנעק און האָט זיך צעשריען:

— יידענע, בעהיימע, דו ביסט מעשווגע? האַק זיך קאַפּ אָן וואַנט! כ'קען אַרופּזען דעם אָגער מיין קאַפּ! ס'טרעפט!

— פאַרוואָס טרעפט עס ניט מיט אייערע? גאַזאַנים! בלוטצאַפּערסו! — האָט כײַע-הינדע געזאַגט, און לויפנדיק מיטן טויטן קינד אף די הענט דורך דער שאַבעסדיקער גאַס, האָט זי הויך געשריען: — טאַטע אין הימל, וואָס שוויגסטו? אונדזער בלוט אף זייערע קעפּ... אף זייערע קעפּ אונדזער בלוט... און כאַטשע האָט נאָכלויפנדיק געברומט:

— דו ביסט גערעכט, און דיין מישפעט איז גערעכט!
אין שטיבער האָט זיך אריינגעריסן כײַע-הינדעס געשריי. באלעבאטישע
לײַפן האָבן אין שרעק געפרעפלט: „אָף פּוסטע פעלדער און לײַדיקע וועל-
דער...“ אָבער קײַנער איז ניט אַרויס צו דער מאמען מיטן טויטן קינד אָף
די הענט.

נאָר די געסלדיקע ווייבער האָבן געקלאָגט און געוויינט. אָבער כײַע-
הינדע ניט. זי איז געזעסן שטיף און אַדע וויילע געפרעגט כאטשען:

— ווי מײַנסטו, ס׳איז טאקע דאָ אַ גאָט?

— שווייג, כײַע, דערבארעם זיך! מיר האָבן נאָך קינדער. שווייג, זאָג
איך דיר.

און מער האָט מען פון כאטשען ניט געהערט קיין איין וואָרט. ער איז
געוואָרן בײַז און שווייגנדיק, האָט אָנגעבויגן דעם קאָפּ, ווי ער וואָלט גע-
ווארט אָף נאָך קלעפּ פון „די הענט ניט געוואשן“, ס׳הייסט פון דעם אל-
מעכטיקן.

איצט האָט כײַע-הינדע פּינף ייַנגלעך מיט איין מײַדל, און זי ווונדערט
זיך, ווי זיי האלטן זיך באַ איר. אז די באלעבאסטע איז שטוב און די מאמע
פאר אירע קינדער איז די דרייצנאָריקע כאַנקע. פאר יעדער איבעריקער
קאַפּעקע, וואָס דאָס מײַדל באַרגט אין קרעמל און באַם בעקער, האָט איר
כײַע-הינדע אויסגעקניפט שטיקער פּלײַש.

— אַ קאַלע-מויד זאָל ניט קוקן, וואָס יענער קויפט, זאָל ניט זען, וואָס
יענער עסט! כײַע-הינדע מײַדל-מײַדלסן מאַל געזאָגט, אז אין בײַז איז קײַן
פענצטערלעך ניטאָ. וויין ניט, טרייפער האַלדז... שווייג... — פלעגט כײַע-
הינדע טײַנען אין דער שטיף, אז די שכײַנים זאָלן כאַסוועשאַלעם ניט הערן.
כאַנקע פלעגט זיך, שטיקנדיק מיט די טרערן, האַלטן פאר די ברוי-
בלויע סימאָנים און זיך פארענטפערן:

— דעם בײַגל האָב איך געקויפט פאר שמולקען. ער לָאָזט מיך ניט
לעבן. ער לויפט מיר נאָך ביז כײַע דער בעקערקעס שטוב און פּלאַצט
שרײַענדיק: קויף מיר אַ בײַגל, כײַע עסן!

פונעם פינפֿיאָריקן שמולקע איז טאקע ניט אויסצוהאלטן. דאָס גאַנצע
געסל האָט מיט אים צו טאָן. מאמעס וואָרענען זייערע קינדער: „עס אָף
אין שטוב, שמולקע וועט אַרויסכאַפּן!“

— כײַע-הינדע, האָט ראַכמאַנעס, געפּינט אַ טאַכבויע צו אײַער ייַנגל!
ער וועט דאָך שלעסער ברעכן, — זאָגן ווייבער צו איר שאַבעס פארנאכט.
איבער שמולקען עסן די איבעריקע קינדער אַ גאַנצע וואָך פארעווע
אַרבעסענע פארפל. אָף דער סאַמע אײַבערשטער פּאַרציע שטעלט כאַנקע
אױעק דאָס געמעלע פון דער צײַג, און ס׳העלפט ניט: שמולקע געפּינט און
כײַע-הינדע אויס.

„דאָס ייַנגל זעט טאקע אויס אָף אַדע ייִדישע קינדער געזאָגט גע-
וואָרן“ — טראכט הינדע, קוקנדיק אָף אים, און שמולקע פאַרט רײַטנדיק אָף
אַ שטעקן איבערן געסל. זײַנע שוואַרצע אײַגלעך נישטערן, די רײַטע בעק-

לעך באוועגן זיך, און די ציינדלעך קייען עפעס. ער איז טאמיר געזונט און קיינמאל ניט זאט...

אין דעם שטעקט טאקע כײַע-הינדעס אומגליק. דאָס גאנצע געסל ווייסט שוין, אז איר שמולקע האָט א „מיטעסער“.

און אין איינעם א זונטיק איז כאטשע אליין אוועקגעפאָרן אין דאָרף. כײַע-הינדע איז אוועק צו טויבע דער גערטנערקע זיך האלטן אן אייזע. די גערטנערקע האָט געקאָנט אָפּשפרעכן אן איינהאַרע, ארויסרייסן א מיך-ציינדל, מאכן א „וועסערל“ צו בייסעניש און ארויסציען א העלצל פון אונטער א נעגעלע. טויבע האָט אויסגעהערט כײַע-הינדען און געזאָגט:

— הערסט! בא מיין וועלדוועלען איז דאָך אויך געווען א מיטעסער.

ס'פלעגט זיך דאָך בא אים, ניט פאר קיינעם געדאכט, דאָס מויל ניט צו-מאכן! אונטערן קישן פלעגט ער אף באנאכט באהאלטן סקארינקעס און גריזשען, ווי א מויו. האקיצער, כ'האב אים איינגעגעבן א שטיקעלע „שיר-האמילע“ מיט האַניק און אים פארמאכט אף א האלבער שאַ אין אונטערשטן שופלאַד פון קאמאד. איז אכוי זיין שאַדן — אף דינע געזאָגט געוואָרן.

— איר ווייסט, טויבע, וואָס כ'וועל אייך זאָגן? כ'ווייס גאַרניט, צי איכל אים בייקומען: כ'האב אים אנומלטן געצוואָגן, האָט ער זיך געוואָרפן און געמאַרדעוועט — ס'איז א בושע צו דערצייילן — כ'האב אים געלאָזט מיט די „מיענעס“ אפן קעפל און גענוג...

— איך וועל מיט דיר גיין, — האָט די גערטנערקע געזאָגט.

און די ווייבער זינען אוועק. פאריינס געקויפט א „שיר-האמילע“ בא

ארן דעם איינבינדער.

זיי האָבן אריינגענארט שמולקען אין שטיבל. הינדע האָט אים געהייסן אָפּבייסן א שטיקל „שיר-האמילעס“, שמולקע האָט געפאַלגט — א קיי גע-טאָן, אויסגעשפיגן און געזאָגט: פלע...

— רייס אָפּ א פיצל און פארוויקל א גרויפ צוקער, וועט ער עס אופעסן.

דאָס מאַל האָט שמולקע אראָפּגעשלונגען און געבעטן נאָך.

כאנקען מיט די איבעריקע פיר יינגלעך האָט טויבע ארויסגעשיקט אין דרויסן און פארקייטלט די טיר. כײַע-הינדע האָט ארויסגענומען אלע שמא-טעס פון דעם אונטערשטן שופלאַד און האָט א קאפל ארויסגערוקט די איבעריקע פיר — ס'זאָל זיין מיט וואָס צו דעכען, — און די ווייבער האָבן גענומען איינריידן שמולקען מיט גוטן:

— קריך בעסער אליין אין שופלאַד! אז ניט, וועלן מיר אריינרופן יאנ-

קלען דעם קוימענקערער, וועט ער דיר שוין נישקאשע, בייקומען!

דערהערט אזוינע רייד, האָט זיך שמולקע א לאַז געטאָן צו דער טיר. דאָ האָבן אים טויבע מיט כײַע-הינדען געפאקט, בא ביידע ווייבער האָבן געציטערט הענט און פיס. אָבער זיי האָבן מענאצייעך געווען און דאָס קינד פארמאכט אין שופלאַד.

שמולקע איז געלעגן אין דער פינצטער. די ערשטע מינוט האָט ער נאָר

פארשטאנען, אז דעם דרויסן וועט ער שוין מער ניט אַנקוקן. ער האָט זיך

גערופן פון שטיקנדיקן שופלאך און זיך געקלאפט דאס קעפל אָן די הייל-
צערנע ווענטלעך. דער קאמאד האָט מאמעש ארומגעטאנצט. נאָכדעם האָט
זיך אים אויסגעוויזן, אז יאנקל דער קוימענקערער נעמט אים פאר די פיס
און שטופט אים אין א קליין קוימענדל. שמולקע איז שוין גערן, אז יאנקל
ואָל אים אהין אריינקוועטשן, נאָר דאָס קוימענדל איז אזוי קליין, אז שמוך-
קעס קעפל גייט אהין בעשום-אויפן ניט אריין. דעם קוימענקערערס אויגן
זינען אָן שווארצאפּלען, ווייסע, און זיין הארטע, פרעמדע באַרד קיצלט אזוי
מאָדע די באַרוועסע פיסלעך... שמולקע פארגייט זיך, ס'ווערט אים קאלט,
קאלט...

ווען די ווייבער האָבן אים ארויסגענומען פון קאמאד, האָט טויבע אָף
אים אויסגעגאָסן א בלעכענע קוואַרט וואסער — האָט ער זיך אָפּגעמינ-
טערט. כּייע-הינדע האָט מיטן מיכליקן מעסער צוגעקוועטשט די בילדן אָפּן
קעפל, און זי האָט שוין שטארק כאַראַטע געהאט אָפּן גאַנצן אייסעק.
— גיי, נארעלע, האב ניט קיין שיווער-לעוו! מיינסט — פאַטער ווערן
פון אזא „זאך“ איז ארויסציען א האַר פון מילך? — האָט טויבע געטרייסט.
שמולקע איז טאקע פאַטער געוואָרן פונעם מיטעסער. די ציגענע
מילך שטייט שוין איצט אָפּן פענצטער, און שמולקען ארט עס ווי די וואנט.
דעם קומענדיקן זונטיק האָט כּייע-הינדע פארן אוועקפאַרן אין דאַרף
אַנגעזאַגט כאַנקען:

— כאַנקע, קויף דעם יינגל א בייגל. זע אים צו! וויי איז מיר...
אַבער שמולקע האָט אָפּן בייגל געקוקט מיט וואסערדיקע אייגעלעך.
ער פלעגט זיך איינגראַבן אין בעטגעוואנט און אָפּליגן א שטילער שאַען-
ווייז, און שאַבעס האָט כּייע-הינדע דערציילט טויבען איר ביטער האַרץ:
— ס'מעג פארשימלט ווערן, טשעפעט ער ניט. עסט, נעבעך, ווי א
פייגעלע און קוקט אָף מיר, ווי א טאם — אז דאָס האַרץ ווערט מיר בא-
גאַסן מיט בלוט.
— נישקאַשע, ס'וועט איבערגיין. ער וועט מירצעשעם איבערוואַקסן.
ניט דער ערשטער, ניט דער לעצטער... — האָט טויבע געטרייסט כּייע-
הינדען.

און אָף דעם איז געבליבן.
שלעכט איז נאָר, וואָס בא שמולקען זינען די אייגעלעך וואסערדיק.
אין כּיידער האָט ער גאַרנישט באַנומען, ווינטער זיצט ער אין שטוב און
זומער אָף א קופע קאָדער. כּייע-הינדע האָט אים אויסגעלערנט אָפּשניידן
קנעפלעך און העקלעך פונעם קאָדער, אָפּקלייבן וואָלענע שמאַטעס צו
וואָלענע, לייונטענע צו לייונטענע. די ארבעט, זאָגט מען אין געסל, איז
פארן טאם, ווי אַנגעמאַסטן, כּייע-הינדע האָט שוין קיין טרערן ניט, זי קוקט
אָף שמולקען און פרעפּלט:

— אזא מאמען דאַרף מען צעקערעפּלען... די פיס מיט די הענט וואָלט
מען מיר דאָן אָפּגענומען, וואָלט א סאך גלייכער געווען. א באַרד צו מיינ
מאזל.

די באבע מאלקע

איר קליין שטיבעלע מיט די נידעריקע פענצטער איז געשטאנען נעבן אלטן בעסוילעם. ווינטער האט זיך דאס באשנייטע דעכל אראפגעלאזט ביז צו די פענצטער, ווי א גרויס שעפסן-היטל איבער די אויגן אף א קינדערש קעפל. זומער פלעגט דאס ערדענע דעכל באוואקסן ווערן מיט מענטע, רא-מונקעס; די לענגלעכע בלינגען מיט די ווייסע שפרענקעלעך פון די וועג-בלעטלעך האבן זיך געהויבן ארום קוימען און באפוצט דעם רויך. די נאס-טורציעס מיט די רויטע סאמעטענע הערצעלעך, וואס די באבע מאלקע האט אזוי ליב געהאט, פלעגן קימאט פארציען די שמאלע סטעזשקע צו דער נידעריקער סאסנאווער טיר. די בעסוילעם-ביימער האבן געגרייכט ביזקל שטיבל, און אכויך דעם, וואס זיי האבן אריינגעשארקט אין דער באבעס פענצטער גרינע דערמאנונג, האבן זיי געבראכט נוצן אויך: זי האט גע-קליבן ליפע-צוויט אף דורכצושוויצן די ביינער. אונטער די אסינעס האט זי געקליבן שוועמלעך, אין די בעריאזעס פלעגט זי מיטן עקבערל מאכן לעכלעך, צובינדן א ליימענעם ליאק — ס'זאל טריפן. שטעטלשע האבן ניט איין מאל אראפגעשווענקט דעם נאכטאם פון טשאָנט מיט מאלקעס גע-זיערטן בעריאזע-קוואס. אין די מוראשניקעס פלעגט זי באהאלטן ליידיקע, ניט קיין פארקארקעוועטע פלעשלעך. די קלוגע מורעשקעס פלעגן אהין אָנ-קריכן ווי נאראַנים. די באבע מאלקע פלעגט אף זיי אָנגיסן בראנפן. אלטע לייט מיט רעמאטעז פלעגן לויבן די רעפוע:

— אויב די ביינער סקריפען נאך, איז א דאנק פרויער אים, נאכדעם דיר...

זי פלעגט אויך איבערקערן א גלעזל און צופינטלעך:

— פון אים צי פון מיר, פון מיר צי פון די מורעשקעס, אבי די ביינער

סקריפען!

מע דערציילט, דער אלטער ראון האט גערופן מאלקען און זי געמוסערט: — קלייבסט שוועמלעך אפן ריינעם ארט, בינדסט בעזעמלעך צו גיין אין מערכעך, איז דיר קנאפ? האסטו פארזעצט מערן מיט באב צווישן די קווארים, איז דיר נאך ווינציק? בארימסטו זיך, האט מען מיר דערציילט, אז יעדער מער איז פון דער ערד ניט ארויסצורייסן און יעדער באב-שויט איז אנגערייטע מיט בעבלעך, ווי א ווייבערשע צונג מיט ווערטער. און פון דאן אָן האט צווישן די קווארים אָנגעהויבן וואקסן ברוצקע. דער אלטער ראון איז געשטארבן.

די באבע מאלקע האט דערציילט, אז איר ברוצקע-צימעס איז ווי מיט האַניק אָנגעגאַסן, זי דארף מערן אף קאפּאַרעס, אין ווינטערדיקע שנייען, אין הארבסטטיקע בלאַטעס איז זי אלעמאל צו א געווינערן געקומען צו דער צייט, און אויב שטעטלשע האבן צוגערעדט, זי זאל זיך אריבערקלייבן: — א מענטש אליין, לאנגע נעכט, ס'איז אומעטיק...

פלעגט די באַבע ענטפערן:

— ערשטנס, איז מיר, צייט איך לעב, קיינמאל נישט אומעטיק געווען, צווייטנס, דארף מיין מעלאַכע א רויק געמיט. וויפל מאל קריכן מיר די אויגן פון קאָפּ מיט דער קימפעטאַרן אינייעם? אַבער קוים פאַרבינד איך דעם נאָפּל — פאַרגעס איך אַן אַלץ!

אף איינעם א ריכטן בריס האָט די באַבע מאַלקע געטרונקען ווישניק פון א טיי-גלאַז, פאַרטיק געמאַכט א פאַלומעסעקל געהאַקטן לעבער פון ברעג ביז ברעג, צוגערוקט צו זיך א טיפע גלעזערנע שאַל מיט אינגבערלעך, און דערזען, ווי מענדל דער סאַרווער קוקט אף איר מאַדנע שטרענג, האָט זי איבערגעקערט די שאַל אפן טיש, צוגעשארט צו זיך די אינגבערלעך און א געשריי געטאַן:

— קוק נישט אזוי! כּיחאב קאַשער פאַרדינט, דאָס קינד איז, נישט פאַר דיר געדאַכט, געגאַנגען מיטן געזעסל!

* * *

אזוי האָט זיך געצויגן א לעבן מיט קימפעטאַרנס, בריסן, כאסענעס, לע-ווינעס...

די באַבע מאַלקע פלעגט, לופטערנדיק אירע זאַכן, מעסטן מיטן אויג די שטיק אייגענע געווענטע לייונט, עס ווידער באהאַלטן אפן סאַמע דעק קופערט און אומעטיק טראכטן: „ס'איז נישט קיין כּופע-שטייער, ס'קען צו-ווארטן“.

ס'איז געווען א לעבן מיט דערמאַנגען וועגן פאַרצייטנס, מיט האַפענונג אף איבער צוויי יאָר און אף איבער פינף יאָר. מיטאַמאל איז אַלץ אַפּגעמעקט און אויסגעליידיקט געוואָרן...

שוין דאָס גאַנצע שטעטל פּוסט, און אַן איר האָט מען, אפּאַנעם, פאַר-געסן. אין די נעכט זיצט זי בא פאַרהאַנגענע פענצטערלעך, פירט מיטן פינגער אירע קרומע שורעס אין א געלן העפט און רעכנט: „אוראַם, רייזע און זייערע. הירשעלע, פייזקע, דינקע, פרומקע, שינע, כיענע. זייער בענ-צעלע, נעכעמקע, שלוימקע, מענזכקע און יוינעלע.“ זי פירט מיטן פינגער אזוי לאנג, ביז זי בלייבט זיצן, שאַקלענדיק זיך מיט פאַרמאַכטע אויגן... ס'הייבן זיך אַן דרייען קאַרהאַדן ארום געלע שייטערס, אין וועלכע ס'ברע-נען אייפערעך. ס'איז פּויל איר שטיבל מיט געשרייען פון קינדער... זי זיצט אין אַנטאָן גאַנצע נעכט, עפנט אלע וויילע די אויגן, קעדיי אוועקצויאָגן דעם גרויל... כאַדאַשימווילז איז זי אזוי געזעסן, געווארט אפן מאַלעכחאַמאַ-וועס, ביז זי האָט אין איינער א נאַכט אַנגעטאַן איר טונקל-גראַנאַט מאַנטל מיט די באַרדאַ סאַמעט-לאַצן און, נישט אויסלעשנדיק דעם קאַנעץ, נישט פאַר-מאַכנדיק די טיר, אוועק פון שטיבל.

אין איינעם א דארף האט זי אויסגעביטן דעם מאנטל אף א שעפסן פעלצל מיט א לעבל ברויט. איר פאנעם מיט די איינגעפאלענע צעקנייטשטע באקן האט ארויסגעקוקט פון הויכן קראגן, ווי א שטיקל געל פארטריקנט פעלכל, אין וועלכן ס'זינען טיף געזעסן אירע בלויע, עטוואס אפגעבליא-קעוועטע אויגן. איצט וואלט שוין קיינער ניט געזאגט, אז דאס איז ניט קיין פויערטע, וואס האט א גאנץ לעבן אפגעארבעט אין פעלד. אין א צווייטן דארף האט זי אויסגעטאן פון האלדז אירע גרויסע בורשטינענע קרעלן, זיי אפגעגעבן אנשטאט דירע-געלט. דאס אלטע פארפאלק האט זי געלאזט בא זיך אין פירעהיזל לעבן כאזער. דער אלטער פלעגט אף באנאכט אנטאן דעם כאזער אפן שונק א וואלענעם זאק, ער זאל ניט שטערן דער באבע מאלקעס שלאף. זי איז אבער סיי וויסן קנאפ געשלאפן. באגינען פלעגט זי רייסן קראפעווע און אנדערע גראזן פארן כאזער. זי האט דערציילט דער באבע-באסטע, אז זי איז א באהאוונטע באבע, אבער אין דארף איז געווען אן אייגענע באבקע. קיינער האט ניט געוואלט אַנקומען צו דער פרעמדער, כאַטש קיינעם איז אפילע ניט איינגעפאלן, אז זי איז א יידישע. די באבע מאלקע האט שוין ניט געגלייבט, אז איר מעלאכע קען צוניץ קומען.

אין איינעם א פארנאכט האט זי, ווי אלע טאג, געהאקט קראפעווע פארן כאזער. אן אלטע פויערטע איז האסטיק אריינגעגאנגען אין פירעהיז, האט זי א צופ געטאן באם ארבל:

— קום גיכער! וואדאס ווייב גייט צו-קינד. שוין צוויי מעסלעס. זי האלט באם שטארבן!

* * *

די אלטע האט געבראכט צו פירן די באבע מאלקע אין א גראמער שטוב מיט ריינע פאדלאגעס, מיט ניט קיין געטינקעוועטע ווענט פון גראבע קלע-צער. דער מאך צווישן זיי איז נאך געווען גרינלעך. אף א סאך בעטגעוואנט מיט א היידיקן בילד צוקאפנס איז געלעגן די קימפעטארן מיט אויסגעצוי-גענע פיס, און איר בויד האט פארשטעלט דאס פאנעם. היז און צוריק פון שפיגל ביזן אויוון האט געשפאנט דער באלעבאס.

— שטעל צו וואסער, באלעבאס! גיב א טרונק, פארבייסן אויך!

זי האט אויסגעטרונקען, פארבייסן מיט א פאך אפגעקאכטע אייער, צו-געבונדן צוויי האנטעכער צום ווענטל פון בעט, און, זיך צובייגנדיק צו דער קימפעטארן, שטרענג אנגעהויבן:

— ווילסט לעבן, טא העלף זיך! האסט ניט אזויפיל האר אפן קאפ, וויפל

וויבלעך כ'האב געזען אזוי ליגנדיק. נו, ריר זיך! נעם די האנטעכער, שטיי-פער, מיטן גאנצן קויער צי צו זיך!.. נאך שטארקער!! בייג איין די קני, כא-כאמע מיינע, פון א פארמאכטער טיר קען קיינער ניט ארויס!.. נאכאמאל, טייערינקע, שטארקער... באלעבאס! א גלאז טיי — האלב האניק, האלב

וואסער, גיכער! נו, טרינק. איין זופ! איין שלונג! ווידער די האנטעכער —
צו זיך! העלף זיך! שטארקער!

אזוי האט די באַבע מאַלקע געקאמאנדעוועט, ביז די קימפעטאַרן האָט
גענומען ברומען ניט מיט איר קאַץ. דאן האָט די באַבע מאַלקע פאַרקא-
שערט די ארבל, א געשריי געטאָן צום באַלעבאַס: „גיס אויף! און טראַגנדיק
פאַרויס די אויסגעוואשענע הענט, צוגעלאָפן צום בעט און מיט א צוגע-
הלושעט קאַץ, ווי זי וואָלט מוירע געהאט עמעצן צו דערשרעקן, גערופן:
— נו, קום, גיכער, שויטע, דאַרטן איז שוין סייוויסי פאַר דיר קיין
אַרט ניט...“

זי האָט אַלץ שטילער און שטילער גערופן. די קימפעטאַרן האָט אַלץ
העכער און העכער געברומט, ביז ס'האַבן זיך דערהערט פעטשלעך און א
דינער שפּאַגל-נייער „או-א“.

וולדאס איז געשטאנען און געקוקט. ווי די באַבע מאַלקע האלט אַף
דער לינקער דלאַניע א בריוו-בלויען צאפלידיקן נעפעש מיטן בייכל אראַפּ,
מיט דער צווייטער האנט גיסט זי אַף דעם לעבלעך וואסער און ווערטלט
זיך:

— האָסט א כלאַפּ, ער וועגט אוואדע צוועלף פונט!

זי האָט פאַרוויקלט דאָס קינד אין געבעטן:

— נו, איצט גיב עפעס אָפעסן.

וולדאס האָט ווידער געבראכט סאַמאַהאַן, ער האָט אָנגעגאַסן צוויי
גלעזער.

— ניין, מער דאַרף מען ניט, גענוג! איך ביז ניט קיין שיקער. כ'האַב
געדאַרפט א קאַפּל קוראַזש. דו טרינק, און מיר גיב עפעס אָפעסן.

וולדאס האָט געבראכט פוטער און האַניק, א קיילעכדיק לעבל ווייצן
ברויט, און די באַבע מאַלקע האָט געשמירט א מויצע נאָך א מויצע.

— אַי, באַבקע! ביסט א מאַלאַדיען. ווען מע קאַרמעט דיך צו א שטיקל
צייט, וואָלסטו נאָך אַליין געהאט קינדער!

— אוואדע! מיינסט, דינע האָט געהאט? איך האָב פאַר איר געהאט!

און ווייטער איז איצט די ריכטיקע צייט, זאָלסט גיין שלאָפן, וואָרעם דו
הייבסט אָן ריידן נאַרישקייטן. גיי לייג זיך, און איך וועל זיצן בא דער קימ-
פעטאַרן.

ס'זיינען געגאַנגען טעג. די באַבע מאַלקע האָט שוין געוויסט, אז וולא-
דאס איז סטאַראַסטע אין דאַרף. די קימפעטאַרן איז אַרומגעגאַנגען, דער
ניי-געבוירענער איז פון רויט געוואָרן ראַזלער, דאָס ברייט-צעפלעטשטע
נעזל — שמעלער. די וויסקייט, וואָס האָט זיך צעבליט בא אים אין מילכל, האָט
די באַבע מאַלקע אויסגעהיילט: זי פלעגט אַרומוויקלען א וויכע לייזונ-
טענע שמאַטקע אַרום קליינעם פינגער, איינטונקען אין זאַלץ-וואסער און
אויסווישן זיין צינגל און זיין גומענדל. זי פלעגט עסן מיטן סטאַראַסטע און
זיין ווייב פון איין שיסל, אפּגיך אַפּשאַרנדיק מיטן לעפל דאָס פעסט, זי איז
געוואָרן אַן אייגענער מענטש.

אז וולדאס איז ניט געווען אין שטוב, פלעגט מיכאסיע עפענען דעם גרינעם קופערט און, ווייזנדיק זיכערנע לעפל-גאפל, וועט און אנדערע זאכן, פרעגן:

— ווי מיינסטו, באבעשי, ס'איז א זינד? מיר וואָלטן ניט גענומען, וואָלטן דאָך אנדערע גענומען. ניט אזוי?

די באַבע מאלקע פלעגט שווייגנדיק שאַקלען מיטן קאָפּ. אין די נעכט פלעגט זיך איר כאַלעמען אלץ איין כאַלעם: זי איז קוואַ-טער, דערלאַנגט דאָס קינד, דער מויעל האָט וולדאסעס אַנבליק, ער וואַרפט איר צוריק פאַנאנדערגעוויקלטע ווינדעלעך, און עס שיטן זיך פון דאַרטן א סאך, סאך פאַרבלוטיקטע הענטלעך מיט פיסלעך... זי שרייט פון שלאָף, און דער סטאַראַסטע שרייט אָף איר:

— בעט זיך אויס אין דער זומערדיקער העלפט, דו לאַזט מיר ניט שלאָפן, באַבקע, ס'קריכן אזוי אויך אין קאָפּ שיידיים ווייסן וואָס!

די באַבע מאלקע וואָלט געגאַנגען ניט נאָר אין דער זומערדיקער העלפט, זי וואָלט אוועק, וווּ די אויגן טראָגן. פון די ערשטע טעג אָן האָט זי צו וולדאסן געפילט ניט נאָר סינע. ס'איז געווען א געפיל אויסגעמישט פון עקל, סינע און נייגער.

ס'האַט זיך געטראָפן, א פויערטע איז אריינגעגאַנגען און צעטומלט דערצייט: „פינג וואַרסט פונדאנען האָבן פאַרטיזאנער פאַרברענט די קאָ-מענדאַטור מיט די דייטשן אינייעם.“ מיכאסיע האָט זיך אריינגעגראָבן אין דעם ווייכן בעטגעוואנט און געוואָיעט. וולדאס איז אריינגעגאַנגען פון גאַס, זיך צעשרייען:

— וויפל מאל האָב איך געזאַגט, קיינעם ניט אריינלאָזן אין שטוב. עס קריכן זיי ארויס די אויגן! ס'פלאַצט זיי די גאַל. איך אליין האָב גענומען, זיי אלע זיינען ערלעכע לייט! ארויס פון בעט, צעקראַכענע בריע! אז ניט... — ער האָט זיך א לאַז געטאַן צו מיכאסיען מיט די אופגעוויבענע קולעקעס. — וולדאדינקע, כ'האַב מוירע, כ'האַב קיין קויער ניט... פאַרברען אלץ, וואַרף ארויס, איך דאַרף קיין זאך ניט! — האָט מיכאסיע געשלוכצט. — ארויסוואַרפן?! פאַרשטונקענע נעוויילע! ניט דו האָסט געבראַכט, ניט דו וועסט ארויסוואַרפן!

און די באַבע מאלקע האָט, שאַקלענדיק דאָס הענג-וויגל, געטראַכט: „קיין געשריי פון ניי-געבאַרענעם זאָל ער מער ניט הערן, טאַטע-פאַטער!“ אַנגעשטאַפט איז געווען די שטוב מיט האָב און גוטס, זיכערנע לעפל-גאַפל — געגעסן האָבן זיי מיט הילצערנע, טוצן לייכלעך — און געשלאָפן זיינען זיי אָף דער אייגענער געוועבער גויע. גרויסע מעדניצעס זיינען פאַרגרינטע, מיט די דעקן ארוף געלעגן אפן אויוון. די באַלעבאטיים האָבן ניט געוויסט צו וואָס מע נוצט דאָס, די קישנס נאָר האָבן געדוילדיק גע-האַלטן זייערע קעפּ, דער זייגער האָט געציילט א שאַ נאָך א שאַ, אין שפיגל האָט זיך געזען א ווינקל-איוון און די פיר שטריק פון וויגל.

אין די פרימאָרגנס, ווען ווילדאדס פלעגט זיך צוקעמען, פלעגט זיך די באַבע מאלקע טאַמיד דערמאַנען אין ציווקע אייזיקס: זי שטייט מיט פאר-הויבענע הענט באם שפיגל, לייגט אויס די צעפ ארום קאַפּ, — בא אייזיקן איז געשטאנען אקוראט אזא שפיגל. און אין שטעטל האָט מען גערעדט, אז וועמען-וועמען, ציווקען וועט מען צוכאַפּן, ווי זי שטייט און גייט... און איצט... לייגט ציווקע מיט טאַטע-מאַמע, מיט נאָך א סאַך, א סאַך אין א גרויסער גרוב...

פון שפיגל קוקט ארויס ווילדאדס מיט דער פלאקסענער טשוּפּרינע אי-בערן גלייכגילטיקן פארצעף.

— ווילדאדס, פארהענג דעם שפיגל, ער איז פון אזא סאַרט גלאַז, וואָס האָט מירע פאר ווארעמקייט, און אין שטוב איז ווי אין א באַד. שאַנעווע דעם שפיגל, ער איז דאָך איצט דינער! — האָט די באַבע מאלקע ניט אויס-געהאַלטן.

ווילדאדס האָט, פארהענגענדיק דעם שפיגל, געשמעסט מיט זיך אליין: — אוואדע, וואָס דאַרף מען אופרייסן לייט די אויגן? איבעראַר וועל איך אויסבויען א נייע שטוב מיט א הויכן סופיט, וועט עס פארן שפיגל זיין ווי אַנגעמאַסטן.

און די באַבע מאלקע האָט, קוועטשנדיק מיטן הענטל פון האק אַנגע-קאַכטע בולבע פאר די אויפעס, אריינגעברומט אין טשוּהוּן:

— דיין זון זאַלסטו ניט דערלעבן זען א גרויסן, און דער לעצטער זאָל ער בא דיר זיין!

די סינע צו ווילדאדסן האָט אַפגעטאַן פון דער באַבע מאלקע דעם שלאָף. אין די נעכט האָט זי אראַפגעקוקט פון אויוון, און ווי פינצטער ס'איז ניט געווען אין שטוב, האָט זי געזען זיין פאַנעם און די ציינער אין זיין אַפענעם כראַפענדיקן מויל.

ס'האָט געטראַפּן, ער האָט זיך פארזאַמט עטלעכע טעג אין א דערבייזיקן דאַרף.

ווען ווילדאדס וואָלט מעסוגל געווען צו ליינען איר בליק, ווען ער האָט זיך אומגעקערט, וואָלט ער דערפילט, אז די באַבע מאלקע האָט אף אים שטאַרק געווארט. וועגן מיכאסיען האָט זי שוין לאַנג באשלאָסן: פארעווע געקעכטס — אַן זאַלץ און אַן פעפער. וועגן ווילדאדסן אָבער האָט זי גע-טראכט גאַר אנדערש, און טאַקע דערפאר האָט זי גאַנצע טעג איצט געפלא-נעוועט, וויאזוי שיקט מען אַפּ מיכאסיען מיטן קינד. צו דעם אלעם איז נאָך עפעס מיכאסיע די לעצטע טעג ארוימגעגאַנגען זיפצנדיק און אַכצנדיק. די באַבע מאלקע האָט פארשטאַנען, אז זי באהאַלט עפעס אויס פון איר. זי האָט גאַרישט געפרעגט, ביז מיכאסיע האָט זיך אויסגערעדט דאָס האַרץ, ווען ווילדאדס איז ניט געווען אין שטוב.

— איבעראַכטאַג זונטיק, — האָט זי דערציילט, — וועלן אין דאַרף קו-מען דיטשן. זאַגט ווילדאדס, אז ער וועט זיי רופן צו אונדז, און מיר הייסט ער מאַכן געבראַטענע גענדז מיט עפּל. איך קען קאַכן גענדזנס מיט קרויט,

אבער מיט עפל הער איך דאָס ערשטע מאָל... און דו קענסט דאָך אים? ער,
אז ער זאָגט, מוז ווערן באשאפן!

— נו, ביז איבעראכטאָג זונטיק איז נאָך דאָ צייט! און ווייטער, וואָס
ארט אים, ווער ס'וועט בראַטן, אבי געבראַטנס וועט זיין, — האָט די באַבע
מאלקע געטרייסט.

זי האָט זיך אזוי לאַנג געסוידעט מיט מיכאסיען, ביז יענע האָט זיך
צעוויינט פאר וואַדאסן:

— איך וויל פאַרן צו טאטע-מאמע, וואַדינקע, איך בענק נאָך זיי!

— וואַסט סייכל געהאט, וואַסטו אליין געזאָגט: פאַר, מיין ווייב, נעם
ס'קינד און פאַר! — האָט זיך ארינגעמישט די באַבע מאלקע, — דארפסט
טאקע נייטיק, זי זאָל זיך ארומדרייען אין שטוב? דינע געסט זיינען פא-
שיסטן, פארגעס ניט! און פאשיסטן זאָגן זיך פון קיין זאך ניט אָפ. קיבעד
איז קיבעד, געבראַטענע גענדו זיינען אוואדע געשמאק, און נאָך עטלעכע
גלעזער מאשקע איז א יונג ווייבל אויך ניט שלעכט!.. און ווייטער האָב איך
דיר געוואָלט זאָגן, וואַדאס, איך טראכט: גענוג געגעסן דיין ברויט! צייט
זיך צו רירן. א פופציק וויאַרסט פונדאנען האָב איך קרויווים, ס'גייט צו
וועסנע, וועל איך זיי העלפן אין דער באלעבאטישקייט...

— וואָס האַסטו זיך פלוצעם א כאפ געטאָן, באבקע, ווי איך וואַלט דיר
ארונטערגעלייגט פולווער אונטערן עק? איך זאָג דען עפעס? זאָל זי פאַרן!
און דו זיי! זי וועט זיך אומקערן, וועט מען זען, — האָט וואַדאס אָפ-
געהאקט.

ער האָט טאקע אף מאַרגן אליין אוועקגעפירט מיכאסיען. ווען ער איז
צוריקגעקומען, האָט ער זיך ניט געקענט אַפּוונדערן: דער אויוון אָפגע-
ווייסט, — די ווענט אויסגעשאַבן און די פאַדלאַגעס — כאַטש לייג אף זיי
קאשע.

איצט, ווען די באַבע מאלקע איז געבליבן אליין מיט וואַדאסן, איז זי
געוואָרן אומרויקער און אַנגעשטרענגטער ווי פריער. ס'האָט לאַנג געדויערט,
ביז זי האָט זיך צוגעוויינט, אז די דאַרפישע און די שטוביקע פאַלט ניט
איין צו טראכטן, אז זי איז א יידיש קינד. און איצט האָט זי געשראַקן יעדער
טראַט, יעדער סקריפ פון טיר, פון יעדן ווענד און קער וואַדאסעס פלעגט
זי ווערן א פארצאפלטע. אלע אירע קויכעס און די גאנצע אקשאַנעס, וואָס
זיינען איר בייגעשטאנען אין לעבן, האָט זי איצט אף איין רעגע ניט אָפגע-
לאָזן פון זיך. קעדיי צו זיין אויסערלעך רויק, אבער נאָר אויסערלעך. איר
אלטער מויעך און איר ערלעך הארץ האָט ניט גערוט. טיילמאָל האָט זיך
איר אויסגעוויזן, אז ס'וואַלט געווען בעסער, ווען זי בלייבט אין שטעטל.
„געלאָזן פוסטע וויגעלעך, דער ווינט זאָל זיי וויגן“ — האָט זי געטראכט,
זיך צוקוקנדיק, ווי וואַדאס באלעבאטעוועט אין דאַרף.

זינט מיכאסיע מיטן קינד זיינען אוועקגעפאַרן, האָט ער געהאט ארבעט
איבערן קאַפ. וואַדאס איז געווען א רייכן מילדערס א זון, ניט אומזיסט
האַבן אים די פאשיסטן געמאכט פאר א סטאַראַסטע. וואַדאס האָט גע-

פירט דעם מאלעכהאמאָועס צו די, וואָס האָבן געהאַט זיך, ברידער, טאַטעס אין דער רויטער אַרמיי און בא די פאַרטיואַנער. ער האָט געטיילט מיט די פאַשיסטן דאָס פאַרמעגן פון די אומגעקומענע. ער האָט ניט געוווּסט קיין גענוג. אלץ האָט אים געטויגט. אן אַינערנע שטאַבע, אַרויסגע- שרויפט פון א שאַכנס שטוב, ביז פרוכטביימער, אַרויסגעגראָבענע מיט די וואַרצלען פון א פּרעמדן סאַד.

„פאַרשאַלטן זאָל ער זיין, קיין וויגל זאָל בא אים אין שטוב ניט שטיין, און קיין געשריי פון קיין ניי-געבאַרענעם זאָל ער מער ניט הערן“, — האָט די באַבע מאלקע געשעפטשעט און זיך אליין אויך פאַרשאַלטן דאָס געביין: „אויוערבאַטל, שאַפּעלער נעפעש! זיצסט בא ווילדאַסן און וואַרגסט זיך ניט מיטן ביסן?“ זי איז געווען פאַרלאָרן און צעצווייט. איין באַבע מאלקע בלאַנקעט איבער די כורוועס, די צווייטע — נעמט קיין אויג ניט אראָפּ פון ווילדאַסן. „דער, וואָס האָט געראַבעוועט און געהאַלפּן אומברעגן- גען מײַנע, דער ראַבעוועט און קוילעט זיין אייגן פאַלק אויך!“ — האָט זי געטראַכט א פאַרצאַפּלטע, הערנדיק באַנאַכט קוילעט: „ראַטעוועט!“

* * *

עס איז געקומען דער געגאַרטער זונטיק. די באַבע מאלקע האָט אָנגעפילט די גענדן מיט שמאַלץ און וויצענע גרינפּלעך, אַריינגעלייגט אין אן אויסגעשנייערטער מעדניצע, אַרומגעלייגט מיט אַנטאַנאָוקעס און פּלאַסטן, אַריינגעשטעלט אין אויוון. ווען זי האָט זיי אַרויסגענומען פאַר- טיקע, זײַנען זיי געווען אַקוראַט אין דער מאָס צוגעברוינט, און עס האָט אזוי געשמעקט, אז ווילדאַס האָט פאַריגלט די טיר... זי האָט אים אויס- געלערגט, וויאזוי צו מאַכן פון סאַמאַהאַן א געשמאַקע מאַשקע. אַריינגע- לייגט אין סאַמאַוואַר געטריקנטע קאַרשן, פּלוימען, אָנגעגאַסן סאַמאַהאַן, א ביסל האָניק און דאָס אָפּגעקאַכט. פאַרוזכט די מאַשקע, האָט ווילדאַס שטאַרק געליבט:

— זיי וועלן בא מיר אַראַפּשלינגען די צינגער! עך, באַבקע, האָסט ליטווישע הענט און א ליטווישן קאַפּ אף די פלייצעס!

ער איז אוועק באַגעגענען די געסט. די באַבע מאלקע האָט זיך אויס- געצוואָגן, אַרומגעוואַשן, אָפּגעקאַכט אפּן פּריפעטשיק א טשוהון וואַסער, אוועקגעשטעלט די געבראַטענע גענדן מיטן סאַמאַוואַר אפּן טיש. עס איז שוין געווען וואַרמעס-צײַט. זי האָט ניט געקאַנט פאַרשטיין, פאַרוואָס ווילד- דאָס איז נאָך ניטאָ מיט די געסט. זי אליין האָט גאַרנישט ניט געגעסן. דעם טאַג איז בא איר געווען א טאַנעס. דער רייעך פון געבראַנט איז איר געווען דערווידער. זי איז אַרופּגעקראַכן אפּן אויוון, זיך אַיינגעדעקט מיטן פּעדץ. „קיין וויגל זאָל בא אים ניט שטיין, טאַטע-פאַטער!“ — האָט זי געטראַכט, אַיינשלאַפּנדיק. עס האָט זיך איר געכאַלעמט, אז מע קלאַפט אין טיר און מע שרייט: „שטיי אָף, מיר זײַנען געראַטעוועט, די

רויטע ארמיי איז געקומען!" זי איז אראָפּגעקראַכן פון אויוון און האָט אריינגעלאָזן ווילאדאסן.

— וואָס איז מיט דיר, באַבקע, כ׳האַב דאָך געמיינט, אז מע האָט דיך געקוילעט, זיך קוים דערקלאַפט, א כאַלערע זאָל דאָס נעמען. אין ניי-וועץ געבראכט אזוינע דריי גענדז! געקומען זיינען זיי, צוגענומען, וועמען זיי האָבן געדארפט, און צו מיר זיינען זיי ניט געגאנגען!
— נישקאַשע, ס׳איז קאלט, וועסט ניט ארויסוואַרפן, — האָט די באַבע מאַלקע געטרייסט.

אַבער ווילאדאס האָט ניט געהערט, וואָס זי רעדט. ער האָט זיך שוין אַליין געטרייסט. ער איז געזעסן באַם טיש, געשניטן גענדזנס, געטרוינקען מיט זיך אַליין לעכאים.
און זי איז געשטאנען לעבן פריפעטשיק מיט די הענט אינטערן פאר-טער.

— באַבקע, געפעלסט מיר ניט! זעץ זיך צום טיש!
— ניין, אזא געבראַטנס איז ניט פאַר מינע ציינער, כ׳האַב שוין גע-געסן בולבע-קאַשע, — האָט זי געענטפערט.

— בולבע-קאַשע? — האָט ווילאדאס שיקער איבערגעכאַזערט.
די באַבע מאַלקע איז אַליין געשטאנען לעבן פריפעטשיק, געקוקט ווי ער טרינקט א גלאָז נאָך א גלאָז. אירע אויגן זיינען געווען האַלב פאַרמאַכט, אַבער זי האָט גוט געזען, אז ס׳איז די ריכטיקע צייט.
— גענוג צו טרינקען! — האָט זי אויסגעשרייען.
— וויפּיל איך וויל, אזויפּיל טרינק איך, אַלטער דאָרן! היט דינע שטעכעדיקע וואַרצלען! — האָט ער אויסגעשרייען און זיך געוואַלט אופהייבן פון אַרט.

די באַבע מאַלקע האָט דערפילט, אז איר כעזש-ן-האַנעפעש קען אוועק מיטן רויך. „די גרינע שפּראַצונג מיט דער בלוונג האָסטו צעטראָטן, דעם-בעס אונטערגעהאַקט — דאַרף איך שוין מינע טרוקענע וואַרצלען ניט היטן!“ — האָט זי געטראכט, ניט אראַפּלאַזנדיק פון אים אירע אויגן. ווי נאָר זי האָט דערזען, אז ער האָט ווידער אַפּגעשניטן א פּאַלקע און גענו-מען קייען, האָט זי א כאַפּ געטאַן דעם טשוהון מיט אזא אימפעט, ווי צו ראַטעווען א קימפעטאַרן פון די לעצטע שווערסטע ווייען און, צולויפנדיק, איבערגעקערט די זוד אף אים.

א געדיכטע פאַרע האָט אַנגעפילט די שטוב. זי האָט אראַפּגעשעלעפט דעם פעלץ פון אויוון, ארופּגעוואַרפן אף די פלייצעס און איז ארויס. עס האָט זיך איר אויסגעוויזן, אז די גאַס דאַרף זיין פול מיט מענטשן. זי האָט זיך פאַרוונדערט אומגעקוקט: אן אויסגעשטערנטע נאַכט, א ליכט פרעסטל. אריינגעשטעקט די הענט אין די אַרבל, זיך פאַרשפּיליעט און א טראכט געטאַן: „א דאַנק די הענט ניט געוואשן!.. קיין וויגל וועט ער שוין ניט אַנ-קוקן.“ אופּגעהויבן די אויגן צו די שטערן און געבעטן: „אויב מעגלעך, טאַטע אין הימל, לאָז מיך נאָך לעבן, נאָך א קאַפעלע לעבן, ניט מער!“

נאָט וועט אים אויסהערן

זינקום האָט זיך ניט אריבערגעקליבן פון שטעטל. ער האָט זיך אריבער-געקליבן פון זײַן בידנער כאטע אין הירשעס און ריווע-גיטלס שטוב. ער האָט איבערגעפארבט די לאַדנס, די טירן, דעם פארקן ארום גאַרטן, אָפגע-קאַכט די שטאמען פון די עפּלביימער אין הירשעס סאַד און אזוי וווינט ער דארטן פון יענעם ווײַטן זומערדיקן טאַג אין 1941 יאַר, ווען ער האָט דעם אוטאָמאט פון דער האנט ניט ארויסגעלאָזן.

אווואַדע, ער וווינט זיך אין הירשעס שטוב, אַלץ, וואָס אין שטאַל, אין אויך זײַנס. עמעס, הירשעס קו איז שוין ניטאַ, ער האָט אן אוריניקל פון הירשעס קו, וואָס מעלֶקט זיך גאַנץ גוט. ניט נאָר זינקום, נאָר די אַלע, וואָס האָבן אין יענעם זומערדיקן טאַג מיט אים איניינעם געטאַן די „אוווי-דע“ באַם דערפֿל פּוסטינקע, זײַנען איצט באַלעבאטיים פון די ייִדישע אַ ביסל איבערגעבויטע און איבערגעפארבענע שטיבער. גלײַך ווי די מײַכאַ-מע האָט זיך געענדיקט, האָט מען עטלעכע פון די „שיינע“ לײַט רעפּרע-סירט. נאָר אין אַ דרייַ יאַר ארום זײַנען זיי געקומען אין שטעטל. זייערע טאטע-מאמע, זייערע ווײַבער און קרויוים האָבן פאַר זיי אויסגעהיט אַלץ, וואָס זיי האָבן אָנגעראבעוועט, און זיי זײַנען איצט פאַרמעגלעכע בא-לעבאטיים. קימאט אלע זייערע זין און טעכטער האָבן זיך געלערנט אין קאָנאס, אין ווילנע, אין פּאַניעוועזש. זיי האָבן געהאַט מיט וואָס צו צאָלן פאַר זייערע קינדער. זיי האָבן דעם דריטן רײַך קיין פּאַדעם ניט אָפגע-שיקט. קוים איז מען געקומען פון געסטאפּאַ אַדער פון אַן אנדער אנשטאַלט, האָט מען זיך שוין אַן אייצע געגעבן. און די פאַשיסטן פלעגן אוועקפאַרן קימאט מיט דעם, מיט וואָס זיי זײַנען געקומען.

נאָר יענער זומערדיקער ווײַטער פרימאַרגן איז שוין לאַנג אוועק. ס'איז אויך אוועק די צײַט, ווען זינקום פלעגט באַ פאַרמאכטע לאַדן און באַם פאַרהאַנגענעם עלעקטראַ-דעמפל אויסשיטן פון דער טאַרבע אפּן געלעגער דאַס, וואָס ער האָט געהיט, ווי דעם שוואַרצאַפּל פון אויג. פון די גאַלדענע זאַכן, וואָס זײַנען געלעגן צעשפּרייט אפּן בעט, האָט געשיינט אַ מאטע געלבע שײַן. זינקום האָט פאַרשטאַנען אַף וואָס עס טויג הירשעס גאַלדע-נער זייגער, ריווע-גיטלס קליין זייגערל מיט דער לאַנגער קייט, די פינגער-לעך מיט די אוירינגלעך. ער האָט זיך נאָר געווונדערט אַף די בעכערס. ער האָט ניט געקענט פאַרשטיין, ווי קאַן מען זיך אַנטרינקען פון אזאַ פּיטשינקער קיילע. נאָר וואָס האָבן די זשידעס געטאַן מיט דעם קופּערטל, וואָס איז געווען פון קרישטאַל, צי פאַשעט פון גוטן גלאַז, מיט איידעלע בלאַנקנדיקע רייפּלעך פון ניקל צי פון זילבער און מיט אַ פּיטשינקן שדע-סעלע, אַ שליסעלע, קוים וואָס מע זעט עס אָן. און אינדערעמעסן, ווי האָט עס זינקום געקאַנט פאַרשטיין? אינדערמיט פון שלעסעלע איז געווען אויסגעקריצט אַן עסרעג. און נאָך האָט ער ניט געקאַנט פאַרשטיין, וואָס

איז דאס פאר א מין געפעסל פון מעש מיט א דעקעלע. דאס איז געווען א האַדעסל, אף דעם איז געווען אויסגעקריצט בסאָמים. מיט א קורצער צייט צוריק האָט זינקוס אָפּט גענוצט דאָס קופּערטל מיטן שלעסל, ער האָט דאָרטן געהאלטן אַנגעשניטענע מאַכאַרקע. אין האַדעסל האָט ער געהאלטן א ביסל פּוּלּווער, ווען ער פּלעגט גיין אַף יאָגד. אָבער דאָס אַלץ איז געווען מיט א יאָר צוריק, איצטער האָט ער זעלטן געהייסן דעם ווייב ארייַנטראַגן די טאַרבע מיט די אַלע זאַכן. אַף יאָגד איז ער ניט געגאַנגען, וווּ האָט ער שוין געקאַנט גיין, אז ליגן אפּילע האָט ער ניט געקענט. מער פון אַלץ האָט ער געוואָלט אראַפּברענגען א שלונג וואסער, און אז דאָס ווייב פּלעגט אים געבן א טרונק, פּלעגט ער טאַקע א זופּ טאַן. נאָר דאָס וואסער האָט זיך געגאַסן אַף צוריק. אַף ריווע-גיטלס געלעגער, וווּ זי איז פינף מאָל געלעגן אין קימפעט און אַלע קינדער זינען געווען זייער געראַטענע און שיינע, איז איצט זינקוס געלעגן...

קיינער פון די, וואָס זינען אין יענעם ווייטן זומערדיקן טאַג מיט גע-ווער אין האַנט געשטאַנען באַם דערפּל פּוסטינקע, האָבן ניט ארייַנגעשמעקט צו זינקוסן אים געווירע ווערן. פאַרשטייט זיך, האָט זינקוס אַליין ניט געטראַכט, אז דער קאַס איז אומשטערבלעך, אָבער אַף אזוינע אינוים האָט ער זיך ניט געריכט. פון דאטנעווע פּלעגט אַלע טאַג קומען דער פּעלדשער און אים דערנערן דורך דער פאַרקערטער זיט. זינקוס האָט זיך ניט גענאַרט, ער האָט שוין פאַרשטאַנען, מיט וואָס דאָס שמעקט, און ער האָט אַנומלטן געזאַגט צו זיין מאַריטע, צום ווייב:

— גיי צו צום קסיאַנדז, די פּיס וועלן דיר ניט אראַפּפאַלן. בעהיימע, וועסט וויסן וואָס אים צו זאַגן? זאַג אזוי און אזוי, איך וויל, ער זאָל אויסהערן מיין ווידע.

ווי נאָר מאַריטע איז אַרוף אפּן גאַלעכס בריקל, האָט זי אים גלייך דערזען, אקוראַט ווי ער איז אראַפּגעפאַלן פון הימל. ער איז געשטאַנען אַנטקעגן איר אין זיין לאַנגן שוואַרצן ראַק און האָט צו איר געזאַגט:

— גיי אראַפּ פון בריקל, כּווייל ניט, דו זאָלסט שטיין אַף מינע טרעפּלעך. איר מיינט, אז איך בין יונג און בין ניט לאַנג אהער געקומען, ווייס איך גאַרנישט? כּווייס אַלץ, זאָל ער גיין צו גאַט, גאַט וועט אים אויסהערן, איך בין נאָר גאַטס דינער, גיי פונדאַנען!

מיט דעם איז זי אוועק. ביים זי איז ארייַנגעגאַנגען אין שטוב, האָט זי דערזען יאַסייטעכען. א קינד אין וויגל האָט געוויסט, אז יאַסייטעכע האָט א פּאָדעם ניט גענומען. איצט איז זי געשטאַנען צוגערוקט צו זי-קוסעס געלעגער און מיט אופּגעריסענע אויגן געקוקט אַף אים. ער האָט זיך געדרייט אפּן געלעגער אהין און אהער, אָבער זיך אויסקערעווען מיטן פאַרצעף צום וואַנט האָט ער ניט געהאַט קיין קויער. אָבער צו זאַגן יאַסיי-טעכען, וואָס גלאַצסטו די אויגן אַף מיר?

— איך גלאַץ ניט די אויגן, און ניט אַף דיר. איך וויל זען דאָס אַרט

אין דיין הארצן, ווו עס איז אזא אפגרונט פון ביין און בלוט... — געזאגט און ארויס.

אריינגעגאנגען צו זיך אין שטוב ניט ווייט פונדאנען, גענומען די עמערס און אוועק צו דער קאלאנקע נאך וואסער. גייט זי אוי און מיטא-מאל רופט זי אויס ניט מיט איר קאל:

— שליימקוטע, וואס פאר א ווינט האט דיר אהער געבראכט? טאקע עמעס, וואס לייט זאגן, אז בלוט איז ניט קיין זויערמילך. ביסט געקומען אפן ארט, ווו עס ליגן דינע שוועסטער און דינע ברידער, אבער וואס קערסטו זיך אן מיט זיי, דיר האט מען דאך באשווענצלט מיט הייליקער וואסער נאך פאר דער מילכאמע, דארף מען פארשטיין, אז הייליקע וואסער איז הייליק, אבער אייגן בלוט לאזט ניט רוען. נו, איך האב קיין צייט ניט, איך דארף גיין נאך וואסער. — האט זי צוגעגעבן און איז אוועק.

שלימקע דער מעשומעד איז לעבן געבליבן אין דאטנעווע, זיבן ווערסט פון שטעטעלע קראק, ווייל ער איז געלעגן אין א גרוב, ווו זיין ווייב האט אים באהאלטן העכער פיר יאר. איצט איז ער שלינג און שלאנג ארומגע-גאנגען איבערן שטעטל, פלעגט אריינגיין אין עס-שטוב, ווי אלע, נעמען א טאן, ארופשטעלן אף דעם וואס ס'איז געווען, און ווידער גיין היין און צוריק איבערן גאס. אדער שאענלאנג שטיין לעבן דערפל פוסטינקע, דארטן איז אים אויסגעקומען צו באגעגענען דעם אלטן אנופריסן.

— הא-א-א, מײן יעזוס, — האט אנופריס אויסגערופן, — ביסט גע-קומען, האסט זיך פארבענקט?

שלימקע האט אים געענטפערט אף יידיש, ווייל אנופריס האט גערעדט יידיש ניט ערגער פון אים.

— אוועק פון מיינע אויגן, אלטער קעלעו. מיינסט איך ווייס ניט? דיין לאנגער צונג קאן ווייך ריידן, אבער ווען איך האב קויעך און בין יינגער, וואלט איך אים ארויסגעריסן פון דיין קעל און פארשטאפט מיט אים דינע אויערן.

דערנאך איז שלימקע געגאנגען פארויס, אנופריס אהינטער אים. לעבן הירשעס שטוב, וואס איז איצט געווען זינקוסעס שטוב, האט זיך שלימקע דער מעשומעד אפגעשטעלט, פארלייגט די הענט אפן רוקן און שטיין געבליבן.

— וואס שטייסטו דא? וואס קאנסטו דא אויסווארטן? — האט צו אים אויסגערופן אנופריס.

— גיי דיר און נעם איין שטומעניש. ווילסט וויסן פארוואס איך שטיי דא, עפשער וועל איך קענען איבערכאפן דעם מאלכאמאוועס. זאל ער בעסער נעמען מיר, און זינקוס זאל נאך היפש ליגן.

צו אים

צו ליב וואס האָט מען געטריבן די יידן צום דערפֿל „פ“? און איידער מע האָט זיי געטריבן האָט מען זיי אריינגעפֿאַקט אין שײַערס, באוואַכט מיט די גאַרגלשניידער. דאָס איז געווען אומגעלומפערט-איבעריק און אומגעדאַכט! אָבער מע האָט יאָ געטריבן צום דערפֿל „פ“. און ערשט דאַרטן איז שוין אזוינס געטאָן געוואָרן מיט זיי, אז דער ליכטיקער הימל האָט עס ניט געקענט צווען און האָט זיך צוגעדעקט מיט טונקל-צעפעדערטע וואַלקנס.

מענוכקע, בענצע דעם סעדערס מיידל, האָט ניט געוויסט וואָס זי טוט. נאָר זי האָט זיך ארויסגעריסן פֿון מוירעדיקן געווירבל און איז אנטלאָפֿן צו די ביימער, וועלכע זי האָט געזען פֿונווייטן. פֿליגל פֿון פֿאַכעד האָבן זי אהין געטראָגן, זי האָט זיך אַרופֿגעדראַפֿעט אָף אַן אלטן עפֿלבוים, זיך איינגענורעט אָף אַ דיקער צווייג, די הענט איינגעקלאַמערט אין אַ דינערער צווייג, מיטן קאָפּ פֿאַנאַנדערגעשאַרט די בלעטער. זי האָט געזען ווי אייניקע מאמעס פֿאַרן מיט די קינדער אייניגעם, אַנדערע, ווידער, לאָזן די קינדער באַם ראַנד און פֿאַרן אַזיין אין דער גרוב. זי האָט געזען ווי עס פֿלאַטערן טאַלייסיים, זי האָט געהערט ווי שמאַיסראַעלס פֿראַלן אָף דעם פֿאַרוואַקטן הימל. זי האָט געזען אַלץ, וואָס עס איז געטאָן געוואָרן, און דאָס איז שוין מיט איר געבליבן אפֿן גאַנצן לעבן. זי איז געזעסן, געקוקט, מוירעדיק אַנגעשטרענגט, אַלץ געמיינט, אז זי וועט דערזען הילקען, און, ווי איר האָט זיך געדאַכט, טאַקע דערזען! פֿון דאַרטן, וווּ דער מאַלאַמאַוועס האָט געהאַט אזא גערעטעניש, איז צום דערפֿל געלאָפֿן אַ באַכער אָן אַ היטל. דאָס צעשפּיליעטע העמדל איז ווי געפֿלויגן אַהינטער אים. דער באַכער איז שוין קימאַט געווען לעבן דערפֿל, נאָר פֿלוצעם האָט זיך נאָך אים געלאָזט איינער פֿון די, וואָס האָבן „געאַרבעט“, ער האָט טאַקע דעריאָגט דעם באַכער, געטאָן, ווי ער האָט געוואַלט, און דער באַכער איז אומגעפֿאַרן. דער „פֿליסיקער באַהעלפֿער“ האָט איינגע-שפּאַנט זיך אין באַכערס פֿיס און אים אוועקגעשלעפֿט צו יענע, וועלכע זיינען שוין דאַרט געבליבן אָף אייביק.

מענוכקע איז פֿאַרגליווערט געוואָרן, אויב זי האָט נאָך געקאַנט פֿאַר-גליווערט ווערן מער, ווי זי איז געווען. זי איז דאָך געווען זיכער, אז זי האָט געזען הילקעס סאָף. אינדערמעסן איז הילקע אומגעקומען מיט אַ מער פֿיינלעכן טויט. זי האָט געקוקט ווי לאַנג די „אַרבעט“ האָט געדויערט, און געדויערט האָט עס פֿון אינדערפֿרי ביז באַנאַכט. באַ דער שײַן פֿון די שטערן זיינען אירע ברייט-צעפענטע בלויע אויגן געווען שטאַר, ווי פֿאַר-צויגן מיט בעלמעס. דאָס מויל איז געווען אָפֿן, די נאָז, וואָס איז געווען פֿיין געשניצט, האָט אויסגעזען שאַרף-שפּיציק און בלויער, דער גאַנצער אַנבליק אירער, ווי באַ אַ פֿויגל, וועלכער וועט שוין קיינמאַל ניט פֿליען.

יא, די „ארבעט“ האָט לאַנג געדויערט, דאָס איז געווען אַ ראַצנישע „ארבעט“. די „באהעלפער“ האָבן גרייַלעך געײַלט, זיי האָבן מיירע געהאט, עסעס זאָלן די „ארבעט“ ניט אויסכאַפן פון זייערע הענט. קיין איין דיטשי-שער פאַשיסט איז טאַקע באַ דער „ארבעט“ ניט געווען.

מענוכע באַטייט רו. טאַטע-מאַמע האָבן מענוכקען גערופן מענוכעלע. מענוכקעס טאַטע-מאַמע האָבן ניט צוגעטראָפן מיטן נאַמען פאַר זייער געראַ-טענער טאַטער. ס׳איז ניטאָ וואָס צו ריידן וועגן רו... הייַנט, ווי קאַן מען באַשרייבן דאָס, וואָס מענוכקע האָט געזען. און גאַרניט דערפאַר, וואָס מע קאַן אָפט הערן „איך האָב קיין ווערטער ניט פאַר דעם“. ווערטער קאַן מען געפֿינען פאַר אַרצדינג. פאַר אזא אַרצדינג, וואָס איז נאַטירלעך, וואָס פאַרלויפט זיך אין לעבן רעגלמעסיק, געמאַסטן. אָבער פאַר דערויף, וואָס מענוכקע האָט געזען, האָט זי אין יאַרצענדליקער אַרום ניט געפונען קיין מער אויסדריקלעכע ווערטער ווי... „דאָס איז געווען אַ מאַלכאַמאָועס-קאַראַהאַד, וואָס דרייט זיך מיר פאַר די אויגן מיין גאַנץ לעבן“.

איך פרעג אײַך, מענטשן, זאָגט מיר אַײַן, וואָסערע ווערטער, אין וואָס פאַר אַ פּורעם, וואָס פאַר אַ לעווזש קאַן אַנגעמאַסטן ווערן צו דעם, וואָס איז געטאַן געוואָרן באַם דערפֿל „פ“.

קינדווייזן, ביים מענוכקע פלעגט גיין מיט טאַטע-מאַמע, אָדער זי פלעגט שפּרינגען אָף איין פּיסל איינדיקע אַײַן, פלעגט זי אָף אַ וויילדיקע צומאַכן די אויגן. דאָס איז געווען באַ איר אַ קורצע שפּיל אַזא, וואָס זי האָט גערופן „אַז איך וויל קוק אײַך, אַז איך וויל קוק אײַך ניט“. זיצנדיק צווישן די צווינגל, האָט זי די אויגן ניט צוגעמאַכט. אפּילע באַם שײַן פון די שטערן האָט זי גאַרנישט ניט געזען, האָט זי אָבער ערשט אַצינד, באַ דער שטומער שטיילקייט, געהערט דעם יאַמער. ווי זי איז אהער דערלאָפן האָט זי ניט באַנומען און ניט געדענקט. וויאזוי מע האָט זי ניט באַמערקט און קיין קויל האָט זי ניט דעריאַגט, האָט זי אויך ניט פאַרשטאַנען. פון די פּיס-פּינגער ביז צו די וואַרצלען פון די האַר אפן קאַפּ — איז זי שטאַר פון גרויל און פּיין. און דאַפקע אַיצט, ווען ס׳איז שטייל, זעט זי ווי די שטערן פאַלן פון די פּינלעכע יעלאַלעס, אָדער זי זעט ווידער ווי דער „באהעלפער“ שלעפט דעם באַכער איבערן פעלד. זי מורמלט „הילקע, היל-קע...“ און דאָס איז גאַר געווען באַצקע שמועלס.

ווי פאַרגוואַלדיקט, ווי טיפּוואַלניש געשאַכטן עס זאָלן ניט געווען זײַן די נעכטנס, ווי אומבאַגרייפֿלעך די געשעענע רעציקע זאָל ניט זײַן — די צייט קאַן עס ניט אָפווישן.

די צייט גייט... דאָס לעבן דויערט באַ די לעבעדיקע.
אָט גייט אָף די זון.

אוואַדע...

ס׳איז דאָך טאַמוז, זומערדיקע לאַנגע טעג, וואַרעמע צאַרטע שטיילע פּרימאַרגנס. די זון מאַכט אַרץ וואַקסן...

אינגאנצן איין כוידעש, ווי די פאשיסטן זיינען אָגעפאלן אפן ראטן-פארבאנד. און אלע יידישע שטעטלעך אין ליטע זיינען שוין וויסט און פֿער!..

בעשאַס מענוכקע איז געווען א קליין מיידלעך האָט זי האָלט געהאט שפילן זיך צווישן טאטנס און זיידנס שטיבער. צווישן די שטיבער איז געווען אזא קליין שמאַץ ערטלעך, אז אפילע אין זומערדיקע טעג פלעגט דאָרטן זיין טונקל. איצט, צווישן די צווייגן, איז אויך געווען טונקל, און ווינציק אַרט האָט דאָרטן פארנומען מענוכקע. ווען זי האָט געגעסן, האָט זי ניט געדענקט, ווייל ביים מע האָט זיי אריינגעטריבן אין שיער אריין, וואָס די סאמעמאָועסניקעס האָבן באוואכט מיט אוטאָמאטן, האָט מען זיי קיין ברעקל בריוט ניט אריינגעוואָרפן אהין, קיין שרינג וואסער ניט געגעבן. אז מע האָט שוין געטריבן צום דערפל, "פ" זיינען א סאך געפאלן, און די געפאלענע האָבן שוין פארשפּאַרט אופצושטיין. די טרוקענע געלע ערד אונטער די געפאלענע האָט געקראָגן א פעטן, טונקלען קאַליר...

מענוכקע איז געווען, איינגעקלאַמערט אין די צווייגן. דאָס אַנבליק אירס — אן אַנבליק פון א פויגל, וואָס וועט שוין... קיינמאָל ניט פליען. מיט אַנדערהאלבן כאַדאַשים צוריק איז מענוכקע געווען א בליענדיק מיידל. זי איז דאָך אינגאנצן אלט געווען קנאפע נייַנצן יאָר. א וואַקסיקע, שמאַץ אין ביין, קרעפטיק געשלאָסן. ניט אומזיסט האָט דאָס גאנצע שטעטל געזאָגט, "צוויי צעפ, אזויפיל בלויקייט אין די אויגן, א פאַר הענטלעך, די פיסעלעך זיינען אויסגעטאַקט, מע קאָן שטארבן, קוקנדיק אף איר!" איצט זיצט מענוכקע בענצעס אפן בוים, אירע אויגן זיינען אָפן, זי זעט ניט ווי די זון גייט אָף. זי זעט ווי מע שלעפט היילקען. מיט היילקען האָט זי זיך געפריינט פון די שילער-יאָרן. באַנאנד זיינען זיי געלאָפן אין טארבוט-שוף, באַנאנד האָבן זיי געלייענט, באַנאנד זיינען זיי זומער און ווינטער געזעסן אפן מיטלסטן טרעפּל פון בענצע סעדערס שטוב. אויב ס'איז זומער, האָלט היילקע זיין האנט אף מענוכקעס פלייצע, אָדער ער פלעכט פאַנאנדער אירע שווערע צעפ. אויב ס'איז ווינטער, פלעכט ער צעפעלעך פון דער געשטריקטער פאַטשיילקע, וואָרעם די פאַטשיילקע האָט פּרענדזעלעך. אזוי זיצן זיי ביז די מאמע רופט:

— מענוכקע, מענוכקע, איך שטוב גיי די מינוט!

— איך גיי!

— גייסט און גייסט, און ביסט אלץ אפן בריקל, ניט אין געלעגער! ווילסט, וועט דער טאטע ארויסגיין צו דיר!

יא, אזוי, אזוי איז געווען אַלינקע אָונט. ס'גאנצע שטעטל האָט גע-וויסט, אז מענוכקע דעם סעדערס מיט היילקע מאָטל דעם יוועלירערס „נעמען זיך". און דאָס שטעטל האָט ניט געטראָפן, ווי עס האָט לאַכלוטן ניט געוויסט ווי לאַנג דעם איז... באַשערט צו לעבן.

געוויס האָט מענוכקע ניט געזען ווי די זון גייט אָף. זי האָט אויך ניט געזען, אז די צווייגן, איך וועלכע זי איז איינגעקלאַמערט, זיינען אָנגע-

רייעט מיט עפל. פולע, צייטיקע, הענגען זיי, מאמעש, לעבן אירע ליפן. זי זיצט, ווי אין טיפער כאלאשעס. און נאָר ווען א פויגל פלאטערט דורך צווישן די צווייגן, ציטערן מענוקעס אויגן-לעפלעך. און איר אונטערשטע קיין טוט גרינג זיך א שאַקל.

די אויגן-לעפלעך, די אונטערשטע קיין — מער גאַרניט...
און דאָס דערפל „פ“, לעבן שטעטלעך קראַק, ווי פילט זיך עס?
נישקאַשע.

עמעס, א צוויי-דריי באלעבאטיס האָבן זיך אריבערגעקליבן צו זייערע קרויוויים אין א ווייטערן דאָרף, ביז די גריבער וועלן אופהערן אַטעמען. די, ווידער, וואָס זינען געבליבן אָף די איינגעזעסענע ערטער, האָבן אויס-געמיינדט צו קוקן אהין, ווו „עס האָט געאַטעמט“.

די טוישוים פון דערפל „פ“ האָבן געבאקן ברויט, געיעט די גערטנער, געמאַקלן די קי, געשאַרן די לעמער, געזען, די כאזיריים זאָלן ניט אראָפּ פון לייב.

אַבער נאָר דערוויילע...

אינגיכן וועט עס זיין פארשפּאַרט. די יידן זינען אויסגעראָטן געוואָרן, ווייל די פאשיסטן האָבן אזוי געוואָלט. די קי, די שאַף, די כאזיריים, ביז א לעצטע הון און א לעצטער גאנדז וועלן היטלערס האַרדעס אויס-ראמען, ווייל זיי האָבן ליב געבראַטנס.

און מענוקע?..

איין מענטש קאָן פילן אזויפיל פּיין, אזויפיל ווייטעק, ווי די פּיין און דער ווייטעק, וואָס טויזנטער און טויזנטער זינען אויסגעשטאנען.

מענוקע וואָלט געוויס אזוי געזעסן ביז באנאכט און עפשער נאָך א טאָג אין נאָך א טאָג. אַבער באגינען זינען אופגעשטאנען די באלעבא-טיים פון עפל-סאד און פון בוים, אָף וועלכן מענוקע איז געזעסן. פראניי-טעכע, די באלעבאסטע פון סאָד, האָט גענומען א קאַשעק און איז אוועק קלייבן די אראָפּגעפאלענע עפל פאר די כאזיריים. וואָרעם נעכטן איז דאָך פאר איר אויך געווען ניט קיין גרינגער טאָג. א גאנצן טאָג האָט זי נעכטן אפילע אן עפל אין מויל ניט געהאט. גייט זי צו א בוים, הייבט אָף דעם קאַפּ, דערזעט אזוינס, אז זי פארשפּאַרט שוין אַפצורייסן דעם עפל און לאָזט ארויס א הארצרייסנדיקן געשריי:

— אנופריס, אנופריס!

קומט צו לויפן דער באלעבאסט, זעט ער, אז דאָס ווייב ציטערט פון שרעק. און זי טייטלט מיט א פינגער צום בוים און זאָגט צו אים:

— זע, איינע פון זייערע איז ארויסגעקראַכן פון גרוב און איז ארום-געקראַכן אפן בוים.

לאכט ער:

— וואָס טוט זיך מיט דיר, אניטע! פון דאָרטן קאָן קיינער ניט ארויס-קריכן. גיי ברענג דעם לייטער.

האַט אַניטע געבראַכט דעם לייטער, און אַנופּריס איז אַרופּגעקראַכן אַהין, צו די צווייגן, האַט מיט קויער אָפּגעריסן מענוכקעס הענט, זי א נעם געטאַן, זיך אַראָפּגעלאָזט מיט איר פון לייטער, אַרײַנגעטראָגן זי אין שנייער און אַראָפּגעוואָרפן אַף דער האַיאַריקער היי. דערנאָך האַט ער געזאַגט צום ווייב:

— גיס אַרײַן וואַסער אין א גלאָז און גיב מיר א לעפעלע.
דאָס ווייב האַט געפּאַלגט. אַבער ניט אזוי גרינג טוט זיך, ווי עס רעדט זיך. ביים אַנופּריס איז אַרײַנגעגאַנגען אין שנייער, האַט זיך אײַנגעבויגן מיטן וואַסער צו מענוכקען, האַט ער ניט געקענט אַפּרײַסן מענוכקעס צײַן. ער האַט געהייסן אַניטען ברענגען נאָך א לעפל. האַט ער מיטן שטיף פונעם לעפל, וואָס אַניטע האַט געבראַכט, א ביסעלע פּאַנאנדערגענומען מענוכקעס צײַן און דאָס ווייב האַט מיטן אַנדערן לעפל אַרײַנגעגאַסן א ביסעלע וואַסער. דערביי האָבן זיי זיך געוונדערט, זיי האָבן נאָך קײַנמאַל ניט געזען, אז א צונג זאָל זײַן אזוי טונקל-בלאָ און אַפּגעלאָפן און עס זאָל פאַרנעמען אזויפיל אַרט אין מויל. אין אַוונט זײַנען זיי ווידער געקומען מיט וואַסער און מיט צוויי לעפל. און זיי האָבן געטאַן ווי פּריער. אזוי זײַנען זיי זיך באַגאַנגען מיט מענוכקען עטלעכע מאָל אין טאַג. און אין א טאַג זיבן אַרום האַט מענוכקע געקאַנט אויסטרינקען א גלאָז וואַסער מיט מילך אָדער א ביסעלע שיטערע קאַשע. די פּראַניטעסעס האָבן מאַ-מעש געגאַפט, וואָס מענוכקע קומט אזוי פאַמעלעך צו-זיך, כאַטש זי האַט שוין געגעסן אפּילע ברויט אויך.

אַנומלסטן מאַכט אַנופּריס צום ווייב:

— אַניטע, מע זאַגט, אז די דײַטשן ראַמען אויס וווּ נאָר א הון, וווּ נאָר א גאַנדז, דריי אַראָפּ א קעפל בא א הענדל. איצט וועלן שוין בא דיר די יידן ניט קויפן קײַן ווייסע הענדלעך אַף זייער יאַמטעו, זיי האָבן שוין אָפּגעיאַמטעווט.

האַט אַניטע אזוי געטאַן. מענוכקע האַט קימאַט אלע טאַג געגעסן א יויך און א שטיקל יונג הענדל. זי איז צו-זיך געקומען, און ווען זי וואַלט ניט געשרייען פון שלאָף, וואַלטן די פּראַניטעסעס געווען זיכער, אז זי איז א שטומע. האָבן זיי עפעס געפּרעגט, האַט זי א שאַקל געטאַן מיטן קאַפּ, אָדער א וואַרטשע געטאַן. אַבער אזוי, האַט זי צו זיי קײַן וואַרט ניט אויסגערעדט. אין דער באַלעבאַטישקײַט האַט זי אַלץ געטאַן, וואָס מע האַט געדאַרפּט. קײַן גרויסער כּילעק איז דאָך ניט געווען אין שטעטל צווישן די לײַטוויער און די יידן, אפּילע באַלעבאַכעס-יידן האָבן געהאַט גערטענער און א בעהיימע. פעסטע באַלעבאַטים האָבן געהאַט א פאַר דעסיאַטינעס ערד אויך, ווי לעמאַש, בענציע דער סעדער, האַט געזײט האַבער און גערשטן, האַט געהאַט א גרויסן גאַרטן, צוויי קי, א פּולן געהעפט מיט אויפעס, האַט מענוכקע אַלץ געקענט טאַן. אינגיכן איז טאַקע געוואָרן ווינציקער ארבעט בא די פּראַניטעסעס. די קו מיט דער טעלעצע, די שאַף און די כאַזיררים האָבן די נײַע הערשער בא זיי צוגענומען. מיט

דערין האָבן זיי געפילט די מילכאָמע, אָדער אז עס פלעגט דורכפליען
אן עסקאדירליע אַעראַפלאַנען, צי ס'פלעגט זיך הערן א קאנאָנאָדע —
און גאָר! אין דערפֿל האָבן אַלע געוווּסט, אז צו די פראַנייטעסעס איז
געקומען די פלעמעניצע. מענוכקע איז פון שטוב ניט ארויסגעגאנגען,
מיט קיינעם ניט גערעדט. טאַמער וואָלט זי יאָ גערעדט, וואָלט אײך קיינער
כױשעד ניט געווען, ווייל מענוכקע האָט גערעדט לײטוויש אויסגעצױכנט.
סײַדן אירע בלויע אויגן, וואָס זײַנען געווען פאַרהאַנגען ווי מיט קלײַנע
דעק-טיכעלעך... אָבער דאָס וואָלטן שוין די דאַרפישע ניט פאַרשטאַנען.
דאָס איז פאַר די דאַרפישע געווען א צו שווערער איניען... מענוכקע איז
געווען אן אנטוויקלט, אן אַנגעלײענט מײדל. דורך די נעכט אפן בוידעם
פלעגט זי מער טראַכטן ווי שלאַפן, געוויס האָט זי פאַרשטאַנען, אז די
באַדעבאַטיים זײַנען פאַרווונדערט, וואָס זי רעדט ניט, איז ניט פריינטלעך
צו זיי, עסט ניט מיט זיי פון איין שיסל.

איינמאַל, אָנהייב האַרבסט האָט מענוכקע געשניטן אין פירהויז בורע-
קעס פאַרן איינציקן פאַריאַסעמטן כאַזערל, וועלכן די פראַנייטעסעס האָבן
אויסבאַהאַלטן אין קעלער אונטער דער קיך-פאַדלאַגע. אָנפריס איז גע-
זעסן אף א יאָדלעוון קלעצל און האָט געפלאַכטן א קײלעכדיקע דאַקלע.
אזא מיין קאַרב צו טראַגן היי, שטרוי, פלעוועס. ער האָט געבויגן די
וויצעס ארום קאַרב, אַפגעוויסט זיך און געזאַגט:

— מיכאַסיטע, — אזוי האָבן די פראַנייטעסעס איצט גערופן מענוכ-
קען, — ביסט בא אונדז ווי אן אייגענע מערגאַרליע. מיר זשאַלעווען דיר
קײן זאַך ניט. די מילכאָמע וועט זיך ענדיקן, וועלן מיר דיר כאַסענע מאַכן
זאַג מיר אָבער אזא זאַך, פאַרוואָס רעדסטו מיט אונדז ניט. אַניטע האָט
יענע וואָך געוויינט, אַלעמײַ דו ביסט מיט איר ניט געגאַנגען נאָך שוועמ-
לעך. זי זאַגט: וואָס האָט זי צו אונדז, די מערגאַרליע.

מענוכקע וואָלט איצט א סאך געקאַנט זאַגן אָנפריסן, זי האָט ניט
ווינציק געטראַכט, עס איז איר אנומלטן, אשטייגער, איינגעפאלן, אז ווען
טעוויגע דער מילכיקער זאָל זײַן מיט אירע טאַטע-מאַמע און מיט אַלע יידן
„דאַרטן“, וואָלט ער פאַרשפאַרט צו האַלטן זײַן רעדע. זי האָט אײך גע-
טראַכט, אז ביים עס טרעפט אזא צײַט אין מע קאַן אימברענגען טױזנטע-
און טױזנטער, געפײַנען זיך גענוג אוינע, וואָס טוען דאָס. די, וואָס בא-
האַלטן עמעצן אויס, ווערן די בעסטע אף דער וועלט. ווייל זיי האָבן
קײנעם ניט אומגעבראַכט. זי וואָלט נאָך עפעס געקאַנט זאַגן פון דעם,
וואָס זי האָט דורכגעטראַכט, אָבער געזאַגט האָט זי געצײלטע ווערטער:
— רופט אריין אייער ווייב.

און ביים אַניטע איז אריינגעגאַנגען, האָט מענוכקע פאַרביטערט אויס-
געדריקט איר מײנונג:

— איך טראַכט, עפשער זײַט איר ניט געווען „דאַרטן“ און איר האָט
ניט „געהאַפן“. אָבער איר האָט דאָך פעטערס, ברידער, שוואַגערס. זיי
זײַנען אין יענעם טאַג ניט געווען „פאַרנומען“?

— איך און מיין ווייב זיינען אפילע פון דאָרף אוועקגעגאנגען, אָבער פאר מינע קרויווים קען איך ניט אָרעו זיין.

— איך זאָג אייך דעם עמעס. ביים איך בין צוויך געקומען, אָף דעם היי, האָב איך אלע נאכט געווארט, איר זאָלט קומען צו מיר מיט א האק. געוויס וואָלט איך אליין געקאָנט פאטער ווערן פון מיין לעבן! איך פארשטיי, אז איך וואָלט אייך געדארפט דאנקען אלע טאָג. עפשער וועט קומען א צייט און איך וועל אייך אומקערן, וואָס איר האָט אָף מיר אויסגעבראכט. אָבער איצט האָט אָף מיר קיין ביז האַרץ ניט, היינט באנאכט גיי איך אוועק פון אייך.

וויאזוי מענוכקע איז דורכגעקומען די מילכאָמע און איז לעבן געבליבן איז לאַנג צו דערציילן. עס איז שוין אויך א סאך דערציילט געוואָרן, ווי ס'האָבן זיך געפונען אזוינע, וואָס האָבן געראטעוועט ייִדן אין זייערע קעלערס, אין גריבער, ווי ייִדן גופע זיינען געקראַכן אונטער די שטאַט-קאָמוניקאציעס, זיך איינגעגראַכן אין דרייערד, ווי ווערעם. מענוכקע האָט זיך געראטעוועט אין סטויגן היי, שטריו ווינטער, געבלאָנקעט דורך די נעכט, ווי זי איז אנומלטן, א קוים לעבעדיקע, באנאכט אריינגעפאלן ניט ווייט פון קאוונע צו א פריישער אלטיטשקער. די אלטיטשקע פאניע סטעפצע האָט איר געגעבן א קליידל, א פאטשיילקע און האָט געפוייעלט, אז מענוכקע זאָל גיין מיט איר אין טיפלע. די אלטיטשקע פלעגט טיינען: — יעסוימע אומגליקלעכע, טאַרסט אזוי ניט שרייען פון שלאָף, ווענט האָבן איערן. אלץ פאר די זינד אונזערע, טו טפילע, טאַכטערקע!

אין לאַנגע יאָרן ארום נאָך דער מילכאָמע גייט איבער קאוונער גאסן א פרוי א בריוו-טרעגערין. א שלאַנקע פרוי מיט ברייט-צעפענטע בלויע אויגן, וואָס זיינען ווי צוגעדעקט מיט דעק-טיכעלעך, אזוי, אז זיי קוקן און זעען גאַרנישט. די פרוי טראַגט אריין בריוו אין א סאך שטיבער. אזוי האָט זי זיך באקאָנט מיט פריידע ראָזענצווייג, וואָס האָט זיך געראטעוועט פון קאוונער פאַרט נומער נייַן... אָף וויפל מענוכקע איז מעסוגל געווען זיך צו באפריינדן, האָט זי זיך מיט פריידען באפריינדעט. איינמאָל מאכט צו איר פריידע:

— וויפל איז א שיר? פאָלגט מיר, מענוכע. איך האָב איינעם א מענטש, נאָך ניט קיין אלטער. ווייב און קינד זיינען אומגעקומען אין פאַנאר, ער איז פון מילכאָמע געקומען א גאנציקער. קומט אינאָונט, באקענט זיך. איבער גוואלד וועט אייך קיינער ניט נייטן.

מענוכע האָט זי אנגעקוקט, א שמייכל געטאָן:

— וואָס רעדט איר, פריידע. איך בין דאָך פארקנאסט מיט היילקען נאָך פון פאר דער מילכאָמע. וועל איך ווארטן אָף אים.

— איר רעדט, ווי א קינד, מענוכע. ס'איז דאָך קנאפע דרייסיק יאָר! ווער עס האָט געקענט, איז שוין געקומען.

— איר זייט גערעכט. ס'קאָן גרינלעך זיין, אז ער וועט טאקע ניט קומען. אָבער איך פארזיכער אייך, אז איך וועל קומען צו אים.

לחן מלחמה

און פארצייכענדיגען

פון זומער ביז הארבסט

א יישעוו הינטער לענינגראד

דער יישעוו גארקאָוסקאָיא בא לענינגראד, ווו איך געפינ זיך, איז ענדלעך צו פיל דאטשע-יישווים. אין יעדער הויף איז פאראן א געצעלט פון דורכזיכטיקער סינטעטיק, ווו עס וואקסן אוגערקעס. ארום די דאטשעס זיינען פארפלאנצט טריסקאווקעס, מאלענע-קוסטעס, שווארצע און רויטע וויימפערלעך — בעקיזער, עס איז פארפלאנצט אלץ, וואָס דארף מאכן דאָס לעבן זיסער.

דער יישעוו רופט זיך „וויסנשאפט און טעכניק“. ווי נאָר די וויסנ-שאפטלעך באפרייען זיך פון זייער שעפערישער ארבעט, פאָרען זיי זיך אין הויף. מע טרייסלט מיסט אף די בייטן, מע שיט פאנאנדער טאַרף. באגיסן דאָס גרינס פארשפאָרט מען איצט — עס ליאפעט טאַגטעגלעך א רעגן. אָבער ווי עס פאלט אויס א טרוקענע שאַ, זיינען אלע ווידער אין די הויפן. די וויסנשאפטלעך זיינען, אפאָנעם, מאטעריעל באזאָרגט — קימאט בא יעדער דאטשע שטייט א מאשין, אָבער די וויסנשאפטלעך גופע זעען ניט אויס ווי ווילקענעוודיקע מענטשן. קימאט אלע זיינען אָנגעטאָן אין טרעניר-שמאטעס, אין אווינע צעכראסטעטע סאנדאליעטן, וועלכע פראָסטע מענטשן וואָלטן ארויסגעוואָרפן אין מיסטקאסטן.

דאָ איז ניט אָנגענומען גיין צוגאסט איינער צום אנדערן. פארנאכט-לעך, אויב עס גיסט ניט קיין רעגן, קאָן מען זען, ווי מענטשן גייען איבער דער צענטראלער גאס, אָפגעזונדערטע און שווינגנדיקע. ועלטן ווען שטעלט מען זיך אָפ און מע טוט א שמועס וועגן שלעכטן וועטער.

— האַיאָר וועלן קיין טריסקאווקעס ניט זיין, — זאָגט שאפיראַ, וועל-כער פארנעמט זיך מיט מאטעמאטיק.

יעפרעמאון, וואָס איז באשעפטיקט אין אן אנדער געביט, טוט א פאך מיט דער האנט און באמערקט:

— וועט זײַן אַן טריסקאווקעס. מע דארף געדענקען, אז מיר געפינען זיך אפן קארעלער פאס. ס'איז א נידעריק אָרט, אַלץ פלייצט. די הימל-פענצטער זײַנען אָפן...

דער נאָענטסטער שאַכן לעבן דער דאטשע, וווּ איך וווּין, סאמויל איוראילעוויטש איז אויך פארדייגט. די אוגערקעס אין סינטעטישן גע-צעלט ציען זיך און ציען זיך, אָבער קיין בליונג איז ניטאָ. פונדעסטוועגן פעלט אים ניט קיין ארבעט. אייגנטלעך, איז ער אן אינושעניער-עלעקטרי-קער. דאָס איז א מאָגערער מענטש אין די מיטעלע יאָרן, ער האָט גרויסע דינגעס ניט וועגן קיין אוגערקעס, נאָר וועגן מאלענעס. א גאנצן טאָג זיצט ער און טיט זײַן זאך. אָבער דער אָונט איז זײַנער. עס איז גוט פאר-וואַקנט, אפילו באטאָג. אין אָונט איז געוויס טונקל. טאקע דעריבער האָט ער אין א רימענדל אינגעמאָנטירט אן עלעקטריש לעמפל. ער טוט עס אָן אפן קאָפּ, דאָס לעמפל לײכט, און ער קלייבט ארום די זשוקלעך פון די מאלענעס. ער טוט עס אזוי זאָרגזאם, טיף-פארטראכט, אז דאָס רופט ארויס מיטגעפיל.

אפן קארעלער פאס איז דער וואַלד ניט אזא ווי ארום מאַסקווע. עס שטייען דוירעסדיקע סאַסנעס, מעכטיקע יעלן, די סאַסנעס גרייכן ביז די פענצטער פון די דאטשעס.

איך האָב א ווילד צימערל. רעכטס — א געלעגער, באם פענצטער — א טיש, לינקס איז צוגעשפארט צו דער וואנט א מאַטאַפעד. ער איז אויסגעפארבט אין רויט, די ניקלנע טיילן גלאנצן, ער גלאנצט, ער איז נעשאַמעלאָן, קאלט און סייכלדיק. עס ווילט זיך ניט קוקן אָף אים. און ער קריכט דאָפּקע אין די אויגן. ער פארנעמט קימאט די גאנצע וואנט. איז טאקע זייער גוט, וואָס אָף דער סאַסנע אנטקעגן פענצטער האַרעוועט דער פיקהאַלץ. ס'איז ניט צו זאָגן, אז ער הייבט אָן זײַן האַרעוואניע מיט די ערשטע זון-שטראַלן, וויל דער רעגן גיסט, און דער פיקהאַלץ לויפט ארוף און אראָפּ, פּייקלט און פּייקלט איבערן שטאם אָן אופהער. אָף דער יעל, לעבן דעם פיקהאַלץ סאַסנע, זײַנען אָנגעקומען א טשאטע פּיצניקע פייגעלעך. זיי זײַנען געל-גראַלעך, טרייסלען קעסיידער מיט די וויידעלעך, צוויטשערן אזוי פריילעך, אז דער פיקהאַלץ הערט אָף פּייקלען. ער דרייט מיטן קעפל היץ-און-הער, וויל די אויגן האָט ער דאָך אין די שלייפן. ער פארנעמט ניט דעם טומל פון די פייגעלעך. פלוצעם טוען זיי א שוועב אוועק און ווערן ניט.

די פייגעלעך זײַנען אוועק, זײַנען געקומען סאַראַקעס, זיך אויסגעזעצט אָף די צווייגן, אָנגעהויבן א זאכלעכן שמועס, געפאטשט מיט די פליגל. ס'איז צו שטוינען, ווי קלאַר ווײַס די פעדערן זײַנען אונטער זייערע פליגל. דער פיקהאַלץ פּייקלט מער ניט — ס'ווייזט אויס, ער ווארט, אז די דאָזיקע געסט זאָלן אויך אוועק.

כאַטש דער רעגן גיסט, גייען דורך דער הויפט-גאס פון ייִשעו גע-
זעמלעך מענטשן. זיי טראָגן קאַשעקעס, עמערס, דאָס זיינען פאַרקאַכטע
שוואַמען-קלייבערס. איי דער רעגן גיסט, נו איז וואָס?

מע טוט אָן גומענע שטיוול, א וואטניק, אפן וואטניק א סינטעטישן
אויבערמאַנטל. אויב דער אויבערמאַנטל האָט ניט קיין קאפּישאַן, ציט
מען ארוף אפן קאַפּ א סינטעטיש טאַרבעלע, און הייבט אין וואלד אריין.
אין וואלד קאָן מען ניט וויסן, צי דער רעגן האָט אופגעהערט צי ניין,
ווייַל אויב אפּילע דער רעגן שטילט זיך, גיסט פון די צווייגן.

אין אזוינע רעגנדיקע זומערס האָט מען א ברירע אראָפּנעמען זיך
א מוסטער פון די ביימער... די ביימער אין די וועלדער אפן קארעלעך
פאַס האָבן א ווייך אונטערבעט פון פּרעכטיק גריין-געדיכטן מאַך, וועלכער
לייגט צופּונסס באַ די דויעסדיקע סאַטנעס און יאָדלעס. עס איז אַ כּיעס
צו שפּאַנען באַרוועס איבערן מאַך. ער איז נאַכגיביק אונטערן טראַט,
ער הייבט אזש אונטער אין דעם שפּאַלט פון אַ צעפּוילטן פּניאַק, וואָס
איז דורכגעווייקט פון נעץ, וואקסט א באַראַוויק א פּעסטער ווייסער פּוס
פון אַ שוואַם שפּאַרט פון פּניאַק, זיין ברוינלעך-צוגעדעמפט היטל קוקט
ארויס. דער הימל איז פאַרוואַלקנט, דער רעגן גיסט, און דאָס היטל
פון באַראַוויק איז ווי אַ פּאַדפּאַלעק, וואָס מע האָט געהאַלטן פאַרן פּלאַם.
סיראַיעזשקעס רוקן זיך ארויס פון דער גרינער אונטערבעט און זעען אויס
ווי די קנעפּ — גרינדלעכע, גרינע, געלע, פּיאַלעטע, גרויע, רויטע, זיי
ווינקען אזש פון דער גרינקייט. לייטישקעס, ווי פּיטישקע געלעכלעך,
זיינען פאַנאנדערגעזעצט צווישן מאַך, זיי טיילן זיך אויס פונעם גרינס,
אז א בלינדער קאָן זיי דערזען. מאסליאַטעס געפינען זיך אויסערן מאַך,
קימאַט אין זאַמד. זיי קוקן ארויס מיט די קרעמעווע פּעט-באַשמירטע היטע-
לעך, א דין געפּרייט היטעלע איז צוגעזוימט פון די היטעלעך צו די פּיס-
לעך. עס איז בעפּיידעש אַ כּילעל-האַשעם זיי אַפּצושניידן און לייגן אָף
דער סקאַוועדע.

אַלץ, וואָס לעבט און קוועלט אין דעם וואלדיקן קיניגרייך, איז פאַר-
צויגן מיט אַ מין דינעם שלייער, אין וועלכן ס'שעמעריין וואסער-טראַפּנס.
קיין זאך איז דאָ ניט איבעריק, אַלץ איז פאַרגאַנצט, אַלץ איז אינגעהיט
אין האלב-טענער, ווי די נאַטור אריין וואַלט געווען אין פאַרלעגנהייט
פון איר פּראַכט.

„אוו-הו-הו“, היכט צווישן די גרינע ריזן. די לעניגראדער טוישווים,
די אורבאַניסטן, רופן זיך אומרויק איבער. עס שרעקט זיי אַ ביסעלע די
גרינע פאַרשלייערטע שטיקלעך. אין גיריקער איינעניש פּילן זיי אָן די
קערב, די עמערס, וועלכע זיי האָבן מיט זיך געבראַכט, זיי דעקן צו מיט
פאַפּאַרט-בלעטער די וואלד-שעפּע און לאָזן זיך האַסטיק פון וואלד צום
וואַקזאַל. זיי שפּאַנען האַסטיק, טראָגן גרינג די שווערע וואלד-פּרוכט. זיי
האַבן ניט באַמערקט, וויפּל כאַרעווע צווייגן זיי האָבן איבערגעלאָזט אהינ-

טער זיך. זיי האבן ניט דערוען, ווי די שוואַמען האבן זיך אויסגעלאָשן אונטער זייער מעסער און ניט דערשפירט, ווי פארמאטערט און באטויבט איז געוואָרן פון זיי דער וואַלד.

ס'איז אויסגעקומען צו הערן, אז „ביימער שטארבן שטייענדיק“. דאָס איז א שטאַלצע באַהויפטונג, אָבער די ביימער האָבן קיין ברייע ניט: זיי קאַנען זיך ניט צוזעצן צום טיש, זיי קאַנען זיך ניט צווייגן אַפּרוען, זיי שטייען אונטערן רעגן אַניוועסדיק, באַרוט, עס גיסט פון זייערע צווייגן. וועמען עס איז אויסגעקומען צו הערן דאָס יאַמערנדיקע קרעכצן פון אַ בוים, ביים די האַק האָט אים דעריאַגט, דער ווייסט, אז ווען דער טויט האָט אים געפאַקט, פאַלט ער...

דער פיקהאַלץ איז אומדערמידלעך. עס איז אַ בושע צו זיצן מיט פאַרלייגטע הענט. עס שעמערירן אַף די מאַלינעס-קוסטן ליכטיקע פּלעקן פונעם שאַכנס עלעקטריש לעמפל. עס ווערט דערעסן צו קוקן אַף דעם. דער רעגן האָט אַ ביסעלע אופגעהערט. מע קאַן אַרויס. עס הערט זיך אַ געשריי:

— אַליק, אַליק! זונעלע, וווּ ביסטו? קום גיכער אהערצו, דו ביסט דאָך הונגעריק!

אזוי שרייט אַלע טאַג ציליע גאַלפּערינע, וואָס וווינט איבערן וועג, כאַטש איר זון הייסט גאַר ניט אַליק און ער איז גאַר ניט אין יישעו, ער איז אוועקגעפאַרן קיין לענינגראַד, ווייל ער איז שוין לאַנג אַ געביל-דעטער דערוואַקסענער מענטש, מע רופט אים גאַר סאוועלי דאווידאוויטש. און זי, זיין מאַמע, געפינט זיך דאָ אַף דאַטשע מיט אַ פרוי, וואָס דער זון האָט פאַר איר געדונגען, קעדיי זי זאָל זיין אַרומגעזען און ניט אַליין. די פרוי, וואָס גיט אַכטונג אַף ציליע גאַלפּערינע, קומט אַפּט אַריין זיך אַראַפּריידן פון האַרצן. זי שטייט אַנגעלענט אין דעם רויט-גלאַנציקן מאַטאַ-פּעד, זיפצט און ווונדערט זיך:

— וויפּל איז דער שיר צו שרייען אַליק? ער האָט שוין אַ פרוי און קינדער. און די מאַמע זינע, ציליע, מיינט נאָך אַלץ, אז ער איז אַ קלייניקער, און אז זי געפינט זיך מיט אים אין לענינגראַד ביים דער בלאַקאדע. איך קאַן פון איר ניט אַריבערטראַגן. ווי נאָר איך בין פאַרטאַן אין עפּעס, גאַנוועט זי זיך אוועק אין קלייט אַריין, קויפט אַ פּולן שקאַר-מיץ צוקערקעס און זאַגט צו מיר: „זאַלסט זיך צו דעם ניט צורירן, דאָס איז פאַרן קינד.“ זייער שווער מיט איר. איך קאַן שוין מער ניט. סאוועלי דאווידאוויטש וועט קומען, וועל איך אים זאַגן, ער זאָל זי אַינאַרדענען אין אַ שפיטאַל.

וואָס קען מען דערוף ענטפּערן? עס רייסט מאַמעש דאָס האַרץ פון מוירעדיקן ראַכמאַנעס צו ציליע גאַלפּערינען.

פון באגינען האָט זיך אויסגעשפּרייט א בלויער הימל און דער מיזרעך איז געוואָרן ראָז און קלאָר. אין אזא טאָג איז גאנץ גוט צוצופאַרן קיין וויבאַרג, צו וועלכן ס'איז אן ערעך א שאַ פאַרן פונעם יזשעו, װױנסשאפט און טעכניק. אָפּגעפאַרן א פאַר סטאַנציעס פון גאַרקאַוסקאַיא, קאַן מען ארויסגיין פון צוג. שוין בא דער באַן-ליניע פעלן ניט קיין סאַסנעס, קיין יעדן, קיין בעריאַזעס. און צווישן די ביימער ליגן מוירעדיקע שטיינער. זיי זינען טונקל-רויטע, עס טרעפן גרויע, זיי ליגן שווער, דער ווינט האָט זיי ארומגעפליט און ארומגעטאַקט, זיי זינען ריזיקע און רונדע, זיי ליגן אין גליווער... די ערד האלט זיי אף איר שויס געדולדיק, ניט נאָר זי האלט זיי, זי האָט זיי ארומגעפּוצט, אויסגעצירט, זי האָט זיי געלאָזט ארומוואַקסן מיט איוואַן-טשיי, מיט פעלד-נעגעלעך, מיט פעלדיקע, „אניטעס אייגעלעך“, מיט קרענץ בלינדליקן ווערעסק, בא וועמען די נעשאַמע איז ניט ווייט פון די אױגן. אָט בייגט זיך אױן, וועלן פאַרן בליק אופטויכן די פּיאַלעט-ראָזע קווייטעלעך פון ווערעסק, א שפּילקע-קעפל די גרייס, נאָר יעדעס קווייטעלעך איז אויסגעטאַקט, פאַרגאַנצט, ווי א טיולפאַן.

הויך און גרינג שוועבן ארום די ביימער-קרוינען צום קלאָרן הימל. אַלץ איז דורכזיכטיק, ווי ס'וואַלט גאָר ניט גערעגנט וואָכן נאַכאַנאַנד. שווער, גריינעך-שווער ליגן די ריזיקע קיילעכדיקע, ארומגעטאַקטע פון דוירעסדיקע צייטן, שטיינער. זיי פילן ניט, ווי זיי באַדעסטיקן די ערד, און די ערד, נעבער, קאָן זיך ניט באַפרייען פון זיי. ס'זיין, ווען עס זאָל עפעס אפּזיין אין אירע אינגעוויידן אן אומגעהייערע ווילדע קראַפט, דאן וועלן זיי פליען צו אַלדע רוכעס.

בלאָנקען צווישן די ביימער, צווישן די מוירעדיקע שטיינער ווערט אומעטיק. ענדלעך, גייט א צוג קיין וויבאַרג. אין וואַגאָן זיצן מענטשן מיט גרויסע קאַשעקעס, מיט עמערס, דאָס זינען אַרץ שוואַמען-קלייבער. זיי שמועסן צווישן זיך וועגן דעם, אז הינטער וויבאַרג זינען דאָ אזעלכע געבענטשטע ערטער, ווי עס וואַקסן אזויפיל ווייטע שוואַמען, אז מע קאָן זיי שניידן מיט א קאַסע.

אין וויבאַרג איז נאָך אַרץ דער הימל לויטער. וואָס ווייטער פון וואָך-זאָל, ווערט היימלעכער. גלייכע גאַסן, פעסטע גראַע מויערן. שיינ איז די בריק איבערן טייך וויפּורי. דער טייך גופע פעסטעט זיך א ביסעלע אנטקעגן דער זון. די שטאַט איז געמיטלעך, ניט קוקנדיק אף דעם, וואָס די מויערן זינען גרוי און שטרענג. דער רויטער פלאץ מיטן דענקמאַל לענינען, דאָס קולטור-הויז, די פּראָדוקטן-קראַמען זינען, ווי אין אלע אונדזערע שטעט. ווי א געקומענער זאָל ניט פריי זיין פון אַלטאַג, קומט אזא צייט, ווען ער וויל עסן. גייט מען אריין אין א ברויט-קראַם, מע קויפט א פערטעלע ברויט און מע לאָזט זיך צו די פאַלאַטקעס, ווו מע האַנדלט מיט גרינס. נאָר אלע פאַלאַטקעס האַנדלען מיט אַנאַנסן. די ריי איז א גאַנץ געדיכטע. די וויבאַרגער טוישוים האָבן זיך צוגעכאַפט צו דער עקזאָטישער פּירע. און דאָ הערט איר אף א לויטערן מאַמעלאַשן:

— איר זינט א געקומענע? איר האָט דאָ קרויוויים?
 — ניין.
 — וואָס זשע, איר זינט געקומען אַנקוקן וויבאַרג?
 — יאָ.
 — גאנץ פּיין. ווי געפעלט אייך?
 — א שיינע שטאַט.
 — נאָך א מין שיינע. מע זאָל מיך אָפּשיטן מיט גאַלד, וועל איך
 אייך ניט פאַרן אפּילע אָף קאווקאָו.
 — איר זינט שוין לאַנג א טוישעו אין וויבאַרג?
 — באַלד צען יאָר. איך אַרבעט אין דעפּאָ. מיר לעבן דאָ שוין מיטן
 ווייב. אינײַנעם האָבן מיר בא די דריי הונדערט.
 — קינדער האָט איר?
 — ווי זשע? א זון לערנט זיך אין לענינגראד. א טאַכטער מײַנע וווינט
 און קיעו. כ׳האַב אייניקלעך, זיי זאָלן געזונט זײַן. אויב איר האָט ניט
 קעגן, וועל איך אייך באַגלייטן צום וואַקזאַל.
 מער האָב איך פון וויבאַרג גאַרניט באַדאַרפט — פאַר מיר איז גענוג
 געווען א קוק טאַן אָף דער שטאַט, אפן ייד מיט די אַנאַנאַסן.

שוין דריי טעג, אז דער רעגן האָט אופּגעהערט. דער פּיקהאַלץ אַנט-
 קעגן מײַן פענצטער אָף דער סאַסנע פּייקלעט און פּייקלעט. ציליע גאַל-
 פערינע רופט אַלץ:

— אַליק, גיי אין שטוב, אין דרויסן איז אזא פּראַסט. איך האָב פאַר
 דיר צוויי קאַרטאַפּליעס!

אזוי אַלע טאַג. אין איינעם א זונטיק איז סאוועלי דאווידאוויטש גע-
 קומען געווירע ווערן די מאמע. דערנאָך איז ער אוועק צו באַריס איוואַנאָ-
 וויטשין, וועלכן אַלע רופן באַב, און וועלכער זאָגט קיינמאַל קיינעם ניט
 אָפּ אין גאַרניט. באַריס איוואַנאָוויטש איז אן אינוואליד פון דער פאַטער-
 לענדישער מיכאַמע, א מאטעמאטיקער. זײַן מאשין איז ניט אזא, ווי בא
 אַלע געלעערנטע. ער האָט א קליין מאשינדל, וואָס אַלע רופן „קעראַגאַוו“.
 אינגיכען איז באַריס איוואַנאָוויטש צוגעפאַרן צו ציליע גאַלפּערינעס דאטשע
 אָף זײַן אינוואלידן-מאַשין, סאוועלי דאווידאוויטש איז ארויס פון דער
 מאשין און פאַרשוונדן אין דער דאטשע. אינגיכען האָט ער זיך פון דאַרט
 באוויזן מיט זײַן מאמע. זי איז געווען אַנגעטאַן אין א ווינטערדיקן מאנטל
 און אינגעהילט אין א געשטריקטער שאַל. ביים ער האָט זי צוגעפירט צו
 דער מאשין, האָט זי זיך אַרומגעקוקט, הויך און אויסדריקלעך געזאָגט, ניט
 געזאָגט, נאָר זיך געבעטן:

— איך וויל ניט פאַרן קיין לענינגראד, דו הערסט, אַליק, איך וויל

זײַן דאָ. זע, ווי די זון שײַנט. עס איז וואַרעם. כ׳האַב געפונען היינט דריי פּאַדאַסינאָויקעס אונטער דער בעריאַזע אין הויף.

סאָוועלי דאָוידאָוויטש האָט געגלעט איר אַקסל, האָט עפעס שטיי צו איר גערעדט און מיט איר זיך אַרײַנגעזעצט אין באָבס „קעראַגאַז“... עס איז אוועק א כוידעש. אין די אָונטן האָט דער שאַכן מיטן לעמ-פעלע אפן שטערן געקליבן די זשוקלעך פון די מאַלינע-קוסטעס. די וויסנ-שאפטלעך האָבן זיך געפאַרעט בא זייערע פּלאַנצונגען און גרינס. אין איינעם א זונטיק איז געקומען סאָוועלי דאָוידאָוויטש. ער איז געווען ניט געגאַלט, אַפּגעצערט. און א גאַנצן טאַג האָט ער זיך געפאַרעט מיט טשווע-קעס און מיט א האמער. איבערן גאַנצן יישעוו האָט זיך געהערט, ווי ער פאַרקלאַפט מיט ברעטער די טיר און די פענצטער.

דער פיקהאַליץ האָט געפייקלט אף דער סאַסנע אנטקעגן מײַן פענצ-טער. די פיטשינקע געל-גרויע פייגעלעך האָבן פריילעך געצוויטשערט, נאַר מער האָט זיך שוין ניט געהערט, ווי צידיע גאַלפּערינע רופט: — אַליק, גיי אהיים. ס׳איז שוין טונקל. גיי גיכער, איך האָב פאַר דיר א צוקערקע!

סאָוועלי דאָוידאָוויטשן האָט מען מער דעם זומער אין יישעוו ניט געזען. באַריס איוואַנאָוויטש האָט דערצייילט, אז ווען זיי האָבן צידיע גאַל-פערינען אַרײַנגעפירט אין שפיטאַל, האָט זי זיך געריסן פון זייערע הענט און געשרייען: „איך וועל דאָ שטאַרבן פון הונגער. אין לענינגראד איז דאָך די בלאַקאַדע“ — דערבײַ האָט באַריס איוואַנאָוויטש טרויעריק צוגע-שאַקלט מיטן קאַפּ און פעסטגעשטעלט: „ביז היינט פאַלן קאַרבאַנעס צוליב דער מילכקאַמע, א בראַך צו די פאַשיסטן!“

באַריס איוואַנאָוויטש איז געווען גערעכט... די ביטערע מילכקאַמע-צײַטן רוקן זיך פון אונדז ניט אַפּ. פיל פון די שוואַמען-קלייבער, וואָס אײַלן אין וואַלד, האָבן דורכגעמאַכט די בלאַקאַדע און געדענקען אַרײַן זייער גוט.

סאַראַקע

דאָ בין איך, ווי אין דער היים. כאַטש דאָס מאַל ווײַן איך ניט בא אַוסטינען, נאַר קוים האָב איך אַפּגעוואשן דעם שטויב פונעם פּאַנעם, בין איך בא איר. זי קען שוין ניט גיין, זי שפאַרט זיך אַן אין א בענקל און מיטן בענקל איינינעם שטעלט זי איבער די פיס. מיך דערזען, לאַזט זי אַפּ דאָס בענקל, קוקט אף מיר מיט די אַפּגעבליאַקעוועטע בלויע אויגן און באפעלט:

— דו זעסט דאָך, אז איך קאַן ניט. קום אהער, וועל איך דײַך א קוש טאַן. אזוי, אזוי, ביסט, הייסט עס, געבליבן אַליין. וואָס זאַל איך דיר זאַגן,

נאך דיר בענקען ניט די טאפאלן, דו וויסט, נאך וועמען זיי בענקען...
ער האט זיך ניט לאנג געמאטערט? נו, וואס שטייסטו, זען זיך.

דערנאך רוקט זי זיך צו מיטן בענקל צום הילצערנעם טאפטשאן, ווו
איך זיך, זי זעצט זיך לעבן מיר און וויינט שטיי, אן א זיפן, אן עפעס
צו זאגן. אויסגעווישט דאס פאנעם, טוט זי ווי א קרעכץ און דערציילט:
— די אייניקלעך מינע דערנען זיך. זיך צעפלויגן דער אהער, דער

אהין. קומען נאר אף די קאניקולעס. אט ווי דו זעסט. מיטן בענקל אייני-
נעם פאר איך אריין אין קיך און איך טו, וואס מע דארף. לידע איז דאך
א גאנצן טאג אף דער ארבעט. קיין ברויט בא דער שוועל לייגט קיינער
ניט אוועק. אויב דו וויסט עפעס עסן, גיי דיר צום אלמער און נעם,
דו וויסט, ווו אלץ שטייט.

איך גיי ניט צום אלמער, עס ווילט זיך מיר ניט עסן, מיר זיצן
זיך אזוי און שוויגן.

ווען איך גיי אוועק פון אוסטינען, נעם איך זיך לינקס, אהינצו, ווו
איך פלעג אלעמאל באגלייטן מענדלען, אלעוהאשאלעם.

אלץ איז, ווי געווען. די נוסביימער, די ווינגערטער, די קוקורוזע
קלינגט א ביסעלע מיט די פארטריקנטע בלעטער. אבער די טונקל-בארדא-
פרענדזעלעך באם שפיץ זינען דין און דער ווינט שטימט מיט זיי. איך
נידער אראפ צו דעם ארט ווי אמאל, און ווי אמאל פטערט א יינגל ציגן.
עס רייסט זיך שיר בא מיר ניט ארויס: „דו האסט ניט געזען, נארוואס איז
דא געזעסן א מענטש אונטער א ווייסן שירעם און האט געמאלטו.“ נאר
איך כאפ זיך, אז יענע יינגל, וואס האט דאן געפאשעט די ציגן, איז שוין
איצט א באכער פון א יאר צוואנציק. יא, אלץ איז, ווי אמאל, עס שעמערירט
דער דניעסטער אנטקעגן דער זון און דאס פלאכע נידעריקע ארט זעט
אויס, ווי דעמלט. עס ליגט ווי א פאלומעסעק צווישן די ביימער. דער הימל
איז לויטער, און די זון בראט. פון דארטן קאן מען נאך אוועקגיין צו דער
באלעבאטישקייט פון לאנדווירטשאפטלעכן טעכניקום. איך גיי אהין, אף
דער סאזשקע שווימען ענטדער, ווי אמאל. עס ראָלן לאסטמאשינעס הין
און הער.

נו, גענוג. אף היינט איז איבערגענוג מיין באלעבאסטע, יענטע, וועלכע
קען מיר און האט געקענט מענדלען ניט איין יאר, פארשטייט, פונוואנען
איך קום. זי זאגט שטרענג און באפעלעריש:

— צייט אפצוהסן. די ערטער וועלן פון דיר ניט אנטלויפן. מע וואלט
געקענט אפלייגן אף מארגן דאס גייעניש. זען זיך, אלץ איז גרייט.

יענטע איז אויך אן אלמאנע, זי וויסט דעם טאם דערפון, פארנאכט
קומט איין זון פון דער ארבעט, דערנאך קומט די שנוור. זיי זינען פריילעך,
יונג. יענטע טוט צו מיר א פינטל מיטן אויג, ווי איינער זאגט: „וואס
ווייסן זיי?“ אינאונט קומט דער צווייטער זון מיט זיין יונג ווייבל. דער
טעלעוויזאר ווערט איינגעשלאסן, יענטע זאגט צוויי ווערטער:

— קום ארויס.

מיר זיצן אונטער די ווינשטאָקן, (וועלכע זינען געדיכט אָנגעצויגן אַף פּראָטן, אזוי געדיכט, אז מע זעט ניט דעם הימל) אין מיר שווינגן. יענטע זיפצט ניט. מיר דוכט, אז זי אָטעמט אפידע ניט, אזוי שטיל איז. ס'איז וואַרעם, קיין מינדסט ווינטל. די ווינשטאָקן דעקן אונדז צו, ווי א דאך. פּלוצעם זאָגט יענטע:

— איך אף דיין אָרט וואָלט אהער ניט געפּאַרן. וואָס האָסטו דאָ צו טאָן? אזויפיל יאָרן נאַכאַנאַנד... און איצט אליין? ליפע, אַלעוואַהאַשאַלעם, האָט זיך א האָר ניט געמאַטערט. ער האָט געקוקט דעם טעלעוויזאָר, האָט א זאָג געטאָן: „יענטע, ס'איז מיר ניט גוט“, און גאָר. די קינדער זינען דאך אין שטוב ניט געווען. בעקיצער, וואָס זאָל איך דיר זאָגן? ליפע האָט געהאַט א שיינע לעווייע. ער האָט דאך אָפּגעאַרבעט אין סאַוו-כאַז דרייסיק יאָר. ערשט נאָך זיין טויט האָב איך זיך דערוואַסט, וויפּיל גוטס ער האָט געטאָן מענטשן, — מע האָט אים באוויינט. איך האָב דאן ניט געקענט א טרער ארויסלאָזן, איך בין פאַרשטיינערט געוואָרן. אז אָט איז ער געווען, און אָט איז ער ניט געוואָרן! דער ווייטעק שטילט זיך ניט. די קינדער האָבן כאַסענע געהאַט, האָבן פאַרענדיקט דאָס לערנען. באַ ביידן זייער גוטע וויבלעך. ליפע האָט ניט דערלעבט דעם נאַכעס. נו, גע-נוג אף היינט.

צוביסלעך גייען די טעג, אַלע טאָג אף אן אנדער וועג ארום סאַראָקע. און ווי איך זאָל זיך ניט קערן און ווענדן — אומעטום שעמעריט דער וויסער ברייטער שירעם און אונטער אים אף א נידעריק בענקלע זיצט מענדל, אַלעוואַהאַשאַלעם, און ער בייזערט זיך אף מיר:

— נו, וואָס איז דאָ צו שטיין און צו קוקן! גיי שוין אוועק פונדאנען! מע דארף מיד ניט באַגעגענען. איך פיל זיך זייער גוט.

נו, טאַקע, וואָס איז דאָ צו שטיין? אַלץ איז, ווי געווען. דער טאָג איז פּליטער, די זון בלאַנקט, דאָס ווינטל פּאַכעט מיט די געצאַקטע געלע פּליטערלעך ארום די זונרויזן, און די אקאציעס בליען צום צווייטן מאָל, כאַטש ס'איז אָנהייב אָוו.

זיך אַראָפּלאָזן פון באַרג אין שטאָט אריין איז ניט שווער. אָבער גרינגער ווערט ניט דערפון. דאָקטער אַבראַמאַוויטשעס שוויגער איז זייער אַלט און קראַנק. זי איז באַם פּולן געדאַנק, נאָר זי זעט שלעכט און הערט נאָך ערגער. מע דארף איר אַריינשרייען אין אויער אריין. ווען דער דאָק-טער, איר איידעם, טראָגט איר צו א רעפּוע, נעמט זי עס אַיין, שמייכלט ביטער און זאָגט שטיל:

— מאַכסט זיך נאַריש? נו, מיינע, איך בין א פּאַלגערקע. איר טאַכטער, וואָס איז שוין אויך ווי דער איידעם אריבער די זעכ-ציק, קוקט מיך אָן און באַמערקט:

— אזוי איז דאָס. דאָס אוועקגיין איז ניט גרינגער ווי דאָס גע-
בוירן ווערן.

מיר טרינקען קאווע פון קליינע טעפעלעך און מע שווינגט. פון דאָק-
טער אבראמאָוויטש גיי איך מיר צו די כיידיסעס. דאָס לעצטע מאָל, ווען
מיר זינען מיט מענדלען געווען אין סאַראַקע און ער איז קראַנק גע-
וואָרן, האָט זיך שוין אזוי געמאַכט, אז מיר זינען אַראָפּגעפאַרן פון באַרג
צו זיי. טאַקע באַ זיי, באַ די כיידיסעס, אין אַ באַוונדער צימער איז ער
געלעגן אַנדער האַלבן כאַדאַשים. און זייער גוט האַרציקייט האָבן מיר אויס-
געפרוווט אין דער פּוֹלעֶר מאַס. אַרײַנגעגאַנגען אינעם זעלביקן הייפּל,
וואו איך בין מיט מענדלען אַרויסגעגאַנגען דאָס לעצטע מאָל, האָב איך
דערזען אַ וועגעלע מיט אַ פּרעכטיק קינד. און ווי נאָר איך האָב אַנגעקלונ-
גען, האָט זיך באַוויזן רוזיע, די באַלעבאַסטע. זי האָט מיך אַנגענומען
פאַרן עלנבויגן, צוגעפירט צום וועגעלע, געקוקט אַף מיר מיט שטראַלנדיקע
אויגן און געפרעגט מיט אַ קאָל, פּוֹל פּרייד:

— איר זינט אַ מיוון אַף דעם? דאָס איז בעלעטשקעס יינגלעך.

זי האָט ניט געוואַרט אַף מיין ענטפּער. דאָס קינד איז געווען פּרעכ-
טיק. זי האָט צורעכטגעמאַכט דאָס קלאַרע טיכעלע אַרום זיין פענעמל,
און מיר זינען אַרײַן אין שטוב. די יונגע מאַמע, בעלע, וועלכע מענדל
האַט געמאַלט, איז געשטאַנען פאַרן שפיגל און האָט פאַנאנדערגעקעמט
אירע שוואַרצע, לאַנגע האַר. דערנאָך איז געווען אַ גרויסע סימכע, דער
באַלעבאַס איז געקומען. מע האָט געמאַכט לעכאים. מע האָט געגעסן
אַ גוטן, געשמאַקן בעסאַראַבער מיטיק. נאָך מיטיק איז געווען אַ רייד, אז
איך זאָל אינערגען ניט אוועקגיין, סאיז דאָ גענוג אַרט. נאָר אין אָונט
בין איך מיר אוועק צו יענטען.

יענטע שטאַמט פון ליטע, פון קיידאן, אַ גרעסערע שטאַט, ווי מיין
שטעטלעך קראַק. זי האָט געקענט מיין יינגערע שוועסטער און מיין
מישפּאַכע, מיט איר איז דאָ זיך וואָס צו דערמאַנען. יענטעס טאַטע איז
געווען אַ גערטנער. ווי אַ סאך קיידאַנער יידן, האָט ער געפלאַנצט אויגער-
קעס. יענטע דערציילט:

— אז איך בין געקומען, סאָף פּופציקער יאָרן, אין קיידאן, האָב איך
זיך שיר ניט געריט פון די געדאַנקען. קענסט זיך פאַרשטעלן, קיין איין
ייד! כּוואַלט בעפּיירעש געקאַנט פאַרקויפן דעם טאַטנס שטוב, אָבער
ס'איז מיר ניט געלעגן אין קאַפּ. איך בין אַרומגעגאַנגען איבער דער
שטאַט, ווי אַ מעשוּגענע, כּהאַב ניט געוואָסט, אַף וואָסער וועלט איך בין!
הער זיך איין, מיר זינען שטאַרקער פון אייזן, אז מיר לעבן. איך גיב
אַ קלער, קומט באַ מיר אויס, אז מיין ליפּע און דיין מענדל, אַלעוואַהשאַ-
לעם, זינען גליקלעכע מענטשן. זיי זינען זיך געשטאַרבן מיט זייער
טויט... אז איך האָב געקוקט אין קיידאן אַף די יידישע שטיבער, האָב
איך ניט געגלייבט, אז ס'וועט ניט אַרויסגיין מיין כאַווערטע ראַכקע, מיין
שוועסטער, דער טאַטע מיט דער מאַמען. איך בין דאָרטן געווען איין

טאג, און דער טאג האָט מיר איבערגעקערט די נעשאַמע הונדערטער טויזנטער מאָל.

העכער א מאַנאַט בין איך געווען בא יענטען, און ס'איז ניט געווען קיין איין טאג, מיר זאָלן פארגעסן די פארשניטענע.

ס'איז געקומען דער כוידעש עלוי, אַלע טאָג זינען פארביי יענטעס שטוב געגאנגען ווייבער און מאנצבלען. פארשטייט זיך, אז איך האָב פארגעסן, אז ס'גייט עלוי, און אז דער יידישער בעסוילעם איז ניט ווייט פון יענטעס שטוב. אָבער אנומלֶטן האָב איך געפרעגט בא יענטען:

— פארוואָס גייען אזויפיל יידן פארביי דיין שטוב?

— גאָט איז מיט דיר! מע גייט אפן ריינעם אַרט, ס'איז דאָך באַלד

די יאַמטיוויים, גייט מען. ווו דען זאָל מען זיך אויסוויינען?

אין איינעם א טאָג בין איך אויך אוועק אפן בעסוילעם. איך בין מיר אוועק צו די אַלטע קוואַרים. אף אַלע מאציוועס איז געווען אויסגעקריצט, אז דאָ ליגט א מענטש. א צאדיק, א גוטער, און ער איז אוועק אין זיין אייביקער וועלט, א באשיינטער פון זיינע גוטע מידעס.

אין איינעם א טאָג איז אריינגעקומען כיליס. ער איז הויך, ברייט געמאַסטן. זיין לענגלעך פאַנעם איז ווילי צוגעבראַטן פון דער מאַלדאווי-שער זון. זיינע שווארצע אויגן פינטלען מיט גוטוונטש. ניט דאָס ערשטע מאָל, ווי ער קומט אריין. ער ארבעט דאָ ניט ווייט, אפן באַרג. ער רוקט אָפּ א בענקל, זעצט זיך צו, קוקט אף מיר גאנץ פריינטלעך און זאָגט איין וואָרט: „דערציילט“. נאָר מיר ווילט זיך ניט ריידן, איך ווייס שוין אויך, וואָס ער קאָן דערציילן, ווען ער איז אופגעלייגט. ער דערציילט אלעמאָל וועגן דער מילכאַמע און ענדיקט מיט איין און דער זעלבער פראַזע:

— איך בין ארויס א גאנצינקער, אפילע קיין ראץ ניט געקראָגן.

איך ווייס אייר, אז ווען ער גייט אריין צו זיך אין שטוב נאָך דער ארבעט, זאָגט צו אים דאָס ווייב:

— האַסט שוין געמאַכט קידעש?

ער ענטפערט גאַרניט, נאָר ער גייט אף א וויילינקע ארויס, און ווען ער קומט אריין, ווישט ער מיט דער לינקער זייט דלאַניע דאָס מויל. זיינע שווארצע אויגן גלאַנצן מער ווי פריער, ער עסט גיך, צימבלט מיט די פינגער אפן ראנד פון טיש. אַט אַ-דאָס צימבלען קאָן דאָס ווייב זיינס ניט אריבערטראָגן. און כאַטש ער זיצט ניט בא זיך אין שטוב, נאָר בא יענטען לעבן טיש, זע איך און הער אַלץ, ווי דעמלֶט, ווען מענדל, אַלעוואה-שאַרעם, איז געווען קראַנק און איז געלעגן בא זיי. כיליס זעט, אז עס וועט גאַרנישט דערציילט ווערן, הייבט ער זיך אוף פון בענקל און גיט צו וויסן: — הערט זיך איין, — זאָגט ער צו מיר, — ווען איר זייט געזעסן בא אונדז, פֿרעגט איר זאָגן, אז איר וואָלט געגאנגען מיט מיר צום דניעס-

טער, ביים איך גיי כאפן פיש באגינען. אויב איר ווילט, לאָזט זיך אראָפּ מאַרגן אין שטאָט אריין, אָבער גאנצפריי.

— איך וויל און איך וועל זיין גאנצפריי!

ער גייט אוועק, און יענטע גיט מיר דעם עמעסן כײלעק.

— גריילעך קעדי. אופשטיין באגינען מיט דער לאמטערנע אין האנט,

לויפן צופוס פון בארג, כאפן פיש מיט כײליסן!

איך וויל זיך ניט אריינלאָזן מיט יענטען אין קיין לאנגע דראַכים.

איך זע און איך הער אלץ, וואָס געשעט בא די כײליסעס, פונקט ווי איך

וואָלט געווען דערביי. איך בין ניט איין מאָל בײגעווען, בעשאַס כײליס גייט

ארויס אין הייפל, נעמט די לאַפעטע און שטעלט זיך גראַבן ווערעם אונטער

דער אקאציע, שטעלט נאָכדעם אריין דאָס קאַנסערוון-פּושקעלע, א פּולס

מיט דעם, „אויסגעגראַבענעם“, אין אייז-אַלמער.

— האָסט שוין א דאָגאוואַר מיט בורדוזשאנען? לײכטיקייט מײנע! —

זאָגט דאָס ווייב.

דאן זאָגט ער אזוי:

— אויצער מײנער, כײפאַרגין זיך ניט, וואָס כײהאַב אזא אויצער ווי דו.

זי קוקט אים אָן מיט אירע גרויע אויגן, וועלכע ווערן אזש גריין פון

קאַס, און טוט א געשריי:

— פארשלאָף ניט! בורדע וועט זיצן באם ברעג דניעסטער מיט זײנע

אודעטשקעס און מיטן פלעשל מאשקע, וואָס ער וועט האַלטן אין בוזעם-

קעשענע, און דו, דער שיינער טאטע פון צוויי טעכטער, וועסט דאַרטן

מאכן א גוטן לעכאים און וועסט כאפן א פינג אף דער ווענטקע.

איך הער דאָס אלץ און איך זע, ווי גוטמוטיק ער שמייכלט:

— אויצער מײנער, לײבע מײנע, דארפסט טאקע שרייען, האָסט א

שלעכטן מאן?

דאָס אלץ שטעל איך זיך פאַר, און כאַטש יענטע הערט ניט אף

צו וואַרטשען, שטיי איך אוף גאנצפריי, און איידער די זון גייט אוף, בין

איך שוין לעבן כײליסעס שטוב. ער גייט ארויס און זאָגט איין וואָרט:

— פאַשלי!

מיר גייען איבער בעקיראווער בריק, פארביי די קרייז-בערג, אפן וועג

צום דאַרף טריפאוצי. דער וועג איז מיר גוט באקאנט, איך בין ניט איין

מאָל געגאנגען מיט עסנווארג צו מענדלען, ווען ער האָט געמאַלט די

טריפאוצער מאַלאַדאוואנעס, אָבער מיר גייען ניט אזוי ווייט. מיר פארנעמען

רעכטס, לאָזן זיך אראָפּ צום דניעסטער. כײליס טוט פּלוצעם א געשריי:

„בורדא! וואָס האָסטו זיך ווידער אוועקגעזעצט ניט אף דיין אַרט, פאר-

נעם זיך!“ בורדא, וואָס איז ניט קיין אנדערער, ווי בורדוזשאַן, ציט ארויס

זײנע ווענטקעס פון דניעסטער און גייט אוועק היפש ווייטער. זײן היילעך

איז כײזעקדיק — גרויסע שטיוואלעס, פון וועלכע עס קוקן ארויס אָפגע-

בליאקעוועטע גאליפע-פלודערן, א גרוי-גריין העמדל, וואָס איז אמאָל געווען

פון כאקי-קאַליר, אפן קאַפּ — א קאראקולענע ברוינע קוטשמע. כײליס

באגלייט אים מיט אן אפשפאטנדיקן בליק, אַרדנט אינן זינע מאַדערנע ווענטקעס, פארווארפט זיי אין דניעסטער אריין, די עקן פון די ווענטקעס באשיט ער מיט זשוויר, זיי זאָלן בעסער לייגן אפן ברעג, און ער זעצט זיך אוועק אף א שטיין. אזוי זיצט ער. עס זעט זיך אויך, ווי בורדא זיצט. עס איז שטיי, דער הימל אין מיזרעך-זייט ווערט ליכטיקער, עס שפרייט זיך דאָרטן א ראַז-געלע שיינ. וואָס ווייטער, ווערט די שיינ אַרץ ברייטער און ברייטער. כייִליס טוט שטיי א זאָג צו מיר:

— קומט, מיר וועלן א קוק טאָן, וואָס האָט ער דאָרטן?

עס זעט זיך ניט, וואָס בורדא האָט, ער זיצט טופקע, קוקט אָנגע-

שטרענגט אפן דניעסטער, זאָגט זייער שטיי:

— דער טייך איז פארמאכט, ער גיט מיר גאַרניט.

— אָבער דיין קעשענע איז ניט פארמאכט? גיב נאָר אהער!

בורדא נעמט ארויס א פלאש, כייִליס טראָגט זי צו צום מויל און וופט רעכט אָפ. דערנאָך גיט ער די פלאש בורדאן. און ביים יענער טרינקט, זאָגט ער: „מיר וועלן באלד זען, בורדא, — דער דניעסטער גיט, צי ניט?“ — און אין דער רעגע הייבן אָן די ווענטקעס, וואָס כייִליס האָט אראָפגעלאָזט, צו שפרינגען. ער כאפט זיי ארויס פון דניעסטער, און אינ-גיכן צאפֿלען אפן זאמד צוויי היפשע מאַרענעס.

די זון קוקט שוין גוט ארויס, דער גאַנצער מיזרעך איז פארפלאַמט. כייִליס נעמט אראָפ די פיש פון די האטשעקעס, קוקט צו דער אופגיינע-דיקער זון און באַמערקט זייער ערנסט:

— ווען די זון פאָרגייט, איז אויך שיינ! אָבער קיין טאָג זאָגט זי

ניט צו. איצט איז גאָר עפעס אנדערש...

דאָס איז ריכטיק, דער זון-אופגאַנג זאָגט טאקע צו טאָג. ווידער לאָזט אראָפ כייִליס די ווענטקעס אין טייך, ווידער גייט ער אהינצו, וון בורדא זיצט, בורדא ווייסט שוין, נאָך וואָס ער איז געקומען, ער דערלאָנגט אים די פלאש, אינגיכן טוט כייִליס א וואָרף די ליידיקע פלאש צווישן די קוס-טעס. די ווענטקעס רירן זיך ניט, די זון איז שוין גאַנץ הויך.

— פאָשלי, — זאָגט כייִליס.

זיי נעמען צונויף די ווענטקעס, כייִליס נעמט די צוויי מאַרענעס, דער-לאָנגט זיי בורדאן, יענער נעמט, לייגט זיי אריין אין א מין קעגנאַז-טאַרבע גאַנץ גלייכגילטיק, ווייַל אזוי איז קימאַט אלעמאַל. דערפאר טאקע פֿרעגט כייִליס ווייב צו אים זאָגן:

— וואָס הערט זיך? האָסט געפאקט א גוטן ליוויאַסן!

פאָנעם, אז כייִליס האָט זיך דערמאַנט, ווי דאָס ווייב באַגעגנט אים,

אין ער פֿרעגט פֿלוצעם:

— בורדא, זאָג דעם עמעס, דיין ווייב צוואַנגט דיר ניט דעם קאַפ,

ווען דו קומסט פון פישפאַנג?

— ערשטנס, קום איך קיינמאַל ניט מיט קיין ליידיקער טאַרבעטשקע,

ווי דו ווייסט. צווייטנס, איז איצט מיין ווייב, ווייך, ווי פוטער. עס האָט

איר אפגענומען, פארשטייטו מיך, די רעכטע האנט. האָט זי מוירע, איך זאָל זי ניט אוועקווארפן. איך זאָג דיר, די בעסטע זאך איז האָבן א ווייב א קאליקע.

— איי, לאָז געמאך, בורדא, א קאליקע, ניט קיין קאליקע, קיין לע- בעדיקער פון זייערע הענט וועסטו ניט ארויס, — באמערקט טיפזיניק כיי'ס.

מיר לאָזן זיך צו דער גארקי-גאס, און בורדא פארנעמט זיך צו דער אָדעסער גאס.

— א-א-אָר, וועל איך באַלד כאפן. איר גייט אריין צו אונדז?

— א דאנק, — זאָג איך, און איך גיי מיר צום אווטאָבוס, וואָס פאַרט אפן באַרג. אָבער איך מאַל זיך גוט אויס, וואָס פאַר א באַגעגעניש ער וועט האָבן, ווייל איך פארשטיי גאנץ גוט, אז זעלטן ווען גיט דער דניעס-טער בורדאן, און דעריבער גיט אים כיי'ס אלעמאַל אוועק, וואָס ער כאפט, און אַייזן בלייבט ער בא דער האַנאַע פון זון-אופגאַנג.

די זון האָט זיך בעריעש ארויסגעשיפט און איז, א בלענדניקע, גע- שטאַנען גאנץ הויך, ווען איך בין ארויסגעגאַנגען פונעם אווטאָבוס. כאַטש עס איז נאָך געווען גאַנצפרי, איז בא יענטען געווען א פולע שטוב געסט. דאָס זינען געקומען אירע מעכטאָנים. ווייזט זיך ארויס, אז ס'איז זונטיק און זיי זינען אלע געווען אפן ריינעם אַרט. פונדעסטוועגן זינען די יינגע-רע — פייסאך יאַסיפאָויטש, וויקטאָריאַ נאומאָוונאַ, אַנאַ נאומאָוונאַ און מיכאַיל פּיווסאָויטש אפּפּעלייגט. יענטע גרייט צום טיש און טרייסט די באַבע ראַציע, נאָר די באַבע באַגיסט זיך מיט טרערן, און קעדיי אויס-צומיידן טרייסט-ווערטער, גייט זי ארויס אָף דער וועראַנדע. ווען אלע זיצן שוין באם טיש, פירט וויקטאָריאַ נאומאָוונאַ אריין די באַבע ראַציע, זי וויל מיטן טיכעלע איר אויסווישן דאָס פּאַנעם, נאָר ראַציע קערט אָפּ דעם קאַפּ און זאָגט:

— מע טאָר שוין גאָר ניט וויינען. אין האַרצן זינען קוואַרים, מע טראַגט זיך ארום מיט זיי, און מע דאַרף זיין א גאַנצער יא-טעבע-דאַם! די יינגערע, פייסאך יאַסיפאָויטש דער ערשטער, לייגט אין זיין טעלער צעשניטענע פּאַמידאַרן, דער שוואַגער זינער מיכאַיל פּיווסאָויטש טוט אויך דאָס זעלבע, און נאָר די פרויען איינן זיך ניט צו פרישטיקן. יענטע האוועט הין און הער, גייט אלע וויילע צו צו דער באַבע ראַציע, זאָגט איר עפעס אינדערשטי, יענע פּאַכעט מיט די הענט, ווי איינער זאָגט. לאַזט מיך צורו. מע זיצט באם טיש גאַנץ היפש, מע עסט און מע וויצירט זיך. מיכאַילס פרוי אַנאַ נאומאָוונאַ טוט א קוק אפן מאַן און באמערקט זייער געלאַסטן:

— מיישעלע, — אזוי רופט זי מיכאַיל פּיווסאָויטשן, — איך זע, אז דו זיצסט קוים מיט צאַרעס באם טיש. זיי א מאַנספאַרשוין און גיי לייג זיך צו.

זי דארף ניט איבערכאזערן קיין צווייט מאָל. דער מאן הייבט זיך טאקע אָף, פארשווינדט אין א צווייטן צימער. פון דארטן לאָזט זיך הערן אינגיכן א גלייכמעסיקער אַטעם מיט א דינעם פינף. אָבער די פרויען זיצן נאָך באַם טיש היפש. מע שמועסט וועגן די קינדער, ווי זיי האָרעווען, נעבעך, און מע פארענדיקט מיט דעם, אז די קינדער זינען גאָר לייטי-שע, טוען זייער זאך ערלעך. יענטע טוט א זיפן, אירע אויגן ווערן פול, נאָר זי זאָגט גאָרניט. וויקטאָריאַ נאומאָוונאַ און אַנאַ נאומאָוונאַ פארשטייען, וואָס יענטע האָט געוואָלט זאָגן. די באַבע ראַציע זאָגט הויך. ניט צו יענ-טען, נאָר צו אלעמען:

— אז א מענטש איז זויכע צו שטארבן אף זיין אייגענעם געלעגער, איז ניטאָ וואָס צו זיפצן, יענטע. דעם מאלעכהאמאָועס קען קיינער ניט אָפּשטופן. געוויס פארשטיי איר, אז ס'וואָלט געווען גוט, ליפע זאָל דער-לעבן נאכעס, אָבער אז איך זע דעם גרויסן טאָוול אפן בעסוילעם מיט די צענדליקער קאַרבאַנעס, וואָס זייערע נעמען זינען דארטן אויסגע-קריצט, ריכטט זיך מיר אף שטיקער מין האַרץ פאר די, וואָס זייערע נעמען זינען אין ערגעץ ניט אויסגעקריצט. בעקיצער, ס'איז דאָ וואָס צו קלאָגן וועגן די, וואָס מיר ווייסן, און וועגן די, וואָס מיר ווייסן ניט...

אינגיכן גייען אלע אוועק, און נאָר מיישע, וועמען אלע רופן מיכאַיל פיינווסאָוויטש, בלייבט אין צווייטן צימער און ער דערפֿיפט זיין שלאָף. יענטע נעמט צונויף פון טיש, וואשט דאָס געפעס, טרערן פאלן פון אירע אויגן אף די טעלעך. איז טאקע גוט, וואָס ס'איז אַריינגעקומען אירע א באקענטע. די באקענטע איז אייך געווען אפן ריינעם אַרומ און זי לאָזט הערן:

— וואָס זאָל איך דיר זאָגן, יענטעלע, ס'איז א ביטערער גאַנג. אפן בעסוילעם איז שטיי, רויק. די לעבעדיקע מעגן טינען און שרייען וויפל זיי ווילן, די קוואַרים עפענען זיך ניט אָף. נאָר ס'איז דאָ גענוג צאָרעס אכוצן שטארבן. ס'איז געקומען צו מיר מין מאַנס א קרויווע פון פּלאַ-רעשט. זיצן מיר אזוי נעכטן באַם טיש, און זי דערציילט אירע צאָרעס... הער אָף צו ווישן די טעלעך, יענטע, הער זיך איין, וואָס עס טרעפט אף דער וועלט. די קרויווע דערציילט אזא מיסע: איר זון האָט געענדיקט זייער גוט די שול און ער איז אַנגעקומען אין אינסטיטוט אין אַרעכאָוואַ-זייעוואַ. קריגט זי פון אים אינגיכן א בריוול, אז ער האָט כאַסענע געהאַט. איז דאָך שוין ניטאָ וואָס צו ריידן. פארשטייט זיך, וואָלט געווען גלייכער, ווען דער זון ענדיקט פריער דעם טעקסטיל-אינסטיטוט. נאָר די קרויווע, מע רופט זי נעסיע, איז ניט קיין נארישע, כאַטש זי איז א מאמע. זי שיקט פון פּלאַרעשט פאַסילקעס דעם זון מיט דער שנור. אזוי גייט זיך די צייט. מיטאַמאַל קריגט זי א טעלעגראמע, זי זאָל קומען, קלאווע איז אין גע-ברט-הויז. נעמט זי, וואָס זי קאַן, און פאַרט אף מאַרגן אהין. געקומען איז אַרעכאָוואַ-זייעוואַ, געפונען די צוזאַמענוווינג, וווּ די קינדער וווינען. א טומל, פון אלע צימערן דונערט מוזיק. אריינגעגאַנגען אין זונס צימער,

קיין לאנגן שמועס מיטן זון ניט פארפירט, זיך גענומען צו דער ארבעט. אויסגעקאכט א ייכל פאר דער שונור, אויבס האט זי געבראכט מיט זיך. דער זון טראגט דעם ווייב פעקעלעך. בא נעסיען אפן הארצן איז ניט פריילעך. וואס וועט זיין, אז מע וועט ברענגען דאס אייפל אין צימער? און ווי דאס הארץ האט איר געזאגט, מע האט עס פאנאנדערגעוויקלט, נעסיע האט א קוק געטאן אפן נעפעשל, זינען איר אלע גלידער אפגע-שטארבן. אויסגעפרייט אונטער די ארעמלעך, און אין די ענגע ערטערלעך וואלט נאך געווען נישקאשע, האט עס באם פופיק א היפשו גוזיק. פאר-שטייט זי, אז ער האט זיך גענוג אנגעשריען אין שפיטאל. א כוידעש איז זי געזעסן אין ארעכאווא-זויעווא, די אויסגעפרייטע ערטערלעך האבן זיך פארהייט, דער גוזיק רירט זיך ניט פון ארט! נאך מילך דארף מען לויפן אין קאנסולטאציע, ווייל קלאווע האט ניט קיין מילך. אנומלטן האט נעסיע געזאגט צו די קינדער: אין פלארעשט זינען דאך בא מיר אויך ניט קיין שטיפקינדער. זיי גייען אוועק צו דער ארבעט, און צוויי קינדער בלייבן ווי אפן וואסער... ס'איז א פלאן, איך זאל נעמען דאס קליינס מיט זיך, סייווי האט דאך קלאווע ניט קיין מילך, מע דארף לויפן אין קאנסולטא-ציע, וועל איך לויפן אין פלארעשט. גערעדט און געטאן. געבראכט דאס אייפל אין שטוב, זאגט אבער נעסיעס פלארעשטער שונור: „כקאן קיין אויג ניט צומאכן דורך די נעכט.“ קלייבט זיך נעסיע אריבער אין איר אייגענעם צימער מיטן אייפל. מילך אין קאנסולטאציע גיט מען, נאך דער גוזיק לעבן פופיק איז ווי פארשטיינערט. דער דאקטער פון קאנסולטאציע זאגט, אז מע דארף אפערירן. דערהערט אזא זאך, האט נעסיע פארבראכן די הענט און אויסגעשריען: „וועמען איז דא צו אפערירן, קוים וואס עס זשיפעט!“ בעקיצער, נעסיע קאכט האבערנעם קליי, מאכט פון מעל מיט פוטער אן איינברען, פארקאכט אין מילך, רייבט מערן מיט עפל, גיט דעם קינד פיר-פינף לעפעלעך זאפט א טאג, לויפט אין קאנסולטאציע נאך מאמע-מילך. ס'וואלט שוין געווען נישקאשע, אבער דאס גוזיק?.. אנומלטן, ווען דאס קינד איז געלעגן פאנאנדערגעוויקלט, איז אריינגעגאנגען נעסיעס א שכי-נע. דערזען דאס גוזיקל, זאגט זי צו נעסיען: „וואשט אויס אין מארגאנצאו-קע א יוביליינעם רובל, לייגט צו, פארבאנדאזשירט, וועט עס אוועק אף אז ארט. אבער איר זאלט אים ניט פאנאנדערבינדן, זאל עס אזוי זיין. דאס איז דאך פראסט א גריזשע! ס'וועט אוועק אף אן ארט, ס'וועט זיך צוזאמענוואקסן, און איר וועט פארגעסן, אז דאס איז געווען!“ וואס מיינס-טו, יענטע? ס'האט טאקע געהאלפן. דאס קינד וואקסט, די צייט גייט, ס'איז שוין אף די פיסלעך, עס רעדט שוין. נעסיע האט א פולן פארטעך נאכעס. דער זון מיט דער שונור האבן געענדיקט לערנען, מע האט זיי געגעבן ארבעט אין אייוואווא, נאך ביז דער ארבעט זינען זיי געקומען צו נעסיען א ביסל אפרוען. דאס קינד, דימעטשקע, טרעט ניט אפ פון נעסיען. באבושקע און באבושקע. ווי נאך די מאמע וויל אים נעמען אף די הענט, וויינט ער און רייסט זיך ארויס. אין יענעם טאג זיצן אלע באם

טיש, ט'איז גוט און פיין און לייטיש, נעסיע האדעוועט דאס קינד מיט יויך, פארבראקט מיט א שטיקעלע בילקע. ער עסט, טוט ארעמאל א קוק אף דער באבען. מיטאמאל טוט קלאווע א ריס ארויס דאס קינד פון נעסיעס הענט און גיט צו אים א געשריי: „דימקע, וויפל מאל וועל איך דיר זאגן, אז דו האסט דא נישט קיין באבושקע. דאס איז דינע א ניאניע און איר, נעסיע כאנאוונע, זייט נארישער פונעם קינד. ווער איז זיין מאמע, פרעג איך אייך?“ הערסט, יענטע, — נעסיע דערציילט און באגיסט זיך מיט בלוטיקע טרערן. — אבער איך האב איר געזאגט: איר זייט אליין שולדיק, נעסיע. שוין זשע האט איר נישט געזען לויטן פיסק, וואס פאר א כאזער אייער שונר איז, נאך פאר דערוף? — ווי געפעלט דיר די מיסע, יענטע? — א שיינע מיסע, נאר א קורצע. קום מיט נעסיען צו מיר, איך וועל זי בעסער טרייסטן. ווי דו ווייסט, האבן מינע זין כאסענע געהאט אין סאראקע גופע. אבער מיין טאכטער האט כאסענע געהאט אין קעשע-נעו. זי נייטיקט זיך, כארליע, אין גארנישט. דער מאן אירער איז א פיד-לער און שפילט אין פילדארמאניע. זי גופע, די טאכטער מינע, האט א גוטע שטעלע, שיקט מיר ווינטשעוואניעס צו ניי-יאָר, צו אנדערע יאָמטוי-וים. זי האט א טעלעפאן, איך האב א טעלעפאן. אבער אראפנעמען דאס טרייבל, פרעגן אפטער: וואס מאכסטו, מאמע? הייבט זיך גאר נישט אן! ווען דערמאנען זיי זיך, אז זיי האבן א מאמען, ביים זיי דארפן פארן אף קורארט. דעמלט ברענגט מען צו מיר ביידע קינדער! איך זאג דיר ווי די זאך איז: איצטער לעבן די קינדער מיט מיר, ווייסט אליין, אז מיין שונר איז זייער א ווייז קינד, נאר אז איך גיב א טראכט, איך וועל דארפן האדעווען אן אייניקל, ווייס איך נישט, וואס עס וועט זיין! — זאגט יענטע אפגהארציק.

די באקאנטע זיצט א היפשע צייט. נאך איר אוועקגיין זאגט יענטע צו מיר:

— זעסט, ווי עס פאלט דיר גלייך אין דער האנט אריין? ווי וואלסטו געקענט הערן א מיסע מיט א יוביליינעם רובל? איך אף דיין ארט וואלט עס פארשריבן ווי עס שטייט און גייט. מינע מעכוטאנים געפעלן דיר? — וואס הייסט מעכוטאנים? אלעטשקע האט צוויי מאמעס און צוויי טאטעס?

— אנא נאומאונא איז וויקטאריא נאומאונעס א שוועסטער, מיכאיל פייוויסאוויטש, וואס כאפט נאך א דרעמל, איז אנעס מאן, פייסאך יאסי-פאוויטש איז אלעטשקעס טאטע, וויקטאריא נאומאונא איז איר מאמע, און ראציע איז אלעטשקעס באבע. איצטער פארשטייסטו, ווי דאס קייטלט זיך? זייער ווילדע מענטשן. אז אין שטאט איז עפעס דא א געשמאקע זאך, ברענגט מען דאס גלייך צו מיר אין שטוב אריין. איין ווייטעק — וואס ריפע האט דאס נישט דערלעבט.

איך שוויג. וואס קען מען אף דעם זאגן? מוישע האט זיך שוין אויך אויסגעשלאפן. ער האט אויסגעטרונקען א פולע גלאז וויין, פארביסן מיט

צוויי בארן, האָט באדאנקט און איז אוועק. איך בין מיר אויך אינגיכן אוועקגעגאנגען. גיי איך פארביי „מעטאלאַרעמאַנט“, דאַרטן איז, אפּאַנעם, איצטער וואַרמעס-צייט, אַרבעטער לויפן אַרויס, ווישן גיך די הענט און ווערן פאַרשווונדן אין קעלערל, וווּ מע קאַן קויפן א גלאַז וויין. איך גיי מיר מיט דער גאַס, די זון ברענט, נאָר די נוסנביימער זינען זיך צע-וואקסן, מע קאַן זיך באהאַלטן אין שאַטן, די גאַס ענדיקט זיך, עס שפּרייטן זיך ווינגערטנער. אַרום די ווינגערטנער וואקסן קאַרשנביימער, שוועבן טשאטעס פייגל, זיי פיקן די קאַרשן, וואָס זינען פאַרבליבן אַף די צווייגן, און ווען די פייגל שטעלן זיך אַף די צווייגן, פאַלן א סאך קאַרשן אַראָפּ. די פייגל לאָזן זיך אויך אַראָפּ און שליינגען גיריק די יאַגעדעס, וואָס זיי-נען שוין אזש שוואַרץ, ווייל זיי זינען איבערגערייפט. וויטער פון די קאַרשנביימער וואקסן זונערויזן. מיט עטלעכע יאָר צוריק, ביים איך פלעג קומען אהער מיט מענדלען, זינען זיי דאָ ניט געוואקסן. איך בלאַנקע איבערן באקאנטן אַרט, און ווען איך גיי צוריק, פיל איך, אז איך דאַרף שוין ניט גיין אין שאַטן פון די נוסנביימער, ווייל די זון איז גאַנץ נידעריק. לעבן לאַנדווירטשאפטלעכן טעכניקום זיצן צוויי זייער יונגע ציי-גינער און עסן עפל. פלוצעם הער איך:

— מומינקע, מומינקע!

איך קערעווע אויס דעם קאַפּ און זע, ווי ביידע יונגע ציגינער גייען צו מיר. איך דערקען זיי באלד, דאָס איז גאַפור און קילימבאַר, וועלכע מענדל האָט ניט מאַל געמאַלט. איינער פון זיי נעמט אַרויס פון קעשע-נע אן עפל און זאַגט:

— אווו איז דער פעטער? עסט, ס'איז זייער א געשמאַקער עפל.

איך נעם דעם עפל, קוק אַף זיי. מיר שווייגן. גאַפור פּרעגט שטייל:

— מומינקע, דו ביסט געקומען אליין?

— יאָ, גאַפור, אליין.

מער פּרעגן זיי גאַרניט.

— וואָס טוט איר? איר לערנט זיך?

— יאָ, מיר לערנען זיך אין קעשענעוו. אינגיכן וועלן מיר אהין

אוועקפאַרן. לאַמיר גיין, — זאַגט קילימבאַר.

זיי גייען אוועק. איך בלייב שטיין און קוק זיי נאָך. מיט עטלעכע יאָר צוריק זינען זיי געווען נאָך קליינע, זיי פלעגן גוט זיצן. מענדל האָט זיי ליב געהאַט צו מאַלן. און דאָס איז געווען ניט קיין ווונדער. זיי זינען געווען זייער שיין און גראַציעז. גאַפור איז געווען ווונדערלעך: לענגלעך-געשניטענע גרויע אויגן, דינע ברעמען, פּרענדזליקע לאַנגע שוואַרצע וויעס, אַבער איצט איז ער פּאַשעט בלענדנדיק, דאָס פּאַנעם ברוינלעך-מאַט, די גרויע אויגן זינען נאָך ווי גרעסער געוואָרן. איידל שלענגלען זיך די ליפּן, די ציין, ווי יונגער קנאַבל, די האַר שוואַרץ און זייער געדיכט. ער איז שלאַנק, די בלויע דזשינסן ליגן אויסגעגאַסן אַף די הויכע פיס. און די פוטבאַקע קנייטשט זיך און כוואַליעט זיך אַרום זיין מעכטיקן

טאָרס. קלימבאר איז קלענער אין וואָקס. טיף שוואַרץ, ווי א דאַרעמדיקע נאכט, זיינען זיינע אויגן. די ברעמען ברייט און געדיכט, די האַר, אפּאַנעם לאַנג ניט געוואשענע, שטייען אזש ארום זיין פּאַנעם. איך קוק אָף די יונגע באַכערס, און איך בין זיי דאנקבאר, וואָס זיי האָבן פאַרשטאַנען מער גאַרנישט צו פּרעגן.

די זון זעצט זיך, ביים איך גיי אריין אין יענטעס הייפל. זי באגעגנט מיך מיט האַרבע רייד:

— האָסט געכאַפט דעם יוביליינעם רובל און ביסט געלעם געוואָרן. מיינסט כ'האַב ניט געזען, וואָס דו האָסט געגעסן? וווּ האָסטו געבאַלאַנקעט אזוי לאַנג? ווייסט, וואָס איך וועל דיר זאָגן? ס'זאָלט געווען א גלייכע זאַך, זאָלסט שוין פאַרן קיין מאַסקווע, וואָרעם איך זע, אז קיין גוטס וועט פון דערוף ניט ארויסקומען. ווען מענדל לעבט, וואָלט ער דיר געגעבן א גוטן כייִלעק!

אַבער אזוי ריידנדיק גאַנץ הויך, פאַרגעסט זי ניט צו גרייטן צום טיש און הערט ניט אָף:

— די קינדער זיינען שוין לאַנג געקומען. אַפּגעגעסן און זיינען אוועק אין קינאָ. איך ווארט אָף דיר. אַבער דיר לייגט אין זיינען גאַר עפעס אנדערש. טראכטט וועגן מיר ווי וועגן פאַראַיאַריקן שניי!

געוויס איז יענטע גערעכט. געוויס וואָלט איך געדאַרפט וועגן איר טראכטן מערער. אַבער...

אין אַוונט קומט צו גיין כייִלס. ער ברענגט אין א סינטעטישער טאַרבעטשקע קאַרפּן, ער טוט זיי א וואָרף אפּן טיש, זעצט זיך אָף א בענקל, שמייכלט און פאַרענטפערט זיך:

— איך גיי, זע איך, אז ס'איז דאָ פיש. טראכט איך, יענטע וועט שוין וויסן וואָס צו טאָן מיט זיי.

— וואָסי, איך וועל ניט וויסן? ס'וועט זיין רעכט. וויפל קומט דיר? — פּרעגט יענטע.

ער שמייכלט און גיט א זאַג:

— וויפל עס קומט מיר, איז אַלץ מיינס. זאָל אייך זיין צו געזונט, און איך לויף צו דער אַרבעט.

קעשענעוו

זי איז גערעכט. איך דאַרף זיך טאַקע רירן פון אַרט. איך באשטעל אָף מאַרגן א טאַקסי און פאַר אוועק קיין קעשענעוו. דער וועג איז א פּרעכטיקער, דער פאַרנאכט שטיל, פון ביידע זייטן וועג שטייט א געדיכט-טער וואַלד, וווּ-ניט-וווּ זעט זיך א סקולפּטור פון א הירש. אין אַרגייעוו שטייען מיר א רעכטע וויילע, עס איז א ראשיקע שטאַט, א סאך מענטשן, מאשינעס רוישן. קיין קעשענעוו קומען מיר אָן, ווען ס'איז שוין אַוונט.

צוגעפארן צום האַטעל, "טוריסט", געדויערט גאנץ לאַנג, ביז מע געפינט פאר מיר אן אַרט. איך ברענג זיך אין אַרדענונג און גיי ארויס פון האַטעל. איך ליינען איבער: „פראַספעקט מאַלאַדיאָזשי“, און איך דערמאָן זיך, אז אף דעם דאָזיקן פראַספעקט וווינט יעכיעל שרייבמאן. דאָס איז טאקע גאָר ניט ווייט. יעכיעל שרייבמאן איז אין שטוב. עס קען קיין רייד ניט זיין פון אוועקגיין גיך. זיין פרוי, מאַרינע, איז זייער רירעוודיק און גאסט-פריינטלעך. פארשטייט זיך, עסן מיר מיטיק, דערנאָך וווינט מיר מאַרינע דאָס שטייגל מיט די פאַפּוגייטישקעס, וואָס שטייט אין קיך. יעכיעל פילט זיך גוט, ווען ער רעדט וועגן לייטעראַטור. ער באַקלאַגט זיך, אז די אויגן טוען אים וויי, נאָר איצט איז שוין בעסער. ער קלייבט זיך פאַרן קיין ליי-פעצק אין א קאַמאנדירונג, דערווייל אַבער גייט א רייד וועגן „יאָרן און רעגעס“. שרייבמאן איז זיך אָפּנהאַרציק מוידע, אז ער איז צופרידן מיט זיין בוך. איך בין אויך צופרידן. דאָס איז בעפיררעט א גוט בוך, איז דאָך קלאַר, אז דאָס איז אן אַלגעמיינע פרייד פאַר דער יידישער סאַוועטישער לייטעראַטור. ס'איז מיר ליבליעך צו זיין באַ יעכיעל שרייבמאנען אין שטוב. דאָרטן איז גוטפריינטלעך, אומיטלבאַר, עס איז גוט צו שמועסן מיט יעכיעל, ווייל עס איז שטענדיק דאָ דער איינדרוק, אז ער זאָגט דאָס, וואָס ער טראַכט, און ניט נאָר דאָס, וואָס אים איז אין דער רעגע געקומען אפן זינען, ער דריקט אויס דאָס, וואָס ער האָט באַטראַכט, און דאָס איז זייער און זייער וויכטיק, ווען א מענטש האָט א טעווע צו טראַכטן. ווייל אפילע שרייבער פּרעגן גאנץ אַפּט איינער דעם אנדערן: דו אַרבעסטו? און קיינמאַל פּרעגט מען ניט — דו טראַכסט? באַ יעכיעל אין שטוב פיל איך ניט קיין אַלטעגלעכקייט. איך פיל א מיין דערהויבנקייט, וואָס איז פריי פון יאָך, פון דינגעס, כאַטש ווען איך קוק אין זינען אויגן, זע איך אין זיי אַפּט טרויער און זאַרג.

אין אַוונט באַגלייטן זיי מיר, מאַרינע און יעכיעל, צום האַטעל. מיר געזעגענען זיך ניט, ווייל עס איז אונדז אַלעמען קלאַר, אז מאַרגן וועל איך ווידער קומען. ווען איך גיי אריין אין האַטעל, שלאָפּט מיין שטיינע. די דינע דעקע קאָן ניט אויסבאהאַלטן איר מעכטיק שווערן קערפער. די אדמיניסטראַציע פון האַטעל גיט ארויס די טוריסטן טאַלאַנען אף דער-נערונג, שטייט די פרוי און גאַנצפריי, נאָר ווי פרי זי זאל ניט אופשטיין, זינען מינען אויגן אַפּן, און ערשט איצט זע איך, ווי מאַיעסטעטיש זי איז. דאָס איז א וווקסיקע פרוי. איר הויט איז ווייס-מעליק, די אויגן בלייך-בלאַ, די וויעס געלע, די האַר אפּן קאַפּ אויך געל, נאָך די ביגודי באַמבליט זיך יעדער קרייזל באַזונדער, און צווישן די קרייזלעך קוקט ארויס א ווייס-ראַזעלעכע הויט. ווי געזאָגט, שטייט זי און גאַנצפריי. זי רופט מיך אויך, זי זאָגט אפילע צו, אז זי וועט וואַרטן, ביז איך וועל פארטיק ווערן. נאָר מיר ווילט זיך ניט גיין, איך האָב זי שוין גוט אַרומגעקוקט, און מיין זינגער איז געשטימט. כּוּך דעם, וועל איך גיין צו יעכיעל. דעריבער מאַך איך מיך פארטיק און זען זיך באַם נידעריקן טישל עפעס טאַן. וויפל צייט

ס'איז אוועק, ווייס איך ניט, נאָר עס הערט זיך, ווי די טיר עפנט זיך,
מיין שכינע שטייט שוין איינגעבויגן לעבן טישל.

— באבוסיע, איר ארבעט נאָך?

איך באַמקע עפעס. אָבער זי האָט זיך איינגעבויגן, קוקט אריין אינעם
אַנגעשריבענעם און וויל וויסן:

— אף וואָס פאַר אַ שפּראַך שרײַבט איר?

— אף ייִדיש.

— אף ייִדיש-ש?! — כידעשט זי זיך.

ווען איך האָב זיך אָפּגעפּאַרטיקט און בין אַרויסגעגאַנגען אפּן גאַס,
האָב איך אין אַלייע צווישן די אונטערגעשוירענע ביימער דערוען מאַרינען
און יעכיעלעך. מיר האָבן שפּאַצירט, גוט פאַרבראַכט, און יעכיעלע האָט דער-
צייטט מיטעס פּון ראַשקעוו, וועלכע איך האָב נאָך ניט געוויסט. זיך צו-
הערן, ווי יעכיעלע דערציילט, מיט זיין שטייט קאַל, וואָס האָט פאַר מיר
דעם קאַליר פּון אַ מיין ראַז-ליכטיקע פאַרב, איז פאַר מיר אַן עמעסער
גענוס. מאַרינע וויל אױך עפעס זאָגן, און זי ליינעט דריזס אַ ליד אף
ייִדיש. אזוי גייט אוועק מיין צווייטער אַוונט אין קעשענעוו. מיר האָבן
איינע די אנדערע עטלעכע מאָל באַגלייט היין און צוריק. דערנאָך האָבן
מיר זיך ענדגילטיק געווינטשן אַ גוטע נאַכט, און ווען איך בין געקומען
אין האַטעל, איז שוין אפּן בעט, וווּ ס'האַט נאָך נעכטן גערוט מיין ליבן-
וויסנדיקע שכינע, געדעגן אַ נייער גאַסט, וואָס האָט פאַרנומען זייער
ווינציק אַרט אין געדעגער.

אף מאַרגן אינדערפרי בין איך אוועק פּון צימער, איידער מיין נייע
שכינע איז אפּגעשטאַנען. איך בין געגאַנגען איבער פאַרשיידענע גאַסן פּון
קעשענעוו און האָב האַנאַע געהאַט פּון דער שטאַט. איך בין אוועק אין
יענעם קוואַרטאַל, וווּ ס'איז מיט פיל יאַרן צוריק געווען דער באַוויסטער
פּאַגראַם. דערנאָך בין איך אוועק צו דער קאַמיונישער אַזערע. דאָ זיינען
געשטאַנען אַ סאַך שיפּלעך, ס'איז געווען אַ סאַך יונגוואַרג. קעשענעוו האָט
אויסגעזען יאַמטעוודיק, ווייל עס איז געווען ערעוו דער פייערונג פּון
50 יאַר סאַוועטנמאַכט אין מאַדאַוויע. ווען איך האָב זיך אפּגעהויבן אין
מיין צימער, האָב איך געטראָפּן ליגן אַ פּרוי אין אַנטאַן. דער ערשטער
אינדערקע מינער האָט זיך באַשטעטיקט — זי איז געווען קליינבווקסיק, זי
האַט פאַרנומען ווינציק אַרט אין בעט. אין קעגנזאַץ צו מיין פּריערדיקער
שכינע, איז זי געווען שוואַרצכיינעוודיק, אָבער די שליפּן אינגאַנצן גראַוו.
זי איז געדעגן אין אַ טונקל קלייד מיט לאַנגע אַרבל, און כאַטש אירע
אויגן זיינען געווען צוגעמאַכט און זי איז געדעגן אזוי רויק, אַקוראַט ווי
קיינער וואָלט מער אין צימער ניט געווען, האָב איך פאַרשטאַנען, אז זי
שלאַפט ניט. כ'האַב גענומען מיין זומער-מאַנטעלע און בין אוועק צו
שרייַבמאַנען. כ'האַב דאַרטן געטראָפּן אַ שווערלייבן מענטשן מיט זייער
אַ סימפּאַטישן פּאַנעם, וואָס האָט גערעדט ווינציק, אָבער אלץ, וואָס ער
האַט אַרויסגעבראַכט, האָט געצווונגען זיך צוצוהערן. ס'האַט געמאַכט אַן

אינדרוק, אז דער מענטש האט וויסן און קאן זיך אויסדריקן אייגנארטיק. ער האט גערעדט וועגן פוישקינען, און מע האט גלייך געקאנט פארשטיין, אז ער ווייסט גוט, וועגן וואס ער רעדט. עס איז געווען טשיקאווע אים צו הערן, און ס'האט ארויסגערופן באדויערונג, ווען ער פלעגט אופהערן ריידן און זיך נעמען שפילן מיט זיין טעכטער, וועלכע איז דא איד גע-ווען. די וויקסיקע פרוי, וואס איז געזעסן דערנעבן, אין א בארדא קלייד, האט פון צייט צו צייט גענומען דאס טעכטער צו זיך. ווי איך האב זיך נאכדעם דערוואסט, איז דער מענטש געווען כאזין. די פרוי אינעם בארדא קלייד — זיין ווייב, דאס קליינע מיידעלע — זייער טעכטער. עס איז שוין געווען שפעטער, ווען מיר זינען אוועק פון שרייבמאנען. גייענדיק דורכן סקווער, האט זיך קיינעם ריידן ניט געוואלט, און מיר האבן זיך געזענגט. אין האטעל-צימער איז מיין שכינע ניט געווען, איך האב ניט גע-הערט, ווי זי איז געקומען. אבער אפמארגן אינדערפרי איז זי געלעגן אפן בעט אקוראט אין דער זעלבער פאזע, ווי נעכטן. אינעם זעלבן טונקלען קלייד מיט די לאנגע ארבע, די פיס מיט די הענט זינען געווען אויסגע-צויגן, זי איז געלעגן אן שום באוועגונג, נאר דאס מאל זינען אירע אויגן געווען אפן און עס איז געווען א ביסעלע פריקע, וואס זי האט זייער אפמערקזאם אף מיר געקוקט. ערשט אין א ווילדיקע ארום האט זי מיך באגריסט און געזאגט:

— לאמיר גיין עסן פרישטיק איינינעם.

אזוי איז טאקע געווען.

נאך פרישטיק האבן מיר זיך אוימגעקערט אין צימער. זי האט זיך ווי-דער געלייגט, פונקט אזוי ווי פריער, געלעגן אן דער קלענסטער באווע-גונג. זי האט שטיי געפרעגט:

— איר האט א פאמיליע?

זי האט געפרעגט אן שום אנדייט אפן קעשענעווער יידיש. נאך א ווילדע שטילשווייגן האט זי ווי באדויערט אפן קאל, אקוראט ווי קיינער וואלט אין צימער ניט געווען:

— איר זייט געקומען אליין? ווו איז אייער מאן?

און ניט ווארטנדיק אף מיין ענטפער, פארגעזעצט:

— אז מע האט ניט קיין מאן און קיין קינדער, איז מען גליקלעך! דערזען, אז איך בין פארוואנדערט, האט זי קלאר געמאכט:

— מיין מאן איז געשטארבן מיט צוויי יאר צוריק. איך וווינ אין קיעוו. מיין טאכטער האט געווינט אין כארקאוו, האט זי מיך נאך מיין מאנס טויט פארווארפן מיט בריוו, אז זי וויל ניט, איך זאל זיין עלנט, אז די בעסטע זאך וועט זיין, מיר זאלן לעבן איינינעם. איז זי טאקע געקומען צו מיר. בעסער וואלט זי מיך געפונען א טויטע. א זעלטענער טאג, איך זאל פון איר ניט הערן קיין זידלוערטער. זי וואלט צופרידן געווען, איך זאל שוין גיין אין גאנדין. מיר עסן באזונדער, קאכן באזונדער, איך קאך באטאג, ווען זי איז אף דער ארבעט. וואס זי טוט, הער איך ניט און זע ניט.

— איר האָט א פּענסיע?

— ווי זשע, אָט דאָס איז דאָך עס! זי ווייסט, אז צו ווער פּענסיע פאלט מיר נאָך אויך ארײַן, און איך לײג עס אָף א ביכל אין קאסע. נאָר מער אָפּן אַלץ בראַט זי, וואָס איך האָב זיך באקענט מיט איינעם א יונגן-מאנטשיק.

— איר האָט דאָך פּרײַער געזאָגט, אז ווער עס האָט ניט קיין מאן, קיין קינדער, דער איז גליקלעך!

— מאלע-וואָס. איך בין נאָך ניט אלט קיין פינף און זעכציק. עמעס, ער איז יונגער מיט צוויי יאָר פון מיר, ער טײַנעט, כּוּזאַל פאר דער טאַכ-טער לאָזן מיין צימער, און זי זאָל מיר אוועקגעבן כאַטש א טויזנטער, ווייל זי האָט געלט אָף א קאַפּפּעראַטיווער קוואַרטיר. ער זאָגט, אז מירן זיך צונויפגיין, וועט אונדז א טויזנטער ניט שטערן. ווייס איך ניט, וואָס איך זאָל טאָן. איך זע, אז איר זיצט און איר שרייבט, פארשטיי איך, אז איר וואָלט מיר געקענט זאָגן ווי און וואָס...

איך קוק אָף איר, און עס וואקסט אין מיר עפעס א ווידערגעפיל.

— איינער טאַכטער ווייסט, וויפל איר האָט אפּן ביכל? — פּרעג איך.

— זי ווייסט, אז איך האָב ניט ווינציק.

— איינער קאוואליער ווייסט אויך, וויפל איר האָט?

— וואָס ארט אים, וויפל איך האָב, ער האָט מער פון מיר! ער איז

געווען גלאַובוך אפּן פּוטער-זאוואַד אין טיראספּאַל.

— ער איז א געגעטער?

— ווי ער זאָגט, האָט ער מיטן ווייב ניט געוואָלט לעבן. זי האָט

ניט געוואָלט, ער זאָל ארבעטן אפּן פּוטער-זאוואַד, אָבער דאָס איז אן אנדער זאך. איך וויל הערן איינער איינע.

— איך ווייס ניט וואָס אייך צו זאָגן, נאָר איין זאך איז דאָך קלאַר:

איינער „מאַלאַדאי טשעלאָוועק“ האָט ניט אין זינען איינער טאַכטער, אָבער איר זייט איינער טאַכטערס מאמע. אויב איר וועט אים פּאַלגן, קאָן זײַן, אז די טאַכטער וועט אייך געבן א טויזנטער, און דאן וואָלט איך זיך ניט געוונדערט, וואָס זי וויל אייך זען אין גאניידן, ווי איר זאָגט.

— איר זייט פאר מיין טאַכטער! — טוט זי א געשריי, שפּרינגט

אראָפּ פון בעט, כאפּט די באַלאַגניע און ווערט פארשווינדן.

איך גיי אויך ארויס פון האַטעל. בא שרייבמאנען טרינקען מיר אויס

צו ביסלעך ווײַן, ער האלט דאָס גלעזל אין האַנט און זאָגט מיט א שמייכל:

— אָט וועט איר אוועקפאַרן, און מיר וועלן זיך ווידער שרייבן יאָמ-

טעוו-בריוולעך.

איך ווייס, אז אזוי וועט זײַן, און עס ווערט באנגלעך דערפון. מיט

א שווער געמיט געזעגענען מיר זיך מיט יעכילען און מארינען, איך גיי אין אַעראַפּלאַט נאָך א בילעט. איך וועל פליען קיין בריאַנסק. שוין לאַנג, ווי איך וויל אהין פאַרן. און עס איז שוין צייט אויך, ס'איז סאָף עלויף.

בריאנסק

געקומען אהין נאך האלבער נאכט. דער אעראוואקאל איז פוסט, איך זיך שוין א היפשע צייט. פלוצעם הערט זיך, ווי א מענטש זאגט:

— ווער פארט אין שטאט?

אט האט מיר אפגעגליקט. איך זיך שוין אין א טאקסי, און אין גע- צייטע מינוטן ארום בין איך אין האטעל „דעסנא“. די פרוי, וואס זיצט אהינטערן באריער, קוקט אפילע אף מיר ניט. זי מעלדעט קאלט און קאטעגאריש:

— קיין ערטער זינען ניטא.

אין וועסטיביל שטייען גענוג שטולן. איך נעם מיין טשעמאדאן, שטעל אים אוועק באם שטול, אף וועלכן איך זען זיך, און איך בין גרייט אינצושלאפן. ס'איז צוויי אזויגער באנאכט. די פרוי קוקט אף מיר אומ- פריינטלעך און פרעגט:

— וואס האט איר זיך דא באזעצט? איר האט געהערט, וואס איך

האב איך געזאגט?

— איך האב געהערט, אבער איך טראכט, אז ביז איך וועל זיך דא אויסשלאפן, וועט איר ווערן גאסטפריינטלעכער. — און איך לייג אוועק אפן באריער מיין שרייבער-ביכעלע. אבער נאך דערוף ווערט די פרוי אויך ניט גאסטפריינטלעכער. ערשט אף מארגן אינדערפרי ווער איך א באלע- באסטע פון א באזונדערן נומער. אלץ, ווי עס דארף זיין. א שיינער צי- מער, א גרויס פענצטער, אלע איבעריקע נייטיקע זאכן. ערשט איצט קאן איך זיך דערמאנען, אז איך האב א טעלעפאן און אן אדרעס צו גריגארי סאמיליאוויטש, וואס איז א בריאנסקער טוישעוו. וויאזוי קומט די קאץ איבערן וואסער? אנומלטן איז צו מיר אריינגעגאנגען מיין שאכן, וואס ארבעט אין סעטון אף א זאוואד, ער וויינט אבער אינעם זעלביקן הויז אף פאוולאו-גאס, ווו איך. איך געדענק שוין ניט, ווי עס איז געקומען צו רייד, אז איך וויל פארן קיין בריאנסק.

— קיין בריאנסק? — זאגט איזיע איסארעוויטש, גריגארי סאמיליא- וויטשעס זון. — איר קאנט אריינפארן צו מיין טאטן, צוויי שוועסטער האב

איך אויך אין בריאנסק. זיי וועלן איך צונעמען, ווי אן אייגענעם מענטשן. — און ער האט מיר געגעבן זיין טאטנס טעלעפאן.

ווען כ'האב זיך שוין איינגעארדנט אין צימער, זיך דערפילט ווי א באלעבאסטע, האב איך זיך דערמאנט וועגן דעם און אָנגעקלונגען. אין א האלבער שאַ ארום איז געקומען איזיעס פאָטער, גריגארי סאמיליאוויטש איסארעוויטש.

— ווען איר קלינגט מיר ניט, וואָלט איך אויך געקומען, וויל נעכטן

באנאכט האט מיר געקלונגען איזיע, ער האט ניט געוואסט, ווו איר זינט. נאָר אין בריאנסק, אז מע וויל, געפינט מען. דאָ זינען ניטאָ קיין טויזן- טער האַטעלן. נעמט זשע אייער טשעמאדאן און קומט מיט מיר.

איך האָב איבערצײַגט גריגאָרי סאַמױלאָױטשן, אז איך װעל קומען צו אים אינאַװנט, או איך װעל קומען צו אים אלע טאָג, אָבער װױנען װעל איך אין „דעסנאַ“. און אזוי איז דאָס געװען. גריגאָרי סאַמױלאָױטש איז היפש געזעסן באַ מיר, איך בין מיט אים אינײנעם ארויסגעגאַנגען, ער האָט מיר אַ ביסל געװױזן די שטאָט, און װען איך בין צוריק געקומען אין מײַן צימער, האָט די צוקלײַבערן גראָד צוגעראַמט.

דאָס איז געװען אַ הויכע פרוי, מיט אַ ברייט פּאַנעם, זייער קליינע שװאַרצע אױגן, אַ גרויסע נאַז. קוקנדיק אַף איר, איז מיר אײַנגעפאַלן, אז די נאַז אירע מאַכט מאַרעשכױרעדיק איר גאַנצן אַנבליק. דערוױלל האָט זי צוגעראַמט און עפעס גערעדט, נאָר אירע װערטער זײַנען גע- פאַלן גלייכבליטיקע און געדיכטע, עס האָט זיך ניט געװאַלט הערן, װאַס זי דערציילט. איך האָב זיך אָנגעטאַן און בין אװעק אין פאַרק. דער היגער פאַרק איז אַ קליינער, אָבער אַ געמיטלעכער. אװױווי אלעקסיי טאַלסטאַי איז פון די קאַנטן, טראָגט דער פאַרק זײַן נאַמען. טשיקאַװע איז דער פאַרק מיט דעם, װאַס פון אלע ביימער, װאַס זײַנען פאַרטריקנט געװאָרן, זײַנען געמאַכט געװאָרן סקולפּטורן. פאַרשטייט זיך, אז דאָס זײַנען ניט קײן שעדעװורען, נאָר דאָס זײַנען פּערסאָנאַזשן פון מיטלעך: װאַלד-אַלטיטשקע, װאַלד-מיידלעך, באַלעכאַים, אײניקע אלטיטשקע דערמאַנען שטאַרק קאַניאַנקאַװן. אָבער אלצײנס איז דאָס געמיטלעך און ס'איז אַ פרייד, װאַס אָנשטאַט אױסצװאַקן די טרוקענע ביימער האָט מען פון זיי געמאַכט פאַרשיידענע סקולפּטורן.

ס'איז שױן געװען טונקל, װען איך בין געקומען אין „דעסנאַ“. פאַרביי מײַן טיר האָבן, אפּאַנעם, געשפּאַנט שװער און הילטיק אַ סאַך מענטשן. איך האָב געעפּנט די טיר און ארויסגעקוקט: יא, אַ סאַך שװערע, ברייט-ביינערדיקע יונגע מאַנצבלעך האָבן געשפּאַנט דורכן קאַרידאַר. זיי האָבן הייך גערעדט, הילטיק געלאַכט און איבערגעשאַטן דאָס געלעכטער מיט „יאַדערדיקן פּאַלקאַר“. איך האָב צוגעמאַכט די פּאַדער-טיר, אױך די טיר פון צימער, אָבער אלצײנס האָב איך ניט געקענט פּאַטער װערן פון זיי צופרידענע געזונטע שטימען.

נאָך דער נאַכט, װאַס איך האָב פאַרבראַכט, זיצנדיק אפּן שטױל, איז זיך מיר זייער גוט געשלאָפּן. אופּגעשטאַנען, זיך אין אַרדענונג געבראַכט, אַ פּאַר שאַ געזעסן באַם טיש, בין איך אװעק אין רעסטאָראַן און זיך גע-לאָזט װױלגיין. געקומען פון רעסטאָראַן, האָב איך אין צימער געטראָפּן די נעכטיקע צוקלײַבערן. זי איז געװען ניט אופּגעלייגט, אירע באַװעגונג-גען זײַנען געװען פלינקע, אפּגעהאַקטע, זי האָט זיך געטיילט מיט איר שטימונג.

— היינט איז ניט מײַן טאָג, כ״האַב געדאַרפּט זײַן פריי, נאָר די, װאַס האָט געדאַרפּט אַרבעטן, איז קראַנק געװאָרן, שטענדיק איז קידער-װידער. כ״בין אזוי אומרויך, די קינדער זײַנען געבליבן אליין.
— אייער מאַן אַרבעט?

— מיין מאן! כ'ל ניט זאגן, קיין שיקער איז ער ניט געווען, נאָר
אנומלטן איז ער אוועק צו דער דעסנא כאפן פיש און, מיסטאמע, ניט אליין,
מיט א צוויי גוטעברידער. פארשטייט זיך, האָט מען א ביסל אריינגעזופט,
ווי יענע דערציילן. מיין מאן איז אוועק מיט זיי. מיט איין וואָרט, ער איז
דערטרונקען געוואָרן.

— א מאמע האָט איר?

— איך האָב שוין פון לאַנג קיין מאמע ניט.

— זי איז געשטאַרבן?

— פאר מיר — יאָ.

— וואָס הייסט עס?

— ווי זאָל איך אײַך זאָגן? ביים דער מילכאָמע בין איך אלט געווען
צען יאָר. מיין מאמע האָט אויסבאהאלטן א ייִדיש ייִנגל. איך האָב געזאָגט,
אז מע דארף אים ניט האַלטן דאָ. אָבער די מאמע האָט צו מיר געזאָגט:
„אויב איך וועל זיך דערוויסן, אז דו האָסט עמעצן געזאָגט, ווער באַ אונדז
אין שטוב איז, וועט דיר זײַן ערגער ווי אים“.

— וווּ ווײַנט אײַער מאמע?

— זייער ווײַט. איר שטעלט זיך פאַר, זי האָט אים אויסגעלערנט, ער
האָט כאַסענע געהאַט, ער האָט שוין אליין א קינד, און זי איז מיט אים
און מיט זײַן ווײַב אוועקגעפאַרן ערגעץ קיין סיביר, ווײַל ער איז אַן אינ-
זשעניער. אַט אזא מאמע איז באַ מיר!

— מער זאָלט איר צו מיר ניט אריינגיין, איך וועל אליין צוקלייבן.

— דאָס איז אײַער זאָך, ווי איר ווײַלט! — האָט זי געזאָגט און האָט

ארויסגעטראָגן איר מעכטיקן קערפער פון מיין צימער...

ס'האָט מיר שטאַרק אָפּגעגליקט, וואָס איזויע האָט מיר געגעבן זײַן
טאַטנס טעלעפּאָן. גריגאָרי סאַמוילאָוויטש און זײַנע ביידע טעכטער, גאַליע
און מיִליע, קומען צו מיר אָפּט. אין איינעם א טאָג איז געקומען די ייִנגערע
טאַכטער, מיִליע, אליין. זי האָט מיר געזאָגט, אז זונטיק, דעם 27-טן אָקטאָ-
בער, איז באַ איר טאַטן, באַ גריגאָרי סאַמוילאָוויטשן, א יוביליי. ער ווערט
אַלט זעכציק יאָר. און ס'קאָן גאָר קיין רײד ניט זײַן, אז איך זאָל אַף דער
סימכע ניט קומען.

כ'בין שוין געווען אַף יובילייען, נאָר דאָס, וואָס איך האָב דערזען אין
דער בריאַנסקער סטאַלאָווע אַף לענין-פּראַספעקט, וווּ גריגאָרי סאַמוילאָ-
וויטשעס יוביליי איז פאַרגעקומען, האָב איך נאָך ניט געזען קיינמאָל. עס
זײַנען געווען באַ די צוויי הונדערט מענטשן, דאָסראָו קרויוויים, פּרעמדע
אויך ניט ווינציק. די טישן האָבן זיך מאמעש געבראַכן. זייער א סאך מיין-
כאָלים, וואָס האָבן מיר דערמאָנט אין דער היים. נאָר צו דער טיי איז שוין
בעמעס געווען דורכײַס לײטווישע זיסקייטן: וויסער און געלער לעקער,
אײַער-קיכלער, פאַרפּל-טייגלער, פּלאָדן מיט ניס, מיט צימרינג און צוקער,
שטרודל, וואָס איז געווען געמאַכט אזוי, אז ווען מע האָט אים נאָר גענו-
מען איז מויל אריין, האָט מען שוין ניט געוויסט וווּ ער איז אהינגעקומען...

לעבן מיר זיינען געזעסן גריגארי סאמיליאָוויטשעס קרויווים, באסיע און שיינע זאכאראָוונא. זיי האָבן מיר אלעמאַל אונטערגעטראָגן עפעס גע- שמאקס און ניט אזוי דאָס, וואָס זיי האָבן אונטערגעטראָגן, ווי זייער לאַשן, זיי האָבן גערעדט אן עמעסן ליטווישן יידיש, און ביים באסיע פלעגט עפעס לייגן אין מיין טעלער, האָט זי מיך שטיף צוגערעדט:

— נעמט, נעמט. ס'איז א געזונט אין הארץ און א קראפט אין די ביינער, ווען וועט איר דאָס האָבן אין מאַסקווע.

אַבער עס איז מאמעש געווען א זינד צו עסן. אנטקעגן מיר איז געזעסן זוסיע איסאָרעוויטש, באסיע זאכאראָוונעס זון, גריגארי סאמיליאָוויטשעס פלעמעניק. עס האָט זיך מיר אויסגעוויזן, אז ער זיצט אף פיר שטולן, אזוי מעכטיק הויך האָט ער זיך געהויבן איבערן טיש. אף זיין פאַנעם האָט גע- שיינט א גוטמוטיקער שמייכל. עמעצער פון די קרויווים האָט אופגעהויבן א קאָס:

— הירשע, צו דינע זיבעציק יאָר זאָלן מיר דאָ אלע זיצן!

זוסיע האָט זיך א ריס געטאַן פון אַרט און איבערגעשלאָגן יענעם:

— וואָס עפעס צו זיבעציק? מיר זאָלן זיך דאָ זען אלע כוידעש. פאר- וואָס דארף מען ווארטן, ביז עס וועט ווערן זיבעציק יאָר?! — געזאָגט, אויסגעטרונקען א היפש גלעזל און א געשריי געטאַן: — מאמע, קום טאנצן א טוויסט.

און באסיע זאכאראָוונא האָט, קינענדיק, זיך אופגעהויבן פון אַרט און, כאַטש זי גופע איז ניט קיין מאפעלע, האָט זי אויסגעזען אין איר זונס אַרעמס ווי א פיצל.

אזייער זיבן אינדערפרי האָט זיך געענדיקט די סימכע, און אין אַוונט זיינען די קרויווים געקומען צו גריגארי סאמיליאָוויטשן אין זיין דירע, און די סימכע האָט זיך אָנגעהויבן אפסני. גריגארי סאמיליאָוויטש האָט געזונגען די לידער, וואָס מע האָט געזונגען אין מיכאַמע-צייט, ווייל ער האָט דורכגעמאכט דעם קריג און איז ניט איין מאַל געווען פארווונדעט. ס'זיינען דאָ געווען נאָך אזוינע, זיין ברודער יסראַעל סאמיליאָוויטש האָט אויך געזונגען: „דאָ טיעביא דאלעקאַ, דאלעקאַ, א דאָ סמערטי טשעטירע שאגאַ.“ עס האָט מיר אזוי צוגעשפילט מיט גריגארי סאמיליאָוויטשעס יו- בילי, איך האָב דאָ געזען אזויפיל האַרעפאשניקעס, אינזשעניערן, מיליטע- רישע, אויך גריגארי סאמיליאָוויטשעס קרויווים, וואָס זיינען געקומען פון קאלוגע. נאָר מערער פון אלעמען איז מיר געווען צום הארצן באסיע זא- כאראָוונעס זון, זוסיע איסאָרעוויטש. ער האָט אלעמאַל געפונען באזונדערע טרעפלעכע ווערטער, און זיין קיילעכדיק פאַנעם מיט די פינקלענדיקע אויגן זיינען טאַמיד געווען באשיינט פון א הארציקן שמייכל. ערשט אף מאָרגן האָב איך זיך דערוויסט, אז באסיע און שיינע זיינען שאגאלס שוועסטער- קינדער, און זיי וואַלטן געוויס געווען געקומען קיין מאַסקווע זיך זען מיט אים, נאָר זיי האָבן זיך דערוויסט וועגן דעם, ווען ער איז אוועקגעפאַרן פון סאַוועטנפאָרבאנד.

בא באסיען האָב איך זיך בעסער צוגעקוקט צו איר זון, צו זוסיען. ער האָט געשמייכלט און שטייל א זאָג געטאָן:

— די איסארעוויטשעס האַלטן הויך די פאַן פון מי. איר וויסט, וויפל מייך איך מעלך אויס?

ערשט דערנאָך האָט מיר באסיע דערציילט, אז ער איז דירעקטאָר פון פי-ראטווירט „קראסנאָסעלסקי“ לעבן לענינגראד. פארשטייט זיך, אז ער האָט מיך אַינגעלאָדן. אבי געזונט און יאַרן, וועל איך פאַרן צו זוסיען און צו זיינע רינדער.

ווי געזאָגט, האָט מיר זייער צוגעשפּילט, וואָס גריגאָרי סאמילאַווי-טשעס זון איז מיינער א שאַכן, ווייל ער, מיין שאַכן, איזיע איסארעוויטש, איז דאָך אויך געקומען קיין בריאנסק צו זיין טאטנס סימכע. ניט איין טאָג האָט ער מיך ארומגעפירט איבער בריאנסק, ער האָט מיך אויך געבראכט צו זיין שוועסטער. איך האָב זיך באקאנט מיט דער שוועסטערס מאן, מיט איסי אבראמאָוויטשן, וואָס האָט זיך גוט מעסאמייך געווען אפן יוביליי, און טאקע ער, איסי אבראמאָוויטש, האָט מיך געפירט אף א מאשין, וואָס ער האָט געקראָגן בא א כאווער פון דער בוי-אַרגאניזאציע, ווו ער ארבעט, צום פארטיזאנישן פעלד, וואָס איז אונטער בריאנסק. דער גאנצער מעמאַ-ריאל, די ערדשטיבלעך, וואָס זיינען נאָך גאנץ, האָט אין דעם שטיילן טיף-הארבסטיקן פארנאכט געמאכט אף מיר אן אומפארגעסלעכן אַינדרוק. ווען מיר זיינען אהין געפאַרן, האָב איך ניט באמערקט דאָס, וואָס כּהאַב בא-מערקט, ווען מיר זיינען צוריק געפאַרן. אין א געוויסן אָרט באם וועג האָבן אדע מאשינעס שטייל-טרויעריק סיגנאליזירט און טאַרמאַזירט. די שטיילע טרויעריקע סיגנאלן האָבן עפעס אזוי געשניטן דאָס האַרץ, אז איך האָב געפרעגט:

— איסי אבראמאָוויטש, וואָס האָט געטראָפן?

— קוקט זיך איין רעכטס, דאָס איז דער דענקמאַל פאר די שאַפערן, וואָס זיינען געפאלן אין שלאכט.

די מאשינעס זיינען געגאנגען אזוי פאמעלעך, זיי האָבן ווי געגליווערט, און אין גאנצן ארום האָט געהיילכט דאָס שטייל-ווייטקעלעכע סיגנאליזירן צום אַנדענק פון די פארשניטענע יונגע לעבנס.

פון בריאנסק בין איך אוועקגעפאַרן ווי פון א ניי-דערוואַרבענער היים. אין וואגאָן פון צוג, וואָס האָט מיך געפירט קיין מאַסקווע, איז מיר פאר די אויגן געשטאנען ציליע גאלפערניע פון יישעו גאַרקאָוסקאיא, איך האָב געהערט, ווי זי בעט זיך באם זון, ער זאָל זי ניט פירן אין שפיטאַל. ס'איז אויך געשטאנען פאר מיינע אויגן גריגאָרי סאמילאַוויטש איסארעוויטש, ווי

ער האָט אױפֿגעהויבן זײַן קאַס, געװונטשן זיך און דער װעלט: „איך זאַל דערלעבן און אלע ערלעכע מענטשן זאַלן דערלעבן די צײַט, װען קיין איין פּאַשיסט װעט אף דער ערד ניט בלייבן“.

א רײזע קיין ליטע – װײַסרוסלאַנד

אין װײַלנע האָט מיך באַגעגנט מינע זיוו מיט איר טאַכטער און מיטן איידעם. מינע איז שלאַנק, איר פּאַנעם גלאַט-לענגלעך, די האַר ניט גראַוו, נאַר װײַס, װי שניי, און זײ פּאַלן פּון אונטערן טונקעלן בערעט, װי דינסטע פּלאַקס. איר טאַכטער סאַרע איז ניט שלאַנק, אירע געדיכטע האַר, װעלכע האָבן א פּאַרב פּון קופּער, זײַנען א ביסעלע צוגעפּאַראַשעט, װי מיט אש. דער איידעם כאים איז... ניט אונטערגעװאַקסן, ער איז געזעצט, פּון אונטערן העלן קאַשקעט פּינקלען זײַנע שװאַרצע לאַכנדיקע אױגן, אָבער כּױך גע-לעכטער איז אין זײ פּאַראַן עפעס אַזױנס, װאַס איך קאַן ניט פּאַרטייטשן. עפעס א מיין ערנסטקײַט, האַפּערדיקײַט, אײַנינעם מיט דײַגע. א װײַלינגע זײַנען מיר געשטאַנען אפּן פּעראַן, דערנאָך האָב איך געפּרעגט, צי מע קען נעמען א טאַקסי באַם װאַקזאַל.

— אין װײַלנע איז אין דערוף קיין דײַכעק ניט, — האָט כאים א זאַג געטאַן, געכאַפט מיין טשעמאַדאַן און איז שפּאַרעװדיק אװעק פּאַרויס. ס'האַט מיך דערפּרײַט, װאַס עס װאַרטן אף מיר אַזױפּיל טאַקסי באַם װאַקזאַל און איך האב א שפּאַן געטאַן צו אײַנער פּון זײ. אָבער מינע מיט סאַרען האָבן מיך אַנגענומען באַ די עלנבוײַגנס און א מאַך געטאַן: — מיר גײַען צו יענער, צו דער רױטער.

באַם אַפּענעם באַגאַזשניק פּון דער רױטער מאשין האָט זיך געפּאַרעט כאים, דערנאָך האָט ער אהין ארײַנגערוקט מיין טשעמאַדאַן, איך האָב זיך געכאַפט, אז דאַס איז ניט קיין טאַקסי, װײַל כאים איז שױן געזעסן באַם רול. מיר, אלע דרײַ װײַבער, האָבן זיך ארײַנגעזעצט ביים כאים האָט שטרענג געפּרעגט:

— װאַס שטייט איר, איר װאַרט אף א רעגן?

די געװײנלעכע פּראַגע האָט ער ארויסגעבראַכט מיט א טאַן פּון א גרויסן מײַסטער, און מיר איז קלאַר געװאָרן, אז דאַס אומפּאַרשטענדלעכע איז זײַן בליק און דער שטרענגער טראַפּ פּון זײַן פּראַגע גײט פּון דער זשיגול. און טאַקע, כאים איז געװען גערעכט. װי נאַר מיר זײַנען ארײַן-געפּאַרן אין הויף, האָבן די װאַלקנס מער זיך ניט אײַנגעהאַלטן און ס'איז אװעק א שלאַקס-רעגן.

מינעס דירע — אף אלע מינע ליבע געזאַגט געװאָרן: א געראַמער ארײַנגאַנג, פיר גרויסע צימערן, א היפשע קיר, די איבעריקע באַקװעם-לעכקײַטן ניט צו פּאַרזינדיקן.

באַם אַנבײַסן האָב איך זיך דערמאַנט װי דער באַלשעמטאַװ פּלעגט

זאגן ביים ער פלעגט קומען צו זײַן טאָכטער: „כװײַס ניט וואָס פּרײַער צו עסן. אויב איינער, אָף וואָס דארף מען פּוטער? אויב געײַכערטע פּיש, אָף וואָס דארף מען קאַלטע אָף?“

נאָכן עסן האָט כאַים זײַך אַנטשולדיקט:

— כװאַלט מיט פאַרגעניגן פאַרבראַכט מיט אײַך, שירע, אַבער דער צענטער פינפֿיאר יאָגט אונטער, אַרבעט איבערן קאַפּ!

איך האָב ניט נאָר אַנטשולדיקט כאַימען, כװאַב דערפֿילט אַ געוויסע פאַרענגנהײַט, וואָס איך בין ניט קײן אינזשעניער און איך ווײַס לאַכליטן ניט ווי און וואָס כװעל הײַנט טאָן. אַבער גאָר גיך האָט מיך אויסגעלייזט בער האַלפּערן. ווער ס׳האַט אים געזען, וועט מאַסקים זײַן מיט מיר, אז ער באַזיט אַ מאַיעסטעטישע אויסער־עכקײַט, איז אינטעליגענט און זײַן שטיף רײַדן, מיטן קוים באַמערקבאַרן שמײַכל־מאַכן אַ גוטן אײַנדרוק. פאַרברענ-גען מיט אים איז באַקוועם און פּרײַ. ווער רעדט נאָך, אז ער האָט פאַרגע-לייגט מאַכן אַ שפּאַציר איבער ווײַנע. איז טאַקע גוט וואָס דער רעגן האָט אופּגעהערט. מיר גײַען איבער דער שטאָט און בער ווענדט מיין אופּמערק-זאַמקײַט אָף דער זײַבערער אײַנגעאַרדנטקײַט פֿון די גאַסן און הויפּן.

— דאָס איז גלעזער-גאַס, — האָט בער מיך דערפּרײַט.

אַבער איך האָב ניט געפונען קײן קלענסטן געגאַרטן דערפּרײַענדיקן שפּור...

ניט אומזיסט איז דאָ אַ ייִדישע קלאָלע: — „קײן מיסט זאָל באַ דיר ניט זײַן — זאָלסט פאַרשפּאַרן צו ראַמען.“ דאָס איז אַ שוידער־עך-טרעפּלעכע קלאָלע. אָף גלעזער-גאַס האָט מיך קײנער ניט אָפּגעשטעלט, קײנער האָט מיך ניט באַלעסטיקט מיט אומגעבעטענער נײַגעריקײַט — „אַ געקומענע? איר האָט דאָ קרויווים? עפּשער ווילט איר גאָר בלייבן אַ היגע?“

ס'קומט מיר אפן זינען די סטראַפּע פון מוישע טייפּט אַ ליד:

וועמען וועקסטו. מיין געטריינער, וועמען?
וואָס, דו ווייסט ניט, נארעלע, דו נאר,
אז די ווילנער שלאפן שוין דאָ מער ניט,
ווילנער שלאפן אף פאַנאַר...

מאַשמאַעס אזוי איז דאָס. די קומענדיקע טעג מייד איך אויס גיין איבער ווילנער גאַס, וואָרעם מע זעט זעלטן אַ ייִדיש פּאַנעם, די בערישע מאַדאַם-געשיכטע האָט געמאַכט אַ שיינעם קונץ מיט מיין פּאַלק. מיר ווײַזט זיך אויס, אז איך לעב ניט זיבעציק, נאָר זיבן מאָל זיבעציק יאָר. איך קאָן ניט באַנעמען, אז ווילנע איז אויס „ייִדישע שטאַט“. יאָ, די געשיכטע האָט אַ דריי געטאָן אַ געדיכטן קאַראַהאַד...

די גאַסן זײַנען פּויל, עס שוויבלט און עס גריבלט. אַלטע לײַטווײַנער, מיט־יאַריקע לײַטווײַנער, יוגנט, אַ סאך קינדער־עך אין וועגעלעך, אַלע זײַנען גוט געפּלעגט, די מײַדלעך, די יונגע באַכערים לאַכן, שפּאַנען פּרײַ איבער די גאַסן, זייערע בליקן זײַנען גלאַנצנדיק און פּרײַ פון זאַרג. איך

פארשטיי זיי. פונוואנען קאנען זיי וויסן ווי ווילנע האָט אויסגעזען מיט פערציק יאָר צוריק. וואָס זינען זיי שולדיק, וואָס מיין געמיט איז פאר- פינצטערט? אָבער איך באהערש זיך קוים, איך זאָל ניט אָפּשטעלן עמעצן פון זיי און ניט אויסשרייען: — „שטייט, איילט זיך ניט, הערט מיך אויס. דאָ איז געווען גאָר אנדערש!“

יאָ!..

מיין שטימונג וואָלט געמעגט זיין הייטערער. אפן הארצן וואָלט מיר געווען גרינגער. אָבער ס'איז שוין דער דריטער טאָג ווי איך בין אין ווילנע, מע דארף אָפּמערקן די קאָמאנדירונג.

גיי איך אין ווילנער שרייבער-פאריין. די טעכנישע סעקרעטארן, דאנני- טע, מערקט אָפּ די קאָמאנדירונג און אָף מיין פראגע „צי קען איך זען עמעצן פון שרייבער-פאריין“, ווייזט זי מיר אָף א טיר. גיי איך אהין. בא א טיש זיצט א מענטש אין סאמע בליענדיקן עלטער. מיר באקענען זיך, דאָס איז פיאטראס אנטאָנאוויטש בראטענאס. נאָך דערוף ווי מיר ריידן זיך דורך, איך ווייז אים מינע פאפירן און דאָס מיטגליד-ביכעלע, זאָג איך צו אים:

— כוץ דעם אלץ, בין איך א היגע א געבאָרענע.

— אין ווילניוס?

— אין קראָק. דאָרטן בין איך געבוירן געוואָרן. איך וואָלט געוואָלט אהינצו צופאָרן.

— קאקאיע דאָברא וואם פאָנאדאָביטסיא, סאָיוו פּיסאטעליי דליא וואס סדיעלאיעט. אָף מאמעלאַשן באטייט עס: וואָס פאר א טויווע איך וועט דארפן, וועט דער שרייבער-פאריין פאר אייך טאָן.

— עס וואָלט געווען בעסער, איך זאָל קיין שום טויווע ניט דארפן פון שרייבער-פאריין. אָבער, אויב מעגלעך, וואָלט גוט געווען, ווען דער שריי- בער-פאריין וואָלט געקאָנט געבן א מאשין און געפינען א שרייבער, וואָס זאָל ניט זשאַלעווען א טאָג און ער זאָל מיך באגלייטן צו מיין היימשטעטל, ווו עס זינען אומשוילדיק אומגעקומען אלע מינע אייגענע. בראטענאס הייבט זיך אוף פון שטול, מאכט עטלעכע שפאן איבערן קאבינעט, קוקט מיך אָן און שווינגט זייער אויסדריקלעך. איך בין אויך, ווי מע זאָגט, — „ניט צום שפרעכן“. עס הערשט א היפשע פאָרע.

דערנאָך זאָג איך:

— עס קאָן זיין, אז דאָס, וואָס איך האָב געזאָגט, איז ניט אזוי גרינג צו טאָן. אויב פאר דער מאשין דארף מען באצאָלן, איז דאָס קיין מעניע ניט. אָבער אויב דער שרייבער-פאריין וועט געפינען א מעגלעכקייט דאָס צו טאָן, וועט עס זיין א ברידערלעכע האנדלונג.

בראטענאס גייט צו, טוט א פיר מיט דער האנט איבער מיין אקסל און זאָגט שטיל:

— קיין געלט דארף מען ניט. ווען ווילט איר פאָרן אהין?

— אויב מעגלעך, דעם פערצנטן.

— גוט. מיר וועלן עס מאכן. וועגן געלט איז ניטאָ וואָס צו טראכטן.

איך גיב דעם אדרעס מיטן טעלעפאן. פיאטראס אנטאָנאוויטש באַגלייט
מיר און כאַזערט איבער: „אַלץ וועט זײַן פּינקטלעך. איך וועל געפּינען
שרײַבער, וואָס וועט אײַך באַגלייטן און וועט פּאַרשטיין... איך וועל אײַך
אַנקלײַנגען. צווייפּלעט נײַט.“ — מיר געוועגענען זיך.

ווי אפן האַרצן זאַל נײַט זײַן, ווי אף דער געשאַמע זאַל נײַט זיין, אַרבעטן
דאַרף מען. מײַן אַרבעט איז איצט אַזאַ: גײן, קוקן, הערן. נײַט אומזיסט
זאַגט מען דאָר, אז „א מענטש האָט צוויי אויערן, אײַן צונג, קעדיי ער זאַל
מערער הערן און קנאַפּער רײַדן...“

ווי געזאַגט, איז מײַנעס אײַדעם, כאַים, און אינזשעניער. ער דערצײלט,
אז אין „זײַן“ אונטערנעמונג זײַנען געבליבן ווינציקלעך ייִדן, אָבער די
געבליבענע האַרעווען, ווי עס פּאַדערט זיך אין צענטן פּינפּיאַר. עס דאַרף
זײַן קוואַליטעט. עס דאַרף שטײן דער צײַכן פּון אויסגעצײכנטער קוואַלי-
טעט אף דער פּראָדוקציע. איך צווייפּל נײַט, אז די געבליבענע ייִדן טוען
ווי עס דאַרף צו זײַן, ווי אײַך בין זיכער, אז כאַים בלײַבט נײַט הינטער-
שטעליק. עס איז א פּאַרגעניגן צו קוקן ווי ער פּיצט די שײַך, וואַשט א גלאַז,
שניידט ברויט. עס איז א פּאַרגעניגן צו זען ווי זײַנע הענט קלעפּן צו
אַלץ, ווי אפּמערקזאַם און פּינקטלעך ער איז צו יעדער קלײַניקײַט.

צו מײַנען קומט ארײַן כאַימס קאַרעו, לײַב. ער איז א באַהאוונטער מע-
טאַל-טאַקער. ער רעדט ווינציק. פּלוצעם טוט ער א זאַג: „כאַים כאַפּ זיך
אַרײַן. איך דאַרף דײַנע און אײַצע.“ כאַים שמײַכלט, אָבער זײַנע ווערטער
קלײַנגען ערנסט.

— לײַבקע, בעסער וואַלסטו מײַן אײַצע נײַט געדאַרפּט! זײַך אף אן
אַרט, פּאַלג מײַך!

און דערנאָך, ווען לײַב איז אוועקגעגאַנגען, מאַכט כאַים צו מיר:
— וואָס קוקט איר אַזוי? אין א וואַך ארום איז לײַבקע נײַט קײן היגער,
ער האָט שוין די פּאַפּירן פאַר זיך און פאַר דער גאַנצער מישפּאַכע.
דאַס איז אַזוי, איד הער עס נײַט נאַר פּון כאַימען. בער האַלפּערן קומט
אַרײַן קימאַט אַלע טאַג. מיר גײען א קוק טאַן דעם טעמפּל „פּעטראַ אי
פּאַוולאָוואַ“ און דעם טעמפּל „סאַנטאַ אַנאַ“. אײַך זע עס נײַט צום ערשטן
מאַל, דאַס מאַכט א גרעסערן אײַנדרוק ווי דער באַוויסטער נײַער ראַיאָן אין
ווינצע מיט דער היַנטצײַטיקער ארכיטעקטור, מיט די דורכויכטיקע, לאַנגע
טורעמס אף צו טריקענען גרעט. עס באַהערשט מײַך א געדאַנק, אז קײן
היַנטצײַטיקער ארכיטעקטאָר קאַן זיך נײַט פּאַרגינגען, אַזויפּיל צײַט, ווער
רעדט געשמאַק, קעדיי צו רעאַליזירן אַזוינע פּאַרמען און מאַסשטאַבן אין
אַרכיטעקטור פּון די פּאַרגאַנגענע צײַטן. אַנומלען גײַ איך מיט בער האַל-
פּערן ווידער פּאַרביי „סאַנטאַ אַנאַ“. בער ווענדט מײַן אפּמערקזאַמקײַט אף
א גרויסער גרויער געביידע.

— דאַס הוּיז האָב איך געבויט. איך בין א בוי-אינזשעניער, — גיט ער
מיר צו וויסן.

איך האָב נײַט געוויסט, אז ער איז א בוי-אינזשעניער אויך. כּ״האַב

געמיינט אז ער איז נאָר אַ שרײַבער. דעריבער מאכט אָף מיר אַ שטאַר-
קערן אײַנדרוק, וואָס ער איז אַ בױ-אײַנושעניער, ווי דאָס הױז גופע.
די טעג גײען, ס׳איז שױן עלפֿטער יום, פֿיאַטראַס אַנטאָנאָוויטש בראַטע-
ניס קלײַנגט נײַט. גײ אײַך גלאַט אזוי אַרום אײַבערן שטאַט. כאַטש אײַך דאַרף
גאַרנישט קױפֿן, קוק אײַך אַרײַן אײַן עטלעכע קראַמען אָף לענין-פּראָ-
ספעקט. ווער עס ווײַל און האָט די קלײַנגערס, קאָן קױפֿן וואָס ער ווײַל.
די פּאַליצעס זײַנען געפאַקט. כ״האַב שױן אײַך געזען אײַן אַ קלײַנעם
פאַרק אַ דענקמאַל פּושקױנען — אַ נאַטוראַליסטישער בױסט און אַן אױפ-
שריפֿט מיט גרויסע בוכשטאַבן: „פּושקױנאַס“.

— „פּושקױנאַס?“, יאָ, נײַט פּושקױן, — „פּושקױנאַס!“...

בער האַלפֿערן און אײַך פּאַרן אַנקוקן פּאַנאַר. אײַן פּאַנאַר בײַן אײַך דאָס
דריטע מאָל. הײַנט, ווי יענע צוויי מאָל, איז דער אַרטיקער מוזײ פאַרמאַכט,
גײען מיר צו די קוואַרים. באַ די קוואַרים זײַנען אַרײַנגעהאַקט אײַזערנע
פּלעקער. אָף די פּלעקער זײַנען צוגעשמידט אײַזערנע טאַוולען, די טאַוולען
זײַנען געפאַרביט מיט שוואַרצער פאַרב, אפֿן שוואַרצן גרונט מיט ווייסער
פאַרב, — בוכשטאַבן און ציפֿערן. „דאָ האָבן די פּאַשיסטן זומער 1942
צעשאַסן פּערציק טױזנט קריגסגעפאַנגענע, באַ די אַנדערע מאַסן-קוואַרים —
די זעלביקע אײַזערנע פּלעקענער. אָף שוואַרצע טאַוולען מיט ווייסע בוכ-
שטאַבן אױפֿשריפֿטן, וועלכע דערציילן וויפֿל טױזנטער האַרוגים דאָ לײַגן.
נײַט שױן זשע, נײַט שױן זשע וועלן די פאַרשניטענע קײַנמאַל נײַט האָבן
קײַן אַנדערע מאַצײוועס?!“

דער שרײַבער-פאַרײַן שווייגט. נאַכאַמאַל בעטן, אַדער דערמאַנען —
דאָס נײַט.

אײַך זאַרג קנאַפּ וועגן מײַן אײַגענעם קאַוועד. אַבער, כּאַלײַע, דערני-
דעריקן דעם קאַוועד פֿון מײַן פּאַק, פֿון מײַן לײַטעראַטור — דאָס קײַנמאַל
נײַט!

אײַן אײַנעם אַן אַוונט גײ אײַך מיט מײַנען צו יאַסאַדען, ווײַל ער האָט
אונדז אײַנגעלאָדן. דאַרטן טרעפֿן מיר שױן בער האַלפֿערן מיט זײַן פֿרוי.
יאַסאַדע פֿירט מײַך צו צו אַ ברייטן, געזעצטן, שווערן בופֿעט מיט זײַער
אַ סאַך שניץ-באַפּוצעכץ. דער בופֿעט לאַזט מײַך גלײַכגילטיק. יאַסאַדע
פאַרשטייט עס, פּרעגט נײַט מײַן מײַנונג וועגן די שניצערײַען. שײַנע, יאַסאַ-
דעס פֿרוי, סערווירט אַ נידעריקן טיש. פֿרײַער לײַען אײַך, דערנאָך הער אײַך
אױס וואָס מע זאָגט. מיר בײַסן צו. דערנאָך פּרעג אײַך יאַסאַדען, וואָס ער
שרײַבט אײַצט. ער זאָגט, אז ער שרײַבט אײַצט אײַך פֿיעסן. טאַקע דאָ באַ
יאַסאַדען קומט אױף דער געדאַנק, אײַך זאָל לײַענען אײַן פּאַלאַץ פֿון די
פּראַפּאַרײַנען פאַר דער היגער זעלבסטעטיקײַט. אזוי איז דאָס טאַקע גע-
ווען. בײַס בער האַלפֿערן האָט מײַך אַרײַנגעפֿירט אײַן פּאַלאַץ פֿון די פּראַ-
פאַרײַנען, איז דאַרט געווען ראַשיק און פאַרביק. לײַטווישע יוגנט, קינדער,
אײַן קאַלירטע בונטע קלײַדער, אַנדערע מיט ווייסע פּליגל הינטער די אַקס-
לען, לײַפֿן אױף און אָפּ אײַבער די טרעפּ. סעגאַל, דער אַנפֿירער פֿון דער

וועלסטעטיקייט, שטייט מיט אונדז, ווייל מע ווייסט נאך ניט אין וואס פאר א זאל מע וועט גיין און ווי איך וועל לייענען. ענדלעך, פירט מען אונדז אריין אין א זאל, אבער עס ווייזט זיך ארויס, אז דער זאל איז גראד ניט פאר אונדז... גייען מיר ארויס, שלעפן זיך איבער א סאך טרעפ און קומען אריין אין א זאל, ווי עס וואלט זיך געקאנט אויסזען א פובלי-קום פון הונדערטער מענטשן. מע רוקט צו שטולן צו א טיש, עס זעצן זיך אויס א צוויי צענדליק מענטשן אף די שטולן, און איך באם טיש הייב אן פארלייענען. סעגאל זיצט לעבן מיר, ביים איך לייען קוק איך ניט אף אים. אבער דערנאך דערזע איך, אז ער ווישט מיט א קלאר-ווייס טיכעלע די אויגן. דאס מאכט מיר א שווער געמיט. דערנאך האבן א צוויי-דריי צוהערער ארויסגעזאגט מיינונגען, עמעזער האט געפרעגט ווען האט זיך אנגעהויבן בא מיר דאס שרייבעריי. ביים אלע פראגן האבן זיך געענדיקט און מיר זינען ארויסגעגאנגען פונעם מוירעדיק-גרויסן זאל, האב איך דער-זען א היפש געזעמל יידישע יוגנט. שיינע יונגע מיידלעך און באכערים זינען געזעסן אף די טישן, וועלכע זינען געשטאנען טאקע דא אין קארידאר. — פארוואס זינען זיי ניט אריינגעגאנגען, כאווער סעגאל?

— די מערהייט פארשטייט ניט קיין יידיש. די ראָלן שרייבן מיר פאר זיי איבער מיט רוסישע בוכשטאבן, די, וואס פארשטייען יא, האבן א בי-סעלע פארשפעטיקט, זיי האבן זיך געשמט אריינצוגיין, ווייל איר האט שוין געלייענט, — דערקלערט מיר סעגאל.

די טעג גייען, בראטענאס קלינגט ניט. „קאן דען געמאלט זיין, אז זיי-נע פריינטלעכע, הארציקע ווערטער זינען אים ארויס פון זינען? — טראכט איך. דערוויילע איז געשען אַט וואָס: ווי געפעלט דאָס אײַך? יאנקעל קרא-ווען, יאנקעלע כלוינעס, יאנקעלע כאנע-מירלס איז אויך פון מיין שטעטל! האב איך שוין גאר א ליבליכען מענטשן אין ווילנע. זיצן מיט יאנקעלען אין זיין ענגער געמיטלעכער דירע, דערמאָנען די שטעטלעך, איז אן אומי-ס-דריקלעכע באנגלעכע פרייד. עס נעמט דורך א בענקעניש. בא יאנקע-לען זינען די אויגן שווארץ, זיי ווערן נאך שווארצער פון פיכטקייט. ער איז אויסגעווען א וועלט. אבער קיין זאך רופט ניט ארויס בא אים אזא ווייטעקדיקע בענקעניש, ווי די קינדער-יאָרן אין שטעטלעך. זיין גאסט-פריינטלעכקייט איז אומי-שעפעלעך. זיין פרוי באשעווע שטייט ניט אָפּ פון אים. און טאקע בא זיי אין דער דירע זינען זיך צונויפגעקומען עט-לעכע מענטשן, ליבהאבער פון יידיש. מע האט צונויפגערוקט די טישן, בא-שעווע האט פון דער ברייטער האנט געגרייט יידיש-ליטווישע געריכטן — וויין, פרוכט און נאשעריי. טאקע דא האב איך געלייענט און איך בין קימאט געווען רויק, ווייל עס האט געהערשט אזא ווארעמע, שטילע אופמערקזאמ-קייט. נאכן לייענען האט מען, פארשטייט זיך, גוט צוגעביסן, נאך איך האב ניט פארשטאנען פארוואס יאנקעלע איז פארשווינדן אין צווייטן צימערל.

אין א ווילע ארום איז ער דערשינען מיט רויזן. ער האט מיר צוגעטראגן דעם בוקעט מיט אזא גראציעזער שעמעוודיקייט, דאס איז געווען אזוי רירן-דיק, אז איך האב פארגעסן עס צו נעמען.

— נעם, טייערינקע, דאס איז פאר דיר, — האט ער צו מיר געזאגט. ווען אלע זיינען שוין אוועקגעגאנגען, בין איך מיט מינען נאך א בי-טעלע געזעסן באם הארציקן פארפאלק. איבעריק צו זאגן, אז איך בין בא זיי געווען ניט איין מאל.

פון שרייבער-פאריין קלינגט מען ניט. עס איז שוין דער דרייצנטער יון, ניט, איז ניט. איך קלייב זיך קיין קאונאס. מינע טרייסט מיך:

— מאלע-וואס ער האט געזאגט. כאים ווארפט מיר אויך צו א טרייסט: — פארגעס ניט, שירע, עס איז ערעו דעם שרייבער-צוזאמענפאר. מאלע-וואס מע האט צוגעזאגט אַנקלינגען.

עס קומט אריין בער האלפערן. איך זאג אים, אז אין קאוונע האב איך קיינעם ניט.

— האט גאר קיין זארג ניט. איך וועל אַנקלינגען איציק יאָנאסן, און אלץ וועט זיין אין אַרדענונג.

איז דאך ווידער גוט.

מיר רייזן אָפּ מיט בער האלפערן, אז איך פאַר קיין קאונאס מיטן אוו-טאָבוס, און ער וועט אהין קומען זיך געזעגענען מיט מיר. אף מאַרגן אינ-דערפרי, דעם 14-טן יון, בין איך פארטיק. מינעס טאַכטער סאַרע אמפערט זיך מיט מיר, איך וויל ניט נעמען דאָס עסנווארג, וואָס זי האָט מיר צוגע-גרייט אפן וועג. דער טעלעפאָן קלינגט, מינע נעמט דאָס טרייבל. זי רעדט און שאַקלט אויסדריקלעך צו מיר מיטן קאַפּ. זי זאָגט:

— נו, שירע, בראטאנאס האָט גאַרנישט ניט פארגעסן, די מאשין מיט א שרייבער זיינען שוין ארויסגעפאַרן, קומט ארויס אין הויף.

אזוי איז עס טאקע. איך באקען זיך מיט מיין מיטפאַרער. דאָס איז יורי קאַברין. מינע מיט סאַרען בלייבן אפן טראַטואר לעבן שטוב, איך מיט קאַברין גייען אריין אין מאשין.

מיר פאַרן קיין קראקעס. מיר פאַרן צו מיין היימשטעטל!..

אין ווילנע איז געווען קילבלעך, בא מינען האָבן מיר זיך געווארעמט באם עלעקטרע-איינוועלע. און הינט, דעם 14-טן יון, איז א ווארעמער, א לויטערער טאָג, ווי די זון וואָלט בעדייע געהאט מיך צו באגלייטן אין מיין וויי-רײַזע. אונטערוועגנס איז יורי קאַברין ריינדיק אופמערקזאם. אָפּגע-פאַרן א פאַר שאַ, הייסט קאַברין דעם שאַפער אָפשטעלן די מאשין. מיר גייען דורך אן אלײ מיט א זאמדיקער סטעזשקע, דערנאָך אף שטיינערנע טרעפּ. מיר קומען אריין אין א געמיטלעכער קאפּע, אָדער שפּיז-זאל. עס שטייען מאסיווע טישן און שטולן פון דיקע, געהובלטע ברעטער. די שטולן זיינען מיט הויכע אַנלענען, עס איז קיל, געמיטלעך, נאָר א צוויי-דריי בא-

זוכער זיצן בא א טיש, האלטן אין די הענט סטייליזירטע ליימענע קופלען מיט ביר. קאברין זאגט, אז מע דארף עפעס צוביסן. ער גופע עסט זייער קנאפ. דער שאפער טרינקט לימאנאד, און מיר פארן ווייטער.

דאטעווע איז א קילאמעטער אכט פון מיין היימשטעטל קראק. מיר שטעלן זיך אפ, ווייל דער שאפער און קאברין ווילן עסן. דער שפיז-זאל איז א גרויסער און דא איז זעלבסטבאדינונג, ווי אומעטום. דער שאפער מיט קאבריןען ברענגען טאצן מיט מיטיק, זיי זעצן זיך עסן. איך באמערק ניט וואס זיי האבן געבראכט. איך קוק אף די ליטווינער, וואס זיצן בא טישלעך און קייען געשמאק. אנטקעגן מיר זיצן דריי עלטערע ליטווינער, זיי עסן זייער ערנסט און פארטיפט גאנצע בערג בולבע-לאטקעס. דאטעווע!

דאטעווע איז געווען דורכויס א יידיש שטעטל, סאכאקל איין ליטוויש געסל. דאטעווע און מיין שטעטל — ווי א שטוב מיט א קאמער. ניט גע-ווען א טאג, אז דאטעווער זאלן ניט זיין אין קראק און פארקערט. מע איז געווען ניט נאר באקאנט, מע איז געווען קרויוויס און מעכוטאניס, געפארן אף סימכעס און אף לעוויטעס. איצט — קיין איינער ניט, אויס!..

די געשיכטע האט בעריעש געבאלעבאטעוועט...

וואס נעענטער צו קראק, אלץ קעלטער ווערט מיר, און דער ארום ווערט פארוואקלונט און פארפינצטערט, כאטש די זון שיינט. איך זע דאך, אז זי שיינט, אבער דאס איז מיר אזוי איבעריק.

אט איז א סטויפיק, אף א ברעטל אן אופשריפט: קראקעס. מיר זיינען געקומען הייסט עס.

— ווו איז דאס ארט, ווו דארף מען פארן, — פרעגט קאברין. און ער געפינט טאקע אן אייזע, ער הייסט אפשטעלן די מאשין באם שטאט-אויס-פירקאם, גייט אהין אריין און אין א ווייליקע ארום גייט ער ארויס מיט א שווערלייביקער יונגער מיידל.

— וואס זייט איר געקומען, איר זייט דאך יונג און איר ווייסט קיין זאך ניט, — זאג איך צו איר.

— איך וועל אייך אלעמען צופירן צו מיין מאמען, מיין מאמע ווייסט, ווו דאס ארט איז און זי האט געזען מיט אירע אויגן, וואס מע האט דארטן געטאן.

מיר פארן דורכן שטעטל, קיין שום סימען פון דעם, וואס דא איז גע-ווען. די זון שיינט, אבער די וואלקנס ווערן אלץ פינצטערער. דאס מיידל הייסט אפשטעלן די מאשין בא א נידעריקער אפגעלופעטער כאטע. זי ווערט פארשוונדן אין הויפל און קומט באלד ארויס מיט אן עלטערער פרוי. מיר פארן צו „יענעם ארט“.

די וואלקנס זיינען נאר אף מיינע אויגן. איך הער דאך ווי קאברין זאגט:

— וואס פאר א פרעכטיקער וועטער עס איז.

וויילעווייז זע איך, אז ער איז גערעכט. א גרינג ווינטל פלאטערט אריין דורכן אפענעם פענצטער פון דער מאשין. די פרוי הייסט אפשטעלן, מיר גייען אלע ארויס פון מאשין. אלץ איז זייער שטייל. א מאנצבל אין טרעניר-פלודערן שניידט גראָז, א פרוי, איך אין אזוינע פלודערן, נעמט צונויף מיט א גראבליע דאָס, וואָס דער מאנצבל שניידט. אירע פארברוינ-טע געזונטע הענט, אירע אקסלען, די שלייקעלעך פון איר ליפטשיק, קאָנען ניט איינהאלטן אירע מילך-צווילינגען. די פרוי, וואָס באגלייט אונדז, זאָגט: — אָט איז דאָס.

— יאָ...

פון צווישן די ביימער קוקט אף מיר א בעטאָנענע סטעליע, ס'איז דאָ אן אפּשריפט איך אף יידיש, אָבער די יידישע אויסזעס זינען ווי צעפיקט מיט אייזערנע שנאָבלען. איך פארשטיי, אן עמעצער האָט דאָ גוט אן ארבעט געטאָן מיט שטיינער. אומדערטרעגלעך צו קוקן אף דערוף. איך שפּרייז אריבער די נידעריק-הענגענדיקע שטעכלדראַטן און בלייב שטיין אף א גרינער זאפטיקער לאַנקע.

קיינ בערגלעך, קיינ שום שפור...

פייגעלעך צוויטשערן, צווישן די גרענער שעמעריזן פעלד-נעגלעך, גרויסע צעבליטע ליע-גלעקלעך, ראמונקעס, אומגעהויער גרויסע וועג-בלעטער, ווי לאַפּוכעס. זיי האָבן אַרויסגעלאָזט פון זיך שטייפּע, הויכע, גרייפּלדיקע בליונג. זיי שטייען שטייף, ווי שפּיזלען. בינען זשומען, אין דער שטומער שטילקייט איז זייער זשומען פארטייבנדיק.

פלוצעם הער איך דעם זיידנס קאַל, ער וואָרנט שטרענג און ניכטער.

— רייץ ניט די בינען, זיי וועלן דיר אַרײַנגלאָזן דעם גיפט.

איך הער עס און זע ווי די לאַנקע נעמט זיך אויסבייגן, ווערט פאר-וואנדלט אין הויכע, אומגעזענע כוואליעס. דאָס, און מער גאַרנישט... בייס איך בין צו-זיך געקומען, איז מיר דורכגעפליגן א געדאנק: פאר-וואָס האָבן די כוואליעס מיך אזוי ווייך אַרײַנגענומען און מיט אזא קויער אַרויסגעשליידערט.

קאַברין שטייט לעבן מיר און מורמלט עפעס. דערנאָך רופט ער אויס:

— אין מאשין, אין מאשין, גענוג!

לעבן דער באגלייטערנס כאטע איז דאָ א ברונעם, פונקט אזא ברונעם, ווי שטעלן. אין הייפל לעבן כאטע איז דאָ א ברונעם, אן עמער איז איך דאָ. איך וויל אַנשעפּן וואסער, קאַברין כאפט ארויס דעם עמער פון מיין האנט. ער שעפט אָן א פולן עמער, גיסט מיר אוף אף די הענט, איך באנעץ דעם קאַפּ. דאָס ווא-סער איז אייז-קאלט און קלאַר, ווי דאָס וואסער פון אונדזער ברונעם. א רעגעלע זע איך, ווי פון עמער-ארויס זעט זיך מיין מאמעס האנט. עס ווערט מיר אזויווי אף דער לאַנקע. קאַברין פירט מיך אַרײַן אין דער באגלייטערנס כאטע, זי גיט מיר קארוואלאַל און דערציילט מיר מיט אלע

פראַטימ, וואָס זי האָט געזען. איר איז גרינג צו דערציילן, זי איז דאָך נאָר אַ מיטפילדערן. וואָסלעוועט זי ניט קיין רייד.

— איר ווייסט, מע האָט דאָך גלייך אָפגעטיילט די מאַנצבלעך. דעם זעלבליקן טאָג האָבן די פאשיסטן זיי אוימגעבראכט, דאָס האָבן איר ניט גע- זען, אָבער מע האָט דערציילט. די ווייבער, די קינדער, יונגע מיידלעך, אל- טע ווייבער האָבן די פאשיסטן אריינגעקוועטשט אין די פאָדוואַלן פון פרוי- ען-מאַנאסטיר. איר האָבן געזען ווי מע האָט נאָכדעם די ווייבער געטריבן. כ'האָבן אַליין געהערט, ווי אַ מיידלעך האָט געוויינט און זיך געבעטן באַ אַיינעם פון די וואכעלייט: „האַרגעט אונדז ניט, קוקט זיך אַינן, מיין מאמע, און איר און מיין ברודערלעך, מיר זיינען פונקט ווי ליטווינער! — שווייגט, גענוג! — האָט קאַברין אויסגערופן. און צו מיר — מיר פאַרן!

און ווי ער זאָגט עס, שטעלט זיך אריין אן אלטע מיט אַ שטעקן אין האַנט, איר קאַפּ טרייסלט זיך, דער שטעקן אין אירע הענט טאַנצט. זי קוקט, קוקט אַף מיר, טוט אַ וואָרף דעם שטעקן, לאָזט זיך צו מיר און שרייט מיט אַ ווילד קאַל:

— פעסקיטע! ביסט געקומען?

איר ווער אזוי צעטומלט, אז דאָס איז שווער אויסצודריקן. אונדזער באַגלייטערן דערקלערט:

— דאָס איז מיין מאמע, זי איז איבער די ניוציק, זי פארשטייט שוין זייער קנאַפּ. אָבער זי געדענקט אלצדינג, און אָפט וויינט זי. ווען זי דער- מאַנט זיך וואָס די פאשיסטן האָבן אָפגעטאַן.

איצט פארשטיי איר. די אלטע אייווערבאַטלעניצע האָט געמיינט, אז דאָס בין איר די באַבע מינע, וואָרעם איר ווייס דאָך גוט, אז וואָס עלטער איר ווער, אַרץ מער ענדער בין איר אַף מיין באַבען.

— כוואטיט, בודיעט, פאַיעכאלי! — באפילט קאַברין...

די מאשין ראַלט, דער שאַפער, קאַברין, איר שווייגן. נאָר וואָס איז דאָס, גאָט מינער. דער בעסוילעם? ניט ווייט פונעם בעסוילעם האָבן מיר געהאַט דריי דעסיאטינעס ערד, דאָס אַרט געדענק איר זייער גוט, „שטעלט זיך אָפּ! — רוף איר אַיט.

איר גיי ארויס פון דער מאשין: — אוואדע, איר האָבן קיין טאַעס ניט געהאַט. איר רייס זיך קוים דורך דורך דער קראַפּעווע, וואָס איז העכער פון מיר. אַ סאך מאַציוועס זיינען קימאַט איינגעזונקען. אָבער איר זוך דעם זיינדס מאַציווע. איר פּויע קימאַט אַף די קני, און אַט לייען איר אן אומ- געוויינלעכן אופשריפט: „עלייאהו בען מיכאַעל פּוי, שויכיוו איש טאַם אונעשמאַסיי פּסוכאַ לעקאַל נעפּעש כּי“. דאָס באַטייט: „דאָ ליגט אַ פּאָ- שעטער מענטש און זיין נעשאַמע איז אָפּן געווען פאַר אַלדאָס לעבעדיקע“. מיין האַרץ דונערט. דער זיידע, געוויס!

מיר פארן דורך קיידאן. קיין איין ייד ניט. ווער האָט ניט געוואָסט, אז קיידאָן איז א גרויסע יידישע שטאָט. קיידאָנער גערטנער מיט זייערע אוגער-קעס זינען געווען באוואוסט אין גאנץ לייטע. שלאפעבערסקעס מעל האָבן אויך יידן געקויפט, געבאקן כאלע און מאצעס. און איצט?..

קיין קאָווע קומען מיר אָן שפעט אינאַוונט. מיר שטעלן זיך אָפּ כאַם האַטעל „באלטיא“. קאַברין נעמט מיין רידיקויל מיט די דאַקומענטן און גייט אין האַטעל. אינגיכן קומט ער צוריק, טוט א זאַג:

— אַלץ אין אָרדענונג, איר האָט א צימער.

און טאקע אזוי. איר האָב א צימער מיט אלע באקוועמלעכקייטן. קאַ-ברין געזעגנט זיך מיט מיר און זאָגט מיר, איר זאָל ניט גיין אין אזוינע ערטער, ווי דער ניינטער פארט. מיר געזעגענען זיך ווידער, איר בלייב אין צימער פון האַטעל „באלטיא“, עס רינגלט מיך ארום קאַמפארט, אפן טיש שטייט א טעלעפאָן, אפן פענצטער פלאַטערן צוויי פליגן.

ס'איז זייער שטיל. איר בין נאָך אַלץ אָף „יענעם אָרט“ — באַם ראַנד פון מיין היימסטעל. דאָס איז אומגעדאכט, אָבער דאָס איז ווירקלעכקייט. אינדערפרי בין איר ארויסגעפארן פון ווילנע. איצט איז שפעטער אָוונט. ס'איז אוועק א טאָג.

א טאָג?.. וואָס אזוינס איז צייט? ווי זאָל מען דאָס פארשטיין?..

ס'קלינגט דער טעלעפאָן. איז דאָס מעגלעך? איר נעם אראָפּ דאָס טרייבל, עמעצער רופט אָן מיין נאָמען.

— יא, דאָס בין איר, אָבער ווער זייט איר?

— איר בין איציק יאַנאס, בער האלפערן האָט מיר אָנגעקלונגען, אז איר געפינט זיך אין קאונאס. מאָרגן גאנצפרי קאָן מען צו אייך אריינגיין?

— וואָס פאר א פראגע, געוויס קאָן מען.

ס'קומט די נאכט. ס'איז דאָ א ברייט פעלד. א פעלד אָן שום סימאָנים פון אומקום. איר זע יענעם מאַנצל מיט דער פרוי אין די טרעניר-פלודערן פארגרייטן היי אָף ווינטער. דאָס היי איז אויסגעוואקסן אָף דעם וועג, מיט וועלכן עס זינען געגאנגען יידן פון די ארומיקע שטעטלעך און פון מיין שטעטל. איר הער, ווי דאָס מיידעלע וויל איבערצייגן דעם וואכמאן, אז זי, איר מאמע און אירע ברידערלעך זינען אויסגעגאַסן, ווי לייטווינער. איר זע דעם אויסגענייטן האנטער, וואָס איז געהאנגען באַ דער באַגלייטערן אין שטוב לעבן אויוון. איר זע ווידער דעם הויף מיטן ברונעם, מיין מאמע שעפט וואסער. איר זע ווי דער טאטע בעט אונטער שטרוי דער קו, ווי דער זיידע שניידט ארום די צווייגן באַ די עפליימער, ווי די באַבע הענגט אויס די אָפגעפארבענע וואַלענע און פלאקסענע טאלקעס צו טרינקענען...

ניין, איר בין ניט אין באלטיע, איר בין אויסער יעדן קאַמפארט, די נאכט שווימט אוועק לאַנגזאַם. אין די שוויבן קוקט אריין דער באַגינען...

...ווייזט זיך ארויס, אז קאָברין האָט אופּמערקזאַם געמאַכט די אדמיניס-
טראַטאָרשע, וועלכע זיצט אין כאָל, און אינדערפרי טראָגט זי אריין א גלאַז
טיי און א פעקעלע קיכעלעך. זי שטעלט עס אוועק אפן טיש און ווערט
פארשוונדן. איצט בין איך מיר איינע אליין. ביידע פליגן זינען ארויסגע-
פלוין דורכן אָפּענעם פענצער. עס איז שטיף-שטיף. ווען-ניט-ווען הודזשעט
דורך א מאשין. זאָל איך אויסטרינקען די גלאַז טיי? יא. אָבער די קיכעלעך?
ניין! זיי זינען אזוי גוט פארוויקלט, דאָס פעקעלע זעט אויס אזוי קאלט און
הארט. קיין קיכעלעך דארף איך ניט. עפשער זיך צולייגן? ניין. כוועל וויי-
טער זיצן אפן פאָטעל, ווי איך בין געזעסן די גאַנצע נאַכט, און אזוי זיצן-
דיק נעמט די נאַטור דאָס איריקע — איך כאַפּ זיך אוף פון דעם, וואָס עמע-
צער קלאַפט אין טיר. דאָס איז געקומען איציק יאַנאַס.

— גוטמאַרגן, גוטמאַרגן. ווי זייט איר געשלאָפן?
עפעס רייד איך. יאַנאַס דערפילט, אז ער דארף מער גאַרנישט פרעגן.
ער זיצט ניט לאַנג און גייט אוועק. ער זאָגט צו, אז ער וועט אַנקלינגען.
דער טאַג, ווי די פארגאַנגענע נאַכט. אָבער דער העבעדיקער לעבט. ניט
ווייט פון מיין צימער, מאמעש מיט דער האנט צו דערלאנגען, איז דאָ א
קאַפע. דאָרטן טרינק איך אויס א גלאַז קאווע, זיך היפש, ביז די אָפיצאַנטקע
זאָגט, אז בא זיי איז אן איבערזיס ביז פיר אויגער באטאַג. גיי איך ווידער
אין מיין צימער, זיך אין פאָטעל. נאָר עפעס איז פוסט אין מויער און אף
דער נעשאַמע. יאַנאַס קלינגט. ער זאָגט, אז ער וועט באלד אריינגיין מיט
"אַנקעוו בעלצערן. אזוי איז דאָס טאַקע. בעלצער לייגט אוועק אפן טישל א
היפשן פאַק און ער זאָגט: — איר וועט האָבן צייט, כאווערטע גאַרשמאַן,
קוקט אריין איז מיניע קסאווים.

ער גייט אינגיכן אוועק. איציק בלייבט. דאָס מאַל ענטפער איך אף אדע
זיינע פראַגן. דערנאָך מאכט ער צו מיר:

— אויב איר ווילט, קאָנען מיר מאַרגן פאַרנאַכט צופאַרן צו יאַזאַס
סטראַפּיס. דאָס איז ניט ווייט. סטראַפּיס האָט געראַטעוועט 26 יידן ביים
דער דייטשישער אָקופאַציע.

— עפשער קאָנען מיר פאַרן באלד?

— ניין, איך האָב זיך צוזאַמענגערעדט מיט איינער א כאווערטע, זי
האַט צו וויסן געגעבן סטראַפּיסן, אז מיר קומען מיט אייך מאַרגן פאַר-
נאַכט.

די קומענדיקע נאַכט איז לינדער. א קלייניקייט צו זאָגן, געראַטעוועט
26 יידן, איינגעשטעלט דאָס לעבן. דאָס איז אזוי הערלעך. אינדערפרי שוין
איפּגעגעסן א שטיקל ברויט מיט קעז, אויסגעטרונקען א גלאַז קעפּיר, ארויס-
געגאַנגען אין גאַס. קאווע איז מיר ניט קיין אומבאַקאַנטע שטאַט. אין
קאווע האָב איך געאַרבעט אין א יעסוימיס-הויז, זיך געלערנט אין אַוונט-
אינווערסיטעט. מע דארף צוגיין אהין, ווו דאָס יעסוימיס-הויז האָט זיך
געפונען. איך דארף בא קיינעם ניט פרעגן. איך געפין דאָס אַרט, איין גע-
ביידע דערקען איך. דאָ געפינט זיך עפעס אן אַנשטאַלט. אזוי-אזוי. אַלץ

איז אנדערש. אנדערע צייטן. אומבעראכמאָעסדיק פאראַנגעווע צייטן... אין האַטעל, אין מיין צימער — אַלץ, ווי געווען. בעלצערס פעקל קסאָוים קוקט אָף מיר מיט פאַרווהרף. איך בינד עס פאנאנדער. אהא, כ'פארשטיי שוין. דאָס איז ניט זיינע קסאָוים, דאָס איז קלענערע און גרעסערע אויס- שניטן מיט אַפּרופּן וועגן זיין ארטיסטישן מעהוס. אָבער וואָס פאַר א גוזמע אויסשניטן? אָנהייבנדיק פון סאָף צוואנציקער יאָרן ביז דער מילכאָמע און נאָך דער מילכאָמע, א סאָך פאַטאַגראַפיעס. פאַטאַגראַפיעס פון אים מיט זיין פרוי, ארטיסטן זיינען אויך דאָ גענוג. א סאָף. אַלץ דורכגעקוקט. פאַר- וויקלט, פאַרבונדן מיטן זעלבן שפאגאט, ווי ס'איז געווען.

אַט איז געקומען איציק יאָנאס און באסיע גוט. דאָס איז די כאווערטע, וואָס וועט מיטפאַרן מיט אונדו צו סטראַפּיסן. די מאַשין שטעלט זיך אָפּ לעבן א געמיטלעכער שטוב מיט א פרעכטיקן בלומען-גאַרטן.

דער אריינגאנג אין שטוב איז אין פולסטער אַרדענונג. איציק קלאַפט אָן, אין א ווייליקע ארום גייט ארויס דער באַלעבאָס, יאָזאס סטראַפּיס. כאַטש ער האָט שוין אָפּגעצייילט זיבן צענדליק, איז ער שלאַנק, הויך, זיין פאַנעם איז פריינטלעך, דער בליק פון זיינע בלויע אויגן איז שמייכלענדיק, גרייט צו פריינטשאפט. מיט א ברייטן זשעסט עפנט ער די טיר אין א שיין אויסגעשטאַטן צימער. מיר זעצן זיך, א ווייליקע הערשט א פאזע. מיר קוקן אָן איינער דעם אנדערן. סטראַפּיס זאָגט צו מיר, ווי צו אן אַלטער באַקאַנטער:

— מיר האָבן זיך פאַרבונדן מיט די מענטשן פון געטאָ, וואָרעם איין מענטש וואָלט עס ניט געקענט אופטאָן.

עס קומט אריין א באיאָרטע פרוי, זי שמייכלט און זעצט זיך צום טיש.

— וואָס ביסטו געקומען מיט ליידיקע הענט, מאמע? — פּרעגט סטראַו- פּיס.

זי הייבט זיך אָפּ, פאַרשווינדט און קומט מיט קיבעד.

— מיט איר, — דערצייילט סטראַפּיס, — האָב איך געהאַט גרויסע שוועריקייטן. זי האָט געוויינט און געקלאָגט, זיך געבעטן בא מיר: יאָזאס האָב ראַכמאַנעס, מיר האָבן דריי קליינע קינדער. איינמאַל, נאַכאַמאַל, ביז איך האָב צו איר געזאָגט: — און דאַרטן אין געטאָ זיינען ניט קיין קינדער? דאַרטן האָבן די מאמעס געהאַט קינדער אָן ווייען? און ס'האַט געהאַלפּן. מער האָב איך פון איר קיין וואָרט ניט געהערט.

א רעכטע וויילע שווייגט מען. דערנאָך זאָגט סטראַפּיס:

— דאָס איז געווען א שווערע זאַך, ביז איך האָב זיך צונויפּגערעדט אין געטאָ, ביז די מענטשן האָבן זיך אנטשלאָסן אנטלויפן פון דאַרטן, דער- נאָך האָט מען געדאַרפט צוגרייטן בונקערס אין וואַלד. מענטשן האָבן מיר געהאַלפּן, צוויי פרויען פון די, וואָס כ'האַב געראַטעוועט, האָבן געשוואַנ- גערט. מע האָט געדאַרפט פאַר זיי מאַכן א באַזונדער בונקער, ווייל זיי האָבן אינגליכן געדאַרפט געלעגן ווערן. צום גליק, איז צווישן די געראַטעוועטע געווען א דאָקטער. פּלוצעם האָט מיר איינער פון מייע שכינים געגעבן צו

וויסן, אז די פאָרציי איז כווישעד, אז בא מיר זינען דאָ באהאַלטענע יידן. האָט מען געדאַרפט ליקווידירן די אַלטע בונקערס, זיי פאַרשיטן און מאַכן נייע.

איך הער עס און איך טראַכט: איצטער דאָ, זיצנדיק באַם טיש, הערן וואָס סטראַופּיס דערציילט, אזוי געלאַסן, קאַרג איז ניט לעבנסגעפּערלעך, אָבער אין יענע צייטן?..

— איר זעט ווי פּיין ס'איז אויסגעשטאַט מיין דירע? דאָס אַלץ האָבן באַזאַרגט א טייל פון די געראַטעוועטע און א גרויסן טייל האָבן מיר גע-שענקט די קאָוונער יידן, ווען זיי האָבן מיר געמאַכט מיין זיבעציקיאַרקן יוביליי.

אפן וואַנט זע איך א שיינ בילד. יא, אַלץ איז פּיין, פון דער ברייטער האַנט. אָבער וואָס פאַר א סכאַר קאָן אָפּגעמאַסטן ווערן פאַר דערוף, וואָס סטראַופּיס האָט אופּגעטאָן...

דוכט זיך אזוי ווינציק גערעדט, אזויפיל געהערט. אַט זיצט דאָס פאַר-פאַלק סטראַופּיס אַנטקעגן מיר: ליבע, פּריינטלעכע מענטשן. זייער גאַסט-פּריינטלעכע. זיי לייגן אפּילע פאַר מיר זאָלן נעכטיקן בא זיי. אָבער ס'איז צייט, אוועקצופאַרן. סטראַופּיס באַגלייט אונדז צום אווטאָבוס, מיר קושן זיך ווי ליבליכע. ס'איז שוין שפּעט. לעבן מיין האַטעל זאָגט איציק יאַנאַס, אז ער וועט אינדערפרי צו מיר אריינגיין.

אָבער אף מאַרגן אינדערפרי דערמאַן איך זיך, אז איך דאַרף גיין צוליב מיינע אינאַנים אין היגן שרייבער-פאַרזיין, און יאַנאַס קומט צו מיר ערשט נאָך מיטיק. ער קומט מיט א פאַרטיקן פּלאַן, איך זאָל פאַרלייענען פאַר דער קאָוונער זעלבסטעטיקייט אין הויז פון די פּראָפּאַרייען.

בין איך, הייסט עס, אין האַטעל „באַלטיע“. עס רינגלט מיך ארום עמע-סער קאַמפּאַרט, עס קומט צו מיר איציק יאַנאַס, באַסיע גוט, וועלכע האָט געהאַט דעם אומגליק צו זיין אין קאָנצענטראַציע-לאַגער אין שטוטהאַף. מיר שמועסן ווידער וועגן יאַזאַס סטראַופּיסן, און מיר קאָנען זיך ניט אָנ-ווונדערן וואָס פאַר א הערלעכער מענטש דאָס איז. זען דעם מעמאַריאַל פון קאָוונער נייטן פאַרט ווילט זיך מיר ניט. איך האָב גענוג מיין שטעטל מיט דער בעטאַנענער סטעליע, די לאַנקע מיט דער שטיקלייט, וואָס האָט מיך באַטויבט אף יענעם אַרט באַ מיין היימשטעטל, וווּ ס'ליגן די אומשוואַדיק-פאַרשניטענע. עס קומט אויך צו גיין יאַנקעווע בעלצער. ער פּרעגט קאַלט-בלוטיק:

— איר האָט שוין דורכגעלייענט? מיסטאַמע האָט איר קיין צייט ניט געהאַט.

איך טרייסט אים, אז איך האָב דורכגעלייענט, און איך בין צופרידן, וואָס ער נעמט צו דאָס, וואָס ער האָט געבראַכט.

איציק יאַנאַס האָט פאַרטראַכט, איך זאָל ליינען אין קאָוונער הויז פון די פּראָפּאַרייען. אף מאַרגן קומט ער צו מיר אין האַטעל. מיר שמועסן זיך דורך, עפעס ליינען איך אים. ער זאָגט, אז ער וואָלט געמאַכט א פאַרוואַרט

אף מיין פארלעזונג. און אזוי איז טאקע געווען. קאזיא קאזמיראס, דער דירעקטאר אין הויז פון די פראפאריינען האט אפגעהאנגען א גרויסע אפי-שע און דעם 17 יון איז די פארלעזונג פארגעקומען. ס'איז געווען א היפשער אוילעם, פארשטייט זיך, אז ס'איז אויך געקומען די קאווער יידישע זעלבס-טעטיקייט. וואס פיאטראס ווענצלאווא האט גערעדט, האב איך ניט פאר-שטאנען, ווייל ער האט גערעדט אף לייטוויש. אבער דער אוילעם האט מיר געזאגט, אז ער האט גערעדט זייער ווארעם און פריינטלעך. אין קאווע בין איך לאנג ניט געבליבן. דעם 20-טן בין איך ארויסגעפארן קיין מינסק. אין מינסק האט מיר ניט אפגעגליקט. אין שרייבער-פאריין איז ניט גע-ווען מיט וועמען צו ריידן. עס האט זיך אנגעהויבן דער שרייבער-צוזאמען-פאר אין מאסקווע. דעריבער האב איך נאר אפגעמערקט די קאמאנדירונג און די עטלעכע טעג, וואס איך בין געווען אין מינסק, איז מיר געווען זייער אנגענעם זיך צו באקענען מיט רעלעסן, מיט בעריאזקינען, מיט אראנטשיק. צו רעלעסן האט מיך געפירט דווייע פלאטנער. טאקע דארטן האב איך געהאט דעם פארגעניגן צו געניסן פון רעלעסעס גאסטפריינטלעכקייט, צו זען יודיס אראנטשיק און הירש בעריאזקין. מיט רעלעסן זינען מיר ארומ-געגאנגען איבער מינסק, דא האב איך געזען א סאך יידן, געהערט ריידן יידיש, געזען יידישע ארבעטער. און איך בין אומגעזאמט אוועקגעפארן קיין באברויסק. אין באברויסק האב איך געווינט אין האטעל מיטן זעלבן נאמען. אהינצו איז צו מיר געקומען פיניע פלאטקין מיט זיין פרוי עטל. די גאסן אין באברויסק האבן מיר אויסגעזען דורכויס יידישע. יונגע טאטע-מאמעס מיט וועגעלעך. צו די אייפלעך האט מען גערעדט יידיש. איך בין געווען גליקלעך צו הערן, ווי א יונגע מאמע האט געמוסערט איר פיצל, וואס איז געלעגן אין וועגעלעך: „האסט זיך שוין ווידער באפישט“. אין אלגעמיין איז באברויסק געווען פאר מיר א גרויסער טרייסט נאך ווילנע און נאך קאווע. כ'האב זיך אפגעשטעלט בא ביכער-קאסקו, און איינע א פארקויפערן פון א ביכער-קאסקו, בא וועלכער איך האב געפרעגט צי זי באקומט „סאוועטיש היימלאנד“, האט מיט באדויערונג מיר געענטפערט, אז זי האט אינגאנצן געקראגן זעקס נומערן, זי האט זיי פארקויפט, און מער האט זי ניט, כאטש זי וואלט געקאנט פארקויפן מערער. איך בין אפט געווען בא פיניע פלאט-קין. זיין שטוב, די ניט רייכע אויסשטאטונג, זיין פרוי עטל, זיין זון, וואס קען יידיש און פארשטייט די לידער, וואס פיניע לייענט אים. יאשע רוטנ-בארג, דער בריגאדיר פון די פיינסטאליערס אין דער מעבל-פאבריק אף קאלטורניס נאמען, עטלס ברודער הירש, וואס ארבעט אויך אף דער זעלבער פאבריק, האט מיר דערציילט וועגן די פלענער פונעם צענטן פינפאר. כוץ דעם, איז געווען אזוי דערפרייענדיק, וואס פיניעס שווער און שוויגער, שוין גוט באיארטע מענטשן, האבן געווינט טאקע דא אין א קליין שטיבל, א ביסעל אפגערוקט אין הינטערגרונט פון פיניעס שטוב. ס'האט מיך זייער פארווינדערט, ווען פיניעס שווער האט געפרעגט:

— ציוויע, וואס זאל איך באקן? קיכלעך, צי א לעקעך?

— פארוואס זאל נאכעם באקן, — האָב איך געפרעגט בא ציוויען.
— ווער זשע דען זאל באקן? ער איז דאָך דער בעקער. איך ריר זיך
קיינמאל צו קיין ברעקל טייג ניט צו, — האָט ציוויע שטאַרַך קלאָר געמאכט
דעם איניען.

איך האָב מאמעש געקוואַלן, קוקנדיק אפן אלטן פאַרפאַלק, וואָרעס אי
נאָכעם, אי ציוויע, זאָלן לאנג לעבן, זינען קיין בייז-אויג באוועגלעך, טוען
אלץ אין זייער באלעבאטישקייט, טראַגן נאָך אמאל אריין עפעס די קינדער,
און ביים פיניע לייענט ליידער איז א כײַעס צו קוקן, ווי נאָכעם און ציוויע
זינען צעשמייכלט און באגאַסן מיט נאכעס. כײַעס דערוף האָב איך זיך דער-
וויסט, אז זייער פאמיליע-נאָמען איז טיניאנאָו און סײַהאַט זיך ארויסגעוויזן,
אז יורי טיניאנאָו איז זייערער א נאָענטער קאַרעו. קוקן ווי נאָכעם באגייסט
דעם גאַרטן איז אויך ניט קיין קליינער פאַרגעניגן. אנומלטן האָב איך צו
אים געזאָגט:

— נאָכעם, וואָס באגייסט איר, סײַ איז דאָך פארוואַלקט.

האַט ער טרעפלעך באמערקט:

— זאל מיניס איבערגיין.

אַבער ניט נאָר דאָס באלעבאטישקייט איז זייער דינגע, זיי פאַרשיטן מיך
מיט פראגעס, זיי ווילן אלץ וויסן. ציוויע לייענט „סאָוועטיש היימלאַנד“ פון
דער ערשטער ביז דער צעצטער שורע. און זי האָט ניט איין מאָל געזאָגט:
— כײַווייס גאַר ניט ווי כײַוואַלט געקאָנט לעבן אָן דעם זשורנאַל. אַבער
ווער עס האָט ניט געזען נאָכעמען און ציוויען, ווי זיי שטייען געבוירגענע
איבער זייער אוריניקל, איבער פיניעס זונס יינגעלע, דער האָט ניט געזען
קיין פרעכטיק בילד. נאָכעם קאָן קיין וואָרט ניט אויסריידן פאַר פרייד. זײַן
פאַנעם ווערט נאָך רונדער, ווי עס איז. זינע אויגן ווערן פייכט און ער זאָגט
קעסיידער מיט א געפאַלן קאַל:

— ציוויעלע, האָב ראכמאַנעס, טשעפע אים ניט. זעסט דאָך, ער
שלאָפט, וועסט אים, כאַלידע, אופוועקן.

אַבער ציוויע שטייט א געבוירגענע, קוקט און קוקט, פרעפלט שטיי:

— מיר פאַר דינע ביינער, נאכעס מינער, נאָך מיין קאַפּ זאַלסטו
בלייבן.

און ביידע אלטע וויינען. אַבער ווי נאָר פיניעס זון נעמט פירן דאָס ווע-
געלע, שאַנען זיי גאנץ האסטיק און בעטן זיך:

— פיר ניט אזוי גיך, האָב ראכמאַנעס. סײַ איז דאָך א פיצל.

און אז ער פירט שוין ארויס דאָס וועגעלע דורך דער קאליטיקע, שטייען
זיי ביידע און קוקן ביז דאָס וועגעלע ווערט פאַרשווונדן פון געסל...

סײַ איז גוט צו זײַן בא פיניע פלאַטקינען אין שטוב. ער און עטל זינען
זייער געמיטלעכע מענטשן. מע רעדט ווינציק וועגן שטייגערישע אויסקן-
מענישן. סײַ איז דאָ א היפש ביסל ביכער. אינאָונט קומט אריין יאשע רוטנ-
בערג. ער איז אַנגעלייענט, ער שרייבט אויך אויס „סאָוועטיש היימלאַנד“.
ער דערציילט ווי ער איז מיט א בריגאדע פיינסטאַליערס פון מעבל-פאַבריק

געפארן קיין מאַסקווע אויסשטאטן דעם פאלאץ פון די צוזאמענפארן. נאָכעם
און ציוויע זיצן אויך דערביי. זיי הערן אלץ זייער אופמערקזאם און אפילע
שפעט אין אָונט איז אף זיי ניטאָ קיין שפור פון וועלן שלאָפן. דאָס אלץ
איז זייער פריידיק, אָבער...

עס קומט א טאָג און מע דארף גיין אין שרייבער-פאריין, אָבער דער
וויסרוסישער שרייבער-פארבאנד האָט ניט קיין אָפטיילונג אין באַברויסק.
דארף איך גיין אין גאַרקאָם. דער סעקרעטאר פונעם פראַפאגאנדע-אָפטיי-
לונג, לידיע סערגייעוונא בולגאקאווא, נעמט מיך אָף קילבלעך, אָבער דאָס
מאכט מיך ניט אָפהענגטיק, זי טוט וואָס איך בעט זי. איך גיב אויך צו, אז
ס'וואָלט געווען גוט צו מאַכן א פאַרלעזונג אין מעבל-פאבריק אף כאלטוו-
רינס נאָמען. זי ווערט ניט לעבהאפטקער דערפון, אָבער איך שטיי מיר אף
מינס. איך זאָג איר, אז דאָרטן זיינען דאָ צעכן, וווּ עס ארבעטן קימאט
דורכויס יידן. און נאָך א היפשן שמועס, פרעגט זי באַ מיר, צי זי קאָן מיר
אַנקלינגען מאַרגן אינדערפרי:

— וואָס הייסט באַ אייך אינדערפרי? — וויל איך וויסן.

— ניין אזייגער.

— ניין אזייגער איז שוין דריי שאַ, ווי איך בין אפגעשטאנען, — זאָג
איך איר. — דעריבער קענט איר מיר באשטימט קלינגען ניין אזייגער. איך
דארף נאָר וויסן, אז אזוי וועט זיין, וואָרעם אינדערפרי גיי איך איבערן
שטאָט, אָדער צו דער בערעזינא.

— גוט, איך וועל אייך מאַרגן אַנקלינגען, — זאָגט צו לידיע סערגייעוו-
נא. און אזוי איז דאָס טאקע געווען. זי האָט מיר אַנגעקלונגען און געבעטן
קומען אין גאַרקאָם. דאָרטן איז שוין געזעסן דער פארטיי-סעקרעטאר פון
דער מעבל-פאבריק. ער האָט אויסגעדריקט זיין צווייפל:

— וואָס וועלן מיר טאָן, אויב עס וועלן קומען ווינציק מענטשן?

— אויב עס וועלן קומען אפילע פינף מענטשן, וועל איך אויך לייצען.

זאָל עס אייך ניט קימערן, — האָב איך אים באַרויקט.

— איר פארשטייט, פון קאָנווייער קאָן איך דאָך קיין מענטשן ניט

אראַפנעמען.

— וועלכע מענטשן זאָלן קומען און ווי דאָס צו מאַכן, ווייסט איר בע-

סער פון מיר, אַלעקסאנדער ניקאָלייטש.

אזוי שמועסן מיר אָפ. ער פירט מיך ארויס, מיר גייען צו צו א שוואַר-

צער גלאַנצנדיקער „וואָלגע" און מיר פאַרן צו דער פאבריק אף כאלטווינס

נאָמען.

אַלעקסאנדער ניקאָלייטש פירט מיך דערנאָך איבער א גאַנצן שטאָק,

וואָס איז צעטיילט אף זאָלן, וווּ עס דעמאָנסטרירן זיך סערוואַנטן, בעטן,

ווייכע שטולן, אַדמערס, סאַפעס. מיט איין וואָרט, די פראָדוקציע, וואָס דאָ

ווערט אויסגעפארטיקט. דערנאָך גייען מיר אין קאבינעט, וווּ עס זיצן שוין

היפש יידן. איך הייב אַן פאַרלייענען. איך לייען א שאַ, איך פרעג — עפ-

שער איז שוין גענוג. ניין, — זאגט דער אויפֿעם, — לײענט נאָך. און פֿלױ-
צעם טוט זיך אַ שטעל אָף אַ יײַד און פֿרעגט אומרויך?
— פֿון וועמענס בוך לײענט איר דאָס? איך האָב אזא בוך ניט גע-
לײענט.

— ביטע, זעצט זיך אוועק, און שטערט מיר ניט. נאָכן לײענען וועל
איך אייך זאָגן, אז דאָס איז מיין בוך.
דער יײַד רירט זיך ניט פֿון אָרט. ער גײט צו, קוקט אָן דעם בוך זייער
אופֿמערקזאם און טוט אַ מאַך צום אויפֿעם:
— איר זעט, דאָס איז טאקע זייער בוך. און צו אַלעקסאנדער ניקאָ-
לײעוויטשן אָף רוסיש: — אזויפֿיל ביכער-געשעפטן בא אונדז, און זייער בוך
האָב איך ניט.

איך באַרויך קוים דעם יײַדן און איך לײען ווייטער. נאָכן לײענען זיצן
מיר נאָך אַ רעכטע וויילע, סײַז דאָ נײַגעריקע, וואָס ווילן וויסן פֿונואַנען
בין איך און צי איז שוין לאַנג, ווי איך שרײַב, און צי זײַנען דאָ אין מאַסקווע
ײִדישע שולן, צי גײ איך אָפֿט אין סינאגאָגע. עס ענדיקט זיך דער מיטיק-
איבערײַס, און די אַרבעטער גײען אוועק אין זייערע צעכן. אַלעקסאנדער
ניקאָלײעוויטש לײגט מיר פֿאַר זײַן מאַשין, נאָר איך זאָג אים, אז פֿונדאָנען
ווייס איך דעם וועג צום האַטעל, און מיר געזעגענען זיך. אינאָונט, בא
פֿיניע פֿלאַטקין, דערצײט יאַשע רוטנבערג וועגן דעם, אז אין צעך האַט
מען אים געזאָגט, אז הײַנט האַט דאָ אַ שרײַבערן געלײענט גאָר ניט שלעכט
און ער באַדויערט, וואָס דאָס איז געווען אין מיטיק-איבערײַס און עס זײַנען
געווען ניט קיין סאך מענטשן. אָבער איך האָב ניט דאָס געפֿיל, אז מע דאַרף
עס באַדויערן. עס זײַנען געווען הײַפּש מענטשן, מע האַט אופֿמערקזאם גע-
הערט און עס איז געווען ניט שלעכט.

אָף מאָרגן אינדערפֿרי קלײַנגט מיר לײַדע סערגײעווא, זי זאָגט מיר, אז
די פֿאַרלעזונג איז געווען אַ געלונגענע. בין איך געוויס צופֿרידן.
פֿון גאַנצפֿרי בין האַלבן טאָג גײ איך מיר אַרום איבער באַברויסק און
שעפּ נאכעס. יײַדן, ײִדישע פֿרויען, אַלע זעען אויס ניט שלעכט. די פֿרויען —
ווי מיט קישעלעך אויסגעבעט, קיין בײַז אויג זאָל זײ ניט שאַטן, ניט ווינציק
ײִדישע מיידלעך, כײַנעוודיקע, שלאַנקע. באַקוקט די שטאַט, גײ איך מיר
אפֿן מאַרק. איך דאַרף דאַרטן גאַרניט קויפֿן, אָבער הערן ווי די יונגע און
באַיאָרנטע באַלעבאַסטעס, מאַכן זייערע קניעס געפֿעלט מיר. אַט וויל אַ
באַהאוונטע יײַדענע קויפֿן גערייכערטע סקומברײע. זי לאָזט ברייט אַרײַן בײַדע
הענט אין דער סכוירע, דערגראַבט זיך צו אַ הײַפּשער סקומברײע און וויל
זי שוין לײַגן אָף דער וואָג, אָבער די פֿאַרקויפֿערן איז געוואָרן גרימצאַרנדיק:
— באַבושקע, באַלעבאַטעוועט ניט, איר זײַט ניט בא זיך אין דער הײַם.
די יײַדענע שווינגט ניט:

— אַ באַכע בין איך פֿאַר מײַנע אײַניקלעך. וואָס רײַסטו פֿון די הענט.
זיך נעמסטו, וואָס לײַנע אויגן זעען, נאַכאַלקען!

— ביז די גראווע האָר האַסטו דערלעבט, און זיך דלסט זיך נאָך?

איך בין געפלעפט ניט פון דעם אויסדריקלעכן דיאלאג, וואָס איז געווען נאָך א סאך שארפער, נאָר פון דערוף, וואָס עס קלינגט ייִדיש. פון ערשטן קוק האָב איך זיך גאַרנישט געכאַפט, ווייל די פאַרקויפערן האָט א ווייס-ראַז פאַנעם, די אויגן-לעפלעך זיינען, פאַרשטייט זיך, געפאַרבט בלוילעך, אפן קאַפּ האָט זי א טורעם פון פלאַקס, און אזא מיניעלעאַשן...

דעריבער איז די בעסטע זאך גיין צו די טישן, וווּ מע פאַרקויפט בלומען. פאַלגט מיר, פאַרט קיין באַברויסק. אזוינע בלומען, ווי דאַרטן, איז א זעלטן-הייט, און בעזיר-זאַל, צען קאַפעקעס א רויז. ווער עס וויל ניט קיין רויזן, קען קויפן פּיאַנעס, דעלפּיומס, שמעקנדיקע אוירינגלעך. זיי פאַרקויפן אויך. פאַרשטייט זיך, קוק איך מער ווי איך קוּיף. אָבער דאָס באַשיידן ביני-טעלע בלומען, וואָס איך טראָג אריין פיניעס שוויגער, ציוויען, רופט ארויס באַ איר אזויפיל פרייד און זי שטעלט שוין אוועק די בלומען אין א גלאַז וואַסער, זעצט זיך אוועק אף א שטול אנטקעגן מיר און דערמאַנט זיך.

— כּיגעדענק ניט, כּיחאַב איך דערציילט, צי ניט? אָבער ווער קאַן זיך דאָס אַנדערציילן וועגן אונדזער לעבן. מיר האָבן נאָר כאַסענע געהאַט, ניט אוספּיעט אַנצוקוקן גוט איינער דעם אַנדערן, האָט מען נאָכעמען צוגענו-מען אף יענער מיכאַמע. איך בין געבליבן, ווי מע זאָגט, ניט קיין מיידל, ניט קיין ווייבל. וויטער, די גראַזשאַנסקע! היינט, ווי מיר זיינען לעבן געבליבן פון דער מילכאַמע, פאַרשטיי איך ביז היינט ניט, פּרעגט מיך בע-כּיירים. אזא זון אוועקגעלייגט, און איך לעב!

— ציוויע, גענוג! — שלאָגט איבער נאָכעם. בעסער הערט מיך. אין אומעטיקע מיסעס זיינען מיר ניט זשענע. אף יענער מיכאַמע בין איך געווען א יאָוון, ווי אַלע יעוואָניס. ווער האָט פאַנאַנדערגעלאָזן א סלּוך, אז איך בין א בעקער, געדענק איך שוין ניט, בעקיצער, איך שטיי אין פאַלנע פאַרמע. פּלוצעם גייט צו, איך געדענק שוין ניט ווער, אָבער א נאַטשאַלניק, טוט ראַפּטום א פּרעג: „טי איז זשידאָוו?“ זאָג איך „טאַק טאַטשנאַ!“ גיט ער מיר א פּלעם אין פּלייצע און מאַכט צו מיר: „כאַט טי איז זשידאָוו, נאָ סוואַיאַ דעלאַ זנאיעש! קאַלאַטשי טשטאַ נאַדאַ!“

— נאָכעם, דריי ניט דעם קאַפּ מיט די קאַלאַטשי. פאַרדריי א שטיקל טייג אף קאַרוזשיקעס. האַסט פאַרגעסן, אז היינט איז פּרייטיק? — לאַזט צי-וויי נאָכעמען ניט דערציילן די מיסע ביזן סאַף.

ניט נאָר הערן, נאָר קוקן אף ציווקען מיט נאָכעמען איז א כּיעס. טאַמער גייט זי אריין צו עטלען מיט פיניען, שטעלט זיך גלייך אריין נאָכעם אויך. ער זעצט זיך לעבן איר אף דער סאַפע, שמייכלט און מוסערט זי.

— א ווייב גייט האָבן פאַרגעניגן, זאָגט זי דעם מאַן ניט קיין וואָרט. ווער טוט עס אזוי. האַסט שוין פאַרגעסן, אז דיין קוגל האָט ניט געוויינט, האָב איך דאָך אויך געלאַכט.

— געבן דיר א גלאַז טיי, טאַטע? — פּרעגט עטל.

— א קראנקן פרעגט מען. גיס שיטער, אבי גיכער, — ווערט זיך נאָכעם.

זיין גאנץ געשטאלט שמייכלט. דאָס פּאָנעם איז קינעכדיק, די אויגן קינעכדיק, די באַקן אין דער מאַס רויטלעך, די אויסגעהאַרעוועטע הענט ליגן אַף די קני. ווילעוויז גיט ער א קוק אַף ציוויען, עס פליט מיר דורך א געדאַנק: „דער אַלטער איז נאָך באַלעבאַס...“ ציוויע כאַפט איבער זיין קוק, פרעגט שטייל:

— ווילסט שוין אין שטוב? זאָג בעסער, אז דו ווילסט איבערביסן.
— ביסט אַליין זאַרעכל דער פרעסער, — ווערט זיך ציוויע, הייבט זיך אַוּף פון סאַפּע, נעמט דעם אַלטן אונטערן האַנט און זיי גייען אַוועק.
— עס געפּלען אייך אונדזערע אַלטע? — וויל עטל וויסן.
— וואָס פרעגסטו, זעסט ניט ווי שירע קוקט אַף זיי? — גייט צו צום שאַפּע, נעמט א העפּט און הייבט אַן ליינען א ליד, וועלכע הייבט זיך אַן:

זון, שיין, דער שעד וועט דיך ניט נעמען;

און נאָך א ליד, וויאזוי ער וועט ברענגען דער מאמען וואסער. ער ליינעט נאָך: געוויס האָב איך פון איין מאָל די ווערטער ניט פאַרגעדענקט. אָבער איך האָב גוט פאַרגעדענקט, ווי פיניע ווערט פאַרוואַנדלט. אין א וואָ-כעדיקן טאָג איז זיין אַנבליק אַמכעדיק, אָבער קוים הייבט ער אַן ליינען, ווערט זיין פּאָנעם ערנסט, די בלויע אויגן זיינע קריגן א שאַרפן גלאַנץ, ער ווערט אַפּייע העכער אין וואָס. זיין שטימע קלינגט זיכער און שטאַרק און ס'בלייבט בא מיר קיין צווייפּל ניט, אז ער איז א דיכטער.

אַנומלען האָט ער דערציילט ווי א דיכטער האָט באַגליקט אן אַנדער לאַנד, נאָר ביז ער האָט פאַרלאָזט סאַוועטנפאַרבאַנד האָט ער געאַסטעוועט בא פיניען. פיניע דערציילט עס אַזוי:

— איר פאַרשטייט, דער דאָזיקער דיכטער האָט ליב געהאַט א שנאַפּס. מיילע, האָב איך אים געקויפּט! אָבער אַנומלען האָט ער בא מיר געפּאָדערט, איך זאָל איבערטראַגן „די באַקוועמלעכקייט“, וואָס געפינט זיך אין מיין סעדר אין מיין שטוב אַריין. קלאַר, אז דאָס האָב איך ניט געקענט... אָבער מער פון אַלץ האָט מיר פאַרדראָסן, וואָס ער האָט ניט אויסגעדריקט קיין מיטגעפּיל צו מיר און צו מיין מישפּאַכע, וואָס די דאָזיקע „באַקוועמלעכ-קייט“ איז ווייט פון אונדז...

ס'איז די ריכטיקע צייט דאַנקבאַר צו זיין הירש רעלעסן, וואָס האָט מיך אַזוי צוגערעדט, איך זאָל פאַרן קיין באַברויסק. ניט נאָר צוגערעדט, נאָר טאַקע באַגלייט צום אויטאַבוס, און ווען איך בין שוין געזעסן, האָט נאָך הירש לאַנג געפּאַכעט מיט זיין הוט.

אין די אַוונטן קומט אַריין יאַשע רוטנבערג. ניט קוקנדיק אַף דעם, וואָס ער האָט אַפּגעהאַרעוועט א גאַנצן טאָג, זיצט ער און דערציילט, וואָס פאַר א שיינע מעבלע מע מאַכט אַף דער אונטערנעמונג, ווו ער אַרבעט, און אז דאָס צענטע פינפּיאַר וועט ברענגען געמיטלעכקייט און שיינקייט אין די שטיבער

פון די ארבעטנדיקע. ער טוט אויך א זאג: „מע פארדינט נישקאשעדיק. איך האב א זון מיט א טאכטער האב איך, בארעכהאשעם, אויסגע- צאלט פאר זיי צוויי קאאפעראטיווע דירעס. אלץ פון די צוויי הענט“, און ער ווייזט זינע ביידע הענט מיט צענומענע פינגער פאר דער עלעק- טרע-שיין.

טאקע אין איינעם אזא אונט ווייזט פיניע פארשיידענע פאטאס. איין פאטא איז ניט צו פארשטיין. אפן פאדער-פלאן שטייען עטלעכע זעק. זיי זינען אזוי אנגעשטאפט, ס'איז ניט צו פארשטיין ווי מע האט זיי פארבונדן. אהינטער די זעק שטייען פרויען אין וואטניקעס, אין ווינטערדיקע דיקע פא- טשייעס. דער קאלאריט פון דער פאטא איז אזא, ווי ס'וואלט געווען א מוירעדיקער פראסט.

— פארוואס האבן זיך די ווייבער פאטאגראפירט מיט די זעק בולבע? — פרעג איך.

— בול-ב-ע? רופט אויס פיניע, ווערט אנשוויגן, דעקט צו די פאטא מיטן האנט. קוקט מיך אן, רופט אויס — „בולבע?“. אין די זעק זינען איינ- וויינער פון א דערבייך שטעטל. די ווייבער, קרויוויים פון די אומגעבראכ- טע, האבן זיך נאך דער מילכאמע דערשלאגן א דערלויבעניש, האבן אויס- געגראבן די ביינער פון זייערע נאענטע, אינגעפאקט אין זעק און אריבער- געפירט אהער.

...אזוי איז דאס. אנדערש קאן בא אונדז ניט זיין. כ'האב מיך אזוי גע- פרייט מיט באברויסק, אזוינע הארעפאשנע קרעפטיקע יידן זינען געקומען אף מיין פארעזונג. זינען אזוי שטיף געזעסן, אופמערקזאם געהערט, האר- ציק מיר געדאנקט. און אט איצט האבן עס די זעק אפגעווישט. כ'בין ווידער אין ווילנע, אין קאוונע. עס איז גוט, וואס איך האב געזען יאזאס סטראפויסן. ער האט מיר געמאכט גרינגער דעם שטיין אין מיין הארצן. און ס'איז, פאר- שטייט זיך, גוט ווען מע זיצט ניט אף אן ארט. אבער מע דארף זיך שוין רירן, צייט צו פארן אהיים. איך גיי אריין אין אוטאבוס-סטאנציע, איך דערווייט זיך, אז פון באברויסק גייט דער אוטאבוס דורך ראהאטשאוו. אזוי איז דאס טאקע. אין ראהאטשאוו האב איך ניט געזען די גאס אף שמועל האלקינס נאמען. כ'האב מיך געטרייסט מיט דעם, וואס איך האב געטראכט: „געוויס איז שמועל יינגלויזן דא ארומגעלאפן. וואס פאר א גליק דאס איז צו זען די ערד, דעם הימל, אף וועלכן ס'איז אויסגעוואקסן דער פרעכטיקער בוים — שמועל האלקין“.

אפן וועג צו ראהאטשאוו בין איך געווען אופגעשרויפט, ווייל איך האב ניט געווסט, צי וועל איך באווייזן זען די גאס אף האלקינס נאמען. דערנאך האב איך זיך בארויקט, ניט שטארק איינגערעדט דעם שאפער פונעם אוו- טאבוס, ער זאל שטיין מיט א מינוט פופצן מערער. דער שאפער האט גע- זאגט איינמאל ניין, ניין, איז ניין.

דער אווטאָבוס איז געפאקט. דאָרטן, וווּ ס'דארפן זיצן צוויי מענטשן, זיצן דריי. צווישן די שטולן שטייען אויך מענטשן, אועלכע, וואָס כאפן זיך אריין אין אווטאָבוס אָפצופאַרן א צוויי-דריי סטאנציעס.

לעבן מיר זיצט א יונגע פרוי מיט א קינד אף די הענט. איך האָב גע- מיינט, אז זי פאָרט אליין, וויינט זיך ארויס, אז ערגעץ אף די הינטערשטע שטולן זיצט איר מאן. ווי נאָר דער אווטאָבוס שטעלט זיך אָפּ, גייט ער צו, נעמט דאָס קינד אף די הענט, העצקעט זיך מיט דעם און זאָגט צו דעם ווייב, זי זאָל דעם געבן א סאך טרינקען און ווינציק עסן. ביים דער אווטאָ- בוס רירט פון אָרט, גייט ער זיך אוועק אהין, ווי ס'איז אנגעוויזן אין זיין בילעט. ווי נאָר עס נעמט רויען דער מאַטאָר, נעמט דאָס קינד מוירעדיק וויינען. די מאמע גיט אים אן אָפגעשיילטע הארטע איי. דאָס וואָלט געווען נישקאַשע, אָבער דאָס כאזערט זיך איבער יעדער מאָל, ווי נאָר דער אווטאָ- בוס נעמט רויען. איך קאָן ניט זען, וואָרעם דאָס קינד עסט שוין די זעקסטע איי, וואָס וועט מיט דעם זיין! א גליק, וואָס דער טאטע איז צוגעגאנגען, דערוען אן איי אין קינדס הענטל, אוועקגעכאפט דאָס קינד, געזאָגט דעם ווייב א פאָר שארפע ווערטער, דערנאָך ווידער צוגעגאנגען, געהייסן איר זיך זעצן אף זיין אָרט, און ער האָט זיך אוועקגעזעצט מיטן קינד לעבן מיר באַם פענצטער. עס איז דאָ א ווערטל, אז דער יעגער גייט אין וואַלד, בא- געגנט אים די כניע. איך האָב זיך דורכגעשמעסט מיט מיין שאַכן. דאָס קינד איז גראָד אינגעשלאַפן. דערציילט ער מיר, אז ער ארבעט אין מינסק אפן אווטאָמאָביל-זאוואָד, אז ער פארדינט גאנץ גוט, האָט א דירע און א קיך- גארניטור און אלץ, וואָס מע דארף.

— איינער ווייב ארבעט? — וויל איך וויסן.

— איך האָב דאָס פיינט.

— וואָס האָט איר פיינט?

— דאָס ווייב זאָל זיין אויסערן שטוב. כיהאָב ליב, זי זאָל זיך ארומ-

דרייען אין שטוב. וואָרעם איך דארף א ווייב פאר זיך, ניט פאר דער אינ- דוסטריע און ניט פארן אנשטאלט.

דערהערט אזוינע ווערטער, שוויג איך. ער שוויגט אויך. מינע גע- דאנקען פלעכטן זיך ווידער ארום ווילנע, ארום קאָוונע, ארום מינסק, אָבער באַברויסק? — באַברויסק איז גאָר א באזונדער זאך. ווידער טראכט איך וועגן הירש נאומאָויטש טיניאנאָוו, וועלכער איז א סאך יאָרן געווען א טעכנאָלאָג אף דער מעבל-פאבריק, וואָס מאכט קיך-גארניטורן, וועלכע האָבן דעם צייכן פון הויכער קוואליטעט. איך דערמאָן זיך וועגן איינע פון די בעסטע ארבעטער אף דער מעבל-פאבריק נומ. 2; מיכאיל נעמעץ, פיאָטער מאָראָזאָוו, היילע טונקל. דאָס זינען אלץ אויסגעצייכנטע פיינסטאַליערס. עס קומט מיר אויך אפן זינען יאקאָוו ווילפאָוויטש רוטנבערג, וואָס ארבעט א סאך יאָרן אף דער באַברויסקער מעבל-פאבריק נומ. 2.

באַברויסק. עס איז גוט, וואָס איך בין פארפאָרן אהער. עס האָט בא- שיינט מיין ריזע. אפילע די אלטע יידן אין באַברויסקער פארק, וועלכע זיי-

נען שוין איצט אף פענסיע, האָבן מײַך זײער געפרייט. דאָס זײַנען דאָך טא-
טעס פֿון זײַן. בא אײנעם איז א זון א געלערנטער און ארבעט נײַט הײ, אנדערע
האַט אָפגעגליקט, און זײערע זײַן און טעכטער זײַנען אין באַברויסק. זײ
גופע, די אלטע יײדן, זײַנען זיכער אין קומענדיקן טאָג. מע זיצט און מע
שמועסט געמיטלעך, מע גײט אפֿן מאַרק, מיט אײַן וואָרט, ווי אײנער אן
אלטער יײד האָט מײַר געזאָגט:

— נײַט צו פאַרזײנדיקן, אבי יאָרן. מײַנע קינדער פאַרשעמען מײַך נײַט.
זײ פאַרנעמען וואושנע שטעלעס, און מײַן ייִנגסטער, וואָס ארבעט אפֿן לע-
דער-זאוואָד, האָט אײַך געענדיקט א טעכניקום, און אין קעשענע נאָך קײן
וואָרט קריכט ער נײַט.

דער טאטע מיטן קינד זיצן לעבן מײַר, די מאמע איז דאָרטן, ווו ער האָט
זי באזעצט. ס'קומט מײַר אפֿן זײַנען טעווייע דעם מײַכיקערס ווערטער: נײַט
קעראַכים אײים אלֶ באַנים, נײַערט קעראַכים אָו אלֶ באַנים. בײַס דער אוו-
טאַבוס שטעלע זיך אָפֿ, גײען אלֶ מענטשן ארויס כאַפֿן לופֿט. דער פאַר-
נאכט איז א פרעכטיקער. נאָר וואָס מער מײַר דערנענטערן זיך צו מאַסקווע,
אדזש מער פאַרוואַקנט ווערט דער הימל. עס הײבט אָן רעגענען, דער טאטע
נעמט ארײַן אין די פּאַלעס פֿון זײַן רעקלֶ דאָס קינד און טרײַסט מײַך:
— דאָס איז מאַזלדיק. אוועקפאַרן מיט רעגן און קומען מיט רעגן איז
א גוטער סימען.

קאָן זײַן, ער איז גערעכט. אויפֿילֶ בײַן אײַך אויסגעפאַרן, און אָט בײַן
אײַך ווידער אין מאַסקווע. אבי געזונט, דארף מען אָף אן אָרט נײַט זיצן.

געצײלעטע מעסלעסן

אין א זומערדיקן פרימאָרגן איז ער דורכגעגאַנגען די ווייַטרוסישע גאַס.
באלעבאַסטעס האָבן ארויסגעלאָזן בעהײמעס, פאַרמאכט די טויערן. א מײדלֶ
איז אים אנטקעגן געגאַנגען מיט פולע עמערס וואסער. פֿון אן אָפענעם
פענצטער האָט א יונגער מאַנצבל פאַרשלאָפֿן געקוקט אָף דער גאַס. דער-
זען דעם דורכגײער, האָט ער אויסגעשרײַען: „נאַכעס!“ דער מענטש איז
געגאַנגען גײך, ער האָט נײַט אויסגעווישט דעם שווייס פֿון פאַנעם, נײַט
פאַריכט דעם שווערן רוקזאַק, זײַנע שוואַרצע אויגן האָבן געקוקט ערגעץ
העכער אײבער די הײזער. פֿונדעסטוועגן האָט ער באַמערקט, אז אין די
גערטנדלעך וואקסן נעגעלעך, רעזעדאַ, מירטע און רוטע, ווי פאַר דער
מײַכאַמע.

ס'איז שווער געווען צו זאָגן, וויפֿלֶ דער מענטש איז אלֶט. זײַן גראַווער
קאַפֿ איז געווען א סטירע צו זײַנע גיכע טרײַט און צו די קרעפֿטיקע הענט,
וואָס האָבן זיך אין רײַטמישער גלײַכמעסיקײַט געהוידעט פֿון בײדע זײַטן
שלאַנקן קערפער. דער אַנגעקומענער איז געווען זיכער, אז קײנער וועט

אים ניט דערקענען, דעריבער, קען זיין, האָט ער ניט געהערט, ווי יענער האָט א געשריי געטאָן „נאַכעם“. דעם אָנגעקומענעם האָט מען טאקע גע-
רוּפֿן נאַכעם, און ער איז געווען דער איינציק-געבליבענער פון דער גרויסער
מישפּאַכע שמידן. ער האָט געוויסט: ניט די מאמע, ניט דער טאטע, ניט
זינע ברידער און שוועסטער, ניט זיין ווייב מיט די קינדער — קיינער, קיין
איינער וועט אים ניט ארויסליפּן באַגעגענען און קיינעמס הייסע טרער וועט
זיך ניט אויסטריקענען אָף זיין הארטער אויסגעבענקטער באַק.

יא, ער האָט גוט געוויסט. אָבער אים האָט געצויגן אהער. אין אַלע
צייטן פון מילכאַמע איז דאָס שטעטל געשטאנען אין זיין זיקאַרן, ווי פון
אייזן געשמאַלצן. ער האָט געמיינט, אז ער האָט געזען אַלץ, וואָס די מיל-
כאַמע איז נאָר בעקויער צו ווייזן. אַלץ — פון אַלעף ביז טאַף! אָבער ווי נאָר
ער איז אריין אין דער יידישער גאַס, האָבן אים פארטויבט זינע אייגענע
טריט. מוירעדיק שטייל איז דאָ געווען. אזוי שטייל, אז ער האָט זיך אָפּגע-
שטעלט און אויסגעטאָן די שטיוול. נאָר אפילע די טריט פון זינע באַרוועסע
פיס האָבן אָפּגעהיכט אין דער פארגליווערטקייט. נאַכעם האָט געקענט
קאָלעריי שטיקייט: שטיקייט פון ליגן א צוגעקלאַמערטער צו דער ערד,
ווארטנדיק אפן סויע, שטיקייט אפן גרונט פון א טיך, שטיקייט פון
הארבסטיקע נעכט אין כאשכעס פון וועלדער... אָבער דאָס ערשטע מאָל האָט
ער דערפילט אזא שטיקייט, וואָס קען אים ניט צונויך קומען... ער האָט פאר
דער גאַנצער צייט פון מילכאַמע ניט געזען קיין גרעסערן גרויל, ווי די פּוּסטע
גאַס. ער האָט ניט געזען קיין גרעסערן אומעט, ווי דער שטילער אומעט, וואָס
האָט פארגאַסן די פינצטערע שטיבער. די שטראַלן האָבן ניט געקענט פאַלגן
די זון, זיי זינען אָפּגעשפרונגען פון די ווענט און פון די גאַנץ געבליבענע
שוּיבן. פינצטערע, פארגעסענע, פארלאָזענע זינען געשטאנען די שטיבער פון
ביידע זייטן יידישער גאַס. עס שווינגן פארהאַקטע טירן, עס זיפצט דאָס גראַז
בא די שוועלן, עס סקריפען אָף די פאַראַסטעטע זאוועסעס פאנאנדערגע-
פראַלטע טירן, וואָס האָבן זיך שוין לאַנג ניט פאַרמאַכט.

גייט האסטיקער נאַכעם דורך דער טויטער גאַס, ער לויפט פאַרביי זיין
טאַטנס שטוב, אפן בריקל פון זיין אייגענער שטוב טוט ער אויס זיין רוק-
זאַק. לאַזט זיך מיד אראַפּ, אָבער לאַנג בלייבן רויק קען ער ניט, און ער
גייט פאואַליע אריין אין זיין אייגענער שטוב. אַלע דריי פענצטער זינען
גאַנץ און צוגעקייטלט. דורך די פאַרשטויבטע שוּיבן דרינגט אריין גרויע
שיין. דער קאַמאַד שטייט אָף זיין אַרט מיט ארויסגערוקטע ליידיקע שופּ-
לאַדן. נאַכעם איז צוגעגאַנגען, האָט פאנאנדערגעשארט דעם שטויב אפן
קאַמאַד און האָט דערקענט דעם געשטריקטן טישטעך — בלימעס האנט-
אַרבעט. ער האָט עס אראַפּגעשלעפט, א וויילע געהאַלטן און א וואַרף גע-
טאָן אפן פריערדיקן אַרט. א באַרוועסער האָט ער געשפאַנט הין און צוריק
איבער דער שטוב. שפּיוועכס האָט זיך מיט קאַלך אינניעם אָפּגעריסן פון
באַלקן, געפאַלן אָף דער ערד. דער טיש איז געלעגן אינמיטן שטוב אָף די
איבערגעבראַכענע פּיס. נאַכעם האָט זיך איינגעבויגן, גוט באַטראַכט, פאַרט

ניט געקענט פארשטיין, מיט וואָס האָט מען דאָס אזא זעץ געטאָן, אז אלע פיר פיס האָבן זיך איבערגעבראַכן ווי שוועבעלעך. פאָוואָליע איז ער ארויס, כאַסמענדיק מיט זיינע באַרוועסע פיס די פארשוויבטע פאָדלאַגע.

די שטוב האָט ער אויסגעבויט מיט זיינע אייגענע הענט. יעדע ברעט געקלאַפט מיט טשוועקעס, וואָס ער האָט אַרײַן געשמידט, און איצט, זיצן-דיק אפן בריקל, האָט זיך אים אויסגעוויזן, אז די ברעטער שפּרינגען און-טער און ווײַן אים אראָפּוואַרפן...

ער האָט דערהערט טריט און אויסגעדרייט דעם קאַפּ.

— נאַכעם! — האָט אויסגערופן דער מענטש, צוגייענדיק נאָענט צום בריקל. — נו, וואָס איז, דו דערקענסט מיך ניט?

— איך דערקען דיר, איך דערקען דיר, פעטראַק.

— איך האָב דיר גערופן, האַסט ניט געהערט.

— דו?

— נו, יאָ, אינדערפרי, בעשאַס דו ביסט געגאנגען פון באַן.

— און איך האָב קיין צײַט ניט געהאט דיר נאַכצוגיין, איך האָב גע-מוזט גיין צו דער אַרבעט. אין קאַלווירט איז אַרבעט איבערן קאַפּ. איצט ביזן איך געקומען, איך האָב געמיינט, דו וועסט גיין צו מיר, הא, נאַכעם? אויב גיין, איז געגאנגען, וואָרעם איך האָב נאָך קיין וואַרמעס ניט געגעסן. — איך וועל קומען, איך וועל קומען, גיי עס וואַרמעס.

בעשאַס פעטראַק איז אוועק, האָט נאַכעם א טראַכט געטאָן: „א קאַלטער פּונג-און-לעבער!“ דערווײַל האָט נאַכעם צו קיינעם ניט געוואָלט גיין. עס זיינען געווען אזוינע רעגעס, ווען ער האָט געזען, ווי זײַן בלויע לויפט ארויס צו אים, ער שאַרט אוועק די ברוינע געקרייזלטע האַר פון איר פאַר-וויינט פאַנעם און לייגט צו איר וואַרעמע האַנט צו זײַן אַנגעשמאַרצט פאַר-קלעמט האַרץ.

עס איז שוין פאַרנאכט געוואָרן, און דער איינציקער פון דער גרויסער מישפּאַכע שמידן איז נאָך אַלץ געזעסן אפן בריקל. ער האָט אַנגעשפּאַרט זײַן קאַפּ אפן רוקזאַק, זיך צוגעדעקט מיט דער שינעל, געקוקט, ווי עס גייען אוף די ערשטע שטערן אין הימל, אריבערגעצויגן די שינעל איבערן קאַפּ — ער האָט זיך געאַמפּערט מיטן הימל און מיט די שטערן, וואָרעם ער האָט געהאַט א מאַכלויקעס מיט זיי...

עס האָט נאָר אויסגעטאַגט, איז נאַכעם אוועק א קוק טאָן די קווינע. דאַרטן איז אַלץ געווען גאַנץ, אפּילע דער בלאַזזאַק אויך. ער האָט אים א פּרוו געטאָן און איז ארויסגעגאַנגען. דאָס קילע גראַז האָט זיך ווייך גע-לייגט אונטער זיינע באַרוועסע פיס. ער איז אוועק און האָט זיך אומגע-קערט מיט א קאַסע און מיט אן עמער וואַסער, זיך אַפּגעגאַסן, לאַנג גע-ריבן מיטן האַנטער, צעלייגט א פייער, צוגעשטעלט דאָס סאַלדאַטסקע קע-סעלע מיט וואַסער און זיך גענומען צו דער אַרבעט. א נאַקעטער ביז העלפט, האָט ער געשפּרייזט, פאַכענדיק מיט דער קאַסע, קליינע פרעשלעך האָבן זיך געפּאַנטערט מיט פינגערדיקע לאַפּקעס אין ווײַדן הויכן געוויקס.

ער האָט מיט אַ בינטל גראָז אַראָפּגעשמיסן אַ גריל פֿון זײַן געוואַקסענער שטייפער קליטקע און האָט ווייטער געשניטן. ער האָט שיר ניט אָפּגעשניטן די אַגרעסן-קוסטעס, וואָס זײַנען אינגאַנצן פאַרוואַקסן געוואָרן. דער ברונעם איז אויך פאַרהלושעט געוואָרן, די קלעצער זײַנען ניט געווען. נאָכעם האָט זיך אײַנגעבוּיגן, אײַנגעקוקט אין גרוב מיט דעם פעטן גרינעם וואַסער און האָט זיך נאָך האַסטיקער גענומען צו דער אַרבעט.

וואַרמעס-צײַט איז געקומען פעטראָק. ער האָט אויסגעשפּרייט אַ ווייסע לײַונטענע שמאַטקע אַף דער ערד, אוועקגעלייגט אַ לאַבן ברויט, עטלעכע אייער און אַ שטיק געוויאַנדלעט כאַזער-פּלייש.

— נעמסט מיר אַף פּאַלנע וואַואַלסטווייע?

— אַהאַ! עס, פאַריכט זיך און צו דער אַרבעט. דער קאַלוירט דאַרף אַ שמיד; נו, איך אײַל זיך.

פעטראָק איז אוועק, און נאָכעם האָט קײַענדיק זיך דערמאַנט אָן בלײַ-מען. זי פּלעגט פֿון שטוב אַרויס, אַ געשריי טאָן: „נאַכעמקע, עסן!“. צו דער קוּזניע איז זי קײַנמאַל ניט געגאַנגען, זי האָט מירע געהאַט פאַר בריקענדי-קע פּערד.

ביז פאַרנאַכט איז דער גאַנצער גאַרטן געווען אָפּגעקאַסיט. נאָכעם האָט זיך געמאַכט אַ געלעגער אין קוּזניע. דאָ איז אים געווען געמיטלעך. דער רײַעך פֿון געוויאַנעטן גראָז האָט אָנגעפּילט די קוּזניע, ער האָט זיך צוגע-דעקט מיט דער שײַנעל, ער וואַלט פֿון מידקײַט גלייך אַנשלאָפּן געוואָרן, אָבער ער האָט דערהערט, אַ קינדערש קעלכל זינגט, איז ער אַרויס אַ קוק טאָן. ער האָט זיך נײַגעריק אַרומגעקוקט, קײַנעם ניט דערזען, האָט ער זיך צוריק אוועקגעלייגט. אין דער זעלבער רעגע האָט אַ מײַדעלע אַרײַנגע-שפּרייזט אין קוּזניע, פּאַוואַליע צוגעגאַנגען צו אים. ווי נאָר ער האָט זיך אַופּגעזעצט, האָט זי אַ שפּרונג געטאָן און איז אַנטלאָפּן. ער איז שנעל אַרויס פֿון קוּזניע, געזען, ווי זי איז אַריבערגעלאָפּן דעם וועג און איז נעלעם גע-וואָרן אין דעם קײַנעם שטיבעלע, וואָס איז געווען אזוי פאַרוואַקסן מיט ווילדע האָפּן, אַז די שײַבלעך האָבן זיך קוים אַרויסגעזען. „וואָס איז דאָס פאַר אַ מײַז? — האָט נאָכעם געטראַכט און ניט געקענט אײַנשלאָפּן. פֿון דער ווייטרוסישער גאַס האָבן זיך צו אים דערטראָגן שטימען פֿון מענטשן, אַ מעקען פֿון שאָף, אַ רעווען פֿון בעהײַמעס. די קלאַנגען זײַנען אויסגע-לאָשן געוואָרן אַרום דער קוּזניע. נאָכעם האָט פאַרגעסן דאָס מײַדעלע און געטראַכט: „מע מוז טאָן, מע מוז אַרבעטן, אַז ניט, קען מען פאַרפּאַלן ווערן.“

עס איז געווען פּרי, עס איז געווען אַוונט פֿון צווייטן טאַג.

* * *

נאָכעם האָט זיך אַופּגעכאַפּט מיט אַ געפּיל, אַז הײַנט וועט ער אָפּטאָן דאָס סאַמע נײַטיקסטע. אַפּגײַך האָט ער זיך אײַנגעוואַשן, אָפּגעגעסן אָנ-

בייסן, צוגעבונדן אן עמער צו א שטריק און זיך גענומען צום ברונעם. ער האט געשעפט און געגאסן דאס גרינע וואסער, ביז דער עמער האט זיך אנגעשלאגן אן עפעס אן אייזערנער זאך. צווישן ברוך האט ער געפונען א האקן, צוגעבונדן צום שטריק און מיט מאטערניש קוים פארטשעפעט די שווערע מאסע. „וואס קאן דאס זיין?“ — האט ער געטראכט שלעפנדיק. און בעשאס דער קראנץ פאדקעוועס, וואס ער האט ארויסגעשלעפט, איז גע- לעגן אף דר'ערד, איז אים איינגעפאלן: „די מאמע!“

עס קען זיין, אז נאכעם האט געטראפן, ווארעם זיין מאמע פייגע די שמידכע האט טאמיר געגלייבט, פאדקעוועס פארגרינגערן איר די קימפעטן, מערן די האצלעכע אין שטוב... „די מאמע, אוואדע די מאמע“, — האט נא- כעם געטראכט. קוקנדיק אף די פאדקעוועס, וואס זינען אקוראטנע געווען אנגערייעט אף א דיקן קופערנעם דראט. עס קען זיין, אז די אלטע שמי- דיכע האט עס אריינגעווארפן אין ברונעם, ווער קאן וויסן, וואס מענטשן האבן געטאן אין די לעצטע שאען. ווער וויסט?.. ווי א זייכער פון שלימאזל און אומגליק, זינען די פאדקעוועס געלעגן אף דר'ערד, און נאכעם האט שוין ווידער געשעפט און געגאסן, געשעפט און געגאסן דאס גרינע וואסער. און אז דער ברונעם איז ליידיק געווארן, איז נאכעמען אפן הארצן גרינ- גער געווארן, ער האט מיט דער דאפעטע אפגערייניקט דאס גראז פון קוז- ניץ ביזקע ברונעם, און פארן שלאף איז ער זיך עטלעכע מאל דורכגעגאנ- גען היז און צוריק איבער דער סטעזשקע. „פאטער געווארן פונעם אי- פעש“, — האט ער געטראכט איינשלאפנדיק. עס איז געווען פרי, עס איז געווארן אונט פון דריטן טאג.

• • •

אינדערפרי האט נאכעם אויסגעשעפט דאס וואסער, וואס איז אנגע- קוואלן פאר דער נאכט, און האט אריינגעשאטן דאס טארבעלע זאלץ, וואס ער האט געהאט אין רוקזאק. ווען ער האט גענומען פאנאנדערקלייבן דאס אייזערנע ברוכווארג אין קויזניץ, איז גראד געקומען פעטראק.

— קום מיט מיר אין קאלכאן. מע דארף דיך דארטן נייטיק האבן. נו, גיכער!

נאכעם איז געווען אזוי איבעראשט פון פעטראקס היציקן ארט ריידן, אז ער האט אפגיך אנגעטאן די גימנאסטיאָרקע מיט די מעדאלן און איז גלייך אוועק מיט אים.

עס האט זיך ארויסגעוויזן, אז קיין שום איילעניש איז אין קאלוורט ניט געווען. דער פארויצער האט אריינגערופן נאכעמען און פעטראקן צו זיך אין שטוב און האט זיי מעכאכעד געווען מיט א גוטן אנבייסן. פעטראק איז נאכן עסן אוועק צו דער ארבעט, און דער פארויצער מיט נאכעמען זינען אוועק אין פעלד. נאכעם האט געקוקט אף דעם אפגעשניטענעם האבער,

געמישט מיט וויקע — „מעשאנקע“ רופט מען עס, ס'איז נאך געווען פליכט.

— איך וואלט עס מער ניט געלאזן ליגן אונטערן הימל. מע קען שוין פירן, ניטא וואס צו ווארטן אף א רעגן. צוזאלצן און איינפרעסן ווי עס גע- הער צו זיין — און אראפ פון מארק.

— צוזאלצן? — האט זיך דער פארזיצער פארווונדערט.

— יא, יא! א פאך מעשאנקע, באשפרענקלט מיט זאלץ, און ווידער א פאך מעשאנקע. די בעהיימעס וועלן זיך מעכניע זיין, אף מיין ווארט. פארן אוועקגיין האט דער פארזיצער געזאגט נאכעמען, אז ער וועט אים צושיקן א ביסל געהילף, א פאר אקערס אויסצושארפן און א וואגן איבער- צוציען.

פארנאכט האט מען דאס טאקע געבראכט. דער קאלווירטניק האט ארויסגעלייגט די סאסנאווע קלעצער און דערציילט: „דאס האט פעטראק געזאגט דעם פארזיצער, אז דו האסט זיך אומגעקערט. און מיר דארפן ניין- טיק א שמיד. פאסטארעווע זיך, נאכעם. א ווילער מענטש פעטראק, נאך א שווינגער. זיינע עלטערן אויך ערלעכע מענטשן געווען. דאס האבן זיי דאך באהאלטן זיין עלטערן ברודער מיט זיין ווייב און קינדער. האבן זיי די דייטשן אומגעבראכט אלע איניינעם...“ דער פויער האט נאך גערעדט און גערעדט, אבער נאכעם האט שוין גארנישט ניט געהערט.

דער קאלווירטניק איז אוועקגעפארן, און נאכעם האט זיך אן אופגע- רעגטער גענומען צו דער ארבעט. די ערשטע זאך האט ער אויסגעבויט דעם ברונעם. דאס פרישע געהילף האט היימלעכער געמאכט דעם גארטן. נאכעם האט געקוקט, ווי דאס וואסער קוועלט אן, און אים האט זיך אויס- געוויזן, אז ווי נאך דער ברונעם וועט פול ווערן, וועלן געמינערט ווערן זיינע ביטערע מאכשאוועס.

ער איז אוועק צו דער קוזניע, האט אראפגענומען ביידע פאדערשטע רעדער, וואס ער האט געדארפט איבערציען, און האט זיך פארטראכט. זיין קוזניע איז געשטאנען נענטער צו דער ווייסרוסישער גאס, אבער ער האט מיט אלע קויכעס געפילט, ווי צו אים שרייען די ליידיקע יידישע הייזער, און ער האט זיך ניט געקאנט נעמען צו דער ארבעט.

ס'איז שוין גאר טונקל געווארן, ווען פעטראק איז געקומען מיט א קי- שעלע אונטערן ארעם און מיט א פלאש מילך אין האנט.

— האסט נאך ניט איבערגעצויגן דעם וואגן? — האט זיך פעטראק פארווונדערט.

— מארגן, מארגן, — האט נאכעם געענטפערט.

ער האט זייער געוואלט פרעגן פעטראקן וועגן זיינע עלטערן, און ער האט אָנגעהויבן אזוי:

— איך האב געהערט, פעטראק, ווי דייןע טאטע-מאמע זיינען אומגע- קומען.

— א סאך, א סאך זײַנען אומגעקומען, — האָט פעטראַק מיט האַרץ געזאָגט, זיך פאַרטראַכט א ווײַלע און צוגעגעבן: — מאַך, מאַך גיכער די אַרבעט פאַרן קאַלכאַן, טױטע זײַנען פאַר לעבעדיקע קײן כאַוויירן ניט, נאַכעם, געדענק! — און ער איז גלייך אַוועקגעגאַנגען.

נאַכעם איז שפּעטער אײַנגעשלאָפֿן, און עס האָט זיך אים געכאַלעמט, ווי די מאַמע לױפט צום ברונעם מיט זײַנע צוויי קינדער. ער פאַרשטייט, וואָס זי ווײַל טאָן. ער לױפט איר נאָך, ער זעט, ווי זי הייבט אָף ביידע קינדער מיטאַמאַל און וואַרפט זיי אַרײַן אין ברונעם. „מאַמע!“ — שרייט ער אױס. „שוויג, מײַן זון, כ׳האַב זיי געראַטעוועט!“

עס איז געווען די פּערטע נאַכט, זײַנט נאַכעם האָט זיך אומגעקערט.

כאַטש נאַכעם האָט אַנדערפּרי צעלייגט א פּייער אין קוּזניע און זיך גענומען איבערצײען די רעדער, איז אים געווען שווער און ביטער אפֿן האַרצן. ער האָט אַיצט פאַרשטאַנען, פאַרוואָס פעטראַק האָט אים ניט דערצײלט, אז זײַנע, פעטראַקס, עלטערן זײַנען אומגעקומען, און כאַטש ער האָט נאָך דערווײַל גענעכטיקט אין קוּזניע, ווי א דורכגײער, איז אים קלאַר געוואָרן, אז ער בלייבט דאָ און ער נעמט זיך צו דער אַרבעט.

„יא, דו האָסט פּראָסט פאַרגעסן, אז ס׳איז ניטאָ קײן צײַט אָף צו טראַכטן, כאַטש די מילכאַמע האָט זיך שוין געענדיקט“ — און ער האָט זיך גענומען צום האַמער. ווי נאָך ער האָט דערהערט די קלעפּ איבער דער קאַוואַלדע, האָט אים אַרומגענומען א נײַ געפיל.

ער האָט זיך ניט אַרומגעקוקט, ווי דער וואַגן איז פאַרטיק געוואָרן, און ער איז אַוועק אין קאַלוירט. מע האָט אים געזאָגט, אז דער פּאַרזיצער איז אין קלוניע. געקומען אהין, האָט נאַכעם געטראָפֿן ווי מע טרעט די מעשאַנ-קע. ער האָט אַראָפּגעוואָרפֿן די גימנאַסטיאַרקע און א געשריי געטאָן צום פּאַרזיצער:

— נאָך א זעקל זאַלך גיב אהער! אױב דו וועסט זשאַלעווען זאַלך, וועט דער קאַרם צעפּרייעט ווערן! — און גענומען העלפֿן טרעטן די מע-שאַנקע.

אין קלוניע איז געווען א פאַרצווייפֿלטע וואַרעמקײט. נאַכעם האָט און-טערגעהיצט די מענטשן. וועגענער זײַנען צוגעפּאַרן פּולע און אַוועקגעפּאַרן לײדיקע. פאַרנאַכט האָט דער פּאַרזיצער געזאָגט צו די קאַלוירט-ניקעס:

— אַט וואָס א סאך הענט אײַנינעם קענען באַווייזן! — און ווענדנדיק זיך צו נאַכעמען: — אױב דו ווילסט מיך הערן, שטעל אײך דיר אַוועק א קוּזניע אין קאַלוירט גופּע, און ווער א קאַלוירטניק.

— דער קאַלוירט איז ניט ווײַט פֿון מיר. שיק א פּערד נאָכן וואַגן, און זאָל מען פאַריינס ברענגען נאָך, וואָס מע דאַרף, — האָט נאַכעם גע-זאָגט און איז אַוועק.

— די אקערס מאך, מע דארף הייבן זיאב! — האָט דער פּאַרזיצער אויסגעשריען.

ווען נאָכעם האָט זיך אומגעקערט צו דער קוּזניע, האָט ער זיך גלייך גענומען צו די אקערס. פארטיק געמאכט איינעם, האָט ער באקוקט זיין ארבעט. ס'איז געווען פארנאכט, א שטיק ווינטל האָט איבערגעקערט די אגרעסן-בלעטלעך, ס'האָט זיך אים אויסגעוויזן, ער הערט א שאַרף. ער האָט זיך ארומגעקוקט, ניט דערזען גאַרנישט און זיך גענומען צום צווייטן אקער. דאָס ערשטע מאָל פאר די עטלעכע טעג האָט ער וועגן גאַרנישט ניט גע-טראכט. ער האָט אין זינען געהאט וואָס גיכער פארטיק ווערן מיט דער ארבעט, מע זאָל צוליב אים ניט פארשפעטיקן מיטן „זיאב“.

ער האָט אָפגעשרויפט דעם צווייטן אקער פון די הענטלעך, דערהערט א זיפף, זיך ארומגעקוקט און עטלעכע טריט פון זיך דערזען א מיידעלע פון א יאָר זעקס-זיבן. זי האָט פון אים ניט אראָפגענומען אירע שווארצע אויגן. ער האָט זיך געמאכט, אז ער טוט זיין זאך. זי איז צוגעגאנגען, זיך אוועק-געזעצט לעבן אקער, אראָפגעצויגן דאָס קליידעלע צו די באַרוועסע פיס-לעך. „א יידיש קינד!“ — האָט נאָכעמען א שניט געטאָן אין האַרצן. מיט גלייכגילטיקייט, אף וועלכער ער איז נאָר געווען פעיק, האָט ער געפרעגט:

— וועמענס ביסטו?

— קיינעמס ניט.

— ווי רופט מען דיך?

— קיינעמס ניט.

מער האָט ער גאַרנישט ניט געפרעגט. ער האָט פארשטאנען, אז די צוויי ווערטער זינען געברייבן פון מאמע-לאַשן. זי, ווידער, האָט גיך דער-ציילט אף ווייטרויס:

— נעכטן בין איך דאָ געווען, און יענעם טאָג בין איך דאָ געווען, איינ-מאָל האָב איך געזען, ווי דו ביסט ארומגעגאנגען ארום דיין שטוב און האָסט געוויינט. נאָכדעם האָסטו גערעדט. מיט וועמען האָסטו גערעדט? דאָרטן איז דאָך סיוויסיי קיינער ניטאָ.

ער האָט ארויסגענומען א פאר ציגעלעך צוקער פון קעשענע.

— גיין, איך וויל ניט. מיר האָבן האַניק. היינט האָט מיר די באַבע גע-געבן פאָזעמקעס מיט האַניק, מיט מילך. זי האָט מיר געזאָגט, אז זי וועט מיר אלע טאָג געבן גוטע זאכן, אבי איך זאָל צו דיר ניט גיין. זי האָט זיך אפגעהויבן, אָפגעטרייסלט דאָס קליידעלע און איז אנט-לאָפן.

„וואָס איז דאָס פאר א באַבע?“ — האָט נאָכעם געטראכט.

ס'איז געווען פרי, ס'איז געוואָרן אָונט. דער פינפטער טאָג.

דער קומענדיקער טאָג האָט געבראכט איבעראשנדיקע ניס. ער איז אוועק אין שטעטלשן ראט. דער סעקרעטאר האָט איינגעארדנט דאָס, וואָס נאָכעם האָט געדארפט, און דערביי דערצייילט, אז אין ראט ליגט א בריוו

פון צוויי יידישע מישפאכעס, וואס ווילן זיך אומקערן. דאס האט נאכעמען שטארק צערודערט: „הייסט דאס, צוויי מישפאכעס האבן זיך פארט עווא-קוירט?“ — האט נאכעם געטראכט, גייענדיק צוריק. ער האט גוט געוואסט, אז פון זיין מישפאכע וועט קיינער ניט קומען, פונדעסטוועגן איז ער אוועק א קוק טאן דעם טאטנס שטוב, אקוראט ווי ער וואלט געוואסט, אז די צו-ריקגעקומענע וועט געפעלן ווערן נאר דאס, וואס ער וועט אויסקלייבן. ער האט באטראכט די שטוב פון דרויסן, דערזען: א פאר שטיינער פונעם פונדאמענט זינען ארויסגעקראכן. איז ער אוועק נאך א לאפעטע. ער האט זיי ארומגעגראבן אין באשאטן מיט ערד, ער האט זיך דערמאנט, אז דאס ערשטע קינד האט בלוימע געבארן באם טאטן אין שטוב, אז זי האט געהאט א שטארקן שלאף און קיינמאל ניט געהערט, ווי דאס קינד שרייט. בעשאס ער פלעגט עס צוטראגן צו איר און הייסן „גיב, גיבו“, פלעגט זי א פאר-שלאפענע לייגן דאס קינד צו דער ברוסט און זיך בייזערן: „א טאטע ביסטו? א מעשוגענע מאמע ביסטו! ניט קיין טאג, ניט קיין נאכט, וואס איז בא מיר — א קרענעצע?“

לאנג האט ער זיך בא דער שטוב ניט געקענט אייסקוקן, און ער איז אוועק צו דער קווינע. ווען ער האט דערזען די אקערס, האט ער זיך דער-מאנט אין מיידעלע. „זי וועט היינט קומען, צי ניט?“ — האט ער א טראכט געטאן. פעטראק איז צוגעפארן. אפן וואגן זינען געלעגן באראנעס.

— די אקערס זינען פארטיק? — האט ער געפרעגט, — נעם איך זיי צו.

העלפנדיק אריינלייגן די אקערס אין וואגן, האט אים נאכעם א פרעג געטאן וועגן מיידעלע.

— איך ווייס! אנופריכע האט עס אויסבאהאלטן פון די דייטשן, — האט פעטראק געזאגט, אוועקפארנדיק.

„ווי דאס הארץ האט מיר געזאגט!“ — האט נאכעם געטראכט, זיך נע-מענדיק צו די באראנעס.

פארנאכט, ווען ער האט שוין געהאט אויסגעשמידט אלע ציינער און זיי גענומען אריינזעצן אין די נעסטן, איז דאס מיידעלע צוגעלאפן און זיך אוועקגעזעצט אף דער שוועל פון קווינע. ער האט זיך אוועקגעזעצט לעבן איר, זי האט ארופגעלייגט א הענטל אף זיין קני, זיך ארומגעקוקט און ווי א דערוואקסענע אריינגעשושקעט:

— די באבע האט מיך א גאנצן טאג פון שטוב ניט ארויסגעלאזן. איצ-טער איז זי אוועקגעגאנגען, בין איך געקומען, וועמענס טאטע ביסטו? נאכעם האט געשוויגן.

— ווייסטו וואס? קום גאר צו דער באבען! — האט זי פארגעלייגט.

— איך וועל קומען, איך וועל קומען, — האט נאכעם צוגעזאגט. און זי איז אוועק.

בעשׂאס נאָכעם האָט צוגעזאָגט, האָט ער געמיינט, אז ער וועט גלייך אזוי טאָן. נאָר דערזען, די באַראַנעס זיינען נאָך ווייט ניט פאַרטיק, האָט ער זיך גענומען צו דער אַרבעט. ערשט, אז ס'איז גוט טונקל געוואָרן, האָט ער זיך דערמאַנט זײַן האַוּטאַכע, נאָר ער האָט פאַרשטאַנען, אז צו דער אַלטער איז שוין שפּעט צו גיין. ער האָט זיך דערמאַנט, אז בעשׂאס פּעטראַק האָט געבראַכט די באַראַנעס, האָט ער אים געגעבן אַ פּעקעלע עסנוואַרג. ער האָט אָפּגעגעסן וועטשערע, זיך געלייגט און לאַנג ניט געקענט אײַנ-שלאָפּן. ער האָט געטראַכט וועגן מיידעלע, וועגן דער באַבען און וועגן דעם, צי די מישפּאַכעס, וואָס וועלן זיך אומקערן, זיינען היגע אָדער פּון אַ דער-בייַק שטעטל...

ס'איז געווען פרי, ס'איז געווען אַונט פון זעקסטן טאָג, זינט ער האָט זיך אומגעקערט אין שטעטל.

— אין מיל' איז געבליבן קנאַפ אַרבעט, פונדעסטוועגן איז זי געשטאַ-
נען, און מאַלן האָט מען געפירט אַ ווערסט פּופּצן פון קאַלווירט.
דער פּאַרזיצער האָט נאָכעמען אַרויסגערופן און געפרעגט, צי וועט ער
קענען לאָזן די מיל'?

— איך וועל פרוּוון מאַכן, נאָר מיט קיין מיל' האָב איך קיינמאַל ניט
געהאַט צו טאָן, — האָט נאָכעם געענטפּערט.

געדאַרפט האָט מען צורעכט מאַכן דאָס שפּינדל. דאָס איז טאַקע געווען
שמיד-אַרבעט. דעריקער האָט מען אָבער געדאַרפט שמידן די שטיינער, ווייל
זיי זיינען געווען גלאַט, ווי אַ לאַקשן-ברעט. און אזא אַרבעט האָט טאַקע
נאָכעם קיינמאַל אין זײַן לעבן ניט געטאָן. ער האָט געפאַדעט אַרום די שטיי-
נער, אַ סאך געטראַכט און איז אוועק אין קונויע. פריער פאַר אַלץ האָט
ער אויסגעשמידט אַ האַמער מיט קורצע דינע ציינדלעך, נאָכדעם האָט ער
שוין צורעכט געמאַכט דאָס שפּינדל און איז אוועק אין קאַלווירט.

— נו, די אַקס איז פאַרטיק, זען אוועק אַ מענטשן, וועט ער מיטן האַ-
מער אָנשמידן די שטיינער, און אויב די הרעבליע איז קעשווער, קען מען
די טעג אָנהייבן מאַלן.

די האַמצאַע מיטן האַמער איז געווען ניט קיין גרויסע, אָבער די שטיי-
נער זיינען געוואָרן, פונקט ווי מע דאַרף, כּוּך דעם האָט עס צוגענומען אַ
סאך ווינציקער צייט.

— נו, היינט וועסטו אינערגעץ ניט אוועקגיין, היינט נעמען מיר אַ
ביסל מאַשקע. — האָט דער פּאַרזיצער געזאָגט צו נאָכעמען.

— היינט ניט. וואָס פאַר אַ טאָג דו ווילסט, נאָר היינט ניט. שרייב מיר
אויס אַ ביסל פּראָדוקטן, וואָרעם איך מוז אוועקגיין.

נאָכעם איז אוועק פון קאַלווירט מיט אַ קערבל טריסקאווקעס, צוויי
טרוקענע קעזן און פּוטער. היינט האָט ער סאַפּקאַלסאַף געהאַט אַ געמיט
טאָן דאָס, וואָס ער האָט צוגעזאָגט דעם מיידעלע, וואָרעם ער האָט געפילט,

אז ער איז א היגער. ער איז געווען צופרידן, וואָס דער קאַלוירט דארף אים, ווייל האָבן צו טאָן מיט פאַרשיידענע מענטשן, קונדן איז אים ניט געווען צום האַרצן.

ער איז צוגעגאנגען צום שטיבעלע, וואָס איז געווען באוואקסן מיט האָפן. עס איז געווען אזוי ארומגעזען פון דרויסן, אז ער איז מיט כיישעק אריינגעגאנגען. די פאָדערשטוב, וואָס א העלפט פון איר האָט פאַרנומען דער גרויסער אויוון, איז אויך געווען געמיטלעך. אינמיטן שטוב איז גע-שטאנען א נידעריקער יאדלאָוער טיש, ער איז געווען אזוי געל און ציכ-טיק, אקוראט ווי מע וואָלט אים נאָרוואָס אָפּגעהובלט. אף די פענצטער זיינען געשטאנען שטארק צעוואקסענע וואזאָנעס, אלע פון דעם מין, וואָס הייסט „סטאַלעטניק“. אלטע באַבעס קאָכן עס מיט האָניק — א רעפּויע פאַר הוסטערס. די וואזאָנעס אף די פענצטער, די האָפן פון יענער זייט פענצטער האָבן אַנגעפילט דאָס שטיבלע מיט א קילער, טונקעלער שניין, פון וועלכער עס האָט געבלאנקט דער טיש און דער אָפּגעקאלכטער אויוון.

ער האָט דערהערט א קרעכץ, אוועקגעצייגט דאָס געבראכטע אפן טיש און איז פאַרביי אויוון צוגעגאנגען צום בעט. דאָס בעט איז געשטאנען אזוי, אז עס האָט זיך געזען נאָר דער צופוסנס, דאָס איבעריקע האָט פאַרשטעלט דער אויוון.

— דאָס ביסטו, נאָכעם? געדענקסט מיר? איך געדענק דיר, און איך האָב געקענט גוט אלע דיניקע. איך האָב זיך געקליבן צו דיר, האָב איך זיך גראָד אוועקגעצייגט, — האָט אַנופריכע געזאָגט, ניט אראָפּנעמענדיק פון אים אירע אויגן.

אזוינע אויגן האָבן מענטשן, וואָס האַרעווען שווער אָפּ א גאנץ לעבן. ווען זיי מיינען, אז עס איז שוין צייט אָפּצורוען, קומט א צאַרע נאָך א צאַ-רע, אן אומגליק נאָך אן אומגליק, די אויגן גיסן מיט טרערן, ווערן אָפּגע-בליאקעוועט און לייטערן זיך אויס... די אלטע האָט אראָפּגענומען אירע אויגן פון נאָכעמען און געקוקט אף איר אייגענער האנט, וואָס איז געלעגן אף דער העל-גרינער טשערקעסער קאָלדערע.

— זעץ זיך! — האָט זי געוויזן אפן צופוסנס פון בעט, — נו, איצטער הער. טרייסטן איינס דאָס אנדערע איז ניט שנייעך. צאַרעס זיינען ניט נאָר דיין אייגנס. איך האָב אויך איבערן קאָפּ! איך בין געקראָכן מיטן פליך אין מורעשניק ניט צוליב דינעטוועגן. מאריע האָט זיך צעבאלעמוטעט און לויפט צו דיר, זינט דו ביסט געקומען. קען איך פאַרשטיין — א קינד וויל האָבן א טאטן. אָבער דו ביסט דאָך ניט קיין קינד, דארפסטו דאָך פאַרשטיין, אז זייער זעלטן קען א מענטש גויווער זיין די געבליטן, און פּרעמדס זאָל ווערן זיין פלייש און ביין. ניאדע ניט דאָס קינד צו זיך, זאָג איך דיר! טשע-פע מיך ניט, איך בעט דיר, וואָרעם עס איז נאָענט דער עלנבייגן, אָבער איינבליסן וועסטו אים ניט!

די אלטע איז געבליבן ליגן מיט פארמאכטע אויגן, שווער אַטעמענדיק. מאריע איז אריינגעלאָפֿן מיט אַגרעסן אין אַ ליימענעם שיסעלע, אַנגעקוקט פארווונדערט נאָכעמען און האָט זיך אוועקגעשטעלט לעבן אויוון. די אלטע האָט גענומען אַן אַגרעס. ווי בורשטינען האָבן אויסגעזען אירע צוויי פינגער, וואָס האָבן געהאַלטן די פרישע, גרינע יאַגעדע.

— נו, וואָס שווייגסטו? גלאַט אזוי ביסטו דאָך צו מיר ניט געקומען! נאָכעם האָט געקוקט אפֿן מיידעלע, און ער האָט געטראַכט: „איך וועל עס פֿון האַנט ניט אַרויסלאָזן!“ דאַפקע היינט, ווען ער האָט זיך דערפֿילט אינגאַנצן אַ היגער, איז ער געקומען אהער... פאַרשטייענדיק, אַז אַנופֿריכע איז פֿון די ווייכע מענטשן, וואָס ווערן אינגעאַקשאַנט, ווען זיי פֿילן, אַז מע וויל זיי באַאוואַלען, האָט ער זיך דערשראָקן פֿון איר פֿראַגע און געזאָגט: — איך האָב געטראַכט, עפּשער וואָלט איר געוואָרן די באַעבאַסטע באַ מיר אין שטוב. איך וועל אויסווייסן, ברענגען אַלץ אין אַרדענונג... — ביסטו פֿון זינען אַראָפֿ? איך וועל זיצן אַף דער עלטער באַ אַ פרעמדן טיש?! — האָט די אלטע אויסגעשרייען און אַרופֿגעלייגט די געלע טרוקענע הענט אַף די אויערן, געבנדיק צו פאַרשטיין נאָכעמען, אַז ס'איז אַרויסגע-וואַרפענע רייד.

אַ דערשלאָגענער פֿון דער אלטערס אומגעריכטער אפֿירונג, האָט זיך נאָכעם געלאָזט צו דער טיר.

— נעם צו, נעם צו אַלצדינג, וואָס דו האָסט געבראַכט, איך דאַרף ניט, איך בין זאַט! — האָט די אלטע געשרייען, טייטלענדיק מיט איר ציטערדי-קער האַנט אַף אַליק, וואָס נאָכעם האָט אוועקגעלייגט אפֿן טיש. — איך ווייס, אַז איר דאַרפט ניט, נאָר איך האָב עס געבראַכט ניט פֿאַר אײַך, דאַס איז אַ מאַטאַנע פֿאַר מאַריען.

— איך דאַרף ניט, — האָט די אלטע דערווידערט, אַראָפֿ פֿון בעט און זיך געלאָזט צום טיש.

מאַריע האָט זיך ביטער צעוויינט.

— מע דאַרף ניט, באַבע, איך וויל טריסקאווקעס, איך וויל! נאָכעם איז האַסטיק אַרויס פֿון שטיבעלע, און דעם גאַנצן וועג צו דער קוזניע האָט אים געקלונגען אין די אויערן: „מע דאַרף ניט, באַבע, איך וויל טריסקאווקעס, איך וויל!“

ער איז געווען מוירעדיק אופֿגעבראַכט אַף זיך אַליין. „מער פעלט ניט, אַז די אלטע זאָל מיינען, כּ״האַב זי געוואָלט אונטערקויפֿן מיט דער פּוטער און די טריסקאווקעס.“

ביז שפעט אין דער נאַכט איז נאָכעם אומגעגאַנגען הין און צוריק איבער דער סטעזשקע פֿון קוזניע ביזקל ברונעם, זיך געיישעווט, וואָס פֿאַר אַ מיטל צו געפינען, אַז אַנופֿריכע מיטן קינד זאָלן זײַן באַ אים.

אזוי נוציק האָט זיך אַנגעהויבן פֿאַר אים דער טאַג. וואָרעם ניט געקוקט אַף דעם, וואָס פֿאַר דער מיל האָט ער געמאַכט ניט קיין גרויסע זאַך, האָט דאַס אים געפֿרייט. ער האָט געפֿילט, אַז פֿון דעם-אַ האָט ער אַן עמעסן

אנהייב. דאפקע איצט האט אים געפעלט דאס קינד, און עס האט זיך אים אויסגעוויזן, אז ס'איז געווען פרי, עס איז געווען אונט פון זיבעטן טאג, פון גרויסן באשאף, ווען ניט זיין אופגערעגטקייט צוליבן מיידעלע.

בא אָנופריכען אין שטיבל איז געוואָרן אומרויק. מאַריע (אזוי האָט די אַלטע א נאָמען געגעבן דעם מיידעלע, וואָס איר זון האָט אין איינער א נאכט געבראכט צו איר און געזאָגט: „האַדעווע עס אזוי, אז עס זאָל פאַר-געסן, וואָס דאָס האָט געזען“) האָט זיך די לעצטע טעג אומגעביטן. ביז אַט די טעג האָט די אַלטע געמיינט, אז דאָס איז אירס. איצט האָט זי מיטאַמאָל דערפילט, אז דאָס איז ניט אזוי, וואָרעם זינט נאָכעם איז געקומען אין שטעטל, האָט מאַריע ניט גערוט: „באַבע, איך וויל צו אים, באַבע, רוף אים צו אונדז“. מאַריען ציט זייער צו טאַטעס, דאָס האָט די אַלטע געוויסט, וואָ-רעם ווי נאָר מאַריע פלעגט דערזען, אז א טאַטע האלט א קינד אף די הענט, פלעגט זי צושטיין צו דער אַלטער מיט קאַשעס: „ווי איז מיין טאַטע, פאַר-וואָס קומט ער ניט צו פאַרזי?\" בעשאַס זי האָט דערזען, אז אין קוזניע, ניט ווייט פון זייער שטיבל, פאַרעט זיך א נייער מענטש, איז זי זייער נייגעריק געוואָרן. אַלע קינדער פון דער ווייסרוסישער גאַס זינען אייך געלאָפן א קוק טאָן צו דער קוזניע. די קינדער פלעגן גיך אוועק, נאָר זי פלעגט בלייבן. די ערשטע טעג פלעגט זי זיך באהאלטן הינטער דער קוזניע אין די אַגרעסן-ביימלעך און אים נאָכקוקן. ווען זי האָט זיך איבערצייגט, אז ער איז אליין, האָט זי באשלאָסן, אז ער קען זיין איר טאַטע. די קינדער האָבן איר אויך אזוי געזאָגט. ס'האָט ניט געהאַלפן דער באַבעס פארווערן גיין צום שמיד. פאַרקערט, וואָס מער די באַבע האָט ניט געהייסן, אַלץ מער האָט זי געצויגן אהין...

ווען זי האָט דערזען נאָכעמען בא זיי אין שטיבל, האָט זי זיך זייער דער-פרייט, וואָס ער האָט געהאַלטן וואָרט. ס'איז געווען פאַר איר אינגאנצן אומ-געריכט, וואָס די באַבע האָט אים אזוי באהאַנדלט. מיט קיין שום מיטלען האָט די אַלטע ניט געקענט בארויקן דאָס קינד. „איך וויל ניט קיין פרע-זשעניצע, איך וויל ניט קיין טריסקאווקעס, פארוואָס האָסטו אים געהייסן אוועקגיין?\" אָנופריכע האָט געפילט, אז מע דאַרף דאָ נאָר מיט גוטן, אַבער, אז דאָס קינד האָט א גאַנצן טאָג ניט געגעסן, געהאַלטן אין איין וויינען, האָט זי עס אָנגעפאַטשט. וויבאַלד פאַר דער גאַנצער צייט האָט די אַלטע דאָס קינד מיט קיין פינגער ניט אָנגערירט, איז דאָס געווען א צו שטאַרק מיטל: מאַריע איז זיך פאַרגאַנגען, בלוי געוואָרן. די אַלטע האָט זיך איבער-געשראַקן און זי אוועקגעלייגט אין בעט.

אף מאָרגן איז בא אָנופריכען אין שטיבל געווען ניט בעסער. מאַריע איז געלעגן מיט א נאַסער שמאַטקע אפן קאַפ, זי האָט ניט געגעסן, און שטילע טרערן האָבן זיך געקייקלט איבער אירע בעקלעך. די אַלטע האָט אויסגעקאַכט ראמונקעס מיט פּאַזעמקעס-בלעטער, אַבער מאַריע האָט די

רעפוע אויסגעבראָכן. זי איז געווען אזוי בלייך, ווי זי וואָלט שוין לאַנג גע-
קרענקט, און טרערן האָבן זיך ניט אופגעהערט צו גיסן פֿון אירע אייגעלעך.
די אלטע האָט זיך דערשראָקן ניט אף קאטאַוועס, און מאַריעס פֿארוויינט
בלייך פענעמל האָט זי ארויסגעשטופט פֿון שטיבל.

יענעם טאָג איז נאָכעם געווען אין קאַלוירט, ווייל מע האָט געלאָזן די
מיל. פעטראַק האָט גענומען אַ ביסל מאַשקע און איז געוואָרן באַריידעוודיק:
— כּוהאַב דאָך געזאָגט, אַז דאָס איז דאָס, וואָס מיר דאַרפֿן! — האָט
ער געשרייען צום פֿאַרזיצער, ווייזנדיק אַף נאָכעמען.

— כּוהאַב דאָך געזאָגט, אַז מיר שטעלן אים דא אַ קוזניע. עס גייט
צום שניט, אַ שמיד דאַרפֿן מיר האָבן אַט אַ-דאָ! ניט לויפֿן צו אים, ווי צו אַ
פֿראַפעסאָר, אַלע טאָג.

— ביזקל שניט איז נאָך דאָ צייט. אין מיר וועט קיין מענע ניט זיין, —
האָט נאָכעם געענטפֿערט.

— אַט דאָס איז ווערטער! — האָט פעטראַק אַרומגענומען נאָכעמען. ער
איז געווען שיקערלעך און האָט געטיינעט: — אוי, נאָכעמקע, אַט דאָ באַ
מיר ברענט אַ פייער... — האָט ער זיך געקלאַפט אין האַרצן, — אוי, נאָ-
כעמקע, עס זיינען דאָ פֿאַסקודנע מענטשן. אוי, איז נאָך דאָ אַרבעט! מיינסט,
איך פֿאַרגעס, וואָס מע האָט געטאָן מיט דינע? אוי, איז אונדז שווער אָן
באַלמעלאַכעס! מיינסט, איך ווייס ניט ווער עס האָט געהאַלפֿן, נאָר ניט
אַלעמען האָט מען געפֿאַקט! אַט, נאָכעמקע!.. דאַרף מען אַרבעטן, מע דאַרף
פֿראַצעווען, עמסע האַרעוואַניע וועט אַלץ בייקומען!..

אומגעקערט זיך צו דער קוזניע, האָט זיך נאָכעם דערפֿילט ווי אַף מיל-
כאַמע, בעשאַס מע האָט געטריבן דעם סוינע אין האַלדז-און-נאַקן. ער האָט
ניט געטראַכט ניט וועגן מיידעלע, ניט וועגן אָנפֿריכען, און ער איז געווען
זייער פֿאַרווינדערט, ווען ער האָט געטראַפֿן די אלטע באַ דער קוזניע.

— קום, דאָס קינד איז זייער קראַנק, — האָט זי געזאָגט צו אים ברוי-
געלעך.

די נאַכט האָט ער שוין אין קוזניע ניט גענעכטיקט. זיי זיינען ביידע
געזעסן לעבן דער שלאַפֿנדיקער מאַריען, און די אלטע האָט געזאָגט:

— מאַלע-וואָס איך האָב געוואָלט, מיסטאַמע איז אזוי באַשערט. דעם
עמעס געזאָגט, האָב איך זיך אַלעמאַל געשראַקן, וואַרעם אַז זי פֿלעגט דער-
זען אַ מאַנצבל, פֿלעגט זי אַ פֿאַרציטערטע ווערן. אַ מאַמען האָב איך פֿאַר-
ביטן — אַ טאַטן ניט... טאָ זאָל זיין אזוי!..

ס'איז געווען פֿרי, ס'איז געווען נאַכט.

ס'איז טאָג געוואָרן אין שטיבעלע, וואָס איז געווען אזוי פֿאַרוואַקסן מיט
וויילדע האַפֿן, אַז דאָס בלויעכע לייכט האָט קוים אַריינגעדונגען, און דער
איינציק געבליבענער פֿון דער מישאַכע שמידן האָט מער די מעסלעסן ניט
געצייילט.

די מאַם איז פֿול

— ניט נאָר די קינדער, איר זינט געקומען פֿון מאַסקווע און זאָגט אויך אזוי, ווי זיי? זיפצט ניט, אויקעט ניט, האָט אַ ראַכמאַנעס אַף אייער מאַן, גייט אַרויס אין הויף און זיצט אַפֿן באַנק. ס'איז טאַקע ווינטער, אָבער די זון שיינט, אַ קליין פֿרעסטל. וואָס זאָל איך אייך זאָגן? מיין סייכל טראָגט ניט אַף קיין אייצעס. ס'איז אוואַדע גרינגער געבן אַן אייצע, ווי געפינען אַ מיטל, עס זאָל יענעם ניט וויי טאָן, ניט שמאַרצן און ניט צופֿן. איר זאָגט טאַקע זיצט אַפֿן באַנק, און איך זאָג אייך, ווי איך זאָג מייע קינדער. איך וויל דאָרטן ניט זיצן. יעדער בױם האָט איין פֿוס און דער פֿוס זינקט אין שניי. פֿון די צווייגן טריפט, איך רייך שוין ניט וועגן דעם, און די גאַנצע פֿענסיע, דער גאַנצער קאַפיטאַל איז אַרום-און-אָרום באַ די זיבעציק קאַרבן. איצטער זינען מיר זאַלבעצווייט און מייע קינדער, זאָלן געזונט זיין, האָבן אויסגעביטן אונדזער סאַראָקער דירע אַף אַן איינצימערדיקער דירע אין קעשענעוו, טאַקע אין דער זעלביקער שטוב, וווּ מיין עלטערער זון וווינט, מיר זאָל זיין פֿאַר זיין כּיעס. וואָס דאָס איז געווען פֿאַר אַ בייט און וויפֿל קרעפטן מיט נערוון דאָס האָט געקאָסט, וועל איך אייך ניט גיין דערציילן, וואָרעם אין ראַייספֿאַלקאַם האָט זיך געפֿונען איינער, וואָס האָט זיך געכאַפט צום סייכל, און דאָ וועלן מיר האָבן מיט צוויי מעטער ווינציקער, איז מיין עלטערע טאָכטער אוועק אין פֿאַריקמאַכערסקע, זי האָט זיך געמאַכט אזאַ פֿריששאַסקע, און איך האָב זי קיים דערקענט. געליען באַ מיין שנור די אוי-רינגלעך און צוגעטשעפעט, באַ דער יינגערער שוועסטער געליען ביידע פינגערלעך, אָנגעטאָן דעם דזשערסי-קאָסטיום מיט די לאַקוראַווקעס, איז זי אוועק אין ראַייספֿאַלקאַם און האָט זיי דאָרטן געגעבן צו פֿאַרשטיין, און ס'וועט קומען אַ מאַמענט און מע וועט יעדן אָפּמעסטן... כּוץ דערוף איז בעסער מיט צוויי מעטער ווינציקער און נעענטער צו די קינדער. אַקיצער, זי האָט דאָרטן געגעבן צו פֿאַרשטיין, ווי מיין טאָכטער קען. ווי זאָל איך ניט אויקען און ניט קרעכצן, און מייער האָט אָפּגעאַרבעט אין סאַראָקע אין אויטאַרעמאַנטעם אַ גאַנצן לעבן, אַ סטאַכאַנאוועץ איז ער געווען, דעם פֿלאַן האָט ער געמאַכט טאַנצנדיק, אין זיין אַרבעט האָט מען זיך געשפּילגלט. וואָס זאָל איך אייך לאַנג ברייען, איר ווייסט אַליין.

איך זע, און איך האָב פֿיר קינדער, זיי זאָלן מיר געזונט און שטאַרק זיין, און סכּידעס וואַקסט ניט. לויף איך אַריין אין קוליאַריע, כּוואַש אַרום די טישלעך, וואַש אויס דאָס געפֿעס, העלף מאַכן אויפֿעס. אויב מע דאַרף, וואַש איך אויס די פֿאַדלאַגעס, קום איך שוין אַהיים ניט מיט קיין ליידיקע הענט: עטלעכע קאָטלעטלעך, בולקעלעך מיט צוואַרעך, אַ טאַרבעטשקע מיט רייז-קאַשע, וועגן אָפּגעקאָסטע בורעקעס רייך איך שוין ניט. ס'איז עפעס אַ ווערטל צו זאָגן פֿיר קינדער. איך זע, און איר ווילט עפעס זאָגן, טוט עס ניט, שווייגט, הערט מיר! מיטאַמאָל דערלאַנג איך זיך אַ כאַפּ, און איך דאַרף

גיין צום דאָקטער, קראַנק ווערן, צום אומגליק, טאָר מען נאָך ניט אויך. אָבער ווי קאָן איך האָבן א פינפט קינד, פּרעג איך אײַך? מיין זאַלמען זאָל געזונט זײַן, איז א גוטער מאַן, איך הער פון אים קיין קרום וואָרט ניט. זיך לײַגן לעבן מיר, מיט די גרעסטע פּאַזשאַלוסטעס, אָבער אַנשטאַט מיר צום דאָקטער קראַנק ווערן קען ער דאָך ניט? ס׳איז ניט צו רײדן וועגן דערוף, עס האָט זיך געפונען א זאכאַר... אָבער איך קען דאָך ניט בלײַבן לײַגן, מײנער וועט קומען אין שטוב, און איך בין נײַטאָ, וועט ער דאָך אַפּשטאַרבן מיט די גלײדער. קומט אויס, און איך דאַרף לײַגן א פיר-פּינף שאַ. און איך בין גלײקלעך, וואָס דער דאָקטער האָט מיר קראַנק געמאַכט. ער זאָגט מיר אָן, איך זאָל ניט סמײען וואַשן און ראַמען, איך זאָל לײַגן. ווי קאָן איך לײַגן? און איך בין די זעקסטע. ס׳איז עפּשער טאַקע ניט זײער גוט, וואָס איך דער-צײל אײַך דאָס אַלצײַדונג. אָבער איך הער דאָך ווי איר שמועסט מיט די קינדער, איר זײט ניט קיין שױטע, און מײנע קינדער זײנען אויך קלוג, און קלײנער דאַרף מען ניט, איז דאָך אַפּגערעדט. איז וואָס די מאַמע האָט ניט געהאַט קיין טאַג און קיין נאַכט. ס׳איז עפּעס א ווערטל צו זאָגן, און דער באַגינען האָט זאַלמענען פון מיר אוועקגעפירט און דער אפּדערנאַכט האָט אים ערשט געבראַכט, און איך האָב זיך געגעבן א נײדער, און מיט דער נאָז די ערד וועל איך אקערן און מײנע קינדער וועלן האָבן דיפּלאָמען. איר קענט זיי דאָך? איר האָט אפּילע מיין עלטערן זון באַשריבן. איצטער זײנען זיי כאַכאַמים און זיי ווײלן, און די מאַמע זאָל אויך זײַן קלוג. איר קאַנט לאַכן, נאָר איך וועל אײַך זאָגן, און איך הער ווי זיי שמועסן, דערצײלן עפּעס, טראַכט איך, זאָל אײַך שוין צוקומען, וואָס אײַך פּעלעט. פאַרשטייט זיך, זײט איר גערעכט, וואָס איר האָט מיר אַנומלעטן געזאָגט: סטאַרעוועט זיך מיט אלע קוײכעס, ס׳זאָל אײַך זײַן גוט מיט זיך גופע, וואָרעם טאַמער, כאַ-לײע, איז אײַך שלעכט מיט זיך גופע, וועט אלעמען ארום אײַך זײַן ביטער. אוואַדע זײט איר גערעכט, אָבער וווּ זײט איר פּרײער געווען, און ווי קען מען געבן אײצעס וועגן דערוף, וואָס מע האָט אַליין ניט אויסגעפּרױוט. איך זאָג אײַך, ווי איך טראַכט. כ׳האַב אײַך נאָך פאַרגעסן צו זאָגן, און איך בין געווען א לערערקע אויך, כ׳האַב געקראָגן א צעפּלאַכטענעם אַלטן אַלעפּ-בײס, וואָרעם וויבאַד אײניקע מאַלדאוואַנעס קרימען די נעז, האָב איך גע-לערנט מײנע קינדער ייִדיש. איר ווייסט דאָך, איר רעדט דאָך מיט זיי. זיי רײדן, קיין אײנהאַרע, ווי גרויסע... און ווייטער וועל איך אײַך זאָגן, און אף הײנט איז גענוג. כאַטש די מאַס איז איבערפּול.

א ראַכמאַנעס אף די מאַנצבלעך

כאווע האָט די נאַכט קיין אויג ניט צוגעמאַכט, עטלעכע מאָל געגעבן דעם מאַן זעלענין-טראַפּנס. ער איז אײנגעשראַפּן, און זי איז געלעגן, זיך צוגעהערט ווי ער אַטעמט, אלע ווײלע געוואָרפן א בליק צו לײבעלעס בעטע,

אפן וועקער, זיך ניט געקאנט דערווארטן, או לייבעלע זאל זיך אופכאפן. ס'איז אקוראט געווען זיין צייט צום „ערשטן אַנבייטן“.

נאָר גראַד איצט, ווען דער אַכטכאָדאַשימדיקער לייבקע וואָלט אזוי צעשטרייט זיין מאמע, איז ער געלעגן מיט די פויסטלעך בא די שלייפן, אפן מיכשטערן זינען געפאלן טונקעלע הערלעך, פון אונטער דער גרינער, וויי-כער קאַלדערע האָט אַרויסגעקוקט אַ ראַזלעכע פּיאַטע — אַ געלעך די גרייס: האָט כאַווע זיך אַנגעשפּאַרט אַף ביידע הענט, שטיל, גרינג זיך אַראָפּ-געגליטשט פון געלעגער, מיט די דלאַניעס צוגעגלעט די קאַלדערע אַרום מאַן — ער זאַל ניט דערפּילן לעבן זיך קיין ליידיקייט, אַ שפּרייז געטאָן צום בעטל, צוגעדעקט לייבעלעס פּיאַטע, אוועקגעשטעלט דאָס נידעריקע בענ-קעלע, זיך אוועקגעזעצט. מיט דער רעכטער האַנט אונטערגעהויבן די לינקע ברוסט, מיט דער לינקער אונטערגעשפּאַרט די רעכטע, אַ שאַקל געטאָן באַדויערנדיק מיטן קאַפּ — די בריסטן זינען געווען שווערלעך-גרינג. האָט זי צונויפגעפּלאַכטן די הענט אפן בויך און, אַ טיף פּאַרטראַכטע געבליבן זיצן. כאַטש עס איז באַ איר געווען פעסט באַשלאָסן, האָט זי נאַכאַמאָל און ווידעראַמאָל זיך אומגעקערט צום זעלבן. איצט האָט זי שוין מער געטראַכט וועגן איר מאמע, ווי וועגן דעם, וואָס עס איז איר פּאַרגעשטאַנען. זי האָט זיך דערמאַנט, ווי אין איינעם אַ פּרייטיק האָט זיך איר מאמע געזיגט און געכאַפט, געטריבן פון זיך די קליינע קינדער און זיך געבעטן באַ כאַווען: „כאַוועלע, האָב דאָס מאַמעס, גיכער טו אַ שויער די לייכטער און גרייט צום טיש. שנייד אַן פענעצלעך ציבעלע אַף דעם לעבער — דער טאַטע האָט לייב אַ סאַך ציבעלע. גיב אַהער דאָס מעסער, כוועל צעברעקלעך די לאַקשן. גרייט אַן גרעט פאַרן טאַטן.“ — און ווען ס'איז שוין אַלץ פאַרטיק געווען און דער טאַטע איז אוועק אין שול, האָט די מאמע זיך ווידער צעוויינט באַם לייכט-בענטשן און, כליפענדיק אזוי, אַז דאָס קלינגט ביז איצט אין כאַוועס אויערן, האָט זי געהייסן רופן די באַבע מאַלקע. און ווען די באַבע מאַלקע איז געקומען, האָט זי די ערשטע זאַך אַ געשריי געטאָן צו די קלענערע קינדער: „אַרויס פון שטוב!!!“ אין כאַווען האָט זי געהייסן אוועקשטעלן דעם טשייניק. די מאמע האָט אַ געשריי געטאָן פון אַלקער: „אַן כילדע-שאַבעס! כ'האַב אַנגעגרייט אַ קאַכנדיקן סאַמאָואַר...“ און אַז דער טאַטע איז געקו-מען פון שול, האָט אים די באַבע מאַלקע באַגענגט מיטן ברייטן שמיכל: „אַ שיינעם גוט-שאַבעס דיר, נאַפּטאַלע, זאַלסט זיך עלטערן מיט דיין איי-שיס-כאַיל! איר פאַרגעסט, וואָס איר האָט געטאָן — קאַנט איר דאווען מיט קאַוואַנע. מאַזלעטאָו דיר! דעם שאַבעס דיר אַרײַנגעבראַכט, אַ זון דיר געהאַט, מיר אַן אַרבעט פאַרשפּאַרט — נאָר דעם נאַפּל אַפּגעשניטן, און פאַרטיק די פּיש...“

בא דעם אלעם האָט זיך איצט כאַווע ניט געקאָנט דערמאַנען, אַז די מאמע זאל אַ קרעכץ טאָן. פונקט אזוי ווי זי קאָן זיך ניט דערמאַנען, אַז די מאמע זאל זיך האָבן אַמאָל מיט עמעצן געקריגט, אַדער אַרויסגעבראַכט אַ מיזעס וואָרט פון מויל.

כאווע איז אזוי פארכאפט געווען פון דערמאָנונגען, אזוי פריש-שמאַרצן-דיק איז געווען דער ווייטעק פאר אירע פארשניטענע טאטע-מאמע, אז זי האָט ניט באמערקט, ווי די ראמען האָבן שוואַרץ-בילעט ארומגעזוימט דאָס בליקניט פון די שויבן; ווי אף דער וואַנט האָבן אופגעשימעריט די טא-פעטן; ווי לייבעלע האָט געעפנט די אייגעלעך, אראָפגעבריקעט די דעקע, דורך די שטאַכעטן פון בעטל דורכגעשטעקט א פיסל, און איר געטראָפן גלייך אונטערן אַרעם.

כאווע האָט זיך צעשמייכלט, אים א נעם געטאָן, געוואָלט צוריק אוועק-לייגן — אראָפשלעפן דאָס העמדלע, אף וועלכן עס זיינען טרוקן געבליבן נאָר די בענדעלעך פון פאָרנט באַם העלדזל, — אָבער דאָס ניט געטאָן, ווייל לייבקע האָט צונויפגענומען די לייפן, און זי האָט ניט געוואָלט, ער זאָל אופוועקן דעם מאַן. זי האָט אים א כאַפ געטאָן מיט דער צעראַטקע, אים איינגעוויקלט אין פאָלע פון כלאַט, צוגעלייגט צו דער ברוסט. „זע נאָר, זע, א כאַפעניש!“ — האָט זי שטיף געזאָגט, אים אוועקנעמענדיק פון איינער און איבערלייגנדיק צו דער צווייטער. ווען לייבעלע האָט זיך אָפגעפארטיקט מיט דער צווייטער אויך, האָט כאַווע גענוי געוויסט, אז דאָס וועט היינט געשען. זי האָט אוועקגעלייגט לייבעלען אין בעטל, שטילערהייט ארויס, צוריק אריין, ווידער ארויס, ווידער אריין, ניט פארמאכנדיק די טיר.

ווען דער מאַן האָט זיך אופגעכאַפט, איז דער פינקלענדיקער טשייניק מיט צוויי קריגעלעך און דער ברויט-טעלער מיט אַנגעשניטענע בולקע גע-שטאַנען אפן טיש.

— א גוטמאַרגן דיר, דאָוויד. ווי פילסטו זיך? ניין, ניין, לייג! כוועל אַלץ דערלאנגען, — האָט כאַווע שטיף געוואַרנט, קוקנדיק, ווי דאָוויד לאָזט אראָפ די פיס פון געלעגער.

ער האָט האַכנאָעדיק צוגעדעקט די פיס און ערנסט געזאָגט:

— כאַווקע, לייג דאָס אָפ.

— נו, פארשטייט זיך, — האָט זי אים ניט געלאָזט ענדיקן, — כוועל נאָר צולייפן אין פאָליקלייניק.

— אָבער א וואָרט, איז א וואָרט?

— געפויעלט! — האָט כאַווע אים פארזיכערט.

באַם פרישטיק האָט זי פלוצעם אים א פרעג געטאָן:

— דיין מאמע האָט געהאַט א סאך קינדער?

— צוויי. איך און דער ברודער, וואָס איז אומגעקומען אף דער מיט-

כאַמע.

— און מיין מאמע האָט געהאַט אַכט.

— באהיט זאָל מען ווערן!

— אונדז דראַעט עס ניט, — האָט זיך כאַווע געווערטלט. נעמענדיק

דעם מאַנטל און ארויסלייגענדיק אין קאַרידאָר, צוגעגעבן: — אפן פענצטער

שטייט דאָס פענדעלע מיט קאַשע. טרינק שיפאָווינק, איך וועל זיך זאַמען.

• • •

אריין אין דער גינעקאלאגישער קליניק, האט כאווע א טראכט געטאן:
„געקומען קראנק ווערן...“

— גוט, זייער פֿיין, יעווע מאַסייעוונע, איך קאָן דאָס גלייך מאַכן —
האַט די דאָקטערן אַ שייַנענדיקע געזאַגט צו איר, ווי צו אַן אַלטער באַקאַנ-
טער.

— איך בין גרייט — איז כאווע מאסקים געווען, קוקנדיק צום ווייסן
טאַפּטשאַן, אַף וועלכן ס'איז געזעסן א פרוי און ביטער געוויינט.

— וואָס זאָגט איר אַף אַט דער-אַ בירגערן? פּרזער האָט זי געקליאַנ-
טשעט און געוויינט, מע זאָל איר מאַכן. איצט, נאָך אַלעמען, זאָגט זי, אַז
זי האָט געוואָלט אַ קינד, און וויינט ווידער... — האָט די דאָקטערן מיט
לייכטן שפּאַט דערציילט.

— איך פאַרשטיי דאָס זייער גוט — האָט כאווע, בלייך ווערנדיק,
געענטפערט, און צוגעגעבן — דאָקטער, גיכער, איך בעט אײך. מיין מאַן
פילט זיך ווידער ניט גוט, און די מילך איז פאַרפאַלן געוואָרן — קוים גע-
קלעקט היינט פון ביידע.

— באַלד נאָך דעם וועט זיך די מילך אומקערן, — האָט די דאָקטערשע
באַרויקט.

• • •

איז א קורצער צייט ארום איז כאווע געלעגן אין פאלאטע, אומגעוילדיק
קוקנדיק צו דער טיר. ווי נאָר זי האָט דערזען, אַז די דאָקטערשע איז אריין,
האַט זי זיך אופגעזעצט.

— קראַנקע, לייגט זיך!

כאווע איז אראָפּ פון בעט, צוהאַלטנדיק מיט ביידע הענט דאָס העמד
באַם האַלדז, שטייט און גיך גערעדט:

— איך מוז די מינוט גיין אהיים. איך שרייב זיך אונטער, אַז איך בין
אַנטלאָפּן אַן אייער וויסן. כ'האַב געגעבן אַ וואָרט מיין מאַן, אַז איך לייג דאָס
אַפּ. כ'האַב געלט, כ'וועל נעמען אַ טאַקסי.

— אַך, יעווע מאַסייעוונע, אַ רעכטן כאַזער האָט איר מיר אונטערגע-
לייגט! פאַרוואָס האָט איר פּרזער געשוויגן? נו, באַרויקט זיך, איר זייט ווייס
ווי די וואַנט. איך וועל אַרויסרופן אונדזער מאַשין, אַבער פאַרזיכטיק! גע-
דענקט, אַ קראַנקער מאַן דאַרף אַ געזונט ווייב. כ'וועל צושיקן אַ שוועסטער
צו אײך אין אַוונט, — האָט די דאָקטערשע צוגעזאָגט און איז אַרויס פון פאַ-
לאַטע.

קומענדיק אהיים, האָט כאווע ניט באוויזן צו פאַרמאַכן די קאַרידאָר-
טיר, ווי דאָויד איז איר אַנטקעגנגעקומען און מיט צונויפגענומענע ליפּן
שטייט אריינגעסוידעט:

— כאווקע, מיר האבן אן אומגעריכטן גאסט.
כאווע האָט אפילע ניט געפרעגט ווער דער גאסט איז און הארב א זאָג
געטאָן:

— מיט ליב דיר דיין גאסט, אָבער די מינוט אין בעט!
דאָויד האָט געפאָלגט. כאווע האָט אראָפגעוואָרפן דעם מאנטל. ס'האָט
זיך פאר איר אָנגעהויבן א טאָג, ווי אלע טעג.

דער גאסט איז לאנג געזעסן, האָט געגעסן ווארמעס, באהאוונט און גע-
נוי גערעדט וועגן ספוטניק, דערצייילט וויפל „פראַגרעסיווקע“ ער קריגט
אלע כוידעש — ניט באמערקט ווי דאָויד קוקט זיך איבער מיט כאווען.
לייבקע האָט זיך געטאָן זינס — כאווע איז מיט נאסע ווינדעלעך ארויס, מיט
טרוקענע ארײַן, א פאַר מאָל ווייך-גאסטפריינטלעך באמערקט, אז דאָויד
דארף רויקניט. זי האָט נאָכאמאָל געשטעלט דעם טשיניק, ווייל דעם גאסט
האָט געדארשט נאָך דעם „פאלשן“ געבראַטנס, אָנגעגאַסן טיי און אַפט גע-
קוקט אף דער פאָדראָגע.

— וואָס קוקסטו זיך אזוי אונטער די פיס? — האָט דאָויד געפרעגט.
— כ'האָב נעכטן צעבראַכן א גלאָז, קוק איך, צי כ'האָב ריין אונטער-
געקערט.

— א-א... — האָט דאָויד א צי געטאָן, זיך דערמאָנענדיק.
ענדלעך האָט דער גאסט מיט נאָך דריי גלאָז טיי געשטיילט זיין דאָרשט
און איז אוועק.

* * *

— כאווע, זעץ זיך צו, עפעס געפעלסטו מיר ניט.
— כ'בין שלעכט געשלאָפן — האָט זי גיך געפונען א טערעץ און איז
אוועק עפענען די טיר, ווייל דאָס גלעקל האָט געקלונגען דריי מאָל. „ווידער
א גאסט“ — האָט זי דערשראָקן א טראכט געטאָן, אָבער געעפנט די טיר,
האָט זי זיך צעשמייכלט, דערזען די דאָקטערשע פון קליניק.
— ווי פילט איר זיך, יעווע מאַסייעוונע, וואָס הערט זיך?
— אויסגעצייכנט! איך בין א גאנצן טאָג געלעגן.
— מאַלאַדיען! פאַרזיכטיק... אלע שוועסטער זינען פארנומען. היט זיך!
כ'וועל מאַרגן צו אייך אריינגיין.

— ניין, ניין! מע דארף ניט. אויסגעשלאָסן! א דאנק אייך — האָט
כאווע געזאָגט, ארויסבאגלייטנדיק די דאָקטערשע.

— מיט וועמען האָסטו דארטן גערעדט? — האָט דאָויד געפרעגט.
— א שלימאזל... דארף מיט א שטאַק העכער, קלינגט ער צו אונדז —
האָט כאווע געהאט א פארטיקן ענטפער און גענומען לייבקען אף די
הענט.

דאָויד האָט געקוקט, ווי זי טוילעט צו זיך דעם באַכער, און מיט פרייד
צו איר געזאָגט:

— זאל זיין... דאוויי! זאל לייבקע ניט זיין קיין בעניאכיד. נו, וואס שווינגסטו?!

כאווע האט דערפילט, ווי לייבקע איז אריין מיט ביידע הענטעלעך צו איר אין כאלאט, ווי איר הארץ צעגייט פון זיסן ווייטעק. זי האט זיך צוגע-זעצט אפן געלעגער לעבן דאוויין... זי האט ניט געזען, ווי די טאפעטן לעשן זיך, ווי אף לייבקעס בעטל איז די גרינע קאלדרע טונקל געווארן, ווי די פענצטער-ראמען האבן שווארץ-בילעט ארומגעזוימט דעם פארנאכטיקן דע-מער. כאווע האט געהאלטן אין איין האנט דאוויידס דלאניע, אין דער צוויי-טער לייבקעס פיסלעך און געטראכט: „א ראכמאנעס אף די מאנצבלען, וואס פאר א גרינג-גלייביקע, שוואכע מענטשן זיי זיינען...“

פארצויגן מיט שפינוועבס

די מיל איז פוסט. צעריסענע, פארשטויבטע שטיקער שפינוועבס הענגען אראפ פון די קראקוועס. פריגלען פליען אריין און ארויס פון די נעסט, און דאס שפינוועבס וויגט זיך פון זייער פאכען מיט די פליגל. צוויי גרויסע, קינדעכדיקע שטיינער ליגן איינער אפן אנדערן. גרויסע, פעסטע זאוועסעס שטארצן ארויס פון די גראבע ביישטידלעך. דאס ווארעמע ווינטל קערט איבער א שטרוי אף דער פאדלאגע. שטיל קוויטשעט ערגעץ א שטשור. אין איין ווינקל שטייט א גרויסע צעבראכענע וואג. אף דער וואג ליגן צערי-סענע זעק.

אלע פארנאכט פליען ארויס פון די טונקעלע ווינקלען פלעדערמיני. דעמלט הייבן זיך די זעק און צו באוועגן. אף דער וואג בלייבט זיצן א יונג מיידל. אירע האר, ווי שטיקער שפינוועבס, וואס הענגען פון די קראקוועס, זיינען צעשוויערט און פארשטויבט, פארדעקן ביז העלפט דאס ברייטע ליינונטענע העמד, אין וועלכן דאס מיידל איז אנגעטאן. זי איז בארוועס. אירע פיס — קליינע, שמאלע. אונטער דעם שמוץ זעט זיך געל-ראזלעכע הויט פון די פיאטעס. זי מורמלט עפעס, זיצנדיק אף דער וואג. נאכדעם הייבט זי זיך און, מאכט א פאר שפאן, שטעלט זיך אפ. נעמט צונויף דאס העמד אף דער ברוסט, שטייט אזוי, צוהאלטנדיק דאס העמד מיט ביידע הענט. אירע בלויע אויגן זיינען ברייט צעעפנט און פליכט, די ליפן האלב אפן, ווי אט גיט זי א מירעדיק געשריי. זי איז דאר, זייער אפגעצערט, איר ברוסט און א שטיקעלע בויך, וואס זעען זיך ארויס דורכן ריס פון העמד, זיינען זייער יונג און מאטעווע-געל, ווי דער געלער שטויב פון בלוונג, וואס בינען טראגן איבער פון קווייט צו קווייט.

סאיז ווארעם. סאיז זומער, און זי ציטערט, אלץ שטייפער דריקנדיק דאס העמד צום גוף. אירע ליפן מאכן זיך צו, אירע אויגן גלאנצן טרוקן און ערנסט. זי לויפט ארויס פון מיל, אפן ברעג טייך וואלגערט זיך א הינטער-

טייל פון א צעבראָכענעם וואָגן. זי מילדט עס אויס. דערנעבן ליגן אונטער-געשניטענע אייער. זי שארט מיט די פיס, ביז זי געפינט אן אָרט, וואָס שטעכט ניט. און זעצט זיך אוועק. זי לאַזט אראָפּ די פיס אין טייך און זיצט פארגליווערט. מיטאמאָל שרעפט זי מיט א ענערגישער באוועגונג אראָפּ דאָס העמד פון זיך, טוט זיך א וואַרף אין וואסער און לאַזט זיך שווימען, שרייענדיק: „לייבקע! אזוי לייגט מען עס קלאַפטער! גאַרנישט איינער! ניין, ניין, שוויים ניט צו מיר, שוויים אוועק, מע דארף ניט! איך קאָן ניט ארויס פון טייך, איך שעם זיך. שוויים אוועק!“ פונקט אזוי אומגעריכט ווערט זי אנשווייגן און קערט זיך אום אפן רוקן.

זי ליגט רוין אפן רוקן, נאָר פון צייט צו צייט טוען א בליאסק אירע דינע הענט איבערן וואסער. צום סאָף גייט זי ארויס פון טייך, ציטערנדיק פון קעלט. דאָס וואסער גיסט פון אירע געדיכטע, רויטע האַר אף איר אָפּ-געצערט לייב. זי זעצט זיך אף דרערד, קאַרטשעט זיך איין, שאַקלט זיך לאַנגזאָם פאנאנדער און זינגט מיט א מאַדנעם ניגן: „גאָר ניט לאַנג איז געווען זומער באַטאָג, אפן טייך זיינען געשווומען ענטעלעך און גענדזעלעך, ווי קרעמע ווייכע בלומען. איצט איז באַנאכט, לייבקע איז ניטאָ. דער טאטע מיט דער מאמען זיינען אויך נישטאָ. מיין שוועסטער לייקע און מיין ברודער ייִטראַעלעך זיינען אויך נישטאָ... שווייג, טייך! ווער אנשטומט! לאַז זיך מיר דערמאָנען... בא וועמען זאָל איך פרעגן, בא וועמען זאָל איך מאָנען?.. שיק ארויס די פיש צו מיר אף דער יאבאַשע. זאָלן זיי אַנזאָגן מיין כאַסן, אז כּיִהאַב זיך שוין געבאַדן און אַנגעוואַרעמט דעם טייך פאַר אַיִם. זאָל ער גיכער שווימען צו מיר... נאָר ניט לאַנג איז געווען זומער באַטאָג... זאָגט מיר, גענדזעלעך, איך פרעג בא אייך, ענטעלעך: פאַרוואָס האָבן זיי אונדז אַלע געקוילעט?..“

— בליומקיטע!.. ווו ביסטו?.. — הערט זיך א קאָל.

בליומקע הייבט זיך אָפּ, טוט אָן דאָס העמד און לאַזט זיך אף די שפיץ פינגער פאַמעלעך צו דער מיל. זי לייגט זיך אף דער צעבראָכענער וואָג און דעקט זיך צו מיט די צעריסענע זעק.

— בליומקיטע! גאַלד מיינע! — הערט זיך ווידער.

בליומקע הערט דאָס קאָל, נאָר רופט זיך ניט אָפּ. זי ווייסט, אז די וואָס רופט זי, וועט באַלד קומען אין מיל. ס'איז שוין ניט איין מאָל אזוי געווען. איצט זיינען אירע געדאַנקען קלאַר און זי האָט האַרצווייטעק פון דעם, וואָס די אַלטע דארף זי זוכן. זי געדענקט, אז די אַלטע סטאַסקעכע, וואָס האָט בא זיי געדינט צענדליקער יאָרן, האָט זי געראַטעוועט. זי וואַלט גערן גע-ווען זיצן מיט דער אַלטער, נאָר א מוירעדיקע קראַפט שרעפט זי אהער צו דעם טאַטנס מיל.

עס הערן זיך טריט, די אַלטע שארט זיך אריין און זעצט זיך אפן ברעג וואָג. זי גלעט בליומקעס האַר, טוט אויס שטיף די געקעסטלע פאַטשיידיקע פון קאָפּ און וואַרפט זי ארויף אף בליומקעס אַקסעלען, גלעט זי מיט איר ביינערדיקער האַנט און פון אירע אויגן קינקלען זיך טרערן. זי שעפטשעט:

„איך האָב נעכטן אויסגעקאַכט אַרבעסענע טריף-קניידלעך, אינגעדעקט אין בעט, געווארט, געווארט... דו ביסט ניט געקומען... האָסט זיך ווידער גע- באַדן? וועסט זיך צוקילן. לויף ניט אהער, זיי האָבן דאָ אַלץ צעראַבעוועט. וואָס דאַרפסטו קוקן אָפן כורבן? פאַלג מיך, נעם זיך אין די הענט, דו ביסט דאָך אַ קלוגע, אַ געזענטיגע. גאַט האָט געטאַן אַ בעס, די רויטע אַרמיי, האָט זיך אומגעקערט, וועלן מיר פאַרן צום דאַקטער...“

בליומקע קוקט אָן די אַלטע מיט אַ קלאָרן בליק: „איך וועל דיך פאַלגן, איך וועל מער אהער קיינמאַל ניט גיין... דאָ איז מיר אַזוי שרעקלעך...“

די אַלטע שאַקלט מיטן קאַפּ. בליומקע האָט דאָס שוין ניט איין מאַל צוגעזאָגט...

טאָסקעכע וואַרפט אַראָפּ פֿון בליומקען די צעריסענע זעק, און נעמט זי פאַר אַ האַנט. בליומקע גייט איר נאָך, ווי אַ בלינדע. עס פאַרנעמט זיך דער באַגינען. די פייגל טשוּכען זיך, פליען אַרויס פֿון די נעסטן, און דאָס שפינוועבס וויגט זיך פֿון זייער פאַכען מיט די פליגל...

מיר זיינען צוגעוויינט צו די אומגליקן

— נאכמען, נאכמען, נאכמען! — האָט כעוועד געשרייען — מאַך זיך ניט, דו הערסטאָך, אַז איך רוף דיך, וואָס מאַכסטו זיך טויב, וויי איז מיר! דו נעמסט מיר אַרויס מיין נעשאַמע.

נאכמען קוקט אָף איר, ער דערמאַנט זיך עפעס... כעוועדן דוכט זיך, אַז ער קומט פֿון ערגעץ ווייט, זי רעדט מאַמעש אין זיין אויער אַריין:

— נאכמען, צעקערעל מיך, גלייב איך ניט, אַז דו הערסט ניט, קוק ניט אַזוי אָף מיר!

אנומלעטן האָט ער געזאָגט קלאָר און דייטלעך:

— הערן הער איר, אָבער איך זאָל טאַקע וויסן ווער עס שרייט, דאָס קאַן איך ניט זאָגן.

יענעם טאַג האָט כעוועד פאַרויסגעזאָגט:

— ער וועט אונדז שוין לאַנג ניט באַלעסטיקן, טאַכטער.

זי האָט טאַקע געטראָפֿן. כעוועד איז קימאַט ניט געווען אין שטוב, זי איז געזעסן אָפן צעקרימטן באַנק באַ די שיפּאַוויניק-קוסטעס און אַז די טאַכ- טער אָדער דער איידעם אָדער די שכיינים פלעגן אַרויסטראָגן אַ גלאַז קע- פיר, אַן אַפעלטיק, האָט זי קוים פאַרזוכט און געבעטן:

— טוט אים זיין רעכט, אַזאַ בראַנד, דער אַנדערער מעסלעס, האָט ראַכמאַנעס!

וואַסטריאקאָווע האָט דער איידעם ניט געקאָנט דערשלאָגן זיך, מע האָט געפירט אין א גרויסן אווטאָבוס די טרווע מיט נאכמענען און א פופצן מענטשן.

אין דער ניקאָלסקער קרעמאטאָריע האָט כעוועד שטיף זיך אָנגערופן צו א שכנינע, וואָס איז געשטאנען לעבן איר.

— גוואַלד, קוקט זיך איין וויפל מאַשינעס, וואָס פאר אן אַטשערעד, מע דארף גאָר קיין באַמבעס ניט, עס קומט די שאַ, פארזאמט זיך קיינער ניט.

נאָך דער קרעמאציע זינען געווען געגרייט צוויי טישן, דער טאַכטערס כאווערטעס, וואָס זינען ניט געפאָרן אין קרעמאטאָריע האָבן איינגעקויפט און אַלץ געמאכט. ביים כעוועד האָט עס דערזען, האָט זי אויסגערופן:

— אמאָל האָבן יידן אזוי ניט געטאָן, וואָרעם מיר זאָלן מאכן סידעס נאָך אלע אונדזערע אומגליקן, ווייס איך ניט וויפל טישן און וויפל געפעס מיר וואָלטן געדארפט! מיר זינען צוגעוויינט צו אונדזערע לעווייעס, וואָס מיר האָבן פארשפּאַרט צו מאכן!..

דעם ברודערס ווייב, די פלעמעניצע און נאָך עטלעכע פרויען האָבן אויסגעפראַט א געווייזן.

— דרײַ זין אונדזערע וואָלטן אייך היינט געהאַלפן וויינען, נאכמען האָט זיי ניט געקאָנט פארגעסן, עס איז ניט געווען דער טאָג, ער זאָל ניט קוקן אף זייערע פאַטאָגראַפיעס, און באַגיסן זיי מיט בלוטיקע טרערן. ניט די אכציק יאָר האָבן צו נאכמענען געבראכט דעם מאלכאמאָוועס, די אימ-געקומענע זין אונדזערע אפן פראַנט, די שוועסטער מיט די ברידער, וואָס מע האָט לעבעדיקע באַגראבן מיט זייערע אייפעלעך, האָבן נאכמענען מיין דעמב, מיין ערעכען גוטן יידן אוועקגענומען פון מיר! מיר האָבן זיך צוגע-וויינט צו אונדזערע אומגליקן, וויי און וויינט איז מיר!

די מאמע האָט געטראָפן

ווי נאָר יענטע איסאקאָווע האָט דערזען ליוסען האָט זי אין קיך גע-זאָגט צום זון:

— ראפיק עס איז ניט פאר דיר. ווען דער טאטע וואָלט דערלעבט צו זען די מעציע, וואָלט זי פארשפּאַרט צו זיצן בא אונדזער טיש. ווו זינען דינע אויגן?

— מינע אויגן זינען אף אן אַרט, וועסט עפּשער זאָגן — זי איז א מי'עסע?

— היט זיך ווי פאר פייער! באטראכט זיך גוט, וואָרעם זי ווייסט, אז זי מאכט דיך גליקלעך און זאָלסט וויסן זיין, איך וועל זי ניט צושרייבן!

...עס האָט נישט לאַנג געדויערט און ראפיק מיט לויסען האָבן זיך פארע-
גיסטירט. געווינט האָבן זיי בא דער שוויגער בא יעליזאוועטא פאולאָווא.
בייס ראפיק האָט דערמאָנט וועגן צושרייבן, האָט זי ווייך און קאטעגאָריש
אופגעוואָרפן:

— דו מיינסט, איך ווייס נישט, אז דיין מאמעטשקע לאָזט לויסנקען אף
דער שוועל נישט? איך האָב צייט, איך זע וואָס פאר אן אויצער מיין קינד
האָט אריינגעכאפט! זאג אליין, וואָס פאר א ווערדע האָבן דינע הונדערט
פופציק רובלקעס, וואָס האָסטו זיך געטראכט? אין דריי מאָנאט ארום, וועט
איר דאָך זיין זאלבעדריט.

— וועגן דעם וועל איך ריידן מיט מיין פרוי, מיט לויסען, זי האָט גע-
וויסט, וויפל איך פארדין.

— אויב דו מיינסט, איך וועל אוועק פון דער ארבעט און ווערן בא דיר
א ניאנקע, האָסטו א ביטערן טאָעס, אויב דו טראכטסט, לויסע וועט גיין אר-
בעטן, ווייסטו, זי האָט בא טאטע-מאמע נישט געארבעט און זי וועט בא דיר
נישט ארבעטן. א מאן דארף וויסן וויפל אריינצוטראָגן אין שטוב.

— איך באדויער, אָבער מער וויפל איך פארדין, וועל איך נישט ברענ-
גען אין שטוב און מער וועל איך א וואָרט נישט זאָגן.

ראפיק האָט טאקע געשוויגן, אָבער יעליזאוועטא פאולאָווא נישט.
— מיין קינד איז געווען זאט, ארומגעזען, אַנגעטאָן, קיין אוכאזשאָרן
האָבן איר נישט געפעלט, איצט ביסטו אויך נישט איינער אין מאַסקווע!
ראפיק האָט ארופגעוואָרפן די באַלאַניע און איז ארויסגעגאנגען פון
שטוב.

פארשטייט זיך, האָט ראפיק דערציילט דער מאמען ווינציקער, ווי יעדי-
זאוועטא פאולאָווא האָט אַנגעברייטעט, אָבער אפילע דאָס ווינציקע איז גע-
ווען איבערגענוג, עס זאָל בא איר פארן זון קיין טרייסט נישט בלייבן:

— מיין קינד, ווארט נישט אף קיין ניסים, לויסע איז יעליזאוועטעס טעכ-
טער, עס זיינען דאָ ערלעכע, לייטישע מישפאָכעס, נאָר דו האָסט געפאקט
אזעלכע, וואָס האָבן שמאַלע הערצער און ברייטע טייסטערס — אנטלויף!
— וואָס רעדסטו מאמע-ע-ע! — האָט ראפיק אויסגערופן — בא אונדז
וועט אינגליכן געבאָרן ווערן א קינד...

— דאָס איז פון אייביק די מענוואָלימס מאזל.

— וואָס איז זייער מאזל?

— זייער מאזל איז, וואָס לייטישע מענטשן באגייען זיך מיט זיי ליי-

טיש...

ראפיק האָט געטאָן ווי ער האָט באשלאָסן, די שוויגער האָט געקאָנט
שרייען וויפל זי האָט געוואָלט — ער האָט געשוויגן.

אנומלסטן, האָט לויסע געקויפט דזשינסן פאר הונדערט צוואנציק רובל.
ראפיק האָט באטראכט די קניע און זאכלעך באמערקט:
— די הויזן זיינען נאָרמאלע הויזן. נאָר וואָס וועלן מיר קניען?

— דאָס איז דיין דינגע — מאכט זי, וואָס האָסטו געמיינט, נאָכן קימ-
פעט וועל איך ווערן א באַבעצע? איך בין אלט צוואנציק, דו זעקס און
צוואנציק! פארוואָס האָט מיין טאטע קיינמאָל קיין וואָרט נישט געזאָגט דער
מאמען אָדער מיר, ווען מיר פלעגן קויפן, וואָס עס געפעלט אונדז.

— דיין טאטע איז א סנאכזשענעק, א פארזאָרגער אף אזא גרויסן זא-
וואָד, ער האלט איז די הענט גרויס געלט, איך בין א פאָשעטער אינג-
זשעניער.

— דער טאטע האָט דיר געזאָגט, אז ער קאָן דיר אינגאָרדענען אף א
גוטער שטעלע און ער וועט דיר לערנען, וויאזוי און וואָס!

— ווען דאָ וועט וואקסן גראָן, — האָט ראפיק באוויזן די דראַניע, —
געדענק ליוסע, איך וויל נישט מער ווי איך האָב „וויאזוי און וואָס“ דיין טאטע
וואָלט מיך געלערנט, ווייס איך נישט, נאָר איך וועל זיין טאלמיד קיינמאָל
נישט ווערן!

— אויב דו ווילסט, איך זאָל זיין צופרידן און דו זאָלסט האָבן א ווייב,
וועסטו מוזן ווייכער ווערן.

— איך וואָלט זיך געווישט, דו זאָלסט זיין באשיידענער, ווייל איך
בין נישט אזא נאר, אז איך זאָל וועלן דו זאָלסט ווערן קליגער...

— דו געדענקסט, ווי דו האָסט נאָך מיט א קורצער צייט צוריק גע-
כאווערט, איך האָב דיר ליב, ליב, ליב און אז איך וואָלט לעבן אפילע טויזנט
יאָר, וואָלט מיר קנאפ געווען אויסצוקושן דיין גוף.

— דו ווייסט גאנץ גוט, אז פון ענגהארציקייט האָב איך נישט געליטן
און וואָס איך האָב דיר געזאָגט — איז ריינער עמעס. איך בין דאָך געווען
זיכער, אז דיין גוף האָט א געשאַמע. און... זאָל זיין גענוג.

וואָס ווייטער זינען די שמוסן צווישן זיי געוואָרן אַרץ שאַרפער, נאָר
דאָס קינד האָט געלינדערט ראפיקס אָנגעווייטעקט האַרץ. פון דער אַרבעט
פלעגט ער ווען-נישט-ווען אַרײַנגליפן צו דער מאמען. אנומלטן, האָט ער
אויסגערעדט דאָס האַרץ:

— מאמע, וועסט גלייבן, זי זיצט אנטקעגן שפיגל און מאַראַפּעטעוועט,
גענקע האָט אָנגעטאָן דאָס רעכטע שיכל אפן לינקן פיסל, דאָס לינקע שיכל
אפן רעכטן פיסל, און זי זעט עס נישט. איך גיב א קוק און זאָג:

— פארוואָס האָט ער אזא מאַדנע פאָכאָדקע, טו אים אָן די שיכעלעך, ווי
געהעריק.
מאכט זי צו מיר:

— גיי בעסער אין קיך, וואַרעם אָן דעם זופ, איך בין הונגעריק.
איך האָב זיך קוים אינגעהאלטן נישט אַרײַנצופלעמען אין דער שיינער
מאָרדעטשקע.

— איך האָב דיר צעלייגט אַף טעלערלעך אַלע אירע מײַלעס פאַר דער רעגיסטראַציע, איך בין זיכער, עס וועט זײַן וואָס צוצולייגן... נעם דאָס קינד און גיב איר א געט.

אַבער דאָס קינד איז געווען ראַפיקס טרייסט, זײַן פרייד און זײַן לײַבע. פון דער אַרבעט איז ער געלאָפן אין קינדערגאַרטן, מיטן קינד האָט ער אײַנגעקויפט וואָס עס האָט זיך געלאָזט, קעדיי נײַט שטיין אין א גרויסער רײ. פאַר דער אַרבעט, גאַנצפרי, האָט ער גענוקען געקאַרמעט, אַנגעטאַן און אים געפירט אין קינדערגאַרטן. אפּילע אָף דער אַרבעט האָט מען געוווּסט, וואָס פאַר אַן אויצער ראַפיק האָט, און מיטיק-צײַט פלעגן די מיטאַרבעטערנס נײַט זעלטן אײַנקויפן מיַך, פוטער, ברויט פאַר ראַפיקן. די רו-טעג האָט ער קײן פרייע מינוט נײַט געהאַט. די מײַקעלעך, העמדעלעך, טרוסיקעלעך, הייזעלעך האָט ער געוואשן, די געלעגער-וועש אין וועשערײַ געטראָגן, מיט גענוקען שפאַצירט און קײנמאַל קײן קרום וואָרט לײַוסען נײַט געזאַגט, כאָטש דאָס האַרץ האָט אין אים געפלאַקערט.

די לעצטע צײַט האָט ער מער נײַט געפרעגט ווי פּרײַער:

— מאַכסט שוין דײַן מאַראַפּעט?

ער האָט געקוקט, ווי זי שמירט אָף די אויגן-לעפּלעך בלאַ-גרינדלעכע פאַרב, אָף די לײַפן צונטער-רויטע פאַמאַדע, צײַט אַרוף דעם וואַסער-טויכ-לער, טוט אָן די דזשינסן, גאַרטלט אָן די לענדן מיטן ברייטן לעדערנעם רימען און גײַט האַסטיק אַרויס פון דער קאַפּעראַטיווער אײַנצײַמערדיקער דירע, וועלכע לײַוסעס טאַטע-מאַמע האָבן פאַר „די קינדער“ געקויפט. רא-פיק שפּילט זיך מיט גענוקען, לײַגט אים שלאָפן, טרינקט אויס א פאַקעט מיַך מיט א זיבנקאַפּעקענער בולקע, לײַגט זיך אָף דעם דאַטשע-בעטל, כאָטש עס טרעפט, לײַוסע נעכטיקט נײַט אין דער היים. וועגן דעם, ווי לײַוסע פירט זיך האָט ראַפיק דער מאַמען נײַט דערצײַלט, נאָר יענטע איסאַקאַווע האָט זיך אַרײַן אַנגעשטויסן און אײַנגעטיינעט מיט ראַפיקן:

— וואָס גײַסטו אַרום א פאַרשוואַרצטער, דו האַסט וווּ צו זײַן מיטן קינד, פאַרג מיר, שיק דײַן ווייב מיט שווער-און-שוויגער צו אַלדי רוכעס. ראַפיק האָט נאָך אַלץ געקווענקלט, עס האָט נאָר געגליט בא אים א פונק האַפּענונג. אין אײַנער א נאַכט האָט אים פונדעסטוועגן א הייב געטאַן פון געלעגער, ער האָט אַנגעקלונגען אין אײַן מאַרג, אין א צווייטן, אין עט-לעכע מיליציע-אַפטיילונגען. פון דער לעצטער מיליציע-אַפטיילונג האָט א הייזעריקלעכע, שטרענגע שטימע אים באַרויקט:

— קלײַנגט נײַט אין מיליציע, מיט אײַער וויבעלע האָט גאַרנישט גע-טראָפן, קלײַנגט צו אײַערע באַקאַנטע יונגעלײַט, עמעצן פון זײ וואַרעמט זי! אַט-א די אײַצע איז געווען דער לעצטער בײַגל...

דעם לעצטן זונטיק אין דער קאַפּעראַטיווער נאַדאַן-דירע, האָט ראַפיק ווי אַלע זונטיקס געהאַט גענוג אַרבעט. ער האָט קײן צײַט נײַט געהאַט צו קוקן, ווי לײַוסע פאַרבט די אויגן-לעפּלעך, די לײַפן און ער האָט עס שוין

אזוי איבערגעווייטעקט, אז ווען ער האט אפילע צייט, וואלט ער אויך ניט געקוקט, ווי זי דרייט זיך אנטקעגן שפיגל.

עס איז גראד געווען א שיינער טאג. ער האט אָנגעקארמעט גענקען און אים געוואלט לייגן שלאָפן. דערזען, אז די צאצקעס זינען צעוואָרפן איבערן גאנצן צימער, האט ער געהייסן גענקע זאָל זיי צונויפנעמען. ווי טאַמיד האט דאָס קינד געפאַנגט און ביים ער האט צונויפגעלייגט ביז איין צאצקע, איז ליוסע צוגעשפרונגען און האט מיט די פיס זיי צעשלידערט איבערן גאנצן צימער. ראפיק האט דערפילט, ווי דאָס הארץ האט זיך אין אים א הוידע געטאָן און אים מאמעש א שטויס געטאָן צו איר, נאָר דאָס קינד האט ביטער גענומען וויינען. ראפיק האט זיך געהאמעוועט, אָנגעטאָן גענקען, ארופגעכאפט די באַלאַניע און איז מיטן קינד אָף די הענט מאמעש ארויסגעפלייגן פון שטוב.

אין א שאַ ארום איז גענקע געשמאק געשלאָפן אָף יענטעס געדעגער, און זי איז געזעסן מיט ראפיקן באם טיש. לעכאטכילע האָבן זיי געשוויגן, נאָר לאנג האט עס ניט געקאָנט געדויערן, וויל יענטע האט עס ניט ארי-בערגעטראָגן:

— הער, מיין זון, דאָס איז טאקע א ביטערע מיקסטורע, אָבער עס איז ניט דער גרעסטער אומגליק!

— איך האָב שוין די צאָרע באלד צוויי יאָר, איצט האָב איך מוירע, אז זי וועט צונעמען גענקען.

— האָב קיין מוירע ניט, אזעלכע ווילן ניט און קאָנען קיין מאמעס ניט זיין. זיך ניט מיט פארבראַכענע הענט. וואָס קאָן מען טאָן, מיר זינען, צום באדויערן, ניט זעלטן צוגאסט באם גליק.

א ווייבערשער שמועס

אונטערן אלטן, מעכטיקן לינדן-בוים איז געשטאנען אפן ארינגעגראַ-בענעם קלאַץ דער גרינגער, נייער, אויסגעהובלטער טיש.

לעבן טיש זינען געזעסן צוויי פרויען: איינע אינגאנצן גראָוו, אזוי גראָוו, אז ארום איר קאָפּ האט געשוועבט א העל-בלאָע שיין. אָבער איר גאנץ געשטאלט איז געווען טמימעסדיק-קינדעריש. אירע ברוינע אויגן האָבן אָף אלץ געקוקט אופגעלייגט, אירע פיס זינען אראָפּגעהאנגען פון באַנק, זי האט נאָכאנאנד באוועגט מיט די פיס-פינגער. און דאָס האט אויך אויס-געזען זייער קינדעריש. די צווייטע האט נאָכאנאנד געשמייכלט, אירע בלויע קרום-געשניטענע, שמאַלע אויגן, האָבן פריילעך געבלאָנקט, אירע ברוינע

האר האבן גענומען גראו ווערן נאר ארום די שלייפן. אירע פיס זיינען גע-
שטאנען אף דר'עדר אזוי, אז עס האט זיך געדוכט, זיי שפאנען אוועק, ניט
קוקנדיק אף דעם, וואס זי זיצט.

ס'איז געווען די צייט אין פריילינג, ווען אלץ איז זאפטיק-גריין, ווען אלץ
קניפט בלונג, ווען דאס וואקסן-קוועלנדיקע ריכט זיך ניט אפן שנייד-מע-
סער...

— ווי פרעכטיק-יונג אלץ איז — האט באמערקט די גראווע, פירנדיק מיט
א פינגער ארום אויסגעהובלטן סוק פון טיש.

— יא, דא איז א גאניידן. איך בין גליקלעך, וואס דו האסט זיך גע-
לאזן איבערעדן און ביסט געקומען. דריי ניט מיטן פינגער, קענסט אים
פארשטעכן.

— ס'איז זייער גלאט אויסגעהובלט. ס'איז צו זען וואס פאר א מעכ-
טיקער... צווייג דאס איז געווען, אבער ווו האט ער גערוישט... ווו האט ער
געגרינט... זאגסט, ביסט גליקלעך? מיר איז דא אויך היימלעכער. עס טוט
מיר האנאע, וואס כ'האב זיך ארויסגעריסן פון שטאטישן הו-הא, פון בענ-
זין-רייעך. דא איז אזוי שטיי'ל און ראכועסדיק.

— יא, ביסט גערעכט, דא ווערט מען בעסער. אבער ווען דו פאלגסט
מיך און קומסט א ביסעלע פריער, וואלסטו אלע טאג געזען א נייעם וויג-
דער... פארנאכט האב איך געזען הארט פארוויקלטע קניפלעך — אינדערפרי
בעז, נעכטן האב איך קיין איין געפינטלטן זשוק ניט געזען — אף מארגן איז
דאס גראז פיל געווען מיט מוישע-ראביינוס קייעך, מיט די ערשטע זונען-
שטראלן האבן די שוואלדן געקלעפט ליימענע פארפל אונטער דער סטריכע,
איצט איז אלץ פארטיק — די זי זיצט אין נעסט, ער רוט קיין רעגע ניט,
און בארד וועלן שוין פון דארט ארויסקוקן יונגע שנעבעלעך...

— א, יא, מיר זיינען שוין אזוי לאנג כאווערטעס. זאג מיר, אויב דו
קאנסט, פארוואס האסטו געהאט נאר איין קינד?

— מאט'ל האט ניט געוואלט.

— און דו?

— איך האב געמאכט אבארטן.

— וואס-רעדסטו?

— וואס דו הערסט. פריער האט ער געזאגט, אז מיר זיינען צו יונג.
נאכדעם האט ער געגרייט די קאנדידאטסקע, נאכדעם איז אלץ געווען גוט.
האט זיך אנגעהויבן די מילכאמע. יא, מיר האבן קיינמאל ניט גערעדט וועגן
די זאכן. פארוואס האסטו אפילע קיין איינעם אויך ניט געהאט?

— א, דאס איז זייער אומעטיק. ווען איך האב כאסענע געהאט מיט
שמועלן, בין איך געווען זיכער, אז ער איז דער צארסטער, דער איידל-
סטער... נאכדעם האב איך געזען, אז דאס איז ניט אזוי. האב איך זיך ארי-
בערגעקריבן אין צווייטן צימער צו דער מאמען. אינדערפרי פלעגט די מא-

מע צו מיר זאגן: „וואס גייסטו ארום, ווי אונטערן וואסער... קראנקע ווארטן דאך אף דיר, דארפסט דאך היילן מענטשן!..“

— נו, האסט דערציילט דער מאמעזן?

— וואס פאלט דיר אײַן! די מאמעס האָבן אונדז אויך ניט אַלץ דער- ציילט... וואָרעם וויבאלד מיר לעבן שוין יאָ אין אזא צײַט, אז מיר נײַטיקן זיך ניט אין קיין שפּײַזער-מענער, האָבן אײַך זיך געקאַנט פאַרגינען צו זײַן זעלבשטענדיק אין אלע הינזיכטן. נו, נאָכדעם האָט די מײַכאַמע א סאָף געמאַכט צו אַלץ. עס קאַן זײַן, ווען שמועל קערט זיך אום... נו, ניט גע- רעדט — איז אויך געשוויגן.

— זע! און אײַך בין געווען זיכער, אז שמועל איז געווען אזא גוטער, צארטער מאַן.

— ער איז געווען אזא, ווי ער איז געווען. און אויב דו ווילסט וויסן, איז אפּײַלע גאָר א גוטער מענטש — נאָך אַלץ ניט קיין גוטער מאַן. גענוג זיך געגריבלט, קום בעסער צום קוואל! די סטעזשקע צום קוואל איז אזוי שוין אויסגעטראָטן, לײַגט אזא ליכטיקע צווישן די געדיכטע, גרינע קוסטעס.

— יאָ, די סטעזשקע צום קוואל איז פּרעכטיק און ס'איז מיר שוין דע-

רעסן דאָ צו זיצן, אָבער מיר האָבן א פּײַלן עמער וואסער.

— גיס אויס! ווער דארף געכטיקע וואסער? מיר וועלן ברענגען פּרישע. וואָרעם קלאָר, קאלט וואסער איז ווי גליק — קײַנמאָל ניט איבעריק.

מאַסיע און מײַע

ער גייט אוועק אף דער ארבעט פּרײַער, אָבער עס האָט נאָך ניט גע- טראָפּן, ער זאָל זיך אופּכאַפּן און ניט דערזען אירע אויגן רײַן פּון שלאָף. יאָ, זײ זײַנען אָפּן און ער זעט אין זײ: דעם צאַרטן, געטרייען, לײַבן אויסדורק, וועלכען ער האָט געזען, א פּרײַדיק-געטרייען נעכטן, און מאַסיע האָט טאַקע ניט נאָר געקוואַלן, נאָר פאַרזוכט מיט די לײַפּן אירע דינע אויגן-לעפּלעך, אײַדער זײ האָבן זיך געזעצט עסן סאַטיסקעס מיט קרויט-סאַלאַט. זײער אײַנצימערדיקע דירע איז דורכגעשטראַלט פּון ציכטיקייט און פּון זײער נעשאַמע-אַכדעס.

זײ זײַנען דאַס צענטע יאָר מאַן און ווײַב.

ער ווונדערט זיך אין האַרצן: „ווי קאַן אײַן פּרוי האָבן אזויפּיל סאַמעט אין די אויגן, אזויפּיל מײַלדקייט אין די הענט, אזא ברייטהאַרציקייט אין איר שמאַלן טאַרס.“

...זײערע פּרײַנט, אפּײַלע די מיטאַרבעטער האָבן לײַב קומען צו זײ, ווײַל

זײער אײַנצימערדיקע דירע איז דורכגעשטראַלט פּון זײער אײַנפאַרשטאַנד און גרײט-גײנציקייט.

— איך האָב היינט געהאט א גרינגן טאָג, כאָטש עס איז מאָגטיק, מיין פראַיעקט איז אָנגענומען און איך פֿלי קיין אבאקאָן, — זאָגט זי אים אָן.
 — אזוי ווייט, אָף לאַנג? קיין בילכערער איז ניט געווע-ען?
 — אָף א וואָך, וויבאלד לויט מיין פראַיעקט, דארף איך אכטונג געבן ווי דאָס וועט געמאכט ווערן אפן וואַגאָן-זאוואָד.
 — איך וואָלט מיטגעפֿאַרן...
 — איך וואָלט דיך מיטגענומען. וואש דיך, טו אָן די טרעניראַוואַטשקע, היינט האָבן מיר א סאך ארבעט.
 זיי זיצן איינער אנטקעגן אנדערן און עסן גריקע-קאשע מיט געדעמפטע פלייש (וואָס די מאמע האָט נעכטן געבראכט), דערנאָך פארבייסן זיי מיט עפֿל.

זי דערמאָנט אים:

— פאָרגעס ניט די וואסער-טרויבן, וואָס וואַרטשען זיי, וואָס זיפצן זיי און פייפן, וויססט די שכנינים זאָלן ווידער מעלדן אין הויז-פארוואלטונג, אז מיר האָבן א וויבריר-מאשין?
 זיי לאַכן. דערנאָך קאָכט זי אן אונגארישע הוץ, ער ארבעט מיטן שטויב-זיגער און ביים זיי ענדיקן, מאַכן זיי, ווי מײַע רופט עס „א פראַמינאדל“.
 נאָכן שפאציר טראָגט זי ארויס די הינער-יויד אפן באַלקאָן. גייט אריין אין שטוב, טוט א קוק אהין און אהער און רופט: — מאַסיע — מאַסינקע!
 פלוצעם טוט ער א שפּרייז צו איר פון אונטער דער גארדין און כאַפט זי ארום.
 — לָאָז מיר, וואָס איז דאָס פאר א נייעס. איך האָב זיך אזוי דערשראָקן.
 — א נייעס! האָסט זיך פאָרגעסן, אייערנעכטן האָבן מיר זיך אויך אזוי געשפּילט.
 — נו, גוט. איך האָב זיך שוין דערמאָנט, — באַמערקט זי, און הייבט אָן פאנאנדערנעמען די טאַכטא. עס איז צייט צו גיין שלאָפן.

דער האפן איז פריי

דער שמועס אין טעלעפאָן צווישן מערען און איר זון פארלויפט זיך אומגעפֿער אזוי:
 — ענדלעך האָסטו געפונען די געלעגנהייט?
 — וואָס האָב איך געפונען, מאַמע?
 — איך זאָג, ענדלעך האָב איך זיך דערווארט אָף דיין קלונג. אז איך הער דיין שטימע, ווערט מיר וואַרעם אין אלע גלידער.
 — מאַמע, דו ביסט היינט אין שטוב?
 — יא, היינט וואָלט איך מיט פאָרגעניגן פארבראכט דעם אָונט אין דיין געזעלשאַפט.

— איך פארשטיי ניט, איך פרעג — דו גייסט אין ערגעץ ניט אוועק?
 — דו פארשטייט מיך ניט, ווייל דו שמועסט זעלטן מיט מיר.
 — מאמע, הער אוף. איך וועל קומען און מיר וועלן מיט דיר זיצן אין
 היימלעכער אטמאספער. וואס דארף איך לויפן?
 — גארנישט.
 — קיין מילך ניט, קיין ברויט ניט?
 — קיין זאך ניט. רייכער ניט מיט דינע קאלעגן נאך דער ארבעט, כאפ
 דעם ליידיקן פארטפעל און לויף צו מיר.
 — פאקעדאָוואַ, מאמע.

פון זונס „פאקעדאָוואַ“ ביזן קלונג פון טיר-גלעקל דארף מערע דורכ-
 קומען פֿינע עטלעכע שאַ. פארשטייט זיך, זיצט זי ניט מיט פארלייגטע
 הענט. נאָר אַט הערט זי די געגארטע, צוויי לאנגע, צעצויגענע און איין
 קורצן, אָפּגעהאקטן קלונג. ער כאפט זי אריין אין זינע ברייטע אַרעמס און
 דער פֿאַרטפּעל באַמבלט זיך אָף אירע פֿלייצעס. נאָך די פּילצאַליקע קושן
 האשט ער זיך, נעמט דעם פֿאַרטפּעל, זיי גייען אין קיך. פון פֿאַרטפּעל נעמט
 ער ארויס א היפש פעקל, א פארוויקלטס אין קאלקע. זי ווייסט שוין וואָס
 דאַרטן איז.

— מיין קינד, האָסט שוין ווידער געקויפט קאָוריושקע?
 — דו האָסט עס ניט ליב?
 — קיין סינע פיל איך ניט צו דערוף, אָבער איך ווונדער זיך פונוואָס
 דו נעמסט געלט.
 — איך נעם ניט, לענע גיט מיר.
 — וויפֿל אסיגנירט זי דיר?
 — מיר איז איבערגענוג. וואָס ארט דיך וויפֿל זי גיט מיר?
 — עס ארט מיך ניט וויפֿל זי גיט דיר, עס ארט מיך, וואָס דו ביסט
 זייער באווייבט.

— וואָס בין איך זייער?
 — נו, זאָל שוין זיין ווי עס איז, לאַמיר עסן בעשאַלעם און שאַלוע.
 זי נעמט פאר זיך אויך א טעלער און א לעפל, כאַטש עס ווילט זיך איר
 ניט עסן. אָבער זי ווייסט דאָך, אז ער וועט זיך ניט צורירן, אויב זי וועט
 ניט עסן מיט אים אייניגעם. זי קוקט ווי ער קייט און שלינגט מיט אים
 באַאנד, ווי זי פֿלעגט שלינגען מיט יאָרן צוריק, ווען ער איז געווען א פּי-
 צינקער. איצט איז מערע גליקלעך. זי טראכט ניט וועגן דעם, אז ער וועט
 מאַרגן גאַנצפרי אוועקלייפן צו דער ארבעט און וועט ווידער פארשווינדן אָף
 צוויי-דריי וואָכן. זי קוקט ווי ער טרינקט טיי, ווי דאָס קריגעלע איז קליין
 אין זינע הענט און עס קומט איר אפן זינען א מאַדנער געדאַנק. אַט דער
 קרעפטיק-וויקסיקער שוואַרציינעוודיקער מאַנצל איז טאקע אינדערעמעסן
 מיין ווין? ער כאפט איבער איר פארווונדערטן בליק.

— וואָס קוקסטו אָף מיר, ווי אָף אַן אומגעֶרן באַקאַנטן?
 — איך קאָן ניט טרינקען אזוינע זוד, ווי דו. האָסט אויך געמעגט צו-
 וואַרטן, וואָלסטו אזוי ניט געשלאָקעכצט.
 זי זאָגט ניט ווי דער טאַטע, אַלעווהאַשאַלעם, האָט געשלאָקערצט. אָבער
 דער זון רוקט אָפּ דאָס טיי-קריגעלע און באַמערקט:
 — דעם טאַטן פֿלעגסטו אויך אַלעמאַל זאָגן, ער זאָל ניט טרינקען אזוינע
 הייסע. און ער האָט דורך אויך ניט געפּאַלגט. — און גלייך נאָך דערוף, אַן
 א שום איבעראַנג, נעמט ער דערצייילן:
 — דו ווייסט, מאַמע, די באַלעכאַטיים פון די שטיבער, וואָס מע האָט
 אראָפּגעטראָגן, זינען אַריבערגעפּאַרן אין נייע דירעס און זיי האָבן פּאַר-
 געסן די הינט. ס'איז אזא ראַכמאַנעס, אָף פּערזאָנעל גאַס בלאַנקען אום אָן
 א שיר פּאַריאַסעמטע הינט.
 — וואָס ביסטו אזוי פֿלוצעם אַריבערגעפּאַרן צו די הינט? איך פּאַרשטיי,
 אז דו וואָלסט גענומען עטלעכע.
 — זאָגסט עטלעכע? כּיחאַב גענומען איינעם, האָט מיך לֶענע אַרויסגע-
 מעשאַלייכט מיט אים איינעם. — ער זאָגט עס, צעשניידט די קאָורישקע
 אָף פּירקאַנטיקע דינע שטיקעלעך, לייגט עס אוועק אָף א טעלער און זיי
 גייען אוועק אין צימער. אין צימער אפּן טיש לייגן שוין אָנגעשניטענע שטי-
 קעלעך פּאַפּיר נאָך פון פּאַרצווייזאָכן. א בלייַקע לייגט אויך. ער נעמט א
 שטיקעלע קאָורישקע, קייט פּאַמעלעך, צייכנט מיט דער בלייַקע אָף א
 שטיקעלע פּאַפּיר א קאַראַוועלע. ווען ער האָט עס פּאַרטיק, זאָגט ער:
 — זעסט, מאַמע, אָף אזא מיין שיף איז געשווומען מאַגעלאַן. דאָס איז
 אים אָנגעקומען מיט גרינע ווערעם. און זיין סאָף איז געווען א טרויעריקער.
 נאָכדעם האָט זיך די מענטשהייט געטרייסט. ס'האַבן זיך געפונען נאָך מו-
 טיקע מענטשן.
 — איך ווייס דאָס, מיין קינד, כּיחאַב דאָס געלייענט בא צווייגן.
 — כּווייס, אז דו האָסט געלייענט. אָבער עס שאַט ניט, אז מירן זיך
 דאָס דערמאַנען, — טוט ער א זאָג, נעמט צייכענען אָף נאָך א בלעטעלע און
 אנדער מיין שיף, ביז אזויגער איינס זינען שוין אלע בלעטעלעך באַמאַלט
 מיט בריגאַנטינעס, קאַראַוועלעס, און פּרעגאַטן. מערע לייגט עס אַריין אין
 קאַנווערט, ווו עס לייגן שוין היפּש אזוינע שיפּן, און טראָגט עס אוועק אין
 טישקעסטל, מאַכט די געלעגערס, כאַטש זי ווייסט, אז זיי וועלן נאָך לאַנג
 זיצן און זי וועט נאָך א סאַך זאַכן אויסהערן פון אים.
 — מאַמיצע, איך וויל נאָך טיי.
 — דאָס איז זייער א גרינגע זאַך. זאָג מיר, פאַרוואָס קלינגט מיר קיינ-
 מאַל לֶענע ניט?
 — כּיחאַב זי קיינמאַל ניט געפּרעגט.
 — איך וויל פּאַרשטיין, מיין קינד, פאַרוואָס נעמט זי ניט אַראָפּ דאָס
 טרייבל, וואָס האָט זי צו מיר?

— א דינגע דיר. בעסער פריי זיך, וואָס איך בין געקומען. און זאָג מיר, מאמע, דו ווייסט ווער וואמבערי איז געווען?

— פארוואָס זאָל איך ניט וויסן. ער איז געווען א רייזנדער.
— דו רעדסט עס אזוי גרינג אויס — ער איז געווען א רייזנדער. ער איז דאָך געווען פארפייניקט פון די קינדער-יאָרן אָן. געוואקסן איז ער בא אן אַרעמער יידישער מישפּאַכע, אין אן אינגאריש העק. נאָך א נעס, וואָס ס'זיינען געווען בלאַטעס ארום שטעטל, האָט ער געכאַפט פּיאָווקעס און ער פלעגט די בלוטזויגנדיקע סכּוירע אַפּוּעצן אין אפטייק. צו דעם קלאַנדייק איז ער נאָך געווען א קאַליקע אויך. די קינדער פלעגן ארויסרייסן בא אים די קוליעס און אים פארווארפן מיט שטיינער.

— איך זאָג דאָך דיר, אז איך ווייס, איך האָב געלייענט בא טיכאַנאוון. — אַבער הער זיך אַינ, דאָס איז דאָך זייער רירנדיק, געדענקסט, ווי ער פלעגט זיך גופע זאָגן: „אַרבעט, האַרעוועז!“ ער פלעגט זיך אַייזן לאָזן אָן מיטיק, אויב ער פלעגט ניט אויסלערנען אַלין, וואָס ער האָט באשטימט. ער האָט געלייענט פּוּשקין און רוסיש, דאַנטען און איטאַליעניש, כאַיאמען אין פּערסיש, סערוואנטעסן אין שפּאַניש.

— יא, איך זאָג דאָך דיר, איך געדענק ווי ער איז געווען אין טערקיי און אין מיטלאַזיע. דאָס איז געווען א מערקווירדיקער מענטש, א ריז. אַבער איך וויל בעסער וויסן, מיין זון, ווי לעבסטו?

— ניט שלעכט.

— דאָס אינגאַנצן?

— אף מיין ערלעך וואָרט, מאמע, כּווייס ניט וואָס דו ווילסט.

— איך וויל, זאָלסט מיר ווינציקער דערציילן וועגן רייזנדער און מע-רער וועגן זיך.

— איך קאָן עס פארשטיין, אַבער איך קאָן דיר ניט זאָגן, אז מיין לעבן איז דורכגעשטראַלט.

— כּיזאַרף ניט אזעלכע הויכע ווערטער. לענע האָט דיך ליב, דו האָסט ליב לענען?

— כּיזאַב געוויסט, אז דו וועסט עס פּרעגן. איך געדענק, ווי גוט דו האָסט געלעבט מיטן טאטן, אַלעוואהאַשאַלעם. אַבער דאַרפסט פארשטיין, אז איר האָט געהאַט מערער צייט פון אונדז. לענע גייט אוועק צו דער אַרבעט זיבן, די מעטראַ מיטן אווטאָבוס ראַבעווען בא איר טאַגטעגלעך דריי שאַ. האַלב אכט פיר איך אוועק פעטקען אין קינדערגאַרטן. צו האַלב ניין דאַרף איך זיין אף דער אַרבעט. גאַנצע טעג קוקן מיר זיך קימאַט ניט אָן. שאַבעס און זונטיק קלייבן זיך אָן א באַרג אַרבעט מיט גייענישן.

— בייס מע האָט זיך ליב, גייט עס פאַרינס. דער טאַטע איז געזעסן אין שטוב, איך האָב שפּאַצירט אין סקווער. וואָס איר האָט צו דרייסיק יאָר, דאָס האָב איך מיטן טאַטן געהאַט צו זעכציק. איי, איר ווילט מערער? איר האָט שוין א פּיאַנינע, ווילט איר נאָך עפעס. ווען איר וואַלט זיך

באנגונט, וואָלט לענע ניט געארבעט אף אַנדערהאלבן סטאווקעס. און דו וואָלט אויך ניט געבליבן אף אויבערשאַען.

— מאמע, דיין צייט איז געווען דיין צייט, און דאָמיר וועגן דעם ניט ריידן. דאָמיר בעסער אויסטרינקען נאָך א גלאָז טיי.

זי נעמט א שטיקעלע קאָווריזשקע, ביסט אָפּ און באַמערקט:

— דו וויסט, מיין זון, די קאָנדיטעריי איז פון פאַריקן יאַרהונדערט.

— טונק אין דער הייסער טיי, וועט עס זיין ווייכער, — אייצעט ער. —

זי פאַלגט, באווייזט קוים צוטראַגן די אינגעווייקטע לעקעך צום מויל און מאכט אים א כעזשבן. — היינט איז פונקט צוויי וואָכן ווי דו ביסט באַ מיר געווען.

— האָסט עס גוט באַרעכנט. גלייב מיר, מאמע, אז ווען איך וועל

קומען מאַרגן נאָך דער אַרבעט, וועט לענע זיין פאַרוואַקסנט.

— זאָג איך דאָך, אז דו ביסט זייער באווייבט.

— זייער צי ניט זייער, מאמע, אָבער לענע איז מיין ווייב.

— זאָל זי זיין געזונט און שטאַרק, נאָר וואָס האָט זי צו מיר. פיינט

האַבן א מענטשן נאָר דערפאַר, ווייל ער איז דיין שוויגער איז באַנאַל, אויב ניט זאָגן עפעס ערגערס.

— זעסט, מאמע, ס'איז שווער מיט דיר צו פאַרברענגען אין א פריינט-

לעכער אטמאָספערע. וואָס טויג דיר שנוור, שוויגער, האָסט דאָך דעם זון

לעבן האַנט. דער זון האָט דיך ליב, דו האָסט אים ליב. גיס אָן נאָך א

גלאָז טיי, און איך וועל דיר דערציילן א שיינע זאך. דו האָסט געלייענט

דיקענסעס „א ריזע, ניט צוליב האַנדל-איניאַנים“?

— ניין, כּיחאַב דאָס ניט געלייענט.

— איז הער טאַקע ווי עס דאַרף צו זיין: די אוסטראַליער שיף

„ראַליאַל טשאַרטער“ איז אונטערגעגאַנגען באַם גריכישן ברעג. האָט זיך

געפונען א גאַלעך, וואָס האָט אַרויסגערופן זיין ברודער, אויך א גאַלעך,

און זיי האָבן מעקאַבער געווען די דערטרונקענע, וואָס דער יאַם האָט

אַרויסגעוואָרפן, לויט ווי דאָס ווערט געטאַן מיט מענטשן. די דאַטע, ווען

די שיף איז אונטערגעגאַנגען, איז ניט אָנגעוויזן, נאָר דער פאַרטראַכט

פון „א ריזע, ניט צוליב האַנדל-איניאַנים“ איז באַ דיקענסן אַנטשטאַנען

אין די זעכציקער יאָרן פונעם פאַרגאַנגענעם יאַרהונדערט.

— נו, וואָס דערציילסטו מיר דאָס, מיין זון?

— שלאָג מיך ניט איבער, מאמע. דו באַדענק זיך נאָר וואָס פאַר

א מענטשן דער גאַלעך מיט זיין ברודער זיינען געווען, וואָס פאַר א טיר-

כע זיי האָבן אף זיך גענומען, אז ס'זיינען געווען טעג, ווען זיי האָבן

באַערדיקט ביז פערציק מייסיס. דערנאָך האָט ער באַקומען אָן א שיר

בריוו פון די קרויוויס, וועלכע זיינען פאַריאַסעמט געוואָרן. אַנדערע זיינען

אַפּידע צו זיי געקומען פון אוסטראַליע. מאַך ניט מיט דער האַנט, מאמע,

הער. אַט אזוינע בריוו האָט דער גאַלעך געקראָגן: „טייערע, אומפאַרגעס-

לעכע פריינט! איך קאָן ניט פאַרגעסן אַייער גאַסטפריינטלעכע שטוב,

אייער הארציקייט, מיין נעשאַמע איז איבערגעפולט מיט דאנקבארקייט צו אייך. מיין פעדער איז צו שוואך דאָס אויסצודריקן. זאָלן די הימלען אייך באַלוינען אין דער פולער מאַס פאַר אייער אומדערהערטער גוטסקייט". — דאָס איז טאַקע ניט אַפּצושאַצן.

— האָב געדוילד, מאמע. דיקענס ברענגט נאָך א דאנק-בריוו פון דער ליווערפולער יידישער קעהילע. אָט וואָס זיי שרייבן צום גאלדעך: „איר האָט ניט געקאָרט קיין מי, ניט געזשאַלעוועט קיין קויכעס, און איר האָט געטאָן דאָס לעצטע רעכט. די דערטרונקענע יידן לויט אונדזער דין און מינהעג, די גאַבאָים פון אונדזער ליווערפולער קעהילע שיקן אייך איבער גרויס דאנקבארקייט, ווינטשן אייך לאַנגע יאָרן גליק און ווילזיגן...“

— דאָס אלץ איז זייער גוט און זייער טשיקאווע. אָבער איך ווייס ניט מערער וועגן דיר, ווי איך האָב געוואוסט! איך וואָלט, אשטייגער, גע-וואָלט וויסן צי דו און דיין לענע, אייערע כאווייר'ס העלפן אמאָל ארויס א נויטבאדערפטיקן. וואמבערי איז טאַקע א מאַלאַדיק, האלעווי וואָלט איך געהאַט אזויפיל נאכעס פון דיר, וויפיל כ'האַב פון אים. וואָס וועסטו מיר אָף דעם זאָגן?

— ווייסט וואָס איך וועל דיר זאָגן, מאמע. איך וויל זיך ניט מאַכן בעסער ווי איך בין. נאָר אויב עס טרעפט, אז עס ווערט קראַנק עמעצער פון די מיטאַרבעטער, זינען דאָ סטראַך-דעלעגאַטן. אויב מע דאַרף, לייגט מען זיך צונויף. אָבער דו ווייסט אליין, אז איך בין ניט פון די פילאַנטראָפן. מערע ווערט אזש רויט פון אַנשטרענגונג. און רופט אויס ניט מיט איר קאָל:

— דו ביסט ניט קיין פילאַנטראָפּ? וויפיל זשע גיסטו, ברייטע האַנט, צוואַנציק קאָפעקעס!?

— שריי ניט, מאמע.

— ווי וואַגסטו מיר צו זאָגן „שריי ניט“! ניט אלץ, וואָס מע שרייט, איז נאָרישקייטן, ניט אלץ, וואָס מע רעדט אינדערשטיל, איז קלוג. דיין לענע גיט אויך, מיסטאמע, צוואַנציק קאָפעקעס.

— ווידער לענע. כ'האַב דיר דערציילט אזוינע זאַכן, אַנגעמאַט אלער-ליי שיפן, איז דיר אלץ קנאַפּ.

— ווייסטו וואָס, לאַמיר זיך שוין בעסער לייגן שלאָפן. שלאָפן איז דער בעסטער מיטל. אין כאַלעם קען מען זען זייער א גוטן זון. — ווערטלעך זיך מערע און גייט אוועק אין איר צימער.

אָף מאַרגן איז ניטאָ קיין צייט צו שמועסן. דער זון אַפּלעט זיך צו דער אַרבעט. ער עסט דינע, צוגעברוינטע פענעצלעך ווייס ברויט, פאַרוּפּט מיט קאווע און לויבט.

— דינע גרענקעס ווייסן וווּ צו פּרעגלען זיך, זיי ברענען ניט.

— זיי ברענען ניט, ווייל איך בין ניט פארוואַלקנט. זאָג דיין ווייב, זי זאָל האָבן אַ גוטע שטימונג, וועלן די גרענקעס זײַן צוגעברוינט אין דער מאַס.

— ווידעראמאָל די קראַפעווע אין גאַרטן, די מומע אין בערדיטשעוו און די שוור אין האַרצן, — כאַכמעט זיך דער זון.

— נו, מיילע, כיוועל דיר זאָגן, וואָס איך האָב אפן האַרצן, ווען דו וועסט נאַכאמאָל קומען. זאָג מיר בעסער ווי האָט מען גערופן דעם גאלער, וואָס האָט מעקאבער געווען די דערטרונקענע.

— סטיווענרוו כיוו, ניט ווייט פון מאַלפרי. זײַן ברודער איז אויך געווען אַ גאלער, מע האָט אים גערופן ראַנערט כיוו, ניט ווייט פון אַליגווי. דאָס איבעריקע וועסטו אַליין לײענען, כיוועל דיר ברענגען דעם באַנד דיקענסעס, וווּ ער באַשרײַבט עס, — זאָגט דער זון, נעמט דעם פאַרטפּעל און לאָזט זיך צו דער טיר.

מערע באַגלייט אים צו די טרעפּ, זי האַלט אירע הענט אַף זײַנע פליי-צעס, קוקט אים אין די אויגן און זאָגט האַסטיק:

— קום אָפּטער, לאָז זיך זען, פאַרשפּעטיק ניט, אין מיין האַפן איז נאָך אַ פריי אַרט.

ווי ס'איז טיפער

(געווינדמעט די שווער-ליבדנדיקע פון ווידערגעפיל)

צו די ליבהאַבער פון געפילטע פיש)

שימען דער איינבינדער האָט אזוי ליב געהאט געפילטע פיש, פון דאָנערשטיק האָט שוין איבער אים געהערשט אַ מוירעדיקע טיטווע צום דאָזיקן מיכעל, און ער פלעגט מיט אומרו וועלן וויסן.

— זאָג מיר, מיין ווייב, מיר האָבן ציבלקעס?

— מיר זאָלן אזוי זײַן באוואָרנט מיט זיסוואַרג, ווי עס פעלט ניט קיין

ביטערקייט.

נאָך אזא טרייסטפולער ניס פלעגט שימען מוטיקער שטיין באם

וואַרשטאטל.

כּוּך כּוּמאַשׂים, צענערענעס, סידורים, פלעגט ער אויך איבערבינדן וואָס

דער גאלער, דער אַרגאניסט און דער גלאַקן-קלינגער פלעגן ברענגען.

בייס שימען פלעגט נעמען איבערבינדן אַ טרייפּפאַסל, פלעגט ער אַנטאָן

נאָך אַ טאַלעסקאַטן. און, שטייענדיק באַם וואַרשטאטל, זאָגן פון טיפן

האַרצן דעם ערשטן פּאָסעק פּונעם ערשטן קאַפּיטעלע טיילים, „אַשרײַ האַיש

יאָשער לוי האַלאַך בעייצעס רעשאַים אובעדערער כאַטאַים לוי אַמאד“.

כּוּך דערוף איז ער אָפּגעקומען, קאַן מען זאָגן, מיט גאַרישט, בייס ער

האָט געהאַט צו טאָן מיט, אזוינע זאכן". ער האָט קיינמאָל נישט אריינגע-
קוקט אין די „טרייפּפּאַסלס" און ווען ער וואָלט אפּילע יאָ אריינגעקוקט,
וואָלט ער נישט פאַרשטאַנען, אז ער בינדט איבער דעם אָרגאַניסט פּסאַל-
טיר, וווּ ס'איז אַף לאַטיין געזאַגט געוואָרן דאָס זעלביקע, וואָס אין טיילן.
טאַמיד האָט ער דעם אָרגאַניסט און גאַלעכס באשטעלונגען געמאַכט צו
דער מינוט, קעדדי די טומע זאָל וואָס גיכער אוועק פון שטוב.

אין איינעם א דאַנערשטיק איז דער אָרגאַניסט געקומען מיט א הייל-
צערן עמערל. דאָס איז געווען א ברייט געזעצט עמערל, אן ארומגע-
כאַפטס מיט דיקע דריי אייזערנע רייפן. דער אָרגאַניסט האָט דאָס עמערל
אוועקגעשטעלט לעבן ווארשטאַטל, גענומען וואָס שימען האָט אים דער-
לאנגט און זיך געלאָזט צו דער טיר.

— פאַן קאזימעש, איר האָט פאַרגעסן דאָס עמערל.

— פאַן שימען, דאָס איז פאַר אייך. מאַרגן איז פרייטיק, וועט אייך
דאָס צווייטן קומען. איך בין נעכטן געווען אַף דער יאגילער אָזערע האָב
איך זיי געכאַפט. אזעלכע שלייענס פאַקן זיך זעלטן. כוועל ברענגען די
נייע וואָך ארבעט, וועל איך פאַריינס צונעמען די קיילע.

פאַרשטייט זיך, האָט שימען גריילעך געדאַנקט דעם אָרגאַניסט, אים
באַגלייט ביז צו דער שוועל, דערנאָך האָט ער געזאַגט צו עטלען:

— גיב אַקאַרשט אהער די פאַרעווע ברעט.

עטל האָט געבראַכט, שימען האָט אראַפּגענומען די קראַפּעווע פּונעם
עמערל, אים איבערגעקערט מיטן דעק ארום. אפן ברעט זיינען ארויסגע-
פאלן דריי שלייענס, אַבער אזוינע שלייענס! — שימען און עטל זיינען גע-
שטאַנען איינגעבויגענע, פאַרגאַפטע. און עס איז געווען פון וואָס צו גאַפן:
די שלייענס זיינען געווען טונקל-גאַלדיק, די געדיכטע שטייפּע פּלוספּע-
דערן האָבן געשווארצט פון דער איבערהייטלונג, ווי נאַדלען. גענוג
זיך אַנגעווינדערט און אַנגעפרייט, האָט עטל געזאַגט:

— גיב א קוק, שימען, מיין מאן, וואָס דער אייבערשטער האָט אונדז
צוגעשיקט אַף שאַבעס!

זיי האָבן נאָך א וויילינקע אַנגעקוקט די גרויסאַרטיקייט, זיי האָבן
געזען ווי די שלייען האָבן זיך פאַנאַנדערגעגליטשט אין דער שליים. שימען
האָט זיי איינציקווייז אריינגעלייגט צוריק אין עמערל, צוגעדעקט מיט דער
קראַפּעווע און האָט שטייט געזאַגט צו עטלען:

— איך וועל זיי ארויסטראַגן אין פירהויז, זאַלן זיי שטיין צווישן וואנט
און טיר ביז מאַרגן.

— ביסט א כאַכעם, מיין מאן. אין ווינקעלע צווישן טיר און דער
וואנט איז א צוגווינטל, וועלן זיי דאַרטן צווארטן און מאַרגן, מירצעשעם,
וועל איך זיי מאכן.

געזאַגט און געטאַן. שימען האָט אַן א קלענסטן טראַגן אוועקגעשטעלט
דאָס עמערל מיט די שלייענס, דערנאָך איז ער אריינגעגאַנגען אין שטוב,

האָט געוואָשן די הענט, אַראָפּגעוואָרפֿן דעם טרייפֿן פֿארטעך, אויסגעטאַן דעם צוגאַב-טאַלעסקאַטן, זיך גענומען צו כּינקל דעם גלעזערס מאַכער. ער איז געשטאַנען באַ דער אַרבעט, זײַן געמיט איז געווען גרינג און לײכטיק, ער האָט אזוי מאַמאַשעסדיק געזען די שטיקער געפּילטע פּיש אפֿן טעלער, אז ער האָט אומרויך געפּרעגט:

— זאַג מיר, עטל, קרויז, אַן איי פֿון פֿאַראַכטאַגן האָסטו?

— זאַלסט מיר נאָר געזונט זײַן, מײַן מאַן. דײַן עטל איז, כּאַלילע, אזא זײלעוועסויוועניצע, אז זי האָט אופּגעגעסן דאָס איי. געוויס האָב איך... ווי דען? אַף לאַקשן וועט דיר אויך קלעקן? קענסט גײַן איבערצײלן, איך האָב דרײַ אייער.

דעם גאַנצניקן טאַג איז שײמען געווען היימלעך-צערוודערט און ער האָט ניט פֿאַרמײַדט אַרויסגײַן אַ קוק טאַן, ווי די שלײענס פּילן זיך...

אַף מאַרגן, פֿרײטיק אינדערפֿרי, האָבן זײ, ווי אלעמאַל, געגעסן בולבע אין פעלצלעך. שײמען האָט געטונקט די הייסע בולבע אין קאַלטער זאַלץ-וואַסער מיט אַנגעבראַקטע ציבעלעס און ניט געקאַרגט קײן שוואַכײַם.

— הער, מײַן ווייב, די ציבעלע-וואַסער איז אַ מײכל. מע פֿאַרשפּאַרט צו גײַן בעטן באַ כּיענען הערינג-ראָסל.

— אַ מײכל, ניט קײן מײכל, עס קערט מיר די גאַל צו שטיין באַ כּיענען מיט דעם שײסעלע, ווי דער אָנע פֿאַרן טיר. וואָלסט זען ווי זי פֿלויכעט מיר אַרײַן די דרײַ לעפל הערינג-ראָסל, ווי זי וואָלט מיר גע-שענקט יאָן האַמשומער. איך זאַג דיר, אז מײַן מאַמע, אַלעוואַשאַלעם, איז געווען אַ כּאַמאַניעס. זי פֿלעגט אלעמאַל זאַגן, אז דער כאַזער לײגט זיך אין קימפעט, זאַל מען ניט וואַרטן אַף קײן שעפעלעך.

שײמען האָט געשמײכלט, דער טאַג איז געגאַנגען. עטל האָט זיך דער-מאַנט:

— זי האָט ווידער אַרײַנגעטראָגן די פֿאַרעווע ברעט, גענומען דעם פֿאַרעווען מעסער און געהײסן:

— טראָג זײ אַרײַן, איך וועל זײ מאַכן!

שײמען האָט אַרײַנגעטראָגן דאָס עמעל, פֿאַוואַלינקע אַרויסגעלײגט די שלײענס אפֿן ברעט און איז אַוועק צום וואַרשטאַטל.

— שײמען, שײמען, אהער גײ. זײ זײנען אופּגעשטאַנען טכּיאַס האַמײ-סיים! — האָט עטל ניט מיט איר קאַל אויסגעשרײען.

שײמען איז צוגעגאַנגען, ער האָט גלײַך דערזען, אז עטל איז גערעכט, און ער האָט קלאַר געמאַכט די זאַך.

— שרײַ ניט, מײַן ווייב, טכּיאַס האַמײסיים שטייען אַוּף ראַק לעבעדיקע.

— ווילסט, נעם זיך צו זײ, איך וועל זיך צו זײ ניט צורירן! — שײמען איז אַינגעפֿאַלן דאָס האַרץ. ער האָט געוואַסט, אז עטל וועט זיך צו זײ ניט צורירן, וואָרעם מיט אַן אַף צום שוויכעט איז ער אלעמאַל

געגאנגען. ער האט זיך אינגעבויגן, געקוקט אף די שלײענס. זיי זײנען שוין ניט געווען אזוי גאָלדיק, ווי נעכטן, זייערע פֿלוספעדערן אין דער איבערהײטלונג זײנען שוין ניט געווען אזוי שפיציק, אָבער זייערע עקן האָבן זיך באוועגט, זיי האָבן געעפנט און פארמאכט די מײלער. שימען האָט א זיפֿץ געטאָן און ווי מעגלעך רויק געזאָגט:
— איך וועל זיי צוריק אריינלייגן אין עמערל און זיי אוועקשטעלן ווי פריער.

— צו לײכט בענטשן איז נאָך ווייט, וועסט זיי שפעטער מאכן.

ער האָט געטאָן, ווי ער האָט געזאָגט. פלינק ארויסגעגאנגען פון שטוב מיטן עמערל אין האנט, אריבערגעקראַכן דעם פֿלויט פון שיינע-כאנע-ריוועס גאַרטן. דורכגעשפאנט די הויכע כרייז-בלעטער און הינטער ארום מיט דער סטעזשקע געקומען צום גאלעכס טײך. באם טײך איז ער שטיין געבליבן. ארומגעקוקט זיך, אריינגעקוקט אין וואסער, דערזען קליינע מוש-לעך, זאמד, און גיך אוועקגעשפאנט ווייטער. אלץ הינטער ארום, ניט מיט דער סטעזשקע, ווו אלע גייען. ווידער צוגעקומען צום טײך, אריינגע-קוקט אין וואסער, כוץ וואסער-שפינען אין געלבן וואסער מער גאַרנישט ניט דערזען. אוועקגעשטעלט דאָס עמערל, אראָפגעוואָרפן די קראָפּעווע, אופגעוהיבן דאָס עמערל מיט דער רעכטער האנט, ברייט א פאָכע געטאָן און איבערגעקערט דאָס עמערל אין טײך. עס האָט א שפריצנדיקן פֿלויסק געטאָן. שימען האָט געמאכט עטלעכע טריט אף הינטערוויילעכס, אומרויק א קוק געטאָן אין וואסער. דערזען ווי די דריי שלײענס זײנען געשווומען מיט די בייכלעך ארוף. ער האָט זיך אוש דערשראָקן, אָבער אין א ווייליג-קע ארום האָט ער דערזען, ווי די שלײענס האָבן זיך איבערגעקונצט און זײנען אוועקגעשווומען. ער האָט גענומען דאָס לײדיקע עמערל און איז אוועק.

— ווו ביסטו געווען, שימען? טראָג זיי אריין, איך וועל זיי מאכן.

— זיי האָבן זיך שוין געמאכט! — האָט שימען געזאָגט און געהייסן, —

עס וועט זײן ווי אלע וואָך, וועסט מאכן פאלשע פיש און סײוועט רעכט זײן.

— כײזאַל שוין אזוי לעבן, ווי כײהאַב געוויסט וואָס סײוועט זײן. אָבער

וואָס האָסטו זיך אזוי געזאמט, שלײמאזל. דעם גאלעכס טײך איז דאָך דריי טריט פון אינדזן.

— ביסט גערעכט, מיין ווייב. איך האָב געמוזט אָנלייגן וועג. וויבאלד

דו זאָגסט „שלײמאזל“, וואָס וואָלטן שוין געזאָגט פרעמדע מענטשן, ווען

זיי זעען דעם סאָף פון די פיש, — האָט שימען, שמייכלענדיק א זאָג געטאָן.

קיין טשאדארלונגע

א גאנץ לעבן האָב איך ניט קיין געמיט צו סיוּרפּריזן, און דאָס מאָל האָב איך גראָד געטאָן אזוי, ווי קיינמאָל ניט. קיין טשאדארלונגע בין איך געפאָרן, ווייל דאָרטן וווינט גאדעלע, דער קאָמונאר מיט זיין מישפּאַכע. אמאָל איז גאדעלע געווען דער ייִנגסטער, קימאט דער מיזיניק צווישן די קאָמונארן, ער איז געווען שווארצער פון אלע שווארציינעוודיקע קאָמו-נארן און מע האָט אים פארצויגן „גאדעלע דאָס צייגניערל“. פארשטייט זיך, האָב איך געוויסט, וואָס ער האָט געהאט אויסצושטיין פאר די יאָרן, וואָס מיר זיינען געווען צעשיידט. איצט פלעג איך פון אים קריגן דריי קארטלעך א יאָר. צו ניי-יאָר, צו מיי און צום אַקטיאָבער-יאָמטעוו. איך בין געפאָרן צו גאדעלען אָף א לייכטער מאשין און איך בין געווען פאר-ווונדערט, וויפיל כוידעש-רעטעכלעך מע פארקויפט אין קאָטאָוסק, אפילו קיין פעטרעשקע ניט, נאָר כוידעש-רעטעכלעך. מיר זיינען בעשאַלעם דער-פאָרן קיין טשאדארלונגע, געפונען די לונאטשאַרסקי-גאס, דאָס הויז, וווּ גאדעלע וווינט, אין דער דירע נומ. 2. איך בין אריינגעלאָפן אין דער דירע און איך האָב געזען, ווי א גראַווער זאָקן ליגט אָף דער סאַפּקע.

— גאדעלע, הייב זיך אָף, שירקע איז געקומען!

דער זאָקן איז אראָפּ פון בעט, האָט פארשארט אָף ארום-צו די גראַווע פאטלעס, מיך אַנגעקוקט מיט קאלטע, פרעמדע אויגן און שטייל געזאָגט:

— כווייס ניט, ווער דאָס איז. וואָס פאר א שירקע? יענע שירקע,

וואָס איך געדענק, איז ניט די. איך דערקען ניט.

ס'האָבן מיר די רעגע א שפּריץ געטאָן טרערן פון די אויגן, כ'האָב אַרומגעפלאַכטן מינע הענט אַרום גאדעלעס האַלדז און איך האָב, מיסטא-מע, עפעס געזאָגט, ווייל ער האָט פאנאנדערגענומען מינע הענט, זיך א ביסעלע אָפּגערוקט פון מיר און הויך אויסגערופן:

— שירקע, שוועסטער מינע, זע, ווי מע ווערט אויווערבאַטל! לאַז,

איך וועל ארויסלויפן אין הויף, בעטן א שאַכז, ער זאָל א רוף טאָן מיין ווייב, מיין בעלע און מיין זון מיט דער טאַכטער. איך ריר זיך פון זינען, פארוואָס האַסטו מיר ניט געגעבן צו וויסן? כ'האָב שוין געהאט אן אינ-פארקט!..

...דערנאָך האָב איך אַדל, וואָס כ'האָב געבראכט פון מאַסקווע, ארויס-

געשטעלט אפן טיש, ס'איז אריינגעגאנגען א שווארצער באַכער, פונקט אזוי שוואַרץ, ווי גאדעלע. אָף א בייגעוודיקער רוט האָט ער אַנגערייעט נאָר-וואָס געכאפטע פיש. בעלע, גאדעלעס ווייב, האָט עס גלייך אָפּגעבראַטן, גאדעלע האָט אַנגעגאַסן א גלעזל נאָך א גלעזל, האָט צוזאַמענגערופן אלע שכנינים פון ערשטן גאַרן און אַלעמען דערצייילט, ווער איך בין. שפעט אינאַוונט בין איך געפאָרן קיין בענדערע. איך האָב געזען בליענדיקע ביי-

מער, אקוראט אזעלכע, ווי כ'האב שוין געזען, פארנדיק קיין מאַלדאווע, און אין מינע אויערן האָט געקלונגען גאדעלעס געשריי: „איך ווייס ניט, ווער דאָס איז. יענע שירקע, וואָס איך געדענק, איז ניט די.“ איך האָב גע-קוקט אָף די ביימער, אפן אויסגעשטערנטן הימל און פארזאָגט זיך אָף אייביק ניט צו מאַכן קיין סירפריזן...

א פארדייגעמער פאכאזשיר

ווי נאָר דער צוג „מאַלדאווא“ האָט גערירט, האָבן באַלד פארביי מיין קופע גענומען שווינדלען די „דורשטיקע“. אהין מיט ליידיקע הענט, צוריק מיט פֿלעשער אין די הענט, ווייל דער וואַגן-רעסטאָראַן איז געווען דער דריטער פון מיין וואַגן. עס האָט ניט אופגעהערט דאָס לויפן אין רעסטאָ-ראַן. צוויי פון מינע דריי מיטפאַרער זינען אויך אוועק אין דער אזוי געגארטער ריכטונג, און נאָר דער דריטער, וואָס האָט זיך אינגעמאַסטעט אין ווינקל לעבן פענצטער, האָט געזיפצט. זיין זיפצן איז געווען זייער אויסדריקלעך, ס'האָט זיך מיר אויסגעוויזן, אז ער איז א יוד. נאָר ער איז געווען זייער וווקסיק, צו וווקסיק פאר א יודן. זיין גרויסער קאָפּ איז גע-ווען גלאַט, ווי אַן איי, און האָט געהאט סימאָנים פון פענאַמענאַלקייט, ווייל ער איז געווען דרייקאָנטיק. צוויי קיילעכדיקייטן פון ביידע זיטן, א דריטע קיילעכדיקייט באַם סאַמע נאַקן. זיין האַלדז איז געווען ברייט און נידעריק, טיף אריינגעזעצט אין די מעכטיקע אַקסעסן, די הענט אַדערדיק, אויסגעהאַרעוועט און געניט.

ס'איז געקומען די צייט צו מאַכן די געלעגערס, האָט ער אויסגע-שפרייט אפן מאַטראַץ דעם שניי-ווייסן לייכלעך, דערנאָך האָט ער געשיקט אַנגעטאַן דאָס ציכל אפן קישן און ערשט דערנאָך דאָס אוועקגעלייגט, ניט ווי אנדערע — טוען אַן דאָס ריינע ציכל אפן קישן און וואַרפן עס אוועק אפן ניט פארשפרייטן מאַטראַץ. ער האָט געמאַכט דעם געלעגער פאר זיך און אויך דעם געלעגער פאר מיר, דערנאָך האָט ער פארשפרייט מיט א גרויסער פאפירענער סערוועטקע דאָס טישל, ארויסגעלייגט פיר אייער, א היפש שטיקל סאַלע, א צוויי-דריי ציבעלעס, עטלעכע אַפגע-קאַכטע בולבע אין די פעלצלעך, זייערע אוועקעס און א לעבל שוואַרץ ברויט. פאָוואַלטישקע, מיט געמאַסטענע באַוועגונגען, האָט ער יעדעס מאַל נאָכן אַפּשניידן א פענעץ ברויט ווידער אוועקגעלייגט דאָס איבעריקע, ווי ער וואָלט עס אריינגעזעצט אין אויוון אריין. עס איז בעפירעש געווען א פארגעניגן צו קוקן ווי ער ריכט אָפּ די סודע. דערביי האָט ער קימאַט ניט געזיפצט... נאָר אַט איז כּוץ אַן אַקריטישיק גאַרנישט ניט געבליבן. ער האָט גענומען די סערוועטקע פון טיש און איז ארויסגעגאַנגען. איך בין שוין געלעגן אפן געלעגער, אַבער איך האָב געזען, ווי ער האָט די צונויפ-

געלייגטע סערוועטקע אריינגעלייגט אין קעשענע פון זיין רעקל. ער האט זיך אוועקגעזעצט אף זיין באנק און זיך אנגערופן:

— איר שלאפט?

— דערוויילע ניט.

ער האט טיף אפגעטעמט און געלאזט וויסן:

— פאראיארן זיינען א סאך מענטשן געבליבן אן קארטאפל.

— פון וואס פאר א קאנט זיט איר?

— ניט ווייט פון זשמערינקע. איך האב געהאט גענוג קארטאפל,

ס'וועט קלעקן ביז נייע.

— איר האט א מישפאכע?

— ווי זשע אנדערש. צוויי יינגלעך, און איצטער איז דאס ווייב אין

דעקרעט. מיין קלאווע וועט זיך דערפרייען, איך פיר א פולן טשעמאדאן

פאפירענע ווינדלעך. זי וועט פארשפארן צו טיינען: „ווי קאן מען קינדלען,

אז ס'איז קיין ווינדל ניט צו קריגן“.

— אייער קלאווע ארבעט?

— יא, ווייל די שוויגער לעבט מיט אונדז. איצט איז זי נאך נישקא-

שע, זי איז גאנץ קרעפטיק, אבער איך און מיין קלאווע ציטערן, זי זאל

ניט קראנק ווערן און, כאָלילע, ניט שטארבן.

עס זיינען אריינגעקומען יענע צוויי מיטפארער, זיי האבן זיך קוים

געהאלטן אף די פיס. דער זשמערינקער האט אופגעהויבן איינעם, ארופגע-

וואָרפן אף דער אייבערשטער באנק, דעם אנדערן אויך אזוי. ער האט זיך

אוועקגעזעצט אף זיין באנק אנטקעגן מיר, א טרויעריקן זיפן געטאָן און

אראַפגעוואָרפן דאָס רעקל. אופגעהאנגען דאָס רעקל אפן הענגער און זיך

ווידער אוועקגעזעצט אנטקעגן מיר. אף זיין מייקע, איבער דער גאנצער

ברוסט, זיינען געווען אַנגעמאַלט איינע אנטקעגן דער אנדערער צוויי

דיקע פרויען. איינע מיט גרינער פארב, די אנדערע מיט געלער פארב. זיי

זיינען געווען נאקעט, ווי די מאמע האט זיי געהאט. ער איז געזעסן אנטקעגן

מיר און געזיפצט. דאָס איז געווען זייער לעכערלעך, ווייל די נאקעטע

מידן זיינען געווען אַנגעמאַלט זייער פריילעכע.

— אייער שוויגער איז שוין אן אלטע? — האב איך געפרעגט.

— יא, אזא, ווי איר. דעריבער האבן מיר טאקע מוירע, איך און

קלאווע. וואָרעם טאַמער שטארבט זי, שניידט מען בא אונדז אַפּ 15 סאַט-

קעס ערד, און אזוי האבן מיר דרייסיק...

א מיידעלע פון סאַראָקע

סאַף 60-ער יאָרן האָב איך אלעמאַל אפן סאַראָקער מאַרק לעבן יוי-

נע דעם קאַצעוו, געזען א מיידעלע. זי איז אלט געווען א יאָר צוועלף און

זי האָט צוגעהאַלפן דעם טאַטן רעכענען. דאָס סאַמע שענסטע באַם מיידעלע

זינען געווען אירע האָר, אזויפיל, אז ס'האָט געקאָנט קלעקן פאר עטלעכע קעפ. די האָר זינען געווען טונקעלע, ניט פון קיין בילעטן קאָליר. דאָס פאָנעם באַם מיידעלע איז געווען אַ בלייכס, אַ קליין נעזל, וואָס האָט אויס-געזען אַף איר ברייטן פאָנעם ווי אַ בערגל אַף אַ פלאַך אַרט. אפן מאַרק פלעג איר קומען צוויי מאָל אַ וואָך און אלעמאָל האָב איר לעבן קאצעוו געזען זיין טעכטערל.

די צייט איז געגאנגען. אין אכציקסטן יאָר האָט אַ קלונג געטאָן באַ מיר דער טעלעפאָן. פון טרייבל האָט צו מיר גערעדט אַן אַנגענעמע פרויען-שטימע.

— איך ווייס, אז איר האָט מיך פאָרגעסן, איר האָב אײַך געפונען לױטן ספראַוואַטשניק פון שרייבער-פאָרײַן. כװאַלט װעלן ארײַנגיין צו אײַך. איר געדענקט יױנע דעם קאצעוו? איר פלעג אלעמאָל שטיין לעבן טאטן און אים העלפן רעכענען אַף די שטשאַטעס.

אין אַ צוויי-דריי שאַ אַרום איז געזעסן אַנטקעגן מיר באַם טיש ניט קיין װוקסיקע פרוי מיט געדיכטע האָר, פײַן געשניטענע לײפן און אַן אַװאַלע אונטערשטע קיין. ביים די פרוי האָט אַף מיר אַ קוק געטאָן, האָט מיך פאר-װונדערט דער קאָליר פון אירע אױגן. גרוי-גרינדלעכע, מיט גרויסע שװאַר-צאַפּלען און לאַנגע װײַעס, פאַרבוײגענע אַרױף-צו.

אַ מע האָט אַזאַ גאַסט, דאַרף מען מער הערן, װי ריידן. אזױ האָב איר טאַקע געטאָן. די פרוי האָט גערעדט. זי האָט דערצײלט, אז זי האָט אַ באַכע פון 98 יאָר און דעריבער איז איר מאמע זייער פאַרנומען. כױך דעם, װאַס זי גײט אַרום דער באַכע, האָט זי נאָך דער פרויס צװײ טעכטערלעך, אײ-ניקלעך, װאַס זינען באַ איר אַף זומער. װײטער האָט זי דערצײלט, אז יױנע דער קאצעוו איז שױן לאַנג ניטאַ, אז די מאמע האָט אַ קלײניקע פענסיע, װײל ביים דער טאַטע האָט געלעבט, האָט ער אַלץ אַלײן באװאָרנט.

— װוּ װױנט איר? — האָב איר געפּרעגט.

— אין אלמאַ-אַטאַ. איר אַרבעט אין דער קונסט-אַקאַדעמיע. איר האָב געענדיקט דעם פאַקולטעט פון קונסט-פאַרשונג, מײַן מאַן איז אַ מיליטערי-שער. צו קונסט האָט ער קיין שום שײַכעס ניט. כױך דערוף, װאַס ער לײענט ביכער. איר בײַן געקומען אהער אַף אַ סעמינאַר פון קונסט-פאַרשער, איר האָב זייער לײב מײַן אַרבעט. הײַנט קאַן איר ניט, צום באַדױערן, נאַר איר װאַלט זייער געװאַלט אַ קוק טאַן גאַרשמאַנס בילדער. איר װעל אין מאַסק-װע זײַן אַ קנאַפן כױדעש. איר װעל אײַך קלײנגען. און װען איר װעט זײַן גרייט מיך אפּצונעמען, איר זאַל אַ קוק טאַן די בילדער, װעל איר קומען. די טײ אין קריגעלע איז קאַלט געװאָרן, זי האָט ניט געטרונקען. איר האָב געקוקט אַף דער פרוי, זיך דײַטלעך דערמאַנט דאָס מיידעלע, װאַס איז געשטאַנען לעבן יױנע דעם קאצעוו און פּינקטלעך גערעכנט, װײל עס קומט פון מיר פאַר דעם פלײש. איר האָב געפּרעגט, װי רופט מען זי.

— מ'ך רופט מען מאשע. מאשע מעלער. וואס קוקט איר אף מ'ר אזוי?
איך וועל שוין מוזן גיין, באלד הייבט זיך אן א לעקציע, — האט מאשע
געזאגט, האט זיך גרינג אופגעהויבן און איז דערנאך היפש געשטאנען
באם שפיגל. זי האט זיך קיין אייזע ניט געקאנט געבן מיט די האר. וויפל
זי האט זיי ניט פארשארט אונטער דער הוט, זיינען זיי גלייך ווידער געפאלן
אף איר שטערן און אף איר נאקן.

ביים מאשע האט געפירט אירע מיידעלעך צו דער מאמען אין סאראקע,
פלעגט זי ארעמאל אַנקלינגען צו מ'ר. געוויס האב איך איר געוויזן גארש-
מאנס, זיכרוינע ליוראכא, בילדער, און איך האב זיך איבערצייגט, אז זי
האט פארשטאנד און געשמאק. מ'ר האבן זיך באפריינדעט. איצטער ווינט
מאשע מיט איר מישפאכע אין איוואנאווא. אין 1981 יאר איז זי בא מ'ר
געווען ניט איין מאל. איך איבערצייג זיך אלץ מער און מער, אז א מענטש,
וואָס וויל, וואָס גארט צו דערהויבענעם, האט דורשט צו וויסן און אן אָפענע
נעשאַמע פאר איינדרוקן, קאָן א סאך דערגרייכן. איך זע, אז מאשע אנט-
וויקט זיך, זי האט טאקט, קיינמאל, ווען זי איז בא מ'ר, אפילע ווען זי
נעכטיקט, שמועסט זי ניט וועגן דעם, וואָס ס'איז פאראן אין די קראַמען
און וואָס ס'האט זיך געמינערט אין די קראַמען. ווען איך האב אנומלטן
איר פאָרגעלייגט פעקעלעך פּוּטער, האט זי זיך אָפּגעזאָגט און אויסגערוּפּן:
— אין איוואנאווא זיינען דא זייער א סאך ענטלעך און מ'זן שוויגער
מאכט פון זיי פארשידנארטיקע געריכטן, אפילע ענטלעך אין זיס-זויער גע-
בראַטן.

ביים מאשע גייט פון מ'ר אוועק, באגלייט איך זי, פון די טרעפ שפרינגט
גרינג און געשיקט א יונגע פרוי, א גאנץ שלאנקע, ניט קיין וווקסיקע, אָבער
פאר מ'זען אייגן זע איך נאך יוונע דעם קאצעוו באם יאטקע-קלאַץ מיט
דער האק אין האנט און לעבן אים — א מאַגער מיידעלע מיט א בלייך ניט-
אויסדריקלעך פאַנעם און געדיכטע-געדיכטע האַר...

אין פאָרהייז

- דער קירגיזישער שטאַטראט האט מ'ר געגעבן א שטוב:
— א גאנצע שטוב? — האב איך געפרעגט?
— יא, מ'ר האבן אזוי באשלאסן.
— וויפל צימערן?
— איך ווייס ניט גענוי. מ'ר דוכט, אז צוויי. איין צימער וועט נאך א
קורצע צייט זיין פארנומען.
— ווער פארנעמט דעם צווייטן צימער?

— א זינגערן מיט א קאמפאזיטאר. זיי האבן דערלאנגט א מעדלונג, אז זיי פארן אוועק פון פרונזע, — האט געזאגט דער אינספעקטאר פון שטאט-ראט.

פארשטייט זיך, בין איך גלייך אוועק אנקוקן „מיין שטיבל“. דאס איז געווען א נידעריק-לענגלעך שטיבל פון לאמפאטש, קליינע פענצטערלעך, אבער ניט אזוי די פענצטערלעך, ווי דער שטרויענער צעשויבערטער דאך, די לייסטלעך, פון וועלכע דאס ליים איז אראפגעפאלן. זיי האבן זיך געהוידעט פון ווינט און אין די ערטער, ווו די לייסטלעך זיינען געווען צוגענאגלט צו דער וואנט, זיינען די טשוועקעס ארויסגעפאלן און ארום די לעכעלעך זיינען געווען רינגעלעך פון רויטלעכן זשאוער. עס האט אויסגעזען, ווי דאס שטיבל וואלט געפאקט.

איך בין אוועק אין הויף. איך בין צוגעגאנגען צו דער טיר פון שטיבל, וועלכע איז געווען צוגעשפארט צו די ביישטידלעך. איך האב זי אפגעשליפעט און איך בין אריינגעגאנגען אין א פינצטערן פארהייל. דאס איז געווען א מאדנע פינצטערניש, וועלכע איז געדיכט געלעגן נידעריקער און איז צעזיפט געווארן העכער. כ'האב אופגעהויבן די אויגן און איך האב דערזען, אז דער דאך איז לעכערדיק. דערנאך האב איך דערזען, ווי בא דער וואנט לעבן דער טיר פון שטיבל באוועגט זיך עפעס. איך האב נאך ניט געזען, וואס דאס איז, נאר איך האב באלד פארשטאנען, אז דאס איז ניט קיין קאץ און ניט קיין הונט. כ'האב געמאכט א טראט און זיך צוגעבויגן: מינע אויגן האבן זיך צוגעוויינט צו דער פינצטערניש. איך האב דערזען, וואס עס האט זיך באוועגט, און איך האב געפרעגט:

— קינד מינס, וואס?... — מער האב איך ניט באוויזן צו פרעגן גאר-

נישט.

— איך בין ניט קיין קינד. ארויס פונדאנען, מומע, דאס איז אונדזער

שטוב. מיין מאמעס און מיין שטוב.

— ווו איז דיין מאמע?

— אף דער ארבעט. רוק זיך אָפּ. דו ווילסט צעטרעטן מינע מערעלעך?

— וואסערע מערעלעך?

— אַט ליגט דאך צוויי מערעלעך אף דער ערד... דאס זיינען מערעלעך,

וואס מיין מאמע ברענגט פון דער ארבעט. זי ארבעט אף די גערטנער... —

האַט דאָס יינגל געזאָגט און ער האָט זיך אָפּגעשטעלט. איצט האָב איך

געזען, אז דאָס איז א יינגל פון א יאַר אכט-ניין, און ער איז זייער דאַר און

אַפּגעצערט. ער האָט גענומען די מערעלעך און אריינגעלייגט אין קעשענע,

האַט זיך ווידער איינגעבויגן, עפעס צונויפגעשארט, דאָס צונויפגעשארטע

אריינגענומען אין זיינע קווארע אַרעמס, איז ארויס פון פארהייל און איז

אוועק צום ליימענעם פארקן.

— וואס טוסטו? — האב איך געפרעגט. — ווייל איך האב ניט פאר-

שטאנען, וואס ער שפרייט דארטן פאנאדער, אפן געזימס פון פארקן.

— וואס טוסטו, וואס טוסטו?.. דאס איז דאך וואטע. די וואטע, אף וועלכער איך שלאף מיט מיין מאמען. די מאמע זאגט, איך זאל דאס ארויס-טראגן אף דער זון.

איך בין צוגעגאנגען און איך האב דערזען, אז דאס איז ניט קיין וואטע, נאר דאס איז רוייער ביימוואל מיט שטעכלקעס, מיט דער זריע, וואס האט זיך פארפלאנטערט דערין און זיך געטונקלט, ווי קלייניקע שטיינדעלעך. איך האב געקוקט, ווי דאס יינגל האט דאס זארגעוודיק אויסגעשפרייט, דער-נאך האט ער אריינגעלייגט זינע דארע הענט אין די קעשענעס פון די צעקאדערטע פלודערן. ער האט מיך אנגעקוקט מיט שטארץ און ביטל איינ-צייטיק און ער האט האפערדיק צו מיר געזאגט:

— מיין מאמע האט מיר אליין דערציילט, אז ווען מיר האבן געווינט אין קאוונע, האבן מיר געהאט דריי בעטן, עמעסע בעטן מיט קישנס. ווען דער טאטע וועט קומען פון דער מילכאמע, וועלן מיר אוועקפארן קיין קאוונע. — אף א ווייליקע האט ער זיך פארטראכט, דערנאך צו מיר הויך גע-זאגט: — נו, גיי שוין, גיי שוין, מומע, איך האב קיין צייט ניט. ער האט אוועקגעשפאנט מאנצבלש-אומאפהענגיק, און איך האב מער ניט געקאנט אריינגיין אין פארהיילד פון דעם לאמפאטש-שטיבל. כ'האב צוגעשפארט די טיר צו די ביישטידלעך, ווו ס'איז געווען צוגעשפארט פרייער, און איך בין אוועק.

נייץ

איך האב ניט געוואלט, ניט געוואלט און איך בין פארט אוועק צו „מיין“ שטיבל. די טיר, וועלכע איך האב צוגעשפארט צו די ביישטידלעך, איז גע-לעגן, ווי א קליינער פאראם אף דער פארשנייטער יאבאשע באם אריינגאנג פון פארהיילד. אין פארהיילד איז איצט געווען ליכטיק. ס'יז פון די דאכ-לעכער, ס'יז פון דערוף, וואס די טיר איז דא אפגעשליידערט געווארן, איז די שיין אהין אריינגעדורנגען. בא דער וואנט לעבן דער טיר פון שטיבל איז דאס יינגל ניט געווען. איך בין ארויס אין הויף, כ'האב זיך ארומגעקוקט. איך בין צוגעגאנגען צום ליימענעם פארקן. דאס רוי-ביימוואל, וואס דאס יינגל האט דאן אויסגעשפרייט אפן געזימס פון ברייטן פארקן, האט דער ווינט אראפגעשמיסן אף דער ערד.

די טיר, וואס האט געפירט אין שטיבל, איז געווען ניט פארשלאסן. איך בין אריינגעגאנגען אין א קליין פירקאנטיק צימער, לינקס — אז אפגעקאלכ-טע, קימאט נייע פליטע מיט פיר פיערקעס. א געזונט, איינערן טירל — הייך און קאך!.. וואס איז געווען צו קאכן אין יענער ביטערער צייט? דא האט זיך נאר געפונען א מין שלאפבאנק, אדער א נארע, אף וועלכע ס'איז געווען אנגעקודלט לאקשן-סטרוזשקעס, וואס וואלטן זייער צוניץ געקומען אף פאקן

אייער, ווי אף א געלעגער. באם פענצטערל עטלעכע ברעטלעך אף א צע-
פארענעם קאסטן. די פאדלאגע פון שמאלע ברעטער מיט ברייטע שפאלטן
צווישן זיי, פון וועלכע ס'האט ארויסגעקוקט די פארפרוירענע ערד. די טיר
איז צווייטן צימער איז געווען פארמאכט. אהין בין איך ניט אריינגעגאנגען.
כ'האב אראפגעווארפן דעם וואטניק און איך בין אוועק צו דער גרויסער
שטוב ל'ונקס איז הויף בא עמעצן אנטל'ען אן עמער און א שמאטע. איינע
א פרוי האט מיר דאס אנטל'ען און אין א קארגער צייט ארום האט דאס
פירקאנטיקס צימערל געקראגן אן אנדער אויסזען, איך מיט מיין פינפ'אריק
י'נגעלע זינען געווארן „באלעבאטיס" פון אן אייגענער אויסקומעניש.

די טיר פון צווייטן צימער איז נאך אלץ געווען צוגעמאכט און פון
אהינטער דער טיר האט זיך געלאזט הערן א שטילע ליידיקייט. כ'האב זיך
דערמאנט, וואס דער אינספעקטאר פון שטאטראט האט מיר געזאגט וועגן
דעם פארפאלק, בין איך געווען זיכער, אז זיי זינען שוין אוועקגעפארן פון
פרונזע. האב איך אופגעפנט די טיר און איך האב דערזען גאר א היפשן
צימער. באם פענצטער א שרייבטיש, אפן שרייבטיש א מירמלברעט, צוויי
מירמל-טינטערס מיט מעשענע דעקלעך, א מירמלנעם לייכטער מיט א
פארקוילט קנייטל אין רער. ל'ונקס א ברייטע סאפע מיט שפורן פון צונטער
באציעכץ. אין סאמע מיטן צימער אף דער פאדלאגע א דינע צעפאסעוועטע
קאשמע, וואס האט זיך געהאלטן נאר צוליב דעם, ווייל דער ברייטער ראנד
אירער איז נאך גאנץ געווען. עס האט זיך געלאזט זען, אז דער ראנד איז
טונקל, און אז אף אים איז עפעס אָנגעמאלט. די געמעלן האט מען ניט גע-
קאנט אנקוקן, ווייל א דינער געלער שטויב איז געלעגן אף אלץ, וואס האט
זיך געפונען אינעם צימער. פונקט אזא איינגעגעסענער שטויב, וואס כ'האב
פריער קיים אויסגעראמט פון „מיין" צימערל. דאס איז געווען דער הונגע-
ריקער מיטכאמע-שטויב, וועלכער איז ריין פון א קלענסטן ברעקעלע
ברויט און פון א נישטיק גרייפל. א שטויב, וואס יאגט אן א בייז נאָגעניש
אין אלע גלידער. איך האב שוין ווידער געוואלט גיין בעטן אן עמער מיט
א שמאטע, נאָר ס'האבן זיך דעהערט שטימען. אין מינוטן ארום זינען זיי
אריינגעגאנגען. כ'האב גלייך פארשטאנען, אז דאס איז דאס פארפאלק, וועגן
וועלכן מע האט מיר געזאגט אין שטאטראט. זיי האבן דורכגעשפאנט „מיין"
צימערל גיוועדיק-באלעבאטיש, אקוראט ווי דארט וואלט קיין לעבעדיק ווען
ניט געווען.

ערשט אף מאַרגן האב איך דערזען, אז זי איז העכער פון מיטעלן וויקס,
אז זי איז געווען זייער א שיינע. אירע גרויע טיפע אויגן זינען געווען ווי
פארנעפלט. די געדיכטע וויעס אופגעפרענזלט פייכטלעך, די ברעמען שמאל
און טונקל. די נאטור איז צו איר געווען אי בארעמהארציק, אי אומבעראכ-
מאנעסדיק. דער טונקלער קאליר פון די ברעמען איז געבליבן, די האָר אפן
קאפ האט די נאטור כאָרעו געמאכט. און אירע קליינע אויערן האָבן אזוי
נאקעט ארויסגעקוקט דורך אירע שיטערע האָר.

ער — הויך, פעסט, דאָס פּאַנעם זײַנס זאפטיק-פּריש, שוואַרצע זיס-גליו-
סטנדיקע אויגן, שוואַרצע געדיכטע האַר, גלאַט פאַרקעמט אַף אַרום, גע-
פּרעסטע הויזן, ביז גלאַנץ געפּיצטע שיד. דאָס גאַנצע אַנבליק זײַנס אזוי
פאַרמילכאַמעדיק, אזוי ווילד-פּרעמד. איך ווייס ניט פאַרוואָס, נאָר איז ער
קוים דורכגעגאַנגען דורך מײַן צימערל, איז גלייך פאַר מײַנע אויגן גע-
שטאַנען דאָס יינגל פון פאַרהייל.

צוויי מאָל א וואָך איז דאָס פאַרפאַלק געגאַנגען אין שפיטאַל געבן קאַנ-
צערטן. דורך דער אופגעעפנטער טיר האָב איך געהערט, ווי זי זינגט. איר
קאָל האָט אַנגעיאָגט וויי און פאַרגעניגן. אזוי שטיל, ריטמיש איז געווען איר
געזאַנג. כּוהאַב אויך געהערט, ווי ער זאָגט צו איר:

— נײַג, דו זינגסט ניט שובערטן, ניט גריגן און ניט טשיקאַוסקין.
פאַרגעס וועגן אמאָל. דו זינגסט די ברידער פאַקראַס. האַרטער! מוטיקער!
ווען זיי פלעגן נאָך די קאַנצערטן צוריק קומען, האָב איך געהערט, ווי
זי האָט געזאָגט צו אים אומגעוואַגט:

— וואָלדעמאַר, עס, מײַן טײערער!

— פאַרוואָס האָסטו ניט אופגעגעסן דאָס בולקעלע, דאָס ווונדערט
מיד, — פלעגט ער פּרעגן.

— דו האָסט דאָך געזען, מע האָט מיר געגעבן א פולן טעלער היר-
זשענע קאַשע, איך בין זאַט. עס, דושעטשקע.

איך האָב אויך געהערט, ווי ער קײט און שליינגט דאָס בולקעלע.

קיין פיאנע האָבן זיי ניט געהאַט. איז ער אָפט אוועקגעגאַנגען שפּילן
גאַמעס. דאן פלעגט זיך נײַג צוזעצן אַף דער נאַרע לעבן מײַן יינגעלע, זי
האַט זיך געשפּילט מיט אים אין מילכאַמע. גאַנצע שוועבעלעך זײַנען געווען
רויטאַרמייער, צעבראַכענע שוועבעלעך — פאַשיסטן. זי האָט קונציק אונ-
טערגערוקט די צעבראַכענע שוועבעלעך דעם יינגעלע, און ער איז געווען
גליקלעך, וואָס ער האָט אוועקגעלייגט אזויפיל פאַשיסטן. ס'פלעגט אויך
טרעפן, אז זי האָט זיך פּלוצעם פאַרטראַכט און שטייל דערציילט, ווי זי
וואָלט גערעדט מיט זיך אליין.

— אין נײַן און דרייסיקסטן יאָר האָט מען מיר אין סעוואַסטאָפּאל בייס
מײַן זינגען פאַרשאַטן מיט רויזן און געאַצינטן. אַך, ווי פּרעכטיק! דאָס איז
ניט צו באַגריפּן, כּיבין געווען אַנגעטאַן אין א טונקל-קרעם זינדן קלייד, אין
גילדערנע לאַדעטשקעס און איך האָב געפּילט, ווי דער זאַל צעגייט פון שו-
בערטס סערענאַדע.

אירע שטיילע ווערטער האָבן זיך צו מיר דערטראַגן, ווי פון ווייטע יאָר-
הונדערטער, נאָר קוים האָט זי דערהערט זײַנע טריט, איז זי אופגעשפרונגען
פון דער נאַרע און איז פאַרשוונדן אהינטער דער טיר פון זייער צימער. ער
האַט שטענדיק דורכגעשפּאַנט מײַן צימערל מיט א קאַטן גוטנאָונט, נאָר
מיר האָט עס ניט געאַרט. פּונקט ווי איך האָב אים ניט באַמערקט, אזוי
האַב איך ניט געענטפּערט אַף זײַן „גוטנאָונט“.

...אין יענער פֿינלעכער צייט בין איך געווען זיכער, אז א מאנצבל, וואָס איז ניט אפן פראָנט און עסט נאָך דערצו אויף א גאנצע בויקעלע אלע אַוונט, איז נידערטרעכטיק. נאָר אינגליכן האָבן זיי אופגעהערט צו גיין אין שפיטאַל. איך האָב ניט געוויסט, וואָס איז געשען. כ׳האַב גאַרניט געפרעגט. איך האָב אָבער געזען, ווי נינאָ גייט אוועק איבער א טאַג מיט א פעקל. כ׳האַב אויך געזען, ווי זי קומט מיט א בינטעלע האַלץ און מיט עפעס פאַר-וויקלטס אין פאַפיר. כ׳האַב גלייך געזען, אז דאָס איז פליישיקס, ווייל דאָס פאַפיר איז געווען אין ראַזלעך-פעטע פלעקן. אָבער אזוי ווי די פליטע האָט זיך געפונען אין מיין צימער, האָב איך געהאַט די מעגלעכקייט זיך איבער-צינגן, אז דאָס איז שאַפנפלייש. דערנאָך האָב איך מיט מיין יינגלעך געהאַט אויסצושטיין די אומדערטרעגלעכע מאטערניש פון רייעך, ביים זי האָט גע-בראַטן דאָס שאַפנפלייש. אנומלטן, האָט מיין יינגלעך אזוי ביטער זיך פאַר-נאנדערגעוויינט, אז זי האָט געפרעגט:

— קינד, וואָס איז מיט דיר?

— איך וויל אויך.

פון דאן אָן האָט נינאָ שטענדיק אויסגעטיילט פאַר מיין קינד א קליין, קליין שטיקעלע פונעם געבראַנטס. ער האָט געכליפעט און געשריען: איך וויל נאָר! — נאָר די זינגערן איז שוין מיט דער סקאָרדעדע פאַרשוונגן אהינטער דער פאַרמאַכטער טיר פון זייער צימער, איבערלאָזנדיק דעם פּינ-לעך-לאָקנדיקן רייער, פון וועלכן עס האָט זיך געדרייט דער קאַפּ. פון אהינטער דער טיר האָט זיך געהערט איר גינציקער געטרעטער וויי-כער קאַל:

— וואָלדעמאַר, עס גיכער, הארציקער מינער! דאָס שאַפנפלייש קילט גיך און קיין האַלץ האָבן מיר מער ניט.

— און דו? — פלעגט ער פרעגן מיט זיין גוט-געשטעלטער שטים.

— אנטשולדיק, כ׳האַב זיך ניט באהערשט...

— אומדערהערט! האָסט געכאַפט פון סקאָרדעדע! אומדערלאָזבאַר! ני-נאָ, דו ווערסט פאַרוואנדלט אין א באשעפעניש פון א פינצטערער אוראלטער הייל.

— אנטשולדיק, — בעט זי זיך...

דערנאָך הערט זיך שוין נאָר ווי ער קייט.

איינמאַל איז זי אריינגעגאַנגען אין מיין צימער מיט א גרינער זינדענער קלייד אף די אויסגעצויגענע הענט און זי האָט פאַרביטערט צו מיר גערעדט:

— גיט א קוק, דאָס איז מיין לעצט קלייד. מער האָב איך גאַרנישט ניט.

איך געדענק ניט, וואָס כ׳האַב געזאָגט. אָבער עפשער האָב איך געזאָגט,

זי זאל אים הייסן אויסטאָן די געפרעסטע פלודערן, וואָרעם איך געדענק גוט, ווי זי איז בלייב געוואָרן און ווי זי האָט זיך געבעטן:

— שטייער, שטייער, ווי גאַט איז אַיך ליב, ער קאן דערהערן!

זי האָט פאַרוויקלט דאָס קלייד אין א שמאַטע און געפליסטערט:

— כ'בין אליין שולדיק. וואָס האָב איך געהאט צו ווייזן! איר וועט עס קיינמאָל ניט פארשטיין, קיינמאָל!

זי איז אוועקגעגאנגען. זי האָט זיך לאנג געזאמט. ענדלעך, איז זי געקן-מען און זי האָט מיר געוויזן די קניע, דערביי האָט זי באדויערט, און טרערן האָבן געפלייצט פון אירע אויגן:

— פאר אזא פּרעכטיק קלייד מיט בריוועלעך שפיצן, נאָר דאָס וואָס איר זעט, דאָס איז גאזלאַוואַי!

איך האָב געקוקט אָף דעם שטיקל לעבער און אָף דער בארג-קוראַפּאט-קע, און איך האָב ניט געפונען אין זיך קיין מיטגעפיל. איך האָב געפילט א ביטערן ראכמאַנעס אָף דער בעהיימע, וואָס איז פארשניטן געוואָרן און אָף דער בארג-קוראַפּאטקע, וועלכע איז געלעגן מיט צעשפרייטע גאַלדיק-ברוינ-לעכע פליגל, קעדיי די וואַלדעמאַרס זאָלן האָבן וואָס צו פארדייען. כ'זועל קיינמאָל ניט פאָרגעסן, ווי דאָס בלייכע שנאָבל באַ דער געשטאַרבענער קו-ראַפּאטקע איז געלעגן אפן אַיזן פון דער פליטע און איך ווייס ניט פארוואָס, עס האָט זיך מיר ווידער דערמאַנט דאָס אָפגעצערט הונגעריק יונגל פון פאַרהייל.

וואָס ווייטער, האָט ניגאַ אַלץ מער געוויינט. וואַלדעמאַר איז אָפט געלעבן געוואָרן. זי האָט געשפּאַנט הין און צוריק איבער זייער צימער, ראַפּטאַם האָט זי אַריינגעשפּאַנט אין מיין צימער, און גלייך ווי איך וואַלט געקאַנט וויסן, וווּ ער איז, האָט זי פאַרצווייפלט געפרעגט:

— וווּ איז ער? וווּ זוך איך אים? וואָס טו איך?

איך האָב זי געטריסט, ווי כ'האָב געקאַנט. אלע מינע טרייסט-ווערטער האָט זי אָפגעוואָרפן מיט איין פראַזע:

— איר וועט עס ניט פא-אר-שטיין...

שווער צו דערציילן, וואָס מיט איר איז געווען, ווען ער איז ניט געקן-מען נעכטיקן. איין מאָל ניט געקומען, א צווייט מאָל און איז אנטרובען גע-וואָרן.

זי איז אזוי אויסגעדייווערט געוואָרן, אז יעדער אַדערל אירס האָט דורכ-גענומען די דורכזיכטיקייט פון איר בלייכער הויט. גאַנצע טעג איז זי אומ-געלאָפן איבערן שטאַט. איך האָב שוין ניט געוואגט עפעס צו זאָגן. טאַמער האָט זיך איר געדוכט, אז איך וויל זי טרייסטן, האָט זי געפאַכעט צו מיר מיט אירע דארע הענט און ארויסגעפרעסט מיט אירע בלייכע צעקנייטשטע ליפן:

— דאָס וועט איר קיינמאָל ניט באַנעמען! איר זינט הארט, ווי א מאַנצבל. איר זינט א סיוויללאַא...

אין איינעם א פאַרנאכט איז זי אַריינגעלאָפן א פאַרסאַפּעטע, זי האָט צונויפגעקניולט אירע עמלעכע טראַנטעס, פאַר וועלכע קיינער וואַלט שוין גאַרנישט ניט געגעבן און זי האָט צו מיר א זאָג געטאַן:

— איך ווייס שוין! איך פאר צו אים!..
איך האב זי באגלייט צום וואקזאל. כ'האב זי באגלייט נאר דערפאר,
ווייל איך האב מירע געהאט, זי זאל כאָלילע גיט טאָן, ווי יענע זעלטן-
זעלטנסטע פרוי פון בארימטן דאָמאן.

זי איז געשטאנען אף די טרעפלעך פון וואגאן, זי האט צו מיר געפאכעט
מיט א בלייכער האנט, דער ווינט האט צוגעפעטשלט און פאנאדערגעוואָרפן
אירע שיטערע האַר, צוגעקלעפט איר גרינג קלייד צו אירע שמאַל-געוואָרע-
נע פלאטשיקע לענדן. פלוצעם האט זי זיך אראָפגעלאָזט פון די טרעפלעך, איז
צוגעגאנגען צו מיר נאָענט-נאָענט און מיר אריינגעזאָגט גלייך אין אויער
אריין;

— סיווילדא!.. עמעסע ליבע דארף גיט טיילן איין צוקאָפנס. עמעסע
ליבע דארף אייביק-אייביקע גרייטקייט.
דערנאָך שוין פון דער אָפענער וואגאן-טיר, האט זי מיר געשרייען:
— זייט געזונט, סיווילדא!..

* * *

דער קירגיזישער סאָף-ווינטער האט שוין געלעקט דעם שניי. די זון
האט באלויכטן די קאראהאטשעס אין פארק. איך בין געזעסן אף א באַנק.
ס'איז צוגעגאנגען א פרוי מיט א ינגלעך פון א יאָר ניין-צען. זיי האָבן זיך
אוועקגעזעצט לעבן מיר, דערנאָך האט די פרוי צעבראָכן א לעפּיאַשקע — א
קירגיזיש ברויטל. העלפט האט זי אליין גענומען עסן, העלפט געגעבן דעם
ינגל. יענער איז גיך פארטיק געוואָרן מיט זיין כוילעך. ער האט לאַנג בא-
וועגט דעם צונג צווישן די באַקן, זיך לאַנג באלעקט. דערנאָך האט ער מיט
א מין זינגעוודיקייט, וועלכע איז מיר געווען קענטלעך, געפרעגט:
— מאמע, די לעפּיאַשקע, וואָס דו האַסט געגעסן, איז געווען אזוי גע-
שמאק, ווי מיניע?

א ציטער האט מיך דורכגענומען. דאָס ינגל פון פאָרהינדל. ס'איז קיין
סאָפעק גיט געווען. פונקט אזוי האט ער דאָך דאָן געזאָגט צו מיר:
— דאָס איז די וואטע, די וואטע, אף וועלכער איך שלאָף מיט מיין
מאמע.

איך האב מיך דערפרייט. דאָס ינגל איז געווען אָנגעטאָן אין א קאמ-
זאָלע פון וואטע, אין גאנצע הייזלעך, אף די פיס האט ער געהאט נייע
סאנדאלעכלעך. מיין פרייד האט מיך אוועקגעטרעבן אהיים.

— מאמע, זע, א בריוו, — האט מיין ינגל אויסגעשרייען, ווען איך בין
אריינגעגאנגען אין שטיבל. כ'האב דערזען אן אימבאקאנטע האנטשריפט אפן
דרייעקיקן קאָנווערט. אָבער ווי איך האב איבערגעלייענט די ערשטע ווער-
טער, האב איך שוין גלייך פארשטאנען. און איבערגעלייענט האב איך אַט
וואָס: „גוטמאָרגן בייזע, הארטע סיווילדא, מיר לעבן זאלבעדריט. פאר אייך

איז ניט וויכטיק, זוי מע רופט זי. מיר לעבן גאנץ פריינטלעך. אָפּט איז מיר באַנגלעך. פּונדעסטוועגן בין איך גליקלעך. די שכינע, וואָס וווינט אַהינטער אַ דין ווענטל, אין אַ ווינקל לעבן אונדזער צימער, האָט שוין אַ פּאַר מאָל געפּרעגט באַ מיר: „איר זייט טאַקע זיינע אַ שוועסטער? איר זייט גאַרניט ענדלעך אַף אים?" איך האָב באַפּרידיקט איר נייגער. איך האָב איר געזאָגט, אז מיר זיינען פּון איין טאַטן און ניט פּון איין מאַמען. מיר וואַרטן, ווי איר, אז די פאַרשאַטענע מילכאַמע זאָל זיך גיך ענדיקן. יא, כ'האַב מיר אזוי דערפּרייט, ווען וואָלדעמאַר האָט מיך דערזען, האָט ער אופּגעשטראַלט און האָט צו מיר געזאָגט: „ניאַ, דו ביסט פּרעכטיק, כ'האַב געוויסט, אז דו וועסט מיך געפּינען." איך מאָל מיר אויס סאַראַ גרויסע אויגן איר מאַכט. אוי, סיווילדאַ, וואָס פאַרשטייט איר? אַדיע, סיווילדאַ. אַינער ניאַ."

זיסקינד לעווס גוירל

אין 1935 יאָר האָב איך מיט מיין מישפּאַכע געווינט אין לייבלינאָ. כאַטש דעמלעט איז לייבלינאָ, ווי איצט, געווען אַ נאַענטע מאַסקווער ביי-שטאַט, איז מען אַהין געפּאַרן מיט אַ דאַמף-צוג און דאָס איז געווען אַ גאַנץ אומבאַקוועמע רייזע. נאָר ווינציקע כאַוויירים האָט עס ניט אָפּגעשראַקן. דע-ריבער האָב איך זיך מיט מיין מאַן זייער פאַרווונדערט, ווען אין איינעם אַן אַוונט זיינען צו אונדז געקומען אַ פּאַרפּאַלק, וועלכע זיינען די לעצטע צייט געווען זעלטענע געסט. נאָך מער האָט אונדז פאַרווונדערט דער הויכער אומבאַקאַנטער מאַנצבל, וואָס איז מיט זיי געקומען. אַ קרעפטיקער, מיט אַ פעסטן קאַפּ, וואָס איז געזעסן אַף די ברייטע פּלייצעס, מיט זייער אַ פּריינט-לעבן בליק. אָנגעטאַן איז ער געווען אין אַ גרינגן ברייטן העלן זומער-מאַנטל, לויטן העכסט-איראַפּעישן שניט. אין אַ וויילע אַרום האָבן מיר שוין געוויסט, אז ער איז אַ יידישער שרייבער, אז מע רופט אים זיסקינד לעוו, אז זיין יונגע פּרוי גאָלדע איז פּלוצעם בלינד געוואָרן, און דאָס איז איבער-געגאַנגען, איצטער זעט זי, אז זיי האָבן אַ קליין יינגלעך, אַ מיידל פּון אַ יאָר צען, און אז זיי האָבן געווינט אַף דאַטשע. איצט האָט זיך דער סעזאָן געענדיקט און ער האָט זיך ניט וווּ אַהינצוטאַן. פּון דעם אַלעם האָבן ניט איך, ניט מיין מאַן ניט פאַרשטאַנען, פאַרוואָס האָט דאָס פּאַרפּאַלק געבראַכט לעוו צו אונדז, ווייל אין מאַסקווע זיינען דאָ היפש יידישע שרייבער, אַ סאַך פּון זיי האָבן באַקוועמע דירעס. ווי זשע האָט געקאַנט געמאַלט זיין, אז זיס-קינד לעוו זאָל בלייבן, ווי אפּן וואַסער? נאָר די פּרוי, וואָס איז געקומען מיט איר מאַן און מיט לעוו האָט אונדז קלאַר געמאַכט די זאַך. זי האָט צו אונדז געזאָגט:

— טוט אַ זוך אין לייבלינאָ. ס'קאַן דאָך ניט זיין, אז מע זאָל דאָ קיין צימער ניט געפּינען פאַר לעוו.

האָב איך געזוכט און גאַרנישט געפונען. האָב איך גענומען פרעגן בא די שכײנים, און ס'האַט מיר אָפגעגליקט. טאקע אין דער שטוב, ווו מיר האָבן געוווינט האָט אין פּאָדוואַל געוווינט אן ארבעטער-מישפּאַכע, זיי האָבן גע- האט נאָר איין קינד. אָבער געלט האָבן זיי געוואָלט האָבן מערער, האָבן זיי פּאַרדונגען לעווין איינס פון זייערע צימערן. און לעוו האָט זיך אינגליכן ארי- בערגעקליבן. פּאַרשטייט זיך, אז לעווס מישפּאַכע איז געווען מער בא אונדז, ווי אין פּאָדוואַל, ווייל מיין מאן איז מיט מיר מאסקים געווען, אז אין פּאָד- וואַל איז פּיכט און טונקל און בא אונדז איז ליכטיק און טרוקן. פּאַר לעווס יינגעלע, פּאַר יודיקן, וועלכער איז דאן אַלט געווען עטלעכע כאדאַשים, האָט מען אפילע אוועקגעשטעלט א בעטעלע בא אונדז און ער איז געוואָרן אונדזערער א טוישעוו. לעווס מיידל, וואָס איז אַלט געווען צען יאָר איז אויך געווען בא אונדז. גאַלדע פלעגט מערסטנטייל זיין מיט לעווין אין פּאָד- וואַל. ער האָט געזאָגט, אז נאָר דאן, ווען זי זיצט אָף א שטול לעבן אים, קאָן ער רויק ארבעטן. זי איז אַלט געווען עטלעכע און צוואנציק יאָר. גע- שטאַמט האָט זי פון א לעמבערגער ארבעטער-מישפּאַכע. זי האָט דערציילט, אז די ברידער אירע זינען געווען מער אין געפענקעניש, ווי אָף דער פּריי. איך האָב געהאַט א פּאַרוטיי, אז אין ארבעטער-מישפּאַכעס קאָנען קיין שיינע פרויען אָדער מיידלעך ניט זיין. אָבער גאַלדע האָט עס מיט איר אוי- סערלעכקייט לאַכלוטן אָפגעלייקנט. זי האָט געהאַט א קאַפּ שווארצע גלאַנ- ציקע געקרייזטע האָר, טונקל-ברוינע אויגן מיט אוינע לאַנגע וויעס, אז דאָס האָט געמאַכט אן איינדרוק, אז די אויגן אירע פלעזן צו אײַך. איר פּאַנעם איז געווען צאַרט. זי האָט א קליינעם מויל, אירע רונדע אקסלען, איר שמאַלער טאָרס זינען געווען ווי אריינגעטאַקט אין איר דינער טאַליע. פּיס האָט זי געהאַט שלאַנקע און קליינע. זי האָט עס אפּאַנעם געוויסט. אין שטוב פלעגט זי אומגיין א באַרוועסע. זי איז געווען א שטיצע, א נאַכגי- ביקע, און אין דער זעלבער צייט קיינמאַל ניט מאסקים געווען מיט זאַכן, וועלכע זינען געווען, לויט איר מיינונג, ניט ריכטיק. זי האָט אָפּט געזאָגט: „מיין טאַטע, מיינע ברידער וואָלטן קיינמאַל אזוי ניט געטאַן. דאָס איז דאָך ניט עמעס. איך האָב דאָס פּיינט“.

פּאַרשטייט זיך, אז לעוו איז געווען זייער אַנגעשראַקן, וואָס גאַלדע איז פּלוצלינג בלינד געוואָרן. ווי נאָר זי פלעגט ארוף צו אונדז, פלעגט ער שוין שפּרינגען איבער צוויי-דריי טרעפּ מיטאַמאַל, אריינגליפּן צו מיר אין קיך און דערשראַקן פרעגן:

— מיין ביסל גאַלד איז דאָ? וואָס מאכט עס?

ווען איך פלעג אריינגיין אין צימער עפעס נעמען, פלעג איך זען, ווי ער זיצט אָף דער פּאָדלאַגע, ווי ער האַלט זינע הענט אָף אירע קני, קוקט ארוף צו איר מיט אזא אויסדרוק, אקוראַט זי וואָלט געשוועבט אין הימל. אַט אזוי האָבן מיר געלעבט — מינע דריי מיידלעך, לעווס מיידל פון דער ערשטער פּרוי. זיי פלעגן מאמעש איבערקערן דעם צימער קאפּויער. יודיק איז בעטעלע פלעגט קוויטשען פון פּריי, קוקנדיק אָף זיי. מיין מאן פלעגט

אָבער אָפֿט מוזן אנטלױפֿן קיין מאַסקױוע, וווּ ער האָט זיך באהעפֿט מיט זײַנע פֿרײַנט-מאַלער און דאַרטן פֿלעגט ער ארבעטן. אין די טעג, ווען מײַן מאַן איז געווען אין מאַסקױוע, פֿלעגט לעוו זיך ארופֿכאַפֿן מיט דער שרײַב-מאַשינקע צו אונדז. ער פֿלעגט עס אוועקשטעלֿן אָף א שטױל, אַלײן פֿלעגט ער זיך זעצן אָף דער פֿאַדלֿאַגע, גאַלדע פֿלעגט זיצן לעבן אים אָף א קלײַ-נינקן בענקעלע, און דאָס קלאַפֿן פֿון דער מאַשינקע פֿלעגט זיך „האַרמאַ-ניש“ צונויפֿגיסן מיטן האַרמידער פֿון די קינדער. פֿלוצעם פֿלעגט זיך לעוו א כאַפֿ טאַן, אַרױסנעמען יוליקן פֿון בעטל. ער פֿלעגט לױפֿן איבערן צימעד מיט א מאַדנעם קאַל, אָף א ניט געהערטן ניגן זינגען: „רומטשע, רומטשע, רודערע-ראַ-ראַם!“ גאַלדע פֿלעגט צונויפֿלעכטן אירע דינע פינגער און בעטן:

— לעוו, האָב ראַכמאַנעס, שטיִלער! דו זינגסט שוידערלעך. יוליק וועט כאַלילע, זײַן באַ אונדז א שטאַמלער.

אָבער יוליק האָט זיך ניט געשראַקן. ער האָט געשוּיבערט מיט די הענט-לעך לעווס געדיכטע פאַטלע און זײַן פענעמל האָט געשטראַלט פֿון פֿרייד. גאַלדע און לעוו האָבן אויך געשטראַלט. ס'האַט זיך שטענדיק אַרום זיי גע-שפּרייט א ליכטיקע געמיטלעכקייט. שײַן פֿון ליבע-אַייניקייט, פֿון אײַנפֿאַר-שטענדיקייט האָט זיך אַרום זיי געשפּרייט. אַמאַל פֿלעגט עס אַ ביסל צע-שטערט ווערן פֿון זייער טאַכטער. ס'האַט ניט געהאַלפֿן די צאַרטקייט, ווייכ-קײַט, וואָס גאַלדע האָט קעסיידער אַרױסגעוויזן צו דעם מײַדל, קעדיי צו לעשן איר אײַפֿערזוכט. גאַלדע האָט ניט אײַן מאַל געפֿרעגט באַ מיר:

— זאַג, איך בעט דיך. אָבער נאַר דעם עמעס זאַג. ניט שוין זשע בין איך טאַקע א שטיפֿמאַמע?

איך האָב גאַלדען געטרייסט, אָבער ניט זייער אנטשלאָסן. איך צו מײַנע קינדער בין ווייט געווען ניט אזוי ווייך, ווי גאַלדע צום מײַדל. און פֿונדעסט-וועגן, זינען מײַנע קינדער קײַנמאַל ניט געווען אזוי וויילד-פֿריילעך אָדער פֿאַרומערט, ווי לעווס טאַכטער. לעוו האָט געזאַגט, אז גאַלדע דאַרף זײַן מער שטרענג, מער האַרב, מער אנטשלאָסן מיט דער טאַכטער, אז פֿון דער צאַרטקייט ווערט זי נאָך מער צעלאָזן. ס'קאַן זײַן, אז ער איז געווען גערעכט. אָבער וווּ האָט גאַלדע געקאַנט נעמען האַרבקײַט?..

כאַטש גאַלדע איז געווען באַוועגלעך, אָבער דאַקטוירים האָבן געײַצעט א קוראַרט. און ווינטער איז לעוו מיט איר אוועקגעפֿאַרן קיין גאַגרי. פֿון-דאַרטן האָב איך געקראַגן א קלײַן בריוועלע, וועלכס האָט מיך זייער דערשראַקן. לעוו האָט געשריבן: „די ערשטע טעג האָט זיך מײַן ביסל גאַלד געפֿילט זייער גוט, נאַר איצט קלײַב איך זיך אין וועג, ווייל מײַן גאַלד האָט פֿאַרלאָרן דאָס לאַשן. אַנשרײַבן די ווערטער, וואָס זי וויל זאַגן, קאַן זי אויך ניט. ווי איך פֿאַרשטיי, האָט זי פֿאַרגעסן ווי צו שרײַבן אויך. אָף מיר הענגט א שוואַרצע כמאַרע. די זון איז פֿאַרגאַנגען. ווי פֿירט זיך די טאַכטער? וועגן יוליקן פרעג איך ניט. ער איז דאָך זיכער, אז דו ביסט זײַן מאַמע. דיין לעוו.“

פאר דער גאנצער צייט איז דאס פארפאלק, וואס האט לעווין געבראכט צו אונדז, ניט געקומען. כ'האב זיי צופעליק באגעגנט אין יידישן טעאטער. כ'האב זיי דערציילט, וואס פארא בריוול כ'האב געקראגן פון לעווין. זיי האבן מיר געזאגט:

— מיר ווייסן. מיר האבן אויך פון אים א בריוול. אן אומגליקלעכער מענטש, כאטש זי האט דאס געזאגט מיט גרויס מיטגעפיל, כאטש איך האב דאן ווינציק פארשטאנען, האב איך אבער גוט געוויסט איין זאך: איך האב געוויסט, אז מיטגעפיל פאדערט מי. ווען לעוו איז געקומען מיט גאלדען פון גאגרי, האט זיך אנגעהויבן א סעדרע דאקטוירים, קאנסולטאציעס מיט פראפעסארן, און מע האט גאלדען אוועקגעלייגט אין א ניידא-כירורגישער קליניק אף בורדענקאס נאמען. מע האט איר געמאכט א שארבן-טרעפאנא-ציע. ס'איז פעסטגעשטעלט געווארן, אז קיין געשווילעכץ, וועלכע מע איז כווישעד געווען אין מארך, איז ניטא. אז די בלינדקייט פריער, דאס פאר-געסן ריידן און שרייבן און דאס, וואס די רעכטע האנט און פוס זיינען איצט געליימט בא איר, איז א רעזולטאט פון א פארמערטן סקלעראז אפן באדן פון א יערושע-קראנקייט. און דאס איז אומעגלעך אויסצוהיילן.

נאך דער אפעראציע, ווען זי איז צו זיך געקומען, האט מען זי אויסגע-שריבן. אירע האר זיינען געווען אפגעגאלט, זי האט אויסגעווען, ווי א קינד. איר בליק האט אויסגעדריקט איין פינלעך-נאווע פראגע: „זאגט מיר, וואס איז מיט מיר?“

לעוו איז געווען נאענט צו שיגאען. אבער געארבעט האט ער אין די נעכט שטענדיק. ס'איז געווען אומפארשטענדלעך, ווו נעמט ער קרעפטן פאר דעם...

צום גרויסן ווונדער האט גאלדע אנגעהויבן ריידן. ניט אזוי פליסיק, אבער גאנץ דייטלעך. דער באוויסטזיגן איז בא איר געווען א קלארער. איצט איז זי שוין געלעגן בא אונדז, און לעוו פלעגט ארבעטן באטאג אויך. ער האט געשריבן א פיעסע וועגן די צייטן פון דער ערשטער מילכאמע, ווו ס'איז געווען אנגעמאלט א מילכאמע-אינוואליד, וועלכער איז געקומען אין זיין דארף א צונויפגעבונדענער מיט שטריק. ווען לעוו האט עס פארגע-לייענט, האט גאלדע געקייכט פון געלעכטער. און אז זי האט זיך אויסגעלאכט, האט זי געזאגט:

— לעוו, טייערינקער, וואס האסטו אנגעשריבן? קאן דען אזא צעקערע-פלסטער מענטש לעבן, ווייל מע האט אים צונויפגעבונדן מיט שטריק? קעדיי זיינע אייוורים זאלן זיך ניט צעפאלן?

— מיין גאלד, ער קאן, אויב איך וויל.

גאלדע האט ארויסגערוקט נאך אן ארגומענט:

— אבער מענטש איינער, ווי וועט אים זיין ווייב דערקאנען? דו שרייבסט דאך, אז מע האט אים צוגעשטוקעוועט די נאז, אז פון די וואנצעס האט מען אים געמאכט ברעמען, אז ביידע אויערן האט מען אים אראפגעשאסן.

— גאלדל, דאָס ווייב זײַנס וועט שוין א סײַמען האָבן, — האָט לעוו גע-
זאָגט, זיך פֿלוצעם פֿארטראַכט און באַמערקט: — הייסט עס, אײַך האָב דיך
ניט איבערצײַגט, דארף מען דאָ נאָך א שוויץ טאָן.

די פּיעסע איז אינגליכן פֿארטיק געוואָרן. מיכאַעלס האָט זי אָנגענומען
מיט א באַדינג, אז אייניקע בילדער (אײַך געדענק שוין ניט וועלכע) דארף
לעוו איבערמאָכן. פֿלוצעם איז גאַלדען געוואָרן זייער שלעכט. מע האָט זי
אוועקגעלייגט אין באַטקין-שפּיטאַל. פֿאַר דער גאַנצער קלאַגעדיקער צײַט
איז דאָס פֿאַרפֿאַלק, וואָס האָט לעוו געבראַכט צו אונדז, געקומען איין
מאַל. אײַך האָב זיך געוונדערט. לעוו האָט געזאָגט:

— ס'איז זיך ניטאָ וואָס צו ווונדערן און ניטאָ וואָס צו באַדויערן. בא-
דויערן דארף מען, ווען פֿריינט קומען ניט. אַבער...

די צײַט איז, פֿאַרשטייט זיך, ניט געשטאַנען. פֿרילינג 1936 האָט דער
קינסטלערישער פֿאַריין געגעבן א דירע מײַן מאַן. אזויווי די צוויי צײַמערן
אין לייבלינג האָבן געהערט איינעם אן אינזשעניער, וואָס איז אוועקגעפֿאַרן
ערגעץ אפֿן ווייטן מיזערעך, האָבן מיר עס לעוו ניט געקאַנט איבערלאָזן,
כײַן דעם האָט לעוו ניט געקאַנט בלייבן מיט די קינדער, ווייל ניט קוקנדיק
אפֿן גרויסן אומגליק, האָט ער דאָך געמוזט אַרבעטן. ער האָט געזוכט א
לענגערע צײַט און ער האָט געפונען א צײַמער אין אודעלנע. די באַלעבאַסטע
פונעם צײַמער האָט זיך אײַך גענומען פֿירן זײַן באַלעבאַטישקײַט. פֿאַרשטייט
זיך, איז ער אלע טאָג געווען אין מאַסקווע. פֿריער פֿלעגט ער פֿאַרן צו גאַל-
דען אין שפּיטאַל, פֿון דאַרטן פֿלעגט ער קומען צו אונדז, צונעמען דאָס,
וואָס אײַך פֿלעג פֿאַר אים איינקויפֿן, און פֿאַרן צו די קינדער. ער איז געווען
זייער אָפּגעצערט, אין זײַן בליק איז געווען פֿאַרלאַרנקײַט, אַבער געאַרבעט
האַט ער, ווי פֿריער, דורך די נעכט. ס'איז געווען ניט צו פֿאַרשטיין, וווּ
דער מענטש נעמט קויער. ווען אײַך פֿלעג אמאַל זאָגן, ער זאָל זיך צולייגן
אַפֿרווען, פֿלעגט ער מיך אָנקוקן פֿאַרווונדערט, אַדער זאָגן: „א שרייבער
מוז זײַן א רײַ, א שרייבער — א קאַמוניסט מוז אַרבעטן און לעבן דאָן, ווען
א פֿראַסטער באַסערוואַדאַם וואַלט אויסגעצויגן די פֿיס“.

גאַנץ אָפֿט פֿלעגט לעוו לייענען. ער האָט עס זייער ליב געהאַט. ער האָט
זיך גענייטיקט אין א באַדיקער רעאַקציע. אלעמאַל איז זײַן פֿאַרטיפֿטער
ערלעכער, אופֿמערקזאַמער צוהערער געווען גאַלדע, איצט איז זי געלעגן
אין שפּיטאַל, פֿלעגט לעוו לייענען מיר און מײַן מאַן. ער האָט אונדז אַנומלסטן
געלייענט די נאָוועלע „א קריגל מיך“. דאַרטן ווערט דערצײלט, ווי זעלנער
רוען אין דער אַלטער פעסטונג אין לוצק, א מיידעלע גייט מיט א קריגל
מיך אפֿן קאַפֿ איבערן סטעזשקע. די זעלנער האָבן זי דערזען. א זעלנער
פֿרעגט, וואָס זי האָט דאַרטן אין קריגל. דאָס מיידעלע האָט געקוקט אפֿ די
זעלנער מיט גרויסע אויגן. אירע דינע פֿיס האָבן געצײטערט. וויינענדיק האָט
זי געזאָגט, אז די מיך מוז זי אָפֿטראַגן אין שטאַט ארײַן. איינער האָט געזאָגט,
אז מע זאָל זי נעמען צוזאַמען מיטן קריגל מיך. און ווידער האָט איינער
געזאָגט, זי זאָל גיין ווייטער און ניט מוירע האָבן. דאָס מיידעלע האָט דער-

שראָקן געקוקט אף די זעלנער, האָט אויסגעווישט די טרערן פון די אויגן און פאמעלעך געגאנגען ווייטער מיט דער סטעזשקע. דעמלט איז ארויס-געקומען פון זיין געצעלט דער לייטענאנט ווערמוט, א פריש אָפגעגאָלטער, זויבער אָנגעטאָן. ער האָט זיך נאָכגעפרעגט בא די זעלנער, וואָס מע שטייט דאָ, איינער האָט געוויזן מיט דער האנט צו דער סטעזשקע, וואָס פירט קיין לוצק, דערציילט וועגן מיידל מיטן קריגל מיידל.

— ווער פון אייך וועט קאָנען אראָפשיסן דאָס קריגל פון קאָפּ? — האָט דער לייטענאנט ווערמוט געפרעגט בא די ארומיקע.

עס זינען געפאלן צוויי שאָסן.

נאָכדעם איז געווען אן אמפּעריי פון וועמעס שאָס איז דאָס קריגל אראָפּ-געפאלן פון קאָפּ. דערנאָך האָט שטיין, דער קאלבושעווער פּורמאן, געזאָגט אינדערשטיי: —

זי ליגט.

לעוו האָט זייער ליב געהאט די נאָוועלע. און ער האָט זי זייער גוט גע-לייענט. דערהויפּט דאָרטן, וווּ דער „קאלבישעווער פּורמאן“ דערציילט, וואָס פארא אַנטריבער ער איז געווען, אז די צוויי פּערד האָבן זיך א ריס געטאָן, איז נאָר ווי די צוויי לייבן. האָסט זיי ניט געקאָנט מער צוריקהאלטן. און ווייטער דערציילט דער פּורמאן, וויאזוי די שטייערן האָבן זיך אף אים ארופּ-געוואָרפּן און ער האָט געמוזט פארקויפּן די פּערד. נאָכדעם זאָגט ער: „מע האָט מיך פאַרשעפּט קיין לוצק, פּונקט ווי מיין אלטע קלייאטשע, וואָס איז געפייגערט. וווּ וועל איך אויסשטרעקן די פּיס?

ווען לעוו האָט געלייענט, פלעגט ער ווערן יינגער. זינע פלייצעס פלעגן זיין פאנאנדערגעוויקלט, ווי פאר גאָלדעס קרענק. ער איז, דוכט זיך, גע-פלייגן. נאָר דאן האָב איך עס ניט פארשטאנען. איך האָב נאָר געפילט, אז אין לעוו ברענט א הייליק פּיער און איך האָב געזען, אז ער איז א ריז. כ'האָב אויך געפילט, וואָס פארא גוטער כאווער ער איז, וואָס פארא איבער-געגעבענער פריינט. כ'קאָן זיך ניט דערמאָנען, אז ער זאָל זיך אמאָל האָבן באקלאָגט. כ'קען זיך אויך ניט דערמאָנען, אז ער זאָל קומען אין שטוב מיט ליידיקע הענט. דאָס איז געווען זייער א גוטער מענטש, און דעריקער אן אַרגאנישער שעפּער, מיט א ברייטער נעשאַמע און א ריזיקער פאנטא-זיע. וואָס פארא מענטש גאָלדע איז געווען, פארשטיי איך ערשט איצט אלץ מער און מער. ווען זי פלעגט מיר דערציילן וועגן אירע ברידער, וואָס זיי-נען געווען רעוואָלוציאָנערן און וועלכע זינען זעלטן געווען אף דער פריי, פלעגט עס מיך ניט זייער ווינדערן. איך האָב פארשטאנען, אז מענטשן מוזן טאָן אלץ, קעדיי שענער צו מאכן די וועלט. איצט פארשטיי איך פון וואָס פארא שיינעם שטאם זי איז ארויסגעקומען. איך פארשטיי אויך, וואָס פארא מוטיקער מענטש זי איז געווען. זי האָט מיר אמאָל דערציילט, ווי אין איינער א נאכט האָט זיך אריינגעריסן צו איר א געסטאפאָווען, האָט א שריידער געטאָן לעווס פארבלוטיקטע וועש, פארשטייט זיך האָב איך גלייך דערקאָנט זיין העמד. כ'האָב געפילט, אז מיין טויט איז געקומען. נאָר איך האָב א גע-

שריי געטאן צום געסטאפאווען — „נעמט צו די פרעמדע וועש, מיין מאן האט זי ניט געשלאגן, ער איז אומשולדיק און ערלעך. ווי האט איר גע- וואגט אריינגיין צו א פרוי מיט אזא שוידער? און שטעלט זיך פאר, האט זי געזאגט, ער איז ארויס“.

ביים לעוו פלעגט ליינען, פלעגט זיך גאלדע שטענדיק ווידערן, וואס ער ליינעט איין בוך זייער לאנג. ער פלעגט געלאסן זאגן:
— גאלדו, פארשטיי איין זאך. דער שרייבער האט דאך געשריבן א סאך לענגער, ווי מיין ליינען געדויערט.

איצט פארשטיי איך, אז ביז גאר זעלטן טרעפן זיך אזוינע מענטשן, ווי לעוו און גאלדע. פארוואס? פארוואס? פארוואס האט עס מיט זיי געשען?.. מע האט גאלדען מער אין באטקין-שפיטאל ניט געוואלט האלטן: לעוו איז געווען פארצווייפלט, ווייל ער האט מער ניט געקאנט בלייבן בא דער באלעבאסטע, ווו ער האט געווינט, ווארעם יענע איז געווען אזוי פראסט- הארציק, אז זי האט געמיינט — לעוו גלייבט, ווען זי דערציילט, אז יודיק האט אופגעגעסן צוויי הונדערט גראם פוטער מיטאמאל.
ווען ער פלעגט קומען צו אונדו, פלעגט ער שפאנען איבערן צימער און זאגן:

— זי שטעלט מיך בעדאלעס די גאנעוועטע. וואס זאל איך טאן? ווי קאן איך נעמען גאלדען אהין. איך וועל אוועקפארן אין שטאט, און זי וועט זי פארמאָרען פון הונגער.

איך האב געשוויגן, ווייל איך האב ניט געקענט זאגן — נעם די קינדער און גאלדען און קום צו אונדו. עס זיינען געווען א סאך סיבעס, פארוואס איך האב דאס ניט געקאנט זאגן. איינע פון די סיבעס איז געווען אויך די, וואס מיין מאן האט געמוזט האבן א צימער, קעדיי ער זאל קענען ארבעטן. ער איז דאך א שעפערשישער מענטש.

דערווייל איז נאך גאלדע אלץ געלעגן אין באטקין-שפיטאל. עס איז געגאנגען סוף 1936 יאר. אין איינעם א פרימארגן האט מען אָנגעקלונגען צו אונדו. איך האב געעפנט און דערווען לעווס טאכטער. אירע ליפן זיינען געווען וויס, ווי קרייד. זי האט שטייל צו מיר געזאגט:

— באנאכט האט מען צוגענומען דעם טאטן. וואס זאל איך איצטער טאן? די באלעבאסטע האט צוגענומען אונדזערע קישנס, קאלדרעס, די וועש. זי זאגט, אז אלץ איז איצטער אירס, ווייל דער טאטע האט איר ניט באצאלט קיין געלט. אבער דאס איז א ליגן. איך האב געזען, ווי דער טא- טע האט איר אלע כוידעש געצאלט. איך געדענק ניט, וואס איך האב גע- זאגט דעם מיידל. איך געדענק, אז זי איז ווי א בליק אראפ פון אונדזערע טרעפ. איך בין אוועקגעפארן צו דעם פארפאלק, וואס האט לעוו געבראכט צו אונדו קיין לייבלינג. אף מיין קלונג איז ארויסגעגאנגען די פרוי, א הויכע, מיטן שטענדיקן אויסדרוק פון געבידעטקייט און איידילקייט אפן פאנעם, האט זי צו מיר באלערנדיק געזאגט, ווען זי האט מיך אויסגעהערט: — דו האסט לעווס ביכער? אז דו וועסט קומען אהיים, פארברען זיי.

ערשטנס, האָב איך פארשטאנען, אז איך פאָדער צופיל פון מענטשן. איר אייזע האָב איך ניט געפאָלגט. איך האָב ניט פארברענט לעווס ביכער, ווייל איך האָב גוט געוווסט, אז אויב מע וועט קומען צו מיר, איז ניט דערפאר, ווייל איך בין אין עפעס שולדיק... כ'האָב אויך געהאט ארבעט, כ'האָב געמוזט איינארדענען לעווס קינדער אין א קינדערהיים. עס איז לאנג צו דערציילן אין וויפל אנשטאלטן איך בין געווען, ביז איך בין אוועק אין בילדונגס-מיניסטעריום אף טשיסטיע פרודי. איך געדענק ניט, וואָס איך האָב דארטן געטיינעט צו דער סעקרעטאָרשע. איך געדענק נאָר, אז איך האָב גערעדט ניט שטיל. מיינע רייד זיינען מיסטאמע דערגאנגען צו נאדע-זשדא קאָנסטאנטינאָווא דורך דער פארמאכטער טיר. זי האָט ארויסגע-שטעקט דעם גראָוון קאָפּ מיט די גוטע אויגן אין דער האַלב-אַפּענער טיר, צוגעגאנגען צו מיר, מיר גענומען פאר א האנט, אריינגעפירט אין קאבי-נעט, אַנגעגאַסן א גלאָז וואסער, צוגערוקט צו מיר, שטיל געזאָגט:

— שרייט ניט. ווי אַלט זיינען די קינדער פון דעם רעפּרעסירטן?

נאכדעם האָט זי מיר געגעבן צוויי פּטיאָוקעס. פאר יוליקן אין יאסליעס, פאר דעם מייִדל אין א קינדערהיים פון די עסטרייכישע שוצבונד-קינדער. ענדלעך, זיינען די קינדער געווען איינגעארדנט. אין די זונטיקס פלעג איך פאָרן צו גאָלדען אין שפיטאַל, צו יוליקן אין די יאסליעס. וועגן לעווין האָבן מיר גאַרנישט ניט געוווסט. איך האָב זיך פארשריבן אין א ריי צו פעשקאָווען, אָבער די ריי איז געווען זייער גרויס... ווען איך פלעג קומען צו גאָלדען אין באַטקין-שפיטאַל, איז זי געלעגן אין בעט אויסגעצויגן פלא-טשיק, זי פלעגט זעלטן עסן, וואָס איך האָב געבראכט און שטענדיק קוקן אף מיר מיט אירע ברוינע אומשולדיקע אויגן, ביז עס פלעגן זיך נעמען קינקלען פון זיי שווערע טרערן. אויסווישן זיי האָט זי ניט געקאָנט, ווייל זי איז דאָך געווען געליימט. פלעג איך ווישן איר פאַנעם, קוקן אפן האנטעך און ניט פארשטיין, פארוואָס ער ווערט ניט רויט...

גאָלדע האָט דאָך ניט גערעדט, אָבער איין וואָרט האָט זי ניט פאָרגעסן. מיט אומענטשליכעכער אַנשטרענגונג פלעגט זי עס פון זיך ארויסשטאַמלען, אקוראט, ווי ס'וואָלט זיך צו מיר געקליקט אן אַנגעווייטעקטער מירעדיקער אָס „5-5-לעווין“

וואָס האָב איך איר געקאָנט זאָגן? איך האָב גוט פארשטאנען, אז זי איז כוישעד לעווין אין פאראט. אז זי איז זיכער — לעוו האָט זי איבערגעלאָזן, ווייל זי איז קראַנק.

ענדלעך, אז מיינן ריי צו פעשקאָווען איז דערגאנגען, האָט זי מיך אויס-געהערט און געגעבן א צעטלעך מיט א נומער פון א קאַבינעט. און אין איינעם א פארנאכט בין איך אריינגעגאנגען אין דעם הויז, ווו זייער ווינציק מענטשן ווילן גיין. איך בין געשטאנען אנטקעגן א מענטשן, וואָס איז אפּאָ-נעם געווען פון א הויכן פאַסטן, ווייל ער האָט געהאט ראַמבן אף די לאַצן, און איך האָב אים דערציילט, וואָס עס האָט געטראָפן מיט לעווין, אז זיין פרוי ליגט אין שפיטאַל. ער האָט מיך אויסגעהערט, זיך אופגעוויבן פון

שטול, זיך אָנגעשפארט אף די דלאַניעס אין טיש, זיך אריבערגעבויגן צו מיר, און מיט איין אַטעם:

— איר זינט באַם זינען? גיט אהער דעם פראָפוסק. די מינוט אהיים! —
און הויך אף א קאַל: — וואָן!

איך געדענק גוט דעם וועג פונעם דאָזיקן הויז ביז מיין דירע אף קי-ראָו-גאָס. מער האָב איך ניט כלאַפּאַטשעט וועגן לעווין. עס האָט ניט גע-האַלפן מיין בעטן, מיין איינריידן. מע האָט גאַלדען, ווי א כראָניק, אויסגעשריבן פון באַטקין-שפיטאַל, און זי האָט זיך געפונען אין אן אינוואַלידן-הויז אהינטער טימיריאזעווער אקאדעמיע.

גאַלדען איז שוין געווען ניט צו דערקענען. ס'זינען געבליבן נאָר די אויגן און די ביינער. איך פלעג זי איינוויקלען אין דער דעקע, זי ארויס-טראָגן אף דער פרישער לופט. כ'פלעג אויסרייניקן איר געלעגער, ערגער איז געווען, ווען ס'איז געגאַנגען א רעגן אין דרויסן. דאן האָב איך עס גע-מוזט טאָן, ווען זי איז געלעגן אין בעט. נאָר דאָס אלץ איז געווען גאַר-נישט אנטקעגן איר בליק און דאָס איין וואָרט, וואָס זי פלעגט שוין איצט קוים-קוים פון זיך ארויסברענגען, „ל-ל-לעוו“...

ווען איך פלעג קומען צו יודיקן אין די יאסליעס, פלעגט ער צו מיר אויסשטרעקן די הענטלעך און זאָגן: „כאַטשו ס טאַבאָי“.

ווינטער זינען די טעג געווען קורצע. ביז איך פלעג אוועקפאַרן פון יו-ליקן צו גאַלדען, פלעגט שוין זיין פינצטער. אין איינעם א טאָג בין איך ווידער אוועקגעפאַרן צו דעם פאַרפאַלק, וואָס האָט געבראכט לעווין צו אונדז. יודיקס יאסליעס זינען געווען זייער נאָענט פון זייער ווינונג. אזא מאַזל האָב איך שוין געהאַט, אז שטענדיק, ווען איך פלעג קומען, פלעגט דער מאן אין שטוב ניט זיין. און איך פלעג ריידן מיט איר טעט-א-טעט. איך געדענק שוין ניט, וואָס איך האָב איר געזאָגט, נאָר מיסטאמע האָב איך זי געבעטן, אז זי זאָל זונטיק אריינגיין צו יודיקן, ווייל איך קאַן ניט באווייזן אי צו אים, אי צו גאַלדען.

זי האָט עס אויסגעהערט, זאכלעך, מיט גרויס פארשטאַנד צו מיר געזאָגט:
— יודיק איז, ווי א סאך קינדער, באזאָרגט. איך וועל ניט גיין צו אים

מיט קיין בייגעלעך און מיט צוקערקעס.

עס איז מיר קלאָר געוואָרן, וואָס דאָס איז פאַר א ווייכהאַרציקע פער-וענלעכקייט. מער האָב איך זיך צו איר מיט גאַרניט געווענדעט.

...ס'איז געגאַנגען דער זיבן-און-דרייסיקסטער יאָר. ווי פריער האָבן מיר פון לעווין גאַרניט געוויסט, ווי פריער בין איך געפאַרן צו גאַלדען און צו יודיקן. מיינע מעגלעכקייטן אָבער זינען געוואָרן קלענער, ווייל אין זיבן-און-דרייסיקסטן איז בא מיר געבוירן געוואָרן מיין זון. איך בין עט-לעכע וואָכן ניט געווען בא יודיקן. ווען איך בין געקומען אין די יאסליעס, האָט די דערצייערן געזאָגט, אז מע האָט אים אריבערגעפירט אין א קינדער-היים בא וואַלאַקאָאָמסק. איך בין אוועקגעפאַרן אהין. אָבער יודיק האָט מיך ניט דערקענט. ער האָט שווייגנדיק, מיט שטומע אויגן, געקוקט אף מיר,

צעברעקלט די בולקע, וואס כ'האב אים געגעבן, נאכדעם בין איך געזעסן אין וואגאן און איך האב ניט געקאנט פארשטיין, פארוואס מענטשן קויפן מארא-זשענע און פארוואס לאכן זיי...

דעם קומענדיקן זונטיק האב איך גאלדען אין אינוואלידן-הויז איך ניט געטראפן. עס איז געווארן א מוישעוו-זקיינים און גאלדען האט מען ארי-בערגעפירט ערגעץ אין א הויז פאר כראניקער, ניט ווייט פון ראהאטשאוו. מער האב איך גאלדען ניט געזען. איך פלעג זיך אפט פארשטעלן, ווי זי ליגט און פרעגט זיך אליין — „5-5-5-עוו...“

אין אכט און דרייסיקסטן יאר איז לעווס טאכטער געקומען צו מיר מיט א פאפירל. דארטן איז געווען אנגעשריבן, אז זי דארף גיין אין זאקס... איך בין מיט איר אהין אוועק. מיר האבן היפש געווארט, נאכדעם האט מען זי ארויסגערופן און זי איז צו מיר ארויס מיט א צעמל, ווו עס איז געווען אנגעשריבן, אז זיסקינד איז געשטארבן, און זי האט רעכט אלס טאכ-טער ארויסגעבן זינע ווערק.

פון דעם איז מיר קלאר געווארן, אז לעוו האט לאנג ניט אויסגעהאלטן און איז געשטארבן. און נאך האב איך פארשטאנען, אז ער איז רעאביליטירט. פארשטייט זיך, האב איך געשריבן בריוו קיין ראהאטשאוו, ווו גאלדע האט זיך געפונען, אנהייב ניין-און-דרייסיקסטן יאר, האב איך באקומען א בריוועלע, אז דער כראניק גאלדע לעוו איז געשטארבן.

...איצט האב איך געדארפט פארן נאר צו יליקן. ווי פריער האט ער מיר ניט דערקענט. כ'פלעג אים טרעפן זיצן ערגעץ אין א ווינקעלע. זיין דער-זיערן האט דערציילט:

— זייער א מאדנע קינד. רעדט ניט קימאט, אונדזער נעווראפאטאאלאג האט מיר געהייסן פרעגן בא אייך, צי קענט איר ניט זאגן, זינע עלטערן זינען געווען געזונטע?

דער וועג פון יליקס קינדערהיים איז געווען א ביטערער. אקוראט ווי איך וואלט געפארן פון לעווס צו גאלדעס קייווער.

איז פערציקסטן יאר איז פלוצעם צו אונדז געקומען א בלאנדע פרוי. זי האט געזאגט:

— איך בין גאלדעס שוועסטער. איך בין געקומען נאך יליקן. מיר ווייסן אלץ.

אין א קורצער צייט ארום האב איך זי פון ווייסרוסישן וואקזאל באגלייט קיין לעמבערג...

לעווס טאכטער האט אינגאנצן אופגעהערט קומען צו אונדז. עס האט זיך אנגעהויבן די מיכלאמע. זי האט זיך עוואקוירט מיטן קינדערהיים. ערשט אין פיר און פערציקסטן יאר, ווען איך בין צוריקגעקומען פון עוואקואציע, איז זי געקומען צו אונדז מיט דריי יונגעלייט. זי איז געווען גוט אנגעטאן. איר פאנעם איז געווען קייעכדיק און זאט. זי איז געווען זייער ענדלעך אפן פאטער. פונקט אזוי שטאלץ געהאלטן דעם קאפ, אבער איך האב געקוקט אף איר און געשטוינט. וויאזוי האט זי עס גארנישט ניט גע'ארשנט פון

פאטערס אינערלעכע מידעס? זי האָט אָפּגערוקט שטולן פאר די יונגעלייט,
זיך אליין געזעצט, און געזאָגט:

— איך בין זיך געקומען געזעגענען מיט אייך. איך פאַר אוועק צו מיין
טאנטע קיין אויסלאַנד.

מער האָב איך זי קיינמאָל ניט געזען. יודיק איז געוויס אומגעקומען אין
לעמבערג, ווי גאַלדעס שוועסטער און ברידער. זיסקינד לעוו איז א פארגע-
סענער נאַמען. אָבער עס לעבט זיין בוך נאַוועלן „פון וועלט צו וועלט“.
עס לעבן די העלדן פון זיינע נאַוועלן. און ער אליין דארף אויך ניט
פארגעסן בלייבן.

שעפעלעך

איך האָב געהאט אזא ביטערן שווערן טראַגן, אז מיין מאן האָט עס ניט
געקאָנט צווען, אפילע אין די רן-טעג פלעגט ער אוועקגיין פון שטוב. ווען
עס פלעגט מיר ווערן שלעכט, פלעג איך ארויסלויפן אין הויף. ביים איך
פלעג צוריק קומען, האָט ער טאַמיד געפרעגט, אויב ער איז געווען אין
שטוב.

— שיינדעלע, פארטיק?

איך פלעג ענטפערן, וואָס איך פלעג ענטפערן. מיר האָט שטארק פאר-
דראָסן, וואָס דאָס איז אזוי. פארשטייט זיך, האָב איך געוואָלט, אז ער זאָל
פילן, ווי ביטער מיר איז. כאַטש אין יענע צייטן זיינען מיר, ווייבער, געווען
ווי מאנצבלעך, מיט דעם אונטערשייד, אז ווען ס'איז געקומען די צייט, האָבן
מיר זיך געמוזט לייגן אין קימפעט. אין יענע צייטן האָבן מיר זיך געשעמט
ארויסצוברענגען דאָס וואָרט „מאן“, מיר פלעגן זאָגן נאר „כאווער“. אָבער
ער גופע, נעבעך, איז אויך געווען „טראַגעדיק“, אלע צאַרעס, אלע קריזן-
דעס, אלע שלעק פון דער גאנצער וועלט האָט ער געטראַגן אָף זיין ברייטער
געבויהענער פלייצע. כּוּך דעם האָט ער געלערגט מאַרקסיזם-לעניניזם און
ווען עס האָט זיך אָנגעהויבן די קאַלעקטיוויזאַציע, איז ער ווי א „פינגף און
צוואנציקער“ געשיקט געוואָרן אין א דאַרף אריין, ניט ווייט פון כאַרקאָוו.

איך, ווידער, בין שוין געווען אין די לעצטע כאַדאַשים. איצט וואָלט איך
גראַד יאָ געקענט עפעס עסן, אָבער פונעם ביסל הירזשענע קאַשע מיט דעם
צעפלאַכטענעם וואַבלע-וויידל האָט מיר געשלאַגן צו דער גאַל. געוויינט
האָב איך אין סאַמע עק כאַרקאָוו, בא צוויי שוועסטער, פאָרזעסענע מוידן.
איינע ניט יינגער ניט עלטער פון דער אנדערער, ווייל זיי זיינען געווען א
צוויינג און דערצו ניט פאר קיינעם געדאַכט, זיינען זיי נאָך געווען דוואַ-
ריאַנקעס. זיי האָבן פאַרמאַגט א סאַד, א קו, הינער און א גאַנצן מיניען אָפּ-
געקראַכענע אַלטע קעץ. גאַנצע טעג האָבן זיי געראַמט, געוואשן דאָס גע-
פעס, געשייערט די טעפ מיט די פאַנען. דער סאַמאָואַר האָט געפינקלט, די

צײכטיקע קופערנע פאנען האָבן געשפּיגלט, די אויסגענייטע סערוועטקעס, געקראַכמאלעטע, גלאַט-געפרעסטע האָבן געשעמערייט ווי קלאַרער לאַק. די דוואַריאנקעס האָבן געוואָלט דערגיין א טאַק און אַפט פֿלעגן זיי בא מיר שטיף פרעגן:

— סאַפּיאַ דאווידאָווא, וווּ איז אײַער מאַן? ווען וועט ער שוין קומען. איך פֿלעג ענטפערן:

— ער וועט קומען צו מיין קימפעט.

און בא מיר איז שוין געווען אַט-אַט... איך בין געווען אין דעקלעט. מיין כאווער וווּ איז? ער איז דאַרט, וווּ די פּאַרטיי דאַרף אים.

מאזלסטאוו? איך לײג שוין, איך בין גליקלעך, איך האָב א ווין!

ביידע אַלטע מוידן האָבן פּאַרגעסן צו שנייען די פּאַנען, אַלע טאַג זײַנען זיי געלאָפּן צו מיר אין שפּיטאַל מיט פֿלעשער מילך, מיט טעפּעלעך סמע-טענע, מיט לײזע אײער, מיט פּוטער-בולקעלעך...

ווען איך האָב געדאַרפט ארויס פון שפּיטאַל, זײַנען זיי געקומען מיט אזא מיין פּעקל מיצקעלעך, לײבלעך, זיי האָבן ניט געזשאַלעוועט זײַערע אַלטע ווייכע פֿלאַקסענע לײעכער. זיי האָבן אָנגעשניטן און ארומגעווימט א שלאַל ווייכע ווינדעלעך, נאָר ווי א מאמע וואָלט דאָס געקאַנט טאָן.

און מיין כאווער וווּ איז? ער איז דאַרט, וווּ ער דאַרף זײַן.

געקומען אין שטוב. מינע אַלטע מוידן האָבן פּאַנאנדערגעוויקלט דאָס קינד — וויי געשריגן! צעפּרייטע אונטער די אַרעמלעך ביז בלוט. אין די ענגע ערטערלעך אויך ניט בעסער. אפּן קעפל — איין אויסגוס פון בלאַטערן. איך שטיי קוים אף מינע פּיס. איך עס זיך אוף! סטײַטש, וויאזוי האָב איך דאָס ניט א קוק געטאָן, ניט צעוויקלט, ביים מע פֿלעגט אים ברענגען, כּײַזאַל אים אָנזויגן.

ביים איך זע, ווי מינע באלעבאַסטעס רירן זיך צו צום אייפּעלע, גלי-

ווערן מיר די אייוורים. הענטלעך, פּיסלעך — שטרוי. דאָס קעפל וואַקלט זיך, ווי א זאַנג פון ווינט. זאָגן זיי, די דוואַריאנקעס, אז מע דאַרף אריינשיטן קלײַנע אין טאַרבעלעך, דאָס גוט אויסזידן, און אז עס וועט זיך אַפּקליין, דאַרף מען אין דאָזיקן וואַסער אויסבאַדן דאָס קינד. מיר גיבן זיי אַלע צוויי שאַ א גלאַז געברייטע מילך, א הינערשע פּאַקע. איך בין געקומען צו די קרעפטן, דאָס קינד? דאָס קינד האָט אופּגעלעבט, פּאַטער געוואָרן פון אַלע שלעך.

און מיין כאווער וווּ איז? ער איז נאָך אַלץ נישטאַ. איך בענק נאָך אים? געוויס! כּײַהאַב פּאַריבל אף דער פּאַרטיי? כּאַליעוועכאַס! אַבער קיין נאָמען האָט נאָך ניט דאָס קינד. מינע באלעבאַסטעס אייצען מיר, איך זאָל אים רופן וואַניאַ, אַדער אויב ניט, איז געאַרגי. איך פּאַטער זיי אַפּ מיט א טערעך, איך וועל זיך מעיאשעו זײַן מיט מיין כאווער.

דערווייל דאַרף איך שוין גיין ארבעטן. דער וועג צו דער ניי-פּאַבריק און צוריק איז מיר צען מאָל אזוי לאַנג, ווי ער איז. איך טראכט זיך: מיין זיידן, וואָס די פעטליראָוועס האָבן אומגעבראַכט, האָט מען גערופן רעב שאַלעם, מיין טאַטן, וואָס איז אומגעקומען אין בירגערקריג, האָט מען גערופן

פראַסט שאַלעם. זאָל זשע מיין זון הייסן שאַלעמקע. איך שרייב אָן דעם
כאווער מינעם א קורץ בריוול, און איך קריג נאָך א קירצערן ענטפער:
„מיין טייערע, מיין ליבע שיינדעלע! עס גייט דער שניט. איך מוז זיין
דער טאטע צו דער טווע אויך. עס גייט מיר אויס די נעשאַמע, וואָס איך
בין דאָ, דו — דאָרטן! איך ווייס, אז דו וועסט זאָגן, אז דו דארפסט ניט,
אַבער איך האָב דיר ארויסגעשיקט א פאַר רובל. שרייב א פאַר ווערטער
וועגן קינד. שיק מיר א שמייכל, און, פארשטייט זיך, וועסטו אַנזאָגן ווען
דו וועסט קריגן די מאמטאקים. גיב אכטונג אָף אים. איך שטויס זיך אָן,
וואָס פאַר א מאמע דו ביסט, זיי געזונט, מיין קרוין.

דיין יאנקעטשקע.”

איז דאָך מיר וויל און גוט! קאָן אַבער אלץ ניט זיין גוט. שאַלעמקע
שרייבט טאָג און נאכט. איך קוק, איך טאפ, איך זע גאַרנישט. אַבער איינע
פון מינע באלעבאַסטעס האָט יאָ דערזען, אז דאָס לינקע ברוסטל באם קינד
איז צונטער רויט און הארט ווי א שטיינדל. לויף איך אין קינדער-קאַנסול-
טאציע. דער דאָקטער זאָגט:

— לייגט קאַמפרעסלעך פון בראַנפן.

ס'איז גרינג צו זאָגן: וווּ האָב איך בראַנפן? נייען מינע באלעבאַסטעס
ווידער טאַרבעלעך. זיי שיטן אהין אריין פלאַקס-זוימען, קאָכן עס, אז ס'ווערט
א ביסל אָפגעקילט, לייגן זיי די טאַרבעלעך אָף שאַלעמקעס ברוסטל — א
טאַרבעלע ארוף, א טאַרבעלע אראָפ. דאָס קינד פלאצט פון געשריי. איך ריר
זיך פון זינען, אַבער די טאַרבעלעך לייגט מען... אפן פערטן טאָג זאָגט איינע
פון די מוידן:

— פאַלגט מיר, סאָפיא דאווידאווא, מע דארף אים אויסבאַדן אין רומי-
אניק-וואסער, אַבער ניט אין לעבלעך, נאָר אין גאַנץ הייסער, מע זאָל קוים
קאָנען האַלטן די האנט דערין.

ווען זיי האָבן אריינגעלייגט דאָס קינד אין מולטער, בין איך ארויסגע-
דאַפן פון שטוב. זינע קוילעס האָב איך געהערט אין סאָד. פלוצעם איז שטייל
געוואָרן. „א סאָף“ — טראכט איך — און לאַז זיך צו דער שטוב. אנטקעגן
לויפט מיר איינע פון די צוויי מוידן און שרייט ניט מיט איר קאָל:

— ס'האָט געפלאצט!

שאַלעמקע האָט גענומען קוועלן, ווי כ'וואַלט אים אלע טאָג מיט עפעס
אַנגעפילט. ער האָט געשיינט. ער האָט געהאט בלויע אייגעלעך און ליכטיקע
האַר. ער איז געווען אויסגעגאַסן יאנקעטשקע. אז איך פלעג מיט אים ארויס-
גיין אפילע אין סאָד, פלעג איך אים צודעקן מיט עפעס דאָס פענעמל. מיין
כאווער פלעגט אויך איצט קומען. עמעס, דאָס פלעגט טרעפן ניט אָפט.
אַבער ווען ער איז געקומען, איז ליכטיק געוואָרן אין אלע ווינקעלעך. מיר
האָבן זיך אלע דריי אוי געפרייט איינער מיטן אנדערן, אז איך פלעג אָפט
אין דער שטייל פרעפלען: „זאָל עס מיר ניט פארשטערט ווערן. זאָל דער
גוירל אונדז באשירעמען!“

...אבער אין פינף און דרייסיקסטן יאָר האָט מען יאנקעטשקען צוגענומען. איינער א מענוויל, וואָס האָט געפירט ברויט צום עלעוואטער, האָט א דריי זעקלעך ווייץ אָפגעזעצט אף לינקס, האָט מען באשולדיקט מיין יאנקעטשקען אין צערענצלען מעלוכיש ברויט. איך בין געגאנגען, איך האָב גערעדט, כ'האָב אָפגעשלאָגן אדע שוועלען, נאָר ס'איז געווען ארויסגעוואָרפן! איך ווייס גארנישט מיט נישט...

אז עס גייט, איז — דורך טיר און דורך טויער. איינע פון מינע געטרייע באַלעבאַסטעס איז פלוצעם געשטאַרבן. דער צווייטער איז פון גרויס אומגליק באפאלן אזא טרייסלעניש, אז זי האָט קיין טרונק וואסער אליין ניט געקאָנט נעמען. איך אָבער מוז ארבעטן. שאַלעמקע איז געגאנגען אין קינדערגאַרטן. קיין ווארעמע זאכן האָב איך פאר אים ניט געהאַט. האָט ער זיך צוגעקליט און גענומען הוסטן. די דאָקטוירים האָבן געייצעט, איך זאָל אים פירן אין א ווארעמען קאנט. ווי זאָל איך אים פירן, אז עס קלעקט מיר ניט די כאַלע אף דער מויע. דערווייל לייגט זיך די צווייטע באַלעבאַסטע שאַפן און שלאָפט אַינן אף אייביק. געפינען זיך יאָרשים. איך מוז ארויס פון דער דירע, און שאַלעמקע הוסט ווי עס דאַרף צו זיין. וואָס טו איך, וואָס הייב איך אָן צו טאָן? האָב איך צונויפגענומען א פאַר לייַלעכער, א צוויי טישטעכער, כ'בין אוועק אפן אַלטן מאַרק, אויסגעשלאָגן א פאַר רובל, גענומען א בילעט און איך פאַר שוין, אז וויי איז מיר, מיט שאַלעמקען קיין יעוּפּאַטאַריע.

געקומען קיין יעוּפּאַטאַריע, גיי איך אריין אין ראיקאם. דער סעקרעטאַר הערט מיך אויס און זאָגט:

— איך זע, אז איר זייט ניט קיין פארשלאָפן ווייבל. פאַרט אין קאַלווירט וואָס איז אמאָל געווען די קאַמונע „וואַיא-נאַווא“. דאָס איז דאָס, וואָס איר דאַרפט.

געקומען אין קאַלווירט, זע איך, אז דער סעקרעטאַר האָט מיך ניט אָפ-גענאַרט. ס'איז דאָ א קינדערהיים, ארבעט פּעלט אויך ניט. איך ארבעט אין פּעלד-בריגאדע, בענצקע גוטמאַן פירט דעם טראַקטאָר. איך שטיי בא דער זייעלע, איך האָב זיך אויסגעלערנט די מעלאַכע. מע זאָגט שוין אפליע, אז איך בין א בעריע. אָבער איך בין א בעריע אומגערו, וואָרעם אפן האַרצן איז מיר גענוג פינצטער. יאנקעטשקע גייט מיר פון זינען ניט ארויס!

און דער סטעפ איז ברייט, דער הימל הויך, עס פלאַטערן דורכזיכטיקע פאַרהאַנגען באם האַרזאַנט. די לופט — כאַטש טרינק. אָבער פאר מינע אויגן הענגט טאַמיד דער שוואַרצער שלייער. איך טראַכט קעסיידער: „גוואַד, וווּ ביסטו אהינגעקומען, יאנקעטשקע? פארוואָס קומט עס דיר? דערפאַר וואָס דו האָסט קיינמאָל ניט צוגעשיקט א ביסל מעל פאַר מיר און שאַלעמ-קען?! איך שלינג מיין ווייטעק, די טרערן אין מינע אויגן זינען ניט פון ווינט...“

שאַלעמקע איז שוין א היפש ינגל. ביים איך גיי נאָך דער ארבעט אין קינדערהיים, פרעגט ער:

— מאמע, פארוואָס קומט קיינמאָל, קיינמאָל ניט מיין טאטע צו מיר?

איך טראכט אהין, איך טראכט אהער און איך זאג אנומלטן צו מיין טראקטאָריסט אויף און אזוי. שווייגט ער. זאג איך ווידער. שווייגט ער וויי-טער. נאָר איין מאָל קום איך אריין נאָך דער ארבעט אין קינדערהיים, לויפט מיר אנטקעגן שאַלעמקע מיט אזא סימכע:

— מאמע, קום גיכער, דער טאטע איז דאָך געקומען!
און אזוי האָט זיך דאָס געפירט: אלע טאָג נאָך דער ארבעט פֿלעגט בענצקע קומען צו שאַלעמקע און אזוי קונציק האָט זיך בענצקע פאר-שטעלט פאר א טאטן, אז ווען גיט די מילכאַמע...

* * *

בענצקע גוטמאן איז פריִווייליק אוועק אפן פראַנט, איך מיט נאָך צוויי קאָלוירטניצעס זײַנען אוועק מיט דער טשערעדע שאַפ. שאַלעמקע מיט די איבעריקע קינדער בלייבן אין קינדערהיים. פארשטייט זיך, האָב איך אַפ-גערעדט מיט מערע גאָלדבערג און מיט נאָך קאָלוירטניצעס, אז ביים זיי וועלן אוועק פון קאָלוירט, זאָלן זיי מיטנעמען שאַלעמקע. און אזוי וואָלט טאקע געווען, ווען די פאשיסטן וואָלטן געקומען א ביסעלע שפעטער. וויפֿל ס'האָט געדויערט ביז מיר זײַנען מיט דער טשערעדע דערקראַכן קיין טולע, איז לאַנג צו דערציילן. וויפֿל שפעלעך מיר האָבן געלאָזן אָף די וועגן, האָט קיינער גיט געציילט. די עוואקואציע איז אויך א לאַנגע סעדרע. ווי נאָר די מילכאַמע האָט זיך געענדיקט, בין איך געשפרונגען פון צוג צו צוג, און א קוים לעבעדיקע האָב איך זיך דערקליבן קיין קרים. געקומען אהין — דער קאָלוירט איז דאָ, אָבער קיין איין ייד איז נישטאָ. די קאָלוירטניקעס דערציילן מיר וווּ די קינדער מיט אונדזערע קאָלוירטניקעס ליגן. איינע א קאָלוירטני-צע זאָגט:

— אויב דו ווילסט, וועל איך דיר ווייזן, דאָרט ליגט דאָך דיין יינגל אויך.

איך בין גיט געגאנגען אהין צו יענעם אָרט. דאָס איז געווען איבער-מינע קויכעס. פאר מינע אויגן זײַנען געלעגן די אויסגעשאַכטענע קינדער און אלע יונגע שפעלעך, וואָס זײַנען אויסגעגאנגען אין וועג, ביים איך האָב געוואָלט ראטעווען די טשערעדע.

אין גאס-צימער נומער איינס

(קימאט דאָקומענטאל)

דאָס מאָל האָט מען אין מאלייעווקער שפּערישן אַפרו-הויז מיך באזעצט אין א זעלטן-ראכוועסדיקן צימער. א שרייבטיש, א טומבע לעבן בעט, א קילעכדיקער טיש מיט שטולן אינמיטן צימער, א סאָפּע-בעט בא דער וואנט,

פענצטער אף מירערך און אף מיירעו, טונקל-בארדא גארדינען אף אלע פענ-צטער. די ערשטע זאך האב איך באטראכט די לינקע זייט פון דער שווע-רער גארדינען-שטאף. ס'וואלט טאקע געווען א ייזשער איבערצודרייען די גארדינען אף דער לינקער זייט. אף דער לינקער זייט זיינען די גילדענע צווייגעלעך געווען בלייכער. זיי זיינען ניט געקראכן אין די אויגן אריין. ס'וואלט איך געווען בעסער, ווען דאס צימער איז קלענער. כ'האב קיינמאל אין מיין לעבן אזא גרויסן צימער ניט פארמאגט. ס'האט מיר גענאגט א גע-פיל, אז כ'געפין זיך אין דאזיקן צימער צופעליק... א ווערטל זאגט „מע זאל ניט געפרוהוט ווערן, צו וואס מע קען געוויינט ווערן“... פארנאכט, ווען איך האב פארצויגן די גארדינען אפן פענצטער פון מיירעו, האב איך שוין געוויסט, אז כ'וועל זיך ניט צוגעוויינען צו דער ראכועס. דער זון-פארגאנג, פון וועלכן כ'האב זיך געוואלט ראטעווען, האט דורכגענומען די בארדא-גארדינען און דער צימער איז פול געווארן מיט א רויטן אפשיין. אלץ אין צימער האט ווי געפלאקערט. אף די ווענט האבן אפגעווימלט די טאפעטן. אפייע דאס וואסער אין גראפין אפן קיילעכדיקן טיש איז רויט גע-ווארן.

דער זון-אופגאנג האט אויך געטאן זינס דורך די גארדינען. אויסטער-לישע רויטלעכע שאטנס האבן זיך געשפרייט אפן פארקעט. זיי זיינען גע-ווארן אט לענגער, אט קיורצער. זיי האבן געגרייכט דעם שרייבטיש. ווי מיט אומזעוודיקע פענולעך האבן זיי געלייגט אפן פאפיר אונטער מיין פען ציטערנדיקע רויטלעכע פלעקן. עס האט אנגעווייט אומרו, אומזיכערקייט און אומגלויבן צו זיך אין דערפאלג פון דער ארבעט. שפעטער האט זיך שוין אזוי געמאכט, אז דאס רויטע אפשיין, אלדאס איבעריקע זיינען פארוואקען געווארן אין פאריאסעמטקייט, אין געזאנג וועגן א יונג פארשניטן לעבן. אט זיצט די פאריאסעמטע מאמע באם שרייבטיש אנטקעגן מיר. זי קוקט אף מיר דורך די טרערן, וואס פלייצן אן אופהער פון אירע אצוועסדיקע אויגן, און אירע ווערטער רייסן זיך צו מיר, ווי דורך א דאמבע. זי זאגט:

— דאס איז געווען א פיקכעס. מיינט ניט, אז איך טרייב עפעס איבער. ווי נאך זי האט זיך אפגענאפלט פון מיין טראכט, אזוי איז זי באלד קרוג געווען, און וואס ווייטער האב איך אלץ מער סימאנים געהאט, אז זי איז אנדערש, ווי אלע איבעריקע קינדער, מיט וועלכע כ'האב זי פארגליכן. איר ווייסט, אז מיין מאן איז א יידישער שרייבער. אבער ניט נאך דערפאר האבן מיר געוואלט, אז אונדזער קינד זאל קאנען יידיש, אף וואס פארא שפראך וואלט מיר נאך אזוי געווען צו דער האנט כ'זאל איר דערציילן וועגן מייע טאטע-מאמע, וועגן מייע באבעס און זיידעס און אין אלגעמיין גערעדט, וועגן אונדזערע יאדערדיקע בעסאראבער יידן. איך געדענק אין עוואקואציע, האט דער פאטער איר געלערנט יידיש. ער האט געדיקטעוועט, און זי האט געשריבן. אין דער דיקטאווקע זיינען געווען א סאך גרייזן, האט דער פאטער איר אעקגעשטעלט אן איינס מיט א מינוס. זאגט זי צו אים: „טאטע, דעם איינס האסטו מיר געשטעלט ריכטיק, אבער דער מינוס האט זיך בא דיר

ארויסגעכאפט, ווייל דו האָסט קיין אַנבייסן ניט געגעסן". דאָס איז געווען ריכטיק, וואָרעם עסן איז ניט געווען וואָס. דערנאָך, מיר זײַנען צוריק געקו- מען קיין קעשענעוו, שטיי איך מיר מיט א שכינע און גיב אכטונג, ווי דאָס קינד שפילט זיך. מיטאמאָל פאלט די שכינע אָף א האמצאָע: „זאָג מיר, ביסט א יינגעלע, צי א מיידעלע". איר זעט דאָך, אז איך בין א קאָן, אַט איז מײַן וויידל, זאָגט מײַן מיידעלע און טוט אפילע קיין שמייכל ניט.

די פאריאסעמטע מאמע גייט צו צום קיילעכדיקן טיש, גיסט אָן א ביסל וואסער אין גלאָז, טוט א זופ, זיפצט און שוויגט. אירע הענט הענגען אראָפּ פון ביידע זײַטן שטול. איך קוק אָף אירע הענט, דערנאָך צו אירע אקסלען, צו איר האַלדז, צו איר פאַנעם. דאָס פאַנעם אירס האָט קוים אַנזעעוודיקע קנייטשעלעך. זיי ציען זיך, ווי זעלטן באטראַטענע סטעזשקעלעך פון אירע שלייפן צו איר שטערן. זיי לויפן אראָפּ צו אירע אויגן, ציען זיך ווידער צום שטערן און ווערן פארפאלן ערגעץ אין אירע געדיכטע קורץ-געשוירענע האַר. עס וואָלט מײַן בליק איבער די קנייטשעלעך פון איר פאַנעם, איבער אירע פייכטע באָן. איך טראַכט: סױוואָלט שוין גענוג געווען. און זי רעדט ווידער: דאָס קאָל אירס, דוכט מיר, איז דורכגענומען פונעם רויטן אָפּשיין, וועלכער ווערט איצט אַלץ טונקעלער, ווייל דער זון-פארגאנג איז שוין אהינטער דעם דוירעסדיקן דעמב, וואָס שטייט אהינטער מײַן פענצטער. איר געפאלן, טריב קאָל דרינגט דורך דעם רויטן אָפּשיין און צעגיסט זיך איבערן גרויסן צימער. — מיינט ניט, אז איך קעכל זיך אין מײַן אומגליק. איך בין ניט קיין באַסיעכידע. עס זײַנען דאָ גענוג קלאַגנדיקע טאטע-מאמע. כרייד שוין ניט וועגן די, וועלכע מע הערט שוין קימאט אָף צו באַקלאָגן. אָבער בא מיר איז אוועקגעריסן געוואָרן אזא געראַטנקייט, אזא קוואל שײַן. מע זאָגט אמאָל צו מיר — איר האָט א זון, איר האָט אייניקלעך, פון דער טאכטער איז אייך אויך געבליבן אזא ווײל קינד, אזא מיידל. איך שוויג. וואָס זאָל איך זאָגן? איך ווייס גוט, אז קיינער, קיינער וועט ניט פארבייטן קיינמאָל מײַן פארשניטן קינד, די קרוין פון מײַן קאָפּ. מיר זײַנען דען געווען א מאמע מיט א טאַכטער, ווי בא לײַטן? מיר זײַנען דאָך געווען איין גוף מיט איין געשאַמע! ווער וועט פארשטיין אפילע אָף א האַר, ווי געקניפט און געבונדן מיר זײ- נען געווען?

די זון האָט אויסגעשעפט דעם רויטן אָפּשיין. דער ווינט באוועגט די מעכטיקע צווייגן באם דעמב. אפן פארקעט שפרייטן זיך צעפליטערטע שאַטנס. די טריבע מאמע הייבט זיך אָף פון שטול. זי טרעט אָף די שאַטנס, זי באוועגט זיך אין אומוואָרהאפטיקן רוים פון צימער. עס נעמט מיך ארום א יענוועלט, וואָס לאָזט זיך ניט באַגרייפן... עס רוישט דער דעמב אהינטער דעם פענצטער אזוי אומעטיק-אומעטיק, ווי ער וואָלט פארנעמען די אצוועס, וואָס שטראַמט צו אים ארויס דורכן אָפּנעם פענצטער.

כהאָב שוין גענוג. אירע ווערטער אָבער פאלן אָף מיר ווייטער. זיי גלאָקן צו מיר פון אומגעהויערער טיפעניש. — ס'טרעפט, אז מע טרייסט זיך א קאפל פון דערוף, וואָס מע האָט זיך

צו דערמאָנען אן אוועק, א באַליידיקונג, אן אוימיידלעכקייט. איך האָב עס ניט. מיין קינד איז פון קליינעווייז און ביז צו דער לעצטער שאַ געווען צאָרט און מילד. איר ליבע צו מיר איז געווען אומפארבייגענדיק. דאָס גאנצע זעל אירט איז געווען דורכגעוועבט אין יעדער קלאַפּ פון מיין האַרץ. אלע אירע פארטראַכטן, אלע אירע זעונגען האָט זי מיר פארטרויט. ס'איז פאר אונדז ניט געווען קיין גרעסערער פארגעניגן, ווי זיין אינייעם. ס'איז ניט געווען פאר מיר קיין גרעסערער טינעג, ווי ליינען אירס א דערציילונג, ווי בילעבן איר דערפאַלג. מיר דוכט, אז מיין ווייטעק וואָלט גאָר ניט געווען אזוי גרויליק, ווען זי וואָלט ניט געווען באַגאבט. איר ליב און לעבן איז געווען דורכגענומען מיט אונדזער הויך, מיט אונדזער אַטעם... וויי און ווינד איז מיר! ווען איך זאָל דאָ זיין מיט אַיך אזויפיל נעכט, וויפיל נעכט שעכערע-זאדע האָט פארבראכט מיט דעם יעניקן, וואָלט איך אַיך ניט געקאָנט אויס-דערציילן אַיך, וואָס אונדז ביידן האָט פארייניקט.

שוין גאָר-גאָר אין די לעצטע טעג, איך זיין לעבן איר בעט, טוט זי בא מיר א פרעג: „מאמע, ווי מיינסטו, ווי מיינסטו, מאמע, דו וועסט דאָר מיך ניט אַפּנארן, האָ?\" איך האָב זי יאָ אַפּגענארט... זי האָט דאן קוים א שמייכל געטאָן צו מיר און געזאָגט: „דו ווייסט, ווען איך בין גאָר אן אנ-דער מאמעס א טאכטער און איך קום אין א פרעמד-פרעמדער שטאָט, און גיי אף אן אומבאקאנטער גאס און פּלוצעם דערזע איך דיר, וואָלט איך גלייך דערפילט, אז דו, גאָר דו, גאָר דו איינע האָסט געדארפט זיין מיין מאמע... אין צימער איז שוין קימאט פינצטער. זי גייט צו דער טיר. גאָר איר סילעט צייכנט זיך בויִלעט אין דער פינצטערניש. זי שווייגט. איך שווייג געוויס. זי האָט צוגעבונדן צו מינע ווערטער מוירעדיקע שטיינער. שטיינער, וואָס לאָזן זיך ניט אַפּבינדן.

ליידיקע פּלעשער

נעסיע, אָדער, ווי מע רופט זי, נעסיע יעפּימאָונע, שעמט צווישן אירע פריינט ווי א מאכניסירעכטע. עס טרעפט א כאווערטע קלינגט איר אָן און שיקט צו נעסיען א גאסט, וואָס איז געקומען צו איר גופע. דאָס מאַל האָט נעסיע אָנגעקלונגען איר כאווערטע באַסיען.

- דו וועסט זיין פארנאכט אין שטוב?
- געוויס. וואָס ביסטו אזוי צעטראָגן, ס'האָט עפעס געטראָפּן?
- כּוועל קומען, וועל איך דיר דערציילן.
- דערצייל שוין, איך האָב צייט, איך הער.
- דאָס איז ניט קיין טעלעפאָן-געשפרעך. איך וועל קומען.

באסיעס מאן, נאטאן באַריסאָוויטש, האָט געהערט, וואָס דאָס ווייב האָט אריינגערעדט אין טרייבל, האָט ער געוואָלט וויסן.

— באסיע, ס'האט עפעס געטראפן בא נעסיען?
 — וואָס ווען האָב איך ניט צעקײַט. אָבער ס'געפעלט מיר ניט איר סאַרט רײַדן. האָב געדוּלד, זי וועט קומען, וועט זי דערצײלן.
 פארנאכט איז נעסיע געקומען. אָבער דערגײן דעם אײקער איז באסיען ניט גרינג געווען, כאַטש זי האָט געפילט, אז נעסיע איז פול, ווי אן אויג. אָבער נעסיע האָט גראַד געשוויגן, ווייל עווייז געשמייכלט, האָט באסיע גע-ווארט. ס'איז דאָ א ווערטל: אז מע ווארט, דערווארט מען זיך.
 נעסיע האָט געשפאנט איבערן צימער, שווער געאַטעמט, פּלוצעם זיך אָפגעשטעלט, א וויש געטאָן די לײפן מיט א וויס טיכעלע און אַנגעהויבן:
 — איך זאָג דיר, באסיע, אז מע קאָן פּלאצן. אזא מיין איסטאַריע. ס'קומט צו דיר א גאסט, האַלט זיך מיט אים! הער זיך אײן וואָס עס טרעפט.
 — אָבער אַלץ טרעפט נאָר מיט דיר!

— האָב ניט קײן פריוויטשקע ארײַנצופאַלן אין די רײד. און הער מיט קאַפּ. יענע וואָך קײנגט מיר אַן פּײגע און דערצײלט מיר, אז צו איר איז געקומען פון גאַרקי אירער א באקאנטערס א זון. זייער א ווילדער, א קלוגער, א קראסאוועץ, א אינטעליגענט. אָבער זי האָט גראַד צוויי פּוטיאַווקעס אין קלאַזמער פּאנסײַנאַט, איז עפּשער קאָן דער כאווערטעס זון זײן עטלעכע טעג בא מיר. ער וויל אַנקומען אין באומאן-אינסטיטוט, פאַרשטייטו מיר, ער איז אויסגעווען אלע גאַסטיניצעס אין מאַסקווע און אומעטום איז קײן אַרט ניטאָ. מײנער האָט די מינוט פאַרשטאַנען, געשאַקלט מיטן קאַפּ צו מיר אַף ניין. אָבער איך האָב געזאָגט פּײגען — אַף עטלעכע טעג קאָן ער קו-מען.

אַף מאַרגן אינדערפרי איז ער געקומען. טאַקע א הויכער, א שווארצכײ-נעוודיקער, קײן קראסאוועץ וואַלט איך ניט געזאָגט, אָבער קײן מיעסער אויך ניט. א טשעמאַדאַן האָט ער א גאַנץ וווקסיקן, באם פּרישטיק האָט ער אַנגעגאַסן קאווע פאַר מיר און פאַר כאַימען, דערצײלט אַנעקדאַטן, גערעדט וועגן דיטעראטור. נאָך פּרישטיק איז ער אוועקגעגאַנגען, צו מיטיק איז ער געקומען. קענסט דאָך מיר, אז איך האָב א גאסט, האָב איך פּײנט צו צײלן די גרופּן אין טאַפּ. געמאַכט ערשטע, צווייטע, אַף דריטע אוועקגעשטעלט אפּעלסינעס. דער פּלעמעניק דערצײלט אַלץ וועגן שרײבער, לײענט אַף אויסווייניק לײדער. מײן כאים האָט געעפנט מויל און אויערן. דו וויסט דאָך, אז בא מײן כאַימען איז א בוך דאָס לעבן. פינדעסטוועגן איז ער ניספּאַעל גע-וואָרן און זאָגט צו מיר: א קאַפּ, א זיקאַרן! סלאַוועס, וואָס א טאַג איז דער פּלעמעניק כאַימען אַלץ מער געפעלן. ער האָט אונדז געלײענט אַף אויס-זווייניק פּאַסטערנאַקו, בלאַקו, יעסענינען און וועמען ניט? כאים איז אַנציקט. מיר געפעלט אויך דער באַכער. גלײַך נאָך פּרישטיק גײט ער אוועק, אזוי-גער פיר-פינף קומט ער, עסט מיטיק, לײגט זיך צו אפן דיוואן, דערנאָך, פאַרשטייט זיך, אַוונטברויט. אַפט דערצײלט ער אונדז וועגן דזשאַנאַטאַן סוויפטן, וועגן וואַלטערן. אז ער האָט זיך א ביסעלע צוגעוויינט, האָט ער גע-נומען וואנעס פאַר אַנבייסן. אַנמלעטן זאָג איך צו אים שטיי: וואשט אויס

די וואנע נאך דעם ווי איר באַדט זיך. זאָגט ער מיר וועזש'ווע, אז אינ-
דערהיים טוט עס די מאמע. עס איז מיר געוואָרן, ווי זאָל איר דיר זאָגן...
אַבער כאַים איז אנציקט פונעם באַכער, פארוואָס ניט, כאַים דארף דאָך ניט
מאכן קיין אַנבייסן, קיין מיטיק, ער דארף ניט ראמען און וואשן. כ'זאָג
דיר, איר האָב פארוואָרפן די אייניקלעך. וועסט גלייבן, איר מיט כאַימען זיי-
נען אַליין געוואָרן שטיקלעך געסט אין אונדזער צווייציערדיקער דירע.
ווי קאָן מען דורכגיין דעם צימער, ביים דער באַכער שלאַפט אפן דיוואַן.
דערווייל האָט דער דאָקטער פון אונדזער פאַליקליניק געזאָגט, אז כאַים זאָל
זיך אָף א פאַר וואָכן לייגן אין שפיטאַל מיט זיין ספּאַנדיליאַז. און וויבאלד דער
דאָקטער זאָגט, איז דאָך אַפּגערעדט — לייגט ער זיך. קומט מיר צו א שטיקל
ארבעט: איבער א טאָג לויף איר מיט פּערעדאטשקעס צו כאַימען, און די
שטוב איז א שטוב. כ'מאך פרישטיק, כ'קאך מיטיק. דער באַכער האָט ניט
קיין שלעכטן אפּעטיט, נאכן עסן איז ער אפּגעלייגט, לייענט מיר אָף אויס-
ווייניק לידער, דערציילט וועגן שרייבער. איר הער ווינמאטעלענע, אַבער
אמאָל פֿליט מיר דורך א געדאַנק: ס'זאָלט מיר ניט אויסגעמאַכט, ער זאָל
פארגעסן כאַטש איין מיטיק צוליב פּאַעזיע. א צוויי-דריט מאָל האָט ער בא
מיר געפּרעגט, צי האָב איר ליב שאַקאַלאַדנע אסאַרטי. איר געדענק ניט
פּינקטלעך, וואָס איר האָב אים געענטפּערט, אַבער פּרימערנע האָב איר אים
געזאָגט, אז כ'דערנער זיך מיט אנדערע פּראָדוקטן. אפן זעקסטן טאָג נאָך
אַוונטברויט זאָגט ער מיר, אז אין א צוויי טעג ארום פאַרט ער אוועק.
כ'ווייל זיך ניט מאכן בעסער ווי איר בין, איר מוז דיר זאָגן דעם עמעס,
נעסיע, אז ס'איז מיר ניט געוואָרן שווער אפן האַרצן... איר דארף גיין אין
כאַלניצע, ער קלייבט זיך אויך אוועקגיין. איר קום צוריק שוין פאַרנאכט-
לעך, ער שטייט לעבן שטוב מיט אן אוואַסקע פלעשער. מיין איר, עפּשער
האַט ער עס גענומען צו פירן קיין גאַרקי. מיר גייען אריין אין שטוב, שטעלט
ער ארויס די אוואַסקע אפן באַלקאן. נאָך אַוונטברויט טראָגט ער אריין א
צוויי פלעשער, בעט בא מיר די שטוטשקע, מיט וועלכער מע עפנט א פלאַש
סאַק אַדער לימאָנאד, גיב איר. עפנט ער א פלאַש, נעמט אַליין א גלאָז. אז
ער האָט אַנגעהויבן גיסן אין גלאָז, האָב איר פאַרשטאַנען, אז דאָס איז ביר.
הער נאָר וואָס אן אינטעלעקט קאָן! אויסגעליידיקט די פלעשער, איז ער אָף
מאַרגן אוועק און געבראַכט נאָך!.. אָף מאַרגן האָט ער ווידער ניט שלעכט
איבערגעביסן, נאָך מיטיק געפּרעגט, צי האָב איר האַניק, ווייל ער האָט ליב
טונקען אפּעלסין אין האַניק. קיין האַניק האָב איר ניט — איז ניט געטונקט!
האַט ער נאָך מיטיק געטונקען ביר. דעם טאָג, ווען ער האָט געדאַרפּט
אוועקפאַרן, פּרעגט ער בא מיר, וווּ איז דאָ נאַענט א פונקט, וואָס נעמט
גלאָזוואַרג. זאָג איר אים, אז אונדזער מאַגאזין נעמט אויך א פלאַש פאַר א
פלאַש. קוקט ער מיך אָן פאַרווונדערט און טוט א זאָג: בא מיר וועט מען
צונעמען אלע. אַבער ס'איז שוין אזויפיל פלעשער, אז אין זיין אוואַסקע
גייען זיי ניט אריין. גיב איר נאָך איין אוואַסקע, און ער גייט אוועק. ס'האַט
שוין היפּש געדויערט. אז ער איז געקומען, האָט ער געהאַט אזא פּריילעכע

מינע, ווי ס'וואָלט בא אים אויסגעשפּילט א דאָטער־יִי־בילעט. און ער מאכט צו מיר: בא מיר האָט מען גענומען אַלע פּלעשער. כ'האָב זיך פּאַרווּנדערט. אָבער ווען מיר זיינען ארינגעגאַנגען אין קיר, נעמט ער ארויס פון בו-זעם-קעשענע א פּלאַטשיקע פּלאַש, פּאַרשטיי איך שוין. נאָר ער מאכט, פּונ-דעסטוועגן, קלאַר די זאַך: דאָס איז אַרמענישער קאַניאַק. אין גאַרקי איז דאָס א רעדקאַסט! נעסיע ווערט אַנשוויגן. באַסיע שוויגט אויך. און ביים נעסיע שטייט שוין אין קאַרידאָר, וויל באַסיע וויסן אַט וואָס:

— ער איז טאַקע יענעם פּאַרנאַכט אוועקגעפּאַרן?

— יאָ.

— אַליין, צי מיטן קאַניאַק?

— יאָ, מיטן קאַניאַק.

— קיין סטיכי האָט ער דיר ניט געלייענט פּאַרן אוועקפּאַרן?

— הער און, באַסיע. איך זאָג דיר, וואָס א מענטש טוט זיך ליטשנע,

וועט עס אים קיין סיינע ניט טאָן. סלאַוואַם, פּולע פּלעשער, ליידיקע פּלע-

שער, אָבער איך זאָל נאָכאַמאָל נעמען יענעם א גאַסט אין שטוב אריין —

דאָס ניט! און איך בעט דיר זייער, זאָל דאָס בלייבן צווישן אונדו.

א יאַמטעוודיקע פּאַרוויילונג

זיכער איז בא אונדו יאַמקיפּער ניט קיין טאַנעס, מיר גייען ניט אין שול, יאַמקיפּער איז א געלעגנהייט צו דערמאַנען די, וואָס זיינען אוועק, ווי קאַרבאַנעס. מע קאָן זיך דערביי אויך דערמאַנען ווי די מאַמע פּלעגט אַנטאָן א ווייסע בלאַנד אפּן קאַפּ, א ווייסע זידענע בלוזקע און א העלע לאַנגע קלייד, און ווי זי פּלעגט מיטן טאַטן אוועקגיין נאָכן פּאַרפאַסטן און נאָך דערוף ווי דער זיידע האָט אין לאַנגן ווייסן קיטל מיט די ברייטע אַרבל גע-בענטשט די אייניקלעך, שפּרייטנדיק זיינע הענט איבער די קינדערשע קעפּ, ווי פּליגל...

ס'איז דאָ וואָס צו דערמאַנען...

קומט צו מיר צו גיין מיין שאַכן, שלוימע קאַפּלינסקי, און אַבראַם אב-ראַמאָוויטש (מע רופּט אים אזוי, וויל זיין טאַטע איז געשטאַרבן, ווען ער איז געבוירן געוואָרן). זיצן מיר זאַלבעדריט און יעדערער האָט וואָס צו דערציילן. שלוימע דערציילט, אז בא זיין זיידן, אַלעוואַהאַלעם, פּלעגן זיך צו די יאַמטויווים צוזאַמענעמען בא די פּופּציק מענטשן — יעשוווינקעס, פּליטנטריבער. באַם פּאַרפאַסטן פּלעגט מען זיך ניט באַגיין אָן א גוטן קע-לישעק בראַנפּן, באַם אַפּפּאַסטן האָט דאָך גאָט אַליין געהייסן. אַבראַם אב-ראַמאָוויטש דערציילט גאַרנישט, ער הערט און שמייכלט. עפּשער וואָלט ער עפעס דערציילט, נאָר עס קלינגט דער טעלעפּאָן. כּוּנעם דאָס טרייבל און הער:

— דאָ רעדט קוניצער. ווער רעדט דארטן?
— אויב איר דארפט אזא און אזא, בין איך דאָס.
— איר געדענקט קוניצערן?
— הערט און, דרייט מיר ניט קיין קאָפּ. ס'איז שוין זעקס יאָר, ווי מענדל קוניצער איז געשטאַרבן.

— איך בין דאָך זינער א ברודער. ער איז געווען מענדל ווילפאָויטש, און איך בין וועלוול ווילפאָויטש. ער האָט מיר דערציילט וועגן אייך. ער האָט אלעמאָל דערציילט וועגן די קאמונארן, ער האָט געלעבט דערמיט. וויל איך אייך זאָגן, אז איך שטיי דאָ אין גאָסטיניצע, „מאַסקווא“ אין פּאָיע און ס'איז ניטאָ קיין נומער אָף א רעפּוע. עפּשער וואָלט איר געקומען און מיר גענומען?

— דאָס קען איך ניט. נעמט א בלייקע מיט פּאפּיר און פּאַרשרייבט דאָס, וואָס איך וועל אייך זאָגן, און דאָס וועט אייך ברענגען צו מיר.
מינע געסט הערן דאָך וואָס איך זאָג, און שלוימע וויצלט זיך: „האַסט שוין א גאסט אין א נאָווענע.“ דער שמועס קלעפט זיך שוין ניט, איז צייט צו טרינקען א גלאָז טיי. כ'האַב ניט באוויזן אוועקצושטעלן דעם טשיניק אפּן טיש, דער טעלעפּאָן ווערט צעשפרונגען. כ'נעם אראָפּ דאָס טרייבל.
— איר הערט מיר, דאָס איז ווידער קוניצער. כ'האַב שוין באשלאָסן, אז כ'וועל צו אייך ניט פּאַרן. כ'וועל בעסער איבערזיצן די נאכט אָף א שטול אין פּאָיע, וואָרעם איך פּיל, אז איך קאָנטשע זיך.

נו, וואָס האָב איר דאָ געקאָנט זאָגן. מיר האָבן אויסגעטרונקען טיי מיט קיכעלעך, שלוימע מיט אבראם אבראמאָוויטשן זינען אוועקגעגאנגען. איך זען זיך ליינען, עס קלינגט ווידער דער טעלעפּאָן. איך נעם אראָפּ דאָס טרייבל, און איך הער ווידער וועלוול ווילפאָויטשן.

— איר פּאַרשטייט, די דאמע, וואָס זיצט אין פּאָיע, זאָגט מיר, אז ערף אזויגער גייען ארויס די אלע, וואָס זיצן דאָ, מיט מיר איניינעם, און די פּאָיע ווערט פּאַרמאכט. וואָס זשע זאָל איך טאָן?

— גייט ארויס פון פּאָיע ניט קיין ארויסגעטריבענער. ניט ווייט פון האָ-טעל „מאַסקווא“ שטייען טאַקסי. זעצט זיך אריין און פּאַרט צו מיר.

— איך האָב אויך אזוי געטראכט, — איז ער מאסקים.
— כ'גיב א קוק אפּן זייגער, ס'איז צען מינוט אָף צוועלף. אין א מינוט פּערציק ארום דארף ער שוין זיין דאָ. ס'איז צוועלף, ס'קלינגט ווידער דער טעלעפּאָן. איך נעם אראָפּ דאָס טרייבל און הער א גאנצן רעפּאַרטאזש:

— איר פּאַרשטייט, כ'האַב געטאָן, ווי איר האָט מיר געהייסן. כ'האַב אָפּ-געשטעלט דריי טאַקסי און קיין איין טאַקסיט וויל ניט פּאַרן צו אייך. זיי זאָגן, אז ס'איז ווייט. איר וועל שוין טאַקע איבערזיצן די נאכט אין פּאָיע.
— ווו וועט איר זיצן, אז איר זאָגט אריין, אז מע טרייבט אלעמען ארויס?

איך ווין ווייטער, אבער אויב איר וועט זאָגן דעם טאַקסיסט, אז איר גיט אים צוויי רובל כּוּך דערויף, וואָס ס'וועט זיין אַנגערעכנט, וועט ער פּאַרן.
— גוט, כ'וועל טאַקע אזוי טאָן.

דער זייגער איז שוין א פערטל אף איינס. האָלב איינס, איינס, דער טעלעפאָן שווינגט, און איך בין זיכער, אז איך קאָן פארמאכן די טיר אפן קייטעלע און גיין אין מיין רו אריין. פלוצעם ווערט דער טיר-גלעקל אוש צעזעצט. כ'כאפ ארוף אף זיך דאָס כאַלאַטל, לויף צו צום טיר, פרעג ווער דאָ איז און הער, אז ס'איז טאקע מיין גאסט.

כ'עפן די טיר, עס שטייט א וווקסיקער עלטערער מענטש, פון אהינטער זיין פל'יצע קוקט ארויס א מיליציאַנער. כ'האב גלייך פארטיק א פלאן: „איך וועל זאָגן דעם מיליציאַנער, אז כ'זע דעם דאָזיקן מענטשן דאָס ערשטע מאָל אין מיין לעבן.“ דער מיליציאַנער דערפילט עפעס און מאכט צו מיר: — באבוסיע, עפנט ברייטער די טיר, לאָזט אריין אַינער גאסט. איר פארשטייט, ער האָט ניט געקענט כאפן קיין טאקסי, און איך האָב יאָ גע-קענט, אז ער האָט מיך געבעטן. איך אוואַזשאיע עלטערע מענטשן, אז אן עלטערער מענטש בעט בא מיר א טויווע, וועל איך קיינמאָל ניט אַפּזאָגן. אזוי מאכט צו מיר דער מיליציאַנער, און איך באווייז ניט צו זען ווי זינע פיס שווינדלען איבער די טרעפ אראַפ-צו.

אין שטוב דערציילט מיר דער גאסט:

— איך שטעל אָפּ איינעם, איך שטעל אָפּ א צווייטן, א דריטן. איך זאָג שוין, אז כ'זעל געבן א דרייערל, ניט קיין צוויי קערבלער, נאָר קיינער וויל ניט. גיי איך צוריק אריין אין פאיע, גיי צו צום מיליציאַנער, וואָס שטייט דאָרטן און זאָג צו אים ווי די מיטע איז, זאָגט ער צו מיר: „כאַראַשאַ, דע-דושקא“ — און ווי איר זעט. בא אים האָט זיך יאָ אַפגעשטעלט א טאקסי. לאנג לעבן זאָל ער. בא מיר אין בענדערי וואָלט אזא נעס קיינמאָל ניט געטראָפן. איך גיב א קוק אפן זייגער, ס'איז אָן צען מינוט צוויי. מע דארף מאכן נאכט.

עס זאָל אזוי ניט טרעפן

איך האָב זיך באקאנט מיט איר אין כערסאָן אפן טעקסטילער פראַס-פעקט. מיר זיינען געגאנגען צום טיך-האפן, צום וואַקזאל. דערנאָך זיינען מיר א וויילע געזעסן אין סקווער אף א בענקל. דאָס איז געווען א גאנץ כיינעוודיקע יונגע פרוי, וועגן זיך האָט זי גארניט דערציילט, זי האָט בא-האוונט גערעדט וועגן ליטעראַטור און באזונדערס וועגן טאַמאַס ווילף. זי האָט מיך באגלייט צום האַטעל „קיעוו“ און מיר זיינען היפש געזעסן אין וועסטיביול. פון צייט צו צייט האָב איך זי אַנגעקוקט און איך האָב ניט גע-קאָנט פארשטיין, פארוואָס אירע אויגן זיינען א מינע סטאַטיסטן אף איר פאַנעם. דאָס מויל שמייכלט, די אויגן ניט, דאָס גאנצע פאַנעם איז הייטער, די אויגן — ניט. דערנאָך האָב איך זי באגלייט און איך האָב זיך איבערצינגט, אז ס'איז ריכטיק, וואָס זי האָט געזאָגט, זי וווינט נאָענט. מיר זיינען היפש געשטאנען און זי האָט מיך ניט איין מאָל געבעטן, איך זאָל מאַרגן ארינגיין צו זיי.

מארגן איז זי געקומען אין האטעל, און איך בין מיט איר געגאנגען, ווי זי האָט געזאָגט, „צו מיין מאמען און צו מיין טאטן“.

די דירע איז מיר גלייך געפעלן געוואָרן. ס'איז ניט געווען דער אומ- באדינגטער קרעדעניץ, די גרויסע פּאַלירטע שאַפּע, וואָס פארנעמט א וואנט, אין וועלכער עס שטייען גלאַנצנדיקע ביכער, וועלכע שרייען מאמעש „מע לייענט אונדז ניט!“ איך האָב שוין געוואוסט, אז די יונגע פרוי רופט מען לענע. זי האָט מיך באקאנט מיט איר מאמען, וועלכע האָט געזאָגט:

— רופט מיך פּראָסט סאַרע און ניט סאַרא יעפרעמאַווא.

דערנאָך איז געקומען דער טאטע. דעם טאטן האָט מען גערופן זייער מאַדנע — יאַכאַן. דאָס איז געווען א הויכער, מעכטיקער מאנצבל, וואָס האָט פארנומען זייער א סאך אַרט אין צימער. דאָס, וואָס איך האָב ניט געוואָלט, האָט פּאַסירט. ס'איז געגאנגען א רייד וועגן עסן מיטיק.

— ביז וואָס-ווען קומט אריין צו מיר אין צימער, — האָט לענע גע- זאָגט, — דער צימער איז מיר געפעלן געוואָרן מער ווי יענער. דאָ איז געשטאנען א נידעריק טישל, א שמאַלע סאַפקע און א רעפּראָדוקציע פון מאַרקע, א פיזאזש מיט לאַדקעס. נאָר ווען איך האָב מיך א קערעווע גע- טאָן, האָט זיך ארויסגעוויזן, אז דאָ שטייט נאָך א קליין בעטעלע, אין וועלכן עס ליגט א פּרעכטיק קינד און שלאָפט. כווייס ניט ווי ווער, איך קאָן קוקן אָף וואסער, אָף פייער און אָף א קלייניק קינד שאַענדלאנג.

איניגן האָט סאַרע אינגעלאדן צום טיש, און כאַטש איך האָב אן איינערנעם געזען, וואָס ווייניקער פּרעגן, האָט מיך דאָס מאַל געפיקט די צונג און איך האָב גאַנץ הויך זיך געווענדעט צו לענען:

— מיר וועלן ניט ווארטן אָף אייער מאן, מיר וועלן עסן מיטיק אָן אים? כ'האָב געזען, ווי דאָס שעפּ-לעפּל איז שטום געבליבן אין סאַרעס האַנט. יאַכאַנעס האָט א קוק געטאָן אין פענצטער, לענע האָט שטיי צו מיר גע- זאָגט:

— איצט טרעפט אַווי. גלייך ווי אונדזער יינגעלע איז געבוירן גע- וואָרן איז מיין מאן פון מיר אוועק. ס'איז אים געפעלן געוואָרן אן אנדער פרוי, איר פארשטייט?..

— געפעלן געוואָרן, — האָט דער פאָטער מיט ביטל אויסגערופן, — איך, ווידער האָב געטראכט: אירע אויגן זיינען שטום געווען ניט אוימוסט...

איך גיב זיך אריין א קאמאנדרירונג

ווער עס טוט גוטס, וועט קיינמאָל קיין כאַראַטע ניט האָבן. פונעם טעלעפאָן-קלונג האָב איך פון אַנפאַנג גאַרניט פארשטאנען. נאָר- וואָס האָט זיך פארמאכט די אויסשטעלונג פון מיין פארשטאַרבנעם מאן, דעם קינסטלער מענדל גאַרשמאַן. דורכן טרייבל זיינען צו מיר געפּלויגן אזעלכע ווערטער, אז ס'איז מיר ווארעמער געוואָרן.

— איך בין דאך ייִסראָעלֵ שיינמאנאס זון. שוין זשע האָט איר פאָרגעסן ייִסראָעלֵ שיינמאנען?

ס'האָט מיר א קלאַפּ געטאָן אין האַרצן. ייִסראָעלֵ שיינמאן פון סאַראַקע! קנאפּע צוואַנציק יאָר זײַנען מיר אהין געפאַרן, און א גאַנצן סאַראַקער זון- מער האָבן מיר זיך געזען מיט ייִסראָעלֵ שיינמאנען און מיט זײַן ווײַב העניע. העניע האָט זיך מיר שטאַרק פאַרגעדענקט. ביז איצט קלינגט מיר איר קאַל אין די אויערן: „כײַזעלֵ מיך דערהאַרגענען, און געלערנטע וועלן מינע קינד- דער זײַן“. האָב איך דאָך איצטער די געלעגנהייט צו דערוויסן זיך, ווי גע- לערנט העניעס קינדער זײַנען. און אַט-אַ זיצט טאַקע אוראַם שיינמאן בא מיר. זייער א כײַנעווידיקער יונגערמאַן, ער איז גאַרניט ענלעך אף ייִסראָעלֵן. ער איז ענלעך אף דער מאמען. איך טו גלייך א פרעג:

— וואָס טוט איר עפעס?

— וואָס זאָל איך טאָן, איך בין אן אינוזשעניער א בויער, איך קאָן זיך ניט באַקלאַגן, מינע שוועסטערלעך געדענקט איר נאָך? זיי זײַנען ביידע עקאַנאָמיסטקעס. מיין מאמע, זאָל אונדז נאָר געזונט זײַן, האָט געטאָן וואָס זי האָט געקאַנט, אָבער מיר האָבן פאַרשטאַנען, אז מיר דאַרפן האָבן גוטע אטעסטאַטן און גוטע דיפּלאָמען. קיין פאַסילקעלעך מיט קיין פינף-און-צוואַנ- ציקערס וועט מען אונדז ניט שיקן. איר ווייסט דאָך, מיין טאַטע האָט זײַן גאַנץ לעבן אָפּגעאַרבעט אין א רעמאַנטנע מאַסטערסקאַיא. איר קענט דאָך מיין מאמען? גרעט האָט זי געוואָשן, און פּאַדלאָגעס האָט זי געשקראַבעט בא לײַט, מיר האָבן זיך געלערנט. און מיר האָבן אלע געהאַט גוטע דיפּלאָ- מען. דער טאַטע מיט דער מאמען רעדן דאָך בא אונדז גוט ייִדיש, האָבן זיי מיך אויך אויסגעלערנט.

איר קוק אף אוראַמען, עס געפעלט מיר, וואָס ער האָט אוועקגעשטעלט דעם פּאַרטפּעלֵ אף דר'ערד און ניט אפן טיש, ווי אנדערע קוילטורעלע געסט. נאָך זײַן אוועקגיין בלייבט אין צימער א פּוסטקײַט. אפילו דער שטול, אף וועלכן ער איז געזעסן, זעט מיר אויס ליידיק.

צוליב גאַרשמאַנס אויסשטעלונג בין איך א גאַנצן זומער געווען אין מאַסקווע, אין א כוידעש ארום קלינגט ווידער אוראַם.

— דאָס זײַט איר, שירע גריגאַריעוונע? איר זאָלט נאָר ניט מיינען, אז איך בין א נאַכאַל, נאָר איך וויל מיט מיין זון זײַן אין מאַסקווע. ער וויל ווערן א מאַלער. איר זײַט א היימישע?

— א היימישע, נאָר מיין גאַסטפּריינטלעכקײַט איז, זעט אויס, געמי- נערט. אַנבליסן און וועטשערע מיטן גרעסטן קאַווע, אָבער וואַרמעס, ווי איר פאַרשטייט...

— ס'האָט ניט קיין באַדיטונג, איך קאָן אליין קאָכן. אין עטלעכע טעג ארום איז אוראַם מיט זײַן זון וואָווע געקומען. דער נאַמען וואָווע איז ניט זייער צוגעפאַסט פאַרן באַכער. זײַנע געלע ברעמען זײַנען האַרט אפילו אפן קוק. די טיף-גרויע אויגן זײַנען שאַרף. די גע- קרייזטע האָר שטייען ווי אין א באַרשט. ער וואָלט געדאַרפט האָבן אן

אנדער נאָמען. אָבער איך האָב געהאט האנאָע פון אוראָמען, פונעם טאטן.
ערשטנס, איז ער טאקע א גוטע באַלעבאַסטע. ער האָט געקאָכט ווארמעס,
אז יעדע פרוי מעג זיך דאָס ווינטשן. צווייטנס, איז ער א זעלטענער טאטע.
אָבער וואָס א טאָג ווייטער, האָט זיך ארויסגעוויזן, אז וועלעוועלע וועט אין
קײן מאָדערני-אינסטיטוט ניט אָנקומען. וועלעוועלע איז ארומגעגאָן ווי פאר-
טשאַדעט, און אוראָם האָט אים געטרייטט: אז דו וועסט וועלן, וועסטו זײַן
וואָס דו ווײַסט. נאָר ניט אראָפּלאָזן די נאָז. מיר וועלן קומען צוריק אהיים,
וועסטו זיך לערנען פּריוואַט, צו אכציק יאָר איז דיר נאָך ווייטלעך. נעם
זיך ניט צום הארצן.

אויסמאָלן אלע צערטלעכע ווערטער, דאָס צערטלעכע שווינגן, די מילדע
בליקן, וואָס אוראָם האָט געוואָרפן אפן זון, איז מײַן פען שוואַך. אָפט פלעג
איך זיך דערמאָנען טעווע דעם מילכיקן, וואָס האָט אויסגעטראַכט א ניט
געשטויגענעם כאַלעם, קעדיי גאַלדע זאָל ניט וועלן לייזער-וואַלפּן פאר אן
איידעם. אוראָם איז געווען ניט נאָר א זעלטענער טאטע. וואָס ווייטער האָב
איך געהאט די געלעגנהייט זיך צו דערוויסן, אז ער איז א זעלטענער פּריינט,
אלעמאָל פלעג איך געפינען א ריינע שטוב און, וואָס עס איז געווען וויכטי-
קער פון אַלץ — טרייסט-ווערטער.

— איר דארפט זײַן גליקלעך, גיט א קוק, וואָס פאר א דערפאַלג די
אויסשטעלונג האָט. וויפל מענטשן עס גייען און וואָס מע פארשרייבט אין
בוך.

דאָס איז געווען ניט איבערגעטריבן, אָבער די אויסשטעלונג איז אָפגע-
לייגט געוואָרן פינף מאָל. זי איז דערעפנט געוואָרן אין יול, ווען די מערהייט
קינסטלער פאַרן זיך פאנאנדער.

אזוי איז טאקע געווען, אוראָם און וועלעוועלע זײַנען אוועקגעפאַרן מיט
דעם, מיט וואָס זיי זײַנען געקומען. אָבער יסראַעל שיינמאנס זון, אוראָם,
איז ניט פון די יעניקע, וואָס פאַרן אוועק אָן א זײַ-געזונט. אלע אַזונט האָט
ער מיר געקלונגען פון קעשענעווען. געוואָלט וויסן, צי איך קאָך שוין מיטיק
פאר זיך און ווי איך פיל זיך. נאָך א קלייניקייט האָט אים גערופעט: ווען
נעם איך א בילעט צו פאַרן קיין קעשענעווען. א מענטש קליינט אלע טאָג פון
קעשענעווען, ער ברענגט זיך אזוי אויס! ווי קאָן מען בלייבן גלייכגילטיק?
פאַר איך מיר נאָך גאַרשמאנס אויסשטעלונג צו אוראָמען צוגאסט.

דער וועטער איז פּרעכטיק. ווי די הימלען וואַלטן געוויסט, אז איך בין
א גאנצן זומער געזעסן אין מאַסקווע. דער באן גייט, אָבער איך ליג. איך
בין נאָך אין דער עקספּאַזיציע. איך בין בא די סטענדן מיט די אידיאָסטרא-
ציעס צו מענדעלע מויכער-ספּאַריס. אף די וואגאַן-ווענטלעך זע איך די
אקווארעלן. ניט אזוי לאנג איז דער וועג פון מאַסקווע ביז קעשענעווען. ס'האָט
זיך מיר אויסגעוויזן, אז דער באן איז נאָך ניט שטיין געבליבן, און אוראָם
איז שוין אין וואגאַן. זײַן קאָל איז אזוי ווייך, ווי ער וואַלט גערעדט צו א
קרויווע;

— גוט, מאַלאַדיען.

ווען מיר גייען ארויס פון וואגאן, פארשטיי איך גלייך, אז די פרוי מיטן בוקעט איז אווראמס פרוי. דער שווארצכיינעוודיקער באַכער מיט בלויע קאַרן-בלימלעך איז ראפיק, וואַלאַדיעס ברודער. זיי זינען דאָך א צוויילינג — ראפיק איז עלטער מיט דריי מינוט. אין א קורצער וויילע ארום בין איך שוין בא אווראַמען אין שטוב. קימאט צוויי וואַכן בין איך בא זיי אָפגעווען. איך האָב אָפט געטראכט, אז ווען גאָט זאָל האָבן צען קעפ, און איך זאָל דערצו נאָך וויסן זיין אדרעס, וואַלט איך אים אויסגעדריקט דעם גרעסטן דאנק, וואָס ער האָט צונויפגעפירט אזא זיוועג. גאנצע טעג זינען זיי אָף דער ארבעט, ווייל אווראַמס פרוי איז אויך אן אינושעניער א בויער. ראפיק לערנט זיך אין טעכניקום און ער ארבעט. קומט אויס, אז די סאמע פרייע מענטשן זינען וואווע און איך. נאָר זאָגן וועגן וואווע, אז ער איז א פרייער מענטש, איז א ביסל אויבערפלעכלעך. אינדערפרי צייכנט ער. דערנאָך לייענט ער. אלע וויילע גייט ער אריין צו מיר אין צימערל און לייענט מיר עפעס פון גאַנגאָלן. דערביי אנטשולדיקט ער זיך און פרעגט מיר, צי ער האָט מיר ניט געשטערט. ס'טרעפט, אז איך כאפ א קוק, ווי ער גייט צו צום קיך-אלמער און ווארפט אריין א ציגעלע צוקער אין מויל. דערנאָך שטעלט ער אוועק א פלאסטינקע מיט טשייקאָוסקיס ערשטן קאַנצערט, זעצט זיך אין גרויסן שטול, וואָס ווערט אָף באנאכט א בעט, לייגט צונויף די הענט אָף די קני, בייגט זיך איין זייער נידעריק און בלייבט אזוי פארשטארט, רירט ניט מיט קיין גליד. עס טרעפט, אז איך פרעג:

— איר שלאָפט?

— וואָס אייך קאָן איינפאלן! אז מע הערט טשייקאָוסקין כאפט מען זיך אָף, ניט מע שלאָפט.

אזוי פארברענג איך די ערשטע עטלעכע טעג בא אווראַמען מיט סאַרען. עס קומט א טאָג, ווען איך האָב בעדייע א קוק צו טאָן קעשענעוון. — ווהיין גייט איר? — מאכט צו מיר וועלועלע. — אויב איר ווילט, וועל איך אייך באגלייטן. קעשענעוון קען איך בעסער ווי מיין צימער. אזוי ווערט וועלועלע מיין טשיטשעראַנע. ער גייט מיט מיר צו יעכילעל שרייבמאנען. פארשטייט זיך, אז איך לייען דאַרטן א דערציילונג. שרייבמאן הערט זייער אופמערקזאם און כאזערט עטלעכע מאָל איבער אויסדריקלעך: — „איך וואַלט עס אזוי ניט געשריבן.“ איך פארשטיי, אז ער וואַלט עס אָנגע-שריבן בעסער. אָבער דער גוטער מאלעך פלייט צו קיינעם ניט אריין אָפט. פון דעם האָב איך הארצווייטעק. אין גאס זאָגט צו מיר וואווע:

— דעם שרייבער איז ניט געפעלן געוואָרן אייער דערציילונג.

— פונוואנען ווייסט איר דאָס, איר פארשטייט דאָך ניט קיין יידיש.

— כ'האָב דאָס דערפילט.

פון שרייבמאנען פאַרן מיר אָף ניאגני-גאס. ניאגני איז געווען א מאָלדא-וואנישער קאַמפאָזיטאָר. נאָר כוץ אים זינען דאָ נאָך גאסן אָף גלינקאס, טשייקאָוסקיס און באַראַדינס נאָמען. אָף ניאגני וויינט בערטע און אווראַם שווארץ. דאָס זינען מינע לאַנגיאַריקע באקאנטע. איצטער זינען זיי שוין

היפש באיארט, און איך ווייס ניט, פארוואס זיי דערמאנען מיר אין די „אָלט-מאָדישע פּריצים“. דאָס מאָל האָט מיר ניט אָפּגעגליקט. מע האָט פּונקט פאריכט דעם דאך בא זיי. האמערס האָבן געקלאַפט, פון סופיט זינען גע-פאלן שטיקער קאלך. פונדעסטוועגן האָט אוראָם מיר געגעבן אלערליי פארמאקאָלאָגישע אייצעס, ווייל ער איז א באהאוונטער אין די איניאָנים. צוויי וואָכן בין איך געווען בא אוראָמען מיט סאַרען. די גאנצע צייט האָב איך זיך געפרייט, וואָס אוראָם איז ניט נאָר א זעלטענער פריינט, נאָר איך א זעלטענער מאן. וועגן א טאטע איז דאָך אָפּגערעדט. אלע טאָג קומט ער פון דער ארבעט מיט צוויי געפאקטע טאַרבעס, אָף וועלכע עס זינען אַנגעמאַט שרעקלעכע מענטשן. זונטיק האָט סאַרע געבאָקן א לעקער, אוי-ראָם האָט געשאַטקעוועט קרויט, געריבן מערן פאר דער קרויט, ניט פאר-געסן אריינצולייגן עפל, עס אריינגעפאקט אין א קליין פעסעלע, ארויסגע-קיקט אפן באַלאָקן, איינגעקוטעט דאָס פעסעלע מיט וואַטניקעס, די זון זאָל עס ניט קאָנען אַנוואַרעמען, ווייל דער וועטער איז געווען וואַרעם און פּרעכטיק. אויסגעבאָקן דעם לעקער, מאכט צו מיר סאַרע.

— היינט זאָלט איר אין ערגעץ ניט אוועקגיין. היינט האָבן מיר געסט.

— אויב איר האָט אין זינען מעכאבעד צו זיין מיט מיר אייערע געסט,

גיי איך גלייך אוועק פון שטוב.

— איר וועט מיר עס ניט טאָן, צווישן די געסט וועט זיין מיין ברודער.

סאיז נאָך ניט צוגעפאלן דער אַוונט, ווי דער ערשטער גאסט איז שוין געקומען. דאָס איז געווען א הויכער מאַנצבל פון א יאָר עטלעכע און פער-ציק, ער האָט זיך אוועקגעזעצט, אויסגעשטרעקט די לאַנגע פיס, דערציילט א פאַר אַנעקדאָטן, געלאָזט וויסן, אז ער איז א פראַגראַמיסט, דערנאָך מיט אלע איינצלהייטן דערציילט, ווי זיין ווייב מאכט א טראַנסערוואַלער טאַרט. אינגיכן איז געקומען סאַרעס ברודער מיט זיין פרוי. סאַרעס ברודער איז א באַוואוסטער פיזיקער. ער האָט דערציילט א סאך טשיקאווע זאכן. כ'האָב ניט געוואָלט, און פונדעסטוועגן דורכגעלייענט א דערציילונג.

אין איינעם א טאָג קלינגט אוראָמס שוועסטער ליובאַטשקע, איך זאָל קומען, ווייל זי מאכט האָלוצעס. דאָס איז מאמעש אן אומגליק. ווי מע גייט אריין אין שטוב, הייבט זיך אָן דער פּרעס. איך געדענק ליובאַטשקע, ווען זי איז געגאנגען לערנען אין דריטן קלאַס. זי האָט געהאט צוויי שטייפּע פארפלאַכטענע צעפּלעך און א טאַרבעטשקע, וואָס העניע האָט איר אָפּגע-נייט פון אן אַרטן האַנטערך. איצט איז עס א כיינעווידיקע ליכטיקע פרוי. זי איז אָף דער צייט. כ'האָב אייך שיר ניט פאָרגעסן צו זאָגן, אז בא ליובען זינען צוגאסט אירע טאטע-מאמע — ייִסראַעל און העניע. פארשטייט זיך, אז העניע האָט גענוג ארבעט, אָבער פונדעסטוועגן געפינט זי צייט אויסצו-גיסן אירע ווונטשן:

— ווען ער, אין הימל, העלפט מיר שוין און מיין ליובאַטשקע איז פון

דער זייט מיטן קינד אָף די הענט, וואָלט איך זיך מעכניע געווען...

און צו ייִסראַעלן;

— הער זיך צו, מיין מאן, נעם אראפ דאס געפעס פונעם טיש, עס וועט דיר ניט פארשאטן!

ייִסראָעל טראָגט די טעלער און טוט א זאָג צו דער טאָכטער:
— לױבע מיײַנע, לײַג זיך צו, קײנער וועט אָף דיר קײן פּאַרײַבל ניט האָבן. פּאָלג מיך, דער, וואָס איז מיט דיר, איז שױן פּאַרמאַטערט...
קוקן אָף ייִסראָעל שײַנמאַנען איז ניט קײן קלענערער פּאַרגעניגן, ווי אָף אַוּראָמען. ער איז ווּקסיק. זײַן גראַווע טשופּרינע איז געדיכט. דאָס פּאַ-
נעם פּרײַש, קוקט אָף אים העניע, שאַקלט מיטן קאַפּ און מאַכט צו מיר:
— איר מעגט אײַך קוקן אָף מיין ייִסראָעל'ן וויפּל איר ווילט, אָבער פּינדעסטוועגן קוקט בעסער אָף מיר.

מיר האָבן געגעסן האַלױבצעס, געטרונקען ווישניק און צוגעוונטשן, עס זאָל זײַן גוט דעם גאַנצן פּאָלק, און לױבען מיט איר מאן אויך. אָף מאָרגן, ווי אַלע טאָג, שפּאַציר איך מיר מיט וועלױעלען איבער קעשענעו, און ווידער גייען מיר ארײַן צו שרײַבמאַנען. איך ווארט, אז שרײַבמאַן זאָל שױן אָנהײבן דערצײלן, ווי זײַן מאמע רעדט, ער דערצײלט עס אזוי קאַ-
לאַריטפּול, ס'איז א כּיעס אין די גלידער. נאָר דאָס מאָל איז, צום באַדויערן, קלאַגעדיק. שרײַבמאַנס מאמע איז אוועקגעריסן געוואָרן. און ער איז זייער פאַרומערט און פאַרצאַרנט.

א הויכער הימל, קלאַרע דורכזיכטיקע ווייטן. ווינגערטנער און וויינ-
גערטנער, ווי-ניט-ווי עפּל-סעדער. עס זײַנען פאַראן אזעלכע סעדער, וווּ די ביימער זײַנען קימאַט אָן צווייגן. אָט שטייט א נידעריקער שטאַם, גע-
צײלטע עטלעכע צווייגן אָף אים, און די צווייגן ברעכן זיך מאמעש פון דער גערעטעניש, דערנאָך האָב איך זיך דערוווסט, אז דאָס איז א נייער אויפן פון פלאנצן סעדער. די דערפער, וואָס מיר פאַרן דורך, זײַנען היימלעך.
די שטייבער זײַנען נייע, די ווענט פון דרויסן זײַנען געמאַלט מיט בלומען און זון-רײַזן. די טאָפּאַלן, וואָס וואקסן פון ביידע זײַטן וועג, האָבן זיך קימאַט פאַרײַניקט, און ערטערווייז דעקן זיי איבער דעם וועג ווי א גרין געצעלט.
סאַראַקע מייד איך דאָס מאָל אויס. כאַטש דאָס דאַרף טריפּאָצע איז ניט ווייט פון סאַראַקע. איבערן דאָזיקן דאַרף ברומען ווילדע טויבן, און די פּרוכטן פון די סעדער זײַנען נאָך ניט אראַפּגענומען. דאַרטן, בא אַנעטען, איז גאַרשמאַן אלע מאָל אײַנגעשטאַנען. אין דער קאַסע-מאַרע, אין שײנעם צימער, וווּ די באַלעבאַסטע האָט אײַנגעאַרדנט גאַרשמאַנען, האָב איך בא-
מערקט, אז דער טיש איז געווען פאַרשפּרייט מיט א געלן זיידענעם טאַלעס מיט העל-בלױע פּאַסן בא די ראַנדן. אָף דער פענצטער-ברעט זײַנען גע-
שטאַנען מעשענע לײכטער. אָף די פּאַליטשקעס האָב איך דערזען עטלעכע בעכערס און א זאַלץ-מעסטעלע, אָף וועלכע עס איז געווען אויסגעקריצט „קאַשער לעפּייסער“. נאָר אויבאגרייפּלעכער פון אַלץ זײַנען געווען עט-
גאַרשמאַן, אַלעוואהשאַלעם, האָט זיי אראַפּגענומען, און מיר האָבן זיך אי-
בערצײגט, אז מיר האָבן קײן טאַעס ניט געהאַט...

דאס ארץ האט געצאפֿט אין מיין זיקארן. און דאָס האָט מיך איצט, אין יאָרן ארום, אוועקגעפירט קיין טריפאוצע.

יאָ, אוואדע שטייט זיך טריפאוצע ווי געווען. א סאך נייע שטיבער מיט פארגלאָזטע געראמע וועראנדעס. אנעטעס שטוב שטייט איך, שטייט ווי געווען. איך גיי אריין אין הויף, א הונט רייסט זיך פון קייט, א פרוי באווייזט זיך. זי שטעלט זיך לעבן מיר און סווערט מיר קלאָר, אז זי וויל ניט, איך זאל ארינגיין אין שטוב. אָבער איך בין ניט פון די, וואָס מע לאָזט ניט. איך ווארט ניט אף קיין אינלאדונג. איך זאָג צו איר:

— אנעטע פעטראָווא איז אייער מאמע?

— אנעטע פעטראָווא איז שוין געשטאַרבן.

— אָבער איך דארף ארינגיין. איך בין דאָ אינגעשטאנען מיט עטלעכע

יאָר צוריק.

געזאָגט און געטאָן. אפן פענצטער-ברעט שטייען, ווי אמאל, די לייכטער, קיין בעכערס זע איך ניט. נאָר דאָס זאלץ-מעסטעלע שטייט אפן גרינעם פליישענעם טישטער, מיט וועלכן דער טיש איז פארשפרייט. די פאָטאָגרא-פיעס הענגען, ווי אמאל.

— און וואָס האלט איר די פאָטאָגראפיעס, זיי זיינען דאָך ניט אייערע

קריוויים?

— וויבאלד די מאמע האָט זיי אופגעהאנגען, זאָלן זיי הענגען.

איך פארזאם זיך דאָ ניט לאנג. דער וועג פון טריפאוצע איז זייער אָן-גענעם. רעכטס — דער דניעסטער, לינקס — די הויכע, ווייסע קרייד-בערג, די בערג זיינען נאקעט, אָבער די זון שיינט. דער הימל איז בלוי, פאר מיינע אויגן — די וואנט מיט די פאָטאָגראפיעס. איך גיי, ווי אין אן אומגעדאכטן כאַלעם.

געקומען קיין לוואוו, שטיי איך אין ריי נאָך א טאקסי און הער פלוצעם א הארצרייסנדיק געשריי. „שירע גריגאָריעווען!“ — שרייט ליזען. איך בין זיך אליין מעקאנע, ווייל ווי נאָר איך האָב איבערגעלייענט אינעם צענטן נומער „סאָוועטיש היימלאַנד“ פארן 1973-טן זיין ווערק „גרינע מאציייוועס, וואָס שווייגט איר?“, האָט מיך באהערשט אן אומרו. די דערציילונג איז ניט געווען ענלעך צו די, וואָס זיינען שוין געדרוקט געוואָרן אף דער טעמע. כּהאַב איבערגעלייענט אין דער דערציילונג אזוינע ווערטער: „ניין, ניט גע-ווען, ס'איז דאָ ניט געווען קיין פארק, ער געדענקט עס גאנץ גוט, קיין ביימער זיינען ניט געווען. דאָ זיינען געווען שטיבער, פון דאָר-דוירעס זיי-נען דאָ געשטאנען שטיבער. אין די שטיבער האָבן געלעבט מענטשן. גע-לעבט און געפרייט זיך, געפרייט זיך און געלייט, איז פונדאנען האָבן זיך גענומען ביימער? און ווהיין האָבן זיך אהינגעטאָן די שטיבער? די שטיבער מיט די פריילעכע און אומרוקע מענטשן.“ אָט דער קליינער אבנאָץ מאכט קלאָר, אז דאָס, וואָס איז געווען, איז פארשווונדן אף אייביק, און מיר זיינען קינדער פון א געקוילעט פאָלק. און ווידעראמאל א ציטאטע: „און דער הימל איז נאָס, און דער הימל איז נידעריק און פארגרויט, זעט אויס

דער פארק, ווי א גרינע זעונג צווישן שטיינערנע נאקעטע ווענט". גלייך ווי איך האב איבערגעלייענט „גרינע מאציוועס", האב איך געהאט א סאך סי-מאנים, אז לייענען דער שרייבער הייבט ערשט איצט אן, אבער ער הייבט אן אייגנארטיק. און דאס איז דער בויילעסטער סימען פון באגאבטקייט.

קורץ גערעדט, איך בין אין לואוואו און איך קוק זיך צו, ווי עס געהער צו זיין, צו לייענען. ער איז ניט ווקסיק, יאדערדיק. אפן פאנעם הערשן זיינע בלייע אויגן. פון זיי קוקט ארויס גינציקייט און אזא צוגעלאזטקייט, אז עס ווערט אזא אומבאקוועם. ער פירט מיך אוועק צום האטעל „לווייו". דער הויפט-בוכהאלטער פון האטעל, יאקאו סעמיאנאוויטש גערשאקאוויטש, איז לייענס א נאענטער באקאנטער. איך האב א גוטן צימער. אינדערפרי, אזויגער האלב ניין, קלינגט לייען. ער דארף דרינגענד וויסן, ווי איך פיל זיך, צי איך האב שוין געפרישטיקט. אויב איך בין א געפרישטיקטע, איז ער אין עטלעכע מינוט ארום דא. מיר גייען אנקוקן די שטאט. די שטאט איז ווידערלעך. זי פארנעמט א גרויסן שעטער. דער איינבאן-וואקזאל, וועלכן ס'האט אויסגעבויט דער ארכיטעקטאר סאדלאוסקי, איז מאנומענט-טאל. די קאלאנעס זיינען פראפארציאנעל צו דער געביידע, אלץ איז מאנ-נומענטאל, און איינצייטיק האט מען אן איינדרוק, אז עס איז זייער גרינג און ליפטיק. אף מארגן גיי איך צום מארק-פלאץ. דא זיינען פאראן אוניקא-לע ארכיטעקטור-דענקמעלער און סקולפטורן. נעפטון שטייט אין ליכט און ראכוועס. אדאניס און די געטן פון יאגד דאנאיא שטייען אזוי, גלייך זיי פארברענגען דא די צייט און פירן א שמועס. זיי הארמאנירן צו דער אור-באניק. מיר דוכט, אז אט שפאנען זיי גאר אוועק צום ראטהויז. די גאנצע צייט טוט מיר וויי דער נאקן, ווייל איך האלט פאריסן דעם קאפ. לואוואו איז א שטאט א מוזיי. א סאך ארכיטעקטור-דענקמעלער. די פארשיידענע קאריאטידעס זיינען פונקציאנעל און געזעצמעסיק. דאס הייז נומער זעקס, לעבן מארק, וואס פעטרא בארבראנו האט געבויט, איז פרעכטיק, טאג-איין, טאג-אויס גיי איך איבער די גאסן. איך ווייס, אז אין לעמבערג האבן גע-לעבט א סאך יידן. דא איז געווען א יעשווע, א סאך באטעמעדראשים, געווען א ווידערלעכע רעוואליוציאנערע יוגנט. צו א סאך געביידעס זיינען צוגעקלאפט מירמל-טאוועלען מיט יידישע אויסעס. לייען פארשפארט מיר צו דעציילן, וואס פאר א יידישער קיבוץ לעמבערג איז געווען. ער פירט מיך צו דער גאס אף נאפטאלע באטווינס נאמען. דערנאך גייען מיר אין אפטייק-מוזיי, ווו עס הערשט מיטאלטער. גרויסע שטיינערנע שטויסלען מיט שווערע טוקאטשעס. שווערע געוויכטער. איך און לייען זיינען די איינ-ציקע באזוכער. דא איז שטייל אין געמיטלעך.

איך שלאג „יאדאכעס" מיטן באדינער פונעם האטעל. ער לאזט מיך ארויס נאך האלבער נאכט און לאזט מיך אריין באגייען. איך גיי איבער די גאסן, און מיר דוכט זיך, אז איך זע דא פיל יידן אין לאנגע קאפאטעס און אין ווייסע שקארפעטקעס, רייכע סאכרים אין שיינע אנצוגן און ווייכע היט. אין די נעכט שטעל איך מיר פאר זייער בויילעט, ווי עס גאנוועט זיך איבער

די גאסן די רעוואָלוציאָנערע יוגנט, וואָס קלעפט אויס אַנטיצאַרישע פּלוג-בלעטלעך. אזוי פאַרברענג איך אין לױאַוו.

איך בין פאַרגאַפּט פון דער האַרעוואַניע, וואָס לױזען האַט אופּגעטאַן. ער האַט זיך צונויפּגעשטעלט אַן אײגענעם ייִדישן ווערטערבוך און אַ בוך פון סינאָנימען.

סױוואָלט מיר שױן געווען גענוג, אָבער לױזען מײנט, אז איך מוז מיך אומבאַדינגט באַקאַנען מיט דאַרכאַווסקיין. אין דאַרכאַווסקיס דירע איז זיך מאַמעש נײטאַ וווּ אַ דריי צו טאַן. די גאַנצע שטוב איז אָנגעפּראַפּט מיט האַלץ-שניצערײַ, מיט אַלערליי וואַרצל-אויסאַרבעטונגען. דער מײסטער וויל מיר שענקען אַ טײך-מײדל, נאָר דאָס איז זײער אַ גרויסע אַרבעט, ווי וועל איך זיך מיט דעם אַרײנפאַקן אין וואַגאַן? שענקט ער מיר אַ כײדער מיט אַ רעבן, מיט ייִנגעלעך. דאָס איז זײער אַ כײנעוודיקער האַלץ-שניק. כּוץ דעם, באַגײט זיך נײט אַן עסן. אַלערליי אײגענע מאַשקעס פון יאַגעדעס, אײגן געפּרעגלט פּלײש מיט אַלערליי געווירצן. נאָר פּלוצעם ווערט וויגדער-לױוואַויטש נעלעם, און אַקוראַט אזוי אומדערוואַרט דערשײנט ער אין מײדל-טערישע באַגאָדים. אפּן יאַם-קײטל זײנען אזוי פיל אַרדענס און מעדאַלן, אז ס׳איז נײטאַ קײן אַרט פאַר אַ שפּילקע-קעפּל. וויגדער לױוואַויטשעס ווײב ברענגט נאָך אַ קאַרטיק און שפּילקעט אים צו דעם מאַן אפּן לענד. וויזט זיך אַרויס, אז דאַרכאַווסקי האַט אָפּגעדינט אין מײדטער העכער 25 יאָר. ער האַט דורכגעמאַכט די מײלכאַמע און איז נאָך אַיצטער פּול מיט לעבנס-לױסט און מיט ענערגיע.

דער מאַלער סעמיאַן גרוזבערג איז אויך אומגעגאַנגען מיט מיר איבער דער שטאַט. מיר זײנען געווען אין לענין-מוזײ, וועלכער געפּינט זיך אין אַ פּראַכטפולער געבלידע. אין אטעליע באַ סעמיאַנען בין איך אויך געווען. כּװאַב געזען אַ סאַך אַרבעטן, דאָס האַט מיך שױן נײט אזוי געוונדערט, ווייל נײט דאָס ערשטע מאַל זע איך אַן אטעליע באַ קינסטלער. נאָר אַט בין איך שױן די לעצטע טעג אין לױאַוו. לױזען האַט אַלץ אין זײנען, צי האַב איך זיך צערעכנט מיטן האַטעל, און וווּ לײגט באַ מיר דער באַן-בילעט? ער באַגלײט מיך צום באַן. איך קוק דורכן פענצטער און זע, ווי ער גײט צווישן אַ גרויסן אויַלעם...

א פאַרדינסטפולער בויער

מאַמעש לעבן דער רעדאַקציע פון „סאַוועטיש היימלאַנד“, אַף טשיסטיע פּרודי, ווײנט עמאַנויל מאַרקאַוויטש מיט זײַן פּרוי יעלענע אבעזגאַוו. אַ גאַנץ לעבן ווײנען זיי אין דער קאַמונאַלער דירע אין צוויי נײט קײן גרויסע צי-מערן, וווּ דאָס סאַמע בעקאַוועדיקע אַרט פאַרנעמען סטעלאַזשן מיט ביכער. עמאַנויל מאַרקאַוויטש וואָלט זיכער געקאַנט האַבן אַ באַזונדערע דירע, ער

איז א באוויסער בויער, אן אינזשעניער, נאָר ער זאָגט וועגן דעם אַליין:
 „איך האָב ניט קיין צײַט זיך צו פאַקן, מיר איז דאָ אויך גוט.“
 יעלענע מאַיסייעוונא איז אלעמאַל מאסקים מיטן מאן. כאַטש זי איז א
 געבידעטע, קען שפראכן, איז געווען א דערערין פון פיזיק אין אוניווערסי-
 טעט ביז דער פענסיע, רוקט זי קיינמאַל ניט ארויס איר מיינונג פאַרויס.
 א גאנץ לעבן איז עמאנויל מארקאוויטש ארומגעפאַרן. שווער אַנצורופן
 כאַטש איין טעקסטיל-אונטערנעמונג, וואָס איז זיך באַאנגען אָן זײַן
 פּראַיעקט. אין מילכאַמע-צײַט האָט ער געבויט די פאַרפעסטקונגען ארום
 מאַסקווע. ביז דער מילכאַמע האָט ער געבויט פאַרשיידענע געבייען אין
 אייוואַנאווא, אין סאַראַטאָוו, אין באַרנאָל, און אפילע אין טערקײ, גאַר
 זעלטן נעמט ער א בילדעטען, אפילע איצטער. ער ארבעט אין מיטשטשי,
 אין א פּראַיעקט-אינסטיטוט. אלע טאַג פאַרט ער אהין, פאַרשפּעטיקט קיינ-
 מאַל אף קיין איין מינוט ניט, אזוי אז א סאך מיטארבעטער זײַנע קאַנטראַ-
 דירן די זייגערס, ווען ער קומט צו דער ארבעט. אין שטוב הערט מען פון
 אים קיין פאַרע ניט. דער זון, די שוור, צוויי אייניקלעך זײַנען געוואקסן אין
 די צוויי צימערן. יעלענע מאַיסייעוונא האָט געהאַט אף שיסל און אף טעלער,
 נאָר ווען עמאנויל מארקאוויטש איז אריינגעגאַנגען אין שטוב און זיך גע-
 זעצט אין טיפן ברייטן שטיף, איז געווארן שטיף, אפילע די פיזיקע האָבן
 געוויסט, אז דער זידע וועט איצטער דרעמלען. א האַלבע שאַ איז אין
 שטוב א טויטע שטיקײַט. אז ער עפנט די אויגן, איז אַלץ גרייט אפן טיש.
 דער סאַמע גרויסאַרטיקער טיש ווערט געגרייט שאַבעס. שאַבעס קומט
 דער זון, ס'קומט דאָס כאַסענע געהאַטע אייניקל מיט דער פרוי, עס קומט
 דאָס אייניקל, וואָס לערנט זיך נאָך אין מעדיצין-אינסטיטוט, און אומבאַדינגט
 א צוויי-דריי באקאַנטע. דער טיש איז אַנגעפיקעוועט. עס ווערט זיך עמא-
 נויל מארקאוויטש. ער זאָגט, אז ווען ער איז געווען אין ענגלאַנד, האָט ער
 זיך אלעמאַל געווינדערט: די פאַליצעס אין די קראַמען זײַנען אַנגעפיקעוועט,
 און אז דו גייסט אריין אין שטוב, גיט מען דיר קאַפּע און אין בעסטן פאַל
 א צוויי-דריי קיכעלעך. יעלענע מאַיסייעוונא שמייכלט, אירע שוואַרצע אויגן
 שטראַלן מיט גוטסקייט און זי באַמערקט זאַכלעך: „איך בין אין מאַסקווע,
 ניט אין לאַנדאָן, האָב איך אין זינען פרייטיק, וואָס איך דאַרף אף שאַבעס.“
 מע זיצט זייער לאַנג באַם טיש, וואָרעם נאָך אלע פאַרבייסונגען קומט
 דער עמעסער מיטיק, מיט יויך און מיט קניידלעך, מיט אַף אַדער מיט גע-
 בראַטן פלייש. עס גייט א שמועס צווישן עמאנויל מארקאוויטש און זיין
 זון, וועלכער הייסט אין שטוב פּראַסט אריאַשע, אַבער אין אוניווערסיטעט
 רופן אים די טאַלמידים און די מיטארבעטער אַלעקסיי עמאנוילאַוויטש. זיין
 ספּעציאַליטעט איז פּאַרפּראַוואַדיקעס. ער איז שוין אויסגעווען אין דײַטש-
 לאַנד און אין יאַפּאַן, נאָר עמאנויל מארקאוויטש, זיין טאַטע, ווערט דערפון
 ניט נישפּאַעל, און ער זאָגט מיט דער גאַנצער האַרטקײַט:
 — כּפּאַרשטיי, אז דיין וויסנשאַפט איז זייער וויכטיק, אַבער אויב די-
 נער א טאַלמיד וועט מאַכן א גרייז אין זיין רעפּעראַט, וועסטו, ערשטנס, דעם

גרייז, קאן זיין, כאפן, און, צווייטנס, וועט עס ניט קאסטן דער מערלעכע קיין מיליאנען. אבער אויב בא מיר וועט מען עפעס פארזען אין א פראיעקט צו א טעקסטיל-אונטערנעמונג פליצן גלייך הונדערטער טויזנטער צו אלדי רוכעס...

אליאשע שוויגט, אבער אינגאנצן פארשוויגן דאס קאן ער ניט, און ער זאגט געצייילטע ווערטער:

— דו ווייסט, פאפאטשקע, אז מיר איז שווער דיר צו דערווידערן, ווייל איך קאן קיינמאל ניט פארגעסן, אז איך האב דיר ליב.

יעלענע מאסייעוונא איז זייער ערנסט, זי קוקט אפן זון און פרעגט סארקאסטיש:

— נידערסט בעמעס אראפ צו ליבע פאר אונדז?

דערנאך דערציילט זי, אז אין 1941 יאר, ווען די פאשיסטן האבן באַמ- בירט מאַסקווע, פלעגט עמאנויל מאַרקאוויטש דעזשורען אפן בוידעם, און אויב ניט, פלעגט ער זאגן:

— איך זען זיך צו אין שטול און איך דרעמל גאנצע צוואנציק מינוט, זאל מיט זיי ווארפן ס'קאדאכעס, און זאלן זיי איינעמען א מיסע מעשוונע, ניט מ'ין אייסעק...

עמאנויל מאַרקאוויטשעס באשיידנקייט איז צו זען אין זיין שטוב. בלויז דאס, וואס א מענטש דארף: ביכער, בילדער, געלעגערס צו שלאפן, א טיש צו עסן, א שרייבטיש צו ארבעטן, שטולן צו זיצן, קיין שום אַנגעלעגנהייטן פון קאמיסאנע קלייטן.

יעלענע מאסייעוונא איז אוועק פונעם אוניווערסיטעט, ווו זי האט איין-טעריכט פיזיק, ניט לויט איר אייגענעם ווילן. עס זינען געווען סיבעס, אבער די הויפט-סיבע איז געווען דאס, וואס ס'איז געבארן געווארן דאס ערשטע אייניקל. איצטער איז ער שוין אן אינזשעניער, ער לערנט זיך נאך אף איין פאקולטעט. זיין פרוי איז אויך אן אינזשעניער. אבער קעדיי זיי זאלן ווערן אינזשעניערן, האט יעלענע מאסייעוונא געהאט אף שיסל און אף טעלער. זי איז געווען די באַבע, די מאמע, די באַלעבאַסטע און דעריקער עמאנויל מאַרקאוויטשעס פרוי. אליאשע האט פארענדיקט דעם אוניווערסיטעט מיט אן אויסגעצייכנטן דיפלאם, זיין פרוי נאדיע ארבעט אין קאנסערוואטאריע, זי איז א מוזיקערן. די גאנצע מישפאכע האט צו דער געבילדעטער באַבען אָן א שיר פראגן, דעריקער וועגן דאטעס: ווען, אשטייגער, איז רעזערפארד געבארן געווארן, ווען איז וואן גאָג געשטאַרבן, צי האט קאפיצא זיך בא- פריינדעט מיט יאַפען. און זי, די באַבע, גיט אף אלצדינג אן אויספירלעכען ענטפער. נאָר אנומלעטן שמייכלט זי, און זאגט צום אייניקל נינע, צו אליא-שעס טאַכטער, וועלכע לערנט זיך אין מעדיצינישן, און צו אליאשען:

— מיט רעזערפארדן, וואן גאָגן און מיט די איבעריקע זאכן איז אלץ קלאָר, צי ווייסט איר אבער, אז מע האט דעם זיידן צוגעייגנט דעם טיטל פארדינסטפולער בויער? זעט, ווי ער זיצט אין שטול און דרעמלט, אקוראט ווי א פאשעטער באַסערוועדאָם. אבער באלד וועט ער, מירצעשעם, אופ-

שטיין און ער וועט וועלן א גלאז טיי, שטעל, נינע, אפן טיש די קריגעלעך, צוקערקעס, אַנגעשניטענע ציטרין, קעקס.
 נאך דער טיי גיי איך מיט אליאַשען — מיט אלעקסיי עמאנוֹל־אויטשן — צו דער מעטראָ קיראָוסקאָיא. זײַנע העלע אויגן שטראַלן, און ער זאָגט צו מיר זייער איינגעהאלטן:
 — די מאמע איז אן אויצער. און כאַטש זי האָט זיך געוויצלט א ביי-סעלע וועגן טאטן, האָט זי אים ליב מער פון אלעמען, עס האָט מיר אָפגע-גליקט מיט טאטע-מאמע...

מײן שאַבן

איזיע איסארעוויטש איז קימאט מײן שאַבן. זײַנע שווער-און-שוויגער וווינען אינעם זעלביקן הויז, וואָס איך. ער איז א געזעצטער, א ברייטביי-נערדיקער. ביז מע זעט ניט זײַן פאַנעם, האָט מען אפילע ניט קיין פאַר-שטעלונג, ווי באכיינט דער מענטש קאַן זײַן. לויט דער ספּעציאַליטעט איז ער א טערמאַעלעקטריקער. אין וואָס פאַר א זאוואָד ער ארבעט, זאָגט ער ניט. ער זאָגט נאָר, אז ער ארבעט אין ייִשעווי סעטון. ער האָט שוין פאַרטיידיקט א קאנדידאטסקע. ווען איך זאָל ניט וויסן, וואָלט איך אפילע דערלאָזט, אז ער איז א דאַקטער פון טעכנישע וויסנשאפטן, אזא האדרעספאַנעם האָט ער. זײַנע אויגן זײַנען אזוי סאַמעטיק און קוקן אזוי גוט הארציק, ס'איז שווער זיך פאַרצושטעלן, אז, שמועסנדיק מיט אים, זאָל א מענטש מיט עפעס אים קאַנען דערווידערן. ער אליין זאָגט:

— איך האָב א סאַך דײַגעס. מײַנע צוויי יינגלעך זײַנען מער ווי צוויי, איך קאַן פון זיי קיין אויג ניט אראַפלאָזן. זיי זײַנען פול אין גאַנצן סעטון, קומען אָפט מיט צעקלאַפטע נעז. קאַן איך צו זיי קיין טײַנעס ניט האַבן, וואָרעם איך אליין לערן זיי. טאַמער דאַרף מען עמעצן געבן אין די ציין, זאָלט איר זיך ניט שעמען און ניט טראכטן, אנדערש וועט איר אליין אריינ-כאַפן... כּוּץ דעם, האָט מײן ווייב, מײן לענע, געארבעט אַנדערהאלבן יאָר אַף א ביינג, קעדיי מיר זאָלן קריגן א דירע. ווי מײנט איר, איך האָב ניט געהאַלפן? דער טאטע אין בריאנסק איז ניט מיט אלעמען, מוז איך אלע צוויי-דריי כאדאַשים צופאַרן צו אים. שווער-און-שוויגער זײַנען אויך ניט קיין אטלעטן, און מע דאַרף זיך צו זיי אראַפכאַפן. איך בין אין קאַמאַנדירונגען מער ווי אין מאַסקווע. איר פאַרשטייט אליין, אז וואָס מער טעמפ, וואָס מער איבערגעגעבנקייט צו דער ארבעט, אַלץ גרעסער וועט זײַן דער רעזולטאַט. זיך דערשאַגן טערמאַסאַטאַביקייט איז ניט פון די גרינגע זאַכן. עס שטייט מיר גאַר ניט אָן, מע זאָל מיר מאַכן די קלענסטע באַמערקונג, אויב איר-בעטן — זאָל זײַן געאַרבעט!

איך קוק אף איזיען, און איך בין אים מעקאַנע. וויפל כּיין א מענטש פאַרגינט זיך צו האַבן! ניט זייער אָפט גייט ער צו מיר אריין. ער האָט פאַ-

שעט קיין צייט ניט. אבער גייט ער יא אריין, פארברענגען מיר היפש. כ'האב זייער ליב צו הערן, ווען ער דערציילט וועגן דער שוויגער. קיין קרום ווארט זאגט ער ניט וועגן איר, ווי אנדערע איידעמס. ער דערציילט פאשעט ווי די שוויגער רעדט אים איין:

— אף וואסערע רוכעס דארפסטו א דאקטארסקע? האסט א קאנדידאט-סקע, זאג א דאנק, זי א טאטע צו דינע קינדער! ווארעם צו דינע זין דארף מען האבן צען אויגן! וועגן דיין ווייב וועל איך שוין גארניט זאגן, דו ווייסט אליין ווי זי דרייט זיך. זיין א הויפט-שוועסטער אין א שפיטאל אין סעטון איז דיר ניט ארויסציען קיין האר פון דער מיך. ניט דו וואסט, ניט דו רייניקסט די פאדלאגעס, ניט דו גייסט מיטן קאשעק אין קלייט, ניט דו קאכסט — דארפסטו האבן סאוועסט!

ער דערציילט דאס און לאכט. דערנאך גיט ער צו:

— כ'קאן ניט האבן קיין ביין הארץ אף דער שוויגער, זי איז דאך טאקע גערעכט, אבער כ'וועל זי ניט פאלגן, און א דאקטארסקע וועל איך טאקע מאכן.

א זונאב-קאדער

ס'זיינען געווען די לעצטע אנגעשטרענגטע מינוטן אין קינא. דער זשור-נאל האט זיך געענדיקט, מער האט זיך שוין ניט געקליקט פונעם עקראן אפן צושויער קיין דאמף-מאשינעס און קיין אנדערע טעכניק, אט-אט האט זיך געדארפט אנהייבן דער פילם, „ניט קיין געענדיקטע ליד“. די ליכט איז געווען אויסגעלאשן. פלוצעם איז א מענטש זייער גיך דורכגעלאפן דעם דורכגאנג צווישן די רייען שטולן, אוועקגעלאפן אף רעכטס צום אריינגאנג, א ווייליקע נעלעם געווארן און אריינגעפירט א וועגעלע, אף וועלכן ס'איז געזעסן א פרוי. ער האט צוגעפירט דאס וועגעלע צו איינער פון די שטול-רייען, אופגעהויבן די פרוי און זי אוועקגעזעצט, אראפגענומען די פא-טשיילקע פון איר קאפ, צונויפגענומען אירע צעשויערטע האר מיט א קע-מעלע, זיך אוועקגעזעצט לעבן איר און צוגערוקט דאס וועגעלע נאענט צו זיך.

דער פילם האט זיך געענדיקט, די עלעקטרע האט אופגעשיינט, א סאך צושויער האבן געקוקט, ווי דער מאנצבל האט אופגעהויבן די פרוי פון שטול, זי אריינגעזעצט אין וועגעלע, אנגעטאן און פארבונדן די פאטשיילקע אף איר קאפ, זי א ביסעלע אונטערגעהויבן, ס'זאל איר זיין באקוועמער צו זיצן, און איז אוועקגעפארן מיטן וועגעלע צום ארויסגאנג. ניט ווינציק מענטשן, מערסטנס פרויען, האבן געקוקט אף דעם דאזיקן געשפאן. און דאס איז קיין ווונדער ניט געווען, ווייל מיט אזויפיל צערטלעכקייט און פארזיכ-טיקייט האט דער מאנצבל געקערעוועט דאס וועגעלע צו דער יארצעווער גאס...

א י נ ה א ל ט

כאנעס שאָף און רינדער (ראָמאַן) 6

דערציילונגען און נאָוועלן

156	מײַן באַבע־זיידעס פּרילינגן . . . . .
159	דעם זיידנס טפילע . . . . .
160	יאַמטעוו אינמיטן וואָך . . . . .
164	ערעוו פייסעך . . . . .
167	פייסעך . . . . .
172	כאנעקע . . . . .
174	א פּורעמדיקער לעכאים . . . . .
175	אין א מאַרק־טאַג . . . . .
177	אזוי איז געטאָן געוואָרן . . . . .
178	א געפינס . . . . .
180	עליעס לעוויצע . . . . .
181	פּונוואנען שטאם איך . . . . .
186	עסט און טרינקט! . . . . .
187	פארטרוילעך און קורץ . . . . .
188	איינע עלטער, די אנדערע יונגער . . . . .
189	ווי אן... אייגענע טאַכטער . . . . .
208	א פּאַרצייטיקע ליבע . . . . .
210	דער מיטעסער . . . . .
216	די באַבע מאלקע . . . . .
225	גאַט וועט אים אויסהערן . . . . .
228	צו אים . . . . .

ריזע־בילדער און פּאַרצייכענונגען

	פון זומער ביז האַרבסט
236	א יישעוו הינטער לענינגראַד . . . . .
242	סאַראַקע . . . . .
254	קעשענעוו . . . . .
259	בריאנסק . . . . .

264	א ריזוע קיין ליטע — ווייסרוסלאנד . . . . .
286	געציילטע מעסלעסן . . . . .
300	די מאָס איז פול . . . . .
301	א ראכמאַנעס אף די מאנצבלען . . . . .
306	פארצויגן מיט שפינוועבס . . . . .
308	מיר זינען צוגעווינט צו די אומגליקן . . . . .
309	די מאמע האָט געטראָפן . . . . .
313	א ווייבערשער שמועס . . . . .
315	מאָסיע און מײע . . . . .
316	דער האפן איז פריי . . . . .
322	ווי ס'איז טיפער . . . . .
326	קיין טשאדארלונגע . . . . .
327	א פארדייגעטער פאסאזשיר . . . . .
328	א מיידעלע פון סאַראַקע . . . . .
330	אין פאַרהיזל . . . . .
332	בינאַ . . . . .
338	זיסקינד לעווס גוירל . . . . .
348	שעפעלעך . . . . .
352	אין גאסט־צימער נומער איינס . . . . .
355	ליידיקע פלעשער . . . . .
358	א יאַמטעוודיקע פארוויילונג . . . . .
360	עס זאָל אזוי ניט טרעפן . . . . .
361	איך גיב זיך אליין א קאַמאנדירונג . . . . .
369	א פארדינסטפולער בויער . . . . .
372	מײן שאַכן . . . . .
373	א צוגאַב־קאדער . . . . .

שירע גארשמאן

יאמטעוו אינמיטן וואך

מ., „סאָוועטסקי פּיסאַטעל“ 1984, 376 זייטן
ארויסלאָז-פּלאַן פּון 1984. נומ. 380

קינסטלער וו. לאקשין

רעדאַקטאָר מ. בעלענקי
קינסטלערישער רעדאַקטאָר יע. קאַפּוסטין
טעכנישער רעדאַקטאָר א.י. מינסקאָיא
קאַרעקטאָרן ד. גראָזאָווסקע און כ. פּאַטאַשניק

אינפּאָרמאַציע-ביולעטען נומ. 4220

אַפּגעגעבן אין זאַץ 02.11.83. אונטערגעשריבן צום דרוק 22.03.84. פּאַרמאַט
 $84 \times 108^{1/32}$. טיפּאָגראַפּיש פּאַפּיר נומ. 1. הויכדרוק. באדינגלעכע דרוקבויגן 19.74.
פּאַרלעגערישע דיסקאַנט-בויגן 20.98. טיראַזש 1675 עקז. באשטעלונג נומ. 2521.
פּרינץ 1 רוב. 80 קאַפּ. פּאַרלאַג „סאָוועטסקי פּיסאַטעל“, 121069. מאַסקווע, וואַראַווסקי
גאַס, הויז נומ. 11, באלוינטע מיטן אַרדען פּון דער רויטער אַרבעטס-פּאַן מאַסקווע
טיפּאָגראַפּיע נומ. 7 „איסקרא רעוואָליוציע“ פּון „סאַיוופּאַליגראַפּראַם“ פּונעם מעלכע-
קאַמיטעט פּון פּסער איבער די אינאַנים פּון די פּאַרלאַגן, פּאַליגראַפּיע און
בוך-האַנדל. 121019. מאַסקווע, אַקסאַקאָו-געסל, הויז נומ. 13.

Шира Григорьевна Горшман

ПРАЗДНИК СРЕДЬ БУДНЕЙ

(На еврейском языке)

М., «Советский писатель», 1984, 376 стр.
План выпуска 1984 г., № 380

Художник *В. В. Лакиши*

Редактор *М. С. Беленький*

Худож. редактор *Е. Ф. Капустин*

Техн. редактор *И. М. Минская*

Корректоры *Д. С. Грозовская и Х. Е. Поташик*

ИБ № 4220

Сдано в набор 02.11.83. Подписано к печати 22.03.84. Формат $84 \times 108^{1/32}$.
Бумага тип. № 1. Высокая печать. Усл. печ. л. 19,74. Уч.-изд. л. 20,98. Тираж
1675 экз. Заказ № 2521. Цена 1 р. 80 к. Издательство «Советский писатель»,
121069, Москва, ул. Воровского, 11. Ордена Трудового Красного Знамени
Московская типография № 7 «Искра революции» Союзполиграфпрома Госу-
дарственного комитета СССР по делам издательств, полиграфии и книжной
торговли. Москва, 121019, пер. Аксакова, 13.